

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

*Збірник
студентських наукових праць*

Випуск XXV

Частина I

Чернівці, 2020

Збірник студентських наукових праць Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Частина I. – Випуск XXV. – Чернівці, 2020. – 252 с.

До збірника наукових праць увійшли статті, які містять результати студентських досліджень у галузі фінансів, банківської справи, страхування, туризму та готельно-ресторанного бізнесу тощо.

Відповідальність за достовірність фактів, статистичної інформації, власних імен, цитат та інших відомостей, наданих у рукописах, несуть автори публікацій.

© ЧТЕІ КНТЕУ, 2020

Підписано до друку 20.02.2020 р.

Зміст

ФІНАНСИ

Батієвська О. В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Юрій С. М. КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	10
Бенюк А., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування" спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. - Простебі Л.І. МОНІТОРИНГ ДИНАМІКИ І СТРУКТУРИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	12
Боднарюк В. Д., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Юрій С.М. ДЕРЖАВНА КАЗНАЧЕЙСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ	15
Бойко Ю., Яковець Р. 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер.- Ковалевич Д.А. КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	18
Бурак Н., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Рошило В.І. ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	21
Величковська А.І., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Томнюк Т.Л. ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ	23
Гарабаджій О.О., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Томнюк Т.Л. ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	25
Гнатюк Т., Калічану М, 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Ковалевич Д. А. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	28
Гніпель О. М., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук.кер. - Юрій С.М. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	30
Гогунець О. М., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Гут Л.В. НАПРЯМКИ ЗАПОБІГАННЯ КРИЗОВИМ ЯВИЩАМ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі КВКП «ФАГ»)	34
Горбатюк І. П., 2 курс(ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Вудвуд В. В. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	36

Гортопан А., Прокопець А. 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Юрій С. М.	39
ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ТА БЮДЖЕТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ	
Грекул Т.І., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Ковалевич Д. А.	41
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ	
Дашкевич В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Ковалевич Д. А.	44
КОШТОРИС БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ	
Деревянко М. В., 2 курс, (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» Наук. керівник - Круглянко А. В.	46
ПОЗИКОВІ ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК КАТЕГОРІЯ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ	
Долинка М.І., 2 курс (ОС магістр), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Облік і оподаткування» Наук. кер. - Євдошак В.І.	49
ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИНТЕТИЧНОГО ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	
Дубіцька А., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Рошило В.І.	52
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	
Дудка А., Кузеляк Т., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. Рошило В.І.	54
ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЯК ДжЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
Звоздецька Є. 2 курс (О С «мігістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Гут Л. В.	56
ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	
Іванчак П. В., 2 курс, (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» Наук. керівник - Круглянко А. В.	60
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	
Іващенко М.М., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Томнюк Т.Л.	63
ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВЕКТОРИ ОПТИМІЗАЦІЇ	
Косюченко О., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Рошило В.І.	66
МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	
Кричун Х., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» Наук. кер. - Вудвуд В.В.	68
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	
Липський О. 2 курс, (ОС "магістр") ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спец-ть «Економіка», спец-ія «Економічна кібернетика» Наук. кер. - Дрінь І.І.	70
ВИСВІТЛЕННЯ МЕТОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	

Литвинець М. І., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Томнюк Т.Л. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ЗАГАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ	73
Максимюк Т., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування", спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. - Простебі Л.І. ОЦІНКА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ ГЛИБОЦЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	76
Мостолюк Б., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Облік і оподаткування» Наук.кер. - Романчук А.Л. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК В РОЗРІЗІ АНАЛІТИЧНИХ НАПРЯМКІВ	79
Опеченик Т. О., 2 курс, (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» Наук. керівник - Кругляно А. В. ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	82
Павлович А., Павлюк А., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Рошило В.І. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ	85
Павлюк М., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Рошило В.І. НАПРЯМКИ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНОЇ РЕФОРМИ	88
Петровська Н., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування", спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. - Простебі Л.І. ЗВІТНІСТЬ ПРО ВИКОНАННЯ КОШТОРИСІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ: АНАЛІЗ ТА ОСОБЛИВОСТІ	90
Скрипнічук А., Петрюк Д., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування", спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. - Юрій С. М. ТЕНДЕНЦІЇ НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	93
Пилипчанська Ю.Г., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Табенська Ю.В. ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ	96
Писар-Вельховецька А.С., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Томнюк Т.Л. ШЛЯХИ ЗБАЛАНСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ ТА ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ У ПРОЦЕСІ ОПОДАТКУВАННЯ	98
Плегуца О., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування", спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. - Простебі Л.І. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	101
Попова Е.М., 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук.кер. - Юрій С.М. ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ТА ГРОШОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН	104

Попова Е.М. , 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук.кер. - Простебі Л.І. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНКОТЕРМС-2010 ТА ІНКОТЕРМС-2020 У МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКАХ	107
Порфіряню М.І. , 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Томнюк Т.Л. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ	110
Раєвська Є.О. , 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Табенська Ю.В. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ЛАНКА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	113
Рудько А. , 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Ковалевич Д. А. ПЕНСІЙНЕ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ	116
Рудько А. , 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Юрій С. М. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	118
Рудько А. , 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. Юрій С. М. КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ	121
Синьковська Ю. В. , 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук.кер. - Юрій С.М. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	123
Сироїд М.К. , 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Томнюк Т.Л. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	126
Стельмах Я. В. , 4 курс, (ОС «бакалавр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. – Юрій С. М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ	129
Терен В.П. , 2 курс, (ОС «бакалавр»)ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Вудвуд В.В. СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	132
Урбанчук В. В. , 2 курс(ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» Наук. кер. - Круглянко А. В. ДОСЛІДЖЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПРИНЦИПІВ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	136
Федюк О. Я. , 2 курс, (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» Наук. кер. - Круглянко А. В. МЕХАНІЗМ ТА НАПРЯМКИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА	139

Хома О.В. , 1 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» Наук. кер. - Вудвуд В.В. ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	141
Червінський В.Ю. , 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» наук. кер. - Табенська Ю.В. БЮДЖЕТ РАЙОНУ ЯК ОСНОВНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПЛАН ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ	144
Човган В.В. , 2 курс, (ОС «магістр»), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність «Облік і оподаткування» Наук.кер. - Романчук А.Л. ОЦІНКА СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ ГОСПІТАЛІВ ІНВАЛІДІВ ТА РЕАБІЛІТОВАНИХ В УКРАЇНІ	147
Шевчук Б. , 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» наук. кер. Ковалевич Д. А. ДОХОДИ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	150

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА СТРАХУВАННЯ

Алекса І. , 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування" спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. - Простебі Л.І. МОНІТОРИНГ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	153
Банар А.О. , 2 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси і кредит», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. Ковалевич Д. А. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ	157
Батієвська О. В. , 2 курс(ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Ковалевич Д. А. ЄДИНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВНЕСОК НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ	161
Волочій Л.М. , 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Табенська Ю.В. РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	163
Гетьман А.Р. , 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Томнюк Т.Л. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	166
Глібкуч І. , 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування", спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. Простебі Л.І. МОНІТОРИНГ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «УКРСИББАНК»	169
Гречко Д. , 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Рошило В.І. ШЛЯХИ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	172
Демидасюк В. , 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування", спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. - Простебі Л.І. АНАЛІЗ ТРАДИЦІЙНИХ ПОСЛУГ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» І ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ	175

Дуридівка О.В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Табенська Ю.В.	179
ФДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
Іванків О.О., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Табенська Ю.В.	181
БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
Кіщук І.І., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Томнюк Т.Л.	183
БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
Ларіоненко В., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування", спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. - Простебі Л.І.	187
СУЧАСНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	
Михальчук Л. А., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» Наук.кер. - Юрій С.М.	190
БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	
Попова Е.М., 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук.кер. - Ковалевич Д.А.	193
СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	
Рошу М.С., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Табенська Ю.В.	196
ДЕПОЗИТНІ ВКЛАДЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ВИД РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ФОРМУВАННЯ	
Рудейчук Д.В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Табенська Ю.В.	199
ВПЛИВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ГРОШОВИЙ ОБІГ УКРАЇНИ	
Стельмах Я. В., 4 курс, (ОС «бакалавр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. – Ковалевич Д. А.	201
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	
Терен В.П., 2 курс, денна форма навчання ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціалізація «Державні фінанси» наук. кер. Ковалевич Д.А.	204
СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	
Уткін В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. - Ковалевич Д. А.	208
БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ :ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	
Федюк Т., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність "Фінанси, банківська справа та підприємництво", спеціалізація "Державні фінанси" Наук. кер. - Простебі Л.І.	210
ОЦІНКА КЛІЄНТСЬКОГО КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ «УКРСИБАНК» ЗА ГАЛУЗЯМИ ЕКОНОМІКИ	

Хохун О. , 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», спеціалізація «Державні фінанси», Наук. кер. – Юрій С. М. СИСТЕМА БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	214
Якіб'юк Ю.В. , 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» Наук. кер. – Табенська Ю.В. ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	215
Ярмистий Д. , 3 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» Наук. кер. – Багрій К.Л. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКІВ У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ	218

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ БІЗНЕС ТА ТУРИЗМ

Бідун Н.М. 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Готельно-ресторанна справа» Наук. кер. – Незвещук-Когут Т.С. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ДІЛОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В М. ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ	220
Дарій О.І. , 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Готельно-ресторанна справа» Наук. кер. – Незвещук-Когут Т.С. ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В С. МИГОВО, ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	222
Дзик А.В. , 2 курс ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Готельно-ресторанна справа» Наук.кер. – Незвещук-Когут Т.С. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	226
Ілюк Т., Гнат В. , 4 курс (ОС «бакалавр»), ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Менеджмент організацій» Наук. кер. – Р. М. Гищук СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	230
Лазар В.-В. І. , 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ Спеціальність «Готельно-ресторанна справа» Наук.кер. – Незвещук-Когут Т.С. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	232
Ленковська В. А. , 2 курс (ОС «магістр»), ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Готельно-ресторанна справа» Наук.кер. – Незвещук-Когут Т.С. РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА	237
Мотрюк А.-К. М. , 2 курс (ОС «магістр»), ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність «Готельно-ресторанна справа» Наук.кер. – Незвещук-Когут Т.С. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ SPA-ПОСЛУГ У КУРОРТНИХ ГОТЕЛЯХ З ВИКОРИСТАННЯМ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	241
Павленко М. І. , 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ, спеціальність «Готельно-ресторанна справа» Наук.кер. – Незвещук-Когут Т.С. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ ДЛЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	245
Цинти К.М. , 2 курс (ОС «магістр»), ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Готельно-ресторанна справа» Наук. кер. – Незвещук-Когут Т.С. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В МІСТІ ЧЕРНІВЦІ	249

**КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ**

Батієвська О. В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Юрій С. М.

У статті розглянуто основні аспекти казначейської системи виконання бюджетів. Обґрунтовано роль і місце казначейства в бюджетному процесі. Висвітлено проблеми функціонування системи казначейського обслуговування. Визначено переваги та недоліки казначейського обслуговування державних та місцевих бюджетів. Запропоновано напрями розвитку казначейського обслуговування бюджетів.

The article highlights the main aspects of the treasury budget system. The role of the Ministry of Finance in the budget process was justified. There are problems and functions of the treasury system and treasury employees. The coups and shortcomings of the treasury service of sovereign and municipal budgets for vidatki were noted. It is excited directly to the development of the treasury budget.

Актуальність теми. Одним із найактивніших учасників у процесі управління фінансовими ресурсами завдяки використанню законодавчо прийнятих механізмів та процедур виконання державного і місцевих бюджетів відповідно до вимог бюджетного законодавства є органи Державної казначейської служби України. На сучасному етапі ринкових відносин в Україні актуальним є виявлення проблем та вдосконалення казначейського обслуговування бюджетних коштів, так як казначейська система виконання бюджетів перебуває у постійному розвитку і для забезпечення ефективного використання бюджетних коштів держава потребує нових підходів до створення функціональної системи виконання бюджету, яка б забезпечувала ефективне управління державними ресурсами.

Мета статті полягає у дослідженні проблем функціонування механізму казначейського виконання бюджетів та пошуку шляхів його удосконалення, а також способів підвищення якості системи казначейського обслуговування в цілому.

Об'єктом дослідження є процес казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є фінансові відносини, пов'язані з діяльністю Державної казначейської служби України як інституту, що здійснює виконання державного та місцевих бюджетів України за доходами та видатками.

Питання казначейського обслуговування виконання державного та місцевих бюджетів висвітлювали у своїх працях Ю.М. Барський, І. Габа, О. Осадченко, О.В. Охрімівський, О.М. Фесик, К. Огданський, П. Петрашко, В. Стоян, Н. Сушко, О. Чечуліна, С. Булгакова, Л. Ермоленко, Й. Хижник, О. Даневич, Д. Ротар, К. Павлюк, М. Мельник, Л. Гуцаленко, Р. Макуцький, М. Гончаренко та ін. Практичні аспекти казначейського обслуговування бюджетів потребують подальших досліджень, що пов'язано зі змінами законодавства та необхідністю його удосконалення.

Бюджетним кодексом встановлено, що при виконанні державного та місцевого бюджетів застосовується казначейська форма обслуговування бюджетних коштів. Казначейське обслуговування бюджетних коштів передбачає:

- 1) розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства;
- 2) контроль за здійсненням бюджетних повноважень під час зарахування надходжень бюджету, взяття бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів та здійснення платежів за цими зобов'язаннями;
- 3) ведення бухгалтерського обліку і складання звітності про виконання бюджетів;
- 4) здійснення інших операцій з бюджетними коштами [1].

Державна казначейська служба у своїй діяльності взаємодіє з органами законодавчої і виконавчої влади, національним і комерційними банками України, іншими учасниками бюджетного процесу та фінансовими інституціями. Воно виступає з'єднувальним ланцюгом у бюджетному процесі між органами виконавчої влади та установами банківської системи. Цей процес розпочинається з контролю за плановими показниками, що надходять від Міністерства фінансів та розпорядників бюджетних коштів (розпис доходів та видатків державного бюджету, кошториси та плани асигнувань), та закінчується складанням звітності після проведення процедур попереднього контролю перед здійсненням платежу.

Поняття «казначейська система виконання бюджету» набагато ширше, ніж суто технічне поняття «казначейське обслуговування бюджетних коштів», передбачене Бюджетним кодексом України. Головне призначення казначейської системи - сприяти оптимальному управлінню доходами та видатками бюджету.

Для реалізації функції ефективного управління державними доходами та витратами система Казначейства України передбачає впровадження та забезпечення функціонування певних принципів, основними з яких є:

- 1) принцип єдності вимог до ведення бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання бюджету;
- 2) принцип збалансованості, згідно з яким повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету;
- 3) принцип повноти включення в облік і звітність усіх операцій;
- 4) принцип цільового спрямування бюджетних коштів. Бюджетні кошти спрямовуються Казначейством України тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями;
- 5) принцип відповідальності учасників бюджетного процесу за вчинені ними бюджетні правопорушення [2].

Державну казначейську службу України та її територіальні органи об'єднує централізована

система, створена для ефективного управління доходами та видатками в процесі виконання бюджетів усіх рівнів, підвищення оперативності здійснення видатків під час виконання державних програм, посилення контролю за надходженням та цільовим спрямуванням бюджетних коштів.

Державна казначейська служба України застосовує інформаційні технології, які спрощують та прискорюють численні процедурні моменти в процесі казначейського виконання державного бюджету. Під час його обслуговування реалізуються такі інформаційні процеси: опрацювання, обмін, накопичення та управління даними, а також формування звітності. Використання автоматизованих систем забезпечує створення єдиного інформаційного простору, що охоплює всі функціональні області бюджетної сфери та всіх учасників бюджетного процесу. Автоматизовані інформаційні системи, які використовуються в системі казначейства, постійно модернізуються, що пов'язано з появою більш досконалих апаратних і програмних засобів. Це дозволяє адекватно реагувати на вплив факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, забезпечувати ефективне управління фінансовими ресурсами держави. До інформаційної системи казначейства на сьогодні встановлено такі вимоги:

- управління та обслуговування державного внутрішнього боргу;
- повна відповідність діючої нормативно-законодавчої практиці і вимогам Міністерства фінансів України;
- можливість обслуговування конфіденційної і таємної інформації відповідно до вимог відповідних компетентних органів.

Сьогодні в системі казначейства України для обслуговування бюджетів діє програмний продукт – автоматизована система «Казна», що дає можливість спостерігати за рухом грошових коштів бюджетних установ. Одним із пріоритетних завдань, які стоять перед розробниками даного програмного продукту, є спрощення й уніфікація звітності з виконання бюджетів [4, с.170]. Основними функціональними перевагами даного комплексу є такі характеристики: можливість взаємодії з розрахунково-платіжною системою НБУ та інформаційною системою податкової служби; в основу покладена єдина депозитарна система органів державного казначейства, інтегрована з фондовим ринком цінних паперів; можливість розвитку даних в комплексі з міжбанківською платіжно-розрахунковою системою; можливість поточного і оперативного контролю над цільовим використанням бюджетних коштів; функція управління і обслуговування державного внутрішнього боргу; забезпечення конфіденційності секретної інформації та вимог інформаційної безпеки [3].

Перехід на казначейську систему обслуговування вніс такі позитивні моменти у фінансову систему [5, с. 17]:

- 1) модернізація методу перерахування коштів із рахунків бюджетів на рахунках розпорядників коштів;
- 2) розміщення бюджетних коштів на казначейських рахунках та їх акумуляція на єдиному казначейському рахунку дає змогу своєчасно виконувати видаткову частину бюджету;
- 3) концентрація дохідної і видаткової частини бюджетів надає можливість володіти повною, достовірною та оперативною інформацією;
- 4) формування органами Державної казначейської служби України достовірних звітів про виконання бюджетів усіх рівнів та зведеного бюджету України в цілому за результатами кожного звітного періоду. Переваги казначейського обслуговування переконливо свідчать про те, що він є ефективним і доцільним. Але виявлено низку проблемних питань, які спонукають до необхідності вдосконалення та оптимізації процедур казначейського обслуговування бюджетів за доходами та видатками.

Під час казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів існують такі проблемні питання, як:

- недостатність забезпечення матеріально-технічною базою;
- значне збільшення навантаження на канали зв'язку, низький рівень охоплення районної ланки цифровими технологіями зв'язку;
- оптимізація системи «Клієнт – Казначейство».
- відсутність чіткого розмежування повноважень та функцій між органами місцевого самоврядування й органами Державної казначейської служби України в процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів;
- територіальна віддаленість сільських та селищних бюджетів;
- неоптимальний перерозподіл бюджетних коштів між розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів місцевих бюджетів [4, с. 171].

Для досягнення ефективного функціонування казначейської системи необхідно застосування критеріїв оцінки забезпечення максимально повного і своєчасного задоволення потреб держави та операторів бюджетних ресурсів за допомогою раціоналізації організаційної, методологічної, технічної складової процесу управління бюджетними потоками в ході касового обслуговування виконання бюджету (рис. 1).

Аналіз таких проблем дав змогу сформулювати основні напрями вдосконалення діяльності Державної казначейської служби України:

По-перше, вдосконалення системи обміну інформацією між органами казначейства України та органами Міністерства фінансів. По-друге, розроблення рекомендацій щодо підвищення стимулів оплати праці. По-третє, підвищення оперативності в роботі органів фінансової служби України шляхом виділення додаткових асигнувань на покращення матеріально-технічної бази, запровадження автоматизації проведення перевірок.

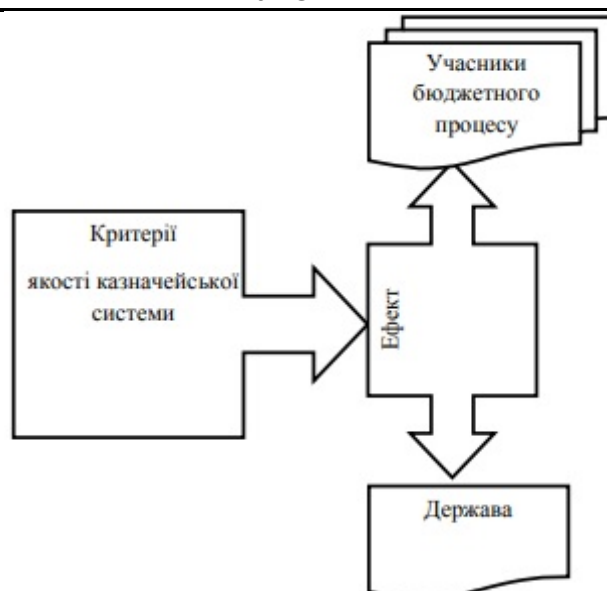

Рис. 1. Вплив якості казначейської системи обслуговування бюджетів

Отже, можна зробити висновок, що незважаючи на постійні зміни законодавства, функціонування Державної казначейської служби України дає можливість зробити процес виконання бюджету ефективнішим, на підставі чітко визначених обсягів реальних потреб найраціональніше проводити використання бюджетних ресурсів та ресурсів державних цільових фондів.

У сучасних умовах необхідно покращити процес казначейського обслуговування бюджетів шляхом:

- удосконалення системи бухгалтерського обліку на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та впровадження нового плану рахунків виконання бюджету;
- впровадження міжнародних стандартів у роботу Державної казначейської служби України;
- вдосконалення системи подання електронної звітності розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;
- удосконалення нормативно-законодавчої бази;
- удосконалення чинних механізмів та пошук нових напрямів розвитку казначейської системи обслуговування бюджетів;

Беззаперечно можна стверджувати, що казначейська система має потенціал розвитку, а впровадження запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності казначейського обслуговування бюджетів та дозволить створити більш ефективну систему управління бюджетними коштами.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України" від 7 груд. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF#n8>.
3. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 29.01.2013 № 43. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0291-13>.
4. Голинський Ю.О. Проблеми та шляхи вдосконалення казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів України / Ю.О. Голинський, І.О. Шиманська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск №12/2017. – Ужгород, 2017. – С. 169–172.
5. Литвиненко Л. Модернізація системи бухгалтерського обліку в державному секторі як складова програми економічних реформ / Л. Литвиненко // Казна України. – 2016. – № 3. – С. 16–18.

МОНІТОРИНГ ДИНАМІКИ І СТРУКТУРИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бенюк А., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування"
спеціалізація "Державні фінанси"
Наук. кер. - Простебі Л.І.

У статті здійснено моніторинг динаміки і структури податкових надходжень місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016-2018 роки. Визначено напрями збільшення податкових надходжень місцевих бюджетів.

The article monitors the dynamics and structure of tax revenues of local budgets of the Chernivtsi region for 2016-2018. The directions of increasing tax revenues of local budgets are determined.

Фінанси

В умовах бюджетної реформи в напрямку децентралізації важливим є забезпечення незалежності органів місцевої влади. І саме, податкові надходження відіграють значну роль в забезпеченні фінансової самостійності місцевих бюджетів. Тому, дослідження сучасних тенденцій їх надходжень до місцевих бюджетів є актуальним.

Метою статті є моніторинг динаміки та структури податкових надходжень місцевих бюджетів та визначення напрямів їх збільшення.

Об'єктом дослідження є фінансово-економічні відносини, які виникають у сфері формування податкових надходжень місцевих бюджетів Чернівецької області.

Метою статті є моніторинг динаміки та структури податкових надходжень місцевих бюджетів та визначення напрямів їх збільшення.

Об'єктом дослідження є фінансово-економічні відносини, які виникають у сфері формування податкових надходжень місцевих бюджетів Чернівецької області.

Предметом дослідження є теоретико-практичні основи формування податкових надходжень місцевих бюджетів.

Дослідженням наповнення доходної частини місцевих бюджетів за рахунок податкових джерел займалися багато вчених. Відзначимо наукові праці таких вчених: Дем'янишин В. [1], Макогон В. Д. [2], Простебі Л. І. [3], Шевчук А. А. [4], Кириленко О.П. та інші. Моніторинг динаміки та структури податкових надходжень місцевих бюджетів та визначення напрямів їх збільшення потребує підвищеної уваги в умовах бюджетної реформи в напрямку децентралізації.

Склад доходів місцевих бюджетів визначається Бюджетним кодексом України [5] та законом про Державний бюджет України на відповідний рік.

Податкові надходження до місцевих бюджетів включають: відрахування загальнодержавних податків (податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств) за кожною ланкою бюджету; податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин та механізмів; внутрішні податки на товари та послуги (акцизний податок: з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів, з вироблених в Україні підакцизних товарів, з ввезених на митну територію України підакцизних товарів); рентна плата за спеціальне використання природних ресурсів; місцеві податки і збори; частка екологічного податку [5].

На основі фінансової звітності, проведемо оцінку структури доходної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016-2018 роки (табл. 1[7]).

Таблиця 1.

**Структура доходної частини місцевих бюджетів Чернівецької області
за 2016-2018 роки, тис. грн.**

Доходи	Роки						Відхилення структури, %	
	2016 р.		2017 р.		2018 р.			
	Факт	Питома вага, %	Факт	Питома вага, %	Факт	Питома вага, %	2018/ 2017	2018/ 2016
Податкові надходження	2042525,2	26,8	2552978,2	25,0	2873207,6	24,7	-0,3	-2,1
Неподаткові надходження	434710,9	5,7	488173,6	4,8	553766,2	4,8	0,0	-0,9
Доходи від операцій з капіталом	40331,3	0,5	62549,4	0,6	51023,0	0,4	-0,2	-0,1
Цільові фонди	12358,7	0,2	12777,4	0,1	16948,6	0,1	0,02	-0,02
Офіційні трансферти	5097041,7	66,8	7111774,0	69,5	8139245,8	69,9	0,4	3,1
Всього надходжень	7626967,8	100,0	10228252,6	100,0	11637977,7	100,0		

Відповідно до показників наведених в табл. 1 частка податкових надходжень місцевих бюджетів Чернівецької області у 2016 році становила - 26,8%. В 2017 році питома вага податкових надходжень зменшилася на - 1,8 % і становила 25%. В 2018 році їх частка становила - 24,7 %, а це на 2,1 % менше ніж у 2016 р. Отже, бачимо, що місцеві бюджети, якщо не брати до уваги міжбюджетні трансферти, переважно формуються за рахунок податкових надходжень.

Проведемо аналіз формування податкових надходжень місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016-2018 роки (табл. 2.).

Як бачимо з показників податок на доходи фізичних осіб залишається стабільним джерелом наповнення доходної частини місцевих бюджетів Чернівецької області. В 2016 році обсяг надходжень від даного податку склав - 915 894,7 тис. грн.; у 2017 році надходження податку на доходи фізичних осіб збільшилися до обсягу - 1364205,9 тис. грн. Таким чином, у 2017 році надходження зросли порівняно з показником попереднього року на -448311,2 тис. грн. (на 48,9%). А у 2018 році обсяги надходжень від даного податку склали - 1725566,9 тис. грн., тобто зросли на 26,5 % порівняно з показником 2017 року, та на 88,4 % (або на 809672,2 тис. грн.) порівняно з показником 2016 року.

Фінанси

Надходження від податку на прибуток підприємств протягом 2016-2018 років мають тенденцію до незначного збільшення. Обсяг надходжень даного податку у 2016 р. становить - 23041,9 тис. грн., у 2017 р. - 19937,8 тис. грн., що на -3104,1 тис. грн. (або на 13,5%) менше минулорічного показника. А у 2018 р. Обсяг надходжень даного податку склав - 24297,6 тис. грн., а це на 4359,8 тис. грн. (або на 21,9%) більше показника минулого року та на 1255,7 тис. грн. (або на 5,4%) більше показника 2016 р.

Таблиця 2.

Динаміка податкових надходжень місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016–2018 роки, тис. грн.

Податкові надходження	Факт			Відхилення					
	2016 р.	2017р.	2018 р.	Абсолютне, +/-			Відносне, %		
				2017/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016	2017/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Податок на доходи фізичних осіб	915894,7	1364205,9	1725566,9	448311,2	361361,0	809672,2	48,9	26,5	88,4
Податок на прибуток підприємств	23041,9	19937,8	24297,6	-3104,1	4359,8	1255,7	-13,5	21,9	5,4
Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин та механізмів	4,2	72,5	13,3	68,3	-59,2	9,1	1626,6	-81,6	217,6
Рентна плата та плата за спеціальне використання природних ресурсів	30243,5	29235,7	37480,4	-1007,8	8244,7	7236,9	-3,3	28,2	23,9
Внутрішні податки на товари та послуги	267866,9	288714,2	285816,3	20847,3	-2898,0	17949,4	7,8	-1,0	6,7
Місцеві податки і збори	486039,6	643175,8	732498,3	157136,2	89322,5	246458,7	32,3	13,9	50,7
Екологічний податок	3347,4	3612,0	2857,3	264,6	-754,7	-490,1	7,9	-20,9	-14,6
Всього	2042525,2	2552978,2	2873207,6	510453,0	320229,4	830682,4	25,0	12,5	40,7

Спостерігаємо збільшення обсягу надходжень від рентної плати та плати за спеціальне використання природних ресурсів. За аналізований період на 7236,9 тис. грн. або на 23,9 %.

Протягом періоду моніторингу вагоме місце у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів Чернівецької області належить податку на доходи фізичних осіб. У 2016 році питома вага податку на доходи фізичних осіб становила - 44,8 %, в 2017 році – 53,4 %, а 2018 році - 60,1%. Протягом періоду моніторингу спостерігається збільшення даного виду податкових надходжень. Адже, у 2018 році частка даного податку зросла на 6,6 %, порівняно з 2017 роком та збільшилася на 15,2 % порівняно з показником 2016 року.

Другим за обсягом джерелом податкових надходжень до місцевих бюджетів області є надходження від місцевих податків і зборів. Частка яких у 2016 році становила - 23,8 %, а у 2017 році – 25,2%, а у 2018 році - 25,5%. Чітко простежується зростання питомої ваги цього виду надходжень. Так, у 2017 році надійшло на 1,4 % більше минулорічного показника. У 2018 році на 1,7 % більше показника 2016 р.

Вагомою є питома вага надходжень від внутрішніх товарів та послуг (акцизного податку: з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю піддакцизних товарів, з вироблених в Україні піддакцизних товарів, з ввезених на митну територію України піддакцизних товарів). У 2016 році вона становила 13,1%, у 2017 р. - 11,3% та у 2018 р. - 9,9%. Відхилення частки в сторону зменшення за весь період моніторингу склало 3,2%.

У 2016 році план по податковим надходженням до місцевих бюджетів області був перевиконаний на 14,1 %. Адже, згідно уточненого плану мало надійти до бюджетів Чернівецької області - 1790792,6 тис. грн., а фактично було отримано 2042525,2 тис. грн. Згідно уточненого плану у 2017 році по податкових надходженнях мало надійти до місцевих бюджетів області 2368809,4 тис. грн., а фактично надійшло 2552978,2 тис. грн. (перевиконання плану на 7,8 %). У 2018 році спостерігається перевиконання плану на 3,2 % (згідно уточненого плану мало надійти - 2785289,6 тис. грн., а фактично було отримано 2873207,6 тис. грн.). Див. рис. 1

Аналіз місцевих бюджетів Чернівецької області показав, що податок на доходи фізичних осіб забезпечує вагому частку податкових надходжень. Так, у 2016 році - питома вага становила 44,8%. У 2017 році частка зросла до 53,4 % і у 2018 році збільшилася до рівня 60,1 %.

За період моніторингу спостерігаємо тенденцію до збільшення абсолютних показників надходжень місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів Чернівецької області. Відмітимо, що надходження місцевих податків і зборів у 2016 р. були в обсязі - 486 039,6 тис. грн., у 2017 р. - 643175,8 тис. грн., і у 2018 р. - 732498,3 тис. грн., що на 13,9% більше показника 2017 року та на 50,7 % більше від обсягів 2016 р. У 2018 році найбільша частка місцевих податків і зборів місцевих бюджетів Чернівецької області

належить єдиному податку – 53,9 %. Друге місце в структурі належить податку на майно – 45,8 %. Далі збір за місця для паркування транспортних засобів - 0,2% та туристичний збір - 0,1%.

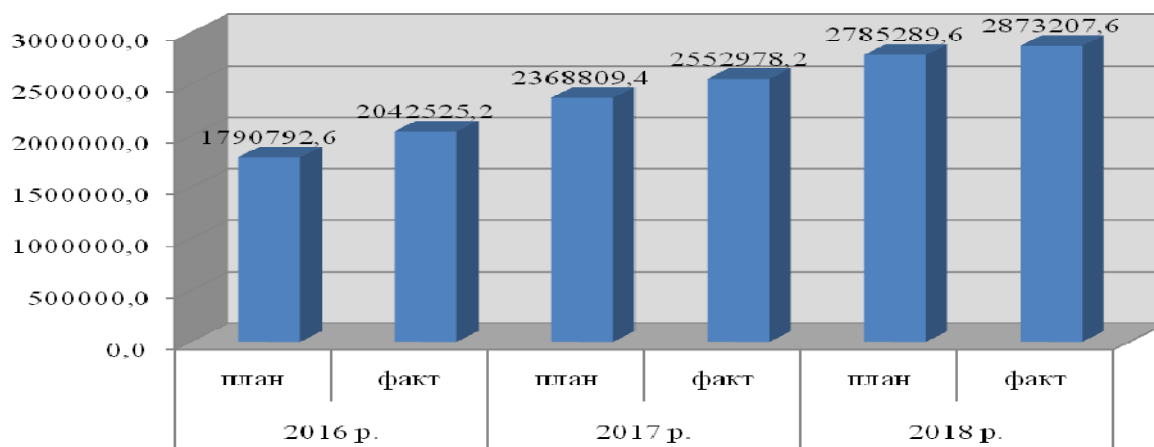

Рис. 1. Динаміка планових та фактичних показників загального обсягу податкових надходжень місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016-2018 роки, тис. грн.

Роль податків у системі державного регулювання економічних процесів забезпечується їх впливом на суспільне виробництво, його динаміку і структуру. До пріоритетних завдань бюджетно-податкової політики доцільно віднести: подальше спрощення механізму адміністрування податків і зборів, створення максимально комфортних умов для виконання податкових зобов'язань платниками податків; удосконалення архітектури податків з метою значного підвищення ролі прямого прибуткового оподаткування; модернізація інструментів і принципів справляння бюджетоутворюючих податків та підвищення якісного рівня механізму адміністрування місцевих податків і зборів; удосконалення податкового законодавства, що сприятиме ефективності та результативності функціонування податкової системи, забезпеченню конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світових ринках [2, с. 194].

Вважаємо, що варто закріпити за місцевими бюджетами певної частини податку на додану вартість, оскільки саме цей податок забезпечує стійкість бюджетних надходжень. Крім того, варто вдосконалити надходження від місцевих податків і зборів (зокрема і розширити їх перелік на основі вдалого зарубіжного досвіду).

Список використаних джерел:

1. Дем'янишин В. Податковий механізм формування доходів бюджету: концептуальні засади теорії та напрями модернізації / Василь Дем'янишин // Світ фінансів. - 2017. - Вип. 2. - С. 84-96.
2. Макогон В. Д. Податкові надходження у системі формування доходної частини бюджету / В. Д. Макогон // Економічний вісник університету. - 2019. - Вип. 41. - С. 188-195.
3. Простебі Л. І. Податкова складова доходної частини місцевих бюджетів / Л. І. Простебі // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - Випуск 3 (15). - 2018. - С. 131-136.
4. Шевчук А. А. Аналіз впливу на фінансові ресурси місцевих бюджетів зменшення кількості податків / А. А. Шевчук // Вісник Хмельницького національного університету. - №4, Т.1. - 2013. С. 158-160.
5. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 1 жовтня 2019 р. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
6. Звіт про виконання місцевих бюджетів Чернівецької області за 2016, 2017, 2018 роки.

ДЕРЖАВНА КАЗНАЧЕЙСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ

Боднарюк В. Д., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Юрій С.М.

У статті проведено дослідження ролі Державної казначейської служби України у бюджетному процесі. З практичною метою проведена оцінка виконання місцевих бюджетів України за доходами та видатками за 2018 рік. Запропоновані шляхи удосконалення бюджетного процесу на місцевому рівні за участі органів казначейства.

The article examines the role of the State Treasury Service of Ukraine in the budget process. For the practical purpose, the estimation of the implementation of local budgets of Ukraine by revenues and expenditures for 2018 was carried out. Ways to improve the budget process at the local level with the participation of the Treasury are proposed.

Актуальність дослідження. Невід'ємною складовою бюджетної системи держави є бюджетний процес, від успішного здійснення якого залежить дієвість органів державної влади та місцевого самоврядування щодо реалізації бюджетної політики, яка повинна забезпечувати динамічний розвиток економіки, створення необхідних економічних і організаційних умов для становлення фінансово самодостатніх територіальних громад. Бюджетний процес є основним інститутом, який має вагомий вплив на соціально-економічне становище країни та рівень життя громадян. Сучасний стан бюджетно-фінансових взаємовідносин в Україні характеризуються як такий, що не забезпечує стійкого динамічного розвитку

держави, а тому вимагає системного підходу до реформування бюджетної системи в цілому, запровадження дієвих процедур міжбюджетних взаємовідносин з врахуванням глобальних тенденцій розвитку та світового досвіду.

Метою статті є розкриття призначення Державної казначейської служби України у бюджетному процесі на місцевому рівні.

Об'єкт дослідження – відносини, що виникають у бюджетному процесі на місцевому рівні.

Предмет дослідження – фінансові відносини між учасниками бюджетного процесу з приводу складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та формування звітності про їх виконання.

Відаючи належне науковим напрацюванням з проблематики бюджетного процесу на місцевому рівні таких вітчизняних учених-економістів, як: С. А. Буковинського, О. Д. Василика, Н. М. Дєєвої, Т. І. Єфименко, О. П. Кириленко, В. І. Кравченка, О. Я. Лилик, І. О. Луніної, В. М. Опаріна, Н. А. Ширкевич, О. О. Чечуліної, С. І. Юрія та інших дослідників, існує потреба у її подальшому дослідженні.

Проблеми функціонування місцевих бюджетів на сучасному етапі мають багато аспектів. Це, насамперед, розподіл повноважень і коштів між різними рівнями бюджетної системи, проблеми розширення доходної бази бюджетів, підвищення результативності бюджетних видатків тощо. Нестабільність доходної бази місцевих бюджетів, недостатньо ефективний механізм міжрегіонального перерозподілу бюджетних надходжень, значні відмінності в рівні економічного розвитку регіонів, умовах життя у них призводять до соціальних конфліктів і політичної нестабільності.

Місцеві бюджети функціонують на основі рішення про місцевий бюджет, яке відображає та пояснює фінансово-бюджетну політику місцевих органів влади. Водночас, обговорення місцевого бюджету і підготовчі заходи, що їм передують, є надзвичайно важливим засобом розробки регіональної політики за участю громадськості, який визначає роль місцевих бюджетів у процесі функціонування держави [1].

Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства [2], тобто це багатогранне та складне явище, у якому переплітаються економічні та політичні інтереси. Бюджетні пріоритети у демократичному суспільстві відображають колективну волю громадян, виявлення якої покладено на політичних представників народу. Розробники місцевих бюджетів ніколи не мають достатніх коштів для задоволення усіх потреб, і їм доводиться вирішувати, яким чином обмежені фінансові ресурси розподілити між альтернативним варіантом їхнього використання.

Досить вагоме місце в даному процесі належить Державній казначейській службі України, тому що саме вона здійснює виконання місцевих бюджетів за доходами і видатками, веде бухгалтерський облік надходжень та видатків, складає звітність про виконання місцевих бюджетів. У зв'язку з постійним рухом бюджетних коштів та завданнями, які покладені на місцеві бюджети, необхідна чітко налагоджена система управління бюджетними ресурсами, щоб забезпечити своєчасне й повне надходження доходів, та раціонального, цільового й ефективного використання коштів в сучасних економічних умовах.

Казначейське обслуговування бюджетних коштів передбачає (ст. 43 Бюджетного кодексу України) [1]:

- 1) розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства;
- 2) контроль за здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень бюджету, реєстрації взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів та здійсненні платежів за цими зобов'язаннями;
- 3) ведення бухгалтерського обліку і складання звітності про виконання бюджетів з дотриманням національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та інших нормативно-правових актів Міністерства фінансів України;
- 4) здійснення інших операцій з бюджетними коштами.

В органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, бюджетним установам відкриваються рахунки у встановленому законодавством порядку.

Отже, Державна казначейська служба України здійснює процедури виконання місцевих бюджетів, ведення бухгалтерського обліку всіх операцій та складання звітності про виконання місцевих бюджетів. Фінансові органи здійснюють планування бюджетів, загальне управління та аналіз у процесі виконання місцевих бюджетів.

Казначейське виконання місцевих бюджетів дає позитивний ефект, тому що така форма роботи забезпечує ощадливе, обов'язково цільове використання коштів місцевих бюджетів. Касове виконання органами Державної казначейської служби бюджетів дає можливість щодня на всіх рівнях місцевих бюджетів одержувати інформацію про суми доходів, що надійшли, за кодами бюджетної класифікації, та контролювати напрямки руху бюджетних коштів [2].

Варто зауважити, що у 2019 році однією з особливостей бюджетного процесу в Україні стало запровадження середньострокового планування на місцевому рівні. Відповідно, зазнали змін процеси і процедури підготовки місцевих бюджетів.

У зв'язку з запровадженням середньострокового бюджетного планування, стадій бюджетного процесу стало більше [3]:

- складання та розгляд Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету) і прийняття рішення щодо них;
- складання проектів бюджетів;
- розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (або рішення про місцевий бюджет);
- виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (або

рішення про місцевий бюджет);

- підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Але повноцінний процес середньострокового бюджетного планування на рівні місцевих бюджетів розпочнеться з 2020 року. У 2019 році прогноз місцевого бюджету на 2021 і 2022 роки подається до відповідних місцевих рад разом з проектом рішення про місцевий бюджет на 2020 рік. Тобто, у 2019 році не діє норма щодо необхідності подання до 15 серпня місцевими фінансовими органами прогнозу місцевого бюджету місцевим державним адміністраціям (виконавчим органам відповідних місцевих рад), а також щодо його схвалення до 1 вересня та подання (у п'ятиденний термін) відповідним місцевим радам. Ця норма регламентується п.49 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України [3].

За результатами фінансового моніторингу, протягом січня-червня 2019 року надходження до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 128,9 млрд. грн., що становить 49,8% від затвердженого річного плану з урахуванням змін. У порівнянні з аналогічним періодом 2018 року, зростання надходжень становить 21,1 млрд. грн. або +19,5%.

Відмітимо, що темпи приросту доходів у звітному періоді поточного року у порівнянні з минулорічними зменшилися – за підсумками I півріччя 2018 року, показник приросту надходжень, порівняно з 2017 роком, становив 23,3%.

Загальний обсяг видатків місцевих бюджетів у січні-червні 2019 року склав 261,5 млрд. грн., що на 10,1 млрд. грн. менше від обсягу видатків, здійснених за аналогічний період 2018 року. Із зазначеної суми видатки загального фонду у поточному році склали 225,8 млрд. грн., що на 13,9 млрд. грн. менше минулорічного. В структурі видатків місцевих бюджетів переважають видатки на оплату праці та нарахування на заробітну плату (36%), видатки на соціальне забезпечення (20%), та інші поточні видатки (18,5%).

Із загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад, в яких зареєстровано майже 20% населення України, профінансовано видатків на суму 28,6 млрд. грн. (що становить 11% загальної суми видатків усіх місцевих бюджетів України), у тому числі [3]:

- на зарплату з нарахуваннями спрямовано 18,5 млрд. грн. (64,7% від всієї суми видатків),
- на оплату комунальних послуг та енергоносіїв – 1,7 млрд. грн. (6,0%).

Протягом січня-червня 2019 року місцеві бюджети отримали з державного бюджету трансфертів на загальну суму 136,1 млрд. грн., зокрема:

- базова дотація – 5,2 млрд. грн. (що становить 3,8% від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);
- медична субвенція – 27,7 млрд. грн. (20,4% від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);
- освітня субвенція – 42,1 млрд. грн. (30,9% від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);
- субвенції на соціальний захист населення – 48,7 млрд. грн. (35,8% від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);
- субвенція на формування інфраструктури ОТГ – 0,7 млрд. грн. (0,5% від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);
- субвенція на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій – 2,0 млрд. грн. (1,5% від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів);
- субвенція на утримання доріг – 6,6 млрд. грн. (4,8% від обсягу отриманих місцевими бюджетами трансфертів).

До державного бюджету з місцевих перераховано 3,4 млрд. грн. реверсної дотації.

На ефективність використання бюджетних коштів місцевих бюджетів вагомий вплив здійснює своєчасне проведення державного фінансового аудиту, який дає змогу [4. с. 109]:

- оцінити рівень досягнення результативних показників бюджетної програми через співвідношення фактично отриманих та запланованих результативних показників;
- здійснити контроль за використанням бюджетних коштів на підприємствах, установах, організаціях;
- визначити проблеми, які негативно вплинули на процес виконання запланованих завдань на місцевому рівні;
- зберегти бюджетні ресурси шляхом здійснення коригуючих заходів;
- посилити відповідальність керівництва щодо організації контролю на всіх стадіях бюджетного процесу.

Потребу в державному фінансовому аудиті виконання місцевих бюджетів підтверджують непоодинокі факти наявності порушень стосовно законного і ефективного використання бюджетних коштів та невиконання посадовими особами підконтрольних об'єктів пропозицій щодо їх усунення.

Для більш дієвого бюджетного процесу та розвитку казначейської системи виконання бюджетів варто запровадити програмно-цільовий метод виконання місцевих бюджетів. Він є одним з найдієвіших інструментів бюджетування, який полягає в розподілі фінансових ресурсів за програмами, що мають визначені цілі (кінцевий результат) або низки середньострокових чи довгострокових цілей, яких потрібно досягти.

Обов'язковими елементами методу є відповідальні виконавці бюджетних програм, паспорти бюджетних програм та результативні показники бюджетних програм, які включають: показники затрат, продукту, ефективності, якості. Даний метод бюджетування забезпечує комплексний підхід до формування місцевих бюджетів [5, с. 4].

Запровадження програмно-цільового методу складання та виконання бюджетів надає низку переваг:

- забезпечення прозорості бюджетного процесу (чітке визначення завдань, на які будуть витрачені бюджетні кошти);
- можливість оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей;
- чітке розуміння громадськістю, на що витрачені бюджетні кошти;
- участь при плануванні витрат як органів державної влади та місцевого самоврядування, так і окремих бюджетотримувачів;
- можливість здійснення контролю протягом всього бюджетного процесу (від підготовки проекту до витрачання бюджетних коштів) шляхом встановлення показників результативності та порівняння фактично досягнутих результатів із запланованими;
- зацікавленість та активізація діяльності всіх учасників бюджетного процесу щодо підвищення віддачі від використання бюджетних коштів;
- заміщення контролю за цільовим використанням коштів на контроль за відповідністю досягнутих результатів встановленим цілям;
- отримання економії бюджетних коштів за рахунок підвищення ефективності роботи державного сектора та раціонального розподілу бюджетних коштів за пріоритетними напрямками;
- можливість порівнювати альтернативні варіанти програм за принципом «результати-витрати»;
- можливість виключення дублюючих одна одну програм;
- зміщення акцентів у бюджетному процесі з «управління бюджетними ресурсами (витратами)» на «управління результатами»;
- проведення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення цілей і завдань, аналіз причин неефективності їх роботи;
- чіткий розподіл відповідальності за реалізацію бюджетних програм між головним розпорядником коштів і безпосередніми виконавцями.

Висновки. Отже, Державна казначейська служба посідає одне з провідних місць у структурі управління місцевими фінансами та контролю, забезпечує якісне обслуговування бюджетів на всіх рівнях. Удосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів має базуватися на пошуку нових форм і методів досягнення позитивних результатів роботи у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 23.08.2012 р. № 938. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Бюджетний процес 2019: експерти показали зміни у формуванні та виконанні місцевих бюджетів [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/11121>.
4. Данчевська І. Р. Перспективи розвитку державного фінансового аудиту виконання місцевих бюджетів / І. Р. Данчевська // Бізнес та інтелектуальний капітал. – 2017. – №5. – С. 107-110.
5. Марченко Л. Ю. Становлення та перспективи розвитку казначейської системи виконання державного та місцевих бюджетів в Україні / Л. Ю. Марченко // Актуальні проблеми державного управління 2016. – 1(49). – С. 1-5.

КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Бойко Ю., Яковець Р. 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер.- Ковалевич Д.А.

У статті розкрито сутність казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Розроблено напрями покращення механізму касового виконання бюджетів усіх рівнів.

The article reveals the essence of treasury servicing of local budgets. Directions for improving the mechanism of cash execution of budgets of all levels have been developed

Державна казначейська служба України забезпечує касове виконання бюджетів усіх рівнів. Економічна сутність казначейського обслуговування місцевих бюджетів розкривається через управління потоками державних фінансових ресурсів шляхом зарахування всіх надходжень на Єдиний казначейський рахунок і проведення виплат за напрямками їх цільового використання.

Метою написання статті є дослідити казначейське обслуговування місцевих бюджетів в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є організація касового виконання місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є фінансові відносини, які виникають у процесі ведення казначейського обслуговування бюджетів.

Питання удосконалення казначейської системи обслуговування державного та місцевих бюджетів як за доходами так і за видатками досліджують науковці та практики-фінансисти. С. Булгакова, К. Огданський, П.Петрашко, В. Стоян, Н. Сушко, О. Чечуліна, С. Юрій, Є. Галушка, Л. Ермошенко, Л. Осипчук, І. Сазонцев, та інші.

Процедури касового виконання бюджетів за доходами та видатками, ведення бухгалтерського обліку всіх операцій у процесі виконання бюджетів та складання звітності закріплені за органами Державної казначейської служби України.

Казначейська система забезпечує прозорість виконання бюджету, дозволяє чітко контролювати обсяги бюджетних призначень, обсяги фінансування, рахунки, які пред'явлені до оплати, суми фактичного перерахування коштів.

Найважливішою казначейською нормою є загальний принцип функціонування державної бухгалтерської служби, за яким одні працівники приймають зобов'язання за витратами, а інші їх оплачують. Звідси випливає, що казначей і розпорядник коштів, виконуючи кожний свої функції, забезпечують виконання бюджету.

Призначення Казначейства як державного інституту – це ефективне управління державними фінансовими ресурсами через забезпечення обліку доходів та видатків державного та місцевих бюджетів, централізація інформації про рух бюджетних коштів, здійснення попереднього контролю за їхнім цільовим і ефективним витрачанням.

Досвід казначейського обслуговування місцевих бюджетів показав, що ця форма виконання бюджетів підвищує фінансову дисципліну, сприяє забезпеченню контролю за дотриманням норм Бюджетного кодексу.

На основі даних обліку контролюється весь цикл обігу бюджетних коштів від їхнього надходження до розподілу, використання і складання звітності, який є діючим інструментом державної фінансової політики і потужним важелем соціально-економічного розвитку регіонів.

Казначейська система виконання бюджету є ефективною функціональною системою касового виконання бюджетів. Однак, в сучасних умовах децентралізації державних фінансів, перед Державною казначейською службою України ще стоїть безліч завдань як організаційних, технічних, так і щодо розробки нових підходів до виконання бюджету і нормативно-методичних документів з питань бухгалтерського обліку та звітності та покращення механізму казначейського обслуговування бюджетів.

У процесі політичної та економічної кризи, важливим є визнання того, що макроекономічна стабілізація не можлива без реформування фінансової сфери. Одним із основних інструментів державного регулювання соціально-економічних процесів є бюджет. Адже в процесі його формування та виконання вирішуються завдання, які стоять перед суспільством. Актуальність проблеми полягає в тому, що підвищення ефективності бюджету як дієвого інструменту регулювання соціально-економічних процесів у державі потребує нових підходів до функціонально-організаційної системи виконання бюджетів, яка б забезпечувала ефективне управління ресурсами державного та місцевих бюджетів.

У бюджетному процесі важливу роль відіграє казначейська система виконання бюджетів.

Державна казначейська служба України входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів. Основним призначенням є сприяння оптимальному фінансовому управлінню державними ресурсами шляхом забезпечення своєчасного фінансування бюджетних установ для їх успішного функціонування. показниками виконання бюджету.

Результатом еволюційного розвитку Державного казначейства України є поступове формування повнофункціональної системи Держказначейства, що працює за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та звітності, використовуючи сучасні технології.

Згідно до положень Бюджетного кодексу повноваження органів державного казначейства у частині обслуговування місцевих бюджетів за видатками зосереджується на посиленні контролю за рухом коштів місцевих бюджетів, своєчасному попередженні їх нецільового використання та впровадженні нових засад управління бюджетними зобов'язаннями [1].

Участь казначейства в управлінні фінансовими ресурсами держави ускладнюється необхідністю розв'язувати широкий спектр складних і багатопланових питань, пов'язаних з формуванням адекватного сучасним вимогам бюджетного законодавства, необхідністю вдосконалення бюджетного процесу й міжбюджетних відносин, нестабільністю фінансової системи, недостатнім теоретичним опрацювання казначейських технологій тощо.

Основними завданнями у цій сфері мають стати удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку. Важливим напрямком реформування бухгалтерської системи та звітності бюджетних установ має стати впровадження нового плану рахунків виконання бюджету та виконання кошторисів бюджетних установ, що дасть змогу забезпечити прозорість облікових процесів, складення звітності та отримання інформації про фінансові операції, які здійснюються у державному секторі.

У процесі казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів за органами Державної казначейської служби України закріплені процедури касового виконання бюджетів за доходами та видатками, ведення бухгалтерського обліку всіх операцій у процесі виконання бюджетів та складання звітності.

Основним завданням Державної казначейської служби України є удосконалення системи ефективного управління коштами державного та бюджету та процедур попереднього контролю за їх витрачанням, розробка нової системи бухгалтерського контролю і звітності, чітке визначення й розподіл функцій між учасниками бюджетного процесу, створення єдиного комплексу технічних і програмних засобів інформаційної системи Державного казначейства. На даний момент в Державній казначейській службі України діє програмно-технічний комплекс АС "Є-Казна", за допомогою якого ведуть облік виконання бюджету та складають бюджетну та фінансову звітність.

Важливим завданням органів Державної казначейської служби в процесі обслуговування бюджетів є сприяння виконанню бюджетної політики та здійсненню ефективного управління бюджетними ресурсами. Це завдання реалізовується через створення оптимальної системи оперативного управління державними фінансами і забезпечення своєчасних розрахунків за зобов'язаннями та розв'язання проблеми

короткострокової незбалансованості бюджетів. Функція процесу управління грошовими потоками забезпечує оптимізацію здійснення видатків у межах асигнувань, передбачених затвердженими бюджетами. Саме тому, важлива роль відводиться територіальним органам Державної казначейської служби у соціально-економічному розвитку територій, адже саме з місцевих бюджетів через Казначейства здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації, а також фінансуються різноманітні молодіжні програми та здійснюються видатки на соціальний захист населення. Важливим напрямом впливу бюджету на економічні та соціальні процеси в державі є видатки, які беруть участь у формуванні величини фондів споживання та накопичення. Бюджетна політика у сфері державних видатків є вагомим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток, особливо на перехідному етапі економічних реформ при обмеженості фінансових ресурсів держави.

Казначейське виконання місцевих бюджетів значно посилює контроль за використанням бюджетними організаціями бюджетних коштів, передбачених на їхнє утримання і проведення заходів. Адже воно забезпечує щоденний контроль за цільовим і ефективним використанням бюджетних коштів, відповідність наданих до оплати документів (рахунків, договорів, актів виконання робіт (надання послуг) тощо) вимогам чинного законодавства, дотриманням штатної, фінансової і касової дисципліни [2].

Таким чином, можна виокремити такі основні напрями удосконалення казначейського обслуговування бюджетів:

- оптимізація казначейської інфраструктури;
- удосконалення системи бухгалтерського обліку на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі;
- впровадження міжнародних стандартів у роботі Державної казначейської служби України;
- вдосконалення підходів до фінансової звітності про виконання державного та місцевих бюджетів на основі міжнародного досвіду;
- використання зарубіжного досвіду касового виконання бюджетів усіх рівнів;
- модернізація програмного забезпечення у роботі органів Казначейства шляхом створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління державними фінансами.

З огляду на пріоритетне місце й роль Державної казначейської служби України, для ефективного функціонування у системі фінансових органів держави, потребує подальшого вдосконалення нормативно-законодавча база.

Основними завданнями у цій сфері мають стати удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку. Важливим напрямком реформування бухгалтерської системи та звітності бюджетних установ є розробка об'єднаного плану рахунків виконання бюджетів із планом рахунків із виконання кошторисів бюджетних установ. Єдиний план рахунків, що використовуватиметься органами Державної казначейської служби України, які обслуговують державний та місцеві бюджети, та розпорядниками бюджетних коштів, які виконують відповідні бюджети дасть змогу забезпечити прозорість облікових процесів, складання звітності та отримання інформації про фінансові операції, які здійснюються у державному секторі.

Необхідно сконцентрувати зусилля на реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів та ефективному управлінні фінансовими ресурсами держави, на необхідності дотримання прозорих правил ефективного та раціонального використання державних коштів, недопущення бюджетних правопорушень як у діяльності органів Державної казначейської служби України, так і в роботі головних розпорядників коштів.

Актуальним є удосконалення діючих механізмів та пошук нових напрямів розвитку казначейської системи обслуговування бюджетів, що є необхідним елементом структурної перебудови державних фінансів та ефективним засобом раціонального використання державних фінансових ресурсів.

Враховуючи те, що бюджетний процес є дуже складним і різнобічним явищем, до бухгалтерського обліку постійно висуваються нові вимоги внаслідок зростаючих потреб бюджетного процесу. Основними завданнями у цій сфері мають стати удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку і звітності, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку. Важливим напрямком реформування бухгалтерської системи та звітності бюджетних установ має стати впровадження нового плану рахунків виконання бюджету та виконання кошторисів бюджетних установ, що зможе забезпечити прозорість облікових процесів, складання звітності та отримання інформації про фінансові операції, які здійснюються у державному секторі.

Доцільно сконцентрувати зусилля на реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів та ефективному управлінні фінансовими ресурсами держави, на необхідності дотримання прозорих правил ефективного та раціонального використання державних коштів, недопущення бюджетних правопорушень як у діяльності органів Державної казначейської служби України, так і в роботі головних розпорядників коштів. Потрібно удосконалити процес модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі з урахуванням вимог міжнародних стандартів. Завданнями якої є удосконалення методології та перехід на єдині методологічні засади бухгалтерського обліку та звітності, а також створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс станом на 1.10.2018р [Електронний ресурс] / Верховна Рада України від 8.07.2010 р. № 2456-VI – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
2. Булгакова С.О., Державні фінанси у 5 т. том 3. історія казначейства. Казначейство зар.країн. казначейська система виконання бюджету: [Текст] / С.О., Булгакова Л.В. Гізатуліна, Л.В. Єрмошенко та інші. – К : АБТ, 2005- 560с.

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Бурак Н., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Рошило В.І.

В статті проведено дослідження теорії і практики формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації бюджетної сфери. Аналіз формування доходів місцевих бюджетів Вишницького району, виокремив стратегічні напрями вдосконалення процесу формування доходів місцевих бюджетів у сучасних умовах бюджетної децентралізації.

In the article research of theory is conducted practices of forming of profits of local budgets in the conditions of decentralization of budgetary sphere. Analysis of forming of profits of local budgets of Vizhnickogo of district, selected strategic directions of perfection of process of forming of profits of local budgets in the modern terms of budgetary decentralization.

Питання оптимізації формування доходів місцевих бюджетів і виявлення резервів їх зростання набувають особливої актуальності в умовах децентралізації. Діюча система формування доходів місцевих бюджетів характеризується низькою часткою їх власних доходів і збільшенням обсягів міжбюджетних трансфертів, що обмежує фінансові можливості органів місцевого самоврядування та є фактором, який стримує суспільні перетворення у державі. Серед стратегічних завдань сучасного процесу формування доходів місцевих бюджетів України, актуальним залишається поглиблене дослідження концептуальних засад формування доходів місцевих бюджетів, а також обґрунтування системи практичних рекомендацій щодо забезпечення їх стабільності в умовах децентралізації.

Дослідженню аспектів формування доходів місцевих бюджетів у системі міжбюджетного регулювання присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених: Й. Бескида, С. Буковинського, С. Булгакової, О. Василика, В. Зайчикової, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Лук'яненко, І. Луніної, В. Опаріна, Ц. Огонь, Д. Полозенька, Г. П'ятаченка, І. Руденко, С. Слухая, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Цінність їх праць полягає у визначенні та узагальненні методологічних, методичних та організаційних аспектів формування доходів місцевих бюджетів у системі міжбюджетного регулювання. За таких умов особливої актуальності набуває подальше реформування публічного управління в Україні з більш значним поглибленням децентралізації у сфері місцевих фінансів та наданням місцевим органам достатньої самостійності під час визначення джерел доходів місцевих бюджетів, зміцнення їх доходної бази.

Метою статті є обґрунтування особливостей механізму формування доходів місцевих бюджетів в умовах трансформаційних змін.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади системи фінансового забезпечення місцевих органів влади.

Об'єктом дослідження є процес формування та виконання доходів місцевих бюджетів Вишницького району Чернівецької області.

Сутність процесу формування доходів місцевих бюджетів полягає в законодавчо закріпленій діяльності пов'язаній із складанням місцевих бюджетів відповідно до форм і засобів організації та створення фінансових ресурсів на місцевому рівні з метою забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів та добробуту громадян. Суб'єктами формування доходів місцевих бюджетів виступають: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадяни, асоціації, громадські організації, державний та приватний сектори.

Аналіз законодавчої бази, що визначає порядок формування доходної частини місцевих бюджетів, засвідчив, що введення в дію Бюджетного кодексу стало початком реалізації заходів формування надійної бюджетної основи місцевого самоврядування. Кодекс чітко визначив конкретні джерела його наповнення, а також напрями використання фінансових ресурсів відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Це дає регіональній владі змогу не тільки реально планувати поточну діяльність, а й реалізувати середньо та довгострокові проекти, спрямовані на розвиток виробничого та інвестиційного потенціалу, що слугує базою для реформування державних фінансів та посилення бюджетної децентралізації [2].

Нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів в контексті децентралізації направлена на посилення фінансової автономії місцевих органів влади. Трансформація законодавчого поля щодо посилення фінансової самодостатності територіальних громад забезпечила ріст бюджетних ресурсів місцевих бюджетів, сприяла реалізації заходів щодо залучення резервів їх наповнення та підвищила ефективність адміністрування місцевих податків і зборів».

У сучасних умовах трансформації економіки країни місцеві бюджети відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку територіальних громад. 28 грудня 2014 року ухваленням закону "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин" було розпочато бюджетну децентралізацію, яка стала головним фінансовим стимулом для децентралізації та кардинально змінила підходи до бюджетного вирівнювання фінансової спроможності адміністративно – територіальних одиниць. Децентралізація влади і суттєве розширення повноважень територіальних громад, передбачає перерозподіл завдань, повноважень і ресурсів на національному та місцевому рівнях, підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування.

З 1 січня 2019 року були внесені зміни до Податкового та Бюджетного кодексів України в частині наповнення місцевих бюджетів:

- передбачено зарахування до доходів загального фонду міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад 37% рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення, яка зараховувалась до обласних бюджетів;

- встановлено максимальний граничний розмір земельного податку для лісових земель - не більше 0,1% від їх нормативної грошової оцінки;

Фінанси

- скасовано норму щодо справляння плати за землю за земельні ділянки, надані для залізниць у межах смуг відведення, у розмірі 25% земельного податку;

- передбачено, що ставки земельного податку для земель, нормативну грошову оцінку яких не проведено, застосовуються для всіх земельних ділянок, як в межах населених пунктів та і за їх межами;

- встановлено, що до 2023 року включно, індекс споживчих цін, що використовується для визначення коефіцієнта індексації нормативно грошової оцінки сільськогосподарських угідь, земель населених пунктів та інших земель несільськогосподарського призначення, а також для цілей оподаткування єдиним податком четвертої групи, застосовується із значенням 100 %;

- змінено підходи в оподаткуванні туристичним збором, зокрема, базою оподаткування встановлено загальну кількість днів тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі) (замість вартості усього періоду проживання (ночівлі)); змінено граничні ставки збору: у розмірі до 0,5% для внутрішнього туризму (для резидентів) та до 5% для в'їзного туризму (для нерезидентів) від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року для однієї особи за одну добу тимчасового розміщення (замість розміру від 0,5% до 1% до бази справляння збору, визначеної як вартість усього періоду проживання (ночівлі)).

Перенесення значних владних повноважень та функцій з державного на місцевий рівень без відповідного фінансового забезпечення може привести до негативних наслідків. Тому проблема фінансування делегованих повноважень органів місцевої влади і досі потребує практичного розв'язання. Існує нагальна потреба створення нової, ефективнішої системи фінансового забезпечення реалізації власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування, що дасть змогу збалансувати функції та повноваження органів місцевої влади з їхніми фінансовими можливостями.

До місцевих бюджетів Вишницького району за 2018 рік надходження (включаючи трансферти) склали в сумі 522690,8 тис. грн., з них до загального фонду 44901,8 тис. грн., спеціального – 6783,8 тис. грн., або 100%. Обсяг мобілізованих доходів до місцевих бюджетів району збільшився в порівнянні з минулим роком на 39948,4 тис. грн. (108,3%) та на 46534,3 тис. грн., або 9,8% порівняно з 2016 роком. Із загальної суми доходів надійшло трансфертів у сумі 471005,2 тис. грн., або 99,5% до плану на 2018 рік, що на 8,2% (+35552,9 тис. грн.) більше минулого року та на 75034,5 тис. грн., або 18,9% порівняно з 2016 роком.

В загальній структурі надходжень до місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займають надходження трансфертів, частка яких становить 90,1% відсотка, що свідчить про низьку фінансову автономію бюджету району. Частка власних і закріплених доходів (без міжбюджетних трансфертів) у загальній структурі доходів загального фонду зменшилась на 6% і складає 8,6% загальної суми затверджених доходів.

До загального фонду бюджету району надійшло 44901,8 тис. грн. при плані на звітну дату 43364,9 тис. грн., або 103,5% (+1 536,9 тис. грн.). Виконання по доходах загального фонду місцевих бюджетів Вишницького району з врахуванням міжбюджетних трансфертів не забезпечено районним бюджетом, Банилівським та Слобода-Банилівським сільськими бюджетами. У 2018 році надходження до загального фонду району зменшились проти 2016 року на загальну суму 24339,7 тис. грн. або на 35,2% та зросли на 3509,7 тис. грн., або 8,5% більше порівняно з 2017 роком.

В структурі доходів загального фонду в 2018 році частка податку на доходи фізичних осіб складала – 54%, акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів – 6,3%, місцевих податків і зборів – 28,2%. Серед місцевих податків і зборів найбільша частка в структурі надходжень місцевих податків і зборів припадає на єдиний податок – 16,4% та податок на майно 11,7%.

До спеціального фонду місцевих бюджетів Вишницького району мобілізовано 6783,8 тис. грн., або 111,2% до уточненого плану на звітну дату (+682,08 тис. грн.). Перевиконання склало 11,2%, в 2018 році до спеціального фонду фактично надійшло доходів 6783,8 тис. грн., що на 885,8 тис. грн., або 15% більше, ніж в минулому році та на 4160,5 тис. грн., або 38% менше порівняно з 2016 роком. Частка доходних джерел, які формують спеціальний фонд бюджету, складала в 2018 році – 1,3%, що менше на 1% ніж в 2016 році та на 0,1% ніж в 2017 році. Надходження до бюджету розвитку склали 629,2 тис. грн., або в 1,8 рази (+285,7 тис. грн.) до плану. Питома вага бюджету розвитку в надходженнях спеціального фонду бюджету Вишницького району в 2018 році – 8,8 %.

Найбільша питома вага серед джерел спеціального фонду бюджету Вишницького району в 2018 році належить власним надходженням бюджетних установ – 88 відсотків, надходженням від продажу землі – 8,1 відсотка, цільовим фондам – 1,4 відсотка.

З Державного бюджету України впродовж 2018 року надійшло до бюджету Вишницького району міжбюджетних трансфертів у сумі 471005,2 тис. грн., що на 104666,4 тис. грн. більше, ніж надходження 2016 року (28,2%), та на 35552,9 тис. грн. або 8,2% порівняно з 2017 роком., в тому числі дотацій – 41972,3 тис. грн., субвенцій – 429033 тис. грн.. Частка міжбюджетних трансфертів в структурі доходів бюджету району складає 90,1%, що на 7% більше порівняно з 2016 роком та менше на 0,1% порівняно з 2017 роком.

Зазначене свідчить про фінансову залежність місцевих бюджетів Вишницького району за 2016 – 2018 роки від Державного бюджету України, оскільки сума офіційних трансфертів протягом цих років складає основну частку в доходах. Тобто, місцеві бюджети району не спроможні самостійно здійснити фінансування передбачених бюджетом програм. Дотацій у 2018 році до місцевих бюджетів Вишницького району надійшло в обсязі – 41972,3 тис. грн., що на 16225,3 тис. грн., або 63% більше ніж у 2016 році та на – 6172,5 тис. грн., або 17,2% більше, ніж у 2017 році.

Чинні положення бюджетного законодавства мають ряд недоліків, які ускладнюють можливість фінансового забезпечення надання гарантованих послуг на місцевому рівні, тому пропонуємо такі шляхи реформування:

- збільшити розмір додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків на утримання закладів освіти та охорони здоров'я;
- списати заборгованість за середньостроковими позиками та безвідсотковими позичками, наданими місцевим бюджетам за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку. Передбачити з державного бюджету місцевим бюджетам субвенцію на погашення такої заборгованості;
- продовжити практику оподаткування акцизним податком реалізацію суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі пального з метою недопущення втрат місцевих бюджетів в частині акцизного податку на пальне;
- закріпити 20% субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах. Розподіл таких коштів здійснити між бюджетами міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад залежно від протяжності вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI / Верховна рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
2. Казюк Я., Вензель В., Герасимчук І. Фінансова децентралізація: експерти розповіли про результати 2018 року та перспективи 2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10670?page=2>

ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Величковська А.І., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Томнюк Т.Л.

У статті досліджено складові оподаткування фізичних осіб в Україні. Проаналізовано адміністрування податків з фізичних осіб Державною податковою службою у Чернівецькій області. З урахуванням досвіду зарубіжних країн визначено напрями підвищення ефективності оподаткування фізичних осіб в Україні.

The article investigates the components of taxation of individuals in Ukraine. The administration of taxes on individuals by the State Tax Service in Chernivtsi Oblast is analyzed. Taking into account the experience of foreign countries, the directions of increasing the efficiency of taxation of individuals in Ukraine have been determined.

Світова практика побудови та функціонування розвинених економік наочно ілюструє пряму залежність між соціально-економічним результатом та обраною моделлю суспільного розвитку. Найбільш успішними, як правило, виявляються країни, в яких державна соціально-економічна, в тому числі податкова, політика орієнтована на кінцевий результат – добробут громадян. Для України такий підхід є надзвичайно актуальним, зважаючи на загальний невисокий рівень життя в країні. Це, вочевидь, потребує перегляду підходів до інструментарію підвищення платоспроможності приватних фінансів, як базового елемента стабільності фінансового сектору країни, а серед такого – до системи оподаткування фізичних осіб, як його невід'ємної складової. Саме тому нагальною є проблема модернізації системи оподаткування фізичних осіб, з вирішенням якої слід пов'язувати підвищення спроможності фізичних осіб виступати активними учасниками у сферах споживання, заощаджень та інвестицій, інвесторами в розвиток людського капіталу та підвищення якості життя, а також формування середнього класу, який є основою економічного розвитку та політичної стабільності в суспільстві.

Метою статті є дослідження сучасного стану оподаткування фізичних осіб та розробка рекомендацій щодо удосконалення системи оподаткування фізичних осіб в Україні.

Об'єктом дослідження є система оподаткування фізичних осіб.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти, соціально-економічні ефекти системи оподаткування фізичних осіб та напрями її удосконалення в Україні.

Питанням оподаткування фізичних осіб, його впливу на формування публічних та приватних фінансів присвячені праці зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема, таких, як: Ш.Бланкарт, А.Вагнер, З.Варналії, В.Вишневський, Л.Демиденко, Т.Демченко, П.Дубинецька, Д.Дункан, Л.Духновська, Т.Єфименко, Л.Задорожня, Н.Здерка, Ю.Іванов, Дж.М.Кейнс, О.Кириленко, Т.Кізіма, О.Крайник, А.Крисоватий, А.Лафер, І.Лютій, Т.Малєєва, В.Мельник, А.Миропольська, І.Михасюк, Дж.С.Міль, С.Мостенець, Т.Паєнтко, К.Памерло, М.Петик, Т.Пікетті, Н.Полинюк, В.Помулева, Н.Проць, М.Романюк, Е.Селігман, Л.Сідельникова, А.Соколовська, Л.Тарангул, М.Трещов, В.Тропіна, Ф.Федосов, Р.Дж.Хикс, К.Швабій та інші.

Оподаткування фізичних осіб є не тільки вагомим джерелом формування бюджетних ресурсів держави, але і важливим фінансовим важелем соціально-економічних процесів, оскільки впливає на обсяг і структуру доходів платників, рівень їх заощаджень, активність інвестиційної діяльності, процеси нагромадження капіталу, визначаючи обсяги сукупного споживання та інші чинники стабільності та розвитку суспільства.

Виходячи з того, що є об'єктом оподаткування, податки з фізичних осіб поділяються на податки на доходи та майнові податки. Податками, яким оподатковуються виключно фізичні особи в податковій системі є податок на доходи фізичних осіб та військовий збір. Окремі фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності можуть сплачувати ресурсні платежі за користування у господарських потребах певними ресурсами. Громадяни виступають платниками місцевих податків і зборів. Крім того, фізичні особи несуть податковий тягар по сплаті податку на додану вартість.

Податок на доходи фізичних осіб стягується безпосередньо з доходів громадян і становить досить вагомий частину надходжень до бюджету. Соціальне значення податку на доходи фізичних осіб відображається в тому, що він ставить рівень оподаткування в пряму залежність від обсягу доходу платників.

Фінанси

Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб в Україні є зростаючою. Так, за останні 10 років надходження податку зросли у 5 разів: із 44,5 млрд. грн. у 2009 р. до 226,8 млрд. грн. у 2018 р. Проте значення податку на доходи фізичних осіб у структурі доходів зведеного бюджету зменшилося: із 25,9% у 2009 р. до 20,4% у 2018 році (табл. 1).

Таблиця 1.

Показники мобілізації податку на доходи фізичних осіб до зведеного бюджету України*

Рік	Сума, млрд. грн.	Частка у податкових надходженнях зведеного бюджету, %
2009	44,5	25,9
2010	51,0	21,5
2011	60,2	18,6
2012	68,1	19,6
2013	72,2	21,2
2014	75,2	21,2
2015	100,0	19,7
2016	138,8	21,3
2017	185,7	22,3
2018	226,8	20,4

*Складено за даними [1]

Механізм справляння податку на доходи фізичних осіб зазнавав відчутних змін за роки незалежності України. Слід зазначити, що впродовж незалежності України її система оподаткування доходів фізичних осіб в процесі свого розвитку пройшла кілька етапів. Характерними рисами цієї системи, особливо в період до 2004 р. (мінімальна податкова ставка становила 10%, максимальна – 40%; розмір ставки залежав від обсягу оподатковуваного доходу, який вимірювався в кількості мінімальних зарплат; із збільшенням доходу ставка податку зростала), були високий ступінь її жорсткості. По-перше, внаслідок великої кількості інтервалів оподаткування в межах доволі незначної суми доходу податковий тягар фактично був перекладений на незаможних громадян. По-друге, були встановлені суттєво занижений неоподатковуваний мінімум (17 грн.) та максимальна податкова ставка щодо доходу понад 1700 гривень. По-третє, мав місце значний розрив (в рази) між розмірами неоподатковуваного мінімуму, з одного боку, та прожиткового мінімуму і мінімальної заробітної плати, з другого боку.

З переходом у 2004 р. до єдиної ставки податку з доходів фізичних осіб (13% – до 31 грудня 2006 р. і 15% – з 1 січня 2007 р.) передбачалося забезпечити спрощення адміністрування податку, створення умов для зменшення масштабів ухиляння від його сплати та запровадження дієвої системи соціального захисту найбільшій частини населення, забезпечення горизонтальної справедливості оподаткування. Водночас негативний бік такого заходу проявився у збільшенні податкового навантаження на незаможних громадян через оподаткування прожиткового мінімуму, оподаткуванні за єдиною ставкою високих і надвисоких доходів, відсутності елемента прогресії [2, С. 74–75].

У 2011 р. було запроваджено слабопрогресивну шкалу – встановлена базова ставка в розмірі 15% для доходів, які за місяць не перевищують 10 мінімальних зарплат, та 17% – для доходів понад 10 мінімальних зарплат, а з 1.01.2015 р. – 20% замість 17%. Хоча така шкала згодом отримала негативну оцінку окремих дослідників через значне податкове навантаження на категорію малозабезпечених громадян (наприклад, О.Сукненко, Л.Духновська [3]).

З 1 січня 2016 р. відбулося чергове повернення до пропорційної системи – податок на доходи фізичних осіб нині справляється за базовою ставкою 18%. Оцінюючи еволюційний процес розвитку оподаткування доходів фізичних осіб в незалежній Україні, характерною рисою якої можна без перебільшення вважати фіскальну спрямованість, при формуванні нової системи актуалізуються завдання посилення її соціальної функції, забезпечення паритетності останньої з регулюючою та, особливо, фіскальною, функціями, досягнення справедливого оподаткування.

Аналіз показників адміністрування податків з фізичних осіб Головним управлінням Державної податкової служби у Чернівецькій області (ГУ ДПС у Чернівецькій області) свідчить:

- у 2016–2018 рр. прослідковується зростання значення фізичних осіб у формуванні доходів зведеного бюджету: 57,1% податкових надходжень, адміністрованих ГУ ДПС у Чернівецькій області, у 2016 року, 67,4% у 2017 р. та 70,7% у 2018 році;

- у структурі обов'язкових платежів, мобілізованих до зведеного бюджету з фізичних осіб, домінуючими є надходження податку на доходи фізичних осіб (78% у 2016 та 2017 рр., 79% у 2018 р.), єдиного податку (9% у 2016 р., 11% у 2017 рр., 10% у 2018 р.) та військового збору (7% у 2016 р., 6% у 2017 та 2018 рр.);

- домінуюча частина платників податків, що перебували на обліку в територіальних органах ГУ ДПС у Чернівецькій області – підприємці (73–75% у 2016–2018 рр.). Проте чисельність підприємців, які перебували на обліку в територіальних органах зменшилася у 2018 р. у порівнянні з 2016 р. на 3,2 тис. осіб, що обумовлено обов'язком сплачувати ЄСВ платниками єдиного податку навіть за відсутності діяльності;

- серед платників ПДВ домінуючими є юридичні особи, а на долю фізичних осіб – СПД припадає лише 13,2% у 2016 р., 12,7% у 2017 р. та 12,2% у 2018 р.;

- станом на 01.01.2019 року в області перебувають на обліку 28 235 суб'єктів господарювання – фізичних осіб, які здійснюють діяльність на спрощеній системі оподаткування, а саме: 1 групу обрали 7 841 СГД, або 27,8 % від загальної кількості платників єдиного податку, 2 групу – 13 923 СГД, або 49,3 % та 3 групу – 6 471 СГД, або 22,9 %. У порівнянні з 01.01.2018 роком кількість платників єдиного податку збільшилась на 2 823 підприємця;

– динаміка надходжень єдиного податку з фізичних осіб мала стрімку тенденцію до зростання: із 144,5 млн. грн. у 2016 р. до 300,0 млн. грн. у 2018 р. (+107,6%), що обумовлено зростанням мінімальної заробітної плати, яка є базою нарахування єдиного податку для платників I і II груп;

– структурі податку на майно характерне домінування плати за землю проте її частка динамічно зменшувалася упродовж 2016–2018 рр. (94%–84%) на користь податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (4–15%). В структурі надходжень податку на майно домінують надходження з фізичних осіб лише по транспортному податку (63,7–68,8%), водночас надходження податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та плати за землю формуються головним чином за рахунок платежів юридичних осіб.

У системах оподаткування фізичних осіб у різних країнах можна виділити окремі елементи, які притаманні більшості з них і які цілком можуть і повинні бути застосованими в Україні [4; 5; 6]. Такими елементами, зокрема, є наступні: наявність прогресивного оподаткування податкових ставок, що обумовлено доцільністю запровадження підвищеного фіскального навантаження на доходи заможних громадян, з одночасним зростанням ролі державної підтримки фінансової спроможності різних категорій громадян; розгалужена система пільг, яка полягає, передусім, у широкому асортименті різноманітних вирахувань з доходу незаможних верств населення, її орієнтація на стимулювання певної поведінки громадян у сфері споживання та заощаджень; наявність неоподаткованого мінімуму; оподаткування доходу домогосподарства (сім'ї); дотримання принципу платоспроможності при оподаткуванні нерухомого майна, зокрема, через систему вилучень, звільнення від сплати податку певних категорій, головним чином таких, що мають обмеження щодо заробляння доходу, або ж в залежності від характеру використання такого майна, «соціальна спрямованість» оподаткування пенсій тощо. Застосування таких елементів дозволяє найбільшому населенню взагалі не сплачувати персональний податок, або ж сплачувати невелику його частку. В кінцевому плані сукупність таких елементів забезпечує підтримання належного рівня фінансової спроможності платників податків та їх сімей.

У напрямку підвищення соціально-економічної ефективності оподаткування фізичних осіб пропонується наступне:

– щодо оподаткування доходів фізичних осіб доцільним є застосування прогресивної шкали оподаткування (від 5 до 35% в залежності від розміру доходу, що співставлений відносно мінімальної заробітної плати);

– пільги в механізмі оподаткування заробітної плати здійснити перехід на застосування податкової соціальної на рівні реального прожиткового мінімуму (через його підвищення);

– запровадити оподаткування усіх пасивних доходів (доходи за депозитними операціями, цінними паперами) за зниженою ставкою (5%), що стимулюватиме зростання інвестиційних ресурсів за рахунок доходів громадян;

– в оподаткуванні податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки встановити базу оподаткування оціночну вартість нерухомого майна (а не площу нерухомості як це наразі передбачено). Удосконалити методику оцінки вартості майна, застосувавши сучасні математичні методи для вирішення таких завдань та максимально врахувавши різні фактори впливу на формування вартості нерухомого майна;

– при оподаткуванні податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, виключити з переліку об'єктів оподаткування допоміжні (нежитлові) приміщення (сараї, гаражі, літні кухні, погребі тощо);

– у механізмі оподаткування транспортним податком запровадити практику сплати транспортних податків Ізраїлю та Австралії щодо поділу транспортних засобів на екологічні групи та сплату податку відповідно до рівня забруднення навколишнього середовища автомобілем.

Список використаних джерел

1. Ціна держави: бюджет України [Електронний ресурс] // Проект «Роз'яснення виборцям вартості державних послуг». – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/>
2. Іщенко В.В. Ретроспективний аналіз оподаткування доходу в Україні / В.В.Іщенко // Економіка та держава. – 2010. – № 8. – С. 73–76.
3. Сукненко О. Податок з доходів фізичних осіб в різних країнах світу / О.Сукненко, Л.Духновська // Національний університет харчових технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enuftir.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19252/1/196.pdf>
4. Дубинецька П. Реформування податку на доходи фізичних осіб: аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду / П.Дубинецька // Формування ринкової економіки в Україні. – 2014. – Вип. 31. – Ч. 1. – С. 237–245.
5. Кізіма Т.О. Заощадження домогосподарств: світовий досвід і вітчизняні реалії / Т.О.Кізіма // Інноваційна економіка. – 2013. – № 7 (45). – С. 171–176.
6. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції : моногр. / А. І. Крисоватий, В. М. Мельник, Т. В. Кошук; за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – 236 с.

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Гарабджій О.О., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. – Томнюк Т.Л.

У статті досліджено вплив податкового регулювання на діяльність підприємств, проаналізовано особливості впливу оподаткування на діяльність підприємств Чернівецької області. Запропоновано напрями підвищення ефективності податкового регулювання діяльності підприємств в Україні.

The article investigates the impact of tax regulation on the activity of enterprises, analyzes the features of the impact of

В Україні тривають реформаційні процеси, зумовлені прагненням до економічної інтеграції з Європейським Союзом. І хоча українська податкова система є подібною до більшості податкових систем європейських країн, однак, на відміну від країн Європейського Співтовариства, податкова система України не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави, не сприяє зростанню економічної активності суб'єктів господарювання. У сучасному світі жодна з країн не ставить під сумнів необхідність оподаткування, враховуючи виняткове значення податків і зборів як джерела формування бюджетів, інших публічних грошових фондів. При цьому існує потреба в науковому обґрунтуванні меж оподаткування, розробленні теоретичних основ створення податкових систем, розробці нових ефективних підходів у податковому регулюванні діяльності підприємств.

Метою статті є аналіз впливу оподаткування на діяльність підприємств, а також розробка шляхів оптимізації податкового регулювання щодо активізації діяльності бізнесу.

Об'єктом дослідження є система оподаткування підприємств.

Предметом дослідження є вплив податкового регулювання на діяльність підприємств.

Проблеми становлення підприємництва у трансформаційній економіці України, особливо їх податковий аспект, досліджуються у роботах сучасних українських економістів, серед яких слід відзначити В. Андрущенка, В. Вишневського, В. Гейця, Г. Задорожного, С. Лондара, О. Лунію, Ю. Ляшенка, П. Мельника, Н. Приходько, А. Соколовську, В. Суторміну, І. Чугунова, Л. Шаблісту, С. Юрія, О. Яременка та ін.

Однак слід відмітити відсутність єдиного погляду науковців-теоретиків на соціально-економічну природу податків, їх функцій, місце у трансформаційній економіці, а також вплив на підприємницьку діяльність.

Податки – безумовна власність держави у формі грошових платежів юридичних і фізичних осіб, право на яку реалізує фіска із використанням апарату державного примусу і перетворює їх у джерело суспільного багатства для задоволення потреб суспільства у процесі перерозподілу частини ВВП. Основне призначення податків – забезпечення виконання державою своїх функцій та вирішення соціально-економічних завдань. Проте, якщо податкова система орієнтується на збільшення податків по мірі виникнення і зростання потреб казни, без врахування реального економічного стану країни та достовірних показників фіскального потенціалу держави – висока ймовірність того, що потенційні бюджетні надходження будуть приховуватись. З цієї причини податки повинні сприяти досягненню рівноваги між суспільними, корпоративними і особистими інтересами і тим самим забезпечувати суспільний прогрес.

Регульовальна функція оподаткування реалізується за допомогою спеціальних інструментів, вбудованих у податкову систему в цілому, і в кожному податок окремо. З погляду характеру їх дії інструменти податкового регулювання можна поділити на дві групи: системні та локальні.

До інструментів системного характеру відносять засоби податкового регулювання, вбудовані в систему оподаткування. Серед них слід виділити загальний рівень оподаткування; структуру діючої в країні податкової системи; застосування альтернативних систем оподаткування (спрощена система оподаткування, обліку та звітності).

Локальні інструменти податкового регулювання пов'язані з реалізацією регуляторного потенціалу кожного окремого податку або збору, що визначається вибором поєднання елементів податку й відповідним порядком обчислення податкових зобов'язань.

У процесі стягнення податків з підприємств здійснюється вплив на такі показники фінансово-господарської діяльності підприємств: собівартість продукції, прибуток від реалізації, прибуток підприємства, обсяг реалізації, виручка від реалізації, чистий прибуток, швидкість обертання оборотних коштів, платоспроможність, фінансова стійкість, іммобілізація оборотних коштів, обсяг залучення кредитів.

Аналіз особливостей податкового регулювання діяльності підприємств Чернівецької області [1; 2; 3] дав змогу зробити ряд висновків прикладного характеру, зокрема у Чернівецькій області, станом на 01.01.2019 р. функціонувало 4096 підприємств, у тому числі малих підприємств – 3913 одиниць (95,5% від загальної кількості) (по Україні – 95,5%), середніх – 182 одиниці (4,5%) (по Україні – 4,4%) та 1 велике підприємство (0,0%) (по Україні – 0,1%). Структура розподілу підприємств за їх розміром в загальному відповідає середнім показникам по Україні та свідчить про розвиток на території області саме малого підприємства.

Відповідно до галузевого розподілу найбільше підприємств працює у сферах сільського, лісового та рибного господарства (21,3% від загальної кількості підприємств), торгівлі (21,2%), промисловості (14,3%), операцій з нерухомим майном (10,7%), будівництві (8,4%).

У 2016–2018 роках кількість середніх підприємств зросла на 28 одиниці (+18,2%), а малих – на 568 одиниць (+17%). Незмінною залишилася кількість великих підприємств – 1 підприємство (рис. 1).

Необхідно відзначити зростання кількості суб'єктів підприємницької діяльності, що фактично здійснювали підприємницьку діяльність та сплачували обов'язкові податкові платежі і збори, так, порівняно з 2017 р., їх кількість збільшилась на 905 суб'єктів або 1,5%. Кількість платників податків з числа юридичних осіб зросла на 652 суб'єкти (більше на 4,5%), фізичних осіб-підприємців – на 253 суб'єкти або 0,6%. За 2018 рік суб'єктами господарювання малого та середнього бізнесу до бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів сплачено 2351,6 млн.грн. податків і зборів, що на 418,5 млн. грн. або 21,7% більше, у порівнянні з відповідним періодом 2017 року (1933,1 млн. грн.). Із загальної суми коштів малими підприємствами сплачено 760,6 млн. грн. (на 146 млн. грн. або на 23,8% більше, ніж за 2017 р.), середніми підприємствами – 1591,1 млн. грн. (на 272,5 млн. грн. або 20,7% більше). Від суб'єктів малого підприємництва, які застосовували спрощену систему оподаткування (єдиний податок) за 2018 р. до бюджету надійшло 270 млн. грн., що на 42,8 млн. грн. або 18,9% більше у порівнянні з відповідним

Фінанси

періодом 2017 року. Питома вага надходжень до зведеного бюджету від суб'єктів малого та середнього підприємництва залишилась без змін та становила 75,5% (по малим підприємствам зростання на 0,4 відсоткових пункти – 24,4%).

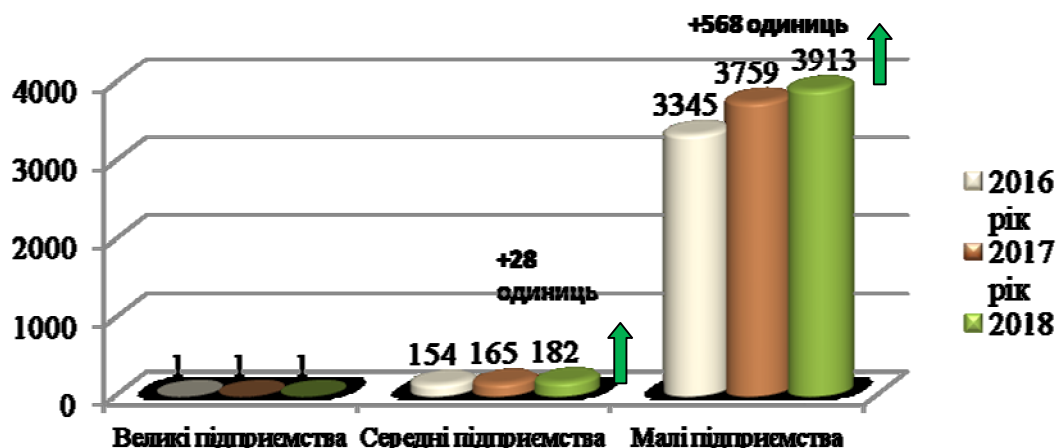

Рис. 1. Кількість малих, середніх, великих підприємств в Чернівецькій області у 2016 – 2018 роках

Динаміка податкових пільг, отриманих суб'єктами господарювання була зростаючою: за 9 місяців 2016 року обсяги втрат платежів зведеного бюджету від надання податкових пільг склали 340,8 млн. грн.; за 9 місяців 2017 року – 420,9 млн. грн. (на 80,1 млн. грн. або на 23,5% більше показника 2016 р.); за 9 місяців 2018 року обсяги втрат платежів зведеного бюджету від надання податкових пільг склали 777,6 млн. грн. (на 356,7 млн. грн. або на 84,7% більше показника 2017 р.) (рис. 2). Зазначене може свідчити про поживлення видів діяльності, що пов'язані з можливістю отримання податкових пільг.

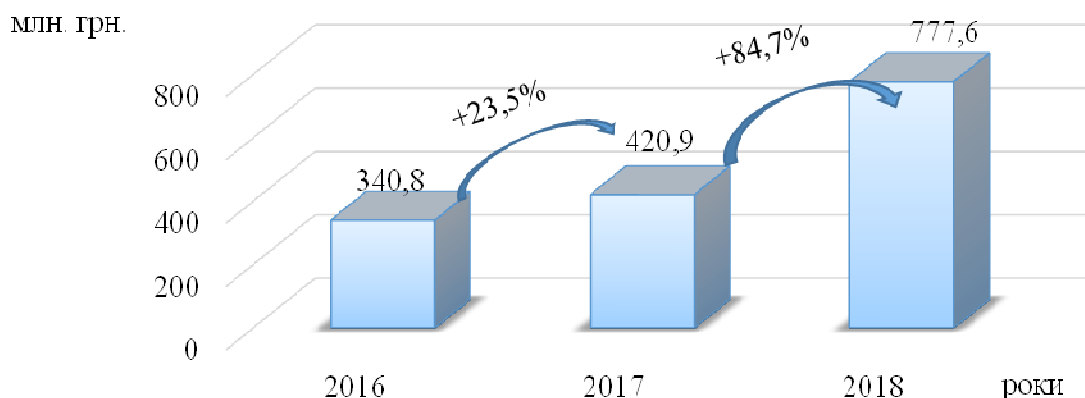

Рис. 2. Динаміка обсягів втрат платежів зведеного бюджету від надання податкових пільг суб'єктам господарювання Чернівецької області протягом 2016–2018 років

Не зважаючи на покращення основних показників розвитку підприємництва, спостерігаються окремі негативні тенденції. Так, за підсумками 2018 року суб'єктами підприємництва отримано фінансовий результат до оподаткування в сумі 147,9 млн. грн. За підсумками 2017 року суб'єктами підприємництва отримано збиток в сумі 227,8 млн. грн., тоді як у 2016 році було отримано 426,8 млн. грн. прибутку (рис. 3).

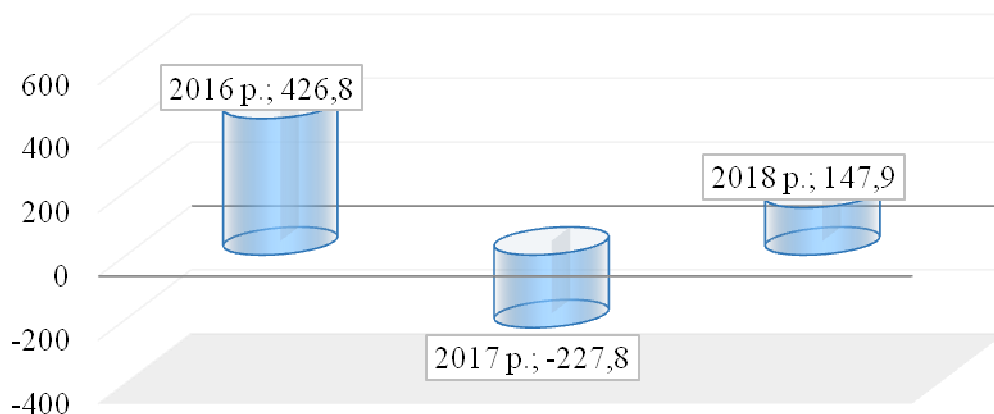

Рис. 3. Фінансовий результат діяльності підприємств Чернівецької області у 2016–2018 рр., млн. грн.

При цьому, не зважаючи на присутність негативних тенденцій у діяльності підприємств (зменшення їх кількості, збиткове сальдо фінансового результату), рівень податкових надходжень зростає. Зазначене свідчить про слабкий взаємозв'язок фіскальної політики держави та економічної активності суб'єктів господарювання, низький регулюючий вплив податкової системи на діяльність підприємств.

Світові бізнес-рейтинги ставлять Україну в невідгідні позиції щодо розвитку бізнесу. Одним із чинників невтішного становища є індикатор оподаткування. За результатами рейтингу "Оподаткування 2019" Україна посіла 54 місце.

У порівнянні з показниками попереднього року, позиція України погіршилася на 11 пунктів (у рейтингу «Оподаткування 2018» Україна посіла 43 місце). До однієї з важливих причин сформованої економічної ситуації в Україні можна віднести недоліки податкової системи, пов'язані з нерівномірним оподаткуванням різних галузей і типів підприємств, внаслідок якого, багато підприємств і громадян вимушено пішли в «тінь».

Зазначене обумовлює необхідність оперативного вирішення проблем, пов'язаних зі стимулюванням підприємницької діяльності на макроекономічному рівні.

Основними напрямками підвищення ефективності податкового регулювання діяльності підприємств в Україні мають стати такі:

1. Детінізація готівкових розрахунків – обумовить формування сприятливих та рівних умов функціонування на ринку усіх суб'єктів господарювання та мобілізацію додаткових податкових надходжень, що обумовить зростання соціально-економічного розвитку України;

2. Для посилення позитивного регулюючого впливу оподаткування на розвиток промислової, інвестиційної та інноваційної діяльності в механізмі оподаткування податком на прибуток:

- запровадити механізм надання податкових пільг промисловим підприємствам, які впроваджують інвестиції і інновації у пріоритетних напрямках і реалізують конкурентоспроможну продукцію;

- відновити податкові канікули для підприємств, діяльність яких спрямована на підвищення енергетичної незалежності України (реалізація енергоефективних проєктів, виробництво енергоефективного обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економії та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів і т.п.);

- передбачити податкові канікули на 5–10 років для новостворених підприємств за умови створення робочих місць без встановлення додаткових обмежень щодо розміру річного доходу підприємства та заробітних плат найманих працівників (компенсатором втрат бюджету стане нарахування обов'язкових платежів на витрати на оплату праці – податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, єдиний соціальний внесок);

- запровадити для високотехнологічних виробництв методу нарахування прискореної «податкової» амортизації, суть якої полягає у використанні підвищених коефіцієнтів амортизації залежно від строків експлуатації обладнання.

Список використаних джерел

1. Звіт про здійснення Чернівецькою обласною державною адміністрацією покладених на неї повноважень та стан розвитку території за 2018 рік [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Чернівецької ОДА. – Режим доступу: http://178.20.154.248/sites/default/files/Z/Zvit_2017/zvit_2017.pdf

2. Звіт про здійснення Чернівецькою обласною державною адміністрацією покладених на неї повноважень та стан розвитку території за 2018 рік [Електронний ресурс]. // Офіційний сайт Чернівецької ОДА. – Режим доступу: https://bukoda.gov.ua/uploads/editor/bukoda.gov.ua/files/Zvit_ODA-2018-site.pdf

3. Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua>

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Гнатюк Т., Калічану М., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Ковалевич Д. А.

У статті розкрито сутність та значення місцевих бюджетів у сучасних умовах. Окреслено перспективи розвитку місцевих бюджетів.

The article reveals the essence and importance of local budgets in modern conditions. Prospects for development of local budgets are outlined.

Трансформаційні процеси національного господарства України охопили усі сфери суспільного життя, у тому числі і систему органів місцевої влади. Принципи бюджетної децентралізації та автономності органів місцевої влади втілюються у життя і вимагають проведення реформ у цій сфері. При визнанні державою права місцевих органів влади на їх організаційну та фінансову автономію постає проблема відповідного фінансового забезпечення, необхідного для здійснення місцевих програм економічного розвитку. Тому виникає проблема обґрунтування економічного змісту фінансових ресурсів місцевих органів влади, визначення їх ролі у суспільному житті, дослідження складу місцевих фінансів, удосконалення механізму формування і використання фінансових ресурсів місцевих органів влади.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад і напрямів розвитку місцевих бюджетів у сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є місцеві бюджети на сучасному етапі розвитку суспільства.

Предметом дослідження є механізми формування і розподілу ресурсів місцевих бюджетів.

Проблематику місцевих бюджетів, їх формування та виконання досліджували такі вітчизняні вчені:

О. Василик, О. Данілов, О. Дацій, В. Зайчикова, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніна, Ц. Огонь, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, М. Свердан, С. Слухай, А. Соколовська, О. Сунцова, Л. Тарангул, І. Чугунов, С. Юрій та інші.

Вчені приділяють увагу проблемам формування доходів місцевих бюджетів, зміцненню податкового потенціалу регіонів, механізмам розрахунку міжбюджетних трансфертів, досліджують використання коштів бюджету. Подальшого наукового обґрунтування вимагають теоретичні положення сутності фінансових ресурсів місцевих органів влади, методичні підходи до оцінки їх якісного складу, положення щодо оптимізації розподілу повноважень між рівнями місцевої влади. По своїй суті бюджет є фінансовим засобом забезпечення виконання органами влади всіх рівнів своїх функцій, то наведені функції притаманні бюджету будь-якого рівня – державного, регіонального або місцевого.

Призначення місцевих бюджетів впливає з тих функцій, які вони виконують і полягає у: формуванні грошових фондів, які є джерелом фінансового забезпечення діяльності місцевих органів влади; розподілі і використанні створених фондів на відповідні цілі, затверджені рішеннями місцевих рад відповідного рівня; регулюванні соціально-економічного розвитку галузей та територій відповідного регіону; контролі за фінансово-господарською діяльністю підприємств, установ, організацій, підвідомчих місцевій владі.

Крім того, у світлі децентралізаційних процесів гостро стоїть проблема пошуку додаткових джерел формування фінансових ресурсів місцевих органів влади та оптимізації їх витрачання. Недостатня розробленість і необхідність визначення методичних засад для оптимізації фінансових ресурсів місцевих органів влади в Україні визначили вибір теми випускної кваліфікаційної роботи, мету і завдання, предмет і об'єкт дослідження.

Місцеві бюджети є ваговою складовою системи бюджетного регулювання та дієвим інструментом фінансово-бюджетної політики країни. Від якісного рівня формування місцевих бюджетів залежить стан економічної та соціальної інфраструктури адміністративно-територіальних одиниць, у тому числі житлово-комунального господарства, транспорту та зв'язку, закладів освіти, охорони здоров'я, культури, соціально-економічний розвиток регіонів та країни у цілому. В умовах економічних перетворень важливим є удосконалення структури доходної та видаткової частини бюджетів територіальних громад з урахуванням пріоритетів державної фінансової політики на середньострокову перспективу. Бюджет – важливий інструмент регулювання темпів і пропорцій суспільного розвитку не тільки на макrorівні, а й на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць. На сучасному етапі бюджет стає тим важелем, через який місцеві органи влади впливають на соціально-економічні процеси на підвідомчих територіях. Місцеві бюджети займають важливе місце у бюджетній системі держави та одне з центральних місць в її економічній системі. Роль і значення місцевих бюджетів залежить від обраного типу економічної системи, обраних цілей та пріоритетів суспільного розвитку.

Визначення місця і ролі місцевих бюджетів у бюджетній системі держави потребує проведення аналізу багатьох параметрів, основними з яких є: кількість місцевих бюджетів за їх окремими видами, обсяги акумульованих у бюджетах ресурсів, структура доходної та видаткової частин.

Важливе значення бюджету проявляється в макроекономічному регулюванні, оскільки наповнення бюджетних відносин залежить від економічних і соціальних процесів.

Можливості використання бюджету в макроекономічному регулюванні пов'язані з умовами та результатами виробництва, рівнем розвитку економічних відносин. Виникнення бюджетних відносин і зміни в них відбуваються внаслідок розвитку економіки, яка є передумовою і одночасно об'єктом її впливу. У перерозподілі вартості між сферами суспільної діяльності, територіями, певними групами громадян саме для задоволення таких суспільно необхідних потреб і полягає основна регулююча роль бюджету.

Вагомими завданнями бюджетного регулювання в Україні на сучасному етапі розвитку є збалансованість бюджетної системи, зміцнення фінансової основи органів місцевого самоврядування, посилення їх впливу на соціально-економічні процеси в країні, удосконалення системи міжбюджетних відносин.

Вітчизняний науковець І.Я. Чугунов розглядає бюджет у наступних аспектах: як економічну категорію, централізований фонд фінансових ресурсів, фінансовий план держави.

Як економічна категорія бюджет являє собою сукупність економічних відносин між державою, з одного боку, і юридичними та фізичними особами, з іншого, з приводу розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту (ВВП) з метою формування і використання централізованого фонду грошових коштів, призначеного для забезпечення виконання державою її функцій. Бюджет як централізований фонд фінансових ресурсів перебуває у розпорядженні органів виконавчої влади певного рівня й використовується для виконання на них функцій, передбачених Конституцією. Як фінансовий план держави бюджет забезпечує можливість виконання відповідними органами державної влади та місцевого самоврядування покладених на них функцій [3 с. 8-9].

К.В. Павлюк вводить до визначення бюджету такі його особливості, як відокремлена частка валового внутрішнього продукту та політичний характер. Таким чином, поняття бюджету в її інтерпретації набуває наступного вигляду: бюджет – це частина вартості валового внутрішнього продукту, відокремлена в процесі його руху у формі суспільного грошового фонду, що перебуває у розпорядженні органів державної влади та місцевого самоврядування й витрачається на ухвалені суспільством в особі представницьких органів економічні, соціальні, політичні цілі [2, с. 32]. У даному визначенні виділяються наступні важливі ознаки бюджету: частина вартості валового внутрішнього продукту; грошова форма вираження; обов'язкове формування та використання суспільного фонду; правова регламентація; політичний характер.

Сукупність усіх бюджетів держави складають її бюджетну систему. Згідно Бюджетного кодексу України бюджетна система – це „сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням

економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права" [1]. Виходячи з того, що Україна є унітарною державою, її бюджетна система є дворівневою.

Провідне місце в бюджетній системі України належить державному бюджету. Бюджетний кодекс України розмежує видатки, які здійснюються з державного та місцевих бюджетів.

Формування місцевих бюджетів у системі бюджетного регулювання є вагомим інструментом реалізації фінансово-економічної політики держави, складовою механізму міжбюджетних відносин, основним важелем соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Бюджетна політика у сфері формування місцевих бюджетів включає заходи, пов'язані із мобілізацією доходів, перерозподілом, використанням, забезпеченням фінансового вирівнювання територіальних та муніципальних суспільних фондів грошових коштів у процесі збалансованого управління бюджетними ресурсами держави.

Покращення якісного рівня системи міжбюджетних відносин можливе за умови удосконалення розподілу функцій та повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування на засадах збалансування загальнодержавних і територіальних інтересів. Розмежування видаткових та доходних повноважень повинно базуватись на науково обґрунтованих засадах, доцільним є удосконалення механізму розподілу міжбюджетних трансфертів для бюджетів місцевого самоврядування.

Подальший розвиток системи формування місцевих бюджетів в Україні доцільно здійснювати із урахуванням досвіду країн з розвинутою та перехідною економікою в частині збільшення ресурсної бази, підвищення ролі власних надходжень. У більшості з них спостерігається тенденція до збільшення питомої ваги доходів і видатків місцевих бюджетів у валовому внутрішньому продукті, зростання ролі власних доходів та зменшення питомої ваги трансфертів. Основними податками, що формують доходи місцевих бюджетів розвинених європейських країн є податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, податки на збільшення ринкової вартості капіталу, податок на майно. Найбільшу питому вагу у видатках місцевих бюджетів зарубіжних країн становлять видатки на освіту, соціальний захист і соціальне забезпечення, охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство.

Вплив органів місцевого самоврядування на формування власних податкових надходжень здійснюється у межах встановлення місцевих податків і зборів, питома вага яких у загальній структурі доходної частини місцевих бюджетів складає до двох відсотків. Основою власних доходів бюджетів територій є доходи від операцій з капіталом та власні надходження бюджетних установ. В умовах зменшення фіскального та регулюючого значення місцевих податків і зборів потрібні дієві заходи щодо посилення їх впливу на формування вітчизняної системи доходів місцевих бюджетів.

Обґрунтовано, що посилення бюджетної децентралізації сприятиме стабілізації соціально-економічного стану та наступному економічному зростанню, посиленню рівня координації взаємовідносин між органами центральної влади та місцевого самоврядування, поліпшенню добробуту громадян. У процесі аналізу доходної частини місцевих бюджетів з'ясовано, що на даний час обсяг фінансового забезпечення місцевого самоврядування не в достатній мірі відповідає реалізації принципу самостійності, пріоритетам соціально-економічного розвитку суспільства. Важливим є створення відповідних умов для зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, що потребує підвищення дієвості реалізації механізму бюджетного регулювання, розробки середньострокових пріоритетів розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Перспективне планування місцевих бюджетів є вагомим етапом реалізації збалансованої бюджетної політики адміністративно-територіальних одиниць, що спрямовано на досягнення достатнього рівня ефективності видатків бюджету.

Економічний розвиток держави та вирішення численних завдань повсякденного існування неможливий без вирішення соціально-економічних проблем регіонів. Забезпечення ефективного управління територіями передбачає: розробку збалансованої регіональної політики, створення бюджетної системи та міжбюджетних відносин, що відповідатимуть цілям та потребам розвитку місцевого самоврядування; розмежування повноважень і відповідальності центральних і місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері надання державних і громадських послуг; розширення власної доходної бази місцевих бюджетів усіх рівнів.

Таким чином, місцеві бюджети є основним джерелом соціально-економічного розвитку регіонів; фінансовою основою виконання місцевими органами влади та самоврядування своїх функцій.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс станом на 1.10.2018р [Електронний ресурс] / Верховна Рада України від 8.07.2010 р. № 2456-VI – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
2. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : [монографія] / К. В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006. – 584 с.
3. Чугунов І. Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку : [монографія] / І. Я. Чугунов. – К. : НІОС, 2003. – 488 с.

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Гніпель О. М., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук.кер. - Юрій С.М.

У статті розкривається призначення фінансової децентралізації для успішного функціонування місцевих бюджетів всіх рівнів. Проведений моніторинг виконання місцевих бюджетів Заставнівського району за 2016-2018 роки. Запропоновані шляхи оптимізації фінансової децентралізації із врахуванням отриманих результатів.

The article describes the purpose of financial decentralization for the successful functioning of local budgets at all levels. The implementation of the revenue and expenditure part of the local budgets of the Zastavna District for 2016-2018 was monitored. Ways to optimize financial decentralization with the results obtained.

Актуальність дослідження. Надмірна централізація повноважень органів виконавчої влади та відповідних фінансово-матеріальних ресурсів для їхнього здійснення, що мала місце в Україні до 2015 р., зумовила необхідність проведення реформ за принципом децентралізації з наданням значних повноважень територіальним громадам, наділенням їх більшими ресурсами задля місцевого розвитку. При цьому саме фінансову децентралізацію спрямовано на забезпечення спроможності органів місцевого самоврядування самостійно, за рахунок власних ресурсів вирішувати питання місцевого значення. Разом із тим перші роки реалізації бюджетної реформи з одночасним проведенням добровільного об'єднання територіальних громад свідчать про наявність немалих проблем щодо формування місцевих бюджетів та здійснення видаткових повноважень.

Більшість територіальних громад України, маючи право вирішувати питання місцевого значення, не є спроможними виконувати їх через брак коштів, саме тому фінансова децентралізація є основою для стимулювання громад до об'єднання та підвищення їхньої спроможності через перехід на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом [6, с. 1].

Метою статті є розкриття впливу фінансової децентралізації в Україні на розвиток місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку місцевих бюджетів у контексті фінансової децентралізації.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти функціонування місцевих бюджетів Заставнівського району.

Питанням теоретичного обґрунтування положень функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації присвятили свої наукові напрацювання такі вітчизняні науковці, як Н. Бикадорової, Г. Возняк, О. Дем'янчук, М. Деркач, О. Дроздовська, В. Зайчикова, Д. Ковалевич, Н. Меуш, В. Кудряшов, О. Сунцова та ін.

Фінансова децентралізація є запорукою децентралізації влади, становлення ефективної системи місцевих фінансів та інструментом регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Саме фінансова децентралізація передбачає стимулювання регіонів до фінансової автономії, пошуку додаткових власних ресурсів, активізації внутрішнього потенціалу розвитку; дозволяє регулювати потреби та можливості регіонів.

Основними завдання фінансової децентралізації є:

- розширення кола місцевих податків і зборів, що здатне підвищити фінансову самостійність органів місцевого самоврядування;
- врівноваження розрахункових обсягів фінансових ресурсів на виконання органами місцевого самоврядування делегованих державою повноважень;
- закріплення додаткових заохочень, що стимулювали б місцеві органи нарощувати доходи тощо.

Зважаючи на те, що в Україні, як і інших унітарних і федеративних країнах місцеві бюджети включають цілу систему взаємопов'язаних фондів, доцільно акцентувати увагу на структуру бюджетної системи та місце в ній саме місцевих бюджетів. В основі функціонування місцевих бюджетів в Україні лежать нормативно-правові та законодавчі акти. Основними є Бюджетний кодекс України [1], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2], Податковий кодекс, закони про Державний бюджет тощо. Зважаючи на те, що формування та функціонування місцевих бюджетів обумовлюється обраним вектором розвитку держави, напрямом регіональної політики, особливостями бюджетної системи та традицій місцевого самоврядування, існує залежність їх розвитку від змін нормативно-правової основи розвитку держави загалом [5, с. 198].

Міжбюджетні відносини становлять економіко-правову категорію, оскільки пов'язані з розмежуванням за кожним рівнем влади доходів, видаткових повноважень, передачі коштів у формі міжбюджетних трансфертів. Однак сутність міжбюджетних відносин містить не тільки розмежування видаткових і дохідних джерел за рівнями бюджетної системи та розподіл фінансової допомоги. Міжбюджетні відносини слід розуміти як відносини між державним і місцевими бюджетами з приводу розмежування видаткових повноважень, дохідних джерел відповідних органів влади та перерозподілу бюджетних коштів у вигляді міжбюджетних трансфертів за умови узгодження їх інтересів і забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів [3, с. 21].

Для кращого розкриття теоретичних аспектів функціонування місцевих бюджетів в умовах децентралізації, проведемо моніторинг виконання місцевих бюджетів Заставнівського району за 2016-2018 роки. Формування доходної частини місцевих бюджетів Заставнівського району за 2016-2018 роки здійснювалось із врахуванням змін, внесених до Бюджетного та Податкового кодексів України (табл. 1).

Протягом досліджуваного періоду можна спостерігати зростання обсягів податкових надходжень до місцевих бюджетів Заставнівського району: у 2016 році надійшло 50592,4 тис. грн., у 2017 році – 71388,5 тис. грн., у 2018 році – 58541,9 тис. грн. Абсолютне відхилення за весь період дослідження було позитивним – 7949,5 тис. грн., відносно – 15,7%. Податкові надходження формувалися за рахунок таких груп податків: податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості; рентна плата за використання інших природних ресурсів; внутрішні податки на товари та послуги; місцеві податки; інші податки та збори.

Неподаткових надходжень у 2019 році надійшло у сумі 8307,7 тис. грн., у 2017 році – 9998,7 тис. грн., а у 2018 році – 9667,9 тис. грн. Абсолютне відхилення також було позитивним і склало 1360,2 тис. грн., відносно – 16,4%. Надходження за рахунок неподаткових джерел формувалися наступним чином: доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від

Фінанси

некомерційної господарської діяльності; інші неподаткові надходження; власні надходження бюджетних установ. Доходи від операцій з капіталом до бюджетів Заставнівського району у 2018 році зросли порівняно з 2016 роком на 387,1 тис. грн. або на 130,2%. Дане джерело доходів формувалось за рахунок: надходжень від продажу основного капіталу; коштів від продажу землі і нематеріальних активів.

Таблиця 1.

**Динаміка доходів місцевих бюджетів Заставнівського району
за 2016-2018 роки**

тис. грн.

Джерела доходів	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення					
				Абсолютне, +/-			Відносне, %		
				2017/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016	2017/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016
Податкові надходження	50592,4	71388,5	58541,9	20796,1	-12846,6	7949,5	41,1	-18,0	15,7
Неподаткові надходження	8307,7	9998,7	9667,9	1691,0	-330,8	1360,2	20,4	-3,3	16,4
Доходи від операцій з капіталом	297,2	349,3	684,3	52,1	335,0	387,1	17,5	95,9	130,2
Цільові фонди	222,2	222,2	151,3	0,0	-70,9	-70,9	0,0	-31,9	-31,9
Офіційні трансферти	293349,3	425268,7	422138,7	131919,4	-3130,0	128789,4	45,0	-0,7	43,9
Всього	352768,8	507227,4	491184,1	154458,6	-16043,3	138415,3	43,8	-3,2	39,2

Цільові фонди були сформовані у 2016 та у 2017 роках у сумі 222,2 тис. грн., а у 2018 році спостерігається зменшення – 151,3 тис. грн. Абсолютне негативне відхилення склало 70,9 тис. грн., або 31,9%. Міжбюджетні трансферти протягом трьох останніх років демонструють неоднозначну тенденцію: у 2016 році надійшло 293349,3 тис. грн., у 2017 році – 425268,7 тис. грн. та у 2018 році – 422138,7 тис. грн. Абсолютне відхилення за весь період дослідження було позитивним і склало 128789,4 тис. грн., відносне – 43,9%. Дане джерело доходів формувалось за рахунок дотацій та субвенцій.

Структура доходів місцевих бюджетів Заставнівського району в розрізі джерел формування подана на рис. 1., де чітко видно, що найбільша частка належить офіційним трансфертам: у 2016 році – 83,2%, у 2017 році – 83,8%, у 2018 році – 85,9%, що свідчить про нарощування дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок трансфертів, які надходять з державного бюджету. Дане явище протирічить основним ідеям бюджетної децентралізації – нарощення дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок власних ресурсів.

На другому місці податкові надходження: 2016 році – 14,3%, у 2017 році – 14,1%, у 2018 році – 11,9%, що свідчить про нагальну потребу підвищувати власні надходження до місцевих бюджетів району, посилювати податкову грамотність як посадовців органів місцевого самоврядування, так і громадян.

Іншим доходним джерелам належала вкрай незначна частка у доходах місцевих бюджетів району протягом 2016-2018 років.

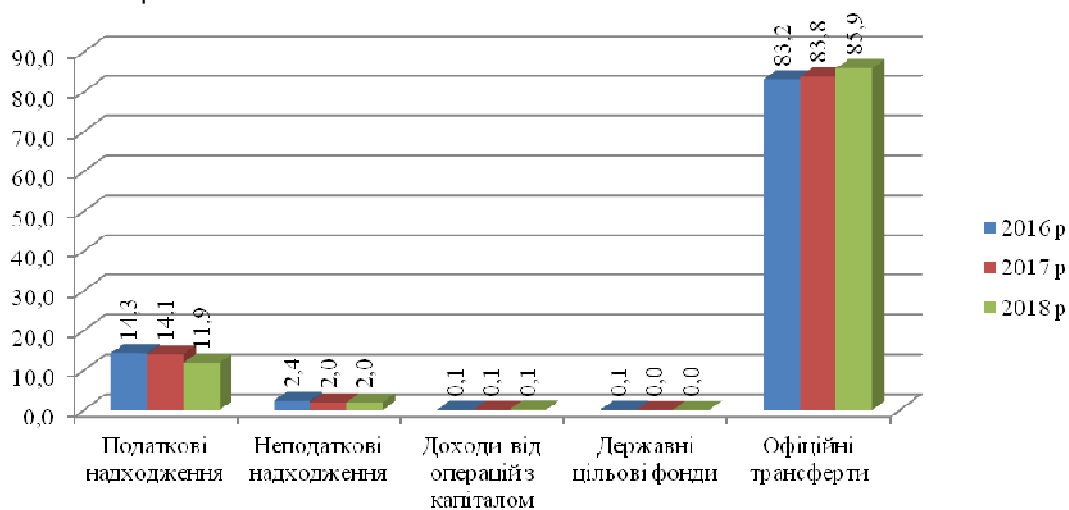

Рис. 1. Структура доходів місцевих бюджетів Заставнівського району в розрізі джерел формування за 2016-2018 роки (%)

Фінанси

Фінансування видатків місцевих бюджетів відбувається шляхом закріплення за органами державної влади та місцевого самоврядування видаткових функцій. Вказані видатки відображають сукупність економічних відносин, що виявляються в суспільстві у зв'язку з перерозподілом валового внутрішнього продукту і використанням централізованих фондів фінансових ресурсів органів місцевої влади з метою забезпечення виконання покладених на них повноважень як делегованих, так і власних для забезпечення суспільного добробуту адміністративно-територіальних формувань.

На рис. 2. подана структура основних статей видатків місцевих бюджетів Заставнівського району за 2016-2018 роки.

Розглянувши наведені показники, можна зробити висновки, що найбільшу питому вагу займають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, вони складають у 2016 році 46,6%, у 2017 році – 46,2% і у 2018 році – 46,4%. Значна частина видатків цієї групи припадає на виплату допомоги на дітей, інвалідів та малозабезпеченим сім'ям.

В порівнянні з попередньою категорією видаткової частини, меншу питому вагу складають видатки на освіту – 28,9% у 2016 та у 2017 роках та 27,4% у 2018 році. Значна питома вага притаманна також видаткам на охорону здоров'я. Її значення сягали 10,1% у 2016 році, 9,8% у 2017 році та 11,9% у 2018 році.

Питома вага видатків на державне управління була низькою: в межах 4,5%. Житлово-комунальному господарству належала незначна частка у загальній структурі видатків місцевих бюджетів протягом періоду дослідження: 1,6% у 2016 році, 1,1% у 2017 та у 2018 роках, що є вкрай негативною тенденцією. Натомість, потреби культури та мистецтва фінансувалися краще: 3,4% у 2016 році, 3,0% у 2017 році та 2,1% у 2018 році.

Фінансуванню дотацій та субвенцій іншим місцевим бюджетам належало 20,0% у 2016 році, 1,8% у 2017 році, 2,3% у 2018 році.

Іншим видаткам належала вкрай незначна частка в загальній структурі видаткової частини місцевих бюджетів району

Як видно з проведеного дослідження, в доходній частині переважають трансферти, а видаткова частина соціально-орієнтована. Тому необхідно забезпечити на законодавчому рівні передачу місцевим бюджетам Заставнівського району додаткових фінансових ресурсів, достатніх для якісного надання послуг й забезпечення соціальних гарантій та економічного розвитку за рахунок власних доходів.

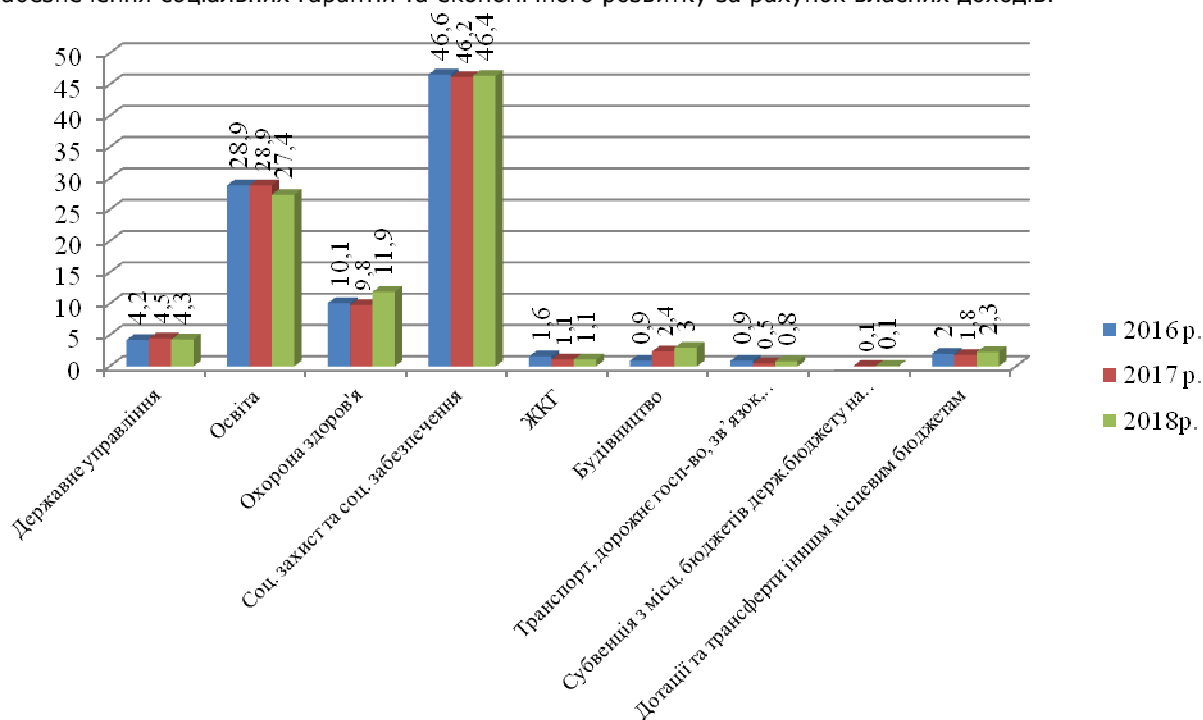

Рис. 2. Структура основних статей видатків місцевих бюджетів Заставнівського району за 2016-2018 роки (%)

Отже, для проведення реальної фінансової децентралізації слід:

- поряд із делегуванням органами державної влади повноважень та відповідальності органам місцевого самоврядування забезпечити реальне дотримання положень Бюджетного кодексу України щодо відповідності переданих прав на здійснення видатків обсягу призначених для цього фінансових ресурсів у вигляді закріплених за відповідними бюджетами загальнодержавних податків і зборів або їх частки, а також трансфертів з Державного бюджету України;

- удосконалити порядок розрахунку базисної (реверсної) дотації з можливістю її коригування за об'єктивних обставин;

- переглянути склад доходів місцевих бюджетів з метою збільшення власних надходжень та зменшення трансфертів з державного бюджету;

- для подальшого удосконалення міжбюджетних відносин необхідне підвищення ефективності системи міжбюджетних інструментів - це можливо на основі використання реалістичних та обґрунтованих розрахунків обсягу трансфертів (дотацій та субвенцій).

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Затверджений ВРУ від 21.06.2010 р. № 2542-III.- Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua> (зі змінами та доповненнями).
2. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21.05.1997 р. №208/97-ВР. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> (зі змінами та доповненнями).
3. Возняк Г. Особливості міжбюджетних відносин в контексті досягнення фінансової спроможності територіальної громади / Г. Возняк // Світ фінансів. Державні і місцеві фінанси. – 2017. – №2 (51). – С. 17–28.
4. Дроздовська О.С. Фінансова децентралізація: об'єктивна необхідність та основні цілі / О.С. Дроздовська // Наукові праці НДФІ. – 2018. – № 2 (17). – С. 8–14.
5. Ковалевич Д. А. Місцеві бюджети та їх роль у територіальному розвитку / Д. А. Ковалевич // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту : Економічні науки / Чернів. торг.-екон. ін-т КНТЕ. – 2014. – № 2(54). – С. 198–203.
6. Меуш Н. В. Проблеми місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації / Н. В. Меуш // Теорія та практика державного управління . – 2017. – 4(59). – С. 1-6.

НАПРЯМКИ ЗАПОБІГАННЯ КРИЗОВИМ ЯВИЩАМ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі КВКП «ФАГ»)

Гогунець О. М., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. – Гут Л.В.

У статті досліджено види криз в діяльності підприємства, наведені результати проведення експрес- та фундаментальної діагностики фінансового стану підприємства. Запропоновано проведення фінансового моніторингу загрози банкрутства підприємства та відслідковування поточної фінансової діяльності за різними параметрами.

The article investigates types of crises in the activity of the enterprise, presents the results of carrying out express and fundamental diagnostics of the financial state of the enterprise. It is offered to conduct financial monitoring of the bankruptcy threat of the enterprise and to monitor the current financial activity on different parameters

В даний час проводиться реформа децентралізація, яка спрямована на формування сприятливих умов для регіонального розвитку. Відповідно впровадження фінансових важелів економічного розвитку регіону сприяє розвитку малого і середнього бізнесу. Однак не всі підприємства працюють ефективно, що приводить окремі підприємства до загострення кризових факторів, збиткової діяльності та погіршення платоспроможності.

Актуальність теми дослідження пов'язана з актуальністю самої проблеми існування або ліквідації підприємства. Виникнення кризового стану підприємства є свідченням поступового розбалансування та повної втрати дієздатності внутрішнього механізму саморегуляції господарської системи. Розв'язання накопичених суперечностей можливо лише на основі перегляду усіх фундаментальних засад ведення власного бізнесу, коригування фінансового управління діяльністю підприємства для досягнення фінансової рівноваги, яка є необхідною передумовою для подальшого розвитку підприємства. Подолання кризи не може здійснюватися автоматично, воно має бути організовано керівництвом підприємства, що обумовлює потребу в антикризовому управлінні, при цьому фінансові менеджери повинні опановувати її теоретичними засадами та практичним інструментарієм, контрольними положеннями механізму розгортання кризи на рівні окремого підприємства. Своєчасна діагностика та заходи щодо запобігання банкрутству сприяють реалізації тактичних та операційних заходів щодо покращення ситуації з платоспроможністю на підприємстві.

Дослідженню і обґрунтуванню основних аспектів розвитку кризи на підприємстві присвятили свої праці такі вітчизняні економісти: М. І. Туган-Барановський, І. О. Бланк І. О., Л. Гріннер, Л. О. Лігоненко, В. В. Ковальов, Е. В. Негашев, А. М. Поддєрьогін, Р. С. Сайфулін, М. Фрідмен, А. Д. Шеремет, Й. Шумпетер, та інші.

Науковцями розроблялися механізми фінансової стабілізації в залежності від чинного законодавства, однак слід зазначити, що і сьогодні актуальним залишається питання визначення причин банкрутства окремих підприємств, моніторингу індикаторів кризового поля для формування програми виведення підприємства з кризи залежно від її глибини.

Мета статті полягає у визначенні теоретичних засад інституту банкрутства підприємства та проведенні оцінки вірогідності банкрутства і загрози кризи з використанням експрес-діагностики та фундаментальної діагностики загрози банкрутства та розробки заходів щодо покращення моніторингу кризового стану підприємства.

Предметом дослідження виступає діагностика банкрутства підприємства.

Об'єктом дослідження виступає антикризове управління підприємства.

Як відомо, концепція циклічності розвитку економічних систем, виникнення та розвитку кризи як однієї з стадій циклу належить до фундаментальних складових категоріального апарату економічної теорії. Розвитку підприємства як складового елементу мікроекономічної системи притаманні властивості циклічності.

Грінер Л. у своїх дослідженнях використовує поняття "життєвий цикл організації", який розглядається як сукупність п'яти фаз розвитку (еволюції), кожна з яких закінчується революційною кризою. Визнано, що розвиток підприємства можливий лише за умови переборення кризових явищ, що

виникають на відповідному етапі розвитку, шляхом необхідного коригування системи управління підприємством [3, с.40]. При цьому розвиток підприємства здійснюється шляхом поєднання довгих циклів при здійсненні інвестиційної діяльності та коротких (операційних циклів) при здійсненні виробничої, торговельної діяльності та надання послуг підприємством.

Бланк І. О. вважає, що матеріальною основою функціонування підприємства є оборот активів, який характеризується як процес постійного руху, в перебігу якого можна виділити окремі цикли [1, с. 45-47]. У складі кожного повного циклу кругообороту активів виділяються окремі стадії циклу у матеріальній, фінансовій, грошовій формі. Автором розроблено систему спеціальних показників, які надають можливість охарактеризувати цикл обороту активів: часових (тривалість обороту), структурних (кількість трансформацій, що відбуваються в перебігу його здійснення або сукупність підциклів), вартісних (зміна вартості активів у перебігу проходження окремих стадій циклу або вартісний цикл активів).

Лігоненко Л. О. акцентує увагу на тому, що кризові явища в діяльності підприємства є моментом різкого загострення суперечностей, які виникають у процесі взаємодії окремих елементів мікроекономічної системи між собою та із зовнішнім оточенням. На рівні підприємства такі суперечності виникають між:

- кількісними та якісними характеристиками продукції (товарів, послуг) та відповідними характеристиками ринкового попиту;
- можливою та необхідною виробничою потужністю підприємства;
- необхідним обсягом ресурсів, що споживає підприємство та можливістю їх залучення, цінами пропозиції та попиту на них;
- ринковою вартістю продукції та обсягом витрат, які виникають у процесі виробництва та мають бути компенсовані за рахунок отриманого доходу;
- між фактичним та плановим розподілом прибутку підприємства. Накопичення суперечностей призводить до порушення рівноваги економічної системи та погіршення її загального стану, спочатку погіршується, а потім поступово втрачається життєздатність підприємства, можливість повернення до рівноважного стану, виникає дефіцит ресурсів або можливостей підприємства для подальшого розвитку[3, с.25].

Поява кризових явищ у діяльності підприємств викликана постійною зміною ринкових орієнтацій споживачів, невизначеністю економічної поведінки контрагентів підприємства, необхідністю постійного коригування основних елементів та функціональних підсистем самого підприємства з метою забезпечення розвитку підприємства в цілому.

Можливість появи на підприємстві системної та локальних криз пояснюється зміною обсягів діяльності підприємства в умовах ринкової невизначеності, дестабілізації окремих аспектів діяльності підприємства, визріванням окремих внутрішніх суперечностей в системі управління підприємством, які призводять до кризи збуту, кризи платоспроможності, фінансової кризи, кризи менеджменту та кризи організації.

Поддєрьогін А. М. визначає 3 види кризи:

- стратегічна криза (коли на підприємстві зруйновано виробничий потенціал та бракує довгострокових факторів успіху);
- криза прибутковості (перманентні збитки "з'їдають" власний капітал, і це призводить до незадовільної структури балансу);
- криза ліквідності (коли підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності). [4, с.313]:

Лігоненко Л. О. характеризує розвиток кризових явищ в діяльності підприємств за такими стадіями:

1. Прихована криза проявляється у зниженні ефективності діяльності підприємства, у негативній динаміці показників прибутковості обороту та капіталу, уповільненні операційного та фінансового циклу підприємства, його тривалості та інше.
2. Криза платоспроможності пояснюється періодичним та тривалим дефіцитом грошових коштів підприємства для виконання ним своїх зобов'язань та фінансування своєї поточної діяльності, яка приводить затримкою у часі здійснення поточних платежів, сплатою економічних санкцій (штрафів, пені) за несвоєчасну сплату, появою простроченої кредиторської заборгованості та непогашених кредитів і позик.
3. Криза розрахунків по боргах (загроза банкрутства, фінансова неспроможність): підприємство не спроможне задовольнити вимоги своїх кредиторів протягом певного часу, що змушує кредиторів звертатися до Господарського для судового захисту своїх прав шляхом порушення справи про банкрутство суб'єкта підприємницької діяльності. [2, с.97]

Отже, ми вважаємо, що в процесі господарської діяльності необхідно врахувати особливості кожної стадії розвитку кризи з метою протидії появі та поширенню кризових явищ та здійснювати постійне антикризове управління підприємством. В залежності від рівня управління повинна бути передбачена посада фінансового менеджера або менеджера з антикризового управління підприємством.

Діагностика кризового стану та загрози банкрутства КВКП «ФАГ» за 2016-2018 рр. нами проведена на основі: експрес – діагностики та фундаментальної діагностики фінансового стану.

При проведенні експрес – діагностики фінансового стану КВКП «ФАГ» виявлені наступні тенденції:

- у 2016р. 79,0%, у 2017р. – 85%, у 2018р. – 85,7% власних коштів підприємства приймають участь у формуванні необоротних активів;
- основними джерелами формування майна виступає власний капітал, короткострокові кредити та кредиторська заборгованість, зростання кредиторської заборгованості свідчить про погіршення платоспроможності підприємства, що негативно характеризує його діловий імідж;

- КВКП "ФАГ" використовує консервативну політику управління капіталом;
- у структурі капіталу підприємства зростає частка позикового капіталу з 24,9% у 2016 році до 38,6%, при зниженні частки власного капіталу на 13,7%, що свідчить про погіршення в динаміці фінансової стійкості підприємства;
- для КВКП "ФАГ" характерний перехід з абсолютного (на кінець 2016 р.) до нестійкого типу фінансової стійкості (на кінець 2018 року), що характеризує в динаміці погіршення платоспроможності підприємства;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності не відповідає нормативному значенню, що означає, що на 1 січня 2019 року у підприємства відсутні можливості оплатити свої короткотермінові зобов'язання і характеризує низьку платоспроможність підприємства на дату складання балансу; проміжний коефіцієнт ліквідності перевищує оптимальне обмеження у 2016 р. на 1,5, у 2017 р. – на 0,38, у 2018 р. на 0,2. Загальний коефіцієнт покриття у 2016 р. на кінець року склав 1,33, що нижче його критичного значення (2,0), на кінець 2017 року він склав 1,3, у 2018р. – 1,23, що характеризує погіршення платіжних можливостей підприємства.

Проведення фундаментальної діагностики фінансового стану КВКП «ФАГ» дозволило виявити масштаб кризового фінансового стану:

- по чистому грошовому потоку – легка фінансова криза;
- по структурі капіталу – легка фінансова криза;
- по складу фінансових зобов'язань – легка фінансова криза;
- по складу активів підприємства – легка фінансова криза;
- по складу поточних витрат – легка фінансова криза.

Знаходження підприємства у стані легка фінансова кризи свідчить про те, що при зростанні обсягів реалізації має місце зростання рівня змінних витрат підприємства, що пов'язано з значним зростанням фінансових витрат при залученні позикових коштів.

Проведені розрахунки вірогідності банкрутства КВКП "ФАГ" за двофакторною та п'ятифакторною моделями Альтмана показали відсутність загрози банкрутства, за моделлю Спрінгейта та дискримінантною функцією – підприємству не загрожує банкрутство і лише за коефіцієнта фінансування важколіквідних активів вірогідність банкрутства виявилася дуже високою.

Як показала проведена діагностика кризового стану і загрози банкрутства, для КВКП "ФАГ" характерна неефективна операційна діяльність, яка проявляється у збитковій діяльності.

На нашу думку, з метою попередження скрутного фінансового стану фінансовий менеджер КВКП "ФАГ" повинен постійно відслідковувати параметри моделей банкрутства та регулярно 1 раз на квартал здійснювати моніторинг поточної фінансової діяльності, який повинен включати такі напрямки :

- своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів цієї діяльності від передбачуваних, що викликають погіршення фінансового стану підприємства, визначення причин, що викликали ці відхилення, і розробка пропозицій щодо відповідного коригування окремих напрямків фінансової діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності;
- розробка критеріїв за окремими аспектами фінансової діяльності (по політиці фінансування активів, формуванні фінансової структури капіталу); цільові стратегічні нормативи; показники поточних та оперативних фінансових планів, обраних для моніторингу;
- використання методологічних підходів до проведення оцінки фінансового стану та квартальної оцінки системи раннього попередження банкрутства за моделями вірогідності банкрутства;
- виявлення резервів нормалізації фінансової діяльності та підвищення її ефективності в розрізі різних аспектів фінансової діяльності або окремих фінансових операцій підприємств.

Всі ці заходи дозволять посилити фінансову стійкість та вчасно реагувати на симптоми кризи, а запропоновані механізми по виявленню масштабів кризи сприятимуть ранньому виявленню передкризових явищ на підприємстві і сприятимуть запобіганню банкрутства у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Бланк И.А. Управление активами./ Бланк И.А. -К.: "Ника-Центр", 2000.(Серия "Библиотека финансового менеджера".Вып.6
2. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством теоретико-методологічні засоби та практичний інструмент./ Лігоненко Л.О. -К: Київ національний торгово-економічний інститут – 2001.
3. Унковская Т. Е.Финансовое равновесие предприятия./ Унковская Т.Е –К: Генеза, 2000.
4. Фінанси підприємства: Підручник / Керівник авт.кол.і наук. ред. проф А.М. Поддєрьогіна. 2-ге вид,перероб. Та допов.- К, КНЕУ, 2000.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

**Горбатюк І. П., 2 курс(ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»**

Наук. кер. - Вудвуд В. В.

В статті визначено місце системи оподаткування в податковій системі України, висвітлено підходи до розкриття сутності системи оподаткування, описано ознаки системи оподаткування, досліджено значення податків та системи оподаткування.

The article defines the place of taxation system in the tax system of Ukraine, describes approaches to revealing the essence of the taxation system, describes the features of the taxation system, investigates the importance of taxes and taxation system

Система оподаткування є невід'ємним елементом економічної та податкової політики будь-якої держави, джерелом її життєзабезпечення, базисом економічного зростання. Адже податки забезпечують акумулювання коштів у дохідну частину бюджету, що дозволяє державі виконувати економічні та соціальні функції. Крім того, оподаткування виступає дієвим інструментом регулювання й розвитку усіх галузей національної економіки та сфер суспільного життя, оскільки за допомогою відповідних методів і важелів надає змогу стимулювати економічне зростання, підприємницьку активність та сприяє виконанню функцій держави, а відтак є механізмом регулювання соціальних процесів життєдіяльності суспільства. Оптимізація оподаткування є першочерговим завданням нашої країни.

Метою статті є дослідження сутності системи оподаткування та її значення в сучасних умовах господарювання.

Об'єктом дослідження є процес формування системи оподаткування, шляхом визначення податків, зборів та інших обов'язкових платежів

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі створення та функціонування системи оподаткування.

Питанню сутності системи оподаткування наразі приділяється значна увага. Це питання розглядалось та досліджувалось такими провідними вченими економістами, як: В.Л. Андрущенко, О.М. Бандурка, І.В. Барановська, Л.О. Батанова, Н.М. Деева, А.І. Крисоватий, О.А. Магопєць, О.В. Мірчев, Б.Я. Панасюк, М.В. Романовський, Л.З. Сітшаєва А.Г. Грязнова, А.А. Абішева та ін. Однак, незважаючи на значні теоретичні здобутки з питань забезпечення конкурентоспроможності підприємства багато аспектів цієї проблеми потребують подальшого дослідження.

В сучасних умовах система оподаткування виступає одним з найважливіших соціальних інститутів, процес розвитку якого обумовлює не лише загальноекономічні показники розвитку національної економіки, але й соціальні показники суспільного добробуту [14, с. 56].

Акцентуючи увагу на тому, що «оподаткування» - одна з головних інституцій держави, зустрічаються різноманітні підходи згідно з якими науковці визначають оподаткування як порядок, систему чи процес справляння податків, основні з них узагальнені в табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «оподаткування»

Автор	Визначення
1	2
А.А. Абішев [1, с. 45]	Оподаткування – це процес обчислення і сплати в бюджет та позабюджетні фонди податків і зборів, передбачених законодавством відповідної країни, а також контроль за своєчасністю і правильністю їх сплати
Л. О. Батанова [4, с. 159]	Оподаткування – це система справляння податків за встановленими елементами оподаткування та вся сукупність податкових відносин – від прийняття рішень щодо встановлення, зміни та скасування податків до врегулювання взаємовідносин між платниками податків і податковими органами
М.В. Романовський [10, с. 34]	Оподаткування – це система встановлення та справляння податків в державі, включаючи визначення їх видів і елементів відповідно до розробленої податкової політики і встановлених принципів
Фінансово-кредитний енциклопедичний словник [12, с. 740]	Оподаткування – це система податків, порядок їх справляння та сплати

Узагальнюючи наявні підходи щодо визначення досліджуваного поняття у різноманітних тлумачних словниках, які здебільшого характеризують оподаткування як певну дію, та наукові підходи, згідно з якими під оподаткуванням розуміють діяльність держави пов'язану із встановленням та стягненням податків, слід вказати на те, що найбільш правильним буде сприйняття оподаткування як системи.

Отже, під оподаткуванням слід розуміти встановлений у законодавчому порядку систему справляння податків (зборів), що ґрунтується на організаційно-економічних взаємовідносинах, взаємозв'язках та взаємодії між його суб'єктами (учасниками – державою, платниками податків, податковими агентами, суспільством) та об'єктами (податками, зборами), під час провадження якого здійснюється перерозподіл валового внутрішнього продукту з метою створення фінансового базису життєдіяльності держави.

На думку М.Н. Деева, оподаткуванню властиві наступні ознаки:

- 1** . стійкий порядок взаємодії між його учасниками;
- 2** . процес оподаткування зберігає ідентичність в часі (стійка сукупність взаємозв'язків в межах податкової системи забезпечується в першу чергу нормами податкового законодавства);
- 3** . притаманний еволюційний характер (правила оподаткування постійно удосконалюються й уточнюються);
- 4** . в основі процесу оподаткування лежить взаємодія різних суб'єктів (учасників процесу оподаткування), які свідомо орієнтовані один на одного (держави в особі органів законодавчої та виконавчої влади, які формують та реалізують державну податкову політику, регулюють систему оподаткування, зокрема органи ДФС, безпосередньо платники податків (юридичні і фізичні особи) та суспільство, яке отримує певні суспільні блага у процесі перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту) [5, с. 67].

Оподаткування нерозривно пов'язане з поняттям податкової системи та системи оподаткування.

Податкова система - це сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Податковим кодексом порядку.

Оподаткування як система характеризується певною динамікою свого розвитку, що складається з таких стадій: зародження, зростання, стабілізація, адаптація, трансформація, розпад, перехідні процеси.

Як видно на рис. 1, ключовими суб'єктами процесу оподаткування є «держава» - з однієї сторони, як соціальний інститут та різні державні органи, що уповноважені від імені держави здійснювати певні дії і функції з метою формування та реалізації державної податкової політики та платники податків - з іншої сторони, які мають об'єкт оподаткування і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів. Взаємозв'язок між цими суб'єктами забезпечується завдяки безпосередньо податкам, як об'єкту впливу держави на платників податків.

В.Л. Андрущенко вважає, що основним об'єктом системи оподаткування виступають податки. Податки є однією з основних галузей економічних відносин у суспільстві з моменту становлення держави. Розвиток і зміна форм державного устрою завжди супроводжується реформуванням податкової системи [1, с. 276].

В умовах сьогодення податки - це основна форма доходу держави. Окрім цієї суто фінансової функції податковий механізм використовується для економічного впливу держави на суспільне виробництво, його динаміку і структуру, на розвиток науково-технічного прогресу.

Рис. 1. Характеристика системи оподаткування [7, с. 162]

Одночасно податки - це одна з форм фінансових відносин, які забезпечують розподіл та перерозподіл доходу між різними соціальними групами населення відповідно до економічних і соціальних завдань держави [2, с. 65].

Значення податків та системи оподаткування зумовлено їх функціями. Традиційна економічна теорія виділяє такі два напрями функцій: фіскальну та регулюючу. Головне призначення першої - наповнення доходу бюджету країни з метою його подальшого перерозподілу. Тому оподаткування діяльність слугує базисом для покриття витрат держави. Регулююча функція податків має забезпечити гармонізацію інтересів всіх учасників податкових відносин та слугує інструментом державного регулювання інфраструктури ринку України. Проте в сучасних дослідників існують доповнення списку поглибленими функціями, такими як контрольна, розподільча, стимулююча. Отже, виходячи із функцій, формування податкових надходжень бюджету повинно розглядатися щонайменше двояко: як невід'ємна складова бюджетного процесу та як інструмент регулювання фінансово-економічних відносин.

Отже, оподаткування - це циклічний процес (оскільки в основі процесу оподаткування лежить взаємодія різних суб'єктів (учасників процесу оподаткування), які свідомо орієнтовані один на одного, оподаткування зберігає ідентичність в часі та йому притаманний еволюційний характер), рівень розвитку якого обумовлює не лише загальні показники розвитку держави, але й соціальні показники суспільного добробуту. Можна стверджувати, що система оподаткування відіграє важливу роль в формуванні дохідної частини державного бюджету, так як забезпечує основну частку надходжень до неї. Крім того

оподаткування є найважливішим елементом в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, так як воно впливає на результати його господарської діяльності, але в умовах постійної мінливості економіки потребує подальшого реформування.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.Л. Податкова система: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 416 с.
2. Бандурка О.М., Понікаров В.Д. Податкове право: науково-практичний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 312 с.
3. Барановська І.В. Проблеми реформування податкової системи у умовах кризи. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 8. С. 193-197.
4. Батанова Л. О., Кухарук І. О. Проблемні аспекти застосування мита в Україні. Lex portus. 2018. № 2 (10). С. 158-168.
5. Дєєва Н.М., Редіна Н.І., Дулік Т.О. та ін. Оподаткування в Україні: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2016. 544 с.
6. Крисоватий А.І., Десятнюк О.М. Податкова система: навчальний посібник. Тернопіль: Картбланш, 2004. 464 с.
7. Магопєць О.А. Визначення сутності поняття «податок» з урахуванням його змістовних характеристик. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: [зб. наук. пр.] Кропивницький: ЦНТУ. 2017. Вип. 32. С. 160-171.
8. Мірчев О.В. Проблеми і шляхи нарощування податкового потенціалу у світлі реалізації окремих принципів податкового кодексу України. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2011. № 2(14). С. 134-138.
9. Панасюк Б.Я. Податковий кодекс-барометр становища у суспільстві. Економіка України. 2002. № 12. С. 12-20.
10. Романовський М.В., Врублевської О. В. Налоги и налогообложение. СПб.: Питер, 2000. 528 с.
11. Сітшаєва Л.З. Становлення оподаткування підприємств будівельного комплексу України. Економіка, фінанси, право. 2013. №1. С.66-67.
12. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / [Под общ. ред. А.Г. Грязновой]. М.: Финансы и статистика, 2004. 1168 с.
13. Финансово-экономический словарь / [Под ред. А.А. Абишева]. Алмати: Экономика, 2006. 704 с.
14. Ходякова О.В., Лук'яненко А.С. Концепція реалізації ефективного податкового планування на підприємстві. Бізнесінформ. 2012. № 3. С. 213-218.

**ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ ТА БЮДЖЕТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ
КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ**

Гортопан А., Прокопєць А. 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Юрій С. М.

У статті розглядається призначення казначейської служби у процесі обслуговування державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування. Проведено моніторинг виконання зведеного бюджету України за 2018 рік. Запропоновано шляхи оптимізації казначейського обслуговування бюджетів всіх рівнів.

The article deals with the appointment of the Treasury in the process of servicing the state budget and local government budgets. The implementation of the consolidated budget of Ukraine for 2018 was monitored. Ways to optimize treasury budget service at all levels are suggested.

Актуальність дослідження. Казначейська система виконання бюджету є ефективною функціональною системою касового виконання бюджетів. У процесі політичної та економічної кризи важливим є визнання того, що макроекономічна стабілізація не можлива без реформування фінансової сфери. У сучасних умовах децентралізації державних фінансів перед Державною казначейською службою України стоїть безліч організаційних, технічних завдань, а також щодо розробки нових підходів до виконання бюджету, реформування бухгалтерського обліку та звітності, покращення механізму казначейського обслуговування бюджетів. У практиці виникають проблеми, пов'язані з обслуговуванням розпорядників коштів бюджету, які потребують дослідження і вирішення. Одним із основних інструментів державного регулювання соціально-економічних процесів є бюджет. Адже в процесі його формування та виконання вирішуються завдання, які стоять перед суспільством.

Актуальність проблеми полягає в тому, що підвищення ефективності бюджету як дієвого інструменту регулювання соціально-економічних процесів у державі потребує нових підходів до функціонально-організаційної системи виконання бюджетів, яка б забезпечувала ефективне управління ресурсами державного та бюджетів місцевого самоврядування [1, с. 141].

Мета дослідження. В статті необхідно розкрити призначення казначейської служби у процесі обслуговування державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування.

Об'єктом дослідження є казначейське обслуговування державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування.

Предметом дослідження є фінансово-економічні відносини, що виникають в процесі казначейського обслуговування державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень. Систему казначейського обслуговування державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування висвітлено у працях С. Булгакової, О. Охрімівського, П. Петрашко, В. Стоянф, Н. Сушко, О. Чечуліної, С. Юрія, Є. Галушки та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток ринкових процесів в економіці України й реалізація політики її зростання в умовах кризових явищ багато в чому визначаються реформуванням бюджетної та банківської систем України. У міру імплементації процесів децентралізації системи державного управління й бюджетної системи, розширення самостійності в бюджетних питаннях місцевого самоврядування, зростає необхідність посилення їх відповідальності за прийняття і реалізацію фінансових

рішень, а також посилення контролю за правильністю витрачання та цільовим використанням коштів. У цьому зв'язку досить актуальним є завдання забезпечення ефективності та оперативної керованості, транспарентності та підконтрольності всього процесу руху бюджетних коштів державного та місцевих бюджетів для забезпечення їх оптимального використання в якості найважливішого чинника розвитку місцевих громад.

Процес формування та використання коштів державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування повинен супроводжуватися ефективним контролем за законним, цільовим і раціональним використанням бюджетних коштів. Такий механізм повинен володіти високою оперативністю й єдністю, щоб забезпечити необхідну маневреність фінансовими ресурсами.

Перехід до казначейської системи виконання бюджетів всіх рівнів дозволив спростити механізм обслуговування бюджетів, посилити контроль за виконанням та ефективністю використання бюджетних коштів. Однак, як показує досвід, в Україні ще не повною мірою реалізований потенціал казначейської моделі виконання бюджетів, ще недостатньо ефективно функціонує її механізм в частині обслуговування бюджетів місцевого самоврядування, що й вимагає глибокої концептуальної і теоретичного дослідження. Передача функцій виконання бюджетів різного рівня органами казначейства не завжди супроводжується встановленням чіткого механізму взаємодії між усіма учасниками бюджетного процесу. Недостатньо відрегульований процес розподілу фінансових та інформаційних потоків між казначейством та іншими учасниками бюджетного процесу. Все вище зазначене не дозволяє повною мірою оптимізувати рух фінансових потоків як на місцевому рівні, так і в масштабах країни в цілому. Для того, щоб бюджетна система повною мірою сприяла запобіганню кризових ситуацій в пропорційному і збалансованому розвитку економіки країни і всіх її бюджетів місцевого самоврядування, необхідно продовжити наукові розробки у сфері розвитку казначейської справи [2, с. 268].

Державна казначейська служба України входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів. Основною метою діяльності Казначейства є сприяння оптимальному фінансовому управлінню державними фінансовими ресурсами шляхом забезпечення своєчасного фінансування бюджетних установ. Призначення Казначейства як державного інституту полягає в забезпеченні ефективного управління бюджетними ресурсами шляхом ведення обліку доходів та видатків державного та місцевих бюджетів, здійсненні попереднього контролю за цільовим і ефективним витрачанням державних коштів. Бюджетним кодексом України визначено, що при виконанні державного та місцевих бюджетів застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів, яке передбачає [3]:

- 1) розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства;
- 2) контроль за здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень бюджету, реєстрації взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів та здійсненні платежів за цими зобов'язаннями;
- 3) ведення бухгалтерського обліку і складання звітності про виконання бюджетів з дотриманням національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі та інших нормативно-правових актів Міністерства фінансів України;
- 4) здійснення інших операцій з бюджетними коштами.

Система виконання бюджетів є однією із найбільш важливих стадій бюджетного процесу, на якій відбувається формування доходів бюджетів та їх використання для фінансування видаткових повноважень. Складовою процесу виконання державного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування є казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення Єдиного казначейського рахунку, відкритого в НБУ.

На основі звітних даних Державної казначейської служб та Рахункової палати України проведемо оцінку виконання зведеного бюджету (державного та місцевих бюджетів) за 2018 рік [4].

Зведений бюджет отримав 1184,3 млрд грн доходів, що на 16,5%, або ж на 167,3 млрд грн, більше, аніж рік тому. Цього року справдилася низка ризиків, які скоротили доходи бюджету. Зокрема йдеться про відсутність запланованих грошей від спецконфіскації, перепланування прибутків від НБУ, оптимізацію податкового навантаження в тютюновій галузі, майже відсутність доходів від приватизації, падіння доходів від рентних платежів (частину яких було сплачено наприкінці 2017 року авансом) і меншу, аніж очікувалося, девальвацію національної валюти. Натомість компенсувати зазначені прогалини в 2018 році допомогли насамперед такі фактори:

- **Зарплати:** податок на доходи фізичних осіб приніс у бюджет 229,9 млрд грн, що на 23,8%, або ж на 44,2 млрд грн, більше, аніж рік тому завдяки росту зарплат і зайнятості. Цього року зарплати збільшувалися випереджальними темпами не тільки у сфері держуправління та освіти, а й у реальному секторі (добувна промисловість, металургія, нафтопереробка, машинобудування).
- **Прибутки підприємств:** податок на прибуток підприємств збільшився на 44,7%, або ж на 32,8 млрд грн. Прибутки зросли також завдяки прибутковішій діяльності держпідприємств (НАК Нафтогаз).
- **Імпорт:** на 17,9%, або ж на 44,8 млрд грн, збільшився ПДВ із ввезених в Україну товарів (всього «імпортний» ПДВ становив 295,4 млрд грн). Згідно з митною статистикою номінальні обсяги імпорту в 2018 році зросли на 15% рік до року. Проте, мабуть, трохи «допомогли» і нові правила оцінки товарів.
- **Держпідприємства:** НАК Нафтогаз перерахував рекордну суму до державного бюджету. У результаті план з перерахування прибутків державних підприємств і дивідендів, нарахованих на державну частку, було перевиконано, а доходи становили рекордні майже 40,0 млрд грн. Ці доходи перевищили доходи 2017 року на 15,0 млрд грн, або ж в 1,6 рази.
- **Разові доходи:** 2018 року уряд не отримав грошей від спецконфіскації. Натомість у бюджет було перераховано майже 8,0 млрд грн у вигляді плати за ліцензії 4G.

• Заборгованість з відшкодування ПДВ: на жаль, серед факторів наповнення бюджету також були відмова від автоматичного відшкодування ПДВ і накопичення заборгованості з відшкодування. Зокрема 2018 року було відшкодовано 131,7 млрд грн ПДВ (2017 року – 120,1 млрд грн). Водночас ДФС збільшила заборгованість з відшкодування з 15,3 млрд грн на 1 січня 2019 року до 28,7 млрд грн, або ж на 13,4 млрд грн. (пояснює 8,0% збільшення доходів).

Наприкінці року пришвидшились і видатки зведеного бюджету насамперед завдяки капітальним видаткам і збільшеним трансфертам до Пенсійного фонду України. Всього 2018 року обсяг видатків зведеного бюджету становив 1250,2 млрд грн, що на 18,3%, або ж на 193,2 млрд грн, більше, ніж торік. Традиційними пріоритетами видатків 2018 року залишалися соціальний захист і соціальне забезпечення (24,7% усіх видатків). Водночас найбільшими темпами зростали видатки на економічну діяльність (+36,8%), громадський порядок і судову владу (+33,4%), оборону (+30,5%) [4].

За результатами року дефіцит зведеного бюджету становив 67,8 млрд грн (оцінно 2,0% ВВП), зокрема дефіцит державного бюджету – 59,3 млрд грн., і перебував у межах окреслених маяками МВФ для України [4].

Таким чином, можна зробити висновки, що відносини у сфері бюджетної діяльності є досить широкими, оскільки включають відносини, пов'язані із встановленням бюджетної системи та бюджетного устрою України, структурою доходів та видатків, їх розподілом між рівнями бюджетів, перерахуванням міжбюджетних трансфертів, а також з організацією бюджетного процесу. Провідне місце у організації оптимальних бюджетних відносин належить Державній казначейській службі України.

Висновки. Державна казначейська служба є одним з найактивніших учасників у процесі управління державними та місцевими фінансовими ресурсами завдяки використанню законодавчо прийнятих механізмів та процедур виконання державного і місцевих бюджетів відповідно до вимог бюджетного законодавства. Активно впроваджуються заходи щодо підвищення дієвості й ефективності функціонування казначейської системи виконання державного та місцевих бюджетів, спрямованої на зміцнення державної фінансової системи, дотримання принципів повноти, ефективності та результативності, цільового використання бюджетних коштів, покращення якості послуг, що надаються органами Казначейства, а саме:

- для уникнення проблем, які виникають у віддалених сільських та селищних пунктах, потрібно зробити виїзні робочі місця. Це дасть змогу ефективніше використовувати бюджетні кошти та задовольняти інтереси та потреби всіх учасників бюджетного процесу;
- надалі вдосконалювати системи обміну інформацією між органами Казначейства України та органами Міністерства фінансів й Державною податковою службою;
- підвищувати оперативність в роботі органів Казначейства шляхом виділення додаткових асигнувань на покращення матеріально-технічної бази, запроваджувати автоматизацію проведення перевірок за допомогою персональних технічних засобів, збільшувати чисельність працівників органів Державної казначейської служби.

Список використаних джерел

1. Ковалевич Д. А. Модернізація обліку та звітності в системі казначейства / Д. А. Ковалевич // Гроші. Фінанси. Кредит. – 2019. – Вип. 1 (73). – С. 140-150.
2. Форкун І. В. Теоретико-методичні засади побудови механізму казначейського обслуговування місцевих бюджетів / І. В. Форкун // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 3. – С. 268-273.
3. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 8.07.2010 р. № 2456-VI – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Незважаючи на ризики, доходи зведеного бюджету 2018 виросли на 16,5% [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cost.ua/news/689-budget-revenues-have-increased-2018>.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ

Грекул Т.І., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. – Ковалевич Д. А.

У статті проаналізовано видатки на соціальний захист населення. Розроблено пропозиції щодо удосконалення системи соціального страхування.

Expenditure on social protection of the population is analyzed in the article. Proposals for improvement of the social insurance system have been developed.

Соціальний захист можна визначити як систему юридичних, економічних, фінансових та організаційних засобів та заходів у державі щодо захисту населення від несприятливих наслідків соціальних ризиків.

Необхідністю є удосконалення системи соціального захисту населення, яке має базуватися на покращенні фінансування конкретних заходів, передбачених відповідними державними програмами, які в свою чергу, мають сприяти розвитку економіки та піднесенню рівня життя населення.

Питанням фінансового забезпечення соціального захисту населення в умовах економічних перетворень присвячені праці вітчизняних вчених В.Баранової, Т. Боголіб, О.Василика, В.Гейця, О. Кириленко, Е. Лібанової, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, О. Макарової, В. Федосова, І. Чугунова, А. Чухна, С. Юрія та інших.

Метою статті є дослідження джерел фінансування соціальних потреб населення, ефективності використання коштів на соціальний захист населення.

Об'єктом дослідження є фінансове забезпечення системи соціального захисту населення як складова економічних перетворень.

Предметом дослідження є сукупність фінансових відносин, які виникають у процесі формування та реалізації фінансової політики забезпечення системи соціального захисту населення як інструменту державного регулювання суспільного розвитку.

В Україні, яка рухається до цивілізованого суспільства, соціальна проблематика займає важливе місце в політичній та економічній площині.

Соціальний захист громадян – це прерогатива державної соціальної політики. Держава дбає про вирішення питань економічного стану і гарантій соціального захисту громадян. В сучасних умовах, в період загострення політичної та економічної ситуації, спостерігається значна диференціація рівня доходів окремих верств населення, зокрема зростає бідність населення. В соціально-економічній літературі соціальний захист населення також розглядається як у широкому, так і у вузькому значенні. У широкому значенні – це діяльність держави із втілення в життя цілей і пріоритетних завдань соціальної політики, із реалізації сукупності законодавчо закріплених економічних, правових і соціальних гарантій, що забезпечує кожному члену суспільства дотримання найважливіших соціальних прав, в тому числі на гідний людини рівень життя, необхідний для нормального відтворення і розвитку особи [1, с. 372]. Трактуючи соціальний захист населення в широкому значенні інших авторів зводять його змістовне наповнення до системи організаційних, правових та економічних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав громадянина в державі [2, с. 15].

У вузькому значенні соціальний захист розуміють як комплекс цілеспрямованих конкретних заходів економічного, правового й організаційного характеру дія підтримки найбільш вразливих верств населення, перш за все підтримки від негативних проявів (наслідків) процесів перехідного періоду під час реформ і руху до ринку. Близьким до цього є визначення соціального захисту як комплексу державних заходів економічного і правового характеру із забезпечення гарантованого державою мінімального рівня матеріальної підтримки соціально вразливих верств населення в період економічних перетворень (перехід до ринкових відносин) і пов'язаного з ним зниження їхнього рівня життя. Сучасна держава має бути виразником соціальних та економічних інтересів всього населення, і в цьому сенсі функціонування й розвиток системи соціального захисту населення спрямовані до глибинних основ людського буття і водночас на вирішення як простих, так і фундаментальних питань, пов'язаних із потребами, задоволення яких забезпечує гуманістичні засади існування суспільства. Основна проблема системи соціального захисту пов'язана з тим, що існує невідповідність між можливостями держави забезпечити соціальний захист широкого кола своїх громадян та потребами населення. Проведемо аналіз видатків на соціальний захист населення. Із бюджету міста Чернівці виділено: у 2016 році 497296,3 тис.грн., у 2017 році 800655,9 тис.грн., у 2018 році 745197,6 тис.грн.

За бюджетною програмою «Надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот», затверджено на 2018 рік 382494400 грн., уточнений план на рік – 344760051,16 грн., фактичні видатки – 258903521,08 грн., надійшло та використано – 344760051,16 грн.

Кошти, що надійшли за бюджетною підпрограмою спрямовані на:

- надання житлових субсидій населенню – 288450736,33 грн;
- виплату частини сум невикористаних житлових субсидій внаслідок економії споживання енергоресурсів (послуг з газо-, електропостачання для індивідуального опалення, що в еквіваленті не перевищує вартості 100 куб. метрів природного газу або вартості 150 кВт електричної енергії) 4573 громадянам в сумі 2880565,37 грн.;
- придбання маркованої продукції для доставки громадянам повідомлень про призначення субсидій – 357055 грн.;
- оплату послуг з доставки коштів невикористаної житлової субсидії через відділення поштового зв'язку ПАТ "Укрпошта" особам похилого віку та особам з інвалідністю (за рішенням комісії) в сумі 226,34 грн.

На кінець року житловими субсидіями користуються 14930 домогосподарств, що на 22541 менше ніж на початок звітної року. Середній розмір субсидій на кінець 2018 р. становив 1471 грн., що на 50,45 грн. менше в порівнянні з початком року. Значне зменшення кількості домогосподарств, які одержують субсидію та її середнього розміру є наслідком змін у законодавстві та впровадженням у 2018 році заходів щодо удосконалення порядку надання житлових субсидій та зменшенням соціальних нормативів користування житлово-комунальними послугами.

Видатки здійснювались в межах виконання окремих заходів міських цільових програм: комплексної Програми «Захист» м. Чернівців на 2016 – 2018 роки, затвердженої рішенням міської ради VII скликання від 26.08.2016 р. № 357 та комплексної Програми підтримки учасників антитерористичної операції, учасників бойових дій, членів їх сімей та сімей загиблих (померлих) учасників антитерористичної операції і волонтерів, померлих осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21.11.2013 р. по 21.02.2014 р.

Протягом року забезпечено санаторно-курортним лікуванням 9 осіб, загальна вартість придбаних путівок – 73660 грн., планувалось оздоровити 26 осіб. Гранична вартість путівки – 8186 грн. Категорії осіб, які мають право на санаторно-курортне лікування за рахунок міського бюджету та умови отримання путівок визначені Порядком забезпечення санаторно-курортним лікуванням осіб, на яких поширюється чинність статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та Закону

України «Про жертви нацистських переслідувань, затвердженим рішенням виконавчого комітету міської ради від 25.07.2017 року № 386/15.

Правом на отримання компенсації вартості проїзду один раз на рік до будь-якого населеного пункту України і назад автомобільним або залізничним транспортом скористалось 100 громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи на загальну суму 90764,79 грн. Планувалось надати компенсацію 90 особам.

За бюджетною програмою 3040 «Надання допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, тимчасової допомоги дітям» затверджено на рік 211631000 грн., уточнений план на рік – 178011000 грн., використано – 177292856,88 грн. [3].

Пріоритетним завданнями у сфері соціального захисту та соціального забезпечення є

- застосування соціальних стандартів з урахуванням сучасних економічних реалій;
- перехід від бюджетного до страхового принципу фінансування значної частини видатків на соціальний захист;
- зміна характеру соціальної підтримки громадян на вибірковий адресний характер;
- впорядкування усіх видів державної допомоги;
- перехід до принципу адресності для всіх видів соціальної допомоги;
- встановлення мораторію на запровадження нових видів пільг та розширення кількості пільгових категорій населення;
- запровадження граничного рівня доходу, який дає право на пільгу, щоб обмежити доступ до пільг заможного населення;
- скорочення числа категорій, що мають право на пільги;
- запровадження механізму застосування штрафних санкцій до підприємств, установ, організацій та населення, які надають недостовірні дані про доходи та майновий стан.
- визначення науково обґрунтованих показників оцінки, норм та критеріїв по всіх напрямках видатків на соціальний захист

У зв'язку з формуванням об'єднаних територіальних громад у сфері соціального захисту населення виникло безліч проблем та нових завдань, а саме необхідно:

- забезпечити реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення;
- організувати надання соціальних і реабілітаційних послуг, проведення соціальної роботи з особами, які опинились у складних життєвих обставинах;
- розробити та здійснювати комплексні програми і заходи щодо значного поліпшення становища соціально вразливих верств населення, осіб, які опинились у складних життєвих обставинах;
- забезпечувати реалізацію державної політики з питань підтримки сім'ї, захисту прав дітей, а також у сфері захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.
- здійснювати адресну виплату допомог та надання пільг, зробити диференційований підхід до визначення розміру соціальної виплати.

Водночас слід підкреслити, що реалізація намагань України стати повноправним членом Європейського Союзу потребує значних змін у сфері соціального захисту населення. Позитиву в цій сфері соціально-економічних відносин можна досягти не тільки на шляху економічного зростання, а й створенням інституційних механізмів, які б сприяли останньому. Це нерозривно пов'язано з формуванням у нашої держави такого соціального середовища, яке б базувалося на європейських традиціях соціальної державності.

Однією з проблем соціального захисту є обмеженість бюджетних ресурсів на соціальні виплати, внаслідок чого встановлюється рівень соціальних гарантій, який не відповідає відповідним нормативно-правовим актам. Обсяг коштів, які спрямовуються на соціальний захист населення, залежить від наявних фінансових ресурсів держави, які визначаються обсягом валового внутрішнього продукту.

З метою створення ефективної системи виконання повноважень у сфері соціальної політики в частині покращення соціального захисту населення необхідно:

- реформувати державне забезпечення та надання соціальних пільг та послуг окремим категоріям населення за рахунок державного та місцевого бюджетів;
- регулювати механізм надання соціальної допомоги та соціальної підтримки непрацездатних і малозабезпечених громадян за рахунок державного і місцевих бюджетів;
- покращувати якість та доступність послуг у сфері соціального захисту населення;
- своєчасно виявляти людей, які потребують соціальної підтримки та надавати їм необхідні соціальні послуги за місцем проживання;
- запроваджувати механізм взаємодії між структурними підрозділами соціального захисту населення державних адміністрацій та населенням.

За рахунок поступового впровадження системи заходів, реформування системи соціального захисту, зміни принципів організації соціальної інфраструктури можна досягти значних результатів стосовно економічного зростання і відповідного вирішення соціальних проблем.

Отже, соціальний захист населення залишається конституційною прерогативою держави та проводиться її відповідними соціальними інституціями на підставі законодавчих актів шляхом використання державних соціальних стандартів.

Список використаних джерел

1. Баранник Л. Б. Фінансовий механізм системи соціального захисту населення України: проблеми становлення та перспективи розвитку : монографія / Л. Б. Баранник. - Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. фін. академія, 2012. - 496 с.
2. Борецька Н.П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми. [Текст] / Н.П.Борецька - Донецьк: Янтар, 2001.-352 с.
- 3.Звітність про виконання бюджету міста Чернівці за 2018рік.

КОШТОРИС БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

Дашкевич В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Ковалевич Д. А.

У статті досліджено порядок формування та виконання кошторису бюджетної установи. Висвітлено методи та прийоми покращення системи планування бюджетних коштів.

The article investigates the procedure for forming and executing the budget institution's budget. Methods and techniques for improving the budget planning system are explained.

У сучасних умовах господарювання, важливе значення надається плануванню та використанню коштів бюджету. Бюджетні установи фінансуються з державного бюджету або з місцевих бюджетів, і кошти останніх повинні використовуватись ефективно та за цільовим призначенням.

Метою статті є дослідження механізму формування і виконання кошторису бюджетної установи.

Предметом дослідження є механізм складання і виконання кошторису бюджетної установи.

Об'єктом дослідження є фінансові відносини, які виникають у процесі формування та виконання кошторису бюджетної установи.

Вчені-економісти розглядають в своїх наукових працях питання формування та виконання кошторису бюджетних установ, а також порядок проведення контролю за використанням бюджетних ресурсів. Цими питаннями займаються такі українські вчені, як Базилевич В.Д., Баластрик Л.О., Зорій Н.М., Мельник Н.Г., Федосов В.М., Юрій С.І., Пасічник Ю.В., Чернявський О.П. Шевчук В.В. та багато інших.

Бюджетні установи планують та використовують кошти згідно кошторису, який є основним плановим документом, надає повноваження щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів на виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, визначених на бюджетний період відповідно до бюджетних призначень.

Кошторис підтверджує повноваження установи щодо отримання коштів та здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів на виконання функціональних обов'язків бюджетної установи та досягнення її цілей, визначених відповідно до бюджетних призначень. Оцінка виконання кошторису лежить в основі дослідження розподілу і використання коштів бюджетними установами та організаціями.

Одним із основних завдань Державної казначейської служби України є здійснення контролю за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів розпису бюджету. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів мають право брати бюджетні зобов'язання, витратити бюджетні кошти на цілі, визначені в кошторисі та плані використання бюджетних коштів. Тому під час розрахунково-касового обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів казначейські органи надають особливої уваги питанням правильності складання, затвердження, виконання кошторисів та планів використання бюджетних коштів, а також внесення змін до них.

Основою розрахунків доходів спеціального фонду кошторису є обсяг надання тих чи інших платних послуг, а також інші розрахункові показники. Разом із кошторисом затверджується план асигнувань загального фонду, який уособлює собою помісячний розподіл асигнувань, затверджених в кошторисі для загального фонду за скороченою формою економічної класифікації і є невід'ємною частиною кошторису.

Основною вимогою під час здійснення планування розпорядником коштів є першочергове забезпечення бюджетними коштами видатків на оплату праці з відповідними нарахуваннями. Для цього чисельність працівників установи, що пропонується для затвердження за штатним розкладом, повинна бути узгоджена з фондом оплати праці. Саме тому разом з кошторисом та планом асигнувань загального фонду затверджується і штатний розпис бюджетної установи. Інші ж видатки передбачаються лише за умови забезпечення коштами невідкладних витрат та в разі відсутності заборгованості.

Важливим методичним забезпеченням контролю виконання кошторису бюджетної установи є загальний економічний аналіз, який передбачає оцінку обґрунтованості кошторисних показників за видами видатків; дослідження динаміки видатків та джерел фінансування установи за загальною величиною, складом і структурою; оцінку виконання кошторису та визначення абсолютної економії або перевитрат у звітному періоді. Установам можуть виділятися бюджетні кошти тільки за наявності затверджених кошторисів і планів асигнувань.

За обсягом наданих прав розпорядники поділяються на головних розпорядників коштів бюджету та розпорядників коштів бюджету нижчого рівня. Головний розпорядник бюджетних коштів доводить до розпорядників нижчого рівня обсяги асигнувань та затверджує кошториси. При цьому установи мають право здійснювати відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договорів, придбання товарів, послуг, а також витратити бюджетні кошти на цілі і в межах, установлених затвердженими кошторисами і планами асигнувань.

Від правильного і достовірного складання кошторису залежить використання бюджетних коштів. Підставою для затвердження кошторисів є бюджетні асигнування, які одержують розпорядники коштів відповідно до затвердженого бюджетного розпису.

Бюджетне фінансування – безповоротне та безоплатне виділення коштів із державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій і функцій муніципальних органів та забезпечення діяльності бюджетних установ і організацій. Основна суть бюджетного фінансування полягає у тому, що за допомогою цього механізму налагоджуються грошові відносини, які виникають між державою, з одного

боку, і підприємствами, організаціями, установами всіх форм власності та фізичними особами, - з іншого, з точки зору спрямування та використання грошових коштів централізованого фонду на розширене відновлення, підвищення рівня життя, задоволення суспільних потреб і забезпечення інших безпосередніх державних заходів. Обсяг, своєчасність і повнота фінансування значною мірою залежать від рівня централізації фінансових ресурсів і мобілізації коштів до бюджету, а це в свою чергу залежить від дотримання фінансової дисципліни окремими платниками додатків, від рівня виконання доходної частини бюджету.

І. Благун дає таке визначення: «Бюджетне фінансування — це безповоротний та безоплатний відпуск коштів з державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій і функцій муніципальних органів й забезпечення діяльності бюджетних установ та організацій» [1, с. 87]. На думку О. Василика, бюджетне фінансування — надання юридичним особам із державного бюджету фінансових ресурсів у вигляді безповоротних безоплатних коштів та інвестицій на розвиток економіки, соціально-культурні заходи, оборону й інші громадські потреби [2, с. 321]. Цю думку поділяє О. Башняк [3, с. 129], він вважає, що це бюджетні кошти, які спрямовуються на виконання загальнодержавних функцій і завдань муніципальних органів на забезпечення діяльності бюджетних установ і організацій.

Бюджетне фінансування є виділенням коштів з бюджету (державного або місцевого) в розпорядження керівників установ та організацій на здійснення витрат, передбачених бюджетом.

Роль бюджетного фінансування визначається передусім тим, що є основним методом забезпечення прогресивних зрушень в економічній структурі. Тільки за допомогою бюджетного фінансування створюються умови і забезпечується розвиток нових галузей.

Незалежно від джерел покриття видатків бюджетних установ фінансування здійснюється на підставі таких принципів:

1) Плановості - фінансування здійснюється у межах асигнувань, передбачених кошторисом доходів і витрат бюджетної установи та планом асигнувань.

2) Цільового спрямування коштів - кошти чітко плануються та використовуються на визначені цілі та заходи згідно затверджених кошторисів і планів асигнувань.

3) Безповоротності та безвідплатності фінансування державних витрат – надання коштів без прямого їхнього відшкодування.

4) Ефективне використання коштів - одержання суспільно необхідного результату за мінімальних витрат фінансових ресурсів.

5) Оптимальне поєднання власних та бюджетних джерел - бюджетне або відомче фінансування бюджетних установ враховують наявність таких власних коштів.

6) Постійний контроль під час фінансування державних витрат - діє на усіх ділянках здійснення виробничих, господарських і фінансових операцій.

Основна сутність бюджетного фінансування полягає у тому, що за його допомогою формуються і реалізуються грошові відносини, які виникають між державою, з одного боку, і підприємствами, організаціями, установами всіх форм власності та фізичними особами, – з іншого. При цьому враховується спрямування та використання грошових коштів централізованого фонду держави на розширене відтворення, підвищення рівня життя, задоволення суспільних потреб і забезпечення інших безпосередніх державних заходів. Обсяг, своєчасність і повнота фінансування значною мірою залежать від рівня централізації фінансових ресурсів і мобілізації коштів до бюджету.

Бухгалтерський облік в бюджетних установах та організаціях України потребує запровадження та широкого використання інформаційних технологій, оскільки це забезпечить: спрощення облікового процесу, підвищення оперативності отримання облікових даних в різних аналітичних розрізах, а отже дозволить використовувати облікову інформацію з метою забезпечення суворого контролю за витрачанням бюджетних ресурсів, за їх цільовим призначенням, що збільшить економію ресурсів держави та часу. За результатами дослідження можна зробити висновок, що для модернізації системи обліку в державному секторі є необхідним формування єдиної законодавчо-нормативної бази, адаптованої до міжнародних вимог та норм, удосконалення методології складання звітності та запровадження інформаційних технологій.

З метою приведення у відповідність взаємопов'язаних показників бухгалтерського обліку бюджетних установ та органів ДКСУ, необхідно в інструктивні документи внести доповнення, передбачивши такі моменти:

1. Відображення в бухгалтерському обліку бюджетних установ первинних документів повинно відображатись в тому місяці, в якому складено первинний документ;

2. Відображення в бухгалтерському обліку бюджетних установ первинних документів повинно здійснюватись після реєстрації зобов'язань в органах ДКУС;

3. Реєстрація зобов'язань бюджетною установою повинна бути здійснена в органах ДКСУ на протязі трьох робочих днів після їх виникнення (після дати складання первинного документу) .

4. Провести уніфікацію Плану рахунків. Уніфікація планів рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ, їх понятійного апарату є одним з напрямів удосконалення бухгалтерського обліку, його реформування із застосуванням міжнародних стандартів.

Необхідно відзначити, що бюджетне фінансування відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку суспільства, адже бюджетні установи практично не мають додаткових надходжень грошових коштів для розвитку. Видатки з державного бюджету являються необхідними для існування бюджетних установ, тому ефективне функціонування таких організацій можливе лише за чітко налагодженого фінансового механізму. Також, при такій організації відображення взаємозалежних показників бухгалтерського обліку бюджетних установ та органів ДКСУ більш досконалим буде аналіз виконання кошторисів бюджетних установ, чіткіше будуть визначатись причини будь-яких відхилень, в свою чергу,

сприятиме запобіганню виникнення не бюджетної заборгованості.

Список використаних джерел

1. Благун І. Г. Фінанси : навч. посіб./ І.Г.Благун , Р.С.Сорока, І.В.Єлейно. – Львів. Магнолія, 2007. - 314 с.
2. Василик О. Д «Державні фінанси України»: Підручник/О. Д. Василик, К. В. Павлюк – К: Центр навчальної літератури, 2004 – 608 с.
3. Башняк О. С., Фінансове право: Навч. Посібник / О. С. Башняк – Тернопіль ПП Шпак В.Б., - 2007-248с.

ПОЗИКОВІ ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА ЯК КАТЕГОРІЯ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

Деревянко М. В., 2 курс, (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Наук. керівник - Кругляк А. В.

У статті розглядаються економічні аспекти позикових фінансових ресурсів підприємства, особлива увага приділена трактуванню суті та різноманітності видів фінансових ресурсів, а також чинник впливу на їх формування.

The article deals with economic aspects of borrowed financial resources of an enterprise, special attention is paid to the interpretation of the nature and variety of types of financial resources, as well as a factor of influence on their formation.

На даний час в Україні спостерігається складна економічна та політична ситуація. Макроекономічна нестабільність змушує підприємства шукати ефективні шляхи роботи в таких складних умовах. Враховуючи це, підвищується актуальність дослідження механізмів ефективного управління фінансами підприємства в умовах нестабільності.

Ряд напрацювань з корпоративних фінансів та суміжних тем представлені авторами як вітчизняними, так і зарубіжними, зокрема, Адамова І. З., Бланк І. А., Бондіна Н. Н., Бочаров Н. В., Горшков Н. Е., Гуцаленко У. О., Данілов О. Д., Кіндрат О. В., Кравцова О. М., Селіверстова Л. С., Сиротяк Р. М., Скляр Л. Б., Тищенко В. В., Томчук О. Ф., Чуніхіна К. А. та інші.

Мета дослідження полягає на основі вивчення теоретичних напрацювань вітчизняних та зарубіжних науковців дослідити теоретичні аспекти суті та особливостей позикових фінансових ресурсів підприємства.

Розглянемо особливості фінансів підприємств – юридичних осіб, що дозволить чіткіше сформулювати особливості управління цією сферою в умовах макроекономічної нестабільності. Бочаров В. В наводить таку класифікацію фінансових ресурсів підприємства (рис. 1).

При цьому кожен конкретний суб'єкт господарювання – юридична особа постійно стоїть перед вибором які джерела фінансування обрати – власні чи позикові. Позиковий капітал характеризується певними якостями, властивими лише для нього. Їх ми згрупували у таблицю 1:

Таблиця 1

Переваги та недоліки позикового капіталу

Переваги	Недоліки
Широкі можливості залучення	Ризик зниження фінансової стійкості та втрати платоспроможності
Забезпечує ріст фінансового потенціалу підприємства і темпів обсягів його господарської діяльності	Генерує меншу норму прибутку
Низька вартість	Висока залежність вартості позиченого капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку
Здатність генерувати приріст фінансової рентабельності	Складність процедури залучення

Позиковий капітал характеризується такими позитивними якостями:

- перспективами значних фінансових впливів у те чи інше підприємство, це можливо та доволі часто трапляється у тому випадку коли підприємство характеризується високим кредитним рейтингом, або ж коли має фінансового гаранта, який надасть гарантії та рекомендації позикодавцю;
- можливим процесом гарантованого економічного та фінансового зростання обраної фірми, коли виникає потреба збільшити обсяг ресурсів та показників діяльності компанії;
- також суттєвим плюсом є також невисокі витрати на залучення активів на користь підприємства, даний ефект отримав назву "щита податків", а характеризується він тим, що видатки викреслюються із обсягу податків, що спостерігатимемо при сплаті податків даним підприємством;
- відзначимо і те, що позичені кошти можуть призводити до можливості росту показників стійкості та рентабельності підприємства.

Варто уточнити, що в залежності від джерел формування існують два способи його залучення – зовнішні та внутрішні. Зовнішні джерела позикових коштів складаються з двох підгруп – зовнішні довгострокові й зовнішні короткострокові джерела позикового фінансового капіталу.

Зовнішні джерела позикового капіталу можна поділити на такі групи (рис. 2):

Охарактеризуємо детальніше окремі найважливіші інструменти залучення позикового капіталу. Комерційний кредит – відстрочка платежу за поставлені товари, оформлена векселем. На відміну від прямого банківського кредиту, вексельний (комерційний) кредит менш ризикований і не потребує застави

Фінанси

[4, с.103]. Банківські кредити виступають мало не основним джерелом формування капіталу (позикового) [5, с.177]. Використання короткострокового банківського кредиту в якості джерела формування оборотних коштів в обґрунтованих рамках є суттєвим важелем підвищення економічної ефективності [2, с.120].

Довгостроковий банківський кредит є дорогим джерелом коштів, проте за умови високого рівня рентабельності така ситуація не є проблемою. Також певним джерелом позикових коштів є заборгованість перед бюджетом, працівниками, страховими фондами. Внутрішні джерела створення позикового фінансового капіталу підприємства бувають такими (рис. 3):

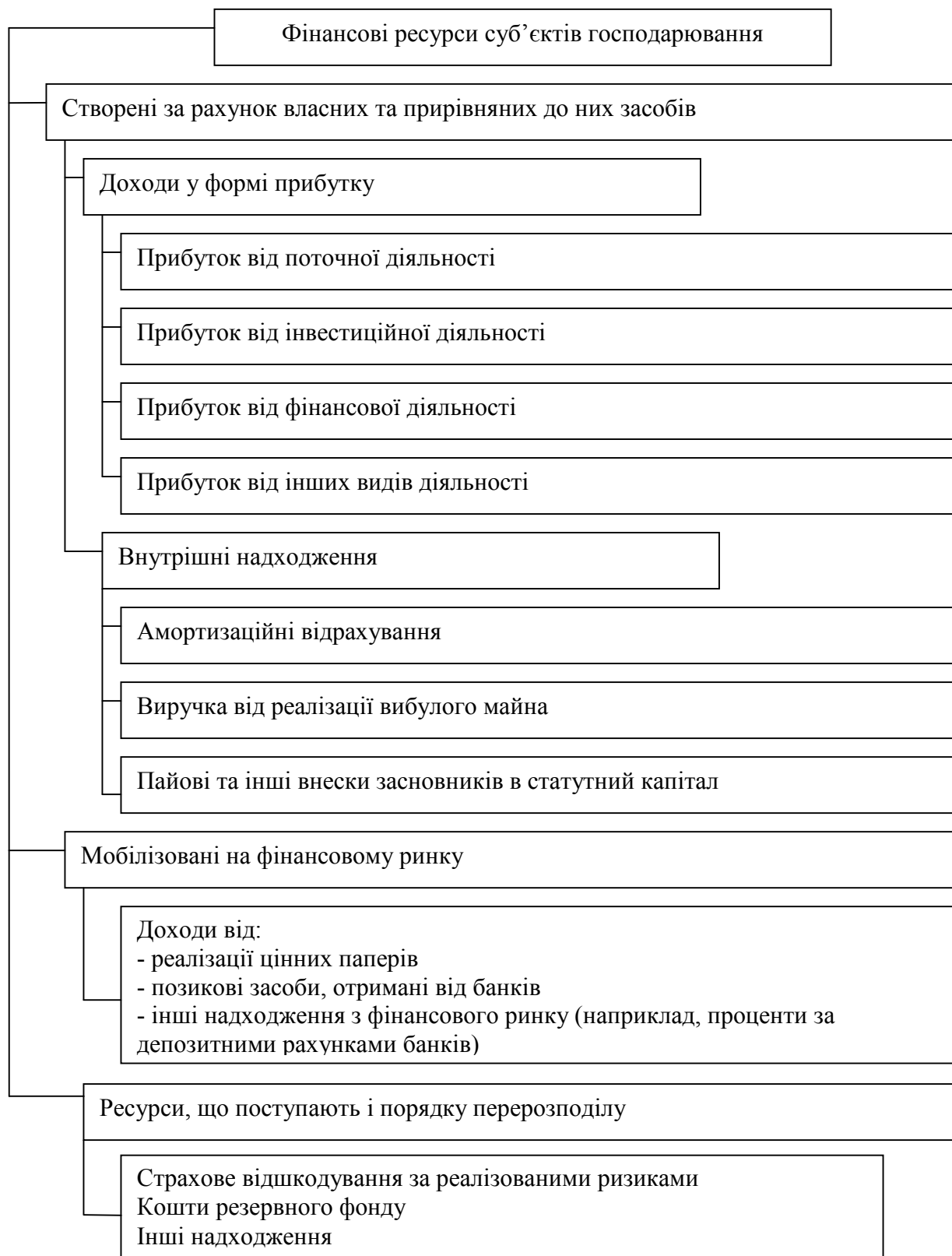

Рис. 1. Класифікація фінансових ресурсів суб'єктів господарювання [3, с.15]

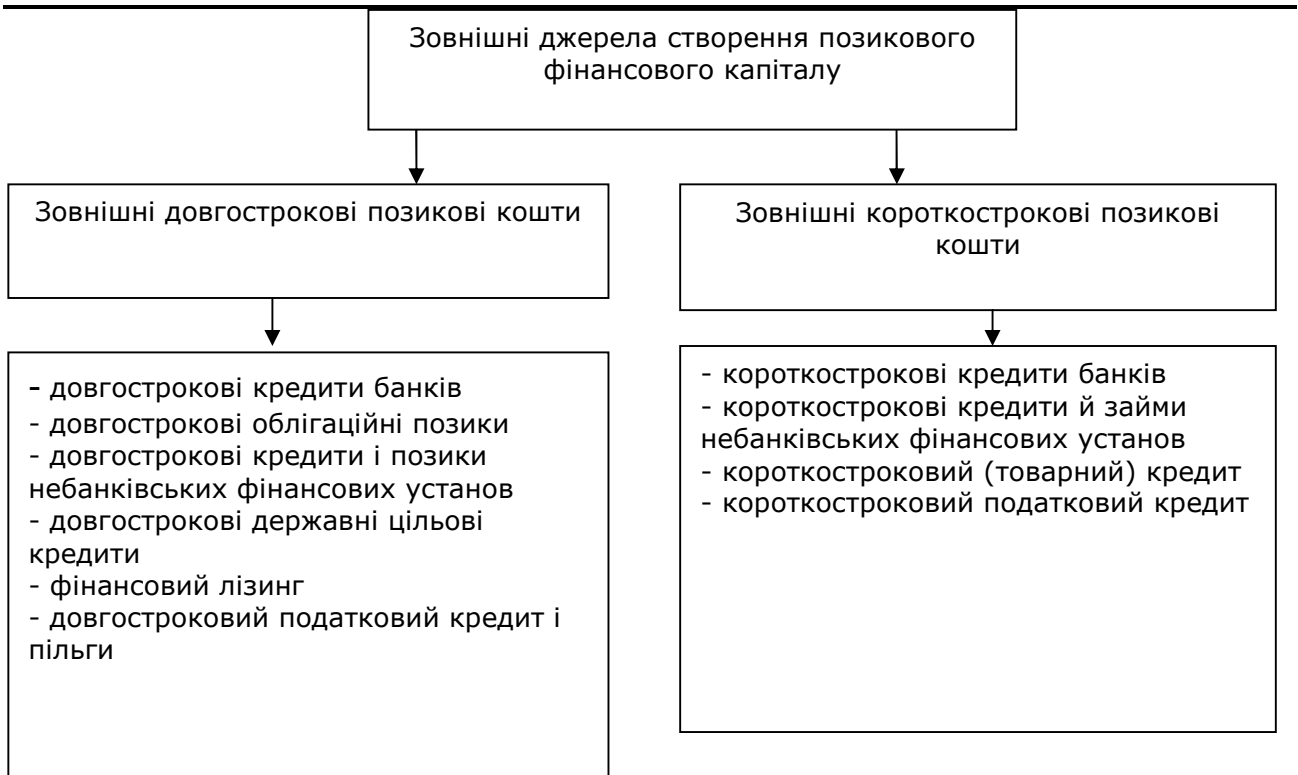

Рис. 2. Зовнішні джерела створення позикового капіталу підприємства [1, с.129]

Визначивши особливості формування позикового та власного капіталу слід звернути увагу на необхідності виваженого підходу керівництва, зокрема і власників підприємства до формування гнучкої системи фінансування підприємства в умовах невизначеності з метою забезпечення його фінансової стійкості у перспективі.

Рис. 3. Внутрішні джерела створення позикового фінансового капіталу підприємства

Список використаних джерел

1. Азарова А. О. Джерела формування та способи залучення позикового капіталу // Економічний простір. – 2008. – №15. – С.126-135.
2. Бондина Н. Н. Обеспечение оптимальном структуры источников формирования финансовых ресурсов / Н. Н. Бондина // Нива. – 2014. – №30. – С. 115-122.
3. Бочаров В. В. Корпоративные финансы. – СПб. :Питер, 2008 – 272 с.
4. Тедеева З. Б. Проблемы финансирования оборотных средств предприятия / З. Б. Тедеева // Современная научная мысль. – 2013. – №5. – С. 101-107.
5. Ушаева С. Н. Грани оптимизации структуры капитала в условиях кризиса / С. Н. Ушаева // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – №5. – С. 173-179.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИНТЕТИЧНОГО ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Долинка М.І., 2 курс (ОС магістр), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

Спеціальність «Облік і оподаткування»

Наук. кер. – Євдощак В.І.

Стаття присвячена розкриттю сучасного стану законодавчого забезпечення синтетичного обліку фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах. Розкрито головні проблеми синтетичного обліку фінансових результатів в аграрному секторі.

The article is devoted to the disclosure of the current state of the legislative support of synthetic accounting of financial results at agricultural enterprises. The main problems of synthetic accounting of financial results in the agricultural sector are revealed.

Актуальність даної теми полягає в тому, що серед спектру основних цілей, які ставить перед собою аграрне підприємство, передове місце відноситься позитивному фінансовому результату – прибутку, оскільки саме даний показник виступає в ролі ключового джерела утворення фінансових ресурсів загалом. Безпосередньо показник чистого прибутку утворюється на останній стадії кругообігу господарських коштів. У відповідності до зазначеного саме прибуток являє собою підсумок усієї господарської діяльності аграрного підприємства та у комплексному форматі відображає усі її аспекти.

Метою статті є обґрунтування необхідності удосконалення синтетичного обліку фінансових результатів в аграрному секторі.

Об'єктом дослідження є процес бухгалтерського обліку фінансових результатів на вітчизняних сільськогосподарських підприємствах.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних й прикладних проблем з питань удосконалення законодавчого забезпечення синтетичного обліку фінансових результатів в аграрному секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які приділяли увагу проблемам формування в системі облікових процедур інформації про фінансові результати діяльності варто відмітити О.О. Бабицьку, М.В. Вишинську, А.М. Герасимовича, О.В. Ковальова, Н.П. Кондракова, П.А. Костюка, В.Г. Лінника, В.В. Сопка, В.Є. Тредіт, Н.В. Шульгу, а також багатьох інших. Проте варто відмітити ту обставину, що Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку та низка інших нормативних актів щодо відображення інформації в системі бухгалтерського обліку про фінансові результати діяльності аграрних підприємств теж містять низку протиріч. Тобто законодавче забезпечення бухгалтерського обліку фінансових результатів потребує внесення низки удосконалень та доопрацювання в умовах інноваційних тенденцій у суспільстві.

В ході здійснення діяльності аграрні підприємства керуються чинним нормативним простором, що чинить безпосередню ключову роль на побудову системи бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності. Варто відмітити, що особливості діяльності аграрних суб'єктів відіграють ключову роль при організації обліку, в тому числі й результатів діяльності.

Першочергово це обумовлене тим, що в ході процесу аграрного виробництва ключову роль посідають «живі організми», а також низка продуктів їх життєдіяльності та існування. Для яких процес здійснення оцінки має також свої специфічні особливості, в силу чого у працях вітчизняних та зарубіжних вчених приділяється багато уваги саме питанням дослідження даної ділянки облікового циклу. Таким чином, слід зазначити, що при формуванні кінцевих фінансових результатів аграрного підприємства важливим є суворе додержання принципів та правил обліку, що слід виконувати у відповідності до регламентації нормативної бази.

В якості законодавчого забезпечення на досліджуваній ділянці виступає обов'язкове додержання концептуальних основ складання та подання публічної фінансової звітності, МСФЗ (Міжнародних стандартів фінансової звітності), Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції щодо його застосування, низка Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), а також численні Накази Державної служби статистики України (ДССУ) та Міністерства аграрної політики та продовольства України, інші нормативно-правові акти.

Оскільки кінцеві фінансові результати діяльності аграрного суб'єкта формуються на базі співставлення доходів та витрат, то варто зазначити, якими Національними (положеннями) стандартами бухгалтерського обліку регулюються зазначені ділянки облікового циклу. Варто зазначити, що процедури визнання доходів підприємств, в тому числі і аграрних регламентуються П(С)БО 15 «Дохід» [1]. Що стосується витрат, то тут додержуються регламентації вимог згідно П(С)БО 16 «Витрати» [2].

Загальновідомим залишається факт, що згідно відповідних параграфів П(С)БО 15 «Дохід» визнання доходів проводять водночас із зростанням майна суб'єкта господарювання, або скорочення сукупної суми зобов'язання, при цьому водночас відбувається і приріст власного капіталу (проте при цьому до уваги не слід брати обставини, коли приріст власного капіталу відбувається в силу внесків, які вносяться безпосередньо самими власниками господарюючого суб'єкта на рику) [1].

В силу регламентації чинних норм П(С)БО 16 «Витрати», визнання даних об'єктів відбуває водночас із скороченням майна та зростання зобов'язань. Також процедуру визнання «витрат періоду» проводять разом із визнанням тих «доходів», задля отримання яких сільськогосподарський суб'єкта господарювання поніс їх.

У вітчизняних вчених доволі багато приділяється уваги ділянці обліку фінансових результатів саме на сільськогосподарських підприємствах. Так у працях М.Г. Михайлова, О.О. Бараніка, акцент здійснюється на моментах визначених у П(С)БО 30 «Біологічні активи» [3], адже вчені відмічають, що хоч і Національне положення містить ключові моменти щодо проведення процедур визнання фінансових результатів, проте якщо досліджувати та характеризувати в цілому методику, що наведена в даному Положенні, то вона не у повній мірі знаходиться у відповідності до вимог національної економіки нашої держави в цілому [4].

Перш за все, спірною є та обставина, при якій чистий фінансовий результат слід обчислювати не після події продажу аграрної продукції, а одразу після того, як вона отримана з процесу сільськогосподарського виробництва. Що ж стосується інших секторів вітчизняної економіки, показник «фінансового результату» розраховується на етапі продажу, а не безпосередньо процесу виробництва самої продукції [5, с.989].

Інші автори, відмічають на суттєвій різниці між П(С)БО 30 «Біологічні активи» [3], та низкою інших нормативно-правових документів, що безпосередньо враховують специфіку функціонування аграрних суб'єктів. Мова, зокрема йде, про Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, що затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2006р. №1315, зі змінами внесеними від 30 грудня 2013 року №1192 [6] та про визначену в них методику калькулювання собівартості продукції аграрного виробництва.

В свою чергу інший вітчизняний науковець О.О. Воронін [7], зауважує, що зазначена методика досить суттєвої умовності в ході обчислення показника «чистого фінансового результату діяльності» аграрного підприємства. Адже показник «ринкової вартості» розраховується досить умовно. За часту на сільськогосподарських підприємствах визначаються фінансовий результат від реалізації самої продукції аграрного виробництва.

Проте, на практиці все зовсім по іншому, і вітчизняні аграрні підприємства одержують од здійснення основної діяльності в сфері сільського господарства «нульовий» чистий фінансовий результат у кращому випадку, або ж взагалі отримують негативний його показник у формі «збитку». Це обумовлене співставленням показника чистого сукупного доходу од продажу аграрної продукції із її справедливою вартістю, яка доволі за своїм рівнем є наближеною до показника чистого сукупного доходу сільськогосподарського підприємства [7, с.37].

Що стосується особливостей функціонування підприємств аграрного сектору, то досить цікавими є праці О.В. Ковальова [8], зокрема вчений значну увагу приділяють процедурі документообігу операцій з формування кінцевих фінансових результатів сільськогосподарського підприємства на ринку. Зокрема звертається на такий документ, при відображенні в системі обліку фінансових результатів, як Бухгалтерська довідка, або Розрахунок бухгалтерської служби.

В обліковій довідці-розрахунку обчислюють величину чистого фінансового результату діяльності аграрного підприємства згідно даних, що узагальнені на балансовому рахунку 79 «Фінансові результати». При цьому при позитивному чистому фінансовому результаті здійснюють наступне проведення: Дт 79 Кт441. У разі, якщо за рахунком 79 сформоване дебетове сальдо, то воно свідчить про сукупну суму одержаного у періоді «збитку» та фіксується в системі обліку наступним чином: Дт 442 Кт79.

Також О.В. Ковальов [8] відмічає, що практичне використання на аграрних підприємствах Облікової довідки-розрахунку є доволі суттєвим недоліком загального облікового процесу, зокрема із врахуванням особливостей функціонування сільськогосподарського суб'єкта, як теж безпосередньо суттєво впливає на визначення фінансового результату.

Як доволі доречно зауважують Г.В. Кошельок, В.О. Янковий [9], потребує нагальної розробки для аграрних підприємств типової форми Довідки-розрахунку, що сприятиме більш поглибленому розкриттю та наведенню аналітичності даних про формування показника фінансового результату, та надасть змогу уникнути неточностей при відображенні доходів та витрат в ході визначення чистого фінансового результату діяльності сільськогосподарського підприємства [9].

На думку О.В. Ковальова [8], зазначену Типову форму довідки-розрахунку також можна застосовувати для моніторингу процесу визначення та відображення в системі облікових процедур фінансового результату, а також в ході формування та подання важливої для досліджуваної ділянки форми публічної фінансової звітності Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід).

Така Типова форма довідки розрахунку бухгалтерії виступатиме у якості важливого облікового Регістру. На сільськогосподарському підприємстві його слід заповнювати у відповідності до інформації, що одержана із системи синтетичного та аналітичного обліку, а також таких традиційних зведених облікових регістрів, як Оборотно-сальдова відомість, в якій, зокрема знаходять узагальнення дані про понесені витрати та отримані доходи [10].

Отже, слід зазначити, що вітчизняні вчені піднімають у своїх роботах досить актуальні проблеми на ділянці обліку фінансових результатів аграрних підприємств. Це спонукає до постійного пошуку інноваційних рішень, задля задоволення всезростаючих потреб споживачів та користувачів облікової

інформації (як внутрішніх так і зовнішніх).

У роботах такого вітчизняного науковця, як Є.П. Головков [11], зазначається, що низка спірних моментів виникає при здійсненні процедур оцінки біологічних активів. Адже її проведення на аграрному підприємстві безпосередньо чинить вплив на утворення показника чистого фінансового результату діяльності на ринку. Мова йде про процедуру визнання доходів (або) витрат од здійснення процедури первинної оцінки біологічних активів. Для цього діючим Планом рахунків передбачено субрахунок 710 або при відображенні таких витрат – 940 відповідно:

- «Дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю»;

- «Витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю» [11].

Такий вчений, як А.М. Гринчишина [12], вважає, що не правомірним на методично не вірним, є віднесення одержаних доходів од здійснення оцінки біологічних активів за справедливою вартістю на балансовому рахунку 71. На зазначеному рахунку у відповідності до Інструкції про використання плану рахунків передбачено відображення доходів отриманих од іншої операційної діяльності. У кінці відповідного періоду його закривають на рахунок 79, і з наступним перенесенням визначеного сальдо на рахунок 44. Проте на думку вченого, більш доречним буде облік зазначених доходів сільськогосподарського підприємства на іншому рахунку, окремо, який варто іменувати «Потенційні доходи», це сприятиме удосконаленню даної ділянки облікового циклу загалом та процедур відображення інформації про доходи.

У наукових працях іншого українського науковця М.Г. Михайлова [13], теж знаходимо цікаві пропозиції щодо покращення обліку доходів. Зокрема вчений прагне удосконалити облік доходів од первісної оцінки біологічного майна та аграрної продукції, а також зміни суми справедливої вартості майна на дату складання Звіту про фінансовий стан шляхом їх обліку не на рахунку 719 «Інші доходи від операційної діяльності», а на відповідних рахунках Класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань». Слід відображати такі суми в кредиті рахунку 41 «Капітал у дооцінках» [13].

Висновок. На нашу думку, таке облікове відображення буде абсолютно вірним, оскільки розраховуючи різницю між справедливою вартістю визнання та безпосередньо самим показником собівартості майна, якщо процедура первинного визнання об'єктів здійснюється вперше, або ж зміни справедливої вартості майна та дату формування показників Звіту про фінансовий стан і є їх уцінкою, або ж навпаки – уцінкою. Також, на основі врахування підходів вітчизняних науковців пропонуємо удосконалити ділянки синтетичного та аналітичного обліку фінансових результатів на рахунку 79. Так варто змінити назви субрахунків до рахунку 79. Зокрема за наступними субрахунками: 791 «Фінансовий результат основної діяльності»; 792 «Фінансовий результат іншої операційної діяльності». В цілому пропозиції науковців повинні носити обґрунтований характер, та забезпечувати всебічне удосконалення ділянки дослідження, проте вони можуть набути правомірності лише при визначенні даних пропозиції та їх врахування у чинному нормативному полі.

Список використаних джерел:

1. Дохід: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №15 : [чинний від 1999-11-29] / Офіц. вид. МФУ. – К.: Уряд. вид-во, 1999. № 290 : за станом на 09 груд. 2011 р. №1591 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Витрати: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16. – [Чинний від 1999-12-31] / Офіц. вид. МФУ – К.: Уряд. вид-во, 1999. №318. – за станом на 26 вересн. 2011 р. № 1204 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Біологічні активи: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30. – [Чинний від 2005-11-18] / Офіц. вид. МФУ – К.: Уряд. вид-во, 2005. №790. – за станом на 26 вересн. 2011 р. № 1204 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Михайлов М.Г. Проблемні питання впровадження П(С)БО 30 «Біологічні активи» / М.Г. Михайлов, О.О. Баранік, О.А. Мельник // Облік і фінанси АПК. – 2017. - №12. – С.100 – 107.
5. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / Лебедєва С.Н., Сниткова Н.А., Гавріков А.В. – Мн. : Нове знання, 2015. – 240 с.
6. Про затвердження Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : Наказ, Рекомендації, Міністерство аграрної політики України від 18.05.2001 р. № 132 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/>
7. Вороніна О.О. Управління фінансовими результатами діяльності підприємства / О.О. Вороніна // Вісник ХДТУ. – 4 (32). – Х. : Освіта, 2016. – С. 124 - 132.
8. Ковальов В.В. Облік і аналіз фінансових результатів діяльності підприємств / В.В. Ковальов. – [монографія]. – М. : МУГ, 2014. – 342 с.
9. Кошельок Г.В., Янковий В.О. Факторний аналіз прибутку підприємства / Г.В. Кошельок, В.О. Янковий // Вісник Житом. держ. технолог. ун.-ту. – Ж. : ЖДТУ. - № 3(53). – 2018. – С. 122 – 127. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbisbuv.gov.ua/cgiirbis_64
10. Ніконова О. Міжнародні стандарти INTOSAI : основні положення, аудиторські підходи, термінологія / О. Ніконова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2018. - № 2, 29. – С. 17 – 21.
11. Головков Є.П. Системний аналіз в управлінні прибутковістю бізнес-процесів регіонів / Є.П. Головков // Економіка та інновації. – 2017. - №12 (33). – С. 27 – 36
12. Гринчишин А.М. Теоретичні та практичні проблеми оцінки біологічних активів за справедливою вартістю : (наукові конференції) / А.М. Гринчишин / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intconf.org.grinchisn> 2015-02.pdf.
13. Михайлов М.Г. Проблемні питання впровадження П(С)БО 30 «Біологічні активи» / М.Г. Михайлов, О.О. Баранік, О.А. Мельник // Облік і фінанси АПК. – 2017. - №12. – С.100 – 107.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Дубіцька А., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Рошило В.І.

У статті досліджено концептуальні основи формування міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації. Проведений моніторинг впливу міжбюджетних трансфертів на показники фінансової стійкості місцевих бюджетів Чернівецької області, окреслив проблемні аспекти фінансового механізму організації міжбюджетних відносин в сучасних умовах.

In the article investigational conceptual bases of forming of interbudgetary relations are in the conditions of budgetary decentralization. Conducted monitoring of influence of interbudgetary transferts on the indexes of financial firmness of local budgets of the Tchernivtsi area, outlined the problem aspects of financial mechanism of organization of interbudgetary relations in modern terms.

Імплементация ратифікованої Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною, вимагає створення цілісної програми комплексного реформування фінансових відносин регіонів та держави, що диктується формуванням нової регіональної економічної парадигми та проголошенням курсу на фіскальну децентралізацію.

Впродовж тривалого часу в Україні нерозв'язаною залишається проблема формування ефективних взаємовідносин державного та місцевих бюджетів. Практично повна централізація бюджетних ресурсів та повноважень засвідчила свою неефективність у розвитку бюджетної системи. Зазначене чітко доводить необхідність зміни основних пріоритетів у формуванні системи міжбюджетних відносин та забезпеченні фінансової спроможності територіальних громад, що обумовлює актуальність наукового пошуку. Досягнення реальної фінансової спроможності та самодостатності територіальних громад забезпечить ефективне, на належному рівні виконання покладених на них функцій і перенести часткову вагу управління на місцевий рівень.

Дослідженню і обґрунтуванню основних аспектів розвитку системи міжбюджетних відносин та організації горизонтального фінансового вирівнювання податкоспроможності територіальних громад присвятили свої праці такі вітчизняні економісти: Н. Бикадорова, О. Василик, С. Васильчак, І. Волохова, Ю. Воробйов, М. Гапонюк, Я. Гринчишин, А. Ігудін, М. Карлін, О. Кожемяченко, М. Козоріз, С. Кондратюк, В. Кравченко, А. Крисоватий, П. Круш, І. Луніна, В. Малько, П. Мельник, В. Опарін, К. Павлюк, В. Письменний, Б. Пшик, О. Сунцова, І. Сторонянська, Л. Тарангул, Л. Тичковська, І. Усков, В. Федосов, Л. Фурдичко, І. Чугунов, С. Юрій та інші.

Відаючи належне значному доробку науковців та важливості результатів останніх, необхідно зазначити, що і донині актуальним залишається питання формування оптимальної моделі фінансового вирівнювання податкоспроможності територій в умовах бюджетної децентралізації.

Метою статті є дослідження механізму формування міжбюджетних відносин в умовах реалізації бюджетної реформи.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади організації міжбюджетних відносин та науково-прикладні аспекти їх модернізації в умовах фінансової децентралізації.

Об'єктом дослідження є міжбюджетні відносини в економічній системі держави.

Міжбюджетні відносини виступають одним з ключових механізмів держави для забезпечення стабілізації і стимулювання соціально-економічного розвитку країни в цілому та адміністративно-територіальних одиниць. Цей механізм реалізується через систему форм, методів, моделей, інструментів, правових та інституційних структур формування та реалізації міжбюджетних відносин.

Децентралізована модель міжбюджетних відносин є ознакою економічного розвитку держави на демократичних засадах, сприяє розвитку і стійкості інститутів ринкової економіки, має певні принципи:

- невтручання держави в бюджетний процес муніципалітетів і регіонів;
- чітке розмежування видаткових повноважень між різними рівнями управління;
- дотримання інтересів членів територіальних громад та їхніх об'єднань, беручи до уваги цілі уряду;

- цілеспрямований розвиток фінансової автономії місцевого самоврядування;
- здійснення розподілу дохідних джерел на підставі бюджетних угод;
- незалежність від форми державного устрою [2, с.121].

Формування ефективного механізму організації міжбюджетних відносин передбачає реалізацію всіх функцій для досягнення якісних та швидких результатів, а саме:

- розвиток адміністративно-територіальних утворень на місцевому рівні як фінансово спроможних та самодостатніх, з високим рівнем соціально-економічного розвитку та високими стандартами надання суспільних благ;
- подолання проблеми асиметричності фінансового забезпечення та розвитку адміністративно-територіальних одиниць на локальному рівні.

Основними проблемними аспектами практичної реалізації та забезпечення функціонування системи міжбюджетних відносин в Україні в рамках стимулювання та підтримки соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць різних рівнів є [2, с.184]:

- дестимулюючий вплив системи міжбюджетного вирівнювання на темпи ефективності використання та активізації економічного потенціалу територіальних утворень;
- фрагментарність та відсутність повноти методики визначення міжбюджетних трансфертів, в тому числі суб'єктивність процесу розподілу та нарахування субвенцій, спрямованих на інвестиційний розвиток територій;
- низький рівень системи мотиваторів та стимулюючих елементів для підвищення місцевими бюджетами своїх доходів;

Фінанси

- відсутність використання на практичному рівні системи корегування нарахування міжбюджетних трансфертів на основі оцінки фактичних обсягів та якості наданих суспільних благ;
- відсутність цілісності та неповне врахування показників соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць при визначенні базової дотації.

Дієва та ефективна організація міжбюджетних відносин в напрямку вирівнювання має створюватися на основі формування стимулів місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування до ефективного використання фінансового та економічного потенціалів територій та активної діяльності у пошуку додаткових резервів нарощення доходів місцевих бюджетів. Слід наголосити, що стабільність надання фінансових ресурсів є особливо важливим для кожного регіону та кожної територіальної громади. Проте, розподіл бюджетних коштів з метою вирівнювання фінансової спроможності місцевих бюджетів має здійснюватися на основі оцінки якості управління бюджетними коштами та рівня використання економічного потенціалу територій, що сприятиме усуненню проблеми де стимулювання органів місцевого самоврядування до розвитку території.

Механізм організації міжбюджетних відносин є бюджетною технологією, яка через використання конкретних методів та інструментів дозволяє вирішити питання розвитку бюджетної системи держави, які пов'язані з утворенням та розподілом повноважень та фінансових потоків між бюджетами різних рівнів. При цьому, формування механізму організації міжбюджетних відносин має бути орієнтованим на перспективу потенційної фінансової та економічної спроможності та самодостатності територіальних громад.

До місцевих бюджетів Чернівецької області мобілізовано доходів в 2018 році в обсязі 15 млрд. 804 млн. 520 тис. 020,97 грн., або 100,3 відсотка до уточненого плану (уточнений план 15 млрд. 635 млн. 356 тис. 001,35 грн.), в тому числі по загальному фонду – 15 млрд. 088 млн. 008 тис. 825,79 грн., або на 100,3 %, спеціальному фонду – 716 млн. 511 тис. 195,18 грн., або на 99,3 %. У 2018 році надходження до загального і спеціального фондів місцевих бюджетів збільшились проти 2016 року (на загальну суму 7973543,2 тис. грн. або в 2 рази більше та на 5342041,3 тис. грн., або в 1,5 рази порівняно з 2017 роком).

До загального та спеціального фондів місцевих бюджетів області надійшло доходів (без врахування міжбюджетних трансфертів та грантів (дарунків), що надійшли до бюджетів усіх рівнів) 3 млрд. 494 млн. 731 тис. 890,90 грн., що становить 103,9% до плану, затвердженого місцевими радами з урахуванням змін на 2018 рік (+130 млн. 962 тис. 319,83 грн.). Порівняно з минулорічними надходження до місцевих бюджетів збільшились на 378,5 млн. грн. або на 12,1%. Із збільшенням надходжень до місцевих бюджетів проти минулорічних на 378,5 млн. грн., збільшились на 426 грн. доходи у розрахунку на одну особу (з 3437 грн. – за 2017 рік, до 3863 грн. – за 2018 рік). Найвищий показник доходів у розрахунку на одну особу по м. Чернівцях – 5845 грн., м.Новодністровськ – 4862 грн., Кельменецькому – 2242 грн., Сокирянському – 2233 грн., Вижицькому – 2168 грн., Глибоцькому – 2127 грн., Новоселицькому – 2133 грн., Кіцманському – 2132 грн., Заставнівському – 2021 грн. та Путильському – 1949 грн. районах; найнижчий по Герцаївському – 1397 грн., Сторожинецькому – 1574 грн. та Хотинському – 1826 грн. районах.

Надходження від бюджетної сфери за звітний період (по платежах, які контролюються податковими органами) займають найбільшу питому вагу у доходах місцевих бюджетів, а саме 32% та становлять 881,8 млн. грн., що на 165,9 млн. грн. більше, ніж за 2017 рік; друге місце за надходженнями від торгівлі – 8% (240,8 млн. грн., +7,8 млн. грн.); третє місце – від промисловості – 8% (228,2 млн. грн., +44,2 млн. грн.).

Порівняно з минулорічними надходження до загального фонду місцевих бюджетів збільшились по обласному бюджету, містах обласного значення, усіх районах та об'єднаних територіальних громадах області (крім отг м.Кіцмань) на загальну суму 443,9 млн. грн. або на 17,4%.

До спеціального фонду місцевих бюджетів надійшло доходів у сумі 506057,7 тис. грн., що становить 103,4% (+16,6 млн. грн.) до уточненого річного плану. Планові показники в цілому по області виконані по бюджетах м.Чернівців, м.Новодністровськ, усіх районів (крім Герцаївського). Порівняно з 2016 роком надходження до спеціального фонду зменшились на 171829,7 тис. грн. або на 21,4% та на 61658,1 тис. грн., або на 10,9% порівняно з 2017 роком. Обсяг спеціального фонду зменшився на 65,4 млн. грн. або на 11,5% (за рахунок коштів, отриманих згідно з „митним експериментом“, коштів від продажу землі). З них до бюджету розвитку надійшло 99,6 млн. грн. або 19,8% від загальної суми надходжень до спеціального фонду, що на 0,4 млн. грн. (-0,4%) менше, ніж за 2017 рік.

За 2018 рік з Державного бюджету України надійшло державних трансфертів у сумі 8 млрд. 139,2 млн. грн., в тому числі: дотацій – 1 млрд. 250,2 млн. грн., субвенцій – 6 млрд. 889,1 млн. грн. У 2018 році бачимо збільшення трансфертів в абсолютній величині на 3043525,4 тис. грн., або 1,5 рази більше ніж у 2016 році, та на 1027471,8 тис. грн., або 14,4% більше, ніж у 2017 році. Доля офіційних трансфертів в структурі доходів бюджету області складає 77,9%, що на 10,2% більше порівняно з 2016 роком та на 7,6% більше ніж за 2017 рік.

Дотацій у 2018 році до місцевих бюджетів області надійшло в сумі - 1 250 153,5 тис. грн., що на 847803,6 тис. грн., або в 3,1 рази більше ніж у 2016 році та на 353485,5 тис. грн., або 39,4% більше, ніж у 2017 році. Протягом 2018 року з державного бюджету до місцевих бюджетів області надійшло: базової дотації 561257,5 тис. млн. грн., додаткової дотації на утримання закладів освіти та охорони здоров'я – 677508,8 тис. грн. та стабілізаційної дотації –11387,2 тис. грн. (100% відповідно до річних планових призначень).

За 2018 рік фактично надійшло до бюджету Чернівецької області субвенцій з державного бюджету 6889092,3 тис. грн.. Обсяг зазначених міжбюджетних трансфертів зріс на 2195721,8 тис. грн., або 46,8% порівняно з 2016 роком та на 673986,3 тис. грн., або 10,8% порівняно з 2017 роком.

Моніторинг системи фінансового вирівнювання територіальних громад, дав змогу обґрунтувати

основні заходи щодо вдосконалення регулювання міжбюджетних відносин:

- впровадити позитивний світовий досвід щодо децентралізації органів влади. Зокрема розробка та затвердження таких законодавчо – нормативних актів: закону „Про адміністративно-територіальний устрій України”, який визначає модель адміністративно-територіального устрою України, правовий статус і види адміністративно-територіальних одиниць, повноваження органів державної влади і органів місцевого самоврядування щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою;
- розробити формульний підхід до розрахунку міжбюджетних трансфертів між бюджетом об'єднаної територіальної громади і районним бюджетом щодо надання вторинного рівня медичної допомоги;
- запровадити механізм приєднання громад до об'єднаних територіальних громад або громад, які визнані спроможними, за спрощеною процедурою;
- затвердити перспективні плани формування спроможних громад всіх областей. Позбавити обласні ради функції затвердження перспективних планів з передачею цієї функції Кабінету Міністрів України;
- здійснити перерозподіл додаткової дотації на утримання закладів освіти та охорони здоров'я, включивши в розрахунок бюджети об'єднаних територіальних громад та міст обласного значення, тобто передбачивши зазначену дотацію всім бюджетам, які мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом пропорційно розподілу освітньої та медичної субвенцій.

Список використаних джерел:

1. Місцеве самоврядування в Україні 2016 / Вернигор Ю.Ю., Гарник О.В., Миколюк Н.М. [та ін.] ; за ред. Пітцика М.В. К.: Асоціація міст України, 2016. – 68 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/stan2016web.pdf>
2. Волохова І.С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку . – Одеса: Атлант, 2010. – 234 с.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Дудка А., Кузеляк Т., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. Рошило В.І.

Стаття присвячена комплексному дослідженню теоретичних аспектів місцевих бюджетів як складової бюджетної системи України. Виокремлено проблемні аспекти та шляхи реформування фінансової політики територіальної громади і окреслено тенденції розвитку місцевих фінансів.

The article is devoted complex research of theoretical aspects of local budgets as a component budgetary system of Ukraine. Problem aspects and ways of reformation of financial policy of territorial society are selected and outlined a progress of local finances trend.

На виконання положень Європейської хартії місцевого самоврядування в Україні продовжується реалізація курсу на децентралізацію, метою якої стало зміцнення фінансової самостійності територіальних громад та підвищення рівня місцевого розвитку. Разом із тим, поряд із позитивними змінами відзначається й низка проблем, із якими стикнулися громади при формуванні і використанні фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку, передусім, прогалини в інституційному забезпеченні податково-бюджетної політики місцевого розвитку та відсутність системного підходу у формуванні напрямів інтенсифікації акумулювання власних надходжень місцевих бюджетів та податково-бюджетного моніторингу. Таким чином, дослідження щодо формування дієвої податково-бюджетної політики місцевого розвитку за умов децентралізації фінансової системи України є вкрай актуальним та своєчасним.

Проблематика формування місцевих бюджетів досліджувались багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, такими, як В. Пономаренко, Н. Старостенко, В. Кравченко, В. Федоров, М. Чумачко, О. Кириленко, К. Павлюк, М. Єрмоленко. Проблеми формування бюджетних ресурсів територіальних громад присвячені роботи українських учених-економістів О.Василика, О.Данілова, В. Кравченка, І. Луніної, Ю. Ляшенка, П. Мельника, О. Сунцової, Л. Тарангул, В. Федосова, а також зарубіжних вчених Н. Брюса, П. Майсгрейва, П. Самуельсона.

Однак попри те, що питання формування місцевих фінансів на засадах децентралізації досліджуються багатьма вченими-економістами та в царині залишається багато нерозкритих питань, що стосуються напрямів інтенсифікації формування власних надходжень місцевих бюджетів через фіскальні інструменти взаємодії влади та бізнесу.

Мета статті є окреслення шляхів оптимізації формування бюджетних ресурсів органів місцевої влади, розробці практичних рекомендацій щодо резервів їх зростання.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади формування місцевих бюджетів України.

Об'єкт дослідження - науково-практичні підходи до удосконалення системи управління бюджетними ресурсами органів місцевого самоврядування.

Власні надходження місцевих бюджетів є запорукою фінансової самостійності та стабільності територіальних громад. Тому вкрай важливим є постійний моніторинг місцевих надходжень та витрат, а також пошук нових напрямів інтенсифікації власних надходжень місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації.

Окреслена мета не нова, проте є вкрай актуальною. Оскільки фінансова децентралізація охоплює дві взаємопов'язані проблеми – розподіл відповідальності витрачання коштів на суспільні блага і джерел

доходів між рівнями влади та розмір свободи дій у визначенні своїх витрат та доходів, тому саме рівень збалансованості та досягнення певного консенсусу у вирішенні цих проблем визначають реальний ступінь децентралізації.

Аналіз теоретичних засад, зарубіжного досвіду та вітчизняного досвіду формування місцевих бюджетів показав, що найголовнішою метою будь-якої територіальної одиниці є збільшення ступеня її фінансової самостійності. За умов розвитку новітніх технологій, оцифровування економіки та глобалізації економічних процесів, ключовими і виправданими стають податки з об'єктом оподаткування всередині країни. Як правило до них відносяться місцеві податки та збори (на нерухоме майно, успадкування майна, прибутковий податок, податки з енергії тощо). Тому для забезпечення ефективного та сталого розвитку територіальних громад доцільним є формування власної фінансової бази, тобто стабільного потоку податкових надходжень [1, с.751].

Досвід зарубіжних країн показує, що основним джерелом власних надходжень місцевих бюджетів були і залишаються наразі місцеві податки, які можна поділити на три категорії: податки на майно, дохід та на продаж товарів і послуг. Найбільш поширеними серед місцевих податків є податки на майно з очевидними перевагами у вигляді локалізації, чіткого зв'язку вартості нерухомості та місцевої інфраструктури (близькість до центра, наявність шкіл, дитсадків, торговельних центрів, швидкого Інтернету тощо) та майже неможливості ухилення від сплати податку. Тому саме цей податок найчастіше переглядається та є суттєвим інструментом інтенсифікації формування власних надходжень до місцевих бюджетів [2, с.966].

Інтенсифікувати формування власних надходжень місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації можливо за рахунок визначення чіткої мети місцевого оподаткування, адже від того, якою є мета оподаткування залежить податкова відповідальність та культура сплати платників податків. Якщо ж мета оподаткування не визначена, то, з одного боку, платники податків не будуть вмотивовані до сплати податків, а з іншої – можливим є визначення не в повній мірі елементів оподаткування – об'єктів та бази оподаткування.

Одним з головних місцевих податків в Україні є податок на майно. Для більш ефективного при оподаткуванні майна, на нижчому рівні (тобто на рівні територіальної громади) доцільним є такі заходи.

По-перше, визначення мети такого оподаткування з одночасним визначенням заходів та проектів (навіть приблизно), які будуть профінансовані за рахунок податкових надходжень. Якщо метою оподаткування визначено тільки наповнення місцевого бюджету необхідними власними коштами, буде мати місце постійне ухилення від сплати податку та зменшення будь-яким чином бази оподаткування. Проте, якщо метою оподаткування є раціональне використання нерухомості в громаді то за рахунок отриманих коштів стає можливим фінансування важливих для всієї громади завдань чи проектів, зростає ступінь відповідальності та культури платника податків. Для більш тісної співпраці з громадою визначення заходів та проектів повинно оновлюватися щорічно та бути прийнято представниками громади.

По-друге, необхідним є широке інформування членів територіальної громади про рішення щодо визначення цілей та завдань з місцевого розвитку, а також визначення статей витрат та проектів, що будуть профінансовані за рахунок надходжень від сплати податку на нерухоме майно.

По-третє, формування Державного реєстру речових прав на нерухоме майно необхідно завершити найближчим часом. Ухилення від сплати майнового податку частково можна уникнути, перевіряючи не тільки занесені об'єкти, а також і характеристики цих об'єктів;

По-четверте, заключним кроком місцевого оподаткування повинно бути оприлюднення обсягів надходжень таких податків до місцевого бюджету, надання інформації про динаміку сум надходжень та використання бюджетних коштів.

Таким чином відбуватиметься активне залучення членів громади та бізнесу до участі у розробці напрямів місцевого розвитку, формуватиметься культура сплати податків та відповідальність органів місцевого самоврядування перед громадою, що забезпечить потреби громадян у місцевих суспільних благах (якісному наданні необхідних соціальних послуг).

Іншим варіантом інтенсифікації формування власних надходжень місцевих бюджетів за рахунок оподаткування нерухомості є встановлення більш високої ставки податку на нерухомість у густонаселених районах та на нерухомість, що не використовується, і зменшення ставки там, де нерухомість не користується попитом. З одного боку, таким чином можна простимулювати раціональне використання об'єктів нерухомості, з іншого – ні для кого не є секретом те, що саме у густонаселених районах (принаймні, це актуально для України) цифрові та інші новітні технології, що автоматично підіймають вартість нерухомості, є більш доступними для користування.

Для прогнозування сум платежів від місцевих податків необхідним є визначення повної бази та об'єктів оподаткування. Тому ретельний підхід до визначення об'єктів оподаткування та бази оподаткування нерухомості – перевірка їхньої наявності та відповідних характеристик у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно – набуває більшого значення.

З метою спрощення системи державної реєстрації прав на майно та послідовно виконуючи окреслені завдання з децентралізації управління, з початку 2016 року відбулася передача повноважень у сфері держреєстрації від органів Міністерства юстиції до виконавчих органів сільських, селищних, міських та районних рад; при цьому державна реєстрація проводиться незалежно від місцезнаходження нерухомого майна. Не вирішеним питанням поки що залишається забезпечення безпеки від втручання до електронного реєстру з метою заволодіння інформацією та проведення незаконних операцій з нерухомістю. Тому на сьогодні дієвим інструментом скасування незаконних рішень у сфері державної реєстрації є адміністративне оскарження та позов до суду. Проте постійний моніторинг операцій, пов'язаних з нерухомістю, що відбуваються на території певної громади, допоможе вчасно відреагувати та зупинити не правові дії.

Податкових надходжень до бюджету міста Чернівці отримано в 2018 році – 1304961,5 тис. грн., що на 478577,2 тис. грн., або 57,9 відсотка більше ніж в 2016 році і на 214634,9 тис. грн., або на 19,7% більше ніж в 2017 році.

Найбільша частка в структурі доходів в 2018 році припадає на податкові надходження - 48,5%. Це свідчить про посилення фінансової самодостатності бюджету міста. Питома вага податкових надходжень зросла на 5,1% та 5,2% порівняно з 2016-2017 роком. Вагомою є частка міжбюджетних трансфертів в доходах бюджету міста – 42,2%. Про те позитивним є динаміка зменшення їх частки в бюджеті на 3,7% та 4,9% порівняно з попередніми бюджетними періодами.

Податків на доходи, податків на прибуток, податків на збільшення ринкової вартості мобілізовано до бюджету міста в 2018 році у обсязі 1304961,5 тис. грн., що на 478577,2 тис. грн., або 57,9% більше ніж у 2016 році та на 214634,9 тис. грн. або 19,7% більше порівняно з 2017 роком.

Податки на доходи, на прибуток, на збільшення ринкової вартості у доходах бюджету міста представлені податком на доходи фізичних осіб та податком на прибуток підприємств.

Податку на доходи фізичних осіб надійшло 779887,7 тис. грн., що складає 107,4% до затвердженого річного плану (726100 тис. грн.) та 100,7% до уточнених річних планових показників (774409,2 тис. грн.). Понад річні планові показники отримано - 5478,5 тис. грн. Порівняно з 2016 роком надходження зросли на 352305,7 тис. грн. або в 1,8 рази., в порівнянні з 2017 роком надходження зросли на 163220,8 тис. грн., або 1,3 рази.

Податок на доходи фізичних осіб, попри переспрямування його значної частки до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини бюджету міста в 2018 році – 55,3%, що на 8,6% більше ніж в 2016 році та на 3,8% порівняно з 2017 роком.

Податку на прибуток підприємств комунальної власності за 2018 рік надійшло 5480,2 тис. грн. або на 40,4% більше, ніж затверджені річні показники (3903 тис. грн.) та 100% до уточненого плану на рік (5478 тис. грн.), перевиконання – 2,2 тис. грн. Порівняно з минулим роком надходження зросли на 1230 тис. грн. або на 28,9% та на 622,2 тис. грн., або на 10,2% порівнянні з 2016 роком. Надходження зросли в 2018 році оскільки КП «МТК «Калинівський ринок» у 2018 році сплачено грошові зобов'язання відповідно до акту перевірки у сумі 1422 тис. грн. Частка зазначеного податкового надходження склала в 2018 році 0,4% та зменшилась 0,3% порівняно з 2016 роком.

Рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів мобілізовано до бюджету міста в 2018 році у обсязі 212,7 тис. грн., що на 91,9 тис. грн., або 76,1% більше ніж у 2016 році та на 122,3 тис. грн. або в 2,3 рази більше порівняно з 2017 роком.

Внутрішніх податків на товари і послуги мобілізовано до бюджету міста в 2018 році у обсязі 149377,8 тис. грн., що на 13009,7 тис. грн., або 9,5% більше ніж у 2016 році та на 5152,8 тис. грн. або на 3,6% порівняно з 2017 роком.

Місцевих податків та зборів надійшло до бюджету міста в 2018 році у обсязі 369554,7 тис. грн., що на 113730,7 тис. грн., або на 44,5% більше ніж у 2016 році та на 47159,6 тис. грн. або на 14,6% більше порівняно з 2017 роком.

За результатами проведених досліджень можна зробити декілька висновків:

- неможливо визначити шляхи інтенсифікації формування власних надходжень місцевих бюджетів при відсутності свободи дій у визначенні місцевих витрат та доходів;
- необхідним є податково-бюджетний моніторинг та можливість прогнозування надходжень до місцевих бюджетів;
- доцільним є визначення мети місцевого оподаткування, а саме раціональне використання нерухомості та отримання коштів на удосконалення та розвиток інфраструктури;
- доцільно уникати широкого застосування запозичень місцевими органами влади задля уникнення надмірного тягаря з погашення боргу.

Для інтенсифікації формування власних надходжень мало використовувати фінансові інструменти та методи. Необхідним є постійне ведення діалогу з громадою, в якому визначатиметься не тільки розміри необхідних коштів на розвиток території, але й спільне визначення пріоритетів такого розвитку, статей витрат на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу, можливостей залучення інвестицій тощо.

Список використаних джерел:

1. Конєва І. І. Формування та використання місцевих бюджетів України в умовах децентралізації / І. І. Конєва // Економіка і суспільство. – 2018. – Випуск 16. – с. 751–757.
2. Волощук Р.Є. Місцеві податки і збори та їхня роль у формуванні податкових надходжень місцевих бюджетів в Україні: регіональний аспект / Р.Є. Волощук // Економіка і суспільство. – 2018. – Випуск 19. – с. 966–975.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Звордецька Є. 2 курс (ОС «мігістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Гут Л. В.

У статті розглянуто особливості формування дохідної частини місцевого бюджету за рахунок податкових надходжень на прикладі бюджету міста Чернівці. Досліджено основні проблеми оподаткування та запропоновано шляхи їх вирішення.

The article deals with the peculiarities of forming the local budget revenue part at the expense of tax revenues on the example of the Chernivtsi city budget. The basic problems of taxation are investigated and the ways of their solution are suggested.

Актуальність обраної теми полягає у тому, основне призначення системи оподаткування полягає в тому, щоб максимально сприяти розвитку підприємництва, тобто різних форм власності, й тим самим досягти максимально можливого зростання дохідної частини місцевого бюджету. За допомогою податків регулюється зовнішньоекономічна діяльність, включаючи приплив іноземних інвестицій, формується госпрозрахунковий прибуток і прибуток підприємства, а також допомогою податків держава одержує у своє розпорядження ресурси, необхідні для виконання своїх суспільних функцій.

Метою даної статті є визначення сутності податкових надходжень, та їх впливу на формування дохідної частини бюджету м. Чернівці впродовж 2016-2018 років, виокремлення проблем місцевого оподаткування, а також запропоновано шляхи реформування оподаткування як основного інструменту державного регулювання економіки.

Об'єктом є дослідження особливості формування дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні аспекти формування дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень.

Проблеми формування податкових надходжень в системі місцевих бюджетів проаналізовано у працях багатьох вітчизняних учених-економістів, а саме: Василик О. Д., Барановської І. В., Бак Н. А., Луїної І. О., Дмитровської І. С. та інших.

Проте за кризових умов сьогодення проблема формування місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень є актуальною та потребує подальшого дослідження.

Місцеві бюджети є базою органів місцевого самоврядування та відіграють важливу роль у регіональному розвитку. Їх наявність забезпечує економічну самостійність місцевих органів самоврядування, сприяє розвитку господарської діяльності, зміцненню економічного потенціалу регіону, дає змогу розвивати та удосконалювати інфраструктуру регіону, цілеспрямовано використовуючи резерви фінансових ресурсів.

Проте за кризових умов сьогодення проблема формування місцевих бюджетів України за рахунок податкових надходжень є актуальною та потребує подальшого дослідження.

Обов'язковим елементом фінансової системи у всіх країнах незалежно від того, яку систему економічного розвитку вона обирає, є податки. Головне завдання системи оподаткування полягає в тому, щоб максимально сприяти розвитку підприємництва, тобто різних форм власності, й тим самим досягти максимально можливого зростання дохідної частини Зведеного бюджету України.

І.В. Барановська трактує податкові надходження як обов'язкові платежі юридичних і фізичних осіб, які відраховуються до бюджету з метою забезпечення загальнодержавних централізованих фондів грошовими коштами. Характеризує оподаткування як історично найдавнішу форму фінансових відносин між державою і членами суспільства [1, с. 192].

Згідно законодавства України, податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку [2].

На нашу думку, сутність податків як економічної, фінансової категорії полягає в тому, що вони є обов'язковими внесками до бюджету відповідного рівня чи до державних цільових фондів, які здійснюють платники в порядку і на умовах, зазначених у відповідних законодавчих актах України про оподаткування.

Таким чином, у наведених вище визначеннях прослідковуємо найбільш характерні ознаки податків, які мають ряд притаманних лише їм особливостей:

- справляння на умовах безповоротності; повернення податку можливе тільки у разі його переплати або якщо законодавством передбачені пільги щодо цього податку;
- односторонній характер встановлення;
- сплачується лише до бюджету;
- не має цільового призначення;
- є виключно атрибутом держави і базується на актах вищої юридичної сили [3, с. 112].

Велике фінансове значення місцевих податків і зборів пов'язане, насамперед, з їхньою достатньо широкою базою оподаткування й прямою залежністю між доходами й майновим станом платників та їх платежами до місцевих бюджетів. Проте результативність і фінансова ефективність місцевого оподаткування можливі лише за достатнього рівня економічного розвитку регіонів, як наслідок зростання доходів та майна, з яких платники податку справляють обов'язкові платежі до бюджету.

Проаналізуємо результативність податкових надходжень в системі формування доходів бюджету м. Чернівці за 2016-2018 роки [4].

Відповідно до даних таблиці 1, бачимо, що найбільшу питому вагу серед доходів міського бюджету займають у 2018 році податкові надходження (63,4 %), що є позитивним фактором для бюджету міста, адже достатній рівень даного виду надходжень свідчить про економічну і соціальну стабільність бюджету, як наслідок, забезпечення належного життєвого рівня населення.

У 2017 році основним бюджетоутворюючим розділом міського бюджету є трансферти у сумі 1333545,5 тис. грн., які складають 50 % від загального обсягу доходів бюджету. Така ж тенденція простежується і у 2016 році, де обсяг наданих трансфертів склав 874934,7 тис. грн. або 45,9 % від суми всіх надходжень. Причиною зростання обсягу трансфертів є недостатній обсяг власних акумульованих фінансових ресурсів, як наслідок, неможливість в повному обсязі задовольнити потреби населення регіону та виконати делеговані повноваження.

Доходи від операцій з капіталом у 2016 році займають 1,4 % від загального обсягу надходжень, у 2017 році – 1,9 %, а у 2018 році – 1,6 %. Низькі обсяги доходів від операцій з капіталом у загальній структурі доходів бюджету зумовлені відсутністю ринку землі та нерозвиненістю ринків як матеріальних,

так і нематеріальних активів.

Найменша частку у надходженнях до місцевого бюджету займають цільові фонди - 0,6% від усього обсягу доходів у 2018 році та 0,4 % у 2017 році. Причинами є зменшення доходів від фінансових інвестицій, добровільних внесків юридичних та фізичних осіб.

Таблиця 1

Структура надходжень до бюджету м. Чернівці за 2016-2018 рр.[4]

(тис. грн.)

Найменування розділу	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Питома вага, %		
				2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4	5	6	7
Податкові надходження	826384,4	1090326,0	1304961,8	43,3	40,9	63,4
Неподаткові надходження	169575,6	182894,6	206752,0	8,9	6,9	10,1
Доходи від операцій з капіталом	26330,4	50805,5	33525,4	1,4	1,9	1,6
Цільові фонди	9699,6	9519,4	12434,3	0,5	0,4	0,6
Офіційні трансферти	874934,7	1333345,5	499252	45,9	50	24,3
Всього надходжень	1906924,7	2667091,0	2056925,5	100,0	100,0	100,0

Аналізуючи дані рис. 1, спостерігаємо, що податкові надходження у 2018 році складають найбільшу питому вагу (63,4 %), у загальному обсязі надходжень бюджету міста Чернівці.

У 2017 році податкові надходження займають 40,9 %, що має негативну тенденцію, оскільки прослідковується залежність міського бюджету від державного бюджету, як наслідок, міському бюджету не вистачає власних акумульованих коштів для виконання власних та делегованих повноважень.

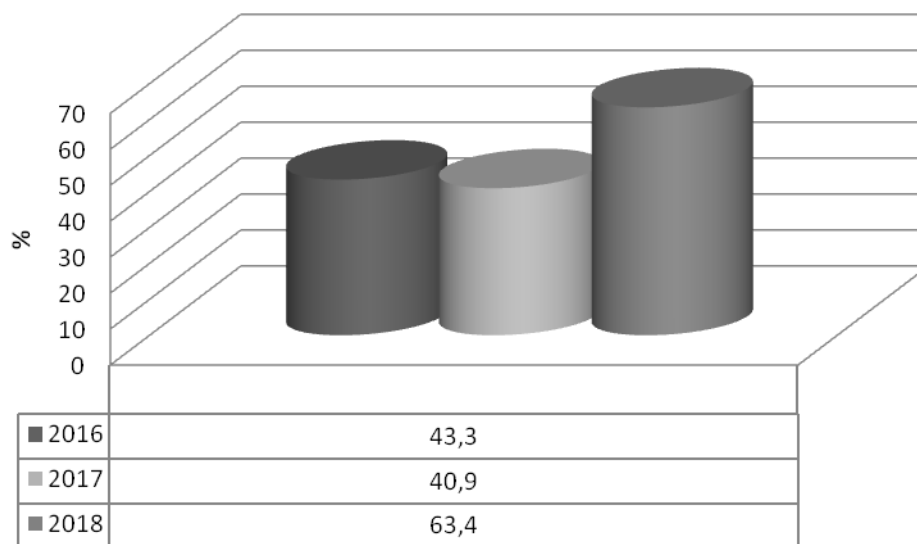

Рис. 1. Структура податкових надходжень в системі формування доходів бюджету м. Чернівці за 2016-2018 рр.

Згідно фінансової звітності Фінансового управління Чернівецької міської ради[4], прослідковуємо, що найбільшу питому вагу у 2018 році серед загальної кількості податків займає податок на доходи фізичних осіб - 59,8 %. Збільшення обсягів надходжень від податку на доходи фізичних осіб зумовлено легалізацією виплати заробітної плати, позитивними тенденціями зростання доходів низькооплачуваних верств населення через підвищення мінімальних соціальних гарантій.

Програмою економічного та соціального розвитку м. Чернівці на 2019 рік планується зарахування доходів до бюджету м. Чернівці 1619,1 млн. грн., що більше порівняно із 2018 роком (на 107,8 %). Обсяг бюджету розвитку місцевого бюджету очікується на рівні 11,6 млн. грн., що менше порівняно із 2018 роком на 25,7 %. Передбачено, що у 2019 році міський бюджет отримає 1187,8 млн. грн. міжбюджетних трансфертів [5].

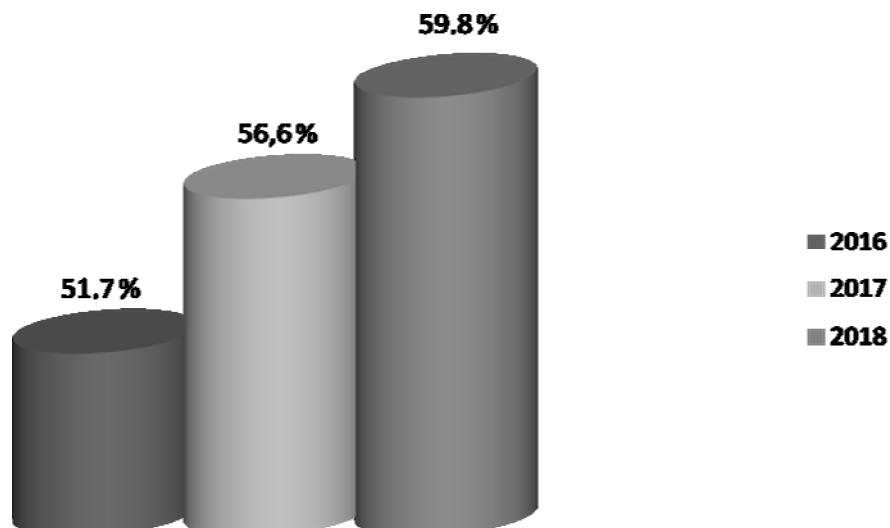

Рис. 2. Структура податку на доходи фізичних осіб бюджету м. Чернівці за 2016-2018 рр.

Основними цілями та пріоритетними напрямками діяльності Чернівецької міської ради, згідно Програми економічного та соціального розвитку м. Чернівці, на 2019 рік є:

- забезпечення всіма учасниками бюджетного процесу виконання запланованих показників надходжень до міського бюджету;
- забезпечення прозорості міського бюджету та залучення громади міста до бюджетного процесу;
- підвищення ефективності використання бюджетних коштів;
- розширення ресурсної бази міського бюджету.

Зауважимо, що до основних проблем, окрім найвагомішої - залежності місцевих бюджетів від трансфертів, наявної системи місцевого оподаткування в Україні, на думку І.О. Луніної, також варто віднести:

- невеликий перелік місцевих податків та зборів порівняно з іншими країнами, де їх кількість сягає 50–100;
- відсутність права органів місцевого самоврядування на встановлення власних податків і зборів на своїй території;
- неефективність окремих податкових ставок, що не дає змоги забезпечити стабільних надходжень до місцевих бюджетів; – незначну фіскальну роль місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті України [6, с. 17].

Не можна недооцінювати проблеми, пов'язані з неналежним контролем процесу справляння окремих місцевих податків і зборів. Діюча в Україні система місцевих податків і зборів, як і податкова система країни в цілому, потребує постійного вдосконалення. Проблеми функціонування системи місцевого оподаткування в Україні спричинені недосконалою системою адміністрування цих податків. Пошук шляхів збільшення обсягу місцевих податків і зборів повинен іти в напрямі встановлення таких податків і вибору таких їх платників, які б забезпечували невеликі адміністративні витрати та ефективний податковий контроль за достатнього обсягу надходжень, що дасть можливість створити надійне джерело доходної бази місцевих бюджетів.

Враховуючи об'єктивні умови та особливості розвитку національної економіки, пропонуємо обрати такі напрями щодо подальшого удосконалення системи оподаткування в рамках прийнятого Податкового кодексу:

- створення міцної фінансово-економічної бази місцевого самоврядування;
- удосконалення законодавчої бази справляння місцевих податків і зборів;
- створення середовища оподаткування, сприятливого для активізації підприємницької діяльності;
- оптимізація податкового навантаження на місцеву економіку з урахуванням збалансованості бюджетної системи;
- підвищення фіскальної ефективності обов'язкових платежів за рахунок удосконалення системи адміністрування, оптимізації податкових пільг та розширення місцевої податкової бази за рахунок зменшення масштабів ухилення від оподаткування;
- проведення роботи з підвищення податкової культури населення.
- упорядкування надання пільг юридичним і фізичним особам; ліквідація необґрунтованих пільг щодо прибуткового оподаткування, які деформують вартісні показники в економіці та знижують конкурентоспроможність виробників.

Отже, низька фіскальна ефективність свідчить про необхідність їх реформування в майбутньому для посилення ролі у податкових надходженнях місцевих бюджетів. Задля ефективного реформування

фінансової бази місцевого бюджету необхідний пошук додаткових джерел формування доходів відповідного бюджету, що дозволить значно розширити доходну базу, як наслідок, своєчасне виконання власних та делегованих повноважень в повному обсязі із можливим переконанням планів

Список використаної літератури

1. Барановська І.В. Проблеми реформування податкової системи у умовах кризи / І.В. Барановська // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 8. – С. 193-197.
2. Закон України від 24 грудня 2015 року №909-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-19>.
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13; 13-14; 15-16; 17. – ст. 112 .
4. Фінансова звітність Фінансового управління Чернівецької міської ради [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://chernivtsy.eu/portal/zvitnist>.
5. Програма економічного і соціального розвитку міста Чернівців на 2019 рік [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://chernivtsy.eu/portal/12832-2>.
6. Луніна І.О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України / І.О. Луніна // Фінанси України. – 2014. – № 9. – С. 14-19

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Іванчак П. В., 2 курс, (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Наук. керівник - Кругляк А. В.

У статті розглядаються аспекти управління фінансовими ресурсами підприємства. Детально проаналізовані різні підходи до визначення суті фінансових ресурсів, їх структури. Проаналізовані власні та позикові джерела фінансових ресурсів. Обґрунтований алгоритм управління фінансовими ресурсами підприємства.

The article deals with aspects of financial resources management of an enterprise. Different approaches to determining the nature of financial resources and their structure are analyzed in detail. Own and borrowed sources of financial resources are analyzed. The algorithm of management of financial resources of the enterprise is substantiated.

Пройшло порівняно небагато часу, проте економісти, науковці говорять про можливість початку нової хвилі фінансової кризи. Враховуючи це, підвищується актуальність дослідження механізмів ефективного управління фінансовим станом підприємства в складних умовах.

Значення обраної теми полягає в тому, що за умов ефективного управління фінансами підприємство буде не лише ліквідним та перспективним, а й прибутковим.

Значний внесок у розвиток теорії управління фінансовими ресурсами підприємств зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, а саме І. Ю. Бланк, Ю. Ф. Брігхем, О. Д. Василик, О. Д. Заруба, О. Р. Квасовський, О. В. Кнейслер, В. В. Костецький, О. І. Кулинич, Д. Коллис, Л. О. Лігоненко, А. А. Мазаракі, С. Палій, А. М. Поддєрогін, В. І. Терьохін та ін.

Проте, і на сьогодні залишаються актуальними питання, пов'язані з розробкою та реалізацією ефективної стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами підприємств, як цілісної системи, підпорядкованої єдиній фінансовій і генеральній стратегії функціонування та розвитку підприємства в сучасних умовах невизначеності та ризиків, що притаманні мінливому ринковому середовищу.

Тому метою даної статті визначене дослідження змісту управління фінансовими ресурсами підприємства як гаранту забезпечення стійкості його фінансового стану.

Найкраще суть управління фінансовим станом підприємств проявляється через функції фінансів підприємств. Загалом сюди відносяться розподільча та контрольна функція.

Розподільна функція проявляється в процесі розподілу вартості суспільного продукту і національного доходу. На рівні підприємств цей процес відбувається шляхом отримання ними грошової виручки за реалізовану продукцію і використання її на відшкодування витрачених засобів виробництва, формування валового доходу. Фінансові ресурси підприємства також підлягають розподілу з метою виконання грошових зобов'язань перед бюджетом, банками, контрагентами. Результатом розподілу є формування та використання цільових фондів грошових коштів (фонду відшкодування, оплати праці тощо), підтримка ефективної структури капіталу. Основним об'єктом реалізації розподільчої функції виступає прибуток підприємства [5, с.35].

Загалом підприємства розміщують фінанси за наступними напрямками (рис. 1).

Під контрольною функцією фінансів підприємств слід розуміти внутрішню притаманну здатність об'єктивно відображати і тим самим контролювати фінансовий стан підприємства, галузі, всієї національної економіки за допомогою таких фінансових категорій, як прибуток, рентабельність, собівартість, ціна, виручка, амортизація, основні й оборотні кошти.

Контрольна функція фінансів підприємств сприяє вибору найбільш раціонального режиму виробництва і розподілу вартості суспільного продукту і національного доходу на підприємстві і в національній економіці.

Контрольна функція фінансів реалізується за такими основними напрямками:

- контроль за правильністю та своєчасністю перерахування коштів до фондів грошових коштів за всіма встановленими джерелами фінансування;
- контроль за дотриманням заданої структури фондів грошових коштів з урахуванням потреб виробничого і соціального характеру;
- контроль за цілеспрямованим і ефективним використанням фінансових ресурсів.

Для реалізації контрольної функції підприємства розробляють нормативи, що визначають розміри фондів грошових коштів і джерела їх фінансування.

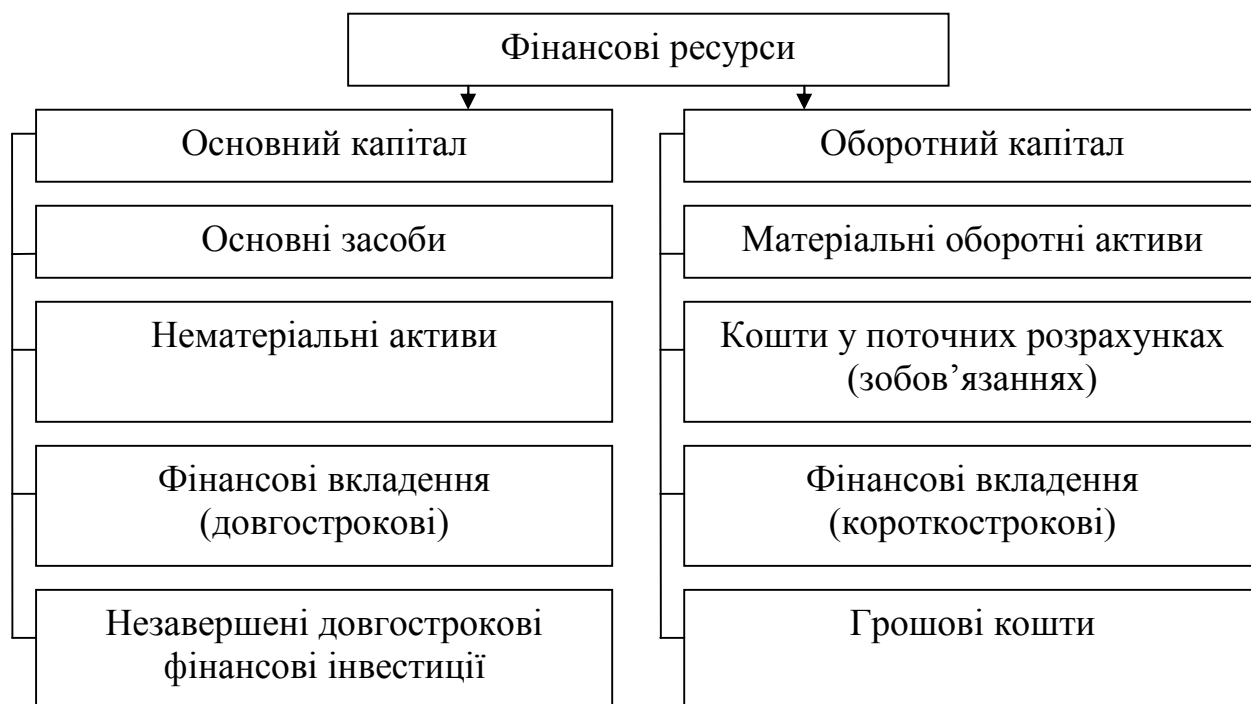

Рис. 1. Розміщення фінансових ресурсів підприємств

Також управління фінансовими ресурсами характеризується і тим, що активи здійснюють і стимулюючу функцію, це значить, що фінансові активи спрямовані на підтримання ініціативи тієї чи іншої компанії, для того, щоб досягнути тих чи інших результатів чи цілей, які були попередньо поставлені. Тут ми маємо на меті показати, що стимулювання з боку держави через спеціальні режими оподаткування, користування прямими фінансовими способами впливу, спрямування значних зусиль на оптимізацію системи виробництва та його побудови, підвищення показників рентабельності, стійкості призведе до зростання прибутків компаній, тобто в повній мірі стимулюватиме і подальше ведення господарської діяльності.

Система управління фінансовими ресурсами підприємства є складовою фінансового механізму підприємства. Як зазначає І. О. Бланк «механізм фінансового менеджменту представляє собою систему основних елементів, регулюючих процес виробки і реалізації управлінських рішень в області фінансової діяльності підприємства» [2, с. 14]. Він розглядає його як сукупність фінансового забезпечення, фінансового регулювання, управління фінансовими ресурсами та управління фінансовими потоками, системи конкретних методів та прийомів здійснення управління фінансовою діяльністю підприємства [2, с. 18].

На нашу думку, в широкому розумінні управління фінансовими ресурсами можна визначити не лише як процеси розподілу і використання фінансових ресурсів, але і діяльність, пов'язану із впливом на формування фінансових ресурсів, управління грошовими потоками підприємства. Управлінська діяльність – один з найважливіших факторів функціонування і розвитку підприємств в умовах ринкової економіки. Вона постійно вдосконалюється у відповідності з об'єктивними вимогами виробництва та реалізації, ускладненням господарських зв'язків, підвищенням ролі споживача у формуванні техніко-економічних та інших параметрів продукції. Управління фінансовими ресурсами підприємств є одним з ключових чинників організації виробничо-господарської діяльності підприємства, одним з найважливіших факторів забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства в сучасних умовах, діяльність, що спрямована на оптимізацію фінансового механізму підприємства, координування фінансових операцій, забезпечення їх впорядкування та точного «балансування».

За своєю суттю управління фінансовими ресурсами підприємств передбачає прийняття управлінських рішень в умовах швидкої зміни зовнішнього середовища. У зв'язку із цим наука управління фінансовими ресурсами повинна дозволити вдосконалити процес навчання шляхом розробки методів прийняття управлінських рішень в умовах існування зовнішніх протиріч. Найважливішим завданням управління фінансовими ресурсами є визначення обсягів, джерел та форм залучення фінансових ресурсів для здійснення господарської діяльності підприємства.

Їх формування здійснюється, зазвичай, за рахунок різних джерел:

- 1) власного капіталу підприємства;
- 2) позичених фінансових ресурсів;
- 3) залучених фінансових ресурсів.

Процес управління фінансовими ресурсами повинен здійснюватися в рамках певної системи. Її можна розглядати як:

- частину загальної системи управління підприємством, яка складається з двох підсистем: суб'єкта та об'єкта управління (системний підхід до управління фінансовими ресурсами);
- сукупність форм, методів та прийомів, за допомогою яких здійснюється управління грошовим оборотом та фінансовими ресурсами (процесний підхід до управління фінансовими ресурсами).

При дослідженні системи управління переважно застосовують системний підхід. Науковцями розроблено методи дослідження і конструювання об'єктів систем різних типів і класів. Тому системний підхід до управління фінансовими ресурсами передбачає з одного боку – розгляд і аналіз існуючого стану управління фінансовими ресурсами, а з іншого – формування ефективної системи управління для досягнення поставленої мети діяльності підприємства. Крім цього системний підхід повинен враховувати ситуаційну складову. Системний підхід є розвитком методів пізнання, дослідження, опису і пояснення сутності управління фінансовими ресурсами. Його використання у наукових дослідженнях є однією з характерних рис сучасної економічної науки, дозволяє розглядати будь-який економічний об'єкт як систему. Системні методи наукових досліджень дозволяють озброїти управлінців, які займаються вирішенням питань управління фінансовими ресурсами, необхідним інструментарієм для побудови ефективної системи, адекватної сучасному рівню фінансової безпеки господарюючих суб'єктів.

Концепція системного підходу до управління фінансовими ресурсами підпорядкована загальній меті розвитку підприємства, яка передбачає проведення значного обсягу аналітичної роботи, за результатами якої оцінюють: стан, склад, структуру і напрями використання фінансових ресурсів; потребу в ресурсах і джерелах їх залучення; фінансовий стан підприємства тощо. Вирішення цих питань варто починати з оцінки фінансово-економічного стану діяльності підприємства за допомогою відповідних показників. На основі отриманих аналітичних висновків розробляються багатоваріантні прогнози (моделі) структури управління фінансовими ресурсами.

Вибір оптимального варіанту формування та використання фінансових ресурсів, враховуючи існуючі та потенційні фінансові можливості, передбачає використання системно-аналітичного підходу до управління фінансовими ресурсами. Даний підхід базується на тому, що доцільність управлінського рішення визначається ситуацією, яка створюється під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Практичне вирішення проблеми являє собою перехід від аналітичних прийомів до пошуку оптимального варіанту дій в області стратегічного і тактичного планування.

Підхід до управління фінансовими ресурсами як до процесу характеризує його динамічний бік, який має вигляд послідовності операцій, зумовлених функціями управління: аналіз, прогнозування, планування, контроль тощо. Заслугує на увагу процесний підхід до трактування функцій управління, наведений авторами [7]. На їх думку функції управління включають: збір інформації для управління, її аналіз і прийняття рішення. У свою чергу, прийняття рішення включає: прогнозування (планування), регулювання (оперативне управління) і контроль (ревізія і аудит).

Управління фінансовими ресурсами – складний і багатогранний процес, який поділяють на кілька етапів:

1. Визначення і постановка проблеми.
2. Збір та обробка даних згідно поставленої проблеми.
3. Аналіз отриманої інформації.
4. Прийняття управлінських рішень на основі проведеного аналізу.
5. Реалізація прийнятих рішень.
6. Оцінка результатів реалізації рішень [2; 4].

Така послідовність дій дасть можливість отримати найбільш оптимальний обґрунтований результат. Кожна дія може бути конкретизована залежно від поставленої проблеми. У переважній більшості випадків успіх розв'язання поставленої задачі залежить від того, наскільки правильно і вдало вибрані та використані методи і прийоми підготовки управлінських рішень. Вибір та реалізація оптимальних рішень в управлінні фінансовими ресурсами залежать від їх економічної ефективності, тобто результат має відповідати здійсненню витрат з урахуванням мінімального ризику.

Якщо управління фінансовими ресурсами поділити на управління формуванням та управління їх використанням, то ефективне формування передбачає залучення оптимальної кількості фінансових ресурсів для виконання поставленої задачі за найменших витрат на їх формування. Ефективне використання характеризується виконанням поставленої задачі за найменших витрат фінансових ресурсів і мінімального ризику. При цьому додатковий отриманий ефект повинен перевищувати додаткові здійснені витрати. Ефективне управління фінансовими ресурсами здійснюється в межах фінансового механізму. Традиційно в структуру фінансового механізму включають п'ять взаємопов'язаних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення.

Фінансовий метод можна визначити як спосіб впливу фінансових відносин на господарюючий суб'єкт, що діє в напрямі управління рухом фінансових ресурсів. До фінансових методів відносять планування, прогнозування, кредитування, оподаткування, страхування тощо.

Фінансовий важіль є прийомом дії фінансового методу. До фінансових важелів відносять прибуток, доходи, амортизаційні відрахування, фонди цільового призначення, фінансові санкції, орендну плату, процентні ставки за позиками, депозитами, облігаціями, пайові внески, внески до статутного капіталу, портфельні інвестиції, дивіденди тощо.

Правове забезпечення функціонування фінансового механізму включає законодавчі акти, постанови, накази та інші правові документи органів управління.

Нормативне забезпечення функціонування фінансового механізму формують інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки, методичні вказівки, роз'яснення тощо. Інформаційне забезпечення функціонування фінансового механізму складається з різного роду економічної, комерційної, фінансової й іншої інформації. У зв'язку з стрімким зростанням обсягів зовнішньої і внутрішньої інформації, скороченням строків її

обробки і доступу інформаційне забезпечення доцільно було б розглядати з урахуванням технічних можливостей підприємства і трактувати як «інформаційно-технічне забезпечення». Крім того, на нашу думку, до переліку елементів фінансового механізму доцільно включити організаційно-управлінське забезпечення, яке передбачає побудову раціональної фінансової структури управління підприємством та оптимальний керівний склад, який виконує керівні дії в межах визначених повноважень.

Отже, на основі розглянутих теоретичних аспектів функціонування фінансів підприємств можемо підсумувати, що це сукупність різних грошових фондів підприємств, що формуються та використовуються для вкладення у активи для проведення активної операційної, фінансової та інвестиційної діяльності з метою досягнення поставлених засновниками виробничих та фінансових цілей діяльності підприємства. Загалом існують різні джерела формування фінансів – власні та позикові кошти, позикові ресурси. Власні ресурси відіграють важливе значення для підприємства, адже, наприклад, чистий прибуток дозволяє здійснювати розширене відтворення, забезпечує постійний розвиток підприємства. Амортизаційні відрахування, як власне джерело, використовуються для відновлення вартості основних засобів, тобто забезпечує процес простого відтворення підприємства. Позикові кошти підприємства відіграють також важливу роль, адже дозволяють нарощувати обсяг реалізації та збільшувати прибутковість власного капіталу. Зрозуміло, що використання як власних, так і позикових коштів має свої переваги та недоліки, а тому підприємство повинне приймати оптимальні рішення.

Список використаних джерел

1. Аніловська Г. Я. До питання фінансової безпеки підприємства при залученні капіталу // Г. Я. Аніловська, Н. С. Марушко. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип.19.4. – с.114-122.
2. Бланк И. А. Управление формированием капитала / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2000. – 512 с.
3. Коблянська О. І., Сейко С. І. Фінансовий кредит як форма залученого капіталу: економічна сутність, процес отримання, погашення, оподаткування та відображення в обліку // Фінанси і облік АПК. – 2010. – №2. – С.30-38.
4. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 485 с.
5. Николаева Т. П. Финансы предприятий: Учебно-методический комплекс. – М.: Изд. центр ЕАОИ, 2008. – 311 с.
6. Самойлова Т. А. Джерела формування фінансового капіталу підприємства // Облік і фінанси АПК. Фінанси та оподаткування. – 2011. – №1. – с.169-174.
7. Шило В. П., Ільїна С. Б., Доровська С. С., Барабанова В. В. «Фінанси підприємств» (за модульною системою навчання): теоретично-практичний посібник. – Київ: ВД «Професіонал», 2006 – 288 с.

ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВЕКТОРИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Іващенко М.М., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. – Томнюк Т.Л.

У статті досліджено вплив оподаткування на діяльність підприємств. Визначено сутність оптимізації оподаткування та її вплив на планування податкових надходжень підприємств. Виявлено проблеми податкової системи, що негативно впливають на діяльність юридичних осіб та запропоновано напрями їх вирішення.

The article examines the impact of taxation on the activity of enterprises. The essence of tax optimization and its influence on the planning of tax revenues of enterprises is determined. The problems of the tax system that negatively influence the activity of legal entities are identified and the directions of their solution are suggested.

В Україні відбувається поступовий процес ринкової трансформації економіки. Система оподаткування підприємств, як інструмент державного регулювання економічних і соціальних процесів, має відображати інтереси держави, підприємницьких структур та громадян. В той же час фінансова практика свідчить про низький рівень ефективності вітчизняної моделі оподаткування підприємств, її неадекватність умовам функціонування ринкового господарства. Саме тому питання реформування оподаткування підприємств сьогодні знаходяться в числі важливих фінансово-економічних проблем, від позитивного вирішення яких значною мірою залежить доля економіки України.

Забезпечити підвищення ефективності господарської діяльності підприємств і на цій основі сталого розвитку економіки України – важливе завдання, що стоїть перед економічною наукою. Вирішити його дуже складно. Один з основних шляхів – створення такої податкової системи, що, виконуючи свою основну функцію – формування доходів бюджету, не пригнічувала б господарську ініціативу підприємств, стимулювала розвиток виробництва продукції і надання послуг.

Метою статті є аналіз впливу оподаткування на діяльність підприємств, а також розробка шляхів оптимізації такого впливу.

Об'єктом дослідження є економічна діяльність підприємств в контексті формування раціонального механізму оподаткування.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів механізму оподаткування підприємств.

Проблемам у сфері оподаткування підприємств присвячено праці В. Андрущенка, В. Вишневського, О. Данілова, Т. Єфименко, Ю. Іванова, А. Крисоватого, І. Луніної, В. Мельника, П. Мельника, А. Соколовської, В. Федосова та ін.. Віддаючи належне цим напрацюванням, потребує продовження теоретичних досліджень, доповнення їх аналізом фактичного стану оподаткування з метою визначення напрямів його вдосконалення у напрямку оптимізації оподаткування.

Одним із чинників збільшення чистого прибутку підприємств є оптимізація податкових платежів – зменшення податкового навантаження виключно у правовому полі. В той же час, інший суб'єкт

оподаткування – держава, в особі контролюючих органів, – зацікавлений в максимізації податкових надходжень до бюджетів. Власне, для держави будь-яка оптимізація оподаткування з боку платника податків є негативним явищем, адже держава недоотримує платежі до бюджету. Однак, зменшення витрат підприємства поліпшує фінансово-господарський стан платників податків, і є нормальним явищем ведення бізнесу та економічних процесів. У такому випадку держава навіть зацікавлена в оптимізації оподаткування у платників податків у довгостроковій перспективі, адже за нормальних ринкових умов, зменшення витрат на сплату податків підвищує фінансову стійкість підприємства та може бути фактором подальшого розвитку і розширення діяльності платника податків, а відтак і збільшення податкових платежів у майбутньому.

Найдієвішим законним інструментом оптимізації є податкове планування – легальний спосіб зменшення податкових зобов'язань, заснований на використанні можливостей, наданих податковим законодавством, шляхом розподілу платежів, виходячи з надходжень економічного суб'єкта з використанням бухгалтерського обліку.

Найбільш використовуваними платниками податків методами оптимізації податкових платежів, які є:

- оптимізація витрат та доходів суб'єкта господарювання, зокрема, витрат на виплату заробітної плати найманим працівникам та соціальні відрахування;
- оптимізація податкового навантаження за допомогою правильного вибору предмета договору та ефективної структури господарських операцій;
- використання податкових пільг та податкових звільнень від оподаткування;
- оптимальний розподіл доходів та витрат між учасниками концерну, холдингу тощо;
- можливість відтермінування або розстрочки виплати податкового зобов'язання;
- перекази грошових коштів у регіон із пільговим оподаткуванням (відкриття рахунків, проведення операцій, реєстрація суб'єкта господарювання на «офшорних» територіях) [1, с. 172].

Аналіз податкового навантаження на макрорівні свідчить, що йому притаманні коливання: у період кризи 2008-2009 рр. воно зменшувалося (з 31% до 24%), після чого помітна стабілізація на рівні 24-25%. Проте протягом останніх кризових років податкове навантаження зростало і досягло максимуму у 2018 р. – 38,8%. Разом з тим, Україні притаманний високий рівень тіньової економіки – за різними оцінками близько 50% ВВП.

Загалом, спостерігаємо циклічне коливання обсягу податкового навантаження: у період кризи 2008-2009 рр. воно зменшувалося (з 31% до 24%), після чого помітна стабілізація на рівні 24-25%. Податкове навантаження на ВВП у 2017 р. становило 33,9%, порівняно із 31,9% у 2016 р. Воно почало зростати у 2014 р., оскільки у попередніх трьох роках податкове навантаження знижувалося. У 2015 р. податкове навантаження складало 35,5%, що на 3,6% більше, ніж у 2016 р., та на 9,5% більше, ніж у 2014 р. Такий скачок можемо пояснити необхідністю країни акумулювати фінансові ресурси в непростих умовах. Податкове навантаження досягло максимуму у 2018 р. – 38,8% (рис. 1).

Значне навантаження щодо сплати податкових платежів стосується сплати ПДВ (при чому, відшкодування ПДВ у 2017 р. виросло на 27,2%) та ПДФО (17,7% – податкове навантаження ПДВ та 7,6% – податкове навантаження ПДФО у 2017 р. порівняно із 16,2% та 6,8% у 2016 р. відповідно). Тому, в основному платники податків зацікавлені в мінімізації сплати ПДВ та ПДФО а також податку на прибуток.

Обсяг податкових пільг, які використали платники податків з метою оптимізації оподаткування, в середньому зріс на 8%, тоді як кількість платників податків, які скористалися даним методом оптимізації оподаткування, зменшилася на 8%, що, ймовірно, свідчить про те, що мінімізація податків через використання податкових пільг централізовано використовується у більшій мірі платниками податків – суб'єктами господарювання, а не фізичними особами-платниками податків.

Регулювання і оптимізація податкового навантаження є вкрай актуальним питанням для економіки України на сучасному етапі розвитку, адже показник податкового навантаження є основним критерієм ефективності податкової системи країни. Загальновідомо, що надмірне податкове навантаження поряд із загальною економічною кризою сприятиме зростанню тіньової економіки, зниженню ділової активності суб'єктів господарювання.

Реальне податкове навантаження в Україні, яке несуть законослухняні платники податків, набагато вище від офіційно визначеного. Головними причинами цієї розбіжності, на нашу думку, є наступні:

1. Відсутність стабільної та послідовної податкової політики, науково обґрунтованих орієнтирів її проведення; постійні зміни податкового законодавства.
2. Існування механізму незаконного тіньового податкового тиску, який ставить суб'єкти господарювання у скрутне становище. Наявність корупції дає змогу багатьом підприємцям уникати сплати повної суми податків.

Ці та ряд інших причин ускладнюють проблему надмірного податкового навантаження. Як наслідок, податкова система в цілому виконує антистимулюючий вплив на економіку, принципи оподаткування порушуються, а непосильний податковий тягар змушує діяти нелегально.

Зниження податкового навантаження є необхідною умовою виходу України з економічної кризи, що приведе до формування цілої низки позитивних зрушень в економічній і податковій сферах. Поступове зниження податкового навантаження сприятиме збільшенню заощаджень, підвищенню платоспроможного попиту населення, розвитку виробництва та збільшенню реальних доходів платників податків і, як наслідок, – зростання податкової бази.

Усунення умов для реалізації схем мінімізації сплати податків, особливо в умовах кризи, є найоптимальнішим шляхом для збільшення податкових надходжень до бюджету без додаткового збільшення податкового навантаження. Тож мінімізація та схеми оптимізації податкових платежів за

рахунок використання законодавчо встановлених податкових пільг може вирішитися за рахунок зміни податкового законодавства, що дозволить унеможливити застосування схем мінімізації, однак найбільш значною проблемою є ухилення та уникнення сплати податків, а відтак, мають місце і величезні втрати дохідної частини бюджету. З метою вирішення даної проблеми, податковим контролюючим органам необхідно постійно вдосконалювати заходи з ліквідації незаконних схем мінімізації податкових платежів, підвищувати ефективність та якість організації заходів контролю фіскальних органів у сфері оподаткування, зокрема, контролю за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю сплати податків та інших платежів до бюджету.

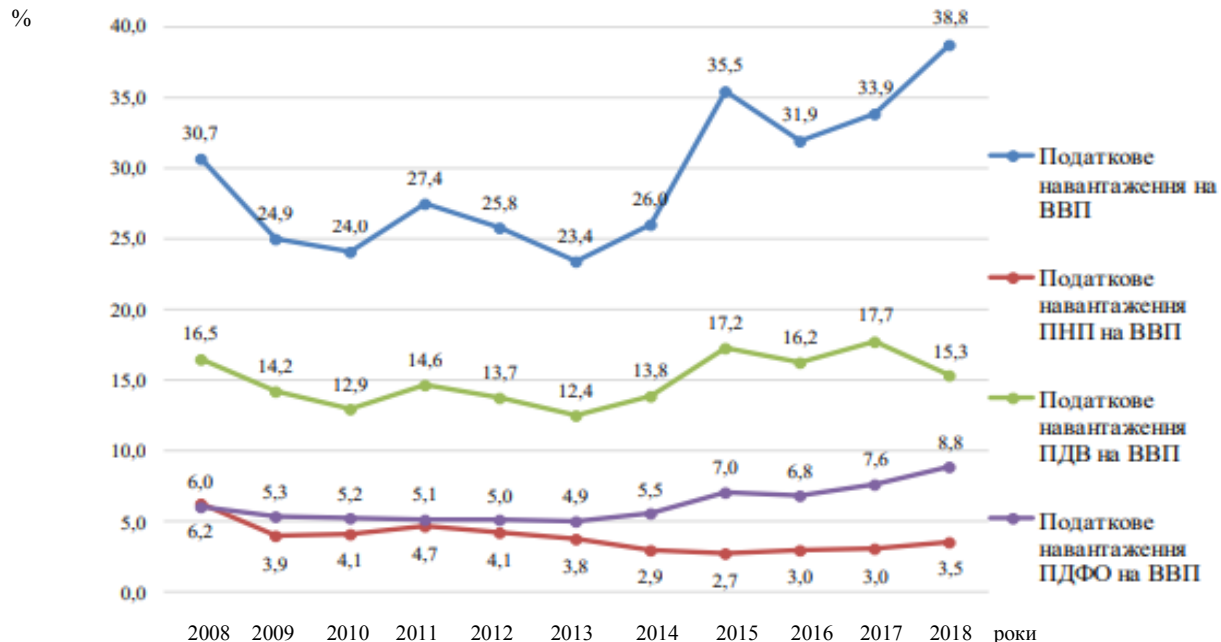

Рис. 1. Динаміка податкового навантаження на ВВП України за 2008-2018 рр.

Для досягнення зростання ефективності роботи учасників податкових відносин за принципом взаємовигоди та на партнерських засадах необхідні наступні кроки:

- будь-які зміни у сфері оподаткування, проводити у напрямку лібералізації податкової системи. Світовий досвід реалізації податкових реформ засвідчив: лібералізація оподаткування є дієвим механізмом щодо стимулювання ефективного функціонування та ділової активності підприємницьких структур, обмеження масштабів тіньової економіки, залучення інвестицій та забезпечення економічного зростання;
- максимально спростити адміністрування податків та підвищити ефективність взаємодії з податковими органами, встановлення алгоритмів обробки та аналізу даних, забезпечення автоматичного розрахунку необхідних сум та ін. необхідних показників (виключення «людського» фактору, тобто автоматизація);
- електронний документообіг та 100%-не охоплення ним платників податків, ідентифікація платників за допомогою електронних цифрових підписів;
- спрощення податкової звітності з дотриманням принципу зручності та економії часових витрат на складання та перевірку податкових декларацій; уникнення надмірності використання показників у податковій декларації через перегляд значення та необхідності відображення відповідних показників.
- автоматизація податкового контролю;
- побудова податкової системи за принципом «єдина декларація – єдиний рахунок (платіж)».

Список використаних джерел

1. Лазебник Л. Л. Система податкового планування як інструмент оптимізації підприємницької діяльності / Л.Л. Лазебник // Розвиток соціально-економічних систем в геоелектронному просторі: теорія, методологія, організація обліку та оподаткування : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2017. – С. 171-174.
2. Ціна держави: бюджет України [Електронний ресурс] // Проект «Роз'яснення виборцям вартості державних послуг». – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/>
3. Кірдіна О.Г. Оптимізація податкового навантаження на макро- та мікрорівні [Електронний ресурс] / О.Г.Кірдіна, А.В. Фролова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 64. – 2018. – Режим доступу: <http://btie.kart.edu.ua/article/viewfile/149923/153804>

**МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОГО ВИРІВНЮВАННЯ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ**

Косюченко О., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Рошило В.І.

В статті особливості функціонування системи міжбюджетних трансфертів як інструменту бюджетного регулювання економічного розвитку. Проаналізовано динаміку та структуру міжбюджетних трансфертів в доходах бюджету міста Чернівці і визначити напрями підвищення ефективності використання міжбюджетних трансфертів в системі горизонтального вирівнювання місцевих бюджетів.

At the article of feature of functioning of the system of interbudgetary transfertiv as instrument of the budgetary adjusting of economic development. A dynamics and structure of interbudgetary transfertiv is analysed in the profits of budget of city Tchernivtsi and to define directions of increase of efficiency of the use of interbudgetary transfertiv in the system of the horizontal smoothing of local budgets.

Одними із важливих завдань місцевих бюджетів є забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та формування ефективних міжбюджетних відносин для підвищення рівня фінансової самодостатності територіальних громад. Ключовою проблемою на місцевому рівні є недостатність обсягу бюджетних ресурсів місцевих бюджетів в повному обсязі забезпечувати фінансування делегованих повноважень місцевих органів влади. Обмежена фінансова самостійність місцевих бюджетів зумовлює посилення вертикального фіскального дисбалансу та необхідність використання значного обсягу міжбюджетних трансфертів з центру.

Актуальність обраної теми, обумовлена існуючою система фінансового вирівнювання, яка не стимулює органи місцевого самоврядування до нарощування власних доходів, спричиняє конфлікт їх інтересів з органами державної влади і, як наслідок, не сприяє забезпеченню фінансової стійкості місцевих бюджетів. За таких умов невідкладним стає завдання підвищення ефективності регулювання міжбюджетних відносин у напрямі забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Питання формування та вдосконалення теоретико-методологічних засад функціонування системи міжбюджетних трансфертів останніми роками перебувають у центрі уваги науковців і досліджуються у працях таких учених-економістів, як О. Василик, І. Запатріна, І. Лук'яненко, Л. Лисяк, І. Луніна, І. Лютий, В. Опарін, В. Федосов, І. Чугунов, С. Юрій та ін. Проблематика використання міжбюджетних трансфертів як інструменту фінансового вирівнювання в зарубіжних країнах розглядається в рамках досліджень провідних представників різних економічних шкіл: Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Дж.М. Кейнса, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца, Дж. Тобіна, А. Лаврова, А. Пігу, С. Фішера, Дж. Хікса.

В Україні проблематика міжбюджетних трансфертів і надалі вимагає інтенсивного наукового пошуку для обґрунтування реформ системи міжбюджетних відносин. Недостатньо дослідженими залишаються питання щодо формування міжбюджетних трансфертів, зокрема вдосконалення їх структури, класифікації, механізму розрахунку, що сприятиме розвитку економіки, створюючи підґрунтя для проведення структурних реформ та забезпечуючи фінансові потреби місцевих органів влади щодо реалізації їх конституційних обов'язків.

Метою статті є дослідження процесів становлення та розвитку системи міжбюджетних трансфертів як основного інструменту міжбюджетного регулювання в Україні.

Об'єктом дослідження є міжбюджетні трансферти як інструмент бюджетного регулювання фінансової спроможності територій.

Предметом дослідження є особливості функціонування механізму горизонтального фінансового вирівнювання та його вплив на процес бюджетної децентралізації в Україні.

Подальший розвиток системи фінансового вирівнювання може здійснюватися з використанням таких підходів:

1. Запровадження диференційованого вирівнювання залежно від показників діяльності територіальних громад щодо розширення власної податкової бази. З цією метою доцільно запровадити перелік додаткових показників, який і використовувати для коригування обсягу державної допомоги (наприклад, розвиток малого підприємництва, обсяги залучених інвестицій). Таким чином, буде враховуватися діяльність, або бездіяльність територіальних громад, а інакше складно посилити їх мотивацію. Зокрема, на нашу думку, якщо орган місцевого самоврядування здійснював кроки щодо економічного розвитку території, то це може трактуватися як діяльність і слугувати для підвищення обсягів державної допомоги.

2. Видається доцільним законодавчо визначити, що, наприклад, 0,5% від вилучених коштів ПДФО має спрямовуватися на реалізацію проектів місцевого економічного розвитку неурядовими організаціями, в тому числі у співпраці з іншими суб'єктами. Такий підхід сприятиме активізації участі та співучасті в забезпеченні місцевого розвитку, формуватиме нову культуру місцевого врядування, стимулюватиме створення та діяльність громадських організацій. В умовах створення об'єднаних територіальних громад це дуже важливо, оскільки через ці проекти можуть також узгоджуватися інтереси жителів населених пунктів об'єднаних територіальних громад.

3. Підвищення ефективності функціонування системи міжбюджетних трансфертів. Для вирішення проблем, які виникають в новому механізмі управління бюджетною сферою, у держбюджеті на базовий та поточний роки запроваджуються все нові і нові методи обчислення міжбюджетних трансфертів у частині застосування формальних підходів щодо надання освітньої та медичної субвенції місцевим бюджетам. Наприклад, у формулі станом на 1 січня 2019 року враховано такі показники як кількість учнів і особливості території.

Фінанси

Розподіл обсягу освітньої субвенції здійснюється на основі: розрахункового показника фінансового нормативу бюджетного забезпечення; контингенту учнів усіх типів закладів загальної середньої освіти станом на 5 вересня року, що передує поточному бюджетному періоду; контингенту учнів закладів професійно-технічної освіти станом на 1 січня року, що передує плановому бюджетному періоду, та контингенту студентів на 1 жовтня року, що передує плановому бюджетному періоду; навчального плану; заробітної плати вчителя; коригуючих коефіцієнтів. Тобто, якщо навантаження на 1 педагогічну ставку менше за норматив, а наповнюваність класів мала, то, вірогідно, цієї субвенції не вистачатиме, і фінансування цих посад здійснюватиметься за рахунок власних доходів бюджету територіальної громади. На нашу думку, перспективним у цьому напрямі може стати запровадження Урядом механізму коригування освітньої субвенції у разі неможливості досягнення освітніми закладами певних показників, наприклад, щодо наповнюваності класів. Підставою для цього можуть бути обґрунтовані звернення обласних державних адміністрацій до Міністерства освіти і науки України.

Питома вага офіційних трансфертів в структурі доходів бюджету міста Чернівці у 2018 році склала 42,2% та зменшилась на 3,7% та 4,9% порівняно з 2016-2017 роками. Це свідчить про зниження залежності бюджету міста від коштів, наданих у вигляді трансфертних платежів, вказує на зменшення бюджетного дефіциту та ріст власних бюджетних ресурсів органів місцевого самоврядування. Базової дотації бюджет міста Чернівці 2018 році не отримував, тобто горизонтальне фінансове вирівнювання не здійснювалось. Це пояснюється рівнем індексу податкоспроможності, який склав 1,4.

Надходження субвенцій до бюджету міста Чернівці у 2018 році досягли суми – 1135180,9 тис. грн. Це на 259593,3 тис. грн., або 29,6% більше, ніж у 2016 році та на 51014,2 тис. грн., або 4,3% менше, ніж у 2017 році. Рівень досягнення планових показників за субвенціями щорічно стає вищим. Так, якщо у 2017 році виконання планових показників досягнуло рівня 99,4%, то у 2018 році рівень виконання склав 98,6%. До загального фонду бюджету міста Чернівці надійшло субвенцій в 2018 році в обсязі 1134448,1 тис. грн.. Динаміка надходжень субвенції засвідчила ріст бюджетних асигнувань на 258860,5 тис. грн., або на 29,6% порівняно з 2016 роком та на 32620,9 тис. грн., або на 2,8% менше порівняно з 2017 роком. Питома вага субвенцій з Державного бюджету України склала 44% в доходах загального фонду в 2018 році, що на 1,2% менше порівняно з 2016 роком та 2,3% більше порівняно з 2017 роком.

Субвенцій з Державного бюджету України отримано до доходної частини бюджету міста в обсязі 499252,5 тис. грн., при надходженнях у 2016 році в обсязі 396108,1 тис. грн. та у 2017 році в сумі 486802,1 тис. грн. Таким чином, у 2018 році бачимо збільшення субвенцій з Державного бюджету в абсолютній величині на 103144,4 тис. грн., або 26% порівняно з 2016 роком та на 12450,4 тис. грн., або 2,6% порівняно з 2017 роком.

Субвенцій з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам надійшло до міського бюджету в 2016 році 479479,5 тис. грн., у 2017 році – 680266,9 тис. грн., а у 2018 році – 635195,6 тис. грн. Спостерігається збільшення обсягу надходжень на -45071,3 тис. грн., або на 6,6% порівняно з періодом минулого звітного року та зростання на 155716,1 тис. грн., або на 32,5% більше порівняно з 2016 роком.

Найвищими абсолютними показниками зростання у складі субвенцій загального фонду характеризуються: освітня субвенція, медична субвенція, субвенція на надання пільг і житлових субсидій, субвенція на виплату допомоги сім'ям з дітьми. Найбільшу частку у представленій структурі субвенцій у 2018 році займає субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот, її частка складає 30,4% усього обсягу субвенцій, освітня субвенція, що одержується з державного бюджету – 22,7%, субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям – 22,4%, медична субвенція – 19,8%.

До спеціального фонду бюджету міста надійшло субвенцій в 2018 році в обсязі 19126,2 тис. грн.. Динаміка надходжень субвенції засвідчила зменшення бюджетних асигнувань на 396213,3 тис. грн., або в 1,8 раза порівняно з 2017 роком. В 2016 році субвенцій з Державного бюджету України до спеціального фонду бюджету міста Чернівці не надходило.

Вважаємо, що пошук сучасних підходів до вирішення проблем оптимізації системи міжбюджетних трансфертів в умовах розширення бюджетних прав органів місцевого самоврядування має базуватися на таких основних положеннях:

- у процесі збалансування бюджетів не потрібно ставити за мету досягнення повного бюджетного вирівнювання, оскільки це знижує стимули місцевих органів щодо покращення свого фінансового стану. Навпаки, в умовах транзитивної економіки стимулююча функція міжбюджетних трансфертів має бути реалізована більшою мірою, ніж у країнах з розвинутою, стабільною економікою;
- розподіл вирівнювальних трансфертів необхідно проводити із застосуванням формульного підходу. При цьому доцільно забезпечити стабільність формульного розрахунку протягом тривалого періоду часу, що дозволить покращити прозорість міжбюджетних відносин та підвищити їх ефективність. При необхідності уточнення алгоритму розрахунків більш доцільним буде використання цільових субвенцій, аніж внесення змін до встановленої формули;
- доцільно запровадити прямі розрахунки за міжбюджетними трансфертами між державним бюджетом та бюджетами територіальних громад всіх рівнів. Проте, даному заходу має передувати проведення реформи адміністративно-територіального устрою в нашій країні та оптимізація функціонування вітчизняної казначейської системи;
- потребує вдосконалення порядок міжбюджетних відносин на рівні села, селища, міста районного підпорядкування та адміністративного району. Головну увагу при цьому необхідно зосередити не тільки на проблемах удосконалення процедур розрахунку обсягів трансфертних платежів, але й на

покращенні правового врегулювання основних аспектів взаємовідносин між учасниками процесу перерахування міжбюджетних трансфертів на місцевому рівні;

– розробка та затвердження державних соціальних стандартів. Потребує удосконалення Методика розрахунку вартості соціальних послуг та їх складу для всіх галузей (освіти, охорони здоров'я і т.д.), що дасть змогу визначати грошовий еквівалент послуги, що надається, а також її склад.

Список використаних джерел:

1. Письменний В.В. Міжбюджетні трансферти як інструмент фінансового вирівнювання територій / В.В. Письменний // Економіка та держава. – 2017. – № 6. – с.24–30.
2. Горбайчук Л.В. Міжбюджетний трансферт як інструмент фінансово-правового регулювання доходів місцевих бюджетів / Л.В. Горбайчук // Правова держава. – 2018. – № 6. – с.455-462.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

**Кричун Х., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Наук. кер. – Вудвуд В.В.**

Статтю присвячено проблемі вивчення теоретичних та практичних аспектів формування витрат підприємства з метою удосконалення механізму управління витратами. Досліджено теоретичні основи та шляхи практичного застосування різних систем управління витратами. Розкрито питання підвищення ефективності управління витратами підприємства та розробки конкретних механізмів пошуку і реалізації внутрішніх резервів оптимізації витрат.

The article is devoted to the problem of studying the theoretical and practical aspects of the formation of enterprise costs in order to improve the cost management mechanism. The theoretical foundations and ways of practical application of various cost management systems are investigated. Disclosed issues of improving the efficiency of enterprise cost management and the development of specific search mechanisms and the implementation of internal resources to optimize cost

В умовах ринкової економіки, коли активізувались питання виживання підприємств у конкурентній боротьбі та забезпечення їх платоспроможності, підвищується роль управління діяльністю підприємств в прийнятті оптимальних рішень, в основі яких зосереджена техніко-економічна інформація щодо випуску продукції, витрат на її виробництво і рівня цін по її реалізації. Тобто однією з найважливіших і найскладніших проблем для підприємницьких структур є потреба вибору найкращого варіанту управління витратами в системі стратегічного розвитку підприємства.

Саме вибір найкращого варіанту управління витратами є важливою умовою успішної діяльності підприємств, що дає змогу досягти оптимального рівня витрат виробництва, внаслідок чого зростає конкурентоздатність продукції та стає реальним досягнення довгострокового економічного зростання підприємств.

Метою статті є вивчити теоретичні та практичні аспекти формування витрат підприємства з метою удосконалення механізму управління витратами.

Об'єктом дослідження є процесів формування витрат підприємства.

Предметом дослідження є управління витратами підприємства, як комплексом методів спрямованих на покращення його діяльності.

Дослідження теоретичних основ та практичного застосування різних систем управління витратами знайшли своє відображення в працях вітчизняних і закордонних учених: К. Вілсона, К. Ларіонової, С. Ніколаєвої, О. Орлова, Т. Примака, Є. Рясних, Дж. Сігела, С. Сінка, С. Стукова, В. Суржика, Р. Хілтона, Л. Хлапенова, Ю. Цал-Цалка, М. Чумаченка та ін.

Управління витратами — це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження. Воно є важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства.

Система управління витратами має функціональний та організаційний аспекти. Вона включає такі організаційні підсистеми: пошук і виявлення чинників економії ресурсів; нормування витрат ресурсів; планування витрат за їхніми видами; облік та аналіз витрат; стимулювання економії ресурсів і зниження витрат. Такими підсистемами керують відповідні структурні одиниці підприємства залежно від його розміру (відділи, бюро, окремі виконавці).

Виявлення й використання чинників економії ресурсів, зниження витрат є обов'язком кожного працівника підприємства, передусім спеціалістів і керівників усіх рівнів. Згідно з певними організаційно-технічними рішеннями та умовами розробляються норми витрат усіх видів ресурсів: сировини, основних і допоміжних матеріалів, енергії, трудових ресурсів тощо.

Установлені норми витрат - це граничні витрати окремих видів ресурсів за даних організаційно-технічних умов виробництва. Вони є важливим чинником забезпечення режиму жорсткої економії і відповідно конкурентоспроможності підприємства. У процесі планування встановлюються граничні (допустимі) загальні витрати в підрозділах і в цілому по підприємству (кошториси) та на одиницю продукції.

Фактичний рівень витрат обчислюється за даними поточного обліку. Порівняння фактичних витрат з плановими (нормативними) дає змогу в процесі аналізу оцінювати роботу підрозділів з використання ресурсів, з'ясовувати причини відхилень фактичних витрат від планових і відповідно стимулювати працівників підприємства до їхнього зниження [6].

Однією з найважливіших і найскладніших проблем для підприємницьких структур є проблема управління їхніми витратами. Отримання найбільшого ефекту з найменшими витратами, економія трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залежать від того, як вирішує підприємство питання управління витратами.

Підприємства змушені постійно шукати фактори і резерви зниження собівартості виготовленої продукції, щоб одержувати максимальний прибуток від своєї діяльності. Всі ці фактори і резерви, як правило, лежать в основі управління подальшою діяльністю підприємства і їх розрахунки необхідні для перспективи розвитку підприємства.

Виявлені в результаті аналізу резерви зниження собівартості показують, що побудова системи ранжирування може здійснюватися на основі різних критеріїв. Ранжирування резервів зниження витрат на підприємстві буде здійснюватися на основі критерію – частота появи того або іншого резерву в роботі авторів. Таким чином, першим резервом у системі проранжированих факторів, буде той, котрий, на думку авторів, є пріоритетним.

Узагальнюючи точки зору фахівців, резерви зниження витрат можна розділити в залежності від пріоритетності на наступні групи:

1. Пріоритетні резерви зниження витрат для підприємства: покращення технічного рівня виробництва та використання інноваційних технологій. На думку А.В. Череп, В.А. Гагарського, О. Молвінського, О. Кобенко, А.Г. Соколовської вирішальною умовою зниження собівартості служить безперервний технічний прогрес;

2. До важливих резервів зниження витрат підприємства відносять:

- планування, контроль та нормування витрат підприємства (Гагарський В.А., Молвінський О., Соколовська А.Г.);
- мотивація персоналу (Гагарський В.А., Молвінський О.);
- вдосконалення організації виробництва і праці.

Організація виробництва та праці включає: своєчасні переговори про більше сприятливі умови постачальниками; горизонтальну інтеграцію; вертикальну інтеграцію; скорочення витрат на сировину та матеріали; купувати підприємству комплектуючі або робити їх (А.В. Череп, О. Молвінський, О. Кобенко, А.Г. Соколовська);

3. До небажаного резерву зниження витрат відноситься резерв – скорочення витрат на оплату праці (О. Кобенко).

Вибір того чи іншого резерву зниження витрат на підприємстві буде засновано на конкретній ситуації, конкретного підприємства при скороченні витрат на виробництво того чи іншого виду продукції. Крім того, слід зазначити, що на думку О. Молвінського, відповідальними за управління витратами повинні бути менеджери компанії (начальники виробничих підрозділів, функціональні директори), оскільки тільки вони володіють технологією, управляють виробництвом і іншими бізнес-процесами, приймають рішення в рамках виробничо-господарської діяльності підприємства [7, с.106].

Систематичне зниження витрат забезпечує не тільки зростання прибутку підприємства, але і дає державі додаткові засоби як для подальшого розвитку суспільного виробництва, так і для підвищення матеріального добробуту трудящих.

В умовах ринкової економіки основним в діяльності кожного підприємства є отримання максимального прибутку, тому досить важливим є аналіз управління витратами на підприємстві. Перевищенням величини витрат над величиною отриманих доходів можна пояснити високу збитковість на підприємстві. У такому разі варто звернути увагу на систему управління витратами на підприємствах, оскільки від ефективності цієї системи залежить прибутковість підприємства. Дослідження ефективного управління витратами особливо важливе в умовах інфляції, оскільки дані про теперішні витрати постійно потрібно зводити з даними про майбутні витрати. У системі управління економічною діяльністю торгового підприємства найбільш значущим елементом є управління витратами. Це зумовлено тим, що управління витратами – це динамічний процес, який полягає у досягненні високого економічного результату діяльності підприємства. Цей процес не зводиться лише до зниження затрат, а поширюється на всі елементи управління [4].

Систему бухгалтерського обліку та контролю витрат досліджували такі науковці, як: М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, А.М. Турило, А.А. Турило, Г.О. Партин, Б.Ф. Усач, Ю.С. Ігуманов та К.Ф. Лученко. Вони визначають управління витратами як планомірне формування витрат на виробництво і збут продукції та контроль за їхнім рівнем. Градов А.П. зазначав, що управління витратами – це складний динамічний процес, що охоплює управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства. Давидович І.Є. виділяє предмет управління витратами в окрему дисципліну. У процесі дослідження системи управління витратами використовували методи порівняння та аналогії позицій різних дослідників щодо проблеми управління загалом та теоретичних аспектів управління витратами зокрема [5].

Головним завданням управління формуванням витрат виробництва є визначення їхньої обґрунтованої величини в усіх структурних підрозділах підприємства з метою контролю, а також підвищення ефективності діяльності підприємства (зростання прибутку та рівня рентабельності). Воно характеризується такими особливостями: формування витрат здійснюється на усіх етапах виробництва; формування витрат супроводжує усі стадії життєвого циклу підприємства, починаючи зі створення підприємства та закінчуючи його ліквідацією. Процес формування витрат виробництва має регулярний характер. Процес формування витрат виробництва є безперервним.

Таке характерно для постійних витрат; механізм формування витрат виробництва має детермінований і регульований характер, детермінованість характеризується кількісною визначеністю витрат у часі, за обсягом і структурою. Процес формування витрат виробництва має системний характер, витрати нижчого рівня включаються у витрати вищого рівня і т. д., аж до формування витрат виробництва, які є найвищим рівнем. Ефективне формування витрат виробництва є важливою умовою фінансової стійкості підприємства. Ефективність функціонування підприємства залежить від економічно грамотного використання усіх видів ресурсів, що зумовлює необхідність переходу до єдиної системи управління

витратами. Питання зниження витрат виробництва на підприємствах є важливим, оскільки витрати є внутрішнім чинником функціонування підприємства, а від величини виробництва залежить рівень ефективності функціонування господарювання будь-якої структури. Динаміка витрат характеризує споживання усіх видів ресурсів, які використовує підприємство для досягнення своїх цілей. У процесі управління витратами здійснюється вибір між альтернативними варіантами управлінських рішень щодо номенклатури товарів та послуг, виробництва та реалізації продукції. Управління витратами є важливим складником управлінського обліку, тому управління витратами повинно означати створення єдиної системи з певними установками та інструментами. Більшість систем управління мають певні вади, а саме:

- не визначена структура управління витратами на виріб, під час визначення якості продукції майже не враховують економічних параметрів;
- управління реалізовується через план, сформований за базовими витратами;
- здійснюється управління комплексом витрат за господарськими одиницями, а не за виробами [1].

Формуючи систему управління витратами, потрібно враховувати їхні особливості, а саме: динамізм витрат, тобто те, що вони постійно рухаються та змінюються; різноманіття витрат, тобто потрібно застосовувати багато методів і прийомів в управлінні ними.

Список використаних джерел:

1. Андрушків Б. М., Вівчар О. І., Гевко В. Л., Кирич Н. Б., Мельник Л. М. Проблеми теорії і практики менеджменту / . – Тернопіль: Вид. ТзОВ "Терно-Граф", 2009. – 312 с.
2. Бельтюков Є.А., Н.О.Безнощенко. - Вісник Хмельницького національного університету 2011, № 2
3. Білобловський, С. Модель бюджетування операційних витрат на підприємстві [Текст] / С. Білобловський // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 8. – С.7–15.
4. Бутинець Ф.Ф., Давидюк Т.В., Малюка Н.М., Чижевська Л.В. «Бухгалтерський управлінський облік» - Житомир: ПП «Рута», 2002
5. Герасимчук В. В. // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» Зб. наук. праць. Вип. 5(20), част. 1. Редкол.: відп. ред., – Луцьк, 2008. – 367 с.
6. Голубовський Л.В. Аналіз сучасних методів управління витратами/Л.Голубовський//Галицький економічний вісник.-2010.-№1(26).-с.192
7. Давидович І. Є. Управління витратами: Навчальний посібник. / Давидович І. Є. – К. : ЦУЛ, 2014. – 320с.

ВИСВІТЛЕННЯ МЕТОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Липський О. 2 курс, (ОС "магістр") ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

Спец-ть «Економіка», спец-ія «Економічна кібернетика»

Наук. кер. – Дрінь І.І.

Проведено класифікацію загроз економічній безпеці підприємства за різними ознаками. Для економічної безпеки підприємства виокремлено такі ризики, як політичні, ризики виробничої діяльності, ринкові, юридичні, агро-екологічні, соціальні, демографічні. Наведено методику оцінки економічної безпеки підприємства на основі методу інтегрального показника. Рівні економічної безпеки підприємства пропонується визначати шляхом розбиття діапазону значень інтегрального показника економічної безпеки підприємства.

The classification of threats to the economic security of the enterprise by different characteristics. For economic security of the enterprise such risks as political, risks of production activity, market, legal, agro-ecological, social, demographic are separated. The method of estimation of economic security of the enterprise on the basis of the integral indicator method is presented. It is proposed to determine the level of economic security of the enterprise by dividing the range of values of the integral index of economic security of the enterprise.

Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання національного господарства є гарантією незалежності країни, умовою стабільності й ефективної життєдіяльності суспільства. Забезпечення економічної безпеки являє собою цілеспрямовану, постійно здійснювану діяльність (господарську, нормотворчу, аналітичну, оперативну-розшукову тощо) всіх суб'єктів економічної безпеки щодо захисту їх життєво важливих інтересів, збереження і розвитку процесів економічного зростання [1, с. 64].

Об'єктом економічної безпеки є те, що безпосередньо потребує захисту і на що спрямовані дестабілізуючі дії. При визначенні об'єкта економічної безпеки необхідно в обов'язковому порядку враховувати два аспекти: його структурний рівень і функціональну приналежність. Виходячи зі сформованого в економічній теорії принципу поділу економічної сфери в структурному аспекті на три рівні: мікро, макро і мега, – і у функціональному аспекті: на виробництво і споживання, в якості об'єктів економічної безпеки слід розглядати:

- на мікрорівні – в якості виробника – працівника, в якості споживача - покупця;
- на макрорівні – підприємство, організацію, установу (узагальнено – корпорацію);
- на мегарівні – державу, союз держав (за наявності загального законодавства).

Виділення об'єктів забезпечення економічної безпеки (об'єктів захисту) дозволяє в теоретичному плані врахувати всі аспекти функціонування економічних відносин і реалізації економічних інтересів, а в практичному плані – більш детально визначити загрози економічній безпеці. В якості суб'єктів, тобто джерел загроз інтересам в економічній сфері, можуть виступати окремі особистості, групи людей, громадські організації, політичні партії, владні структури, як даної держави, так і інших держав, а також природа, різні технічні системи та інші результати науково-технічної діяльності людини. Життєво важливими інтересами суб'єктів системи економічної безпеки у галузево-секторальному аспекті, на думку Т.Г. Васильціва, є права і здоров'я працівників, їх власність; інноваційний потенціал; виробничі, кластерні

та коопераційні зв'язки; територіально-галузеві комплекси; порядок державного управління [2, с. 32]. При цьому групи інтересів суб'єктів системи економічної безпеки є взаємозалежними і взаємообумовлюваними.

У функціональному плані економічну безпеку підприємства будемо розглядати як процес забезпечення, досягнення єдності життєво важливих інтересів; виявлення та попередження загроз їм; протидія суб'єктам загроз, що фактично буде забезпечувати створення і зміцнення умов надійного функціонування галузі національної економіки в ході її розвитку.

Для економічної безпеки підприємства можна виокремити такі ризики, як політичні, ризики виробничої діяльності, ринкові, юридичні, агроекологічні, соціальні, демографічні.

Питання політичної стабільності є актуальними для різних за рівнем соціально-економічного розвитку держав світу, оскільки безпосередньо впливає на стан галузей економіки країни. Політичними загрозами економічній безпеці можна вважати недосконалість законодавства у сфері економічних відносин та механізмів формування економічної політики; високий рівень корупції у державно-управлінській сфері; політична і фінансова залежність країни від інших держав тощо.

Виробничі ризики виражаються в зміні характеристик засобів виробництва, взаємодії чинників виробництва, отриманні продукції і розглядається у зв'язку з результатами виробничого процесу [3, с.18].

Ринкові ризики, спричинені кон'юнктурою ринку, конкуренцією, коливанням цін, інфляцією, розвиненістю та ефективністю збутових каналів, маркетинговою діяльністю підприємств, властиві суб'єктам господарювання. Зокрема, цінові ризики відзначаються високою ймовірністю не відшкодування повних витрат на виробництво продукції.

Фінансово-економічні ризики дозволяють оцінити доступність всіх господарюючих суб'єктів до кредитних ресурсів, можливість отримання регіональних асигнувань, здійсненню інноваційно-інвестиційної діяльності за допомогою регіональних органів влади, отримання податкових пільг. В певній мірі ці ризики визначають рівень неготовності потенційних інвесторів вкладати кошти в розвиток підприємств.

Особливе місце серед фінансово-економічних ризиків займають інфляційні, під якими розуміють основні чинники, що викликають непомірно високі темпи зростання цін. Забезпечення економічної безпеки потребує обов'язкового перегляду антиінфляційної політики держави.

Інноваційний ризик визначається як ймовірність втрат, що виникають при вкладанні підприємством коштів у виробництво нових товарів (послуг), які можливо не знайдуть очікуваного попиту на ринку.

Інформаційний ризик передбачає формування управлінського рішення в умовах інформаційної невизначеності або викривлення інформації. Брак інформації погіршує умови господарювання та торгівлі, підвищує ризики та зменшує довіру між учасниками ринку, знижує ефективність та результативність її реалізації.

Юридичним вважається ризик припинення діяльності або накладення штрафних санкцій на суб'єкт господарювання за недотримання ним законодавства або порушення укладених угод.

Майнові ризики, як правило, пов'язані з ймовірністю втрат майна підприємств через крадіжку, диверсію, перенапруження технічної і технологічної систем тощо. Добровільне страхування майна суб'єктів господарювання негативно впливає на процес виробництва, призводить до зростання ризиків.

Ризик партнерства свідчить про зміну партнерських відносин для суб'єктів господарювання. Внаслідок цього, довготривалі відносини суб'єкта господарювання з партнерами можуть перерватись і негативно вплинути на господарську діяльність підприємства.

Кадровий ризик передбачає наявність загроз з боку фахівців галузі, які можуть привести до небезпеки. Дані ризики виникають під час підбору або/та звільнення персоналу, пов'язані з наявністю так званих груп ризику, а можуть з'явитись в результаті неефективної мотивації персоналу.

Соціальні ризики визначають рівень розвитку територій та трудового потенціалу. Це наявність асфальтованих доріг, газифікація населених пунктів, забезпеченість дитячими дошкільними установами, закладами охорони здоров'я, школами, житлом, а також рівень сформованого людського капіталу.

Демографічна безпека є складовою соціальної безпеки, оскільки передбачає захищеність процесу життя людей і неперервного їх природнього відтворення. Загрози у вигляді стрімкого скорочення населення за рахунок високої смертності селян, значних обсягів міграцій призводять до небезпечного скорочення трудового потенціалу.

Ризики можуть як позитивно, так і негативно впливати на економічну безпеку. Якщо кількісно оцінити можливість нанесення збитку від 0 до 1, то ризик знаходиться в межах від 0,3 до 0,5, загроза - від 0,7 до 0,9. Інтервал від 0,5 до 0,7 визначає загрозоформуючий ризик, тобто вплив не має явного "наміру" завдати шкоди, але вказана тенденція явно простежується [4, с. 21]. В момент перевищення порогових значень показників довготривалі фактори ризику кваліфікуються як загрози економічній безпеці підприємства.

Оцінка загроз і ризиків економічній безпеці підприємства передбачає ідентифікацію негативних впливів, визначення сили їх дії на економічну безпеку та виявлення можливих змін економічної системи. Загрози, як і економічна безпека в цілому, мають комплексний характер і виявляються на різних рівнях системи.

Пропонується класифікувати загрози економічній безпеці за такими ознаками:

- за місцем виникнення;
- залежно від джерела виникнення загрози;
- за ступенем ймовірності виникнення;
- за рівнем прогнозованості;
- за ступенем ймовірності реалізації загроз;
- залежно від поширення дії негативного впливу на галузь;
- за тривалістю дії загрози;

за характером спрямування загроз.

За ступенем ймовірності виникнення загрози можна поділити на:

неймовірні загрози, настання яких практично неможливе (ймовірність дорівнює нулю);

малоймовірні (ймовірність настання яких дуже низька, тобто не перевищує показника 0,5);

ймовірні - реальні загрози галузі (ймовірність коливається від 0,5 до 0,7);

високоймовірні - загрози галузі практично неминучі (ймовірність коливається від 0,7 до 0,9);

абсолютно ймовірні - найбільш близькі до реалізації (ймовірність практично дорівнює 1).

За рівнем прогнозованості можна виділити:

передбачувані - загрози, які, як правило, виникають в умовах, відомих з досвіду господарської діяльності та можуть бути своєчасно виявлені і попереджені;

ті, що можна частково передбачити, спрогнозувати;

непередбачувані - загрози, що виникають раптово, несподівано. Вони пов'язані з непередбаченими діями зовнішніх учасників економічних відносин, зі зміною правового поля, деформацією соціально-економічної чи політичної ситуації, форс-мажорними обставинами (аварії, стихійні лиха) тощо.

За ступенем ймовірності реалізації загроз аграрній галузі можна виділити:

реальні, що вже мають вплив на галузь;

потенційні, що можуть реалізуватися, або - ні, залежно від вжитих захисних дій.

Класифікація загроз галузі на реальні та потенційні дозволяє зрозуміти, що реальні загрози вимагають негайних заходів з боку керівництва підприємств галузі, адміністрації регіону та уряду країни, а потенційні - заходів щодо недопущення їх розвитку в реальні. Варто відзначити, що загрози постійно трансформуються: протягом короткого часу вони можуть перетворюватися з реальних у потенційно деструктивні та навпаки.

Потенційні загрози існують тривалий час (практично завжди) і обумовлені особливостями функціонування галузі сільського господарства. Відповідно, реальними вони стають у зв'язку із загостренням внутрішніх і зовнішніх протиріч в галузі.

Масштаб виникнення таких загроз може залежати від того внутрішні чи зовнішні ці загрози, а також від політики галузі, оскільки локальні і точкові найчастіше виникають від певних осіб чи групи осіб.

Якщо враховувати часовий фактор дії загрози, то можна виділити загрози:

поточні - розраховані на реалізацію в короткостроковій часовій перспективі;

довготривалі - розраховані на реалізацію в значній часовій перспективі.

За характером спрямування загроз на економічну безпеку сільського господарства загрози можна поділити на:

прямі - до таких загроз відносять високий рівень зношеності основних фондів; низький техніко-технологічний рівень аграрного виробництва; низьку інноваційну активність підприємств; зростання матеріало- та енергоємності виробництва продукції; зростання безробіття, зниження професійної кваліфікації кадрів; корупцію у сфері регулювання відносин власності тощо;

опосередковані (непрямі) - до загроз такого типу можна віднести низьку конкурентоспроможність продукції; переважання сировинної спрямованості експорту галузі, залежність від імпорту техніки і технологій; низький рівень припливу інвестицій; неефективна валютна, податкова і митна політики держави; слабка кредитно-банківська підтримка, міжгалузеві цінові диспаритети; відсутність реальної протекціоністської політики держави по відношенню до вітчизняних товаровиробників.

При індикаторному підході рівень економічної безпеки визначається за допомогою так званих індикаторів. Формування системи індикаторів і розрахунок інтегрального індикатора економічної безпеки передбачені Концепцією економічної безпеки України і наведені в Методиці розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженій Міністерством економіки України, 2013 р. [5].

Система індикаторів економічної безпеки дозволяє завчасно виявити небезпеку галузі та вжити заходів щодо її попередження. Комплексний показник кожної i -ої компоненти економічної безпеки суб'єктів господарювання України (K_{EBi}) визначимо як:

$$K_{EBi} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n T_i,$$

де n - кількість показників (індикаторів), які входять в систему оцінки i -ої компоненти економічної безпеки підприємства (фінансової, інноваційно-інвестиційної, виробничо-технологічної, матеріально-технічної, інтелектуально-кадрової, соціальної, екологічної);

$T_1, T_2, \dots, T_n$ - темпи росту індикаторів.

Якщо система забезпечення економічної безпеки виявилася нездатною чинити опір, то необхідно застосовувати заходи з мінімізації впливу негативних впливів на економічну систему в цілому. І тут слід виділити два етапи:

перший спрямований на формування порогових значень показників, що характеризують стан соціально-економічної системи;

другий - розробка та реалізація заходів щодо недопущення відхилень фактичних значень від порогових або їх відновленню до необхідного діапазону.

Діапазони значень комплексних показників оцінки складових економічної безпеки підприємств країни пропонується розбити таким чином:

якщо $K_{EBi} > 1,5$, то стан компоненти характеризується високим рівнем економічної безпеки;

якщо $1,25 < K_{EBi} \leq 1,5$, то стан компоненти характеризує доволі стійкий рівень економічної

безпеки;

якщо $1,0 < K_{EBi} \leq 1,25$, то стан компоненти знаходиться у зоні можливого ризику;

якщо $0,75 < K_{EBi} \leq 1,0$, то компонента знаходиться у зоні помірному ризику;

якщо $0,5 < K_{EBi} \leq 0,75$, то компонента міститься у зоні значного ризику;

якщо $0,25 < K_{EBi} \leq 0,5$, то компонента знаходиться у зоні критичного ризику;

якщо $K_{EBi} \leq 0,25$, то компонента економічної безпеки знаходиться у зоні катастрофічного ризику.

Отже, слід зауважити, що яким би методом не проводилася оцінка економічної безпеки підприємства, отриманий результат буде мати дещо суб'єктивний характер, оскільки вибір порогових значень індикаторів безпеки, використання експертних оцінок та оцінка ймовірності майбутніх небажаних подій в галузі та завданої їй шкоди здійснюється суб'єктом.

Список використаних джерел

1. Живко З.Б. Управление экономической безопасностью предприятия в условиях рыночных отношений / З.Б. Живко // Экономика и управление предприятием.-Львовский государственный университет внутренних дел.
2. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія / Т.Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 384с.
3. Гонова О.В. Методы и модели диагностики устойчивого развития регионального агропродовольственного комплекса: автореф. дис. на соискание уч. степ. д-ра эк. н.: специальность 08.00.13 «Математические и инструментальные методы экономики» / О.В. Гонова. – Иваново, 2011. – 36 с.
4. Исследование операций в экономике: учеб. пособие / Н.Ш. Кремер, Б.А. Путко, И.М. Тришин, М.Н. Фридман; под ред. проф. П.Ш. Кремера. – М.: ЮНИТИ, 2005. – 407 с.
5. Концепція економічної безпеки України / Інститут економічного прогнозування; Керівник проекту В. М. Геєць. – К.: Логос, 1999. – 56 с.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ЗАГАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ

Литвинець М. І., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Томнюк Т.Л.

У статті досліджено сутність понять «податкова система» та «система оподаткування». Визначено переваги та недоліки оподаткування за загальною системою. Проаналізовано вплив оподаткування на показники діяльності підприємств в Україні. Запропоновано напрями підвищення ефективності оподаткування підприємств за загальною системою.

The article investigates the essence of the concepts of "tax system" and "tax system". The advantages and disadvantages of taxation under the general system are identified. The impact of taxation on the performance of enterprises in Ukraine is analyzed. The directions of increase of efficiency of taxation of the enterprises under the general system are offered.

Основою економічної системи країни є податкова система. Вона забезпечує фінансову базу держави та виступає головним знаряддям реалізації її економічних і суспільних інтересів. Зокрема, оподаткування доходів юридичних осіб дає можливість не лише наповнити державний та місцеві бюджети, але і вплинути на економічні процеси (інвестиційну активність, накопичення капіталу, сукупне споживання, ділову активність). Тому, уміле використання даного інструменту фінансового механізму здатне забезпечити ріст економіки, покращення добробуту населення і посилення фінансово-економічної безпеки країни в цілому.

Більшість українських підприємств оподатковуються за загальною системою оподаткування. Посилення податкового тиску на підприємства-платників, що оподатковуються за загальною системою, спонукають останніх ухилитися від сплати податків, що є злочином перед державою.

Метою статті є дослідження функціонування загальної системи оподаткування підприємств, її переваг та недоліків, визначення можливості її удосконалення.

Об'єктом дослідження є інструменти податкової системи щодо справляння обов'язкових платежів з підприємств.

Предметом дослідження є загальна система оподаткування підприємств в Україні.

Питання оподаткування підприємств знаходили своє відображення у працях В.Л. Андрущенко, О.Д. Василика, В.П. Вишневецького, Т.І. Єфименко, Ю.Б. Іванова, А.І. Крисоватого, М.І. Крупки, І.О. Луніної, В.М. Мельника, П.В. Мельника, С.В. Михайленко, В.М. Опаріна, А.М. Соколовської, Л.Л. Тарангул, В.М. Федосова, О.П. Чернявського, Л.М. Шаблістої та ін. Присвячуючи свої роботи проблематиці оподаткування в Україні, вони створювали науково-теоретичне підґрунтя підвищення ефективності податкової політики держави. Віддаючи належне цим напрацюванням, слід відзначити, що і сьогодні діюча в Україні загальна система оподаткування – одне з серйозних протиріч між суб'єктами господарювання та державною владою. Це потребує продовження теоретичних досліджень, доповнення їх аналізом фактичного стану оподаткування з метою визначення напрямів його вдосконалення.

Сучасна податкова теорія оперує такими поняттями, пов'язаними з оподаткуванням як «податкова система» та «система оподаткування». При цьому законодавець часто не розмежовує ці поняття і не надає чітко визначеного тлумачення цих понять. Однак, вважаємо, що для теорії і практики правозастосування вкрай важливо чітко визначити сутність системи оподаткування, від якої залежать і правові основи

податкової системи.

Зокрема, законом України «Про систему оподаткування» визначалося: сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому законами України порядку, становить систему оподаткування. З прийняттям Податкового кодексу (ПК) зазначений закон втратив чинність, а кодексом дано визначення поняття «податкова система»: «сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому цим Кодексом порядку, становить податкову систему України» [1]. Разом з тим в Україні для суб'єктів господарювання передбачена можливість оподатковуватися або за загальною, або за спрощеною системою оподаткування.

Варто зазначити, що у чинному податковому законодавстві відсутнє визначення поняття «система оподаткування», однак у ст. 291 ПК України міститься визначення спрощеної системи оподаткування – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених п. 297.1 ст. 297 ПК України, на сплату єдиного податку у порядку та на умовах, визначених главою I розділу XIV, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

Аналіз цього визначення дозволяє зробити висновок, що система оподаткування є певним механізмом справляння податків і зборів, а не лише сукупністю загальнодержавних та місцевих податків, зборів, що стягуються в установленому порядку. Вважаємо, що під податковою системою слід розуміти сукупність податків і зборів, які існують та діють на території певної країни, а також правовідносини, які виникають у процесі та у результаті нарахування (розрахунку), сплати або стягнення та перерахування грошових коштів (у вигляді податкових платежів) до відповідних державних та місцевих фондів грошових коштів, та здійснення податкового контролю.

Дотримуємося думки, що поняття «система оподаткування» є вужчим за поняття «податкова система». Система оподаткування – це режим податкової системи, який передбачає встановлення правил нарахування податків відповідно до наявних об'єктів оподаткування, організації податкового обліку, подання звітності та сплати визначених податковим законодавством обов'язкових платежів. Загальна система оподаткування передбачає сплату всіх видів податків і зборів, передбачених податковим законодавством України, в залежності від наявності певних об'єктів оподаткування (прибутку, майна, використання природних ресурсів). За загальною системою оподаткування з підприємств за наявності об'єктів оподаткування справляються податки і збори, зображені на рис. 1.

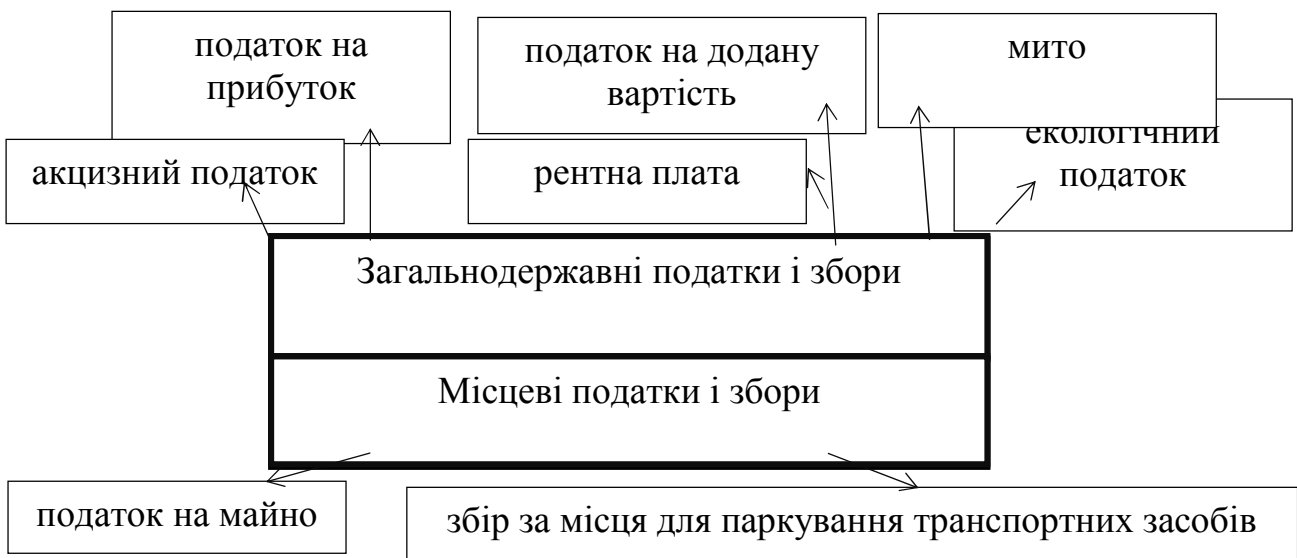

Рис. 1. Загальна система оподаткування підприємств в Україні

Загальна система оподаткування передбачає, що підприємство є, в першу чергу, платником податку на прибуток.

До переваг загальної системи оподаткування відносяться: відсутність обмежень у видах діяльності; відсутність обмежень обсягу доходу і кількості працівників; більш широка можливість планування та оптимізації оподаткування (внаслідок впливу обсягу видатків на базу).

Недоліками загальної системи оподаткування є:

- складність адміністрування (досить суворі вимоги до ведення обліку та складання звітності);
- високе податкове навантаження.

Оподаткування за загальною системою передбачає тісний взаємозв'язок з обсягами реалізації підприємств. Статистика стверджує, що протягом 2013-2018 років обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) у процесі діяльності суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва в Україні щороку зростає. Найбільше значення даного показника було зафіксоване у 2018 році в діяльності суб'єктів середнього підприємництва (3924,1 млрд. грн.).

Обсяг сплати податку на прибуток залежить від показників прибутку підприємств. Найбільший відсоток підприємств, які одержали прибуток (відносно загальної кількості підприємств) – середні підприємства (у 2018 році – 78,2%, що є найбільшим значенням даного показника протягом

досліджуваних років, і лише 21,8% середніх підприємств цього ж року одержали збиток), а найменший – великий (у 2014 році було зафіксовано, що серед великих підприємств лише 51,8% суб'єктів одержали прибуток, а аж 48,2% – одержали збиток) [2].

У 2014-2015 роках кризова ситуація в економіці України, поява тимчасово окупованих та непідконтрольних територій позначились на кількості суб'єктів господарювання, які сплачували податок на прибуток до бюджету, результатах їх господарської діяльності, а отже, на номінальних сумах сплачених ними податку на прибуток (40,2 млрд. грн. у 2014 р. та 39,1 млрд. грн. у 2015 р.). Починаючи з 2016 р. надходження податку на прибуток до зведеного бюджету почали зростати і у 2018 р. збільшилися на 36,1 млрд. грн. (або на 65,6%) у порівнянні з докризовим 2013 роком. Проте, враховуючи високу інфляцію та незмінну ставку податку на прибуток, реальні надходження від податку на прибуток до зведеного бюджету, за вирахуванням впливу інфляційного чинника, скоротились: частка податку на прибуток відносно ВВП зменшилася до 2,6% у 2018 р. порівняно із 3,8% у 2013 р.

Рівень податкового навантаження свідчить про прямий вплив на показники формування доходів зведеного бюджету за рахунок юридичних осіб, що оподатковуються за загальною системою: за підсумками 2016 р. за рахунок підприємств, що оподатковувалися за загальною системою, мобілізовано 79,1% податкових надходжень зведеного бюджету; у наступних роках цей показник під впливом зростання податкового навантаження зменшився – 77,9% та 73% відповідно у 2017 та 2018 рр. [3;4].

Аналіз показників діяльності підприємств в Україні та рівня їх оподаткування свідчить про необхідність пошуку шляхів зміни механізму оподаткування підприємств за загальною системою у напрямку стимулювання їх діяльності.

Світовий досвід реалізації податкових реформ засвідчив: лібералізація оподаткування є дієвим механізмом щодо стимулювання ефективного функціонування та ділової активності підприємницьких структур, обмеження масштабів тіньової економіки, залучення інвестицій та забезпечення економічного зростання. Проте в умовах гострого дефіциту бюджетних ресурсів та наявності значного державного боргу в Україні, на нашу думку, доцільно відмовитись від радикального зниження ставок на всі бюджетоутворюючі податки, якими оподатковуються підприємства за загальною системою [5]. Вважаємо: наступні реформаторські кроки у напрямку активізації бізнесу мають бути здійснені у напрямку зменшення фіскального навантаження на заробітну плату.

З метою активізації притоку інвестицій в економіку України та її детінізації підтримуємо пропозицію щодо заміни податку на прибуток податком на виведений капітал. Суть податку на виведений капітал – це оподаткування не прибутку, а тільки таких операцій, як виплата дивідендів, виплата безповоротної фінансової допомоги, безоплатна передача товарів, робіт, послуг, роялті, відсотки та інші подібні операції, які призводять до виведення капіталу за межі юридичної особи.

Запровадження податку на виведений капітал обумовить ризики втрати доходів бюджету від оподаткування прибутку підприємств. Тому органам державної влади доцільно оцінити такі втрати на наступні роки та визначитись з переліком компенсаторів. При цьому, на нашу думку, з позицій лібералізації податкової системи, доцільно відмовитися від компенсаторів у вигляді збільшення ставок існуючих податків, запровадження нових податків або запровадження різноманітних авансових платежів. Такими компенсаторами, на нашу думку, мають стати заходи з детінізації економіки України.

Заходи з детінізації економіки, що забезпечать можливість лібералізації загальної системи оподаткування підприємств, вбачаємо у такому:

- врахувати можливості сучасних цифрових технологій та розглянути побудову механізму деактивації тіньової економіки за інституційно-інформаційним підходом через упровадження цифрової платформи, цифрових та поведінкових технологій;
- посилення боротьби з корупцією, порушеннями фінансово-бюджетного законодавства через створення ефективної антикорупційної системи;
- боротьба з організованою злочинністю (особливо в сфері відмивання грошей) та протидія рейдерству;
- збільшення прозорості дій влади на різних рівнях;
- деофшоризація капіталу;
- посилення правил з трансфертного ціноутворення;
- глибоке реформування судової влади задля формування прозорого і зрозумілого законодавчого поля з одночасним посиленням відповідальності за «тіньові схеми»;
- провадження дієвої регуляторної політики в економічній сфері;
- стимулювання інноваційної економіки та експорту продукції;
- стимулювання розвитку громадського контролю та підвищення громадянської свідомості щодо тіні та корупції через удосконалення освітньої політики;
- підвищення економічного стану більшості громадян та формування потужного середнього класу тощо.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Державна податкова служба України: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>
4. Ціна держави: бюджет України [Електронний ресурс] // Проект «Роз'яснення виборцям вартості державних послуг». – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/>
5. Озарінський О. Удосконалення прямого оподаткування: досвід зарубіжних країн [Електронний ресурс] / О. Озарінський // Збірник студентських наукових праць ОНЕУ. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: [http://oneu.edu.ua/pages/cath/finans/files/stud_sbornik_3\(2014-2015\).pdf](http://oneu.edu.ua/pages/cath/finans/files/stud_sbornik_3(2014-2015).pdf).

**ОЦІНКА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ ГЛИБОЦЬКОГО РАЙОНУ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Максимюк Т., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування",
спеціалізація "Державні фінанси"
Наук. кер. - Простебі Л.І.

У статті досліджено сучасні тенденції виконання місцевих бюджетів за доходами і видатками. Проведено моніторинг доходів місцевих бюджетів Глибоцького району за 2016-2018 рр. Здійснено оцінку виконання видаткової частини місцевих бюджетів Глибоцького району за 2016-2018 роки

The article explores current trends in the implementation of local budgets for income and expenses. The revenue monitoring of the local budgets of the Glybtsky district for 2016-2018 was carried out. Assessed the implementation of the expenditure side of the local budgets of the Glybtsky district for 2016-2018.

Питання ефективного функціонування місцевих бюджетів є головним в умовах реформування бюджетної сфери в Україні. Актуальності набувають дослідження сучасних аспектів виконання місцевих бюджетів за доходами і видатками. Адже ефективне функціонування територій залежить від якості фінансового забезпечення, фінансової самостійності місцевих бюджетів.

Метою статті є дослідження сучасних аспектів виконання місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження виступають місцеві бюджети Глибоцького району.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні основи виконання доходної та видаткової частини місцевих бюджетів.

Дану тематику досліджували багато науковців, зокрема: Кириленко О.П. [1], Набатова Ю.О. [2], Осипенко С. О. [3], Простебі Л. І. [4], Хімка О.С. [5], Чеберяко О. [6]. Незважаючи на велику кількість напрацювань, вважаємо, що розкриття сучасних тенденцій виконання місцевих бюджетів за доходами і видатками потребує уваги.

Ефективне задоволення потреб населення залежить від фінансової самодостатності території. Основою фінансової автономії органів місцевого влади є місцеві бюджети, які використовуються для регулювання господарських процесів, розвитку культури і освіти, вирішення соціальних проблем тощо. Місцеві бюджети виступають важливим елементом системи фінансового регулювання не тільки регіону, але й економіки загалом; їх збалансованість та оптимальність являє собою одну з основних умов економічного зростання, бюджетне регулювання дає змогу цілеспрямовано впливати на темпи розвитку суспільного виробництва [5].

Оцінимо сучасні аспекти виконання місцевих бюджетів на прикладі Глибоцького району Чернівецької області. Динаміка планових та фактичних показників доходної частини місцевих бюджетів Глибоцького району в розрізі загального і спеціального фондів за 2016 - 2018 рр. представлена на рис. 1. [7].

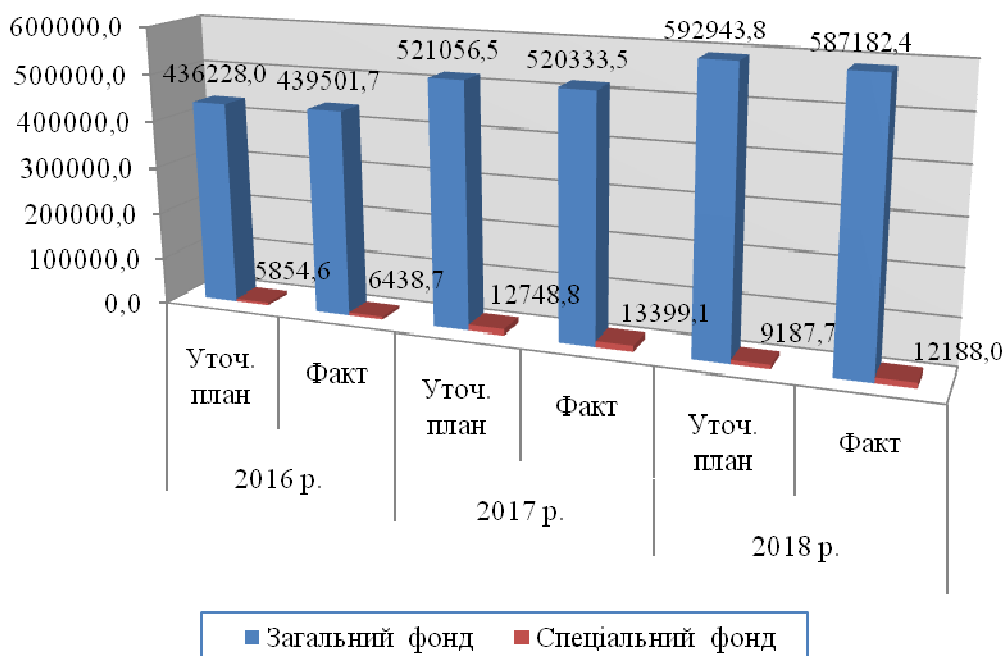

Рис. 1. Динаміка планових та фактичних показників доходної частини місцевих бюджетів Глибоцького району за 2016 - 2018 рр., тис. грн.

У 2018 році до складу бюджету Глибоцького району входять 1 районний та 19 сільських бюджетів. Місцеві бюджети району за 2018 рік виконані по доходах в сумі 599370,4 тис. грн., при річному уточненому плані 602131,5 тис. грн., що складає 99,5% до уточненого плану на рік. В тому числі по загальному фонду - 587182,4 тис. грн., що складає - 99,0 % до планових даних у сумі - 592943,8 тис.

Фінанси

грн. Отже, недовиконання планових показників склало 1,0 %. По спеціальному фонду перевиконання склало - 32,7 %. Так, надійшло коштів - 12188,0 тис. грн. при планових показниках в обсязі - 9187,7 тис. грн. (виконання плану - 132,7 %).

Відзначимо тенденцію до зростання за період оцінки абсолютно всіх джерел доходів до місцевих бюджетів Глибочького району (табл. 1 [7]).

Обсяги податкових надходжень місцевих бюджетів району за період дослідження збільшилися на 41,5%. У 2016 році податкові надходження становили - 50286,3 тис. грн. , а у 2017 році збільшилися до обсягу 61600,3 тис. грн. (це на 11314,0 тис. грн. або 22,5 % більше показника минулого року). В 2018 році до надійшло податкових надходжень у сумі - 71174,1 тис. грн. А це на 15,5% або на 9573,8 тис. грн. більше показника попереднього року та на 20887,8 тис. грн. більше показника 2016 р.

Неподаткові надходження за аналізований період до місцевих бюджетів Глибочького району теж збільшилися. Так, у 2016 р. їх обсяг становив 6267,1 тис. грн. , а у 2017 році зріс до обсягу - 8450,5 тис. грн. (це на 2183,4 тис. грн. або 34,8% більше показника попереднього року). У 2018 р. обсяг неподаткових надходжень становив 11281,4 тис. грн. Це на 33,5 % або на 2830,9 тис. грн. більше показника 2017 р. та на 5014,3 тис. грн. більше показника 2016 року. Приріст за період аналізу склав 80,0 %.

Таблиця 1

**Динаміка доходної частини місцевих бюджетів
Глибочького району за 2016 - 2018 рр., тис. грн.**

Доходи	Фактичні значення			Відхилення					
	2016 р.	2017р.	2018 р.	Абсолютне, +/-			Відносне, %		
				2017р./ 2016р.	2018р./ 2017р.	2018р./ 2016р.	2017р. / 2016р	2018р/ 2017р	2018р/ 2016р
Податкові надходження	50286,3	61600,3	71174,1	11314,0	9573,8	20887,8	22,5	15,5	41,5
Неподаткові надходження	6267,1	8450,5	11281,4	2183,4	2830,9	5014,3	34,8	33,5	80,0
Доходи від операцій з капіталом	531,7	568,0	881,5	36,3	313,5	349,8	6,8	55,2	65,8
Цільові фонди	326,7	525,5	553,3	198,8	27,8	226,6	60,9	5,3	69,4
Всього власних доходів	57411,8	71144,3	83890,3	13732,5	12746,0	26478,5	23,9	17,9	46,1
Офіційні трансферти	388528,6	462588,3	515480,1	74059,7	52891,8	126951,5	19,1	11,4	32,7
Всього	445940,4	533732,6	599370,4	87792,2	65637,8	153430,0	19,7	12,3	34,4

Обсяги надходжень по доходам від операцій з капіталом до місцевих бюджетів Глибочького району в 2016-2018 роках теж зросли. Відносне відхилення за весь період дослідження склало 65,8 %. У 2016 році обсяг даних доходів склав. 531,7 тис. грн., а у 2017 році до бюджету надійшло 568,0 тис. грн. по даному джерелу доходів, і це відповідно на 6,8 % або на 36,3 тис. грн. більше показника 2016 року. У 2018 році до місцевих бюджетів вказаного району обсяг даних надходжень становив - 881,5 тис. грн. А це на 55,2 % або на 313,5 тис. грн. більше показника 2017 року та на 349,8 тис. грн. більше показника 2016 р. Надходження від державних цільових фондів до місцевих бюджетів Глибочького району за період аналізу мали теж тенденцію до збільшення. У 2016 році їх обсяг склав. 326,7 тис. грн., а у 2017 році надійшло вже. 525,5 тис. грн. Отже, в 2017 р. надходження від цього джерела збільшилися на 60,9 % або на 198,8 тис. грн. В 2018 році обсяг надходжень від даного джерела становив 553,3 тис. грн., а це якщо порівняти з показником 2017 року на 5,3 % або 27,8 тис. грн. більше. Абсолютне відхилення за весь період моніторингу склало 226,6 тис. грн. (відносне - 69,4%).

У 2016-2018 роках спостерігається тенденція до збільшення обсягу офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів Глибочького району. Загальний приріст за період, що аналізується збільшився на 126951,5 тис. грн. або 32,7 %. Їх розмір у 2016 році становив 388528,6 тис. грн., а у 2017 році їх отримано в сумі - 462588,3 тис. грн., а це більше показника минулого року на 74059,7 тис. грн. (на 19,1%). Обсяг трансфертів у 2018 році становив 515480,1 тис. грн., а це на 52891,8 тис. грн. або на 11,4% більше показника 2017 року та на 126951,5 тис. грн. більше показника 2016 р.

Відзначимо, що у 2018 році найбільша питома вага у структурі доходів належить офіційним трансфертам (86,0%). Друге місце належить податковим надходженням - 11,9 %. Третє місце належить неподатковим надходженням - 1,9%. Найменша питома вага належала цільовим фондам та доходам від операцій з капіталом (по 0,1 %).

Проаналізуємо виконання місцевих бюджетів Глибочького району за видатками протягом 2016-2018 років.

Місцеві бюджети Глибочького району по видатках у 2016 р. виконані в сумі 444 484,4 тис. грн.,

Фінанси

або 98,4 відсотків до уточненого плану (уточнений план 451 917,6 тис. грн.). В 2017 р. виконані в сумі 524 494,6 тис. грн., або 96,8 відсотків до уточненого плану (уточнений план 541 853,0 тис. грн.). У 2018 р. виконані в сумі 597 740,9 тис. грн., або 96,2 відсотків до уточненого плану (уточнений план 621 050,3 тис. грн.), в тому числі по загальному фонду в сумі 561 068,6 тис. грн., або на 96,8 % (уточнений план 579 605,2 тис. грн.), по спеціальному фонду в сумі 36 672,3 тис. грн., або на 88,5 % (уточнений план 41 445,1 тис. грн.).

Протягом періоду оцінки видаткова частина місцевих бюджетів Глибоцького району зазнала недовиконання майже по всім статтям, крім фінансування засобів масової інформації (100% фінансування) та охорони здоров'я в 2017-2018 роках.

Сруктура і обсяг видатків місцевих бюджетів Глибоцького району за період дослідження подано в табл. 2. [7].

За вказаний період найбільше спрямовувалося коштів на фінансування соціального захисту. Зокрема, у 2016 р. частка даних видатків склала - 46,6 %, у 2017 році - 46,4 %, у 2018 році - 40,3 %. Спостерігаємо зменшення частки видатків на соціальний захист за весь період оцінки на 6,3 %.

Питома вага видатків на освіту в загальній структурі також значна. Зокрема, у 2016 році її питома вага становила 27,7 %, у 2017 році - 29,6%, а у 2018 році - 34,0 %, тобто на 6,3 % більше, порівняно з 2016 роком.

Видатки на охорону здоров'я в загальній структурі видатків місцевих бюджетів Глибоцького району у 2016 р. становили - 9,9 %, у 2017 р. - 11,3 %, а у 2018 р. - 11,4%.

Спостерігаємо зменшення частки видатків на культуру і мистецтво за весь період на 0,3 % (2016 р. становила 2,3 %, а у 2018 році - 2,0%).

Питома вага видатків на органи місцевого самоврядування в загальній структурі видатків у 2016 р. становила - 2,9 %, у 2017 р. - 3,2 %, а у 2018 р. - 3,9%. Видатки на будівництво в загальній структурі видатків у 2016 р. становили - 3,2 %, у 2017 р. - 2,1 %, а у 2018 р. - 3,2%.

Оцінка динаміки видатків місцевих бюджетів Глибоцького району у 2016-2018 рр. показала збільшення обсягів фінансування майже по всім напрямкам. Відмітимо зменшення по наступним напрямкам: видатки на житлово-комунальне господарство (зменшилися на 27,3 % або 911,2 тис. грн.); видатки на транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатику (зменшилися на 49,8 % або 2836,8 тис. грн.); видатки на засоби масової інформації (зменшилися на 60,2 тис. грн. або на 12,4%).

Таблиця 2.

**Структура видатків місцевих бюджетів Глибоцького району
у 2016 - 2018 роках, тис. грн.**

Статті видатків	Роки						Відхилення структури, %	
	2016 р.		2017 р.		2018 р.			
	Обсяг	Питома вага, %	Обсяг	Питома вага, %	Обсяг	Питома вага, %	2018/ 2017	2018/ 2016
Органи місцевого самоврядування	12760,8	2,9	16900,2	3,2	23568,8	3,9	0,7	1,1
Освіта	123071,0	27,7	155018,7	29,6	203439,2	34,0	4,5	6,3
Охорона здоров'я	43873,3	9,9	59432,5	11,3	67977,1	11,4	0,0	1,5
Соц захист та соціальне забезпечення	206971,9	46,6	243264,0	46,4	240855,1	40,3	-6,1	-6,3
Житлово-комун господарство	3340,7	0,8	1944,9	0,4	2429,5	0,4	0,0	-0,3
Культура і мистецтво	10215,3	2,3	12047,2	2,3	11989,5	2,0	-0,3	-0,3
Засоби масової інформації	485,0	0,1	320,0	0,06	424,8	0,07	0,01	-0,04
Фізична культура і спорт	2329,2	0,5	2695,9	0,5	2736,2	0,5	-0,1	-0,1
Будівництво	14297,6	3,2	10837,4	2,1	19222,7	3,2	1,1	0,0
Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика	5701,3	1,3	2780,7	0,5	2864,5	0,5	-0,05	-0,80
Видатки, не віднесені до основних груп	1274,7	0,3	92,3	0,0	3888,2	0,7	0,63	0,36
Всього видатків	444484,4	100,0	524494,6	100,0	597740,9	100,0		

Відмітимо тенденцію до збільшення абсолютних обсягів видаткової частини місцевих бюджетів Глибоцького району протягом періоду оцінки. Відповідно, видатки у 2016 р. становили 444484,4 тис. грн., у 2017 році їх обсяг склав - 524494,6 тис. грн., що на 80010,2 тис. грн. (або 18,0 %) більше показника

попереднього року. А в 2018 році їх обсяг склав 597740,9 тис. грн., що на 73246,3 тис. грн. (або 14,0 %) більше показника 2017 р. та на 153256,5 тис. грн. від показника 2016 року. Відносне відхилення за період дослідження склало - 34,5 %.

Оцінка стану виконання місцевих бюджетів дала змогу зробити висновок. Заходи у напрямку децентралізації дозволили значно збільшити дохідну частину місцевих бюджетів. Однак, доходна частина місцевих бюджетів Глибоцького району характеризується неспроможністю забезпечити фінансування не лише програм розвитку територій, а й надання основних суспільних послуг. Рівень дотаційності значний. Адже трансфери значно переважають (більше 80%). В загальній структурі видаткової частини місцевих бюджетів Глибоцького району домінують видатки соціального спрямування (освіта, соціальний захист та соціальне забезпечення, охорона здоров'я). Тому, постає необхідність вдосконалення заходів підвищення ефективності функціонування місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Місцеві фінанси: підручник / авт. кол.; за ред. д-ра. екон. наук, проф. О.Б.Жихор, д-ра. екон. наук, проф. О.П.Кириленко. – К.: УБС НБУ, 2015. – 579с.
2. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю.О. Набатова, Т.В. Ус // Ефективна економіка. – 2015. – № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4100>
3. Осипенко С. О. Місцеві бюджети в умовах децентралізації фінансових ресурсів: дисертація. – Таврійський державний агротехнологічний університет. -2016. - с. 233.
4. Простебі Л. І. Доходи і видатки місцевих бюджетів – регіональний аспект їх виконання [Електронний ресурс] / Л. І. Простебі, С. М. Юрій // Електронний науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». – 2018. – Випуск 19. – С. 490-496. – Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/81.pdf.
5. Хімка О.С. Роль місцевих бюджетів в соціально-економічному розвитку регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/himka-os-rol-mistsevih-byudzhetiv-u-sotsialnoekonomichnomu-rozvitku-regioniv-ukrayini/>.
6. Чеберяко О. Актуальні проблеми в сфері формування та виконання місцевих бюджетів / Чеберяко О., Рябоконь О. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2013, №149 (8) – С. 58-61.
7. Звіт про виконання місцевих бюджетів Глибоцького району за 2016, 2017, 2018 роки.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК В РОЗРІЗІ АНАЛІТИЧНИХ НАПРЯМКІВ

Мостолок Б., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

Спеціальність «Облік і оподаткування»

Наук.кер. - Романчук А.Л.

Стаття присвячена розкриттю сутності поняття «фінансовий стан». Розглянуто методичні аспекти та напрямки діагностики фінансового стану. Акцент зроблено на взаємозв'язок між формами фінансової звітності та аналітичними показниками. Узагальнені головні вимоги, яким має відповідати інформаційний контент звітності, що використовується в аналізі фінансово-майнового становища підприємства.

The article is devoted to revealing the essence of the concept of "financial status". Methodical aspects and directions of diagnostics of financial condition are considered. Emphasis is placed on the relationship between financial reporting forms and analytical metrics. The main requirements that the information content of the statements used in the analysis of the financial and financial position of the enterprise must meet.

Актуальність даної теми полягає в тому, що основне завдання, яке постає перед кожним суб'єктом господарювання, направлене на забезпечення оптимальних співвідношень між майном, його складовими та джерелами їх фінансування. Отримати бажаний результат можна лише на основі належної оцінки фінансово-економічного становища, яка б не тільки базувалась на новітній методиці обчислень, але і всесторонньо використовувала необхідну фактографічну інформацію у вигляді фінансової звітності.

Метою статті є висвітлення напрямків аналізу фінансового стану у тісній ув'язці із конкретними формами фінансової звітності.

Об'єктом дослідження є аналітичні процеси, які покладені в основу обчислення показників, індикаторів фінансово-майнового становища підприємства.

Предметом дослідження є фінансова звітність, що виступає головним інформаційним полем для проведення аналізу фінансового стану.

Значимий науковий вклад в методичні концепції бухгалтерського обліку та узагальнення даних у вигляді основних форм фінансової звітності з орієнтацією на подальше аналітичне використання в системі управління підприємством здійснили науковці та практики, серед яких: М.П. Білуха, Б.І. Валуєв, С.Ф. Голов, В.П. Завгородній, А.М. Кузьмінський, В.В. Сопко та ряд інших. Науково-практичні дослідження в області оцінювання фінансового стану виконували вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: Є.М. Андрушак, Ю.А. Верига, Б.М. Литвин, Є.В. Мних, І.Д. Фаріон, С.І. Шкарабан, С.Б. Барнгольц, М.І. Баканов, П.С. Безруких, В.В. Ковальов, А.Д.Шеремет та інші. Проте наука і практика не стоїть на місці, що обумовлено зовнішніми економічними обставинами, серед яких: динамічні зміни в ринкових умовах господарювання, постійні реформи облікового та податкового законодавства, постійно зростаюча конкуренція та інш. І стверджувати, що всі питання в сфері обліково-аналітичного управління фінансовим становищем підприємства через оцінку фінансової звітності є повноцінно розкритим та окресленим не можна. Завжди буде місце для подальших досліджень та удосконалень.

Для отримання уяви про реальний фінансовий стан можна тільки в тому випадку, коли правильно розумієш, що ж це за економічна категорія, яку інформацію слід збирати для його оцінки. Як показує багаторічні дослідження в області фінансово-аналітичних оцінок, термін «фінансовий стан» є тим «краєугольним каменем», що призводить до серйозних дебатів та наукових суперечок в науковому колі.

Всіх вчених можна умовно поділити на три групи: а) 1 група – фінансовий стан намагаються описати

лише через визначення пріоритетних напрямків його аналізу; б) 2 група – найбільш суперечлива, оскільки «фінансовий стан» вони ототожнюють з «фінансовим аналізом», тобто з загальним аналізом фінансової звітності; в) 3 група – визначають фінансовий стан, як характеристику підприємства стосовно розміщення активів та пасивів, результативності господарювання, здатності вчасно погашати боргові зобов'язання тощо.

Погляди вітчизняних та зарубіжних науковців кардинально різняться щодо пріоритетності напрямків аналітичної оцінки фінансово-економічного становища підприємства. Так для українських вчених-аналітиків найбільш вагомими є такі спрямування аналізу, як: ліквідність та платоспроможність, структура капіталу підприємства, оборотність, що відображає ділову репутацію підприємства, рентабельність. Зарубіжні вчені схиляються більше до детального вивчення активів і зобов'язань в довготривалому лані з метою побудови тренду, оцінка раціональності руху грошових потоків. Так, поза увагою іноземних аналітиків залишається капітал та оцінка рівня залежності підприємства від зовнішнього фінансування.

Це пояснюється тим, що для міжнародних корпорацій більш важливішою характеристикою потенційного партнера є здатність за рахунок динамічного руху грошових потоків вчасно «платити за рахунками». Безумовно на зацікавленість в тих чи інших фінансових індикаторах та характеристиках впливають особливості економічної ситуації, в якій функціонують підприємства. Високий рівень інфляції, несправедлива конкурентна боротьба, високі податкові тягарі призводять до хронічної проблеми неплатежів та банкрутства вітчизняних суб'єктів підприємництва. Щодо зарубіжних компаній, то їх завдання сприяти подальшому розвитку, підвищувати ефективність розміщення активів в акціонерному капіталі.

Економічна категорія «фінансовий стан» це цілісна система аналітичних напрямів, оцінок, коефіцієнтів та показників-індикаторів. І з метою більш зрозумілого їх групування В.В. Ковальов в своїй праці запропонував виділяти три глобальні аналітичні спрямування, які в свою чергу мають свою складну структуру [1, с. 15]. До таких напрямків належать:

- розміщення і власність фінансових ресурсів, що охарактеризовує фінансовий та майновий потенціал підприємства за даними бухгалтерського балансу;
- достатність фінансових ресурсів в кожен момент часу через призму раціонального руху грошових коштів;
- використання фінансових ресурсів, що передбачає встановлення рівня ефективності споживання ресурсного потенціалу та всієї господарської діяльності (рис.1).

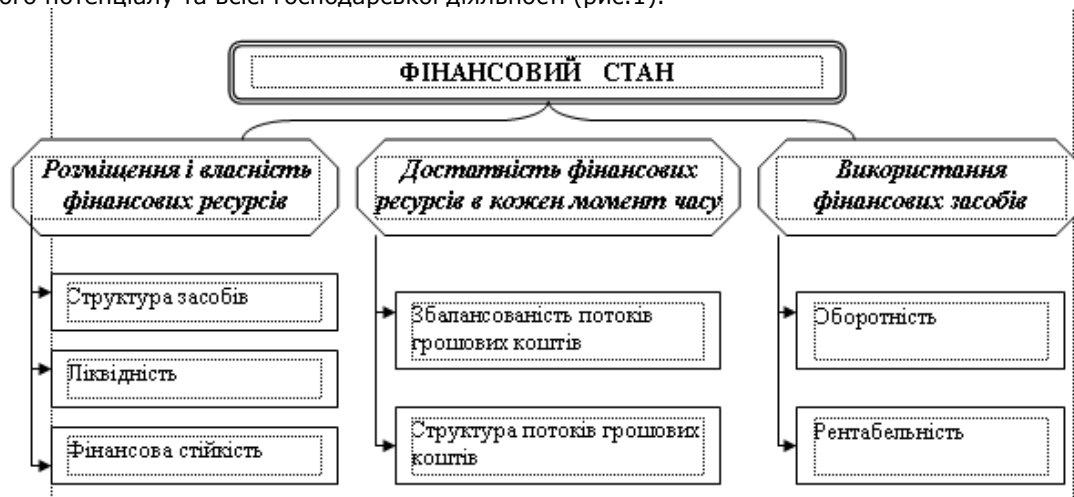

Рис. 1. Аналітичні напрямки у відповідності до змісту поняття «фінансовий стан»

Які б напрямки не визнавали більш важливими і пріоритетними, які б залишали поза увагою, все це відходило б на «задній план» за відсутності належної інформаційної бази. Саме вона є передумовою точних та реалістичних оцінок для сучасного підприємства.

На перший погляд, роль інформації не настільки важлива і значима для підвищення рівня прибутковості підприємства. Проте варто тільки зрозуміти, що будь-яка обліково-аналітична інформаційна база є підґрунтям для прийняття вагомих управлінських рішень, і тоді значення її зростає в геометричній прогресії. Відповідно належне удосконалення, структуризація інформаційних потоків згідно із потребами менеджменту неодмінно сприятиме подальшому розвитку і рентабельності будь-якого підприємства. Не дарма з давніх-давен вислів: «хто володіє інформацією, той володіє світом» завжди був на вустах у більшості успішних управлінців.

В очах фінансового аналітика фінансова звітність є цілісною та злагодженою системою числових параметрів підприємства, що віддзеркалює фінансово-майнове положення, отримані результати діяльності, рух грошових потоків, структуру капіталу та його достатність для покриття найважливіших активів господарюючого суб'єкту. Чіткі рамки та строга регламентація зі сторони державної влади – основні властивості звітних форм в Україні [2, с. 54].

Через величезну роль в інформаційному полі сучасного менеджменту на підприємстві, фінансова звітність має численний перелік вимог та критеріїв «якості», яким змушена відповідати. Як правило, якісні параметри виникають з конкретних вимог основних користувачів, задля кого і формуються статті та показники звітності. Систематизоване коло якісних вимог щодо змісту фінансової звітності, просторове їх утворення в системі інформаційного потоку представлено в табл.1.

Вимоги до інформації та їх відповідність якісним характеристикам фінансової звітності

№ з/п	Вимоги користувачів до інформації	№ з/п	Якісні характеристики фінансової звітності	Середовище формування ознак якості	
				управлінське	облікове
1	Своєчасність	1	Відкритість	+	-
2	Доречність (доцільність)	2	Обґрунтованість (можливість бути перевіреною)	-	+
3	Суттєвість	3	Підзвітність	+	-
4	Достовірність	4	Надійність	-	+
		5	Неупередженість	+	-
		6	Адекватність	-	+
		7	Точність	-	+
4	Достовірність	8	Регламентация	+	+
		9	Прозорість	+	-
6	Цілісність	10	Повнота	+	+
7	Послідовність	11	Передбачуваність	-	+
8	Зіставність (порівнюваність)	12	Взаємоузгодженість	-	+
		13	Однорідність	-	+
		14	Класифікація	-	+
9	Релевантність	15	Репрезентативність	-	+
		16	Придатність	-	+

Аналітики та інші користувачі даних облікового характеру самостійно обирають конкретні джерела, виходячи із власних цілей та завдань. При цьому доступ до інформації зовнішніх та внутрішніх користувачів буде абсолютно різною, як і їх рівень зацікавленості [4]. Так, дані оперативного обліку далеко не для всіх є доступними, а найчастіше представляють собою категорію «інформаційної таємниці».

Зовнішні користувачі мають в свою розпорядженні дуже обмежену кількість інформаційних потоків, які представлені, як правило, лише основними формами фінансової звітності. Проте інформація, яка зосереджена у публічній звітності доволі широкомасштабна, всесторонньо описуючи найголовніші сторони підприємства, що дозволяє провести поглиблений аналіз його фінансового стану.

Кожна форма фінансової звітності має своє інформаційне наповнення, що характеризується відповідною аналітичною цінністю. Так, для проведення аналізу того чи іншого параметру підприємства варто скористатися належним звітом, який найбільш повно надасть вхідну інформацію для розрахунків і обчислень. Такий зв'язок між напрямками аналізу та елементами фінансової звітності представлені схематично на рис.2.

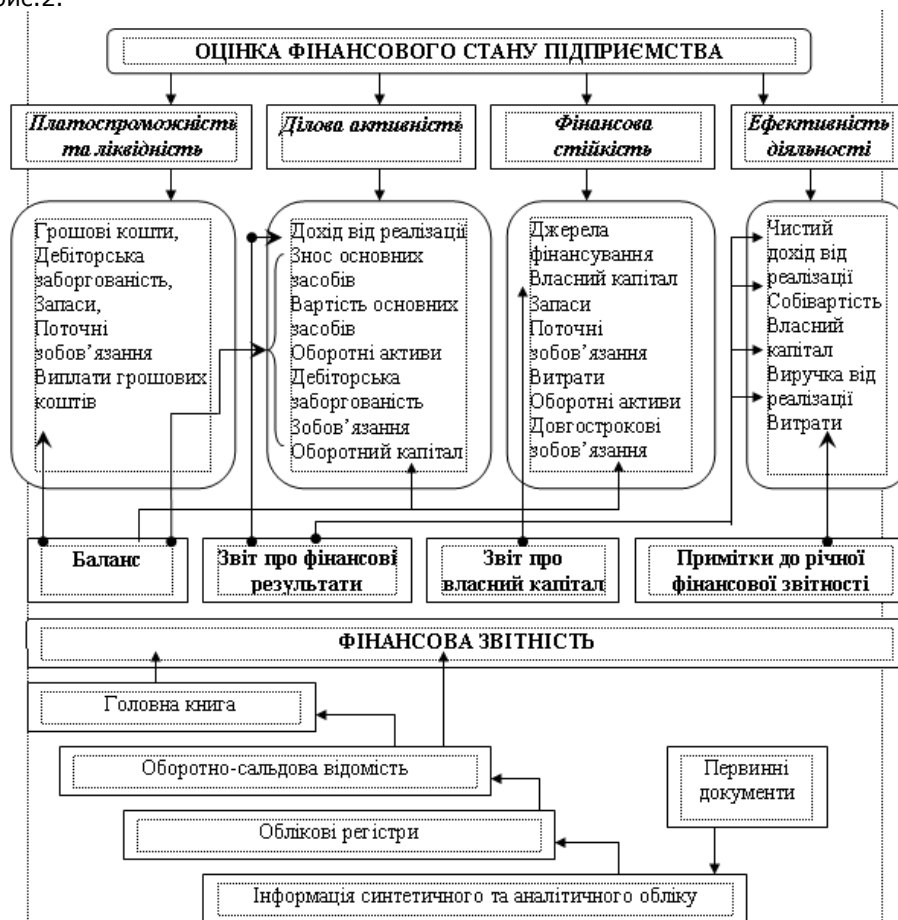

Рис.2. Фактографічна інформація, яка необхідна для оцінки фінансового стану

Досягнення необхідних параметрів, якісних ознак фінансова звітність може лише поетапно: від правильного відображення господарських операцій в первинних облікових носіях – документах, подальше перенесення у реєстри аналітичного та синтетичного обліку та до належного представлення даних у звітності. Хоч і первинна документація прямо не може бути використана в аналітичних цілях, проте це «маленька цеглинка» в ланцюжку створення об'єктивної інформаційної бази оцінки фінансового стану.

Отже фінансова звітність – це головне джерело вихідних даних для аналітичних оцінок в системі показників фінансового стану, однак недосконалість, неповне висвітлення потрібних параметрів є головним обґрунтуванням потреби подальших удосконалень та змін в її формі.

Список використаних джерел:

1. Ковалев В.В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. / В.В. Ковалев – М.: Финансы и статистика, 2013. – 519с.
2. Косова Т.Д. Удосконалення методики аналізу фінансового стану підприємства в умовах реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності. / Т.Д. Косова // Торгівля і ринок України. – Донецьк: Дон дует, 2014. – С.52-58
3. Шевчук Є. Сучасні теоретичні підходи до визначення сутності та завдань процесу діагностики фінансового стану підприємства / Є. Шевчук // Збірн. студ. наук. праць ЧТЕІ КНТЕУ. – Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. – С. 259-261.
4. Шеремет А. Д. Система показателей деловой активности и эффективности деятельности предприятия / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негнашев - Режим доступа [http://www.business-plan.nm.ru/bp/stat_main.htm].

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Опеченик Т. О., 2 курс, (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Наук. керівник - Круглянко А. В.

У статті досліджені особливості діагностики фінансового стану сучасного підприємства. Визначені інформаційні та методичні аспекти діагностики. Розглядаються різні підходи до побудови системи діагностики підприємства. Визначена економічна діагностика як особливий діагностичний випадок у аналізі фінансового стану підприємства.

In the article the peculiarities of diagnostics of financial state of the modern enterprise are investigated. Information and methodological aspects of diagnostics are defined. Different approaches to the construction of enterprise diagnostics system are considered. The economic diagnostics is defined as a special diagnostic case in the analysis of the financial state of the enterprise.

Ринкова економіка та зміна форм господарювання ставлять перед суб'єктами господарювання нові проблеми, однією з яких є забезпечення економічної стабільності розвитку. В даний час значна кількість вітчизняних підприємств функціонують у невизначеному фінансовому середовищі. Тому визначення фінансової стабільності підприємств необхідне не тільки для них самих, але і для партнерів, які приймають безпосередню участь у їх діяльності. Виявлення та об'єктивне відображення фінансового стану підприємства дозволяє власникам, керівникам, партнерам по бізнесу, банкам визначати надійність, стабільність даного підприємства, оцінювати ефективність використання фінансових ресурсів, спрогнозувати фінансові результати його діяльності. Окремі теоретичні та методичні аспекти діагностики та управління фінансовим станом підприємства розглядаються в наукових працях провідних науковців І. А. Ажамана, Л. А. Бернштейна, І. О. Бланка, О. В. Батрака, У. Л. Гилки, К. Уолша, Е. Хелферта, Р. Холта, Г. В. Савицької, В. В. Ковалева, Н. А. Петрищенка, А. Д. Шеремета, Є. В. Мниха, С. І. Шкарабана, І. В. Спільник, С. С. Черниша та інших. Виходячи із зазначеного метою цієї статті ми визначаємо дослідження теоретичних положень щодо управління фінансовим станом підприємства через засоби його економічної діагностики. Процес прийняття рішень щодо розвитку підприємства передбачає наявність достатньо повної і достовірної інформації. Ця інформація повинна включати обізнаність: про наявність і величину попиту на товари та послуги; про фінансову стійкість і платоспроможність клієнтів, партнерів, конкурентів; про ціни, курси, тарифи; про можливості обладнання і нової техніки. Однак, на практиці така інформація часто буває неоднорідною, різноякісною, неповною або перекрученою, що, природно, є джерелом загрози системної безпеки підприємства, працюючого в умовах ризику і нестабільної економіки.

Користувачами інформації, одержаної в результаті проведення діагностики фінансово-економічного стану підприємства, виступають:

- акціонери та засновники підприємства, яких цікавить рентабельність акціонерного капіталу;
- менеджери підприємства, яким результати діагностики надають достовірну інформацію про ефективність управління підприємством;
- інвестори, що вкладають капітал із певним рівнем ризику з метою отримання доходу від нього;
- кредитори, яких цікавить платоспроможність підприємства і ризик неповернення позичкових коштів;
- працівники підприємства, зацікавлені в отриманні інформації про здатність підприємства своєчасно виплачувати заробітну плату;
- постачальники матеріально-технічних ресурсів для з'ясування платоспроможності суб'єкта господарювання;
- споживачі продукції (клієнти підприємства), зацікавлені в стабільності фінансового стану як запоруки вчасних поставок товарів;
- державна податкова служба для з'ясування надходжень до бюджету;

- страхові компанії для визначення настання страхового випадку;
- органи державного управління та суспільні організації, зацікавлені в економічному добробуті держави і регіону [2; 3].

Система діагностики фінансового стану повинна забезпечувати як моніторинг, автоматичний облік і розрахунок фінансових показників, так і виявляти області та причини порушень. Для побудови системи економічної діагностики підприємства в цілому В. Забродський, Л. Трескунова та Л. Янов пропонують застосувати структурно-статистичний підхід, тобто виділити в його структурі складові частини, що виконують певну функцію чи сукупність однорідних функцій, – підсистеми підприємства, тобто вивчити його структуру [5, с. 89]. Далі пропонується визначити перелік показників діагностування, до якого включити такі показники, які характеризують діяльність окремих підсистем та одночасно дають можливість здійснити узагальнюючу діагностику стану підприємства. Отже, дані автори розглядають підприємство як загальну систему діагностики (ЗСД), в якій виділяються підсистеми діагностування:

- локальні системи діагностики (ЛСД), для котрих визначаються переліки діагностичних показників та алгоритми їх розрахунку;
- локальні алгоритми діагностики (ЛАД);
- алгоритми загальної діагностики (АЗД), що враховують взаємозв'язок між показниками.

Пропонуємо застосувати даний принцип побудови системи діагностики для більш вузького об'єкта – фінансового стану підприємства, тобто розглядати саме фінансовий стан як загальну систему діагностики. Тоді постає проблема виділення локальних систем діагностики фінансового стану та формування для них списків діагностичних показників.

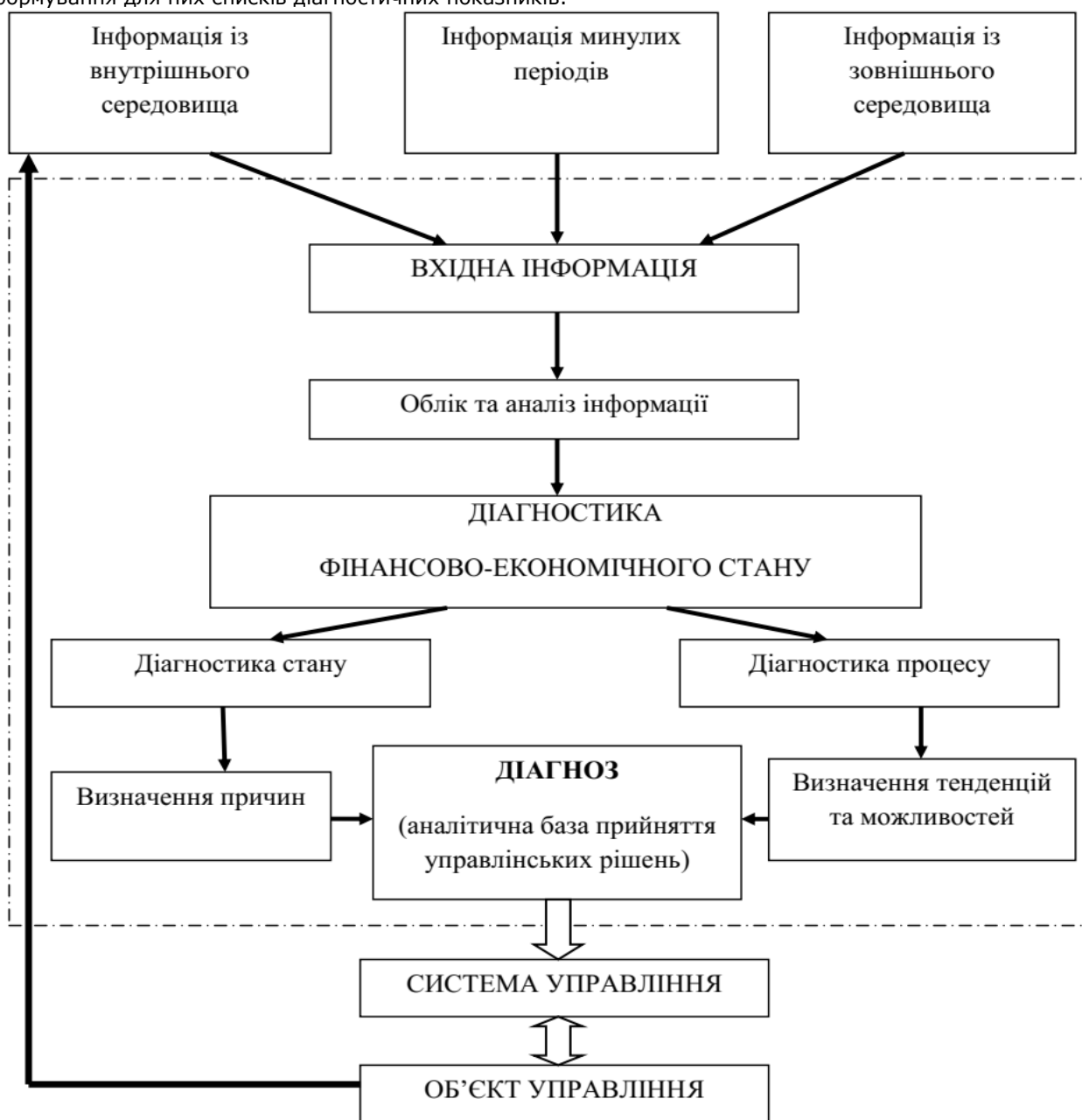

Рис. 1. Система діагностики фінансового стану підприємства

Показники, що відбираються для діагностики, повинні утворювати систему, тобто вони повинні описувати найсуттєвіші характеристики фінансового стану підприємства, виключаючи дублювання та суперечливість один одному. Для формування систем показників за кожною виділеною локальною системою діагностики фінансового стану підприємства було досліджено існуючі методики оцінки фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, ділової активності та рентабельності підприємства.

Система управління суттєво впливає на об'єкт управління, який є джерелом інформації із внутрішнього середовища, яка є входом до системи діагностики. Зі схеми видно, що відбувається постійна циклічність елементів діагностики фінансово-економічного стану, яка призводить до безперервного взаємозв'язку [6, с. 112].

Зазначимо, що проведення діагностики повинно базуватися на загальноприйнятих принципах, найважливішими з яких вважаються:

- своєчасність – діагностику необхідно проводити до створення кризової ситуації, появи перших ознак банкрутства, враховувати динамічність діяльності підприємства;
- комплексність – окремі явища і процеси доцільно досліджувати в комплексі з усіма іншими взаємопов'язаними явищами, чинниками, цілями;
- науковість – діагностика проводиться на основі науково обґрунтованих понять, категорій, закономірностей, застосуванні методології та методів дослідження;
- автентичність – процес діагностування базується на первинній, достовірній інформації;
- точність – відповідність реальним фактам, цілям і вимогам, що висуваються до процесу діагностування;
- об'єктивність – діагностика має здійснюватися за розробленою програмою дослідження, за чітко визначеними базовими параметрами з мінімальним впливом фактору суб'єктивізму; у процесі діагностики необхідно використовувати тільки реальні факти, методи та заходи, щоб знизити рівень неточних оцінок;
- ефективність – здійснюючи діагностику підприємства, потрібно постійно порівнювати позитивні і негативні наслідки її проведення і витрати, які пов'язані з цим процесом.

Оцінка економічного та фінансового стану підприємства передбачає певну послідовність виконання аналітичної роботи [4, с. 167].

Наступним кроком побудови системи діагностики фінансового стану підприємства повинно стати формування локальних алгоритмів діагностики за трьома виділеними підсистемами, для чого потрібно визначити переліки показників діагностики та алгоритми їх розрахунку.

Узагальнену систему діагностики фінансового стану підприємства представлено на рис.

Методичний підхід, що використовується для визначення діагнозу про фінансовий стан, складається з восьми етапів.

На першому етапі, формується мета та визначаються цільові показники. До основних груп показників при проведенні діагностики фінансового стану відносяться: показники ліквідності, показники рентабельності, показники ділової активності та показники платоспроможності та показники фінансової стійкості.

На другому етапі відбувається вибір організаційних форм та методів її реалізації; розроблення програми проведення. Розроблення програми проведення діагностики фінансово-економічного стану підприємства повинне здійснюватися з урахуванням головної мети дослідження та відповідно до поставлених до неї завдань. Також необхідно під час визначення етапів програми звернути увагу на особливості раціональної організації праці, достовірне та актуальне інформаційне забезпечення.

На третьому етапі, збирають дані та підготовлюють інформацію для діагностики тому що основним критерієм доцільності проведення діагностики та побудови на її результатах стратегії подальшого розвитку підприємства є наявність актуальної, достовірної інформації, необхідної для ґрунтовних досліджень. Для цього використовують оперативні дані та дані форм звітності. Для цього підприємство створює відповідну інформаційну базу. Такою інформаційною базою аналізу фінансового та економічного стану є бухгалтерська фінансова звітність, тобто система показників, які відображають майновий і фінансовий стан підприємства на конкретну дату. У разі, якщо раніше аналіз не проводився і дані відсутні, то необхідно розробити нові форми та бланки звітності.

Інформація із зовнішнього середовища повинна включати обізнаність: про наявність і величину попиту на товари та послуги; про фінансову стійкість і платоспроможність клієнтів, партнерів, конкурентів; про ціни, курси, тарифи; про можливості обладнання і нової техніки. Однак на практиці така інформація часто буває неоднорідною, різноякісною, неповною або перекошеною, що, природно, є джерелом загрози системної безпеки підприємства, працюючого в умовах ризику і нестабільної економіки.

Інформація із зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта дослідження та інформація минулих періодів є вихідною інформацією для системи діагностики. Від вихідної інформації вимагається своєчасність, повнота, вірогідність, характерність, цінність та доступність. В результаті даної системи формується аналітична база для прийняття управлінських рішень.

Принципи інформаційного забезпечення, які повинні використовуватися під час дослідження фінансово-економічних показників:

- актуальність – своєчасне оновлення інформації
- оперативність – швидка реакція на зміни в матеріальному забезпеченні;
- доступність – інформація доступна для користувачів системи – автоматизованість – звітність оброблюється автоматизовано.

Використання запропонованих принципів інформаційного забезпечення внутрішніх груп користувачів дасть змогу забезпечити високий рівень швидкості обробки даних. Для цього необхідно використовувати програмне забезпечення, яке сприяє оперативності отримання та обробки даних [1, с. 42].

На четвертому етапі, здійснюється оцінка та первинний аналіз одичних показників. При цій оцінці діагностики можливо визначити якими є значення параметрів, прийнятними, нормальними чи кризовими з урахуванням поточного стану підприємства. Цей етап потребує відповідного методологічного забезпечення, певного кваліфікаційного рівня працівників, які займаються аналізом, їх забезпеченості технічними засобами.

П'ятий етап вміщує розрахунки інтегральних та групових показників фінансово-економічного стану підприємства.

На шостому етапі проводиться інтерпретація даних та рекомендацій щодо поліпшення становища фінансово-економічної діяльності підприємства. Доцільно проводити висновки про одержанні результати щодо стану показників, оцінити динаміку досліджуваних процесів та управлінських рішень. Також, необхідно виправляти помилки, які допущення у стратегіях для подальшого фінансового розвитку підприємства.

На сьомому етапі прогнозуються цільові показники у короткостроковій перспективі для виявлення тенденцій за обставинами, які склалися. Прогнозування включає побудову моделей як одновимірних, так і багатовимірних.

І на останньому, восьмому, етапі складається звіт за результатами фінансово-економічної діагностики. Звіт може бути для внутрішнього використання та для зовнішнього. Внутрішній звіт включає процес управління фінансово-економічним розвитком, тому він повинен бути більш детальним та розгорнутим для аналізу фінансово-економічних результатів. Зовнішній звіт повинен бути стислим, тому що він використовується стейкхолдерами (зацікавленими сторонами) [2, с. 107.].

Системі діагностики фінансового стану підприємства характерні: цілеспрямованість, цілісність, повнота та прозорість, гнучкість, об'єктивність, динамічність, циклічність, ефективність, адаптивність та перспективність.

Але інформація отримана за результатами використання такої системи діагностики фінансового стану, не дозволяє в повній мірі використовувати її як підґрунтя для відбору ефективних заходів щодо забезпечення розвитку підприємства. Це пояснюється тим, що:

1) по-перше, набір якісних та кількісних показників або занадто великий, або недостатньо віддзеркалює наявні проблеми, що не дозволяє швидко і своєчасно надати результати таких обрахувань та здійснювати їх постійний моніторинг;

2) по-друге, критерії оцінки показників фінансово-економічного стану в більшості випадків розмиті, що не дозволяє більш чітко визначити «вузькі місця» в управлінні розвитком підприємства;

3) по-третє, узагальнення результатів за комплексним підходом не дозволяє в повній мірі виявити потенційні загрози та ризики і визначити першочерговість управлінських рішень.

Таким чином, удосконалення підходу до діагностики фінансового стану підприємства необхідно проводити через зміни в системі діагностики фінансового стану підприємства та усунення означених проблем.

Список використаних джерел

1. Ажаман І. А. Інформаційне забезпечення проведення діагностики фінансово-економічного стану підприємства / І. А. Ажаман, Н. А. Петрищенко, Л. В. Кулікова // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – Випуск 2 (13). 2018. – С. 39-42.
2. Батрак О. В. Методичні положення та методика діагностики фінансового стану підприємства / О. В. Батрак // Формування ринкових відносин в Україні. 10 (137). – 2012. – С. 104-107.
3. Гилка У. Л. Проблеми та специфіка застосування фінансово-економічного аналізу на підприємстві / У. Л. Гилка // Економіка промисловості. – 2009. – № 3. – С. 146 – 150.
4. Гринчутський В. І. Економіка підприємства: навч. посібн. для студентів вузів/ В. І. Гринчутський, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погрішук. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 303 с.
5. Забродский В. Экспертная система диагностики деятельности предприятия / В. Забродский, Л. Трескунова // Бизнес-информ. – 1998. – № 21-22. – С. 88-93.
6. Черниш С. С. Діагностика фінансового стану підприємства / С. С. Черниш // Інноваційна економіка. – 2010. – №3. – С. 111-114.

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ

Павлович А., Павлюк А., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Рошило В.І.

Статтю присвячено новациям чинного бюджетного законодавства щодо формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації. На основі критичної оцінки організаційно-правового забезпечення наповнення місцевих бюджетів, обґрунтуванні пропозицій щодо розвитку функціонування місцевого самоврядування.

The article is devoted the innovations of current budgetary legislation in relation to forming of local budgets in the conditions of decentralization. On the basis of critical estimation of the organizaciyno-pravovogo providing of filling of local budgets, ground of suggestions in relation to development of functioning of local self-government.

Сучасний економічний стан адміністративно-територіальних одиниць України характеризується наявністю проблем, пов'язаних з обмеженістю фінансових ресурсів на мезорівні, розбалансованістю фінансових потоків місцевих бюджетів та неефективною системою управління такими потоками.

Реальний стан фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування на виконання функцій і завдань у межах власної компетенції щодо реалізації доручених центральною владою повноважень є надзвичайно складним. Моніторинг виконання місцевих бюджетів України підтверджує, що найбільша питома вага належить надходженням від загальнодержавних податкових платежів, які фактично не пов'язані з власною діяльністю територіальних громад. Натомість обсяг ресурсів, що передаються місцевій владі для виконання делегованих повноважень у вигляді трансфертів, не відповідає їх компетенціям. Це неабиякою мірою суперечить демократичним механізмам ринкової економіки, принципам планування та управління фінансових ресурсів територіальних громад, задекларованих у вітчизняному бюджетно-податковому законодавстві та європейських нормах права.

Незважаючи на досягнутий за роки незалежності України прогрес у сфері забезпечення фінансовими ресурсами потреб територіальних громад, в багатьох адміністративно-територіальних одиницях вони все ще залишаються вкрай обмеженими. По-перше, малий обсяг доходів не дає реальних можливостей місцевій владі бути фінансово незалежною та впливати на соціально-економічні процеси у регіонах. По-друге, доступ на ринки запозичень стримується через високі ставки, сплата яких перевищує навантаження на місцеві бюджети. По-третє, надходження від комунальних підприємств не завжди покривають витрати на їх утримання. По-четверте, механізм використання бюджетних коштів не забезпечує задоволення суспільних потреб. Відтак сьогодні принципової ваги набуває пошук альтернативних джерел для забезпечення фінансової дієздатності територіальних громад.

Питання розвитку місцевих бюджетів є предметом наукових досліджень провідних вітчизняних та зарубіжних учених. Зазначені проблеми знайшли відображення у працях вітчизняних науковців, зокрема Й.Бескида, О.Василика, В.Дем'янишина, О.Кириленко, В.Кравченка, І.Луніної, І.Лютого, В.Опаріна, К.Павлюк, Ю.Пасічника, В.Федосова, С.Юрія, А. Буряченка та інших. Належне місце у зазначеному науковому доробку займають роботи західних вчених А.Вагнера, Р.Гнейста, Л.Штейна. Вагомий внесок у дослідження теорії та практики регіональних бюджетів зробили російські вчені А.Бабиц, Л.Дробозіна, Ю.Константінов, Л.Окунева, Г.Поляк, Л.Павлова, В.Родіонова, Б.Сабанті, В.Сенчагов, Д.Чернік.

Більшість наукових праць з питань місцевих фінансів орієнтована на виявлення загальних тенденцій функціонування місцевих бюджетів. Водночас бракує наукових і практичних напрацювань щодо окреслення шляхів оптимізації процесів формування доходів і видатків місцевих бюджетів, які б відповідали сучасним вимогам економічного розвитку і задовольняли потреби територіальної громади.

Метою статті є розкриття теоретико-методологічних засад місцевих бюджетів та організаційно-правові підвалини їх функціонування у бюджетній системі України.

Об'єктом дослідження є процес формування доходів місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади функціонування місцевих бюджетів України в контексті обмеженості фінансових ресурсів регіону.

В умовах розвитку та модернізації територіальної організації влади в Україні та забезпечення якісного розвитку регіонів країни, пріоритетним напрямом трансформаційних змін є посилення ефективності функціонування системи фінансового забезпечення місцевих органів влади. На нашу думку, в контексті процесів політичної та фінансової децентралізації місцеві бюджети набувають особливого значення, оскільки через них встановлюються взаємовідносини між органами самоврядування та підприємствами, установами, організаціями, населенням відповідної адміністративно-територіальної одиниці щодо розподілу фінансових ресурсів для ефективного соціального та економічного розвитку.

Проте політика децентралізації повинна враховувати велику кількість факторів, що прямо чи опосередковано впливають на розвиток територій, зокрема, історично сформовані відносини між ланками економічної та політичної систем різних рівнів. Планування напрямів використання ресурсів місцевих бюджетів визначається також і станом економічного розвитку конкретної адміністративно-територіальної одиниці. Окрім цього, органи місцевого самоврядування повинні бути зацікавленими у ефективності використання коштів.

Основними нововведеннями запропонованої програми децентралізації влади є запровадження нової системи адміністративно-територіального устрою України; передача функцій виконавчої влади від місцевих адміністрацій виконавчим органам рад відповідного рівня; розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування за принципом субсидіарності і наділення саме громад максимально широким колом повноважень.

Такий перерозподіл коштів на користь місцевих бюджетів надасть можливість місцевим органам влади вирішувати нагальні проблеми регіонів щодо охорони і збереження довкілля, житлово-комунального господарства та оптимізувати видатки на окремі заходи, які будуть враховувати специфіку кожного регіону.

З одного боку, здійснення децентралізації є необхідним кроком з огляду на євро інтеграційний зовнішньополітичний курс держави. З іншого боку, трансформація державного устрою може створити нові виклики для українського суспільства, особливо у процесі здійснення адміністративно-територіальної реформи та на перших етапах функціонування нової системи організації публічної влади. Зокрема можуть виникнути проблеми, пов'язані з необхідністю перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць (з метою забезпечення їх фінансової спроможності).

Розподіл функціональних повноважень визначений Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», не відповідає розподілу видатків між місцевими бюджетами, який встановлено Бюджетним кодексом України. Це призводить до того, що фактичне фінансування майже п'ятої частини видатків місцевих бюджетів (за нашими розрахунками) не відповідає нормам Бюджетного кодексу України. Так, фінансування закладів післядипломної освіти, фельдшерсько-акушерських пунктів, поліклінік, загальноосвітніх навчальних закладів здійснюється з місцевих бюджетів усіх рівнів, хоча Бюджетний кодекс України закріплює його за конкретними видами місцевих бюджетів. Недоліки нормативно-правового

регулювання розподілу видатків між місцевими бюджетами, навіть після внесення відповідних змін до Бюджетного кодексу України (щодо реформи міжбюджетних відносин), призводять до низької відповідальності місцевих органів влади за надання місцевих суспільних благ і послуг, а також до відсутності стимулів до зростання їх обсягів та якості на основі підвищення ефективності та вдосконалення структури бюджетних видатків, до збільшення бюджетних надходжень [1, с.56].

Найбільшим системним недоліком у реалізації адміністративно-територіальної реформи є уніфікований підхід до формування спроможних територіальних громад, оскільки Методика формування спроможних територіальних громад не враховує особливостей окремого регіону країни. Параметри, які покладено в основу визначення потенційного адміністративного центру об'єднаної територіальної громади, є достатньо обмеженими та стандартизованими, що не дозволяє визначити реальний рівень фінансового потенціалу, а також соціально-економічного розвитку території. Крім того, умови формування спроможних територіальних громад, визначені в даній методиці, спонукають до посилення процесів урбанізації в Україні.

В основі методики формування спроможних територіальних громад необхідно застосовувати більш розгалужену систему показників, яка б враховувала специфічні для кожного регіону особливості, зони економічної активності, рівень податкоспроможності територій що, згладжуватиме надмірне укрупнення територіальних громад й, водночас, не допускати збереження наявного подрібнення територіальних громад, насамперед сільських та селищних.

Стратегія реформування системи фінансового забезпечення місцевих органів влади передбачає формування та нарощування власної ресурсної бази, упорядкування питань власності стосовно об'єктів соціально-культурної сфери з одночасним розглядом питань щодо їх можливої функціональної оптимізації, створення ефективних інституцій для результативної роботи і виконання всіх необхідних повноважень та територіального розвитку.

Нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетні відносини в Україні, визначено цілий ряд заходів щодо удосконалення міжбюджетних відносин з метою зменшення залежності місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету, створення належних умов для виконання органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади покладених на них функцій.

Зокрема, з метою збільшення фінансової самодостатності місцевих бюджетів, шляхом подальшої децентралізації управління бюджетними коштами, до місцевих бюджетів була передана частина доходів державного бюджету, збільшено ресурс місцевих бюджетів на виконання власних повноважень, розширено джерела формування доходів бюджету розвитку тощо.

Децентралізація, яка передбачає делегування владних повноважень на місцевий рівень, призводить до вищої ефективності публічного управління на нижчому рівні, а також більше враховує інтереси громадян.

Однак, разом з цим, слід мати на увазі, що перенесення значних владних повноважень та функцій з державного на нижчі рівні без відповідного фінансового забезпечення може привести до негативних наслідків.

Нова якість бюджетного процесу, в контексті реалізації реформи створення місцевого самоврядування на засадах децентралізації, вимагає удосконалення механізму формування фінансово спроможної територіальної громади та її нової територіальної організації шляхом удосконалення законодавчо-нормативного забезпечення, зокрема:

- підготувати й прийняти нову редакцію Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», удосконаливши забезпечення функціонування повноцінного місцевого самоврядування на різних рівнях управління, перерозподіл повноважень в системі органів місцевого самоврядування та між органами місцевого самоврядування та державними органами виконавчої влади;
- розподіл додаткової дотації на здійснення переданих із державного бюджету видатків із утримання закладів освіти та охорони здоров'я, має бути здійснено лише пропорційно індексу відносної податкоспроможності зведеного бюджету областей, а не пропорційно до питомої ваги чисельності наявного населення області;
- переглянути розрахунок обсягу медичної субвенції для Чернівецької області з урахуванням реального росту заробітної плати і цін на медпрепарати і продукти харчування;
- передбачати медичну субвенцію на надання вторинного рівня медичної допомоги населенню виключно для тих місцевих бюджетів, на території яких є заклади, що мають право надавати таку допомогу;
- надати цільову субвенцію з державного бюджету на утримання державних вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації (коледжів) закладів (за прикладом субвенції на фінансування професійно-технічних закладів).

Список використаних джерел:

1. Буряченко А. Є., Філімошкіна І. О. Фіскальна децентралізація та фінансова спроможність місцевого самоврядування в Україні / А. Є. Буряченко, І. О. Філімошкіна // Фінанси України. – 2018. – №5. – с.56–68.
2. Нечипоренко А. В. Бюджетна децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / А. В. Нечипоренко, А. Г. Качула // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. – 2018. – Вип. 29, Ч. 2. – С. 95–98.

НАПРЯМКИ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНОЇ РЕФОРМИ

Павлюк М., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Рошило В.І.

У статті досліджено особливості формування та виконання місцевих бюджетів в процесі бюджетної децентралізації. Розглянуто новачки в бюджетному законодавстві, що регламентують ключові аспекти механізму формування бюджетів на місцевому рівні.

In the article the features of forming and implementation of local budgets are investigational in the process of budgetary decentralization. Innovations in a budgetary legislation, which regulate the key aspects of mechanism of forming of budgets at local level, are considered.

Одним з головних завдань реформи з децентралізації є створення ефективних механізмів фінансового забезпечення власних та делегованих повноважень місцевих органів влади з метою збільшення фінансової спроможності та розширення автономії місцевих бюджетів. Підвищення рівня фінансової незалежності місцевих органів влади є вирішальним чинником економічного розвитку регіонів, що створить фінансові основи для надання мешканцям територіальних громад високоякісних і доступних публічних послуг. Система фінансового забезпечення має гарантувати такий обсяг власних бюджетних ресурсів місцевих органів влади, який відповідав би наданим їм конституцією повноважень, що обумовлює актуальність обраної теми.

Місцеві бюджети в Україні нині формуються переважно не за рахунок власних та закріплених джерел надходжень, а за рахунок міжбюджетних трансфертів з бюджетів вищого рівня – частка трансфертів у структурі ресурсу місцевих бюджетів складає близько 55%. Тобто, управління використанням бюджетних ресурсів фактично здійснюється з центру, що суперечить загальним засадам Європейської Хартії місцевого самоврядування.

Тому, розширення та оптимізація джерел наповнення місцевих бюджетів, збільшення повноважень місцевих органів влади в управлінні фінансовими ресурсами та підвищення їхньої самостійності є надзвичайно важливим завданням. Його вирішення сприятиме підвищенню рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування і якісному виконанню покладених на них завдань і функцій [1, с.19].

Питанням, пов'язаним з формуванням та використанням коштів місцевих бюджетів, присвячені праці вітчизняних науковців та практиків: Й. Бескида, О. Василика, О. Демків, І. Дьяконової, А. Єпіфанова, М. Карліна, В. Кравченко, В. Малько, В. Опаріна, М. Пабата, Ю. Петленко, І. Сало, О. Сунцової, Л. Тарангул, В. Федосова, С. Юрія та інших.

Проблеми фінансового забезпечення територіальних громад та удосконалення розмежування повноважень між центральними органами влади та органами місцевої влади є предметом постійної дискусії з боку політиків, науковців та практиків. Значну увагу дослідженню цих питань приділяють відомі вчені: Т. Бондарук, С. Буковинський, А. Буряченко, В. Вишневецький, І. Запатріна, О. Кириленко, І. Луніна, Ц. Огонь, К. Павлюк, Ю. Пасічник, Д. Полозенко, С. Слухай, І. Чугунов, І Чуркіна та інші.

Поряд з цим у вітчизняній науковій літературі недостатньо дослідженими є питання, пов'язані з розвитком місцевих бюджетів з урахуванням фінансової децентралізації та зміни ролі органів місцевого самоврядування у забезпеченні соціально-економічного розвитку громади.

Метою статті є розкриття теоретико-методологічних засад, та практичних рекомендацій щодо розвитку місцевих бюджетів у контексті фінансової децентралізації в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні підходи та прикладні аспекти розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації.

Об'єктом дослідження є місцеві бюджети, їхні доходи і видатки.

Місцеві бюджети є важливою ланкою бюджетної системи, оскільки відіграють суттєву роль у перерозподілі валового внутрішнього продукту, вирішенні проблеми фінансового забезпечення регіонів. Крім того, здійснюють безпосередній вплив на задоволення різних потреб населення, стан та якість надання державних послуг. Найважливіші аспекти складної і багатогранної ролі місцевих бюджетів як головного інструменту бюджетного регулювання полягають у наступному [2, с.125]:

- місцеві бюджети є дієвим важелем регулювання економіки, оскільки через них проходить перерозподіл суспільного продукту;

- місцеві бюджети є важливим інструментом здійснення фінансового вирівнювання. Основний зміст горизонтального бюджетного регулювання полягає у фінансовому вирівнюванні бюджетів у територіальному розрізі. На практиці ця функція реалізується в процесі бюджетного регулювання через диференціацію нормативів відрахувань від загальнодержавних податків, що надходять до бюджетів територій, та за допомогою міжбюджетних трансфертів (дотацій і субвенцій). У такий спосіб забезпечується вирівнювання бюджетної забезпеченості територій та поступове усунення відмінностей соціально-економічного розвитку;

- місцеві бюджети є найважливішим джерелом зведених фінансових ресурсів України з точки зору безпосереднього впливу на економічні процеси.

Узагальнюючи науковий доробок провідних вчених економістів варто виокремити основні ознаки місцевих бюджетів. До них належать такі:

- територіальна приналежність місцевого бюджету (критерієм віднесення певного бюджету до місцевих є не просто адміністративно-територіальна приналежність, а належність до територіальної громади як форми самостійної організації населення. Ця ознака відображає сферу дії місцевого бюджету);

- соціальна спрямованість (близько третини коштів місцевих бюджетів використовуються на

забезпечення соціальних потреб населення);

- залежність формування та використання фінансового ресурсу місцевого бюджету від економічного потенціалу території;
- законодавча та нормативно-правова визначеність особливостей складання та функціонування місцевих бюджетів.

Акцентуючи увагу на можливостях, які органам місцевого самоврядування надала реформа місцевого самоврядування, першочергово увагу слід звернути на завдання розвитку підприємництва на території громади, яке стало одним з ключових в умовах децентралізації. Оскільки відповідальність за розвиток територіальної громади покладається на органи місцевого самоврядування, стимулювання економічного розвитку та активізація підприємництва означає створення з боку органів місцевого самоврядування таких умов, які приваблюють суб'єктів господарювання.

Кожна територіальна громада характеризується рядом специфічних особливостей, тому об'єднання рішень та координація дій щодо підтримки економічних ініціатив на центральному рівні не може бути ефективним в однаковій мірі в різних регіонах та громадах. Тому саме на місцеві органи врядування покладається завдання розвитку підприємництва на місцевому рівні, яке передбачає три напрямки роботи:

- активізацію підприємницької активності жителів територіальної громади;
- залучення інвестиційних ресурсів та нових підприємств на територію громади;
- підтримку вже функціонуючих підприємств. Реалізація поставленого перед органами місцевого

самоврядування завдання залежить від особливостей місцезнаходження, наявної в громади, ресурсної бази та інших аспектів розвитку громади, які прямо впливають на її сприйняття як середовища розвитку підприємництва.

За 2018 рік по доходах бюджет Глибоцького району виконаний в сумі 599370,4 тис. грн., при річному уточненому плані 602562,3 тис. грн., що складає 99,5% до уточненого плану на рік, в тому числі по загальному фонду – 587182,4 тис. грн. (99,9%), спеціальному фонду – 12188 тис. грн. (132,7%). Аналіз динаміки надходження доходів до місцевих бюджетів Глибоцького району (з урахування міжбюджетних трансфертів) у 2018 році свідчить, про щорічне збільшення загальних надходжень – на 153430 тис. грн., або 34,4% порівняно з 2016 роком та на 65637,9 тис. грн., або 12,3% у порівнянні з 2017 роком.

До місцевих бюджетів району по загальному та спеціальному фондах (без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2018 рік надійшло 83890,4 тис. грн., що становить 109,3% або на 7129,8 тис. грн. більше річного плану, затвердженого місцевими радами району з урахуванням змін (76760,6 тис. грн.) та на 12746 тис. грн. (17,9%) більше, ніж за минулий рік.

З 20 місцевих бюджетів району план загального фонду на 2018 рік виконали 18 та досягли рівня надходжень в порівнянні з відповідним періодом минулого року 12 місцевих бюджетів району.

Найбільшу питому вагу у надходженнях загального фонду займає податок на доходи фізичних осіб, частка якого у 2018 році склала 47% від загальних надходжень місцевих бюджетів. Надходження цього податку у 2018 році становили 33886,4 грн., що на 7796,4 тис. грн. (+29,9%) більше надходжень минулого року і на 15460,1 тис. грн., або 83,9% більше ніж в 2016 році.

Другим джерелом наповнення доходної частини загального фонду бюджету району є місцеві податки і збори. Частка місцевих податків і зборів у доходах загального фонду бюджету складає 33,9%, що на 8,3% та 0,3% більше порівняно з 2016 - 2017 роками. Місцевих податків і зборів мобілізовано в сумі 24403,8 тис. грн. при уточненому плані 23377,5 тис. грн.. Процент перевиконання планових показників склав 4,4% або 1026,3 тис. грн. Фактичні надходження податку за 2018 рік склали 24403,8 тис. грн., що більше на 3390,3 тис. грн., або 16,1% від надходжень аналогічного періоду минулого року та на 11283,2 тис. грн., або на 1,8 раза більше порівняно з 2016 роком.

До спеціального фонду бюджету району (без урахування між бюджетних трансфертів) надійшло 11848 тис. грн. або 143,2% до річного плану з урахуванням змін 8276 тис. грн. (+3572 тис. грн.) та на 3286,9 тис. грн. (+38,4%) більше, ніж за минулий рік і на 5698,7 тис. грн., або 92,7 відсотка більше ніж в 2016 році. Надходження до бюджету розвитку в 2018 році становили 1 838,5 тис. грн. або 120,2% (+309,6 тис. грн.) до плану (1529 тис. грн.) та на 682,1 тис. грн. (в 1,6 рази) більше, ніж торік. В розрізі основних платежів до спеціального фонду найбільша питома вага припадала на власні надходження бюджетних установ – 76,6%, надходження коштів від пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту – 8,1%.

Офіційні трансфerti до місцевих бюджетів Глибоцького району у 2018 році надійшли на суму 515480 тис. грн., що на 126951,4 тис. грн. більше, ніж у 2016 році та на 52891,8 тис. грн. більше, ніж у 2017 році. Темпи росту надходження офіційних трансфертів до бюджету Глибоцького району у 2018 році відносно 2016 року і 2017 року становили відповідно 32,7% та 11,4%

З метою підвищення рівня фінансової самостійності місцевих органів влади вважаємо за необхідне запропонувати наступне:

- підвищити нормативи зарахування податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) до бюджетів міст обласного значення, міста Києва, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад з 60% до 75% , а до обласних бюджетів з 15% до 25% (за рахунок відповідного зменшення нормативів зарахування ПДФО до державного бюджету);

- недопущення перекладання на місцеві бюджети фінансування ряду соціальних функцій, зокрема, здійснення виплати компенсації громадянам за втрачене нерухоме майно за рахунок коштів місцевих бюджетів; покладання на громади видатків по наданню грошової компенсації деяким категоріям громадян (дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, особам з їх числа) для отримання житла, тощо. Забезпечити фінансування соціальних пільг, встановлених державою, зокрема на проїзд у громадському транспорті, за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету;

- внести зміни до порядку розподілу додаткової дотації на фінансування переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я в частині збільшення хоча б до 70% розподілу її пропорційно до питомої ваги приведенного індексу відносної податкоспроможності зведеного бюджету областей, а решта 30% - пропорційно до питомої ваги чисельності наявного населення областей.

Список використаних джерел.

1. Місцеве самоврядування в Україні. 2017 рік / О.В. Гарник та ін.; за ред. О. В. Слобожана. Київ, 2017. URL: http://auc.org.ua/sites/default/files/library/ms_2017.pdf.
2. Лободіна З. М. Технології бюджетування: реалії та перспективи вдосконалення / З. М. Лободіна // Економіка. Фінанси. Право. – 2018. – № 6/4. – С. 27–32. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/handle/316497/30939>

ЗВІТНІСТЬ ПРО ВИКОНАННЯ КОШТОРИСІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ: АНАЛІЗ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Петровська Н., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування",
спеціалізація "Державні фінанси"
Наук. кер. - Простебі Л.І.

У статті розкрито особливості складання звітності про виконання кошторисів установами державного сектору. Визначена структура звітності бюджетних установ. Проведено аналіз використання коштів загального і спеціального фондів кошторису Обласною комунальною установою "Чернівецька обласна клінічна лікарня".

The article reveals the features of reporting on the implementation of estimates by public sector institutions. The reporting structure of budgetary institutions is determined. Let us analyze the use of funds from the general and special budget funds of the Regional Communal Institution "Chernivtsi Regional Clinical Hospital".

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що складаючи фінансову звітність (зокрема і бюджетну) установ державного сектору можна прослідкувати за правильністю розпорядження та використання цільових бюджетних коштів, за дотриманням кошторисних показників протягом звітного періоду. Крім того, в Україні триває процес реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі й поступово запроваджуються нові форми звітності.

Метою статті є розкриття особливостей та аналіз звітності про виконання кошторису бюджетної установи.

Об'єктом дослідження є аналіз показників бюджетної звітності ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня".

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних, та практичних засад звітності про виконання кошторисів бюджетних установ.

Питанням складання фінансової звітності та її вдосконалення в бюджетних установах присвятили свої праці наступні вчені: Барабаш Д. В. [1], Кемарська Л.Г. [2], Лукановська І.Р. [3], Лучко М.Р., Рожелюк В.М. [4], Ценклер Н.І. [5]. Необхідними є подальші наукові дослідження щодо даної теми, особливо в умовах реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі. У відповідності до Бюджетного кодексу [6] бюджетні кошти можуть виділятися лише за наявності затверджених кошторисів і планів асигнувань. Установи мають право брати бюджетні зобов'язання, витратити бюджетні кошти на цілі, визначені затвердженими кошторисами. Бюджетна звітність — це система узагальнених і взаємопов'язаних показників, які відображають стан виконання кошторису за звітний період в розрізі бюджетної класифікації.

Особливостями складання звітності про виконання кошторисів установами державного сектору є: обов'язковість та державне регулювання; єдність форми та змісту; методологічна єдність показників; достовірність звітних показників; простота, ясність, доступність та прозорість звітності; цілісність; послідовність [4]. Структура бюджетної звітності згідно з "Порядком складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування" [7] подана на рис. 1.

Джерелами формування бюджетної звітності виступають: дані про кошторисні призначення; отримані доходи; касові та фактичні видатки установ державного сектору; дебіторську та кредиторську заборгованість за звітний період (місяць, квартал, рік).

Відзначимо основні вимоги до складання звітності про виконання кошторисів установ державного сектору [4, с.68]: інформація, що наведена у фінансовій та бюджетній звітності повинна бути достовірною тобто не містити помилок і перекручень; дані фінансової та бюджетної звітності повинні відповідати аналогічним даним бухгалтерського обліку та звітності органів ДКСУ; фінансова та бюджетна звітність повинна містити інформацію про всі проведені господарські операції, які відображені в бухгалтерському обліку; складання і подання фінансової та бюджетної звітності у відповідності до звітного періоду; форми фінансової та бюджетної звітності складаються у гривнях з копіями; форми фінансової та бюджетної звітності заповнюються за всіма передбаченими показниками граф та рядків. За відсутності даних у графах та рядках проставляються прочерки; дані фінансової та бюджетної звітності звіряються органами ДКСУ у терміни, встановлені Казначейством України та у межах термінів, визначених Бюджетним кодексом; форми звітності і пояснювальні записки повинні бути підписані керівниками і головними бухгалтерами (спеціалістами, на яких покладено виконання обов'язків бухгалтерської служби). Без таких підписів фінансова та бюджетна звітність вважається недійсною; подання фінансової та бюджетної звітності супроводжується листом, в якому зазначаються перелік форм фінансової та бюджетної звітності,

Фінанси

що подаються, та їх обсяг (кількість аркушів за кожною формою), а також перелік форм, які не подаються у зв'язку з відсутністю показників; форми звітності складаються та подаються із застосуванням автоматизованої системи подання електронної звітності клієнтами Державної казначейської служби України (АС «Є-Звітність»).

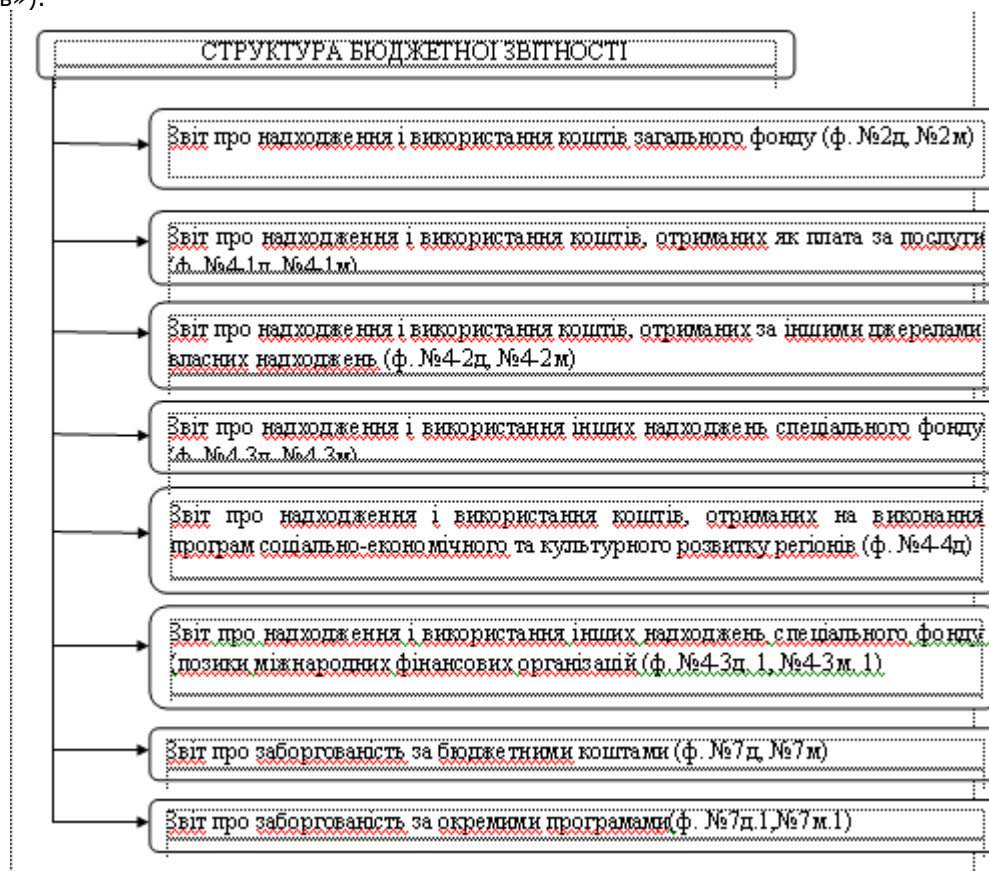

Рис. 1. Структура форм звітності про виконання кошторисів бюджетних установ

Проведемо аналіз використання коштів загального і спеціального фондів кошторису Обласною комунальною установою "Чернівецька обласна клінічна лікарня" [8]. ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" входить до мережі розпорядників і одержувачів коштів обласного бюджету Чернівецької облдержадміністрації за КПКВК 080101 (1412010), (0712010) "Багатопрофільна стаціонарна медична допомога населенню", та за КПКВК 081002 (1412020) (0712152) "Інші програми та заходи у сфері охорони здоров'я". Фінансування лікарні здійснюється за рахунок коштів медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, обласного бюджету та коштів спеціального фонду бюджету, які надходять в установу з різних джерел.

У відповідності до статистичної інформації ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" за 2016-2018 роки, побудована табл. 1

Таблиця 1.

Динаміка доходів ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" за 2016-2018 роки

тис. грн.

Джерела доходів	Роки			Відхилення					
				Абсолютне, +/-			Відносне, %		
	2016р.	2017р.	2018р.	2017/2016	2018/2017	2018/2016	2017/2016	2018/2017	2018/2016
I. Надходження коштів із загального фонду	78083,2	104679,5	119358,5	26596,3	14679	41275,3	34,1	14,0	52,9
II. Надходження коштів із спеціального фонду	6584,9	2510,9	5964,7	-4074	3453,8	-620,2	-61,9	137,6	-9,4
Разом	84668,1	107190,4	125323,2	22522,3	18132,8	40655,1	26,6	16,9	48,0

Статистичні дані, наведені в табл. 2.1, показують що доходи ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" формувалися як по загальному фонду, тобто за рахунок бюджетних асигнувань, так і по спеціальному фонду, які надходять в установу з різних джерел. Так, обсяг доходів по загальному фонду у 2016 р. становив 78083,2 тис. грн., у 2017 р. збільшився на 34,1% (або на 26596,3 тис.грн.) і становив 104679,5 тис. грн., а у 2018 р. ще зросли на 14,0% (або на 14679,0 тис. грн.) і становили 119358,5 тис.

Фінанси

грн. Абсолютне відхилення за весь досліджуваний період склало 41275,3 тис.грн. Відносно - 52,9%. Обсяг доходів по спеціальному фонду у 2016 р. становив 6584,9 тис. грн., у 2017 р. зменшився на 61,9% (або на 4074,0 тис.грн.) і становив 2510,9 тис. грн., а у 2018 р. збільшився на 137,6% (або на 3453,8 тис. грн.) і становив 5964,7 тис. грн. Абсолютне негативне відхилення за весь досліджуваний період склало 620,2 тис.грн. Відносно - 9,4%.

Варто відмітити, що доходи ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" протягом аналізованого періоду значно збільшилися. На 48,0%.

На рис. 1. представлено динаміку видатків кошторису ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" за 2016-2018 роки.

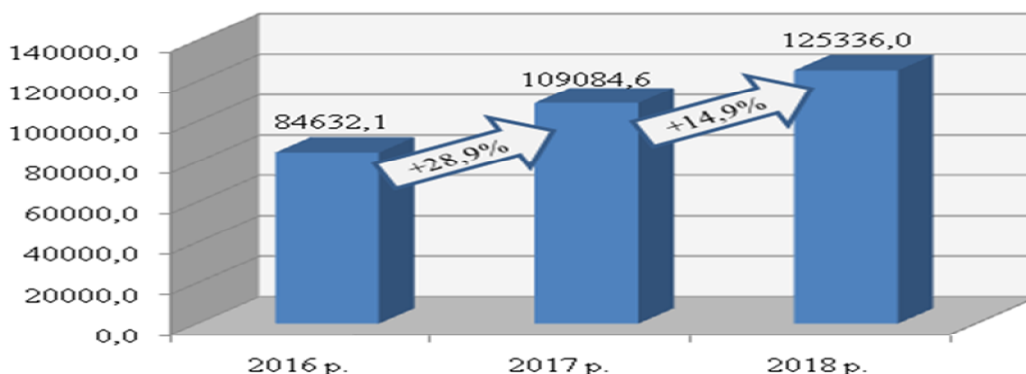

Рис. 1. Динаміка видатків кошторису ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" за 2016-2018 роки (тис. грн.)

Бачимо, що загальна сума видатків кошторису ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" за 2016-2018 роки збільшилася. Так у 2016 р. обсяг видатків становив - 84632,1 тис. грн., у 2017 р. їх обсяг збільшився на 28,9% і склав - 109084,6 тис. грн. У 2018 р. їх обсяг склав - 125336,0 тис. грн., а це на 14,9 % більше за показник попереднього року.

Рис. 2. показує статистичні дані щодо використання коштів загального фонду кошторису ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" у 2018 р. (0712010) "Багатопрофільна стаціонарна медична допомога населенню".

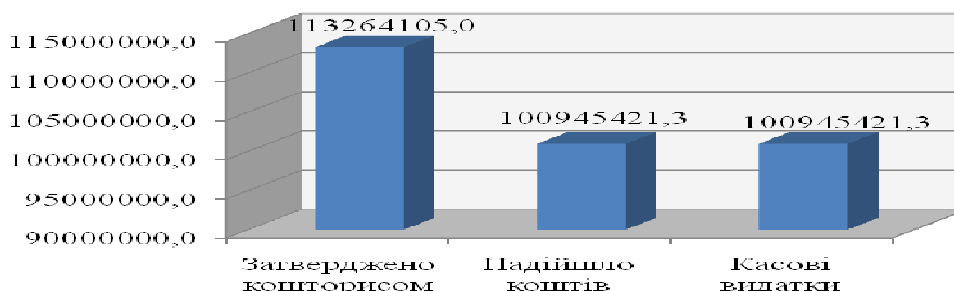

Рис. 2. Використання коштів загального фонду кошторису ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" у 2018 р. (0712010) "Багатопрофільна стаціонарна медична допомога населенню" (грн.)

Кошторисом на 2018 р. (рис.2) та змінами до нього, передбачено коштів на утримання закладу у сумі 113264105,0 грн. Надходження та касові видатки склали 100945421,3 грн., або 89,12% до затверджених кошторисних призначень.

На рис. 3. графічно показано динаміку касових видатків загального фонду ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" за 2016-2018 роки.

Проведеним аналізом використання коштів загального фонду бюджету кошторисів лікарнею встановлено, що питома вага видатків на оплату праці з нарахуваннями до загальної суми фінансування складає у 2016 р. - 80,2%, 2017р. - 83,2%, у 2018 р. - 82,4%. Також, питома вага видатків на оплату за спожиті енергоносії до загальної суми фінансування складає у 2016 р. - 11,4%, 2017 р. - 9,1%, у 2018 р. - 12,5%. Тобто, частка видатків на оплату усіх інших видатків, у тому числі на придбання медикаментів, продуктів харчування, оплата послуг складає у 2016 р. - 8,4%, у 2017 р. - 7,7%, у 2018 р. - 5,1%.

Розглянемо використання коштів отриманих як плата за послуги ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" у 2018 р. (0712010) " Багатопрофільна стаціонарна медична допомога населенню". Нараховано доходів - 2697390,25 грн. надійшло коштів на рахунки установи у сумі 2525125,48 грн. Касові видатки за 2018 р. склали 2488990,68 грн., у тому числі на капітальні видатки - 405374,64 грн.

Використання коштів отриманих за іншими джерелами надходжень ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" у 2018 р. (0712010) " Багатопрофільна стаціонарна медична допомога населенню": за коштами від інших джерел власних надходжень передбачено 4545164,80 грн. як кошти, отримані у вигляді благодійних внесків, грантів та дарунків, та на використання залишку невикористаних коштів, що на початку року залишилися на реєстраційних рахунках - 3748,47 грн. Надійшло коштів - 4538557,33 грн.,

Фінанси

касові видатки склали 4536131,14 грн. або 99,8% до затверджених асигнувань, у тому числі на капітальні видатки - 262854,43 грн., що не перевищують планових призначень.

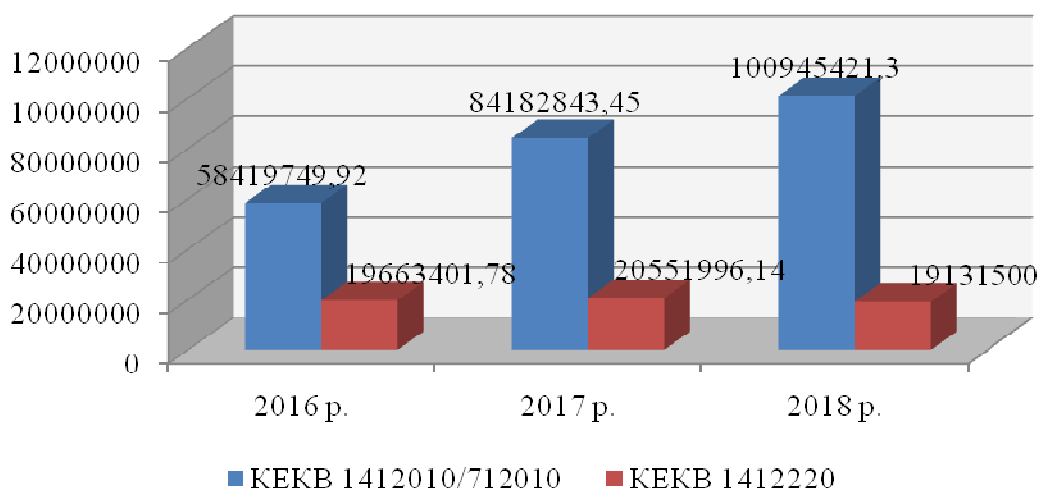

Рис. 3. Динаміка касових видатків загального фонду кошторису ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня", 2016-2018 роки (грн.)

За коштами від інших коштів спеціального фонду (цільові кошти за рішеннями сесій обласної ради) у 2018 р. лікарні передбачено 2085200,0 грн. Надійшло коштів, та касові видатки склали - 2084549,69 грн., або 99,97% до затверджених асигнувань. За період моніторингу спостерігаємо збільшення дебіторської заборгованості ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" за коштами спеціального фонду на 167063,27 грн., за коштами загального фонду на 87647,27 грн. В Україні для автоматизації звітності була створена АС «Є-Звітність», але є проблеми відсутність належної ІТінфраструктури та програмного забезпечення у суб'єктів державного сектору та обмеженість фінансових ресурсів для їх модернізації.

Вважаємо, що наразі необхідно підвищувати прозорість та якість фінансової звітності і необхідним є створення та впровадження інформаційно-аналітичної системи ведення бухгалтерського обліку та складення фінансової звітності суб'єктами державного сектору (вітчизняними ІТ-фірмами).

Список використаних джерел:

1. Барабаш Д. В. Організаційні засади контролю формування і виконання кошторису бюджетної установи / Д. В. Барабаш // Управління розвитком. – 2011. – №17. – С. 58-64.
2. Кемарська Л.Г. Особливості аналізу фінансової звітності суб'єктів державного сектору / Л.Г. Кемарська // Бухгалтерський облік та аудит. – 2017. – № 8. – С. 768-774.
3. Лукановська І.Р. Фінансова звітність бюджетних установ за новими правилами та стандартами / І.Р. Лукановська // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Випуск 22. – С. 209-212.
4. Лучко М.Р., Рожелюк В.М. Звітність установ державного сектору економіки: навчальний посібник – Тернопіль: Економічна думка, 2018. 180 с.
5. Ценклер Н.І. Тенденції розвитку бухгалтерського обліку в державному секторі: міжнародний контекст / Н.І. Ценклер, І.М. Вигівська, В.К. Макарович // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – Вип. 2 (43). – 2019. – С. 75-80.
6. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Затверджений ВРУ від 21.06.2001 р. № 2542-III.- Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування» від 24.01.2012 р. №44, зі змінами й доповненнями №1339 [Електронний ресурс] -Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12>
8. Звітність про виконання кошторису ОКУ "Чернівецька обласна клінічна лікарня" за 2016, 2017, 2018 роки.

ТЕНДЕНЦІЇ НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Скрипнічук А., Петрюк Д., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування",
спеціалізація "Державні фінанси"
Наук. кер. - Юрій С. М.

У статті досліджено особливості наповнення місцевих бюджетів Чернівецької області у 2018 році. Проаналізовано структуру основних видів платежів до загального фонду бюджету області, а також надходження в розрізі місцевих бюджетів Чернівецької області.

The peculiarities of persistent local budgets of Chernivtsi region in 2018 are investigated. Having analyzed the structure directed to the total number of budgetary authorities, they also cut into the local budgets of Chernivtsi region.

Місцеві бюджети є базою органів місцевого самоврядування та відіграють важливу роль у регіональному розвитку. Їх наявність забезпечує економічну самостійність місцевих органів влади, сприяє розвитку господарської діяльності, зміцненню економічного потенціалу регіону, дає змогу розвивати та

удосконалювати інфраструктуру регіону, цілеспрямовано використовуючи резерви фінансових ресурсів. У місцевих бюджетах акумулюється значна частина державних фінансових ресурсів.

Метою статті є аналіз джерел наповнення місцевих бюджетів Чернівецької області без урахування міжбюджетних трансфертів.

Об'єктом дослідження є доходи місцевих бюджетів у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону.

Предмет дослідження - теоретичні та практичні засади наповнення місцевих бюджетів в сучасних умовах.

Серед робіт вітчизняних науковців вирішенню проблем наповнення місцевих бюджетів присвячено праці: А. Ібатулліної [2], А. Крисоватого, М. Крупки, І. Луніної [3], В. Опаріна [4], В. Письменного [5], І. Руденко, М. Тарасюка [6] та ін. Однак, тема дослідження не втрачає актуальності, з огляду на сучасні тенденції розвитку міжбюджетних відносин.

Специфіка місцевих бюджетів як економічної категорії виражається в тому, що вони є робочим господарським планом, за яким діє виконавчий орган і від якого він самостійно може відхилятися лише у чітко визначених незначних межах. Тобто, бюджет можна вважати демократичним засобом регулювання, який впроваджує політичні плани представницького органу в реальність життя. Крім того, місцевий бюджет дає можливість відобразити фінансовий стан і розвиток громади, оскільки порівняння доходів і видатків бюджету засвідчує загальні тенденції і проблеми громади.

Формування доходів місцевих бюджетів здійснюється за допомогою визначених законом джерел за рахунок закріплених загальнодержавних податків та зборів, власних джерел та інших обов'язкових платежів. Враховуючи, що важлива роль у становленні та функціонуванні системи самостійних місцевих бюджетів належить їхнім доходам та способам, за допомогою яких вони формуються, проаналізуємо загальний обсяг доходів місцевих бюджетів Чернівецької області у 2017-2018 роках за даними фінансової звітності департаменту фінансів Чернівецької обласної державної адміністрації [7]. До загального та спеціального фондів місцевих бюджетів області надійшло доходів (без трансфертів) у сумі 3495,0 млн.грн., що на 378,45 млн. грн. більше ніж у 2017 році. До державного бюджету було акумульовано 4992,9 млн.грн., позитивне відхилення і з показниками 2017 року становило 1089,0 млн.грн.

На збільшення абсолютних показників доходів (без врахування трансфертів), в першу чергу, вплинув ріст мінімальної заробітної плати, а також зростання чисельності працюючих. Проведення контрольно-перевірочної роботи також забезпечило зростання обсягів надходжень до зведеного бюджету, за даними департаменту фінансів Чернівецької обласної державної адміністрації

В розрізі бюджетів у 2018 році надходження становлять:

- до державного бюджету - 4992,9 млн.грн. (58,8% усіх надходжень);
- до місцевих бюджетів - 3495,0 млн.грн. (41,2%). В тому числі, до обласного бюджету - 646,8 млн.грн. (7,6%); до бюджетів міст обласного значення - 1609,8 млн.грн. (19%); до районних бюджетів - 357,7 млн.грн. (4,2%); до бюджетів сіл, селищ та міст районного значення - 304,9 млн.грн. (3,6%); до бюджетів ОТГ- 575,8 млн.грн. (6,8%) (рис. 2).

В розрізі основних дохідних джерел до загального фонду місцевих бюджетів за 2018 рік надійшло: податку на доходи фізичних осіб у сумі 1725,6 млн.грн; плати за землю - 295,4 млн.грн.; єдиного податку - 395,1 млн. грн.; акцизного податку - 285,8 млн. грн.; плати за надання адміністративних послуг - 81,3 млн. грн.; інших податків платежів - 209,5 млн.грн. (рис. 3).

Основну питому вагу в надходженнях доходів до загального фонду місцевих бюджетів області, як і в усі роки, займає податок на доходи фізичних осіб - 58%. Серед основних видів платежів, єдиний податок становить 13% , плата за землю - 10%, акцизний податок - 10%, плата за надання адміністративних послуг - 3% надходжень загального фонду.

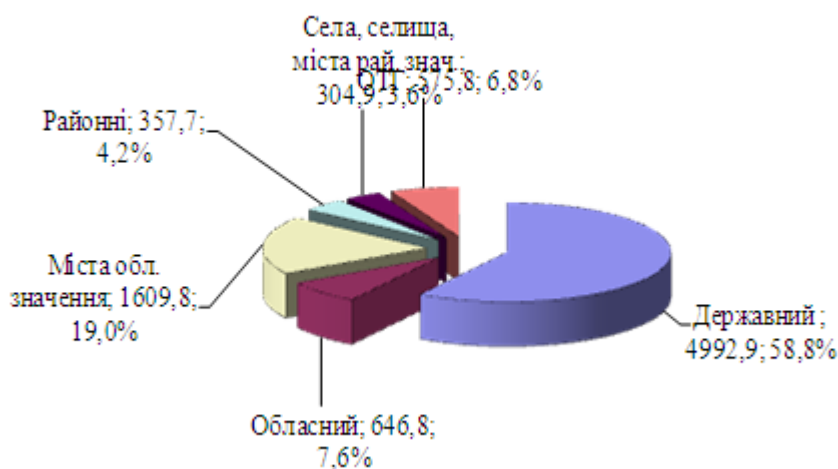

Рис. 2. Надходження в розрізі місцевих бюджетів Чернівецької області у 2018 р.(млн. грн., %)

Фінанси

В розрізі галузей народного господарства найбільше сплачено до зведеного бюджету податку та збору на доходи фізичних осіб установами та організаціями бюджетної сфери - 50% від загальної суми надходжень, підприємствами промисловості - 9, торгівлі - 6%, транспорту і зв'язку - 5%, сільського господарства - 4%, з виробництва та розподілення енергоносіїв - 4%, від операцій з нерухомістю - 4%, будівництва - 3%, лісового господарства - 2%, фінансової діяльності - 2% [7].

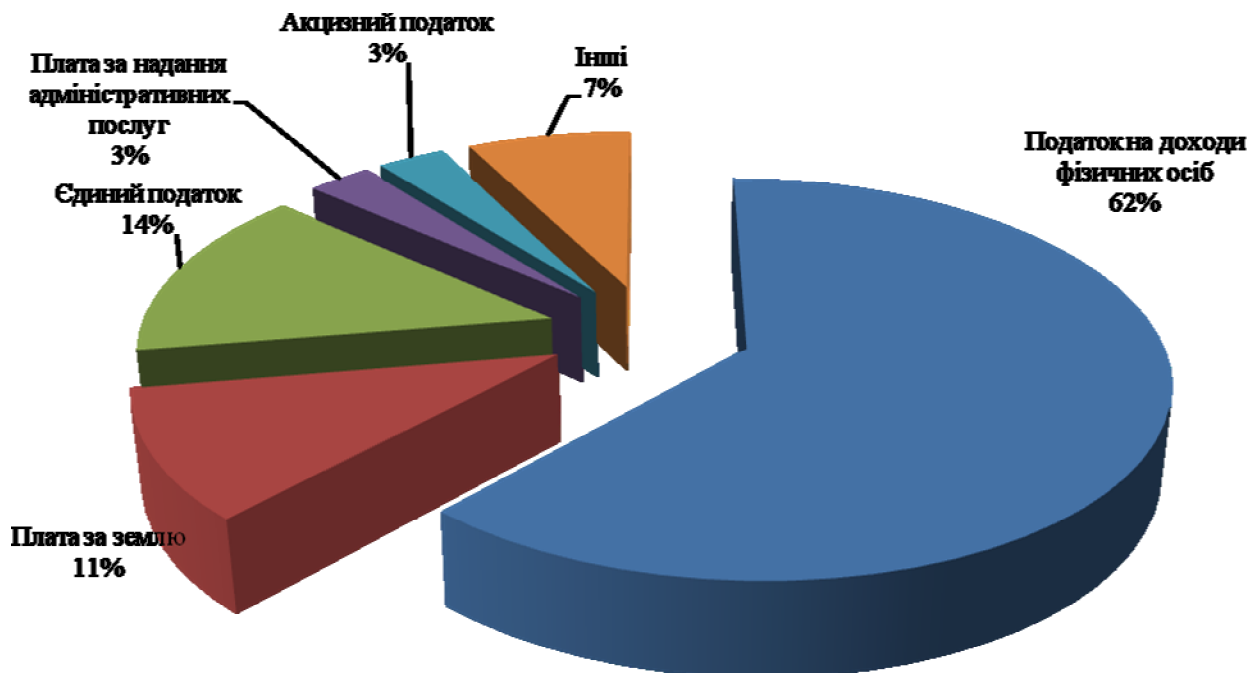

Рис. 3. Структура надходжень основних видів платежів до місцевих бюджетів Чернівецької області за 2018 рік (%)

Плати за землю за звітний період надійшло в сумі 295,4 млн.грн., що становить 100,2% до плану. Із загальної суми плати за землю, земельного податку надійшло 119,1 млн.грн., в тому числі від: юридичних осіб - 75,6 млн.грн. (94,7%, що менше на 4,2 млн.грн. плану та на 11,8 млн.грн. (-13,5%) надходжень минулого року); фізичних осіб - 43,5 млн.грн. (105,1%, +2,1 млн.грн. до плану; +8,5 млн.грн., 24,4% більше, ніж за аналогічний період попереднього року). Орендної плати за землю у 2018 році найшло 176,3 млн.грн., що на 2,7 млн.грн. більше плану (виконання 101,5%) та на 10,2 млн.грн. (6,1%) більше надходжень минулого року. З них від юридичних осіб - 125,4 млн.грн.; фізичних осіб - 50,9 млн.грн.

Крім того, законом України від 10 липня 2018 року №2497-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств» розширено дохідну базу місцевих бюджетів за рахунок встановлення нового податку, а саме земельного податку за лісові землі, який вступив у дію з 15 серпня 2018 року. При цьому, ставки цього податку визначаються рішеннями місцевих рад (міських, селищних, сільських) та об'єднаних територіальних громад [7].

Обсяг акумульованого акцизного податку до місцевих бюджетів Чернівецької області у 2018 році становив 285,8 млн.грн., що на 2,9 млн.грн. або на 1% менше надходжень попереднього року. Зокрема, акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (алкогольні та тютюнові вироби) - 125 млн.грн., що на 6,4 млн.грн. (4,9%) менше надходжень минулого року. В зв'язку зі змінами до податкового законодавства з 01.01.2017 року відмінено акциз з роздрібного продажу пального. Однак у січні 2017 року надійшли податкові зобов'язання за грудень 2016 року в обсязі 6,6 млн.грн. [7].

Плата за надання адміністративних зборів представлена: державною реєстрацією юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань і за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; платою за скорочення термінів надання послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, а також платою за надання інших платних послуг, пов'язаних з такою державною реєстрацією; платою за державну реєстрацію (крім адміністративного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань). Питома вага даних платежів у загальній структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області у 2018 році становила всього 3,0%.

Як сказано вище, сьогодні основне місце у формуванні доходів місцевих бюджетів посідає податок на доходи фізичних осіб. Проте забезпечити дохідну частину лише одним податком для виконання покладених функцій, звісно, неможливо, тому змінами до Податкового та Бюджетного кодексів України в

частині наповнення місцевих бюджетів з 01.01.2019 р.: передбачено зарахування до доходів загального фонду міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів ОТГ 37% рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення, яка зараховувалась до обласних бюджетів; встановлено максимальний граничний розмір земельного податку для лісових земель - не більше 0,1 % від їх нормативної грошової оцінки; скасовано норму щодо справляння плати за землю за земельні ділянки, надані для залізниць у межах смуг відведення, у розмірі 25 % земельного податку; передбачено, що ставки земельного податку для земель, нормативну грошову оцінку яких не проведено, застосовуються для всіх земельних ділянок, як в межах населених пунктів та і за їх межами; встановлено, що до 2023 року включно, індекс споживчих цін, що використовується для визначення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь, земель населених пунктів та інших земель несільськогосподарського призначення, а також для цілей оподаткування єдиним податком четвертої групи, застосовується із значенням 100 %; змінено підходи в оподаткуванні туристичним збором [1].

Задля зміцнення фінансової самостійності місцевих бюджетів потрібне подальше реформування системи наповнення місцевих бюджетів, метою якого є підвищення самостійності місцевих органів влади та зміцнення економічного потенціалу регіону.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2456-17>
2. Ібатулліна А.В. Розвиток місцевого оподаткування в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 ; Ін-т аграр. економіки УААН.- Київ, 2009. - 19 с.
3. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів / За ред. д-ра екон. наук І.О. Луніної. - Київ: НАН України, Ін-т екон. та прогноз., 2010. - 320 с.
4. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монографія / За ред. В.Опаріна. - Київ : КНЕУ, 2005. - 240 с.
5. Письменний В.В. Місцеве оподаткування в умовах демократичних перетворень : автореф. дис. ... канд. екон. наук ; Терноп. нац. екон. ун-т. Тернопіль, 2008. 20 с.
6. Тарасюк М. Місцеві податки та збори в контексті реформування оподаткування в Україні / М. Тарасюк, І. Руденко // Вісник КНЕУ. - 2012.- № 6. - С. 92-103.
7. Департамент фінансів Чернівецької ОДА. Офіційний веб-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bukoda.gov.ua/page/group/143>

ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ

Пилипчанська Ю.Г., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Табенська Ю.В.

У статті розкрито теоретичні основи фінансової незалежності місцевих органів влади; висвітлено ряд проблемних питань, з якими стикнулися місцеві бюджети в період реформаційних змін; окреслені шляхи удосконалення по обраній темі.

The article describes the theoretical foundations of financial independence of local authorities; highlights a number of problematic issues faced by local budgets during the reform period; out lined ways to improve on the selected topic.

Актуальність дослідження. Розширення функцій і повноважень органів місцевого самоврядування, яке відбулося протягом останніх років, не супроводжувалося адекватним збільшенням обсягів фінансових ресурсів, що надходять у їх розпорядження. Незначними залишаються власні доходи і, зокрема, місцеві податки і збори, а також надходження від підприємств і організацій, що належать до місцевого господарства. Постійно зростає дотаційна залежність місцевих бюджетів від державного бюджету, подальшого вдосконалення потребує порядок розрахунку бюджетних трансфертів. Серйозною перешкодою на шляху зміцнення місцевих бюджетів стала нестабільність законодавства, неузгодженість і суперечливість окремих його положень. У зв'язку з цим виняткової актуальності набувають теоретичні і практичні проблеми функціонування місцевих бюджетів, організації міжбюджетних відносин.

Проблематика місцевих бюджетів займає важливе місце в дослідженнях зарубіжних вчених. Теоретичні витоки сучасних уявлень про природу і функції бюджетів місцевих адміністрацій, засади міжурядових відносин, сутність, роль і завдання місцевого оподаткування, фінансового вирівнювання, бюджетних трансфертів знаходимо у працях корифеїв фінансової науки: А.Вагнера, Р.Гнейста, К.Пау, Л.Штейна; сучасних західних науковців: Р.Аграноффа, Дж.Аронсона, Ш.Бланкарта, Р.Джекмена, Р.Майсгрейва, Ю.Немеца, У.Оутса, М.Перлмана, Г.Райта, П.Рассела, Ч.Тібо, К.Фостера, Дж.Хіллі, С.Чапкової, А.Шаха та інших. В даний час питання місцевих бюджетів знаходяться в центрі уваги багатьох фахівців, зокрема, вони порушуються у працях вітчизняних вчених О.Василика, В.Гейця, М.Долішного, Б.Кваснюка, Т.Ковальчука, В.Кравченка, В.Лагутіна, І.Луніної, В.Опаріна, В.Федосова, Н.Чумаченка, А.Чухна, С.Юрія.

Проте варто відзначити, що більшість робіт вітчизняних вчених стосуються визначеного кола питань або лише окремих аспектів бюджетної практики. В той же час динаміка зрушень в економічній системі нашої держави вимагає проведення подальших теоретичних досліджень усієї сукупності проблем, пов'язаних із функціонуванням місцевих бюджетів, вивчення власного історичного досвіду, практики ринкових країн з метою її застосування в Україні, глибокого аналізу статистичного матеріалу щодо формування і використання коштів місцевих бюджетів України.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування бюджету району у системі міжбюджетних відносин

як основного фінансового плану органів місцевої влади

Виклад основного матеріалу. Система фінансового забезпечення місцевого самоврядування відіграє вагомий роль у процесі соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Від рівня фінансової стійкості, збалансованості, оптимальності бюджетів місцевого самоврядування залежить ефективність формування взаємовідносин між державним та місцевими бюджетами, задоволення суспільних потреб та забезпечення економічного зростання територій.

На сучасному етапі трансформаційних перетворень економіки доцільним є дослідження та використання місцевих фінансів як одного із вагомих інструментів фінансово-економічного регулювання, основна мета якого формування виваженої фінансово-бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування. Існує необхідність удосконалення механізму міжбюджетних відносин та підвищення ролі органів місцевого самоврядування шляхом формування фінансової бази, достатньої для ефективного виконання органами місцевого самоврядування покладених на них повноважень, реалізації бюджетної політики та досягнення дієвих зрушень у сфері місцевих фінансів. При цьому важливим є визначення напрямів удосконалення фінансового забезпечення місцевого самоврядування в системі міжбюджетних відносин як дієвого засобу впливу на соціально-економічний розвиток територіальної громади та збалансованість бюджетної системи[4, с.44].

Особливої значущості набуває потреба у переосмисленні сутності інституту фінансового забезпечення як складової системи міжбюджетних відносин та регулятора відтворювальних процесів соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Обґрунтованість та виваженість обсягів і структури дохідної та видаткової частини бюджетів місцевого самоврядування визначає розвиток окремих галузей та економіки територій в цілому.

Система фінансового забезпечення місцевого самоврядування відіграє вагомий роль у процесі соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Від рівня фінансової стійкості, збалансованості, оптимальності бюджетів місцевого самоврядування залежить ефективність формування взаємовідносин між державним та місцевими бюджетами, задоволення суспільних потреб та забезпечення економічного зростання територій.

Основою незалежності місцевого самоврядування є фінансове забезпечення місцевого самоврядування. Рівень фінансової самостійності місцевого самоврядування впливає на задоволення суспільних потреб громади та процеси економічного зростання. Метою фінансового забезпечення місцевого самоврядування в системі міжбюджетних відносин є акумуляція фінансових ресурсів до бюджету місцевого самоврядування для збалансування міжбюджетних відносин, забезпечення стійкого економічного розвитку та підвищення добробуту територіальної громади.

Варто зазначити, що фінансова самодостатність сприяє процесам самовідтворення та задоволення потреб територіальних громад за рахунок фінансування визначених повноважень закріпленими і власними надходженнями. Разом з тим незалежне формування та розподіл ресурсів бюджету місцевого самоврядування, створення додаткових місцевих послуг та забезпечення розвитку виробництва власними надходженнями характерне для фінансово самостійного бюджету місцевого самоврядування.

Згідно із стратегією бюджетної політики, соціально-економічний розвиток територіальних одиниць визначається рівнем диверсифікації економічного потенціалу. Економічний розвиток місцевого самоврядування потребує структурної збалансованості та оптимальності промислового комплексу, якісних виробничих потужностей, відповідності фінансово-економічної бази сучасним вимогам, інтегрованості науково-інтелектуального потенціалу у виробничу сферу.

Для підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення місцевого самоврядування в системі міжбюджетних відносин існує необхідність нарощення фінансового потенціалу, підвищення конкурентоспроможності громади, а саме здатності забезпечувати виробництво конкурентоздатних товарів і послуг в умовах ефективного використання факторів виробництва та створювати умови економічного зростання. Конкурентоздатність, обумовлена ефективністю використання потужностей виробництва, залежить від географічних, природно-кліматичних особливостей, стану попиту, складу виробничих кластерів та інфраструктурних умов.

В сучасний період реформаційних змін бюджетна система є вагомим інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку суспільства. Останні роки відбувалося послідовне реформування та вдосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин. Важливість здійснюваних перетворень визначається запровадженням принципу рівності і справедливості формування місцевих бюджетів, розмежуванням бюджетних повноважень між органами влади різного рівня шляхом раціонального і обґрунтованого розподілу доходів бюджету та забезпеченням фінансовими ресурсами бюджетних видатків відповідно до визначених повноважень. У структурі фінансів місцевого самоврядування основну роль у забезпеченні його матеріальної і фінансової основи відіграють бюджетні відносини. Місцеві бюджети як економічна категорія уособлює відповідний фінансовий механізм, який проявляється у накопиченні грошових фондів, що спрямовуються на задоволення соціально-культурних, побутових потреб територіальної громади. За допомогою місцевих бюджетів відбувається перерозподіл вартості між територіями, галузями господарства, економічної та суспільної сферах[3].

Місцеві бюджети є одним із важливих інструментів фінансово-економічного регулювання. Основною метою системи міжбюджетного регулювання, яка ґрунтується на сукупності фінансово-економічних взаємозв'язків у сфері формування бюджетних доходів, здійснення видатків бюджету, міжбюджетних відносин є розробка та реалізація збалансованої економічної політики, спрямованої на забезпечення економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому. На сучасному етапі трансформаційних перетворень економіки доцільним є посилення фінансової достатності місцевих бюджетів, запровадження програмно-цільового методу та середньострокового планування бюджетів адміністративно-територіальних одиниць.

У процесі фінансового забезпечення місцевого самоврядування реалізується низка важливих суспільних функцій: інституційна, узгоджувальна та організаційна. Інституційна функція здійснюється шляхом підтримки розвитку інституту місцевого самоврядування, зміцнення його фінансових засад, вдосконалення суспільно-економічних відносин з іншими державними і недержавними інституціями. Узгоджувальна функція базується на громадсько-державницькій природі органів місцевого самоврядування, їх приватноправовому і публічному характері, що дозволяє вирішувати нагальні проблеми, врівноважувати і погоджувати інтереси державного, приватного і громадського секторів на місцевому рівні державного управління у процесі суспільного розвитку. Організаційна функція фінансового забезпечення місцевого самоврядування реалізується шляхом налагодження процесів кооперації і співробітництва в ході організації виробництва і надання громадянам місцевих суспільних благ.

Світовий досвід доводить, що проведення бюджетної реформи здійснюється за трьома основними напрямками: передача видаткових повноважень та відповідальності за їх виконання від центральних органів державної влади до їх представництв на місцевому рівні, органів місцевого самоврядування. Як результат, зростає самостійність місцевих органів влади у визначенні напрямів спрямування бюджетних коштів у межах встановлених державою лімітів їх використання; перехід від планування бюджету на один рік до середньострокового та стратегічного бюджетного планування, що передбачає розроблення багаторічних бюджетів. З методологічної точки зору багаторічний бюджет є методом бюджетування, використання якого передбачає формування бюджетних показників на середньо- та довгострокову перспективу із урахуванням прогнозів соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць; у бюджетний процес багатьох країн запроваджуються інструменти бюджетування, орієнтовані на результат та побудовані на основі розрахунку та оцінки показників ефективності виконання органами державної влади функцій та повноважень, у тому числі в рамках використання програмно-цільового методу[4, с.52-53].

Запровадження європейських стандартів місцевого самоврядування для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць передбачає формування ефективної територіальної системи органів місцевого самоврядування; реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи префектурного типу; утворення об'єднаних територіальних громад; створення можливостей для взяття довгострокових бюджетних зобов'язань за проектами державно-приватного партнерства, що спрямовані на проекти розвитку, пов'язані з розбудовою, відновленням та модернізацією інфраструктури.

Досягнення оптимального рівня розподілу ресурсу між державним та місцевими бюджетами для забезпечення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, у тому числі об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад передбачає зміцнення податкового потенціалу територій шляхом застосування механізму горизонтального фіскального вирівнювання; поліпшення системи адміністрування податків, зборів та інших платежів, що зараховуються до місцевих бюджетів[2].

З метою розширення фінансового забезпечення інноваційної діяльності необхідно створити прототип банку реконструкції та розвитку на рівні територіальних громад, а також доцільно організувати технологічні парки, спеціалізовані регіональні центри фінансування; у складі органів виконавчої влади створити структурні підрозділи з питань інноваційної діяльності, захисту інтелектуальної власності та трансферу технологій; ініціювати створення бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів; підвищити якість освіти спеціалістів інноваційної діяльності.

Процеси децентралізації та фінансової незалежності місцевих бюджетів вимагають реформування міжбюджетних відносин. В контексті цих процесів виникає питання: наскільки бюджетна система держави повинна бути централізованою і в яких співвідношеннях розподілити бюджетні повноваження між різними рівнями влади.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 01 жовтня 2011 р. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 11 жовтня 2011 р. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР.- Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=280%2F97-%E2%F0>
4. Боголиб Т.М. Местные бюджеты в системе бюджетного регулирования / Т.М. Боголиб // Региональная экономика: теория и практика 2014. – №6 – С. 42-56

ШЛЯХИ ЗБАЛАНСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ ТА ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ У ПРОЦЕСІ ОПОДАТКУВАННЯ

Писар-Вельховецька А.С., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. – Томнюк Т.Л.

У статті досліджено проблеми функціонування податкової системи в контексті забезпечення соціально-економічного зростання. Визначено значення податкових надходжень для забезпечення функціонування держави. Виокремлено проблеми податкової політики України та запропоновано шляхи їх вирішення у контексті збалансування інтересів платників податків та держави.

The article deals with the problems of tax system functioning in the context of social and economic growth. The value of tax revenues to ensure the functioning of the state is determined. The problems of tax policy of Ukraine have been singled out and ways of their solution have been proposed in the context of balancing the interests of taxpayers and the state.

Податкова політика держави повинна забезпечувати вирішення таких основних завдань, як встановлення оптимальних податків, які не стримуватимуть розвиток підприємництва, забезпечення надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб. Тому головним завданням податкової політики є встановлення балансу між двома чинниками, якими визначається потреба у податках – необхідністю фінансового забезпечення виконання державою притаманних їй функцій та вирішенням соціально-економічних завдань. Призначення податкової системи полягає не лише у збиранні податків та забезпеченні доходної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, але й у сприянні досягненню стратегічної мети розвитку національної економіки. Ефективне функціонування податкової системи детермінує фінансову незалежність будь-якої держави, створює умови для розвитку економіки та бізнесу і є однією з основних та визначальних складових діяльності держави.

Метою статті є розробка практичних пропозицій щодо напрямів удосконалення податкової системи як рушія економічного зростання та суспільного добробуту в Україні.

Об'єктом дослідження є податкова політика як елемент державного регулювання соціально-економічних процесів.

Предметом дослідження є взаємообумовлення функціонування та розвитку держави і оподаткування в контексті забезпечення соціально-економічного зростання.

Питання дослідження проблем функціонування податкової системи в контексті забезпечення соціально-економічного зростання постійно перебуває в полі зору вітчизняних науковців та державних діячів. Серед науковців, які мають вагомий внесок у даній царині, варто відзначити В. Андрущенка, О. Десятнюк, З. Варналія, О. Данілова, Т. Єфименко, А. Загороднього, Ю. Іванова, А. Крисоватого, І. Луніну, І. Лютого, В. Мельника, О. Тимченко, А. Соколовську, В. Федосова, К. Швабія та інші. та ін.

На жаль, на теперішній час, незважаючи на внесення кожного року суттєвих змін до Податкового кодексу України, діюча податкова система України не забезпечує збалансованого з реальними можливостями економіки податкового навантаження на суб'єктів господарювання, її реформування викликано необхідністю невідкладної стабілізації фінансової ситуації, стимулювання процесів економічного зростання та підвищення інвестиційної привабливості України на міжнародній арені у цілому.

Викладене свідчить про актуальність та необхідність дослідження теоретико-прикладних проблем, пов'язаних із взаємообумовленням функціонування держави та оподаткування в контексті забезпечення соціально-економічного зростання.

Сучасний стан податкової системи України характеризується постійними динамічними змінами та перетвореннями у зв'язку з економічними, політичними та соціальними реформами, які проводяться в Україні. Реформування цієї системи також зумовлено прагненням України створити та сформувати підґрунтя для розвитку національної економіки, держави, її адміністративно-територіальних одиниць, активізувати свою участь в інтеграційних процесах світового масштабу.

Серед першочергових завдань держави провідне місце посідає наповнення доходної частини бюджету держави, побудова оптимальної моделі податкової системи, чітке дотримання податкового законодавства та інше. Державні доходи забезпечують соціально-економічний розвиток країни загалом, а також окремих її регіонів і фінансову підтримку населення. Податкові надходження забезпечують понад 80% доходів зведеного бюджету України. При цьому останні 3 роки їх значення зросло і коливалося в межах 83,4–85% (рис. 1).

Зростаюча економіка, за інших рівних умов, продукує більший обсяг податкових платежів до бюджету. У 2009 р., порівняно з 2008 р., відбулося загальне зменшення сум сплачених податків до бюджету (податку на прибуток – на 31%, ПДВ – на 6%, ПДФО – на 3%), тобто у період глобальної світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. Загалом, значне скорочення податкових надходжень відбулося у 2009 р. та 2013 р. (на 11% та 2% відповідно), а податок на прибуток у 2014 р. становив менше, ніж у 2012 р. на 26,9%. Як висновок, можемо говорити про деякий спад економічної діяльності в період 2013-2015 рр.

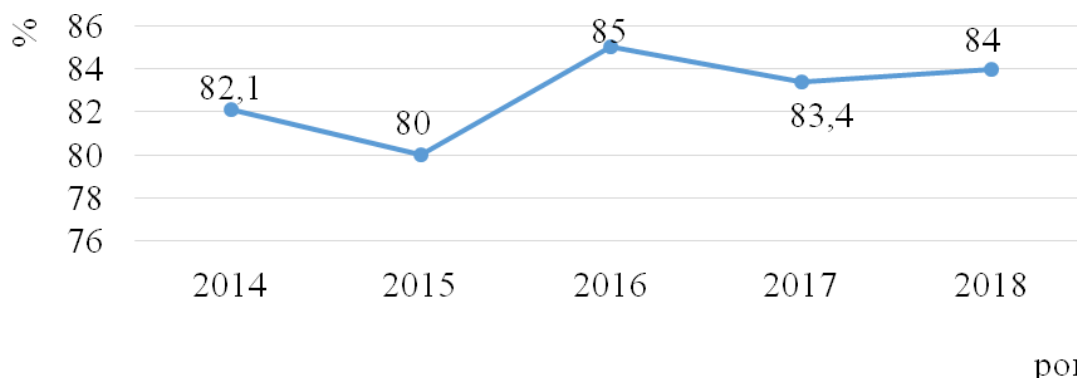

Рис. 1. Значення податкових надходжень у формуванні доходів зведеного бюджету України у 2014–2018 роках [1]

Звісно, на такі показники вплинули ряд факторів, що включають також і втрату частини економіки через, головним чином, військовий конфлікт на сході держави та анексію Криму. У 2016-2018 рр. спостерігається зростання економічних макропоказників, що є проявом поступового оновлення та зростання економіки держави. У 2018 р. відбулося зростання ВВП на 3,3%, а фіскальна служба забезпечила надходження до зведеного бюджету понад 1 трлн грн., що 170 млрд. грн. перевищило

показник 2017 року. У 2017 р. обсяг реального ВВП зріс на 2,5% порівняно з попереднім 2016 р., розмір сплачених до бюджету податків, у свою чергу, зріс на 27,3%, що можна пояснити детінізацією ринку, поліпшенням умов ведення бізнесу, адже в 2017 р. зросли податкові надходження від податку на прибуток на 21,9% (а в 2016 р. зросли на 54,2%). Хоча, обсяг податку на прибуток становив 7,4% у 2017 р., розмір податку на додану вартість та податку на доходи фізичних осіб, сплачених до бюджету за 2017 р., збільшився на 31,6% та 33,8% відповідно, порівняно із попереднім 2016 р.

Отже, фінансове забезпечення функціонування держави, її соціально-економічний розвиток значною мірою обумовлені податковими надходженнями, які справляються до зведеного бюджету України. Податкові надходження займають найбільшу частку серед інших методів централізації бюджетних ресурсів, а також посідають провідне місце серед інструментів регулювання економіки державою. Водночас для забезпечення зростання рівня податкових доходів держави необхідне загальне економічне зростання.

Очевидним є те, що податкова політика України має чимало проблем, серед яких виокремлюють такі:

- спад виробництва і підприємницької активності;
- скорочення кількості платників податків, інвестицій [2; 3];
- нестабільність податкової політики – прийнято не одну редакцію закону про оподаткування, багаторазово вносилися зміни та доповнення до ПК України з моменту його прийняття;
- зміни порядку нарахування та сплати багатьох податків;
- занадто громіздка, невиправдана в адмініструванні та незручна для платників система та періодичність звітності (зокрема автоматизованої);
- порівняно низька можливість акумулювання законодавчо встановленого обсягу податкових доходів;
- переміщення податкового навантаження на все вужчий сектор та коло платників податків;
- перетворення податкової системи у чинник пригнічення економічного зростання та інвестиційної активності, стимулювання ухилення від сплати податків та відтік капіталів за кордон;
- її короткострокове орієнтування;
- складність податкової системи;
- значний податковий тягар;
- фіскальна спрямованість податкової системи і недостатня орієнтація регулюючої функції на стаке економічне зростання;
- значна нерівномірність розподілу податкового тягара через існування різноманітних схем ухилення від сплати податків;
- корумпованість податкових відносин;
- відсутність достатніх правових гарантій для учасників податкових відносин;
- низька правова і фінансова культура, низька платоспроможність громадян.

Головні критерії сучасної податкової системи, які сприятимуть збалансуванню інтересів платника податків і держави, мають бути такі:

- податкова система має бути максимально зручною для платників і для державних структур із точки зору змісту податкової роботи і податкового законодавства, механізму збирання податків та контролю над податковими процесами;
- тягар оподаткування має розподілятися відповідно до платоспроможності платника податків (розміру доходу, сімейного стану, стану здоров'я тощо);
- в основу побудови певної податкової системи має бути покладено соціально-економічну доктрину держави. Проявом соціально-економічної доктрини держави на практиці виступає прогнозована величина видатків бюджетів. Така прогнозована (але ні в якому разі не запланована) величина є визначальною базою для встановлення норми оподаткування в державі;
- поєднання таких критеріїв як стабільність та гнучкість податкової системи;
- кожен орган влади повинен володіти своїми фінансовими джерелами, достатніми для вирішення соціально-економічних завдань регіону. Саме тому, актуальним є питання розмежування податкових надходжень між бюджетами різних рівнів і закріплення повноважень між органами влади (державному та місцевому рівнях) щодо їх встановлення та регулювання;
- підвищення податкової довіри з боку держави, оскільки відсутність довіри – це не лише порушення балансу між учасниками договірних відносин, але й довгострокова втрата мотивації щодо сплати обов'язкових платежів [4].

Розв'язання існуючих проблем податкової системи України, а також податкової політики, їх удосконалення та реформування має здійснюватися:

1) через послідовну реалізацію стратегічних цілей реформування податкової системи України, а саме: підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу; легалізація тіньового сектора; активізація інвестиційних процесів в економіці; розробка простих і зрозумілих податкових норм для суб'єктів господарювання;

2) шляхом детінізації економіки (детінізації доходів підприємців і населення) та боротьби з корупцією в системі адміністрування податків; за допомогою здійснення комплексу стимулюючих заходів, які передбачають: зниження податкового тиску, забезпечення рівномірного розподілу податкового навантаження, стимулювання інноваційної діяльності, сприяння розвитку малого підприємництва, підвищення фіскальної ефективності податків, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, декриміналізація податкового законодавства; створення умов для реалізації принципу соціальної справедливості у сфері оподаткування; запровадження диференціації ставок податку на додану вартість у розрізі товарів першої необхідності та широкого вжитку;

3) встановлення пільг, які мають стимулюючий характер для виробництва із чітко визначеними

часовими параметрами; зниження нарахувань на фонд заробітної плати, що призведе до можливості своєчасної її виплати, зростання надходжень до бюджету через легалізацію доходів; підвищення рівня податкової культури населення;

4) уведення прогресивної шкали оподаткування за податком із доходів фізичних осіб.

Пріоритетними напрямками розвитку податкового контролю мають бути:

- покращення роботи з обліку і обслуговування платників податків;
- максимальне забезпечення автоматизації податкового контролю;
- підвищення ефективності виїзних перевірок;
- узгоджена взаємодія з правоохоронними та контролюючими органами.

Високий рівень державних видатків становить проблему для економічного розвитку, сповільнюючи його на 2,1-4,2%. Цей ефект негативного впливу державних видатків на економічне зростання підсилюється низькою інституційною спроможністю державного сектора в Україні. Можливими альтернативними підходами до економічної політики у такій ситуації можуть бути:

1. Скорочення державних видатків до оптимального рівня у 37% від ВВП протягом одного-двох років. Враховуючи великий розмір необхідної для цього фіскальної консолідації, такий підхід вимагає часткової або повної відмови від участі держави у певних сферах діяльності: наприклад, скасування субсидій підприємствам, обмеження прав на безкоштовну вищу освіту і медицину для заможних та забезпечених категорій громадян, скорочення соціальних та пенсійних видатків для таких категорій громадян тощо;

2. Повільне скорочення видатків до оптимального рівня у 37% від ВВП за рахунок гальмування темпів їх підвищення, які мають бути нижчими за темпи зростання номінального ВВП;

3. Підтримання стабільно високого рівня державних видатків та зосередження на підвищенні інституційної спроможності.

Список використаних джерел

1. Ціна держави: бюджет України [Електронний ресурс] // Проект «Роз'яснення виборцям вартості державних послуг». – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Державна податкова служба України: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>
4. Федосова В.Е. Проблеми податкової системи та податкового навантаження України [Електронний ресурс] / В.Е. Федосова // Економіка і регіон №2 (51). – 2015. – ПолтНТУ.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

**Плегуца О., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування",
спеціалізація "Державні фінанси"
Наук. кер. - Простебі Л.І.**

У статті досліджено сучасні аспекти виконання видаткової частини місцевих бюджетів. Здійснено оцінку виконання видаткової частини місцевих бюджетів Сторожинецького району за 2016-2018 рр.

The article explores the modern aspects of the implementation of the expenditure side of local budgets. The assessment of the implementation of the expenditure part of the local budgets of the Storozhynetsky district for 2016-2018 was carried out.

В умовах сьогодення спрямованість бюджетної політики на локальному рівні демонструють видатки місцевих бюджетів. Значущим аспектом діяльності місцевих органів влади є дієве управління присутніми бюджетними ресурсами та оптимальність їх структури. Тому, актуальним є розкриття сучасних аспектів виконання видаткової частини місцевих бюджетів, і загалом її оцінка.

Метою статті є дослідження сучасних аспектів виконання видаткової частини місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження є сукупність фінансових та економічних відносин, що виникають у процесі виконання місцевих бюджетів Сторожинецького району Чернівецької області за видатками.

Предметом дослідження є теоретико-практичні аспекти використання видаткової частини місцевих бюджетів.

Розкриттям питань, щодо особливостей виконання місцевих бюджетів за видатками займалися низка дослідників. Зокрема: Борнос В. [1], Бучакчийська Ю. А. [2], Глушенко Ю. [3], Коваленко С. О. [4], Мартиненко В. В. [5], Простебі Л. І. [6]. Проте, в умовах реформування бюджетної сфери потребує уваги дослідження сучасних аспектів виконання місцевих бюджетів за видатками.

Обсяги видатків бюджетів залежать від пріоритетів та стратегічних напрямів державної політики та основних напрямів бюджетної політики України, однак у визначених межах, які регулюються можливостями самого бюджету. Проведення реформи децентралізації в Україні можна вважати кроком до стимулювання ефективного витрачання коштів, підвищення якості надання державних послуг і, водночас, – до забезпечення громадського контролю з боку їх споживачів. Для ефективного управління видатковою частиною бюджету досить важливо правильно розподілити наявні фінансові ресурси, тобто отримати максимальні результати економічного розвитку при мінімальному витрачанні коштів [4, с. 246].

Оцінимо сучасні аспекти виконання місцевих бюджетів Сторожинецького району Чернівецької області за видатками протягом 2016-2018 років.

Аналіз показав, що протягом 2016-2018 рр. спостерігається недовиконання видаткової частини місцевих бюджетів Сторожинецького району (табл. 1.).

Фінанси

Таблиця 1.

Виконання видаткової частини місцевих бюджетів Сторожинецького району в 2016 - 2018 рр., тис. грн.

Видатки	2016 р.			2017 р.			2018 р.		
	Уточ. план	Факт	% вик.	Уточ. план	Факт	% вик.	Уточ. план	Факт	% вик.
Загальний фонд	593915,9	590032,4	99,3	613709,5	605931,7	98,7	625823,5	604235,6	96,6
Спеціальний фонд	39195,7	35634,7	90,9	13911,3	12444	89,5	14691,8	15422,7	105
Всього	633111,6	625667,1	98,8	627620,8	618375,7	98,5	640515,3	619658,3	96,7

У 2016 році, відповідно до статистичної інформації, план по виконанню видаткової частини досліджуваних місцевих бюджетів району виконано на -98,8 % до затвердженого річного показника. В 2017 році план виконано на - 98,5 %. За 2018 рік виконані на 96,7%, при уточненому плані 640515,3 тис. грн. фактично надійшло 619658,3 тис. грн., в тому числі: по видатках загального фонду місцеві бюджети району за 2018 рік виконані на 96,6 % до уточненого плану на рік, при уточненому плані 625823,5 тис. грн. фактично освоєно 604235,6 тис. грн. По спеціальному фонду - на 105,0% до уточненого плану на рік, при уточненому плані 14691,8 тис. грн. фактично освоєно 15422,7 тис. грн.

На рис. 1. можемо графічно побачити динаміку видатків місцевих бюджетів Сторожинецького району. Зазначимо, що в 2016 році видатки були в обсязі - 625667,1 тис. грн., у 2017 р. становили - 618375,7 тис. грн., що на 7291,4 тис. грн. (1,2%) менше показника 2016 року, і у 2018 р. видатки були в сумі - 619658,3 тис. грн., що на 1282,6 тис. грн. (0,2%) більше показника 2017 р. та на 6008,8 тис. грн. (1,0%) менше показника 2016 року.

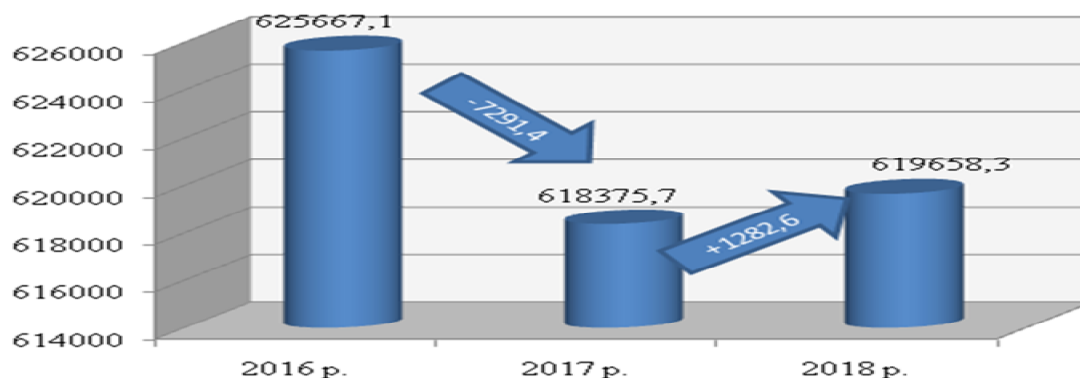

Рис. 1. Динаміка видатків місцевих бюджетів Сторожинецького району в 2016 - 2018 рр., тис. грн.

Дослідимо обсяги і структуру видаткової частини місцевих бюджетів Сторожинецького району за 2016-2018 рр. (табл. 2.)

Таблиця 2.

Обсяг і структура видатків місцевих бюджетів Сторожинецького району в 2016 - 2018 рр.

тис. грн.

	Роки						Відхилення структури, %		
	2016 р.		2017 р.		2018 р.				
	Обсяг	Питома вага, %	Обсяг	Питома вага, %	Обсяг	Питома вага, %	2017/2016	2018/2017	2018/2016
Органи місцевого самоврядування	16094,9	2,6	10472,8	1,7	13711,5	2,2	-0,9	0,5	-0,4
Освіта	186386,4	29,8	107980,6	17,5	98773,5	15,9	-12,3	-1,5	-13,9
Охорона здоров'я	54347,4	8,7	75957,9	12,3	82051,4	13,2	3,6	1,0	4,6
Соц захист та соц. заб.	296971,3	47,5	387087,4	62,6	397998,6	64,2	15,1	1,6	16,8
Житлово-комун господарство	7715,4	1,2	3842,1	0,6	5766,7	0,9	-0,6	0,3	-0,3
Культура і мистецтво	17222,4	2,8	10445,8	1,7	9077,9	1,5	-1,1	-0,2	-1,3
Засоби масової інформації	460,0	0,1	229,4	0,04	203,0	0,03	-0,04	0,00	-0,04
Фізична культура і спорт	2013,5	0,3	2307,2	0,4	2792,3	0,5	0,1	0,1	0,1
Будівництво	13143,8	2,1	3330,2	0,5	1653,0	0,3	-1,6	-0,3	-1,8
Транспорт, дорожнє госп., зв'язок, телек. та інформатика	2764,5	0,4	3223,5	0,5	3195,1	0,5	0,1	-0,01	0,07
Видатки, не віднесені до основних груп	1495,4	0,2	974,9	0,2	1585,9	0,3	-0,1	0,10	0,02
Всього видатків	625667,1	100,0	618375,7	100,0	619658,3	100,0			

Візнаємо збільшення обсягів фінансування з місцевих бюджетів Сторожинецького району за 2016-2018 рр. по наступним напрямкам: обсяг видатків на охорону здоров'я зріс на 51,0 % (або на 27704,0 тис. грн.); видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення збільшилися на 34,0% (або 101027,3 тис. грн.); фінансування фізичної культури і спорту збільшилося на 38,7% або на 778,8 тис. грн; видатки на транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатику зросли на 15,6% або на 430,6 тис. грн.

За період оцінки найбільше спрямовувалося коштів на фінансування соціального захисту та соціального забезпечення. Так, у 2016 році їх питома вага становила 47,5 %, у 2016 р. склала - 62,6% та у 2018 році становила – 64,2%. Відзначимо зростання частки цих видатків за аналізований період на 16,8 %.

Частка видатків на освіту теж значна. Так, у 2016 р. питома вага видатків становила 29,8 %, у 2017 році – 17,5 %, у 2018 році – 15,9%. Спостерігаємо зменшення частки видатків на освіту за аналізований період на 13,9 %. Питома вага видатків на охорону здоров'я в загальній структурі видатків у 2016 р. становила 8,7 %, а у 2017р. - 12,3% та в 2018 р. – 13,2 %. Доля видатків на органи місцевого самоврядування в загальній структурі видатків місцевих бюджетів Сторожинецького району становила: у 2016 р. - 2,6%, у 2017 р. - 1,7% та у 2018 р. - 2,2%. Частка видатків на культуру і мистецтво в загальній структурі видатків місцевих бюджетів району у 2016 становила - 2,8 %, у 2017 році – 1,7 %, а у 2018 році - 1,5%.

Графічно структуру основних напрямів видаткової частини місцевих бюджетів Сторожинецького району у 2018 р. подано на рис.2.

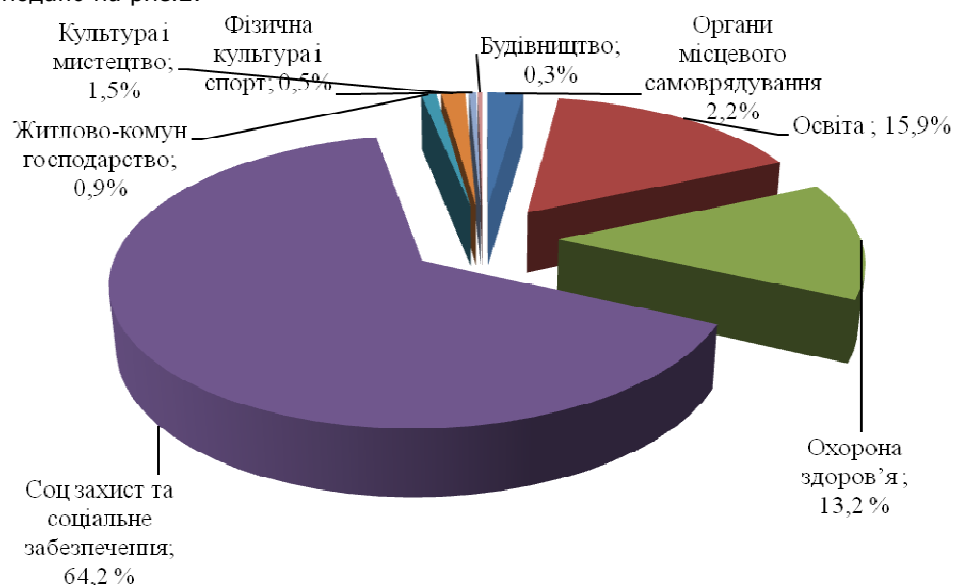

Рис. 2. Структура видатків місцевих бюджетів Сторожинецького району у 2018 році, %

Найбільша питома вага в загальній структурі видатків місцевих бюджетів Сторожинецького району у 2018 році належить видаткам на соціальний захист та соціальне забезпечення – 64,2 %. Друге місце в загальній структурі видатків належить видаткам на освіту – 15,9 %; питома вага видатків на охорону здоров'я – 13,2 %; частка видатків на культуру та мистецтво – 1,5 %; питома вага видатків на органи місцевого самоврядування – 2,2 %. Питома вага видатків на житлово-комунальне господарство – 0,9 %. Частка видатків на фізичну культуру і спорт – 0,5%.

Занадто велика соціальна направленість видатків місцевих бюджетів не дозволяє органам місцевої влади спрямовувати кошти в економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Сучасні аспекти виконання місцевих бюджетів за видатками показали, що все ще існують проблеми неефективного розподілу видатків місцевих бюджетів та їх незадовільна структура. Адже, ми чітко бачимо, що видаткова частина досліджуваних місцевих бюджетів зорієнтована на забезпечення та реалізацію саме видатків соціального спрямування (їх частка 64,2%). Тобто, необхідно продовжувати реформу в напрямку децентралізації влади та здійснювати заходи щодо ефективного управління, збалансування та оптимізації видаткової частини місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Борнос В. Сучасні реалії планування і виконання видаткової частини місцевих бюджетів. / В. Борнос, Ю. Остріщенко // Механізм регулювання економіки. 2014. - № 1.- С. 87–98.
2. Бучакчийська Ю. А. Аналіз структури видатків місцевих бюджетів на прикладі Запорізької області / Бучакчийська Ю. А. // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2016. № 2. С. 90–95.
3. Глушенко Ю. Оптимізація видатків місцевих бюджетів України в системі місцевого самоврядування / Ю. Глушенко // Теорія та практика державного управління. 2015. - Вип. 3. - С. 140–149.
4. Коваленко С. О. Підвищення ефективності видатків місцевих бюджетів у сучасних умовах / С. О. Коваленко, Я. І. Ярцева // Бізнес Інформ. - 2018. - № 7. - С. 245-250. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_7_37.
5. Мартиненко В. В. Оптимізація видатків місцевих бюджетів як інструмент фінансової політики/ В.В. Мартиненко // Інвестиції: практика та досвід. - № 18. - 2019. С. 22-26.
6. Простебі Л. І. Прагматизм та соціально-економічне значення видатків місцевих бюджетів / Л. І. Простебі // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2017. - Випуск 23. - С. 106-110.
7. Звіт про виконання місцевих бюджетів Сторожинецького району за 2016, 2017, 2018 роки.

ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ТА ГРОШОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН

Попова Е.М., 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук.кер. - Юрій С.М.

У статті розкривається поняття сутності та особливості функціонування платіжних систем України. Проаналізовано сучасний стан та складові платіжної системи, зокрема Національної платіжної системи «Український платіжний ПРОСТІР» та Системи електронних платежів.

The article presents the analysis of the concept of essence and features of functioning of payment systems of Ukraine. The current state of the payment system, in particular, the National Payment System "Ukrainian Payment Space" and the Electronic Payment System are analyzed.

Актуальність дослідження полягає в тому, що платіжні системи відіграють одну із найважливіших ролей в економіці будь-якої країни. Необхідність наявності платіжних систем зумовлюються тим що вони забезпечують здійснення суб'єктами економіки переказу грошових коштів та розрахунків за зобов'язаннями, що з'являються у процесі здійснення економічної діяльності. Раціональна організація платіжної системи сприяє ефективному функціонуванню фінансової сфери, вдосконаленню грошово-кредитних відносин, здійсненню міждержавних валютних розрахунків. Надійні та ефективні платіжні системи є гарантією стабільного функціонування банківської системи та економіки в цілому.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні основ організації, розкритті діючої практики використання національних електронних платіжних систем.

Об'єктом дослідження є сучасний стан функціонування національної електронної платіжної системи.

Предметом дослідження є види платіжні системи, які використовуються фінансовому та банківському просторі України.

Питання щодо платіжних систем, діяльності Центрального банку в їх регулюванні та нагляді досліджуються спеціалістами Центральних банків як в Україні, так і всьому світі. Важливі внески в дослідження зробили спеціалісти Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського Центрального Банку, а також спеціалісти Національного банку України. Окремі аспекти діяльності Центрального банку у сфері платіжних систем розглянуто у працях Ю. Балакіної, С. Науменкової, В. Прохоренка, В. Апалькової О. Вовчак, Г. Іщук, В. Коваль, В. Кравчук, С. Міщенко, А. Премєрова, Т. Смовженко, Г. Шпаргало, Г. Шавкун та ін.

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин особливе місце належить платіжній системі. З розвитком економіки зростає роль платіжної системи як одного з найважливіших елементів фінансової інфраструктури економіки, що забезпечує безперешкодний доступ усім її учасникам до ефективних платіжних послуг. Від рівня її надійності та практичності напряму залежить стабільність фінансової системи та загальний розвиток економіки.

Роль платіжних систем у сучасному житті важко переоцінити, оскільки можливість здійснювати платежі надійно, у відповідні строки, незважаючи на кордони чи навіть різні континенти, є першочерговою необхідністю як для фізичних осіб так і для юридичних осіб, а також світових фінансових ринків (здійснення своєчасного переказу грошей від одних економічних агентів до інших, прискорення грошового обороту як одна з умов економічного зростання).

Правове регулювання у сфері діяльності платіжних систем натеper є одним із головних завдань держави та має забезпечувати як стабільність та розвиток платіжної системи держави в цілому, а у зв'язку з цим і стабільність всієї фінансової системи України, так і подальший розвиток окремо взятих платіжних систем та ринку платіжних послуг, сприяти становленню конкурентного середовища на ньому, а також визначати загальні вимоги щодо платіжних систем, правил їх функціонування та умов діяльності суб'єктів господарювання, які надають відповідні послуги в її межах.

Фінансово-економічна нестабільність в черговий раз доводить важливість підвищеної уваги Національного банку України (НБУ) до руху фінансових потоків у вітчизняній банківській системі, до перетворення заощаджень на ефективне джерело внутрішніх інвестицій та до повернення довіри громадян до банківських послуг. Це залежить від ефективного функціонування національної платіжної системи, адже саме остання є «кровеносною системою» усієї банківської системи України і основою забезпечення безперервності платежів між усіма суб'єктами господарювання. Зміни, які відбулися у вітчизняній банківській системі у напрямі розширення обсягів грошового обігу, підвищення частки його безготівкової форми, змушують науковців-експертів все більшу увагу приділяти напрямам забезпечення безпеки національної платіжної системи та її подальшого розвитку.

Слід наголосити на тому, що ефективний розвиток платіжної системи є комплексним процесом, який має базуватися на потребах національного фінансового сектору. Реформування платіжної системи залежить від паралельного розвитку банківської системи, інституціональної взаємодії у сфері платіжних послуг і платіжних інфраструктур (банківського сектору, НБУ, органів державного регулювання та інших зацікавлених сторін). В цьому контексті першочерговим завданням є чітке окреслення функцій НБУ та комерційних банків у сфері розвитку платіжної системи. З огляду на вищесказане вибрана тема дослідження є актуальною та потребує подальшого дослідження у напрямі системного підходу до забезпечення безпеки платіжної системи України.

Платіжна система – це будь-яка система, яка використовується для врегулювання фінансових операцій шляхом передачі грошової вартості, і містить у собі інститути, інструменти, людей, правила, процедури, стандарти і технології, які роблять такий обмін можливим [2].

Платіжна система України складається з таких компонентів:

- системи електронних платежів Національного банку України;
- систем автоматизації роботи банків;
- внутрішньобанківських платіжних систем;
- систем «Клієнт-Банк» для розрахунків між клієнтом банку та банком в електронній формі [1].

Для зручності розуміння всі функції платіжної системи розділяють на кілька категорій:

- функції мобільності і універсальності;
- функції ефективного управління власними ресурсами;
- функції контролю.

Функції мобільності і універсальності полягають в оперативному проведенні міжбанківських і міжфілійних платежів та мінімізації витрат, потрібних для їх проведення. До цих функцій включають: автоматизацію руху грошових платежів в структурі багатофілійного банку; взаємодію із системами електронних розрахунків, робота яких регламентована НБУ; автоматизацію документообігу.

До функцій ефективного управління власними ресурсами включають: контроль стану кореспондентських рахунків; позиціонування платежів; вибір оптимального та раціонального способу і маршруту здійснення платежу.

До контрольно-регулюючих функцій платіжної системи входять: контроль виконання вимог, встановлених для проведення грошових платежів; монітор ринг зовнішніх платежів банківської установи [3]

Відповідно до українського законодавства в державі можуть функціонувати внутрішньодержавні та міжнародні платіжні системи. Згідно із Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» (ст. 11) Національний банк України має право створювати системи міжбанківських розрахунків, системи роздрібних платежів та інші види платіжних систем. Національний банк України забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування і розвиток створених ним платіжних систем [5].

Платіжні системи, засновані НБУ, вважаються державними платіжними системами. Станом на 2019 рік в Україні діють дві платіжні системи, розрахунковим банком та платіжною організацією яких є Національний банк України:

- Система електронних платежів;
- Національна платіжна система «Український платіжний ПРОСТІР».

Система електронних платежів НБУ (СЕП) – загальнодержавна платіжна система, забезпечує здійснення розрахунків між банківськими установами, органами державного казначейства на території України із застосуванням електронних засобів приймання, обробки, передавання та захисту інформації. Система забезпечує проведення переказу коштів через кореспондентські та ніші рахунки її учасників, відкриті у Національному банку України із застосуванням електронних засобів приймання, оброблення, передавання та захисту інформації у файловому режимі або режимі реального часу [4].

Слід відзначити, що для СЕП характерним є те, що вона не має жодних пріоритетних показників щодо опрацювання платежів, окрім порядку надходження цих платежів. У I кварталі 2019 року на території України надавали послуги 32 системи переказу коштів, з яких: 26 систем, створені резидентами; 6 систем створені нерезидентами.

Станом на 01.04.2019 року в Україні здійснювали діяльність 6 систем переказу коштів, створених нерезидентами: 3 системи з США, по 1 – з Грузії, Канади, Азербайджану. Всього у січні – березні 2019 року за допомогою систем, створених нерезидентами було переказано в Україну – 505 млн дол., за межі України – 74,4 млн дол., в межах України – 0,3 млн дол. [5]

За 2018 рік із використанням систем переказу коштів, створених як резидентами, так і нерезидентами, було переказано: в Україну – 2 301 млн. дол. США в еквіваленті (28,3% від загальної суми переказів), за межі України – 294 млн дол. США (3,6% від загальної суми переказів) та в межах України – 150,53 млрд грн або 5 541 млн дол. США (68,1% від загальної суми переказів) [5].

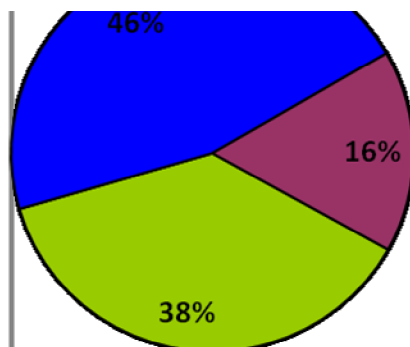
У СЕП виконуються міжбанківські перекази у файловому режимі та в режимі реального часу. Здійснення банком початкових платежів у файловому режимі є обов'язковим, а в режимі реального часу – за його вибором. Разом з тим учасник системи, який працює в СЕП у файловому режимі, забезпечує приймання платежів у режимі реального часу.

Станом на 1 січня 2019 року учасниками СЕП стало 171 установи, серед яких банки України та їх філії, органи Казначейства, установи Національного банку України. Станом на 01.01.2019 року кількість учасників СЕП порівняно з 01.01.2016 роком зменшилась на 45 установ. [5]

Національна платіжна система ПРОСТІР – це система роздрібних платежів, у якій розрахунки за товари та послуги, отримання готівки та інші операції з національною валютою здійснюються за допомогою електронних платіжних засобів, а саме платіжних карток ПРОСТІР.

Картка ПРОСТІР – це платіжна картка, яка дає змогу її держателю оплатити вартість товару, або послуги в торговельно-сервісній мережі, отримати готівку, переказати кошти з картки на картку тощо. Картки Національної платіжної системи ПРОСТІР дають змогу здійснювати операції саме з національною валютою – гривнею, в межах України та на українських Інтернет-сайтах. Станом на 11.09.2019 року загальна кількість активних платіжних карток під брендом НПС «ПРОСТІР» – 633 363 шт. [6].

Важливим є те, що на сьогодні «ПРОСТІР» в Україні конкурує з двома найбільшими міжнародними платіжними системами, які здійснюють розрахункові операції за допомогою платіжних карток: VISA, MasterCard. Показники функціонування платіжної системи «ПРОСТІР» є значно нижчими за відповідні показники міжнародних платіжних систем. Частка ринку ПРОСТІР займає менше 1,3% як за кількістю операцій, здійснених із використання платіжних карток, так і за їх величиною. Водночас VISA займає більше 30,4 % частки на ринку, а MasterCard – більше 68,3%.

Філії банків України - 64 ■ Банки України - 79 ■ НБУ + ДКСУ - 28

Рис. 1. Учасники Системи електронних платежів на 01.01.2019 р.[5].

Система масових платежів в Україні представлена національною системою Український платіжний ПРОСТІР – це внутрішньодержавна банківська багатомітентна платіжна система масових платежів. На сьогодні учасниками ПРОСТІР є 51 банк України та 15 небанківських установ [6].

Для розширення безготівкових розрахунків і забезпечення розвитку НПС «ПРОСТІР» необхідно усунути деякі недоліки:

- по-перше, слід здійснити за допомогою засобів масової інформації комплекс маркетингових заходів. Ознайомлення населення з новими формами безготівкових платежів за технологією НПС «ПРОСТІР» та самою платіжною системою однозначно принесе результати. Ознайомити населення з Національною платіжною системою можна розробивши умови державної підтримки всіх підприємств та установ, що їх фінансують за рахунок державного бюджету. Переведення виплат заробітної плати через банківські рахунки з використанням національних платіжних карток, а також виплат стипендій студентам, обслуговування коштів пенсійного забезпечення, адресної допомоги малозабезпеченим верствам населення та інших виплат, передбачених за рахунок державного або місцевих бюджетів, через уповноважені банки з використанням платіжних карток НПС «ПРОСТІР»;

- по-друге, здійснення операцій лише на території України і неможливість переведення коштів з карток ПРОСТІР на картки VISA і MasterCard;

- по-третє, Національний банк України має сприяти динамічному розвитку проведення безготівкових розрахунків за платіжними картками, упровадивши систему стимулювання учасників національної платіжної системи для збільшення частки безготівкових розрахунків та зменшення кількості операцій щодо зняття готівки.

Висновок. Платіжні системи по своїй суті є складноструктурованими середовищами, що мають низку елементів, ефективна діяльність яких і призводить до якісної роботи усієї системи. Невиконання функцій одним її елементом призводить до краху діяльності усієї системи. Аналіз статистичних даних свідчить про зменшення держателів платіжних карток та учасників СЕП. До факторів, що стримують застосування платіжних карток для виконання безготівкових платежів належать: незацікавленість населення в використовуванні платіжних карток; низький рівень купівельної спроможності населення; незацікавленість торговців у запровадженні безготівкових форм платежів. Отже, Національна платіжна система «ПРОСТІР» є перспективним напрямком для розвитку платіжної системи України, це сучасна, високотехнологічна і високозахищена система.

Список використаних джерел

1. Калмикова О. М. Функціонування платіжної системи України та стратегія її розвитку / О. М. Калмикова, Р. П. Лісна // Молодий вчений. – 2015. – № 1(16). – С. 100–103.
2. Ситник І. Досвід використання систем VISA та MASTERCARD в Україні та за кордоном / І. Ситник, Т. Говорушко, О. Лисенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – Випуск 5. – С. 29–35
3. Сологуб Д. Діяльність платіжних систем на ринку України / Д.Сологуб, С. Ніколайчук// Вісник Національного банку України. – 2016. – № 3. – С. 12–17.
4. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua>.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Національної платіжної системи ПРОСТІР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prostir.gov.ua/prostir>.

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНКОТЕРМС-2010 ТА ІНКОТЕРМС-2020
У МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКАХ**

**Попова Е.М., 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук.кер. - Простебі Л.І.**

У статті обґрунтовано важливість базисних умов поставки як одного із інструментів стандартизації світової торгівлі, охарактеризовано особливості міжнародних комерційних умов «ІНКОТЕРМС» редакції 2010 року та ІНКОТЕРМС-2020, практика їхнього впровадження в Україні, запропоновано шляхи їхнього доцільного використання вітчизняними підприємствами при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

The article substantiates the importance of the basic terms of delivery as one of the tools of standardization of world trade, describes the peculiarities of the international commercial conditions "INCOTERMS" edition 2010 and INCOTERMS-2020, practice of their introduction in Ukraine, ways of their expedient use by domestic enterprises in carrying out foreign economic activity are suggested.

Актуальність дослідження полягає в тому, що успіх експортної діяльності будь-якого підприємства складається з багатьох складових: підприємницький ризик, бажання і наполегливість у досягненні мети, мотивація і прагнення до розвитку. Але в основі всього є актуальні знання основ міжнародної торгівлі.

Існування України в сучасному бізнес середовищі в першу чергу пов'язане з розробкою та узгодженням сучасних договірних зобов'язань. Актуальність полягає у визначенні правил «ІНКОТЕРМС», як базових умов поставки товарів згідно зовнішньоекономічних контрактів українських підприємств з їх зарубіжними партнерами. Вони визначають обов'язки сторін з постачання та отримання товару, дозволяють максимально полегшити формулювання кінцевого договору купівлі-продажу і головне вибір тої чи іншої умови поставки на основі «ІНКОТЕРМС» багато в чому визначають ціну товару, розподіл між покупцем і продавцем витрат пов'язаних з доставкою товару, тобто комерційну ефективність угоди.

Метою роботи є аналіз та виявлення особливостей правил міжнародних торгових термінів – «ІНКОТЕРМС 2010» року та «ІНКОТЕРМС-2020».

Об'єктом дослідження є особливості функціонування правил міжнародних торгових термінів – «ІНКОТЕРМС».

Предметом дослідження є «ІНКОТЕРМС», їх призначення та роль в регулюванні міжнародних і внутрішньодержавних торгових відносин, особливості формування та різні аспекти застосування.

Значною мірою висвітленні базисні умови поставок товарів в міжнародній і внутрішній торгівлі в роботах А. Голубчика[2], Б. Івасіва, Д. Михайлова, Е. Севастьяненка[1], М. Пясецька[3], М.Ларіна, О. Береславської[3], О. Наконечного[3], Л. Руденко. Разом з тим, динамічність інтеграції української економіки у глобальний економічний простір обумовлює поглиблення теоретичних аспектів, критеріїв вибору правил міжнародних торгових термінів як передумови забезпечення їх ефективності.

Загальновідомо, що правила Інкотермс-2010 є зручним інструментом, що значно полегшує роботу над контрактом міжнародної купівлі-продажу товарів.

Із самого моменту створення «ІНКОТЕРМС» Міжнародною торговою палатою в 1936 році, світові стандарти договірної діяльності регулярно коригуються, орієнтуючись на об'єктивний розвиток міжнародної торгівлі та науково-технічний прогрес.

На думку М. Ларіна, є два найпоширеніших напрями неправильного розуміння «ІНКОТЕРМС». Перший – це помилкове сприйняття «ІНКОТЕРМС» як правило, мають більше відношення до договору перевезення, аніж до договору купівлі-продажу. По-друге, іноді їм приписують охоплення всіх зобов'язань, які сторони могли б включити до контракту. Проте, як завжди підкреслювала Міжнародна торговельна палата (МТП), «ІНКОТЕРМС» поширюється винятково на відносини між продавцями та покупцями в межах договору купівлі-продажу, більше того, тільки в деяких, чітко визначених аспектах [1, с. 34].

Окрім власне способу поставки, «ІНКОТЕРМС» регулює питання обов'язків, які покладаються на ту чи іншу сторону, до прикладу: обов'язок передавання товару у розпорядження покупця чи третій стороні (для транспортування), доставка його у пункт призначення, обов'язок митного очищення товару (експортного та імпортного), обов'язок покупця щодо прийняття поставки та обов'язки надання підтверджень сторонами про виконання зобов'язань. Натомість, такі питання, як перехід права власності, порушення договору та наслідки певних порушень, звільнення від відповідальності взагалі не розглядаються. З іншого боку, ці питання досить чітко прописуються у конкретних пунктах зовнішньоекономічного договору (як от «Відповідальність сторін» чи «Форс-мажорні обставини»).

Редакція міжнародних комерційних термінів, «ІНКОТЕРМС-2010» скоротила загальну кількість термінів з 13 до 11, додавши 2 нові умови: DAT (Delivered at Terminal, Постачання на терміналі) і DAP (Delivered at Point, Постачання в пункті). Змінені 4 формальний поділ на групи: замість 4 тепер їх стало 2, і групуються терміни тепер за видом транспорту, який використовується (морський або будь-який). Окрім цього, кожна умова містить опис та керівництво до її використання для допомоги користувачам при виборі необхідної умови [2].

Необхідно пам'ятати, що вибір умов поставки є виключно важливим положенням для реалізації будь-якого договору купівлі-продажу товарів. Зазвичай вибір конкретного торгового терміна визначається стратегією бізнесу, наприклад залежить від того чи має покупець намір перепродати товар який знаходиться в дорозі чи ні, а також від того у кого зі сторін є більш вигідні пропозиції щодо укладення договору перевезення.

Однак сфера дій правил Інкотермс-2010 чітко обмежена рамками зовнішньоторговельного контракту і не має ніякого відношення до інших договорів які супроводжують міжнародний договір купівлі-

продажу товарів. До прикладу перевезення, страхування, митне оформлення, фінансування.

Тлумачення базисних умов поставки міститься в такому визнаному міжнародному документі як «Інкотермс», розробленому Міжнародною торговою палатою.

Запропоновані в правилах «Інкотермс» пояснення термінів відповідають найбільш поширеним торговим звичаям і правилам, що склалися в міжнародній практиці. Головна мета «Інкотермс» – чітке визначення умов контракту по відношенню обов'язків продавця щодо доставки товару покупцю й уніфікація обов'язків сторін договору. Поставка товару з однієї країни в іншу пов'язана з витратами, ризиком і здійсненням ряду технічних та адміністративних функцій [1].

Ці питання торгівлі партнери погоджують в зовнішньоекономічному контракті шляхом застосування «базисних умов» Інкотермсу, що зводять до мінімуму непорозуміння та спори по відношенню до таких трьох аспектів угоди [1]:

- хто, від якого і до якого пункту доставки здійснює поставку товару та несе витрати, відповідає за можливі ризики;

- в який момент поставки ризик втрати товару переходить від продавця до покупця;

- хто здійснює митне оформлення (митну чистку) товару.

Таким чином, базисні умови визначають обсяг послуг по поставці товару та вартість транспортних і митних витрат, що враховуються у ціну товару. Зупиняючись на тій чи іншій умові поставки, необхідно визначити співвідношення між витратами на підготовку товару до транспортування, навантаження, митну чистку, перевезення, оплату транспорту, тощо та використати ці розрахунки при визначенні ціни товару.

Проаналізувавши все вищезазначене, можемо зробити висновок - що узгодження сторонами способу розрахунку з використанням документарних форм розрахунків не накладаються на сторони зовнішньоторговельного контракту ніяких зобов'язань та / або обмежень щодо вибору умов поставки.

У цьому зв'язку цікаво розглянути деякі практичні питання, з якими стикаються як з боку міжнародного контракту купівлі-продажу товарів, так і банки при проведенні розрахунків. Єдина згадка про Інкотермс-2010 міститься в ст. 61 Міжнародної стандартної банківської практики по перевірці документів за документарними акредитивами в відношенні інвойсу (комерційного рахунку). Там сказано, що якщо умова поставки вказано в акредитиві як частина опису товарів або у зв'язку із зазначенням суми контракту, то така умова має бути відтворена в рахунку. Якщо опис умов поставки передбачає зазначення джерела терміна умов поставки, то дане джерело повинно бути відтворено. [4]

Підтвердження цьому положенню знаходимо у Е. Шакірова, яка пише, що склалася банківська практика така, що стандартні форми заяви на випуск акредитива більшості банків передбачають вказівку терміна Інкотермс в описі товару. Відповідно посилання на термін Інкотермс-2010 зазвичай зустрічається в полі 45A «Опис товарів і / або послуг» (Description of Goods & / or Services) повідомлення SWIFT формату MT700 [3].

Зараз для всіх експортерів і імпортерів діють правила Інкотермс-2010. Але в 2020 році, з 1 січня, будуть введені нові умови. На сайті Міжнародної торгової палати (ICC) є повідомлення про те, що Інкотермс-2020 вже підготовлений. Перед тим, як нові правила почнуть діяти, МТП проведе навчальні семінари, також нові правила переводять на 27 різних мов.

Основні зміни, які очікують експортерів, між Інкотермс-2010 та Інкотермс-2020 :

1) Видалення терміна EXW (самовивіз) з правил Інкотермс.

Це буде дуже важливою зміною, оскільки умови поставки EXW використовується компаніями в багатьох країнах тільки для внутрішньої торгівлі і практично не застосовується для міжнародної торгівлі. Крім того, базис поставки EXW в редакції Інкотермс-2010 року суперечить новому Митному кодексу Європейського Союзу, оскільки відповідальність експортера настає після експортного митного оформлення товару для вивозу.

2) Видалення терміна FAS (вільно уздовж борту судна).

Умови поставки FAS (Free Alongside Ship) зараз використовуються, коли товар доставляється продавцю в порті відправлення країни експортера і тому застосовується дуже рідко. При використанні базису поставки FCA товари також можуть доставлятися в порт, як і при умовах поставки FAS, так як док є частиною морського порту (терміналу). З іншого боку, якщо використовується термін FAS і є затримка в прибутті судна, товар буде в доці протягом декількох днів доступний тільки покупцеві, і, навпаки, якщо судно прибуде заздалегідь, товар не буде доступний покупцеві для відправки. Фактично, умови поставки FAS використовується тільки для експорту в основному сипучих товарів (мінералів і зернових).

3) Поділ терміна FCA (Франко перевізник) на два базиси поставки.

Умова поставки FCA (Free Carrier) є найбільш часто використовуваним терміном Інкотермс (практично 40% міжнародних торгових контрактів укладається з цим правилом), оскільки він дуже гнучкий і універсальний. Основними перевагами базису FCA є - застосування будь-якого виду транспорту і використання будь-якого місця доставки товару, який знаходиться в країні продавця. Це може бути магазин, склад, морський порт, аеропорт, або просто адреса продавця. В даний час проводиться аналіз з метою поділу базису FCA на два терміни в Інкотермс 2020 року - один для наземної доставки, а інший для морських контейнерних поставок.

4) Зміна умов поставок FOB і CIF для контейнерних перевезень.

На сьогоднішній день, умови поставки FOB (Free On Board - Вільно на борту) і CIF (Cost, Insurance and Freight - Вартість, страхування і фрахт) в редакції Інкотермс-2010 року актуальні для вантажів, що перевозяться водним видом транспорту шляхом розміщення товару на борту судна навалом або в упаковці. При розміщенні товару в контейнері продавець передає товар перевізнику на терміналі, а не розміщує його на борту судна, в таких випадках відповідно до Інкотермс-2010 слід застосовувати термін FCA або CIP.

Однак терміни FCA і CIP не застосовуються переважною більшістю учасників міжнародної торгівлі

(експортери, імпортери, експедитори, логістичні оператори, банки і т.д.). Це пов'язано з тим, що FOB і CIF є двома дуже старими термінами Інкотермс. Наприклад, FOB вже використовувався в Англії в кінці XVIII століття, а Міжнародна торгова палата опублікувала цей термін в першому виданні правил Інкотермс в 1936 році.

Передбачається, що в нових правилах Інкотермс-2020 умови поставки FOB і CIF зможуть використовуватися для транспортування контейнерів, як це було в версіях Інкотермс-2000 і попередніх версіях. Дана зміна дуже важливо для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності, так як приблизно 80% світової торгівлі здійснюється в контейнерній тарі.

Крім того очікуються зміни в страхових зобов'язаннях між продавцем і покупцем на додаток до страхових інтересів при умовах поставок CIF і CIP.

5) Новий термін в Інкотермс 2020 року - CNI (Cost and Insurance - Вартість і страхування).

У Інкотермс-2020 вводиться новий термін умови поставки - CNI, розшифровується «Cost and Insurance», перекладається «Вартість і страхування», означає, що продавець виконав поставку, коли застрахований товар розміщений в зазначеному порту відвантаження.

Базис поставки CNI буде входити в групу «С», тобто ризик транспортування і пошкодження товару буде передаватися від продавця до покупця в порту відправлення. Але це нове правило Інкотермс-2020 дозволить продавцеві-експортеру нести відповідальність за міжнародне страхування вантажу. Умови поставки CNI призначені для заповнення прогалини між термінами FCA і CFR / CIF. Як згадувалося вище, умови поставки FSA в Інкотермс-2020 будуть розділені за способом доставки, на наземний і водний види транспорту. На відміну від терміна FCA, умови поставки CNI включатиме вартість міжнародного страхування за рахунок продавця-експортера, а на відміну від CFR / CIF не включатиме фрахт. Передбачається, що введення нового терміна буде найкращим рішенням, оскільки його можна буде використовувати між базисами FOB і CIF.

6) Два нових правила в Інкотермс-2020 року, засновані на умовах поставки DDP.

У нинішньому вигляді умови поставки DDP зазвичай використовується для таких товарів як, наприклад, зразки або запасні частини, які відправляються та доставляються кур'єрами через компанії експрес-доставки, які займаються всіма митними та логістичними процедурами для доставки товару за адресою покупця. Продавець-експортер несе всі витрати, пов'язані з транспортуванням товару до місця призначення, включаючи митне очищення і оплату митних зборів і податків.

На основі терміна DDP (який в свою чергу буде видалено) буде створено два нових базиса поставок DTP і DPP:

Умови поставки DTP Інкотермс-2020 (розшифровується «Delivered at Terminal Paid», перекладається «доставка на терміналі з оплатою мита») означає, що продавець несе відповідальність за будь-які транспортні витрати з оплатою митних зборів, і доставки товарів до терміналу (порт, аеропорт або логістичний центр) в країні призначення покупця.

Умови поставки DPP Інкотермс-2020 (розшифровується «Delivered at Place Paid», перекладається «доставка до місця з оплатою мита») означає, що продавець несе відповідальність за будь-які транспортні витрати з оплатою митних зборів, і доставки товарів до будь-якого місця, що не є транспортним терміналом (наприклад, за адресою покупця).

Отже можна зробити висновок, що правила Інкотермс, слідуючи за розвитком науково-технічного прогресу, періодично оновлюються, враховуючи передовий досвід і практику міжнародної торгівлі, в першу чергу зміни в транспортуванні товару дозволяють:

- уникнути сторонам суперечок і різних тлумачень того або іншого терміну, умови договору, надаючи із врахуванням новітньої міжнародної практики роз'яснення по тих або інших базисах поставки;
- максимально спростити формулювання договору поставки, що укладається, уникнути зайвих нагромаджень в розподілі взаємних прав і обов'язків сторін, дозволяє їм чітко визначити обсяг прийнятих на себе зобов'язань.

Вибір того або іншого базису поставки на основі правил Інкотермс визначають ціну товару, розподіл між покупцем і постачальником витрат з доставки товару, тобто підвищують комерційну ефективність правочинів. Правила Інкотермс націлені на те, щоб полегшити контрагентам з різних держав процес укладання і виконання зовнішньоекономічних договорів за допомогою чіткого формулювання і письмового закріплення стандартних умов договору.

Список використаних джерел

1. Севостьяненко Е.З. Основи міжнародної торгівлі: посібник для початківців експортерів /Е.З. Севостьяненко // Донецька торгово-промислова палата – 2015. – С. 37-38.
2. Голубчик А.А. Оператор змішаних перевезень: роль, функції, документи / А.А. Голубчик // Міжнародні банківські операції – 2012. – 98 с.
3. Береславська О.І., Наконечний О.М., Пясецька М.Г. та ін; Міжнародні розрахунки та валютні операції/ О.І. Береславська, О.М. Наконечний, М.Г. Пясецька // За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2002. – 392 с.
4. Международная стандартная банковская практика International Standard Banking Practice: по проверке документов по документар. аккредитивам: ред. 2007г. для UCP600. – М: Инфотропик медиа, 2014. -160 с. Публикация ICC № 681.
5. Інкотермс-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://anvay.ru/incoterms-2020>.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Порфірян М.І., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. – Томнюк Т.Л.

У статті досліджено сучасний стан фінансування соціального захисту населення в Україні. Визначено проблеми функціонування системи соціального забезпечення. Окреслено пропозиції щодо підвищення ефективності реалізації державою соціального захисту громадян.

The article investigates the current state of financing social protection in Ukraine. Problems of functioning of the social security system are identified. The proposals for increasing the effectiveness of the state implementation of social protection of citizens are outlined.

Однією з головних функцій держави є проведення соціальної політики, яка здатна забезпечити повноцінний розвиток людини, реалізацію її інтелектуального і професійного потенціалу. Нині державна система соціального захисту є необхідністю для стабільного функціонування сучасного суспільства. Це зумовлено, насамперед, складною фінансово-економічною ситуацією в державі, частковою окупацією її території, веденням військових дій на сході країни, стрімким зниженням рівня життя її громадян і, як наслідок, збільшення кількості малозабезпечених верств населення, інвалідів, переселенців, багатодітних сімей та інших категорій осіб, що потребують різного роду соціальної допомоги. Соціально-економічні процеси, що відбуваються в останні роки в Україні, сприяють зниженню рівня зайнятості населення, якості й доступності суспільних благ у сфері охорони здоров'я, освіти та культури.

Трансформаційні прояви сучасних економічних процесів водночас актуалізували структурну невідповідність попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці, загострили безробіття, інфляцію, неузгодженість платіжного балансу та бюджету, що призвело до напруженості у забезпеченні його соціальних статей. Відтак утворилась значна розбіжність в рівнях життя, мають місце малозабезпеченість і бідність, надмірна диференціація стартових можливостей різних категорій населення, обмеженість в реалізації базових потреб, а в кінцевому підсумку – дефіцит соціальної захищеності.

Метою статті є дослідження сучасного стану соціального захисту населення та розробка рекомендацій, спрямованих на вдосконалення державних механізмів його регулювання.

Об'єктом дослідження є сукупність економічних, соціальних, організаційно-правових відносин, що формують систему соціального захисту населення на державному і регіональному рівні.

Предметом дослідження є механізм регулювання соціального захисту населення та перспективи його розвитку.

Основні засади формування та розвитку системи фінансового забезпечення соціального захисту населення знайшли відображення у працях зарубіжних учених: Ф. Бастіа, а. Вагнера, л. Ерхарда, Дж.М. Кейнса, і. Озерова, Дж. Стігліца та ін. Питанням фінансового забезпечення соціального захисту населення в умовах економічних перетворень присвячено праці вітчизняних учених: О. Василика, О. Величко, с. Корецької, Е. Лібанової, З. Лободіної, М. Мальованого, Д. Сухового, В. Тропіної, н. Шаманської та ін. Проте у зв'язку з погіршенням фінансово-економічної ситуації в Україні ця проблема потребує постійного дослідження з урахуванням сучасних соціально-економічних тенденцій розвитку суспільства і державних фінансів.

Суспільна трансформація в Україні передбачає створення докорінної зміни системи соціального розвитку і насамперед соціально-економічних відносин у державі. Досягненню цього сприятиме зважена соціальна політика. Соціальна політика – це суспільний феномен, що поєднує різноманітні багатофакторні складові: конституційно-правові, інституціональні, управлінські, національні, державні, громадські, гуманістичні, практикологічні та інші. Зазначене зумовлює багатоаспектність засад соціальної політики як суспільного явища.

Основними джерелами фінансування заходів соціального захисту та соціального забезпечення в Україні є кошти державного і місцевих бюджетів, а також кошти державних цільових фондів.

Соціальний захист та соціальне забезпечення – найбільша видаткова стаття зведеного бюджету України, яка за обсягом випереджає охорону здоров'я, освіту та видатки на економічну діяльність. Впродовж 2013-2018 років обсяг річних видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення складав у середньому 27% загальної суми видатків зведеного бюджету України (рис. 1.).

Як демонструє рис. 1., зменшення обсягів фінансування соціального захисту та соціального забезпечення мало місце у 2014 р., що пов'язано з глибокою політико-економічною кризою в країні. Зауважимо, що в наступні роки (2015–2018 рр.) фінансування системи соціального захисту в номінальних обсягах витрат суттєво збільшилося. Про це свідчать показники обсягу витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення, що за цей час зросли у 2,2 рази. Найбільша частка в структурі видатків зведеного бюджету мала місце у 2016 р., що обумовлено зростанням рівня фінансування виплати пенсій за рахунок коштів державного бюджету, оскільки у зв'язку з пониженням ставки єдиного соціального внеску до 22% Пенсійний фонд отримав рекордний дефіцит бюджету та не спроможний був фінансувати нараховані пенсійні виплати.

Органи Міністерства соціальної політики здійснюють реалізацію завдань щодо сприяння продуктивній зайнятості та реформі ринку праці; створенні справедливої системи пенсійного страхування; забезпеченні ефективної державної соціальної підтримки населення; розвитку соціальних та реабілітаційних послуг у територіальних громадах; забезпеченні захисту прав дітей.

Рис. 2.1. Витрати на соціальний захист у зведеному бюджеті України у 2013–2018 рр. [1]

Проаналізуємо окремі аспекти реалізації соціального захисту населення в Україні на основі даних звітів Міністерства соціальної політики [2; 3; 4].

Рівень безробіття (за методологією МОП) у 2016 році становив 9,3% економічно активного населення, у 2017 р. – 9,5 %. Зростання у 2016–2018 роках економіки України позитивно вплинуло на сферу зайнятості та ринок праці та, відповідно обумовило зменшення рівня безробіття до 8,8% економічно активного населення.

Проаналізуємо тенденції у сфері пенсійного захисту. В органах Пенсійного фонду України станом на 01.01.2019 р. на обліку перебувало 11,5 млн. пенсіонерів. Розмір мінімальної пенсії у 2016–2018 роках динамічно зростав і станов на початок 2019 р. перевищив показник на початок 2016 р. на 423 грн. або на 39,4%: із 1074 грн. станом на 01.01.2016 р. до 1497 грн. станом на 01.01.2019 р., з грудня – 1 497 грн.

Упродовж досліджуваного періоду прослідковується збільшення середнього розміру пенсійних виплат (рис. 2).

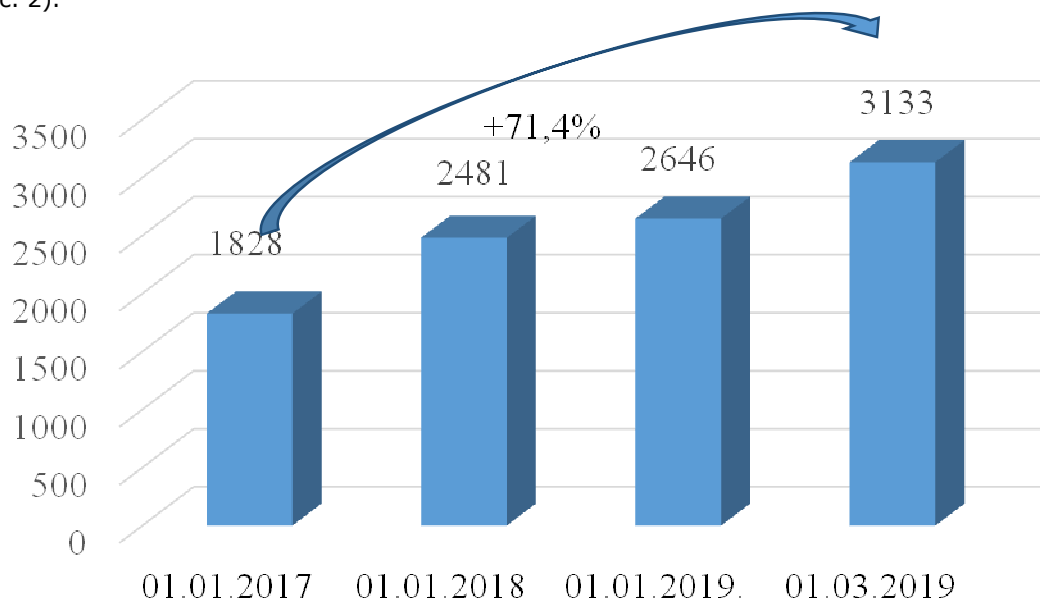

Рис. 2. Середній розмір пенсії в Україні, грн.

Так, середній розмір пенсії по Україні на 01.01.2018 склав 2 481. грн, що на 35,7 % більше порівняно із показником на 01.01.2017, а станом на 01.01.2019 становить 2 646 грн. (+ 6,7% у порівнянні з показником на початок 2018 р.). Станом на 01.03.2019 р. середня пенсія в Україні становила 3133 грн, що на 71,4% більше показника на початок 2017 р.

Із загальної чисельності пенсіонерів 11,7 мільйонів осіб у 2018 році розмір пенсії підвищено для 10,2 мільйонів. Середній розмір пенсії після перерахунку зріс на 561,17 грн. У 2017 році у рамках реформи системи соціального страхування завершено реорганізацію фондів загальнообов'язкового державного

Фінанси

соціального страхування – об'єднано два фонди соціального страхування (Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань) та утворено Фонд соціального страхування України. Видатки на виплату державної допомоги сім'ям з дітьми з кожним роком збільшуються. Так, у 2016 р. профінансовано 47,4 млрд. грн. допомоги, у 2017 році – 51,6 млрд. грн. (на 4,2 млрд. грн. або на 8,9% більше показника 2017 р.), у 2018 році на цю мету було передбачено 57,9 млрд. грн. (на 6,3 млрд. грн. або на 12,2% більше показника 2017 р.) (рис. 3).

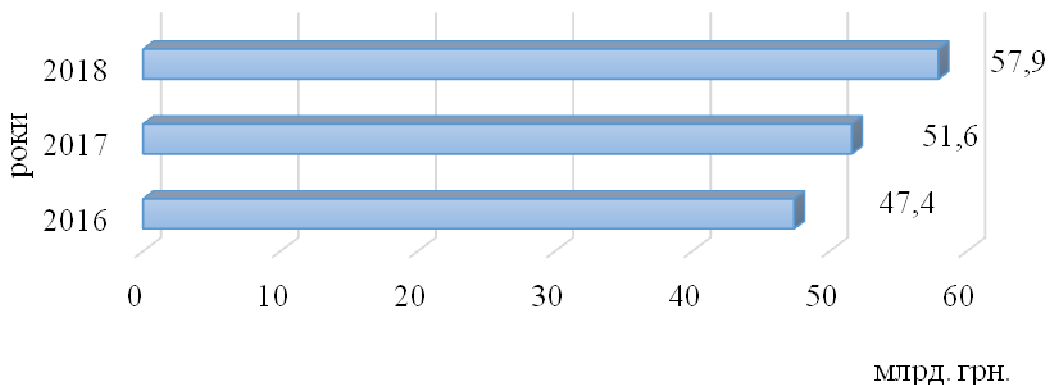

Рис. 3. Видатки на виплату державної допомоги сім'ям з дітьми в Україні у 2016–2018 рр.

Державну допомогу сім'ям з дітьми станом на 01.01.2017 р. отримувало 2053,2 тис. осіб; станом на 01.01.2018 р. отримувало 1 853,1 тис. осіб, що на 10,8 % менше у порівнянні з відповідним періодом попереднього року. Станом на 01.01.2019 р. таку допомогу отримувало 1 701,3 тис. осіб (табл. 1).

Програма житлових субсидій є головним механізмом забезпечення соціального захисту населення при оплаті житлово-комунальних послуг, що показала свою ефективність в умовах підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги.

З початком воєнних дій на сході України виникла потреба у соціальному захисті додаткових категорій осіб, зокрема учасників АТО/ООС, членів їх сімей та внутрішньо переміщених осіб. Зокрема в Міністерстві соціальної політики функціонує Єдиний реєстр учасників антитерористичної операції (АТО) / операції об'єднаних сил (ООС), до якого внесено дані про учасників АТО/ ООС.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості одержувачів окремих видів соціальних допомог та соціальних послуг в Україні у 2016–2018 рр. (одиниць)

Показник	01.01.17	01.01.18	Відхилення від попереднього періоду	01.01.19	Відхилення від попереднього періоду
Одержувачі допомоги сім'ям з дітьми, тис. осіб	2053,2	1853,1	-200,1	1701,3	-151,8
Одержувачі житлових субсидій, млн. осіб	6,5	6,9	+0,4	3,9	-3
Працевлаштовано осіб з інвалідністю, тис. осіб	12,8	13	+0,2	13,2	+0,2
Кількість осіб, постраждалих від аварії на ЧАЕС, тис. осіб	1912,9	1868,2	-44,7	1816,8	-51,4

Станом на 31.12.2016 р. комісіями прийнято понад 274 тис. рішень про надання статусу учасника бойових дій особам, які брали участь у проведенні антитерористичної операції; станом на 31.12.2017 р. – понад 324 тис. осіб (на 50 тис. осіб більше), станом на 31.12.2018 р. – понад 355 тис. учасників АТО/ООС (на 31 тис. осіб більше у порівнянні з показником станом на кінець 2017 р.) (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка кількості учасників АТО / ООС та внутрішньо переміщених осіб у 2016–2018 рр. (одиниць)

Показник	31.12.16	31.12.17	Відхилення від попереднього періоду	31.12.18	Відхилення від попереднього періоду
Кількість учасників АТО/ООС	274	324	+50	355	+31
Кількість внутрішньо переміщених осіб	1653	1494	-159	1512	+18
Кількість внутрішньо переміщених сімей	1332	1219	-113	1232	+13

Учасники АТО/ООС за рахунок коштів державного бюджету забезпечуються необхідною допомогою

на протезування (ортезування), послугами з психологічної реабілітації, здійснюється сприяння у працевлаштуванні державною службою зайнятості, надання соціальних послуг сім'ям учасників АТО/ООС закупівля житла органами виконавчої влади на місцевому рівні, санаторно-курортне лікування. Так, видатки на санаторно-курортне лікування постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС у 2016 р. становили 22,5 млн. грн.; у 2017 р. збільшення прослідковується у 2,2 до 49,6 млн. грн., а у 2018 р. – 50,9 млн. грн.

На кінець 2016 року на обліку перебувало 1 652 512 внутрішньо переміщених осіб (1 331 742 сім'ї переселенців). На кінець 2017 року на обліку перебувало 1 493 536 внутрішньо переміщених осіб (на 159 тис. осіб менше у порівнянні з показником на кінець 2016 р.), 1 219 190 сімей переселенців (на 113 тис. сімей менше у порівнянні з показником на кінець 2016 р.).

На кінець 2018 року на обліку перебувало 1 512 435 внутрішньо переміщених осіб (на 18 тис. осіб більше у порівнянні з показником на кінець 2017 р.), 1 231 840 сімей переселенців (на 13 тис. сімей більше у порівнянні з показником на кінець 2017 р.) (див. табл. 2).

Соціальні потреби найбільш незахищених прошарків населення задовольняються недостатньою мірою. Високий рівень бідності в Україні, особливо серед сімей із дітьми або непрацездатними особами працездатного віку та сімей, де один із членів має інвалідність, свідчить про недостатню ефективність підтримки найбільш соціально незахищених категорій населення. Про те, що система соціального захисту в Україні не відповідає європейським стандартам, свідчить аналіз таких соціальних стандартів та нормативів, як прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата та мінімальна пенсія.

Серед основних проблем у сфері соціального захисту населення України, які вимагають негайного вирішення, можна виділити такі:

- надзвичайно високий рівень участі держави у сфері соціального захисту, надзвичайно слабка участь в її функціонуванні населення;

- неефективність бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами як головними розпорядниками, так і окремими соціальними установами;

- недостатність коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення.

Для вирішення розглянутих проблем пропонуємо такий комплекс заходів [5]:

- запровадження системи раннього виявлення осіб та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах; — модернізацію системи соціального обслуговування;

- надання пільги в обсязі, достатньому для забезпечення нормальної життєдіяльності особи (сім'ї);

- сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовки та підвищення кваліфікації молоді, її профорієнтації, запобігання негативним проявам у молодіжному середовищі;

- створення правових, економічних та соціальних умов для функціонування і зміцнення сім'ї, поліпшення демографічної ситуації, забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок в українському суспільстві.

Список використаних джерел

1. 1.Ціна держави: бюджет України [Електронний ресурс] // Проект «Роз'яснення виборцям вартості державних послуг». – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/>
2. 2.Соціальний звіт за 2016 рік [Електронний ресурс] //Міністерство соціальної політики. – Київ, 2017. – 66 с.
3. 3.Соціальний звіт за 2017 рік [Електронний ресурс] //Міністерство соціальної політики. – Київ, 2018. – 79 с.
4. 4.Соціальний звіт за 2018 рік [Електронний ресурс] //Міністерство соціальної політики. – Київ, 2019. – 64 с.
5. 5.Роледерс В.В. Проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні та шляхи їх подолання [Електронний ресурс] / В.В. Роледерс, Г.С. Кукель.// Інвестиції: практика та досвід. – № 10. – 2019. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2019/11.pdf

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ЛАНКА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Раєвська Є.О., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Табенська Ю.В.

У статті розкрито теоретичні основи місцевих бюджетів як ланки бюджетної системи України; висвітлено структуру бюджетної системи, досліджено принципи функціонування бюджетної системи в Україні; розглянуто функціональні особливості місцевих бюджетів.

The article describes the theoretical foundations of local budgets as a link in the budget system of Ukraine; the structure of the budget system is explained, the principles of functioning of the budget system in Ukraine are investigated; Functional features of local budgets are considered.

Актуальність дослідження. Інститут місцевого самоврядування почав формуватись в Україні з проголошенням незалежності держави. Право на існування цього інституту закріплене у Європейській Хартії місцевого самоврядування, до якого Україна приєдналась у листопаді 1996 року. Становлення інституту місцевого самоврядування в Україні свідчить про обрання курсу на проведення процесу децентралізації фінансових відносин. Здійснення вказаного кроку поклало на державу зобов'язання з розбудови локальних фінансових систем.

Основним питанням, що постає перед територіальними громадами на даний час, є фінансове забезпечення виконання програм, віднесених до повноважень органів влади місцевого рівня. Для системи місцевих фінансів України була характерна недостатність доходної бази місцевих бюджетів та наявність суттєвих проблем, які гальмують її нарощування внаслідок недосконалості бюджетного законодавства та недостатньої урегульованості міжбюджетних відносин.

Значний внесок у вивчення питань бюджетного процесу і, зокрема, виконання місцевих бюджетів зробили вітчизняні вчені Й.Бескид, С.Буковинський, О.Василик, І.Д'яконова, А.Єпіфанов, О.Кириленко, В.Кравченко, І.Луніна, Ю.Ляшенко, С.Огородник, В.Опарін, І.Радіонова, М.Романів, І.Сало, В.Суторміна, В.Федосов, В.Шевчук, С.Юрій, а також зарубіжні – Б.Аллан, Ш.Бланкарт, БодіЗві, Мертон Роберт, Дж.Е.Стігліц, Ж.Марку, Шері Е.Емблі. У зв'язку з подальшим проходженням бюджетної реформи в Україні та виникненням нових взаємовідносин у бюджетній системі, виникає необхідність подальшого поглиблення вивчення вказаних питань.

Проведення в Україні процесу децентралізації фінансових відносин та надання більшої фінансової самостійності органам місцевого самоврядування вимагає дослідження та глибокого аналізу виконання місцевих бюджетів, які є важливою категорією системи місцевих фінансів.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття теоретичних засад функціонування місцевих бюджетів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, бюджетна система України – це сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права [1].

Місцевими бюджетами в Україні, відповідно до ст. 5 Бюджетного кодексу, є бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування. До бюджетів місцевого самоврядування віднесено бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст та бюджети об'єднаних територіальних громад [1].

Місцевий бюджет визначено як сукупність доходів та видатків, які складають єдиний баланс. Стаття 61 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» стверджено, що «самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів» [2].

Бюджетним кодексом визначено, що доходами бюджету є податкові, неподаткові та інші надходження, що надходять на безповоротній основі та справляння яких передбачене на законодавчому рівні. Відтак, формування доходної частини місцевих бюджетів залежить і від рівня взаємовідносин органів місцевого самоврядування, органів влади, суб'єктів господарювання та населення, методів ведення господарської діяльності та завдань, які ставить перед собою суспільство в процесі розвитку.

Високий рівень фіскального перерозподілу, існуючий в системі функціонування бюджетів, ставить завдання формування ефективної структури бюджетних видатків, спрямованих на підтримку соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Вагомість формування обдуманого видаткової політики полягає в її функціонуванні як джерела забезпечення реалізації потреб суспільства та впливі на формування якісного середовища ведення підприємницької діяльності, сприяння інвестиційній привабливості адміністративно-територіальних одиниць, зокрема, регіонів.

Згідно Бюджетного кодексу, видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом (до видатків бюджету не належать: погашення боргу, надання кредитів з бюджету, розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів, повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування).

Реформа децентралізації та формування об'єднаних територіальних громад характеризується запровадженням комплексних змін в організації та функціонуванні місцевих бюджетів. Основними напрямами реформування є:

- досягнення автономії місцевих бюджетів через самостійне формування бюджетів на локальному рівні, спрощення процедури запозичень від міжнародних фінансових організацій, одержання права самостійного вибору установ обслуговування коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів і власних надходжень бюджетних установ тощо;

- забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів через встановлення єдиних нормативів відрахування за кожною складовою ланкою бюджету, розширення джерел доходів місцевих бюджетів, запровадження горизонтальної системи вирівнювання податкоспроможності територій тощо;

- розширення податкової бази місцевих бюджетів через перерозподіл загальнодержавних податків та зборів, запровадження акцизного податку з реалізації підакцизної продукції, передачу з доходів спеціального фонду до доходів загального фонду єдиного податку та податку на майно, перегляд податкової бази та податкових ставок;

- стимулювання територіальних громад до об'єднання через закріплення за бюджетами об'єднаних територіальних громад 60% податку на доходи фізичних осіб, запровадження прямих міжбюджетних відносин місцевих бюджетів ОТГ з Державним бюджетом тощо;

- передача повноважень на місця, а саме: видатків на забезпечення медичних заходів, видатків на спеціалізовані школи та позашкільні навчальні заклади, на утримання бібліотек, музеїв, театрів, фізкультурно-спортивних товариств, видатки на соціальний захист чорнобильців і соціальну реабілітацію інвалідів тощо;

- зміни системи міжбюджетних трансфертів через запровадження нових видів трансфертів та зміну правил їх надання;

- зміна адміністративно-територіального устрою та формування об'єднаних територіальних громад, яке дозволить: по-перше, не розпорошити бюджетні кошти, а акумулювати їх для забезпечення розвитку територіальних громад, які входять до складу ОТГ, для їх рівномірного розподілу між населеними пунктами територіального формування; по-друге, зменшити штат управлінського апарату; по-третє, одержати додаткові фінансові ресурси та повноваження через функціонування в бюджетній системі на рівні міст

обласного значення.

Формування інституту місцевих бюджетів в Україні відбувається на основі принципів побудови бюджетної системи, серед яких, відповідно до Бюджетного кодексу, такі [1]:

- принцип єдності бюджетної системи України (даний принцип характеризується формуванням на основі єдиної для усіх елементів бюджетної системи нормативно-правової та законодавчої бази, єдиної фінансово-грошової системи, єдиних правил регулювання міжбюджетних відносин, єдиної бюджетної класифікації тощо);
- принцип самостійності (як державний, так і місцеві бюджети є самостійними елементами бюджетної системи, жодні з місцевих бюджетів чи державний бюджет не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання інших);
- принцип збалансованості (взаємозалежність формування дохідної частини бюджету та планування видаткової частини у відповідному бюджетному періоді);
- принцип повноти (склад бюджету включає усі надходження та витрати, визначені відповідними нормативно-правовими актами);
- принцип обґрунтованості (планування та формування доходів та видатків бюджетів здійснюється відповідно до рівня соціально-економічного розвитку та основних макроекономічних показників на основі розроблених та затверджених методик та правил);
- принцип ефективності і результативності (формування інституту місцевих бюджетів має відповідати вимогам досягнення відповідних національних цілей, інноваційного розвитку економіки);
- принцип цільового використання бюджетних коштів (бюджетні кошти витрачаються виключно на цілі, які визначаються бюджетними призначеннями та асигнуваннями);
- принцип субсидіарності (перерозподіл бюджетних ресурсів відбувається між бюджетами різних рівнів для забезпечення максимального наближення гарантованих коштів до безпосередніх споживачів);
- принцип справедливості та неупередженості (розподіл бюджетних ресурсів між бюджетами різних рівнів відбувається на основі справедливості та зниження рівня соціальної диференціації);
- принцип прозорості та публічності (процес формування та виконання бюджетів різних рівнів має відбуватися прозоро та з забезпеченням доступу громадськості до нього).

Як зазначає О.П. Кириленко, економічна суть місцевих бюджетів розкривається в їх призначенні (а саме: у формуванні фондів фінансових ресурсів, що виступають в ролі забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування, в розподілі та використанні даних фондів між сферами економіки та для забезпечення соціальних стандартів, у контролі за фінансово-господарською діяльністю підприємницьких структур) через їх основні функції.

До функцій місцевих бюджетів слід віднести [4, с.56-57]:

1. Перерозподільна – функція, яка полягає в розподілі та перерозподілі чистого доходу, який формується у суспільстві, між суб'єктами бюджетних відносин, якими є практично усі учасники суспільного виробництва, і через яку відбувається зосередження фінансових ресурсів у руках держави для задоволення нею потреб суспільства. Основною метою перерозподільних заходів в процесі формування та виконання місцевих бюджетів є забезпечення вирівнювання рівня надання соціальних послуг. Проте, реалізація таких заходів може мати своїм наслідком формування стимулів для міграції громадян з однієї місцевості до іншої, де рівень надання соціальних послуг та соціальної допомоги вищий. Способом уникнення таких наслідків є встановлення загальнонаціональних параметрів видатків з бюджетів на перерозподільчі заходи. При цьому, на користь реалізації саме на локальному рівні розподільчої функції свідчить той факт, що саме на місцях влада краще ознайомена з потребами, майновим та фінансовим становищем мешканців;

2. Регулююча – функція, якою передбачено вплив на обсяги споживання суспільства, рівень зайнятості, темпи інфляції тощо. Слід зауважити факт обмеженості можливостей використання інституту місцевих бюджетів для реалізації даної функції. Причиною цього є взаємозв'язки та взаємний вплив на розвиток адміністративно-територіального утворення зовнішніх чинників, зокрема, чинники руху товарів, капіталу, робочої сили, стимулювання економічного зростання в межах певного регіону, що забезпечує вплив і на результативність місцевого бюджету як стабілізатора соціально-економічної ситуації в межах конкретної адміністративно-територіальної одиниці;

3. Соціальна – функція, ціллю якої є формування матеріальної та фінансової бази місцевих бюджетів для реалізації органами місцевого самоврядування своїх функцій, які спрямовані на забезпечення соціальних гарантій населення, визначених Конституцією України;

4. Стимулююча – функція місцевих бюджетів, яка, зокрема в умовах фінансової децентралізації, полягає у функціонуванні місцевих бюджетів для забезпечення стимулювання економічної діяльності для соціально-економічного розвитку територій;

5. Контрольна – функція, яка полягає в забезпеченні реалізації заходів фінансового контролю впродовж усього бюджетного процесу – від етапу планування та формування доходів місцевих бюджетів до моменту контролю за ефективністю витрачання бюджетних коштів та їх цільовим спрямуванням.

Виступаючи одним з ключових джерел задоволення суспільних потреб, вони сприяють розвитку економіки, підтримці та оновленню інфраструктури та забезпечення вирівнювання соціально-економічної диференціації. Відтак, варто виділити такі основні аспекти характеристики місцевих бюджетів як елементів бюджетної системи держави [3, с. 87]:

- місцевим бюджетам належить провідне місце в фінансово-бюджетній системі держави, оскільки саме у бюджетних фондах наявна основна маса державних фінансових ресурсів та ресурсів муніципальних утворень. «Кожне публічно-правове утворення має бюджет, що посідає самостійне місце в бюджетній системі. Бюджет співвідноситься з фінансовою системою в його матеріальному розумінні як самостійний фонд грошових коштів» [4, с.25];

- місцеві бюджети, виступаючи фондами грошових коштів, формуються у суспільно значущих цілях, забезпечуючи підтримку елементів фінансової системи;
- місцеві бюджети виступають в ролі інституту законодавства, оскільки міжбюджетні взаємовідносини мають форму правових відносин;
- місцеві бюджети характеризуються складною структурою, яка включає внутрішні фонди.

Відтак, місцеві бюджети є ключовою складовою місцевих фінансів, в якій знаходять своє відображення організаційні, економіко-соціальні та політичні рішення органів місцевого самоврядування в напрямку вирішення локальних питань.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 01 жовтня 2011 р. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
2. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР.- Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=280%2F97-%E2%F0>
3. Сунцова О. О. Місцеві фінанси: [навч. посіб.] / О. О. Сунцова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 488 с.
4. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О. П. Кириленко. – К.: НІОС, 2000. – 384 с.

ПЕНСІЙНЕ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Рудько А., 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Ковалевич Д. А.

У статті надано характеристику пенсійної системи України. Визначено необхідність проведення пенсійної реформи в Україні. Проаналізовано зміни, які відбулися за період реформування пенсійної системи. Запропоновано напрями удосконалення пенсійного забезпечення в Україні.

The article describes the characteristics of the pension system of Ukraine. The necessity of carrying out pension reform in Ukraine is determined. Changes that have occurred during the reform of the pension system are analyzed. The directions of improvement of pension insurance in Ukraine are offered.

Пенсійна система держави – це важливий елемент соціального захисту населення. Однак, в Україні вона не відповідає вимогам сьогодення і потребує термінового фундаментального реформування. Тому, створення належної тривірневої системи пенсійного забезпечення, на сьогодні є надзвичайно актуальним питанням. Адже від ефективності цієї системи залежить добробут населення та рівень стабільності у суспільстві.

Метою статті є дослідження проблем реформування пенсійної системи та визначення перспектив подальшого розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні.

Об'єктом дослідження є процес реформування пенсійного забезпечення.

Предметом дослідження є фінансові відносини, які виникають в процесі нарахування та виплаті пенсій.

Проблемам стану пенсійного забезпечення держави присвячені дослідження багатьох науковців, а саме: В.Д. Базилевича, О.Д. Василика, Н.В. Внукової, Б.О. Зайчук, І. Я. Чугунова, Е.М. Лібанової, С.С. Осадець, О. П. Кириленко, Р.В. Пікус, В.А. Скуратівського, С.І. Юрія та інші.

Питання реформування національної пенсійної системи є важливою запорукою економічної стабільності в державі. Від того, наскільки ефективною і правильно організованою є пенсійна система в державі, залежить економічне благополуччя населення та стан економіки в цілому.

Чугунов І. Я. та Насібова О. В. зазначають: «... система пенсійного забезпечення як складова соціального захисту населення зародилась досить давно. Еволюція суспільного розвитку та фінансових відносин привели до виокремлення пенсійного захисту населення у вагомий фінансову складову, що стало одним із дієвих інструментів стимулювання людського капіталу та вагомим економічним чинником, який містить інвестиційну складову зростання» [7].

У процесі реформування пенсійної системи більшість країн покладають наступні критерії її ефективності: надійність, фінансова стійкість, достатність, соціальна справедливість тощо. Несприятлива демографічна ситуація в державі в комплексі з соціальними, економічними та політичними ризиками остаточно підтвердили невідповідність розподільчої пенсійної системи цим вимогам та засвідчили необхідність пошуку нових інститутів соціального захисту громадян [1].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», в Україні діє тривірнева система пенсійного забезпечення [6]:

1) перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі - солідарна система), що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених законом;

2) другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі - накопичувальна система пенсійного страхування), що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом;

3) третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою

отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Перший рівень, так звана солідарна система, історично передбачає, що молодше покоління утримує старше. На сьогодні в більшості розвинених країнах на одного пенсіонера приходить чотири – п'ять особи працездатного населення. Нині в Україні на одного працюючого – шість непрацюючих. Це пенсіонери, трудові емігранти та неофіційні працівники. Категорія трудових емігрантів та неофіційних працівників має деякі особливості: при отриманні ними заробітної плати, їх роботодавці пенсійні внески до Пенсійного фонду не сплачують.

Враховуючи проблеми, що мають місце в Україні, держава, в особі уповноважених органів, намагається урегулювати питання пенсійного забезпечення.

Необхідність проведення пенсійної реформи в Україні зумовлена такими проблемами:

- несприятливими демографічними тенденціями, старінням та депопуляцією населення країни;
- системними недоліками солідарної системи пенсійного забезпечення (соціальна несправедливість, значний розрив між максимальними і мінімальними розмірами пенсій);
- незбалансованістю бюджету Пенсійного фонду України.

Процес реформування пенсійної системи України проходить в два етапи. Перший етап пенсійної реформи, який розпочався в 2017 році, передбачає реформування солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Другий етап, передбачає запровадження другого рівня пенсійної системи (загальнообов'язкового накопичувального страхування) та вдосконалення третього рівня системи пенсійного забезпечення (добровільного накопичувального страхування).

Основними змінами, які передбачені реформою, є [2]:

1. Осучаснення пенсій – полягає у зміні показника середньої зарплати по Україні, який застосовують при обчисленні. Адже середня зарплата в Україні зростає щороку, однак востаннє «осучаснення» проводили 2012-го – із застосуванням показника середньої зарплати аж за 2007 рік.

2. Справедлива солідарна система – встановлює чітку залежність розміру пенсії від суми сплачених страхових внесків і тривалості участі у страховій системі. Щоб претендувати на виплати, треба робити внески до Пенсійного фонду. Що триваліший страховий стаж, більші відрахування до Фонду, – то вищою буде пенсія.

3. Обов'язкова щорічна індексація – передбачає щорічну (опосередковану) індексацію пенсій від 2021 року, яка відбуватиметься шляхом збільшення на коефіцієнт, що відповідає показнику 50% зростання споживчих цін за попередній рік та 50% показника зростання середньої заробітної плати (доходу), з якої сплачено страхові внески, за три календарні роки, що передують попередньому року до того, в якому проводять збільшення згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій»[5]. У 2019 – 2020 роках індексація здійснюватиметься за окремими рішеннями парламенту.

4. Подолання дефіциту Пенсійного фонду – урядом закладено основи для поступового подолання дефіциту Пенсійного фонду та поставлено перед ним завдання у найближчі три роки не збільшувати дефіциту, а в середньостроковій перспективі зробити Пенсійний фонд бездефіцитним. Це дасть нові можливості підвищувати виплати, а відтак – і рівень життя пенсіонерів.

Особливо важливим для нарахування пенсії є страховий стаж. Основним фактором при перерахунку пенсії є той стаж, який оплачуваний роботодавцем страховими внесками. Однак, деякі підприємці не платили і не платять страхові внески до пенсійного фонду, і в результаті таких недбайливих маніпуляцій страждають наймані працівники.

Формально вік виходу на пенсію для чоловіків і жінок залишився на колишньому рівні – 60 років, однак, підвищилися вимоги до трудового стажу (табл. 1).

З 2019 року вийти на пенсію при досягненні пенсійного віку можуть лише ті українці, хто працював і сплачував внески 26 і більше років. З кожним наступним роком вимоги до кількості необхідного страхового стажу для пенсії будуть зростати (+ 12 місяців). Таким чином, до 2028-го року потрібно буде мати 35 років стажу. Ті, у кого його не набирається, зможуть піти на заслужений відпочинок лише в 63 роки. Якщо до 65 років людина має страховий стаж менше 15 років, пенсію вона не отримуватиме. Замість неї буде надаватися соціальна допомога, розмір якої визначається, виходячи з рівня доходів сім'ї пенсіонера.

Таблиця 1

Кількість необхідного страхового стажу та вік виходу на пенсію

Рік виходу на пенсію	Вік пенсіонера		
	60 років	63 роки	65 років
2018	25	15 – 25	15
2019	26	16 – 26	15 – 16
2020	27	17 – 27	15 – 17
2021	28	18 – 28	15 – 18
2022	29	19 – 29	15 – 19
2023	30	20 – 30	15 – 20
2024	31	21 – 31	15 – 21
2025	32	22 – 32	15 – 22
2026	33	23 – 33	15 – 23
2027	34	24 – 34	15 – 24
2028	35	25 – 35	15 – 25

*Джерело: складено автором за даними [3]

З підвищенням розміру мінімальних заробітних плат з 01.01.2019 року, підвищилися пенсії і близько 2 млн. пенсіонерів. Це нововведення торкнулося деяких українців: пенсії збільшилися у військовослужбовців і тих пенсіонерів, яким більше 65-ти років і у них є повний пенсійний стаж. 01.03.2019 року відбувся автоматичний перерахунок пенсій. У вересні 2019 року стало відомо, що українцям підвищать пенсії. Перша хвиля підвищення запланована на 01.12.2019. На сьогоднішній день мінімальне пенсійне забезпечення порівнюється у еквіваленті до прожиткового мінімуму і становить 1 тис. 564 грн., а вже з початком зими цей розмір збільшиться на 74 грн. і складатиме 1 тис. 638 грн. Друге підвищення заплановано на весну наступного року з 01.03.2020 [4].

Таким чином, основними напрямками удосконалення пенсійної системи є:

- розробка стратегії щодо комплексної пенсійної реформи як базисної складової реформування системи соціального захисту населення;
- підвищення ефективності системи пенсійного страхування, державного та недержавного пенсійного забезпечення;
- розробка та ухвалення Пенсійного кодексу;
- запровадження постійного моніторингу та контролю за дотриманням законодавства про пенсійне забезпечення

Отже, реформування пенсійної системи в Україні має як позитивні, так і негативні сторони. Результати дослідження свідчать про необхідність коригування процесів подальшого проведення пенсійної реформи з урахуванням соціально-економічного становища в країні.

Список використаних джерел

1. Кириленко О.П. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: [монографія] / О.П. Кириленко, Б.С. Малиняк, О.В. Петрушка та ін.: за ред. О.П. Кириленко, Б.С. Малиняка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 350 с.
2. Пенсійна реформа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/pensijna-reforma>.
3. Пенсійна реформа: підвищення пенсій в 2020 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lawportal.com.ua/osuchasennja-pensij-osnovni-momenti-pensijnoi-reformi-ukraina.html>.
4. Пенсійна реформа 2019: таблиця виходу на пенсію і нові закони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://znaj.ua/society/264638-pensijna-reforma-2019-tablica-vihodu-na-pensiyu-i-novi-zakoni>.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій [Електронний ресурс] : Закон України від 03.10.2017 р. № 2148-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>.
6. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
7. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Еволюція фінансового механізму пенсійного забезпечення / І.Я. Чугунов, О.В. Насібова // Вісник КНТЕУ. – 2016. – № 1. – С. 80 – 97.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Рудько А., 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Юрій С. М.

У статті розглядається поняття децентралізації. Визначено проблеми, які перешкоджають реформі децентралізації в Україні. Проаналізовано зміни, які відбулися за період реформування місцевого самоврядування.

The article deals with the concept of decentralization. Problems that impede decentralization reform in Ukraine are identified. Changes that occurred during the reform of local self-government are analyzed.

Питання впровадження децентралізації в Україні набуває все більшої актуальності, так як фінансові можливості місцевих органів влади нині значно обмежені. Крім того, місцеві бюджети не мають повної самостійності і це, в свою чергу, гальмує демократичні перетворення в країні. У зв'язку із цим назріває нагальна потреба в необхідності вдосконалення питань децентралізації в Україні, оскільки вона є однією з основних умов ефективної діяльності місцевих органів влади, дає можливість збільшувати участь у соціально-економічному розвитку територіальної громади.

Метою статті є обґрунтування необхідності запровадження децентралізації в Україні та визначення основних проблем, що стоять на заваді здійсненню реформи.

Об'єктом дослідження є функціонування місцевого самоврядування в умовах децентралізації.

Предметом дослідження є теоретичні засади забезпечення фінансової стійкості місцевого самоврядування в умовах децентралізації України.

Проблемам становлення, розвитку децентралізації та реформування місцевого самоврядування в Україні присвячені дослідження багатьох науковців, а саме: Т. М. Барановська, П. Д. Біленчук, Р. А. Колишко, В. І. Борденюк, Р. М. Мінченко, В. І. Гладій, І. В. Дробуш, Я. В. Журавель, М. І. Корнієнко, В. В. Кравченко, С. В. Шевчук та ін.

У сучасній науковій літературі поняття «децентралізація» вживається у двох розуміннях – широкому та вузькому. Мова може йти, по-перше, про процес розподілу влади, передачу частини функцій від центральних органів влади до місцевих, а по-друге, про певну систему взаємовідносин між державою й адміністративно-територіальними одиницями.

Так, Р. А. Колишко розглядає поняття децентралізації як характерне для сфери державного управління явище, зумовлене об'єктивними та суб'єктивними факторами, певний протилежний бік централізації, своєрідний засіб відображення централізації [4].

На думку Р. М. Мінченко поняття «децентралізація влади в системі державного управління»

відображає цілеспрямований процес, орієнтований на покращання державного управління, включає в себе переміщення від вищих до нижчих рівнів органів державної влади й місцевого самоврядування [5].

Проведення реформи децентралізації в Україні почалося у 2014 році. Цьому передувало ухвалення Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади [8] і низки законів, зокрема: законодавчі акти про внесення змін до Бюджетного та Податкового Кодексів України, Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [7], Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [6].

Цей процес дозволив формувати, відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування, значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні, а саме об'єднані територіальні громади. Тому необхідність реалізації Хартії в Україні набуває особливого значення.

Важливою вимогою Європейської Хартії місцевого самоврядування є офіційне визначення і закріплення основних принципів функціонування місцевого самоврядування у державному законодавчому полі і в головному законі країни – Конституції. Згідно зі ст. 3 Хартії, чітко визначено право і спроможність місцевих органів влади частково брати участь у загальнодержавних справах, а також здійснювати регулювання та управління в державних питаннях, що стосуються місцевого населення [3].

Досвід розвинутих закордонних держав з міцними правовими системами свідчить, що під час визначення заходів щодо децентралізації необхідно враховувати принцип субсидіарності, який розкриває зміст даного процесу на сучасному етапі розвитку суспільства. Він передбачає передачу повноважень на ухвалення рішень із центрального на нижчі організаційні рівні та створює підґрунтя для децентралізації повноважень публічної влади.

Таким чином, в умовах нестабільної політичної ситуації в Україні, соціальної та економічної кризи, у процесі втілення децентралізації можна виділити основні проблеми, які перешкоджають її реалізації, а саме:

1) сприйняття реформи мешканцями об'єднаних територій. Відсутність роз'яснень та інформації щодо процесів децентралізації, спричинює опір реформі як жителями, так і районними державними адміністраціями та місцевими радами. Це пояснюється тим, що будуть втрачені робочі місця тому, що реформа передбачає переформатування органів місцевої влади та передачу повноважень громадам;

2) неузгодженість повноважень між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, органами управління в ОТГ, районними радами та районними державними адміністраціями;

3) проблема фінансової децентралізації. Дана проблема пов'язана зі збільшенням кількості ОТГ, але це не завжди супроводжується збільшенням субвенцій від держави на розвиток інфраструктури та суттєво зменшує бажання громадян до об'єднання. На жаль, на сьогоднішній день хоч і впроваджується бюджетна децентралізація, але місцеві органи ще залежать від державного бюджету. На нашу думку, до даного явища призводять такі фактори: спад економічного розвитку, падіння темпів виробництва, військовий конфлікт в окремих районах Донецької та Луганської областей, політична нестабільність, інфляція, тіньова економіка, недосконала нормативно-законодавча база. Також важливими є зміни до Податкового кодексу України, тому що через місцеві податки і збори місцеві органи влади формують фонд фінансових ресурсів (дохідну частину місцевого бюджету).

Децентралізація влади є ефективним знаряддям економічного розвитку, завдяки зусиллям незалежності місцевого самоврядування та підвищенню його активності, зміцненню демократії на місцях.

Перевагами децентралізації є:

- зміцнення демократичних процедур;
- захист прав людини та її свободи;
- підвищення ефективності органів місцевої влади завдяки передачі повноважень на місця;
- удосконалення соціально-економічного розвитку.

Процес децентралізації в Україні проходить в два етапи. Перший етап охопив 2014-2018 роки. За цей період в Україні відбулися такі зрушення:

- було прийнято низку важливих законів, які дали старт реформі децентралізації;
- створено 878 об'єднаних територіальних громад, в яких проживають 9 млн. людей;
- зросли власні доходи місцевих бюджетів: з 68,6 млрд. грн. у 2014 році до 234 млрд. грн. у 2018, тобто на 165,4 млрд. грн.;
- збільшилася державна підтримка розвитку регіонів та громад: з 0,5 млрд. грн. у 2014 році до 19,37 млрд. грн. у 2018 році;
- за рахунок державної субвенції в об'єднаних територіальних громадах було реалізовано 6298 проектів розвитку інфраструктури;
- створено 123 сучасних центрів надання адміністративних послуг;
- 1,5 млн. га земель сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів отримали ОТГ у власність;
- 60 % українців вважають децентралізацію потрібною реформою [2].

Другий етап децентралізації в Україні охоплює 2019-2021 роки. Цей період повинен закріпити вже набуті успіхи і формування спроможних громад, зміну територіального устрою на рівні районів та громад, чітке розмежування повноважень та функцій контролю різних рівнів управління, а також розвиток форм місцевої демократії. 2019 рік має стати ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування. До кінця року більшість існуючих малочисельних місцевих рад можуть об'єднатися та стати спроможними перебрати на себе більшість повноважень, належним чином використовувати ресурси і нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність перед людьми та державою.

Наступний крок змін подальшого розвитку децентралізації несе за собою прийняття ряду важливих

законів, а саме:

- Зміни до Конституції України;
- Закон України «Про засади адміністративно-територіального устрою України»;
- Закон України «Про внесення змін до закону «Про регулювання містобудівної діяльності»»;
- Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»;
- Закон України «Про місцевий референдум»;
- оновлення законів про місцеві вибори, про місцеве самоврядування, про місцеві державні

адміністрації тощо.

У результаті, очікується, що чергові місцеві вибори восени 2020 року мають пройти на новій територіальній основі районів та громад [2].

За даними Моніторингу процесу децентралізації та реформування місцевого самоврядування Мінрегіону, кількість об'єднаних громад в Україні наближається до тисячної позначки. Станом на 10 жовтня 2019 року в Україні сформовано 975 ОТГ (таблиця 1).

Таблиця 1

Формування об'єднаних територіальних громад в Україні*

№ п/п	Область	Кількість ОТГ, в яких відбулися перші вибори	Кількість ОТГ, які чекають рішення ЦВК про призначення перших виборів	Кількість ТГ, що приєдналися до ОТГ	Кількість ТГ, що очікують рішення ЦВК щодо призначення додаткових місцевих виборів до рад ОТГ
1	Вінницька	40	1	11	10
2	Волинська	51	2	13	10
3	Дніпропетровська	60	5	7	3
4	Донецька	10	6		
5	Житомирська	53	2	19	2
6	Закарпатська	6	6		
7	Запорізька	47	8	6	2
8	Івано-Франківська	30	6	3	1
9	Київська	18	5		
10	Кіровоградська	21	6	3	2
11	Луганська	17	6	2	
12	Львівська	40			3
13	Миколаївська	40	1		2
14	Одеська	32	4		3
15	Полтавська	45	4	4	3
16	Рівненська	34	9	2	
17	Сумська	33	1	3	2
18	Тернопільська	47	4	5	5
19	Харківська	17	4	3	
20	Херсонська	29	3	1	1
21	Хмельницька	45	4	7	2
22	Черкаська	56		8	4
23	Чернівецька	34	1	7	2
24	Чернігівська	43	5	11	1
Разом		848	93	115	58

*Джерело: складено автором за даними [1]

Отже, децентралізація відкриває значні можливості для самостійного забезпечення місцевого самоврядування при вирішенні питань місцевого життя, зокрема підвищення ролі громадян, їх впливу на процес прийняття та втілення рішень щодо забезпечення умов соціального та економічного розвитку суспільства. За період реформування відбулося чимало позитивних змін, але все ж ще існують проблеми, які перешкоджають децентралізації та потребують вирішенню. Тому реформа повинна продовжувати свій розвиток для підвищення рівня життя громадян, регіонів та України.

Список використаних джерел

1. Децентралізація в цифрах: Нові дані моніторингу реформи від Мінрегіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sg.vn.ua/news/detsentralizatsiya-v-tsyfrah-novi-dani-monitoryngu-reformy-vid-minregionu/>.

2. Децентралізація дає можливості – про реформу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/about>.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] : Міжнародний документ від 15.10.1985 р. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
4. Колишко Р.А. Децентралізація публічної влади: історія та сучасні тенденції розвитку / Р.А. Колишко // Вісник КНУ. Серія «Міжн. відн.». – 2015. – Вип. 27. – С. 198-199.
5. Мінченко Р.М. Проблеми децентралізації державної влади і їх взаємодія з місцевим самоврядуванням в Україні / Р.М. Мінченко // Держава і право. – 2017. – № 39. – С. 452-453.
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
7. Про співробітництво територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
8. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 01.04.2014 р. № 333-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ

Рудько А., 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. Юрій С. М.

У статті розглядаються функції казначейської служби у процесі обслуговування державного бюджету за доходами. Визначено проблеми, які впливають на здійснення процесу казначейського обслуговування бюджетних коштів. Запропоновано напрями удосконалення процесу казначейського обслуговування бюджетних коштів за доходами.

The article deals with the functions of the treasury service in the process of servicing the state budget by income. Problems that affect the execution of the Treasury budget servicing process are identified. The directions of improvement of the process of treasury servicing of budgetary funds by income are suggested.

Однією з найсуттєвіших проблем у процесі розвитку ринкових відносин в Україні є вдосконалення бюджетного процесу у державі. Адже ефективне використання фінансових ресурсів бюджету держави свідчить про рівень її соціально-економічного розвитку. Особлива роль у бюджетному процесі приділяється казначейській системі обслуговування Державного бюджету України, тому що саме на базі звітності органів державної казначейської служби можна зробити висновок про досягнення чи недосягнення Україною економічного і соціального прогресу. Казначейська система обслуговування перебуває в постійному розвитку і, на сьогодні, вдосконалення казначейського обслуговування бюджетних коштів за доходами є досить актуальною проблемою.

Метою статті є теоретичне дослідження обслуговування державного бюджету органами Казначейства за доходами та розробка напрямів його вдосконалення.

Об'єктом дослідження є казначейське обслуговування державного бюджету України за доходами.

Предметом дослідження є фінансово-економічні відносини, що виникають в процесі формування казначейського обслуговування державного бюджету за доходами.

Дослідження казначейського обслуговування висвітлено у працях В. Андрущенка, О. Василика, С. Булгакової, В. Опаріна, Л. Гуцаленко, О. Даневич, В. Дем'янишина, Т. Нікуліна, К. Павлюк, П. Петрашко, Н. Сушко, В. Федосова, І. Форкун, Н. Фролової, О. Чечуліної, І. Чугунова, С. Юрія та ін.

Невід'ємним і важливим атрибутом держави на всіх етапах розвитку суспільних відносин являється бюджет. Доходи бюджету є важливим елементом впливу держави на соціально-економічний розвиток суспільства та служать фінансовою базою для виконання державою її функцій. Саме тому від величини та динаміки доходів державного бюджету залежить рівень забезпеченості держави ресурсами для виконання покладених на неї завдань.

Доходи державного бюджету – це частина централізованих фінансових ресурсів держави, які регулюються відповідними нормативними актами і необхідні для виконання її функцій [6].

Бюджетний кодекс України поняття доходів бюджету визначає, як: «податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ)» [1].

Державна казначейська служба України забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого в Національному банку України.

Участь органів Держказначейства у процесі обслуговування доходів державного бюджету зорієнтована на те, щоб максимально вірно визначити обсяг фінансових ресурсів державного бюджету як у цілому, так і за окремими видами доходів в адміністративно-територіальному розрізі. Наявність на централізованому рівні інформації про обсяг доходів державного бюджету, рух бюджетних коштів та деталізація їх обліку надає урядові великі можливості для маневрування ресурсами та контролю за ними.

У процесі казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету органи Казначейства здійснюють такі функції:

- відкривають бюджетні рахунки для зарахування надходжень у національній валюті в головних управліннях Казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі та Державній казначейській службі України для зарахування до державного бюджету доходів та інших надходжень ;
- здійснюють розподіл платежів між загальним та спеціальним фондами державного бюджету, між

Фінанси

державним і місцевими бюджетами відповідно до нормативів відррахувань, визначених бюджетним законодавством, та перераховують розподілені кошти за належністю;

- формують розрахункові документи і здійснюють повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до бюджету, за поданням органів, що контролюють справляння надходжень бюджету;
- формують розрахункові документи і проводять бюджетне відшкодування податку на додану вартість на підставі висновків органів державної податкової служби;
- здійснюють безспірне списання коштів державного бюджету на підставі виконавчого документа у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- здійснюють перерахування дотації вирівнювання відповідним місцевим бюджетам;
- ведуть бухгалтерський облік усіх надходжень державного бюджету відповідно до законодавства;
- здійснюють у межах повноважень контроль за бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету;
- надають інформацію про виконання доходів та інших надходжень державного бюджету органам, що контролюють справляння надходжень бюджету [7].

За даними Державної казначейської служби України, доходи надходили до Державного бюджету України у 2015-2018 роках у таких обсягах (табл. 1):

Таблиця 1

Виконання дохідної частини Державного бюджету України за 2015 – 2018 роки*

млрд. грн.

Роки	Всього доходів	Загальний фонд	Спеціальний фонд
2015	534,7	503,8	30,9
2016	616,3	574,7	41,6
2017	793,4	698,4	95,0
2018	928,1	833,6	94,5

*Джерело: складено автором за офіційними даними Державної казначейської служби України [5]

Протягом досліджуваного періоду спостерігається тенденція до зростання надходження доходів до Державного бюджету України: у 2015 році надійшло 534,7 млрд. грн., у 2016 році – 616,3 млрд. грн., у 2017 році – 793,4 млрд. грн. та у 2018 році – 928,1 млрд. грн. Загальний обсяг доходів за 2015-2018 роки зріс на 393,4 млрд. грн.

Усі податки та інші платежі, які надійшли на рахунки Казначейства за надходженнями, розподіляються згідно встановленим нормативам. За допомогою програмного забезпечення органами Казначейства щоденно проводиться розмежування платежів до бюджету, які підлягають розподілу між державним і місцевими бюджетами, між загальним і спеціальним фондами державного та місцевих бюджетів [7].

За даними Міністерства фінансів України у 2019 році надходження до державного бюджету здійснювалися у таких обсягах (табл. 2):

Таблиця 2

Надходження до Державного бюджету України в 2019 році*

млн. грн.

Дата	Надходження
На 31.01.2019	48729,3
На 01.03.2019	124769,5
На 01.04.2019	210507,7
На 01.05.2019	322566,4
На 01.06.2019	426684,0
На 01.07.2019	506823,1
На 01.08.2019	584146,9
На 01.09.2019	671730,9
На 01.10.2019	739680,3
На 01.11.2019	810742,5

*Джерело: складено автором за офіційними даними Міністерства фінансів України [4]

Загальний обсяг доходів до державного бюджету протягом останніх десяти місяців 2019 року демонструє тенденцію до зростання: з 48729,3 млн. грн. станом на 31.01.2019 до 810742,5 млн. грн. станом на 01.11.2019. Тобто доходи 10 місяців поточного року зросли на 762013,2 млн. грн.

Таким чином, Державній казначейській службі України, яка входить до групи органів оперативного управління бюджетними коштами, належить одна з провідних ролей на стадії виконання бюджетів усіх рівнів. Участь органів казначейства у процесі обслуговування дохідної частини бюджетів зорієнтована на те, щоб максимально вірно визначити обсяг ресурсної бази та вчасно провести видаткові операції. Тепер нагальною необхідністю є підвищення оперативності їх роботи та застосування нових моделей в обслуговуванні дохідної частини державного бюджету.

Однак, системі казначейського обслуговування Державного бюджету України притаманні певні проблемні питання, а саме:

- 1) недостатність забезпечення матеріально-технічною базою (комп'ютерами, модемами тощо);
- 2) нестабільність в законодавстві України: тобто при зміні нормативів Казначейська служба змушена коригувати та доопрацьовувати методологічну і програмно-технічну базу;

- 3) значне збільшення навантаження на канали зв'язку, низький рівень охоплення районної ланки цифровими технологіями зв'язку, необхідність оптимізації системи «Клієнт-Казначейство»;
- 4) повільне проходження платежів та їх затримка;
- 5) неможливість здійснення контролю за своєчасністю та повним обсягом сплати податків по конкретних платниках;
- 6) відсутність чіткого розмежування повноважень та функцій між органами Держказначейства та іншими фінансовими органами в процесі казначейського обслуговування державного бюджету;
- 7) блокування можливості застосування прогресивних технологій фінансового менеджменту-бюджетування, яке передбачає можливість оперативного перенаправлення руху фінансових потоків у рамках кожного окремого бюджету;
- 8) обмеженість функцій, які надані казначейству в процесі виконання бюджету за доходами [2].

Дані проблеми спонукають органи Державного казначейства до необхідності удосконалення та оптимізації процедур казначейського обслуговування державного бюджету. Для забезпечення створення апаратних комплексів з прискореною обробкою даних, їх передачею та перевіркою інформації, необхідне застосування нових сучасних технологій.

Процес казначейського обслуговування державного бюджету за доходами слід удосконалювати за такими напрямками:

- встановлення чіткого розподілу функцій та повноважень між учасниками бюджетного процесу відповідно до вимог бюджетної децентралізації;
- вдосконалення системи обміну інформацією між органами Казначейської служби та органами Міністерства фінансів, а також підвищення достовірності даних з обліку бюджетних коштів й ефективного контролю за їх отриманням і використанням;
- стандартизація інформаційної бази та організація контролю за дотриманням вимог законодавчих та нормативних актів в процесі взаємодії між фінансовими органами та органами Державної казначейської служби України;
- формування потрібного інтелектуального, інформаційного та ресурсного забезпечення системи внутрішнього контролю та аудиту, перманентне вдосконалення інструментів адаптації зарубіжного досвіду;
- збільшення чисельності працівників органів ДКСУ, підвищення їх кваліфікації та рівня оплати праці.[3]

Отже, Казначейство України є учасником бюджетного процесу, яке в процесі казначейського обслуговування державного бюджету за доходами виконує ряд важливих функцій. Функціонування Державної казначейської служби України дає можливість зробити процес виконання бюджету ефективнішим, на підставі чітко визначених обсягів реальних потреб, найраціональніше проводити використання бюджетних ресурсів та ресурсів державних цільових фондів, забезпечуючи прозорість їх руху.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Затверджений ВРУ від 01.01.2019 р. № 2456-VI. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Ватаманюк-Зелінська У.З. Казначейське обслуговування Державного бюджету України за доходами: реальність та напрямки вдосконалення / У.З. Ватаманюк-Зелінська, І.Б. Романів, Н.Я. Дідулко // Сталий розвиток економіки. – 2015. – № 2(27). – С. 39-40.
3. Голинський Ю.О. Організація казначейського обслуговування бюджетів в умовах реформування державних фінансів в Україні : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Ю.О. Голинський; Львівська держ. фін. академія. – Львів, 2015. – 22 с.
4. Державний бюджет України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>.
5. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.treasury.gov.ua/ua>.
6. Мандзюк А.І. Проблеми формування дохідної частини Державного бюджету України / А.І. Мандзюк // Сталий розвиток України: проблеми і перспективи. – 2017. – С. 118-122.
7. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства Фінансів України від 01.11.2013 р. № з0291-13. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-13>.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

**Синьковська Ю. В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»**

Наук.кер. - Юрій С.М.

У статті досліджено призначення соціально-економічного розвитку регіонів в сучасних умовах господарювання. Проведений моніторинг структури соціально-економічних видатків Чернівецької області за 2018 року. Запропоновані шляхи оптимізації соціально-економічного розвитку регіонів.

The article investigates the purpose of socio-economic development of regions in modern economic conditions. The structure of socio-economic expenditures of Chernivtsi region for 2018 was monitored. Ways to optimize the socio-economic development of the regions are proposed.

Актуальність дослідження. На сучасному етапі соціально-економічний розвиток економіки України неможливий без урахування територіальних особливостей, зокрема, сильних та слабких сторін

функціонування регіональних економічних систем, сприятливих і негативних тенденцій розвитку регіонів. Це зумовлено наявністю значної диференціації у забезпеченні необхідними економічними та соціальними ресурсами. Саме на рівні регіонів вирішуються питання відтворення продуктивних сил, реалізуються проекти соціально-економічного розвитку, задовольняються ключові соціальні потреби населення, а показники розвитку регіональної економіки є критерієм визначення рівня економічного розвитку держави в цілому. Тому обґрунтування теоретико-методологічних аспектів управління розвитком регіонів України, а також виявлення особливостей їх розвитку стають надзвичайно важливими науково-практичними завданнями, а через це питання, пов'язані з визначенням проблем та вивченням перспектив соціально-економічного розвитку регіонів України, є актуальними та своєчасними [1].

Метою статті є розкриття впливу бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіону.

Об'єктом дослідження є процеси соціально-економічного розвитку регіону.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти соціально-економічного розвитку Чернівецької області.

Визначення проблем і стратегічних пріоритетів соціально-економічного регіонального розвитку України розглядаються в працях: О.Ю. Амосова, О.В. Безуглого, О.П. Кірдан, О.С. Конотопцева, С.В. Краснопоєрова, В.В. Мамонова, Н.М. Мельтюхової, О.В. Ольшанського, В.О. Стойка та інших дослідників.

Останніми роками процес регіоналізації економічного і соціального розвитку набув характеру загальної тенденції, що відбиває закономірності демократизації всіх сфер життя сучасного суспільства. У вітчизняних умовах, збігшись з реформуванням та іншими перетвореннями в економіці та суспільстві, він виявився активізований процесами децентралізації управління, переданням у регіони певних повноважень місцевим органам влади і відповідальності за їх діяльність, що істотно розширює соціально-економічний та державний статус окремих територій. Цим пояснюється системний характер регіоналізації в Україні, зумовлений також вектором лібералізації всіх сторін життєдіяльності країни та регіонів у міру трансформації суспільства від командно-адміністративної моделі до соціально орієнтованої ринкової економіки.

Науково-методологічні основи оцінювання рівня соціально-економічного розвитку систем регіону, які, урахувавши особливості соціально-економічних процесів, характеризують складність і багатофакторність такої оцінки, поглиблені в наукових працях А. Черевко. І. Жилиєв удосконалив методологію дослідження «регіону як системи, траєкторію розвитку якого змінюють кризи». У дослідженнях В. Дармограя розглянуто перспективи розвитку регіональної соціально-економічної системи на основі оцінки рівня комплексного розвитку регіону з урахуванням концептуальних ідей і технологій. У роботах Т. Уманця визначено теоретико-методичні основи вимірювання регіонального економічного розвитку [2, с. 48].

У науковій літературі виокремлюють різні чинники впливу на процес регіонального розвитку – демографічні, природно-ресурсні, соціально-економічні, екологічні, а також історичні, політико-правові, організаційні, технологічні, кадрові та ін. Частина цих чинників впливає на регіональний розвиток ззовні (вплив держави, міжнародних органів та організацій, а також глобалізація та європеїзація), інша частина чинників генерується на рівні регіону і значною мірою залежить від рівня управління.

Щодо розвитку регіонів будується система критеріїв (характеристик розвитку) і показників, якими вимірюються ці критерії. Незважаючи на деякі відмінності між країнами і регіонами в ієрархії цінностей і в цілях розвитку, міжнародні організації оцінюють ступінь розвитку країн і регіонів за деякими універсальними інтегральними показниками [2, с. 49].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 856 «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житло-комунального господарства України здійснено оцінку соціально-економічного розвитку областей та міста Києва за 2018 рік [3].

Оцінка проведена на підставі наявних даних офіційної статистики та інформації центральних і місцевих органів виконавчої влади за 64 показниками, що характеризують ситуацію у 12 напрямках в різних сферах соціально-економічного розвитку:

- економічна та соціальна згуртованість;
- економічна ефективність;
- інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця;
- фінансова самодостатність;
- розвиток малого та середнього підприємництва;
- ефективність ринку праці;
- розвиток інфраструктури;
- відновлювана енергетика та енергоефективність;
- доступність та якість послуг у сфері освіти;
- доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я;
- соціальний захист та безпека;
- раціональне природокористування та якість довкілля.

Відповідно, визначено місце кожного регіону за окремим напрямом та узагальнююче рейтингове місце за усіма напрямками оцінки. Таким чином, за результатами оцінки за 2018 рік Чернівецька область увійшла до шістки регіонів-лідерів.

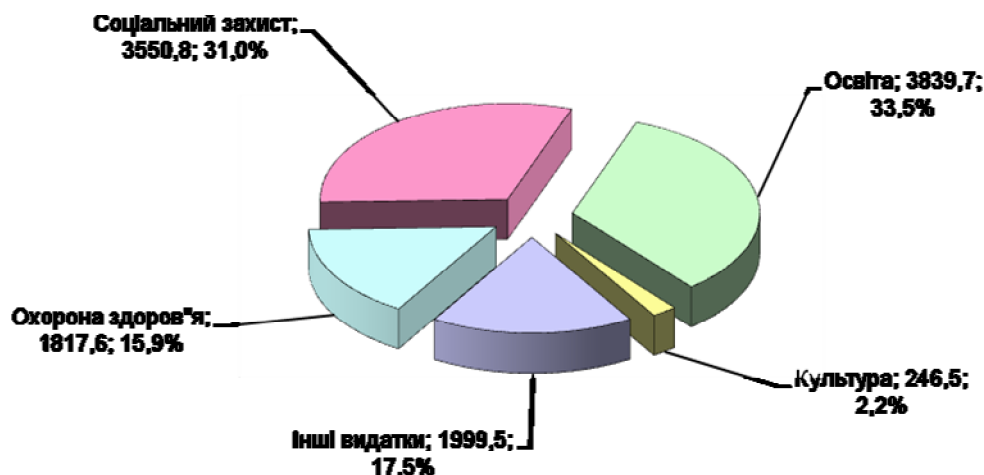

Рис. 1. Структура видатків місцевих бюджетів Чернівецької області за 2018 року в розрізі галузей бюджету

У структурі видатків місцевих бюджетів Чернівецької області за 2018 рік переважають видатки на фінансування закладів освіти – 33,5% соціального захисту населення – 31,0%, та охорони здоров'я – 15,9%, культурних заходів – 2,2%. Іншим видаткам належало 17,5%.

Обсяги видатків місцевих бюджетів області на утримання установ та здійснення заходів у галузі «Освіти» за 2018 рік становлять 3839,7 млн. грн., з них на оплату праці – 2428,8 млн. грн. Обсяги видатків зросли у порівнянні з 2017 роком на 846,6 млн. грн., або 28,3 %, з них на оплату праці на 598,9 млн. грн. (32,7%).

На галузь «Охорони здоров'я» обсяги видатків за рахунок загального і спеціального фондів місцевих бюджетів зросли у порівнянні з 2017 роком на 104,1 млн. грн. (6,1%) та становили 1817,6 млн. грн. На оплату праці працівників установ охорони здоров'я проведено видатків у сумі 1273,6 млн. грн., що на 7,7 % більше порівняно з 2017 роком.

Видатки на утримання установ та здійснення заходів у сфері соціального захисту населення проведені у сумі 3550,8 млн. грн., або на 1,1 % більше порівняно з 2017 роком. Видатки на оплату праці у порівнянні з минулим роком зросли на 19,7 млн. грн. (13,9%) і становлять 160,9 млн. грн. За 2018 рік з місцевих бюджетів області спрямовано на оздоровлення дітей 216253,8 тис. грн., оздоровлено 11 425 дітей, в тому числі: в стаціонарних оздоровчих таборах - 4700 дітей, у пришкольніх таборах – 5821 дитину, в наметових таборах та містечках – 904 дитини.

Видатки на утримання установ і закладів культури та мистецтва (загальний та спеціальний фонд) за 2018 рік проведені у сумі 246,5 млн. грн. Порівняно з 2017 роком загальний обсяг фінансування зменшився на 79,7 млн. грн. (24,4 відсотка). На заробітну плату з нарахуваннями проведено видатків у сумі 149,2 млн. грн., що менше у порівнянні 2017 роком на 30,3 відсотка. Зазначене зменшення показників пояснюється тим, що школи естетичного виховання дітей з 2018 року переведені в галузь освіти.

Варто зазначити, що дані галузі для забезпечення ефективного функціонування отримували у 2018 році субвенції з державного бюджету (рис. 2).

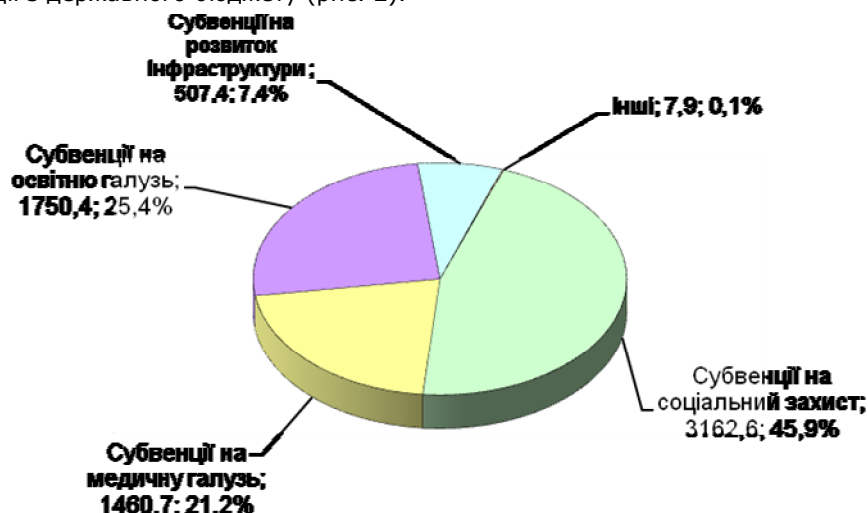

Рис. 2. Структура субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам Чернівецької області за 2018 року в розрізі галузей бюджету

До освітньої галузі області з державного бюджету надійшли чотири субвенції:

- 1) освітня субвенція – 1 млрд. 713,4 млн. грн.;
- 2) на надання підтримки особам з особливими освітніми потребами – 7,3 млн. грн.;
- 3) на оновлення матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів – 2,3 млн. грн.;

4) на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» – 28,1 млн. грн.

До галузі охорони здоров'я надійшли наступні субвенції:

- 1) медична субвенція – 1 млрд. 394,2 млн. грн.;
- 2) на відшкодування вартості лікарських засобів для лікування окремих захворювань – 23,4 млн. грн.;
- 3) на придбання медикаментів для швидкої медичної допомоги – 3,2 млн. грн.;
- 4) на придбання витратних матеріалів та лікарських засобів для інгальційної анестезії – 0,4 млн. грн.;

5) на розвиток охорони здоров'я у сільській місцевості – 39,5 млн. грн.

6) крім того, з 2017 року на рахунках місцевих бюджетів залишились невикористані кошти субвенцій в сумі 127,6 млн. грн., які були направлені для подальшого їх використання у 2018 році.

Дослідження соціально-економічного стану регіону свідчить про недостатній рівень ефективності та результативності регулюючих заходів, обмеженість ресурсів для їх реалізації, нерозвинуту територіальну та виробничу інфраструктуру, на основі чого можна дійти висновку про необхідність удосконалення наявних та розроблення нових наукових засад регулювання регіональної економіки на рівні Чернівецької області.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку регіональної політики має бути [2, с. 418]:

- упорядкування бюджетних відносин;
- формування стабільності дохідної бази;
- розмежування повноважень між центром і регіонами, а також державою і місцевим самоврядуванням;
- функціональна градація регіональних видатків, преференції у сфері економічного регулювання щодо розміщення місцевих замовлень і бюджетного підряду;
- розвиток малого та середнього бізнесу, організація ринкової інфраструктури тощо;
- створення ефективних механізмів функціонування регіональної економіки;
- захист найбільш нужденних соціальних верств населення.

Список використаних джерел

1. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний розвиток регіонів України: проблеми та перспективи / Н. Л. Гавкалова // Регіональна економіка. – 2018. – Вип. 23. – С. 89-94.
2. Ковальчук В. Г. Нові підходи до управління соціально-економічним розвитком регіонів / В. Г. Ковальчук // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 1. – С. 48-53.
3. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики [Електронний ресурс]. – Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 856. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/856-2015-%D0%BF>.
4. Підсумки виконання зведеного бюджету Чернівецької області за 2018 р. Офіційний сайт Чернівецької обласної державної адміністрації <https://bukoda.gov.ua/page/group/1619>.
5. Крайник О. П. Особливості сучасних підходів до управління регіональним економічним розвитком / О. П. Крайник // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип. 39. – С. 413-419.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Сироїд М.К., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. – Томнюк Т.Л.

У статті досліджено вплив податкової системи на діяльність підприємств, проаналізовано сучасні тенденції такого впливу в Україні. Запропоновано напрями підвищення ефективності впливу оподаткування на діяльності юридичних осіб в Україні.

The article investigates the impact of the tax system on the activity of enterprises, analyzes the current trends of such influence in Ukraine. The directions of increase of efficiency of influence of taxation on activity of legal entities in Ukraine are offered.

Податки є складовими собівартості продукції, робіт (послуг), їхньої ціни чи доходів від реалізації та прибутку кожного суб'єкта господарювання. Вони займають вагомe місце серед показників фінансово-господарської діяльності підприємства та впливають на кінцеві фінансові результати цієї діяльності. Сплата податків зумовлює вилучення з господарського обороту підприємства грошових коштів, що, безумовно, призводить до погіршення його фінансового стану, зниження маневреності капіталу.

Часті зміни політики держави у сфері податкового законодавства, його суперечливість, неоднозначність, суб'єктивність тлумачення окремих податкових норм з боку органів контролю змушують власників та менеджерів підприємства шукати шляхи зменшення податкового навантаження на підприємство задля зміцнення його конкурентоспроможності на ринку.

Метою статті є аналіз впливу оподаткування на діяльність підприємств, а також розроблення ефективного економічного механізму підвищення ефективності позитивного впливу оподаткування на

діяльність підприємств в Україні.

Об'єктом дослідження є інструменти податкового регулювання діяльності підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти впливу системи оподаткування підприємств на ефективність їх діяльності.

Важливі питання оподаткування у фінансово-господарській діяльності підприємств досліджені у роботах таких українських та зарубіжних вчених, як Акулінін Д.Ю., Акчуріна Е.В., Алексєєв І.В., Бечко П.К., Бланк І.О., Бризгалін А.В., Веткин А.С., Вікторова Н.Г., Вилкова Є.С., Вишневський В.П., Горб В.А., Грицюк Н.О., Гусєва Т.А., Дадашев А.З., Євстигнєєв Є.М., Євченко Н.Г., Єсенєєв М.М., Єріс Л.М., Желізняк Р.Й., Жерліцин Д.М., Замасло О.Т., Зенкова М.В., Злобина Л.А., Іванов Ю.Б., Кеменяш І.Г., Кізіма А.Я., Козенкова Т.А., Крисоватий А.І., Кудріна О.Ю., Кузьмін О.Є., Лемішовська О.С., Лиса Н.В., Луцик А.І., Мельник О.Г., Петросянц К.В., Півняк Ю.В., Підлужний М.П., Ползікова Г.В., Рева Т.М., Рябцев А.В., Сердюк О.М., Скворцов І.Б., Сухарева Л.О., Тимошенко О.В., Тищенко О.М., Ткачик Л.П., Череп А.В., Чернякова Т.М., Чумакова О.О., Швадченко В.О., Шевчук І.В., Шкварчук Л.О., Шпак Н.О., Яремко І.Й. та інших.

Проте необхідність пошуку шляхів стимулювання діяльності підприємств в Україні вимагає подальшого дослідження цього напрямку.

Під податковим регулюванням слід розуміти свідомий, активний та цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин за допомогою елементів податкової політики з метою досягнення бажаних соціально-економічних результатів [1]. У сфері оподаткування перетинаються інтереси держави та платників податків. У спрощеному вигляді спроба збалансування інтересів держави й платників може бути представлена у такому вигляді (рис. 1):

Зважаючи на пріоритетність фіскальної функції податків, держава зацікавлена у збільшенні загальної суми податків і зборів, що надходить у формі доходів у бюджети всіх рівнів і державні цільові фонди. Однак, надмірне підвищення податкового навантаження (пріоритет інтересів держави) позбавляє платників стимулу до розвитку й розширення масштабів діяльності, що веде до таких негативних наслідків, як пригнічення підприємницької ініціативи й стагнації, ухилення від оподаткування та тіньової економіки.

Інтереси платників податків навпаки полягають у мінімізації витрат, у т.ч. і витрат на сплату податків, тому лібералізація оподаткування через зниження податкового навантаження об'єктивно сприяє зміцненню фінансової бази платників податків, насиченню ринку товарами і послугами та створенню конкурентного середовища. Зростають теж витрати на оплату праці, що забезпечує підвищення рівня добробуту працюючих осіб і їх споживання. Все це стимулює розширення сукупного попиту, що є найважливішим чинником стабільного економічного розвитку.

Метою податкового регулювання є досягнення більш ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів, інтенсифікація інвестиційної та підприємницької активності, зниження рівня тіньової економіки, узгодження інтересів різних суб'єктів господарювання, прошарків населення, центральних і регіональних рівнів державного управління.

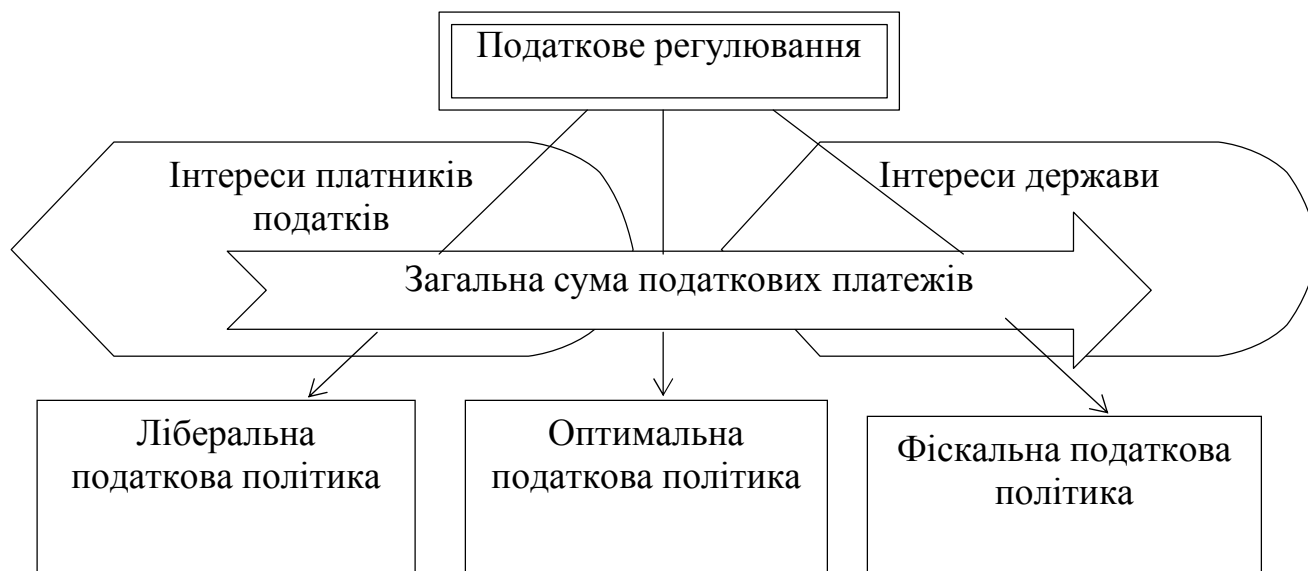

Рис. 1. Механізм впливу податкового регулювання на баланс інтересів держави і платників податку

З позицій впливу на діяльність підприємств найбільш вагомими є прямі податки і обов'язкові платежі, а саме податок на прибуток, рентна плата, податок на майно та екологічний податок. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності є особливим механізмом справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності для суб'єктів малого бізнесу.

Аналіз як загальнонаціональних показників функціонування підприємств [2] та впливу на їх діяльність оподаткування свідчить про те, що у 2011–2018 роках динаміка кількості підприємств в Україні була здебільшого негативною (позитивні відхилення відносно минулорічного показника мали місце лише у 2013 р., 2015 та 2017–2018 рр.). Про відновлення економічної активності говорить статистика 2017 р.:

Фінанси

кількість підприємств зросла на 31887 одиниць або на 10,4%. Подальше зростання прослідковується і у 2018 р.: кількість підприємств збільшилася на 17621 підприємство або на 5,2%. Проте це лише 93,9% показника кількості підприємств 2010 р.

Розподіл зайнятих працівників по видах підприємств виглядає таким чином, що найбільша частка припадає на середні підприємства (40,7–46%). Значення великих підприємств у забезпеченні зайнятості зменшилися із 32,2% у 2013 р. до 26,3% у 2018 р., а малих коливалися в межах 26,8–28,5%;

Аналіз обсягу реалізованої продукції свідчить про позитивну динаміку для суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва. У структурі обсягу реалізації найбільша частка належить підприємствам великого та середнього бізнесу (відповідно 38,2% та 42,6% у 2018 р.). Проте в останні роки прослідковується зростання ролі малого підприємництва в реалізації продукції в Україні;

Статистика фінансових результатів діяльності вітчизняних підприємств за розмірами до оподаткування протягом 2013-2018 рр. свідчить про існування негативних тенденцій розвитку великих і середніх (у 2014 та 2015 рр.) та особливо малих і мікропідприємств (протягом усього досліджуваного періоду), адже, значення фінансового результату (сальдо) від діяльності різних видів підприємств за розмірами переважно було від'ємним (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансові результати діяльності підприємств до оподаткування в Україні протягом 2013-2018 рр.

Підприємства	Роки	Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			% до загальної кількості підпр.	фін. рез-т до оподат-кув., млн. грн.	% до загальної кількості підпр.	фін. рез-т до оподат-кув., млн. грн.
1	2	3	4	5	6	7
великі	2013	28003,5	68,6	88724,8	31,4	60721,3
	2014	-189934,1	51,8	81040,7	48,2	270974,8
	2015	-145403,9	55,7	105387,9	44,3	250791,8
	2016	61222,7	65,8	158665,9	34,2	97443,2
	2017	156906,3	73,3	266879,1	26,7	109972,8
	2018	175176,2	76,9	277607,7	23,1	102431,5
середні	2013	8390,1	65,0	81498,8	35,0	73108,7
	2014	-199180,3	62,6	103427,9	37,4	302608,2
	2015	-91161,8	71,1	186781,4	28,9	277943,2
	2016	32816,5	76,1	177033,7	23,9	144217,2
	2017	90770,6	76,6	208842,6	23,4	118072,0
	2018	147165,3	78,2	251823,4	21,8	104658,2
малі	2013	-25057,9	66,0	39640,9	34,0	64698,8
	2014	-175262,4	66,5	49156,1	33,5	224418,5
	2015	-111906,0	73,9	95483,0	26,1	207389,0
	2016	-24151,4	73,3	107312,5	26,7	131463,9
	2017	-10724,8	72,7	117446,5	27,3	128171,3
	2018	46870,8	74,1	139462,4	25,9	92591,6
ВСЬОГО	2013	11335,7	65,9	209864,5	34,1	198528,8
	2014	-564376,8	66,3	233624,7	33,7	798001,5
	2015	-348471,7	73,7	387652,3	26,3	736124,0
	2016	69887,8	73,4	443012,1	26,6	373124,3
	2017	236952,1	72,8	593168,2	27,2	356216,1
	2018	369212,3	74,3	668893,5	25,7	299681,2

Від результатів діяльності підприємств прямо пропорційно залежить наповненість бюджету, насамперед надходженнями від податку на прибуток. Податку на прибуток характерне зниження фіскальної ролі у 2013–2018 роках – із 16,1 % в структурі податкових надходжень зведеного бюджету у 2013 р. до 8,2% у 2018 р. (табл. 2)

Таблиця 2

Показники мобілізації податку на прибуток до зведеного бюджету України у 2013–2018 рр.

Рік	Сума, млрд. грн.	Частка у податкових надходженнях Зведеного бюджету, %	Частка у ВВП, %
2013	55,0	16,1	3,8
2014	40,2	11,3	2,5
2015	39,1	7,7	2,0
2016	60,2	9,3	2,5
2017	73,4	8,9	2,5
2018	91,1	8,2	2,6

Високий рівень тіньової економіки обумовлює спотворення ринкового середовища, сприяє виникненню нездорової конкуренції. Операції в тіньовій економіці не підпадають під оподаткування, в результаті чого податкові доходи виявляються нижчими. Високі податки на «працю» і складнощі

адміністрування – це основні стимули переходу бізнесу в тінь і, відповідно, важливі фактори детінізації. У напрямку боротьби з тіньовою економікою, що обумовить оздоровлення ринкового середовища, прозорість діяльності бізнесу необхідно:

- 1) продовжити імплементувати План дій для боротьби з розмиванням бази оподаткування та виведенням прибутку з-під оподаткування (англ. Base Erosion and Profit Shifting – BEPS) [3];
- 2) мінімізувати готівкові розрахунки, а щодо проведених готівкових – забезпечити їх проведення через фіскальний чек.

Особливостями національної економіки є акцент політики на імпорту техніки і технологій, слабе фінансування витрат на технологічну модернізацію і інноваційні розробки. В зв'язку з цим найбільш бажаними для української економіки є інвестиції в основний капітал з інноваційною складовою.

Для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств податкові стимули інвестиційної та інноваційної діяльності мають здійснюватися в наступних напрямках [4]:

1) через призму елементів податку на прибуток підприємств: інвестиційного та інноваційного податкових кредитів за прикладом більшості країн ЄС, податкової знижки (за прикладом Словаччини), що дасть змогу підприємствам вкладати кошти в нове виробництво, а це сприятиме появі нових робочих місць та економічному зростанню;

2) через призму адміністрування інноваційних пільг: контролю за віднесенням витрат, пов'язаних з НДДКР, до витрат на реалізацію досліджень і розробок; це дасть змогу стимулювати лише ті дослідження і розробки, що пов'язані з реальною економічною діяльністю;

3) через призму децентралізації:

– створення стимулів для місцевих органів влади в зацікавленості розвитку малого бізнесу на їхніх територіях через закріплення певної частки податку на прибуток та податку на додану вартість у доходах місцевих бюджетів;

– встановлення знижених ставок податку на прибуток підприємств для сектору малого бізнесу, адже це найбільш динамічний елемент приватного підприємництва, що відіграє значну роль у створенні інновацій, розширенні виробництва та зростанні зайнятості;

– звільнень від сплати деяких видів податків, надання послуг з підбору персоналу, з освоєння територій за прикладом Польщі;

4) через призму співробітництва між науково-дослідними та виробничими організаціями: взаємне консультування, доведення необхідних завдань, за прикладом Швеції; це дасть змогу знизити витрати на пошук споживачів результатів досліджень та підвищити їх прикладне значення.

Список використаних джерел

1. Дубинецька П. П. Теоретичне конструювання механізму податкового регулювання економіки [Електронний ресурс] / П. П. Дубинецька // Ефективна економіка: Електронне наукове фахове видання. – 2014. – №4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2937>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. План дій BEPS: Україна унеможливує податкові лазівки [Електронний ресурс] // Вісник. –12.11.2018. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100009744-plan-diy-beps-ukrayina-unemozhlivlyuye-podatkovy-lazivki>
4. Назукова Н. М. Податкове стимулювання інвестицій у контексті інноваційноорієнтованого економічного зростання: європейський досвід та українські реалії [Електронний ресурс] / Н.М. Назукова // Інвестиції: практика та досвід № 6. –2019. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2019/5.pdf

СУЧАСНИЙ СТАН ТА МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ

Стельмах Я. В., 4 курс, (ОС «бакалавр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. – Юрій С. М.

У статті розглянуто значення управління зовнішнім боргом держави для ефективного функціонування економіки. Висвітлено сучасний стан зовнішнього боргу України та визначено напрями ефективного управління зовнішнім державним боргом.

The article tells about the importance of external debt management for the effective functioning of the economy. This article also highlights the current state of Ukraine's external debt and the directions of the effective management of external debt of the country.

Одним із найактуальніших питань теорії і практики сьогодення є стан зовнішнього державного боргу України, що зумовлено зростанням його обсягів та ризиками для національної економіки, які він формує. З іншого боку, раціональне використання зовнішніх ресурсів не лише забезпечує додаткове фінансування економіки, але й сприяє активізації реформ, пожвавленню економічної діяльності, відновленню обороноздатності країни. Тому питання щодо залучення зовнішніх державних позик та управління зовнішнім державним боргом є особливо важливим для формування ефективної фінансової політики країни.

Об'єктом дослідження є зовнішній державний борг країни.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання управління зовнішнім державним боргом країни.

Метою даної статті є аналіз останніх тенденцій зміни та поточного стану зовнішнього державного

боргу України, а також пошук раціональних методів управління ним.

Вагомий внесок у розбудову теоретико-методологічних положень управління державним боргом здійснили такі зарубіжні вчені як Р. Барро, С. Гош, Г. Егетсон, С. Клаесенс, П. Кругман, Р. Масгрейв, Дж. С. Міль, Дж. Сакс, Т. Сарджент, Д. Рікардо, У. Хеллер. Питанням удосконалення системи управління державним боргом, впливу зовнішнього державного боргу на процеси економічного розвитку присвячено праці вітчизняних науковців О. І. Беца, Л. Я. Бенча, Н. В. Зражевської, В. В. Козюка, Г. В. Кучер, Л. В. Лисяк, В. В. Лісовенка, І. О. Лютого, А. В. Павелка М. Д. Пасічного, О. Д. Рожко, І. Я. Чугунова, М. В. Тарасюка та ін.

Разом з тим, у науковій літературі недостатньо уваги приділено саме аналізу сучасному стану зовнішнього боргу України. Оскільки на сьогодні процес є динамічним, статистичні дані постійно оновлюються, тобто виникає необхідність періодичної оцінки та аналізу зовнішньої заборгованості України на певному проміжку часу, що зумовило актуальність обраної теми дослідження, її цільове спрямування і зміст.

Державний борг є важливим макроекономічним важелем регулювання економіки будь-якої держави. Зовнішній державний борг, який є важливою складовою державного боргу, здійснює як пряму, так і опосередковану дію на бюджет держави, грошово-кредитну і валютну системи, на рівень інфляції, обсяги іноземних інвестицій тощо.

Становлення фінансової системи у різних країнах світу в умовах фінансової глобалізації характеризується значними темпами збільшення зовнішнього боргу. Така ситуація пов'язана з недостатністю власних ресурсів для покриття дефіциту державного бюджету, інвестування, підтримки валютного курсу в державі, виконання вимог по накопиченим раніше борговим зобов'язанням.

Велика кількість країн звикла жити в борг, при цьому нарощення боргів увійшло в звичку. Немоżliвість вчасно погашати зобов'язання за позиками сприяла поширенню нової політики погашення старих боргів за рахунок залучення нових. Такий підхід сприяє створенню боргових пірамід, що в кінцевому результаті може призвести до загострення економічної ситуації та мати наслідком настання дефолту в країні.

В розрізі даного дослідження перш за все необхідно усвідомлювати, що собою являє поняття «зовнішній державний борг». Відповідно до Бюджетного кодексу України, державний борг визначається як загальна сума зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення. При цьому зовнішній державний борг - це заборгованість держави перед іноземними громадянами, юридичними особами, урядами та міжнародними фінансовими організаціями [1].

До того ж, до складу державного зовнішнього боргу входять [5, с. 345-347]:

- прямий державний зовнішній борг, який формується через залучення державою іноземних кредитів, безпосереднім позичальником за якими є держава, та випуск державних цінних паперів у вигляді зовнішніх державних позик. Обслуговування даної частини зовнішнього державного боргу здійснюється виключно за рахунок коштів державного бюджету;

- умовний державний зовнішній борг, який формується за рахунок іноземних кредитів, залучених іншими позичальниками під державні гарантії (тобто гарантований державою борг).

В сучасних економічних умовах ступінь боргового навантаження та стан платоспроможності держави визначаються обсягом зовнішнього боргу та його структурою. При цьому зовнішні позики держави є невід'ємним фінансовим інструментом, оскільки таким чином відбувається залучення іноземної валюти для державних потреб.

За роки незалежності в Україні процес управління державним боргом відбувався доволі невпорядковано, під впливом поточних потреб бюджетних видатків та потреб оперативного фінансування, що наклало відбиток на його структуру та обсяги.

У таблиці 1, яка наведена нижче пропонується дослідити залежність обсягів державного зовнішнього боргу від приросту ВВП та від курсу гривні до долару протягом 6 останніх років (2013-2018 рр.).

Таблиця 1

Залежність обсягів державного зовнішнього боргу від обраних змінних

Рік	Зовнішній борг України, млн. грн.	Темп приросту ВВП	Середній курс гривні до долару, грн.
2013	300025,3	0,033	7,936997
2014	611697,1	0,077	11,88671
2015	1042719,6	0,263	21,84471
2016	1240028,7	0,204	25,55143
2017	1833709,9	0,252	26,59664
2018	1370010,6	0,15	27,17698

Джерело: сформовано авторами за даними [3].

Дані таблиці 1 свідчать про нестабільність і зростання державного зовнішнього боргу у період між

2013 та 2018 роками. Цей період також показує прирости ВВП з кожним роком, тоді як посткризовий період обмінного курсу в 2014 році перейшов на недопустимий рівень з 7,93 грн. за 1 долар США до 27,18 грн. за 1 долар США у 2018 року.

Щодо 2019 року, то валовий зовнішній борг України протягом II кварталу зріс на 1,6 млрд дол. США – до 115,5 млрд дол. США (порівняно з початком року – на 0,8 млрд дол. США). Відносно ВВП борг скоротився до 83,5% з 84,8 % на кінець I кварталу (та 87,8% на початок року).

Зростання зовнішнього боргу відбулося в основному за рахунок збільшення зовнішніх зобов'язань державного сектору на 1.3 млрд дол. США (до 50,2 млрд дол. США, або 36,3% від ВВП). Борг приватного сектору за звітний квартал зріс на 0,3 млрд дол. США (до 65,3 млрд дол. США, або 47,2% від ВВП) головним чином за рахунок зростання зобов'язань перед прямими інвесторами [4].

Як бачимо, Україна збільшує обсяги свого зовнішнього боргу із року в рік. Зростання державного боргу України стало наслідком дефіциту державного бюджету, внаслідок чого постійно відбувалося залучення позик для його покриття. До того ж, це є причиною збільшення рівня інфляції значними темпами, випередження цін над виплатами заробітних плат, залежність країни від зовнішніх кредиторів та поступова девальвація національної валюти, а отже і погіршення рівня життя населення, зменшення їх реальних доходів.

Можна стверджувати, що чим більш обтяжливим стає для держави зовнішній борг, тим його обслуговування негативно впливає на функціонування фінансової системи та економіки в цілому. З метою зменшення зовнішніх боргових зобов'язань і відповідно зменшення витрат на їх обслуговування необхідно впроваджувати якісно нові методи вдосконалення механізму їх управління.

На нашу думку, це дозволить уникнути перевантаження видаткової частини державного бюджету для обслуговування державного боргу та кризових боргових ситуацій, а також сприятиме забезпеченню стабілізації соціально-економічної ситуації в державі.

Під управлінням державним боргом розуміють сукупність державних заходів, що пов'язані з випуском і погашенням державних боргових зобов'язань, визначенням ставок відсотків і виплатою доходу за державними цінними паперами, встановленням ліміту боргу, підтриманням курсу державних зобов'язань, визначенням умов випуску нових державних цінних паперів. [4, с. 284-290].

Досвід останніх років показує, що наразі ще існує багато прогалин у політиці управління зовнішнім боргом держави, оскільки ефективних зрушень у цій сфері досі не спостерігається. В Україні цей процес пов'язаний із численними проблемами. Судячи із зарубіжного досвіду, найефективнішим методом є вкладення позичених коштів в інвестиційну діяльність. Проте Україна обрала найменш ефективний метод вкладення коштів, які спрямовуються на покриття дефіциту бюджету та на зменшення зовнішнього боргу попередніх років. При цьому це може зменшити золотовалютні резерви нашої країни.

Вагомим недоліком управління боргом залишається забезпечення користувачів неповною та недостовірною інформацією про стан і складові державного боргу, оскільки нинішня звітність українського уряду з державного боргу складається з даних про прямий внутрішній і прямий зовнішній борг із деталізацією за типом кредитора, а єдиних національних стандартів розкриття інформації про державний борг на сьогодні немає [5, с. 30].

Світовою практикою напрацьовано принципи і цільові орієнтири політики управління зовнішнім боргом. Вважається, що ця політика має скеровуватися на досягнення таких загальноекономічних і фінансових цілей [2, с. 258-259]:

- покривати потреби уряду і підприємств у позичкових коштах для фінансування дефіциту за зовнішніми операціями;
- підтримувати доступ до міжнародних ринків товарів і послуг, а також до міжнародного ринку капіталів;
- мінімізувати вартість позик та витрат на обслуговування боргу;
- досягти збалансованої структури боргових зобов'язань;
- мінімізувати валютний ризик шляхом встановлення оптимальної валютної структури боргу;
- гармонізувати політику державних позик із загальною економічною політикою та сприяти досягненню монетарних і фінансових цілей.

В Україні, з урахуванням особливостей розвитку фінансово-кредитної системи, стратегічними напрямками боргової політики держави мають стати:

- підтримання розміру державного боргу України на економічно безпечному рівні;
- оптимізація структури державного боргу і зниження вартості його обслуговування;
- утримання стабільної боргової позиції уряду та запобігання виникненню криз ліквідності і платоспроможності;
- досягнення економічно обґрунтованого співвідношення між фінансовими потребами держави і витратами на обслуговування державного боргу;
- продуктивне використання запозичених коштів і посилення інвестиційної спрямованості державних позик.

В Україні управління зовнішнім державним боргом має бути узгодженим з системою управління макроекономічними показниками, оскільки лише тільки політика управління зовнішнім боргом не зможе забезпечити розв'язання Україною своїх боргових проблем. За таких умов необхідними складовими даного процесу мають стати зважені грошово-кредитна, податкова, валютна та бюджетна політика держави. Помірковані методи управління зовнішнім боргом сприятимуть не тільки зростанню національної економіки, а й збалансованому розвитку фінансової системи в цілому.

Для визначення основних цілей управління державним боргом, завдань та заходів для досягнення цілей Уряд затвердив Середньострокову стратегію управління державним боргом на 2019-2022 роки.

Основними заходами, які планується здійснити для реалізації Стратегії, є [6]:

- збільшення частки державного боргу у національній валюті;
- залучення іноземних інвесторів до інвестування в облігації у національній валюті;
- подовження середнього строку до погашення державних цінних паперів і забезпечення рівномірного графіку погашення державного боргу;
- здійснення операцій з активного управління державним боргом з метою зменшення пікових навантажень на державний бюджет та стимулювання попиту на державні цінні папери;
- проведення роботи із забезпечення повноцінного доступу України на міжнародний ринок капіталу;
- подальше удосконалення політики управління державним боргом, в тому числі шляхом створення та ефективного функціонування Агентства з управління державним боргом з використанням найкращих світових практик;
- розширення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком тощо.

Результатом впровадження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019-2022 роки буде подальше збільшення прозорості політики управління державним боргом та сприяння підвищенню ефективності його управління.

Висновки. Таким чином можна зробити висновок, що одним із найбільш нагальних завдань для українського Уряду є пошук раціональних стратегій управління зовнішнім державним боргом. У даній площині існує ряд невирішених завдань, які сповільнюють розвиток соціально-економічної сфери та знижують авторитет держави як в очах власних громадян, так і з боку інших країн та міжнародних організацій.

Отже, стратегічним завданням державної боргової політики має стати залучення коштів не лише для споживчих потреб, а головним чином для реалізації інноваційного та інвестиційного розвитку економіки. Проте непомірковані позики минулих років вимагають сьогодні вагому частину доходів державного бюджету й отримання нових позик для погашення попередніх боргів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 8.07.2010 р. № 2456-VI – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua> (із змінами та доповненнями).
2. Венгер В.В. Фінанси: навчальний посібник (для студентів вищих навчальних закладів). – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 452 с.
3. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> .
3. Зовнішній борг України на кінець II кварталу 2019 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36693528> .
4. Макар О. П. Вдосконалення системи управління державним боргом як передумови економічного зростання / О. П. Макар // Вісник Національного лісотехнічного університету України : збірник науково-технічних праць. – Львів, 2012. – Вип. 22.1.– С. 284-290.
5. Приказюк Н.В. Державні запозичення: світовий досвід та особливості здійснення в Україні / Н. В. Приказюк, Т. П. Моташко // Фондовий ринок. – 2014. – №22. – С. 345-347.
6. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019-2022 роки [Електронний ресурс] : Закон України від 05 червня 2019 р. № 473. – КМУ. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-serednostrokovoyi-strategiyi-upravlinnya-derzhavnim-borgom-na-20192022-roki> .

СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Терен В.П., 2 курс, (ОС «бакалавр»)ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Вудвуд В.В.

У статті проаналізовано зміст таких категорій, як «безпека» та «економічна безпека держави», розглянуто існуючі підходи до їх визначення. Подано бачення сутності економічної безпеки держави як стану економіки, для забезпечення якого створюються стійкі та науково обґрунтовані методи нейтралізації негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз. Зазначено основні складові елементи економічної безпеки держави та запропоновано до складових включати тільки ті, які характеризують економічні процеси та суміжні з ними явища. Визначено основні проблеми забезпечення економічної безпеки, які потребують першочергового вирішення.

The article analyzes the content of such categories as "security" and "economic security of the state", examines existing approaches to their definition. The vision of the essence of economic security of the state as a state of economy, for ensuring sustainable and scientifically sound methods of neutralizing the negative impact of internal ones and external threats. The basic components of the economic security of the state are outlined and proposed to the components include only those that characterize economic processes and related phenomena. The main problems are identified ensuring economic security that needs priority.

З переходом до ринкової економіки різко розширилося коло проблем, пов'язаних із питаннями забезпечення економічної безпеки. Глобалізаційні процеси, що відбуваються у сучасному світі, призводять до зростання залежності національних економік від світової системи й супутніх їй зовнішньоекономічних загроз. Крім того, існують внутрішні загрози економічній безпеці держави, а саме: нездатність до самозбереження й саморозвитку, слабкість інноваційного початку в розвитку, неефективність системи державного регулювання економіки, невміння знаходити розумний баланс інтересів при подоланні протиріч і соціальних конфліктів. Тому вивчення сутності, проблем забезпечення економічної безпеки держави досі є актуальною темою для дослідження.

Фінанси

Метою статті є з'ясування сутності економічної безпеки, визначення її основних складових елементів, які в сукупності складають концептуальну основу механізму забезпечення економічної безпеки держави, та виявлення основних проблем її забезпечення. У зв'язку з цим наше завдання полягає у вивченні теоретичних основ економічної безпеки держави та визначення проблем забезпечення економічної безпеки держави.

Питанням економічної безпеки присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед яких: В.О. Гончарова, Е. Олейников, О. Белов, М. Пендюра, Г. Пастернак-Таранушенко, І. Мішина, О. Власюк, І. Богданов, А. Іларіонов, С. Афонцев, О.М. Бандурка, В.Є. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Черняков та інші. Незважаючи на значну кількість наукових праць, є низка проблем, які висвітлюються недостатньо, зокрема потребують подальшого розвитку дослідження щодо конкретизації сутності категорії "економічна безпека", ролі державного регулювання, пошуку методів і напрямків захисту економіки України від загроз економічної безпеки.

На думку науковця Белопольського М.Г., поняття "економічна безпека" характеризується складною внутрішньою структурою, що підтверджується різноманітним поглядів щодо його визначення серед вчених-економістів. Економічна безпека безпосередньо пов'язана зі станом стабільності держави, і, знаючи закономірність цього взаємозв'язку, можна діагностувати стан і направити певним чином розвиток держави, використовуючи ефективну модель державного управління. При нормальних умовах економічні загрози є зворотною стороною економічного виграшу й звичайною умовою діяльності в ринковому конкурентному середовищі [1]. Держава є головним суб'єктом національної безпеки в економічній сфері й здійснює свої функції в зазначеній сфері через органи законодавчої й судової галузей влади.

Окрім вищенаведеного поняття «економічна безпека», що представлена вченим Белопольським М.Г., варто зазначити також і інші підходи до трактування цього поняття, що описані в таблиці 1.1.

Таким чином можна стверджувати, що під економічною безпекою слід розуміти такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави. Економічна безпека держави охоплює всі галузі господарства і всі аспекти життя держави та її населення. Природно, що економічна безпека держави має враховувати економічні інтереси кожного громадянина та груп населення і поєднувати їх з загальнодержавними інтересами.

Таблиця 1.1

Основні підходи науковців до трактування поняття «економічна безпека держави»

№	ПІБ автора	Сутність поняття
1.	Е. Олейников	стан економіки й інститутів влади, при якому забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально-спрямований розвиток держави в цілому, достатній економічний і оборонний потенціал держави, навіть при найбільш неприємних варіантах розвитку внутрішніх і зовнішніх інтересів [2]
2.	М. Пендюра	одна з найважливіших складових цілісної системи національної безпеки як комплексу захисту національних інтересів, та вирішальна умовою дотримання і реалізації національних інтересів[3]
3.	І. Богданов	стан економіки країни, що по об'ємних і структурних параметрах достатньо для забезпечення існуючого статусу держави, його незалежного від зовнішнього тиску політичного й соціально-економічного розвитку[4]
4.	А. Іларіонов	сполучення економічних, політичних і правових умов, що забезпечує в довгостроковій перспективі виробництво максимальної кількості економічних ресурсів на душу населення найбільш ефективним способом[5]
5.	О. Власюк	складна поліструктурна наука, яка, за аналогією з безпекою екологічних, біологічних, технічних систем тощо, є наукою про безпеку (точніше – "життєздатність") соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії (особа, домашнє господарство, галузь, регіон, сектор економіки, національна економіка, світове господарство)[6]
6.	О.М. Бандурка В.Є. Духов К.Я. Петрова	здатність її економічної системи протистояти негативному впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників для досягнення макроекономічних цілей розвитку на рівні постіндустріальних держав
7.	В.О. Гончарова	стан національної економіки, при якому зберігається стійкість і здатність до несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів[7]

Мунтіян В.І. вважає, що основними завданнями економічної безпеки є: забезпечення пропорційного та безперервного економічного зростання, подолання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки, зменшення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту і підвищення якості життя населення, стабілізація національної валюти, підвищення

Фінанси

конкурентоспроможності країни тощо. Для досягнення найвищого рівня економічної безпеки треба створити максимальну безпеку її основних функціональних складових. Функціональні складові економічної безпеки країни — це сукупність основних її напрямів, які істотно відрізняються один від одного [8].

Для забезпечення стабільного економічного розвитку першочерговими завданнями є усунення загроз економічній безпеці країни. Загрози економічній безпеці України - це сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку для реалізації національних інтересів у економічній сфері. За характером виникнення їх можна поділити на дві групи: зовнішні та внутрішні.

Загрозами економічній безпеці України слід вважати явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально-економічної та політичної систем, національних цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи. Розрізняють такі рівні економічної безпеки: міжнародна (глобальна і регіональна), національна, локальна (регіональна або галузева в межах країни), приватна (фірми та особи). [9]

Сьогодні зовнішніми загрозами економічній безпеці України, за висновками експертів: енергетична залежність національного виробництва; сировинна орієнтація експорту українських товарів; імпортна інтервенція товарів на внутрішній ринок та зростання залежності від імпортних поставок; висока заборгованість міжнародним фінансовим організаціям; низька конкурентоспроможність вітчизняних товарів на світовому ринку.

До внутрішніх загроз економічній безпеці належать: істотне скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках інноваційного розвитку; нестабільність фінансової (передусім податкової) та грошово-кредитної політики держави; зростання дефіциту державного бюджету та внутрішнього боргу.

Мірошниченко О.В. у своїй роботі визначає основні елементи економічної безпеки держави, що наведені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика елементів економічної безпеки держави [10]

№	Складова економічної безпеки	Зміст
1	2	3
1.	Бюджетна безпека	Стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного та місцевих бюджетів і ефективності використання їх коштів
2.	Валютна безпека	Стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи
3.	Грошово-кредитна безпека	Стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення
4	Боргова безпека	Рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи
5	Безпека страхового ринку	Рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який давав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування
6	Безпека фондового ринку	Оптимальний обсяг капіталізації ринку, здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів та держави в цілому

Таким чином, усі елементи економічної безпеки взаємно впливають і зумовлюють один одного. Буває, що країна має величезний потенціал, але через постійні міжусобиці, відсутність правового простору, слабкість державної влади втрачає імпульс до саморозвитку, і як наслідок — втрачає стійкість. І навпаки, країна, в межах якої чітко визначені права власності, є гарантії для активного підприємництва, захищені права і свободи індивіда, навіть з невеликим виробничим потенціалом не втрачає економічної незалежності і знаходить своє місце на міжнародній арені. Отже, якщо економічну безпеку розглядати як цілісну систему, то логічно виокремити її об'єкти та суб'єкти.

Об'єкти економічної безпеки — власне економічна система країни; окремі сфери діяльності: військової, соціальної, політичної, правової, інформаційної і т. д.; суспільство — з його інститутами, організаціями, фірмами, підприємствами; особистість (індивід).

Суб'єкти економічної безпеки — держава і суспільство з усіма його інституціями. Якщо конкретизувати, то суб'єктами економічної безпеки є державні та місцеві органи виконавчої і законодавчої влади; міністерства, відомства, комерційні і некомерційні організації, громадські організації, окремі громадяни тощо.[11]

Об'єктивні загрози економічної безпеки (стан фінансової й економічної кон'юнктури, наукові відкриття, форс-мажорні обставини тощо) виникають без участі органів влади, не залежні від прийнятих ними рішень, дій. Їх необхідно розпізнавати й обов'язково враховувати в управлінських рішеннях. Суб'єктивні загрози породжені навмисними або ненавмисними діями людей, різних органів і організацій (конкуруючих або тих, що співпрацюють між собою). Тому і їхнє запобігання багато в чому пов'язане із впливом на суб'єктів економічних відносин. Таким чином, оцінка й класифікація загроз економічної безпеки різнобічна й різноманітна.

Відповідно до даної класифікації, передбачувані загрози виникають за певних умов. Вони відомі з історичного досвіду й результатів реалізації державної економічної політики минулого, вчасно виявлені й узагальнені економічною наукою. Непередбачені небезпеки й загрози виникають раптово, зненацька, уперше. Вони, як правило, пов'язані з непередбаченими діями третіх осіб, зміною правового поля, несподіваною деформацією соціально-економічної або політичної ситуації, форс-мажорними обставинами тощо. Завдання полягає у тому, щоб вчасно виявити ці небезпеки або загрози й послабити їхню негативну дію.

Зовнішні (екзогенні) загрози пов'язані з несприятливими процесами у світовій економіці (міжнародні валютно-фінансові відносини, міжнародна торгівля, світовий ринок капіталу). До зовнішніх віднесені: загрози втрати конкурентних переваг у стратегічно важливих галузях; загрози, обумовлені низьким рівнем економічного потенціалу й конкурентних позицій на світовому ринку; загрози, обумовлені геополітичним положенням країни (агресія, військово-політичні конфлікти, тероризм тощо); загрози, обумовлені економічною експансією домінуючих економік і військовополітичних союзів; загрози, обумовлені імпоротною інтервенцією на внутрішні ринки стратегічно важливих товарів і послуг.

Внутрішні фактори пов'язані з діяльністю органів державної влади, макроекономічною й мікроекономічною нестабільністю ринкової економіки. Вони обумовлені тими процесами, які виникають у ході реалізації економічної політики держави. Це, насамперед, якість ухвалених рішень органами влади й механізм їхнього виконання (бюджетна й податкова дисципліна, дотримання законодавства тощо).

До внутрішніх (ендогенних) віднесені: загрози, обумовлені нераціональною економічною політикою держави у відношенні детермінант конкурентних переваг, що знижує рівень конкурентоспроможності країни; загрози, обумовлені нераціональною галузевою й регіональною структурою ВВП; загрози, обумовлені недосконалістю інституціонального середовища відносно екології й нераціональною економічною політикою у відношенні екстерналій, що виникають у процесі економічної діяльності; загрози, обумовлені відсутністю або недостатнім обсягом стратегічних резервів; загрози, обумовлені нераціональною економічною політикою держави відносно соціальної сфери, що викликає високий рівень бідності, криміналізації й соціальної напруженості в суспільстві.

За сучасною методологією ступінь захищеності національних інтересів визначається кількісними та якісними оцінками загроз національним економічним інтересам із застосуванням критеріїв, індикаторів та їх порогових значень.

Основним критерієм економічної безпеки країни є здатність її економіки зберігати або принаймні швидко відновлювати критичний рівень суспільного відтворення в умовах припинення зовнішніх поставок або кризових ситуацій внутрішнього характеру, який дав би змогу забезпечувати функціонування національної економіки в режимі розширеного відтворення та задовольняти потреби особи, суспільства, держави.

Таким чином аналіз засад національної економічної безпеки дозволяє зробити такі висновки: національна економічна безпека держави - це категорія яка характеризує здатність національної безпеки до розширеного відтворення з метою задоволення на певному рівні потреб власного населення і держави протистояння дестабілізуючій дії чинників які створюють загрозу нормальному розвитку країни і забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

Головними індикаторами національної економічної безпеки є валовий внутрішній продукт (ВВП), темп інфляції, дефіцит бюджету, рівень безробіття, економічне зростання, рівень та якість життя, ступінь енергетичної залежності, ступінь інтегрованості у світову економіку, торговельно-сальдо, стан демографічних процесів, державний внутрішній та зовнішній борг, рівень розвитку тіньової економіки, тощо.

Національна економічна безпека включає цілу низку складових сировинних ресурсів, безпеку енергетичну, фінансову, військову, соціально-демографічну, політичну, екологічну, зовнішньоекономічну та інші.

На сьогоднішній день найбільш пріоритетними економічними інтересами України є створення надійної системи економічної безпеки України, створення самодостатньої конкурентоспроможної соціальної спрямованості економіки, забезпечення альтернативних джерел надходження нафти і газу, створення потужного воєнно-промислового комплексу, збереження та розвиток інтелектуального і науково-технічного потенціалу України, вирішення державою соціальних потреб, побудова економічних відносин з іншими країнами на засадах рівноправності та взаємовигідності.

Список використаних джерел:

1. Белопольский М. Г. Национальная экономическая безопасность в Украине / Белопольский М. Г., Киселев В. Д. // Научные труды Донецкого государственного технического университета — 2009. — № 46. — С. 50—55.
2. Олейников Е. А. Экономическая безопасность (теория и практика) [Текст] : учебник / Е. А. Олейников. — М. : Экзамен, 2005. — 768 с.
3. Пендюра М. М. Національна безпека України в контексті сучасних європейських геополітичних трансформацій 2014. — 212 с.
4. Богданов И. Я. Экономическая безопасность России: теория и практика [Текст] / И. Я. Богданов. — М. : ИСПИ РАН, 2008. — 348 с.
5. Илларионов А. Н. Критерии экономической безопасности / А. И. Илларионов // Вопросы экономики. — 1998. — № 10. — С. 35—58.
6. Власюк О. С. Теория і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк. — К. : Нац. інт. пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки оборони України, 2008.

7. Гончарова В.О. Вплив тіньової економіки на економічну безпеку держави: [монографія] / В.О. Гончарова. – Х. : ХНУ, 2001. – 195 с
8. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. – К. : КВШ, 1998. – 462 с. 8. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна і національна безпека держави / Г. Пастернак-Таранушенко // Економіка України. – 2011. – № 2. – С. 51–56.
9. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : [монографія] / В.Т. Шлемко, І.Ф. Білько. – К. : НІСД, 2013. – 144 с.
10. Мірошніченко О.В. Визначальні функції системи національної економічної безпеки / О.В. Мірошніченко // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – 2007. – № 12. – С. 8–12.
11. Ревенко А. Проблеми формування національної економічної безпеки України / А. Ревенко // Економіка України. – 2006. – № 11. – С. 15–21.

ДОСЛІДЖЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПРИНЦИПІВ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Урбанчук В. В., 2 курс(ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Наук. кер. – Кругляк А. В.

У статті досліджені головні принципи діагностики фінансового стану підприємства. Визначені шість принципів: від загального до часткового, від попередньої до остаточної оцінки, охоплення повного циклу кругообігу капіталу, поєднання статичних та динамічних оцінок, кількісних і якісних оцінок, формалізації оцінок. Обґрунтована необхідність дотримання законів логіки при діагностиці фінансового стану.

The main principles of diagnostics of financial state of the enterprise are investigated in the article. Six principles are defined: from general to partial, from preliminary to final assessment, coverage of the complete cycle of capital cycle, combination of static and dynamic estimates, quantitative and qualitative assessments, formalization of assessments. The necessity of observing the laws of logic in the diagnosis of financial condition is substantiated.

Розвиток ринкових відносин в Україні приводить до відповідальності та самостійності підприємств й інших суб'єктів ринку у розробленні та ухваленні управлінських рішень. Їх ефективність значною мірою залежить від об'єктивності, своєчасної та всебічної оцінки фінансового стану підприємства загалом та інтегральної оцінки зокрема. Ці обставини визначають необхідність розробки методології, методики і організації управління фінансовим станом господарюючих суб'єктів з врахуванням сучасних методів аналізу та прогнозування стабільного розвитку в існуючій економічній ситуації.

Питання оцінки фінансового стану підприємств розглядалися у працях відомих науковців і практиків: І. О. Бланка, Л. Д. Буряка, М. Д. Білик, І. Л. Котова, К. Є. Орлової, А. М. Поддєрьогіна, Ю. С. Цал-Цалко, А. І. Гінзбурга, А. І. Ковальова, В. М. Родіонові, Н. О. Русак, Р. С. Сайфуліна, Г. В. Савицької, А. Д. Шеремета та ін.

Виходячи із цього ми сформулювали мету дослідження як обґрунтування принципів побудови стійкої системи діагностики та комплексного управління фінансовим станом підприємства.

Діагностика фінансового стану й стійкості функціонування підприємства у даному дослідженні здійснюється на основі системно-логічного підходу. Відповідно до нього, на першому етапі, необхідно чітко й однозначно визначитися з термінами, які використовуються при діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства, і поняттями, що в них вкладаються [7, с. 62].

Сформулюємо зміст термінів, які будуть використовуватися у даному дослідженні (рис. 1).

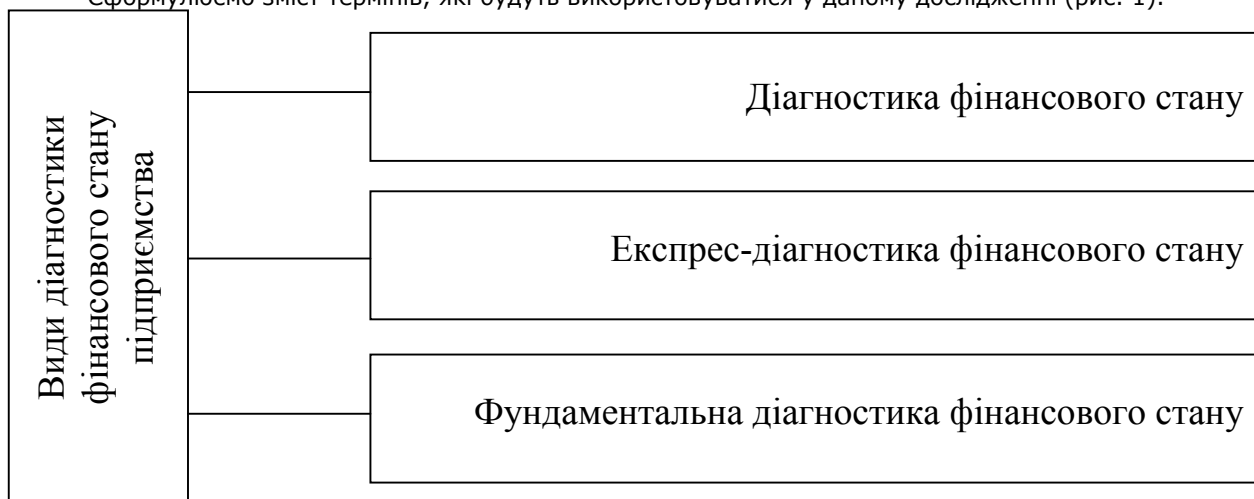

Рис. 1. Видове різноманіття діагностики фінансового стану підприємства

Діагностика фінансового стану й стійкості функціонування підприємства – етап управлінського процесу, що дозволяє на ранній стадії виявляти порушення пропорцій у фазах циклу кругообігу капіталу на підприємстві та встановлювати причини, що їх виникнення.

Експрес-діагностика фінансового стану й стійкості функціонування підприємства – етап діагностичного циклу, що забезпечує за «слабкими сигналами» (симптомами) виявлення порушень пропорцій у фазах циклу кругообігу капіталу на підприємстві [3, с. 28].

Фундаментальна діагностика фінансового стану й стійкості функціонування підприємства – етап

діагностичного циклу, що дозволяє встановити причини порушення пропорцій у фазах циклу кругообігу капіталу на підприємстві [3, с. 29]. Крім наведених вище термінів у даному дослідженні будуть використовуватися такі: «моніторинг», «слабкі сигнали», «симптоми», «симптомокомплекси», «синдром».

Моніторинг – це система постійного спостереження за процесами та тенденціями, які проходять в зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства із метою своєчасної оцінки ситуацій, що виникають.

Слабкі сигнали – це ранні та неточні ознаки настання проблем або кризової ситуації на підприємстві.

Симптом – це рання та неточна одинична ознака («слабкий сигнал») порушення пропорцій у циклі кругообігу капіталу (фінансової хвороби) на підприємстві.

Симптомокомплекс – це група симптомів, які характерні для визначеного типу фінансового стану й стійкості функціонування (виду фінансової хвороби) підприємства.

Синдром – це два (або більше) взаємозалежних симптомокомплекси, які характерні для визначеного типу фінансового стану й стійкості функціонування (взаємозв'язку двох (або більше) фінансових хвороб) підприємства.

Діагностику фінансового стану й стійкості функціонування підприємства слід проводити використовуючи наступні принципи.

Принцип 1. Від загального до часткового.

Даний принцип припускає при діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства послідовний перехід від загального до часткового, коли в основі розгляду лежить кінцева мета, заради якої здійснюється діагноз. При цьому в процесі діагностики на початку дається загальний діагноз фінансового здоров'я підприємства, а при виявленні хвороби визначається її вид, причини та швидкість перебігу.

Схематично даний принцип можна зобразити на рис. 2.

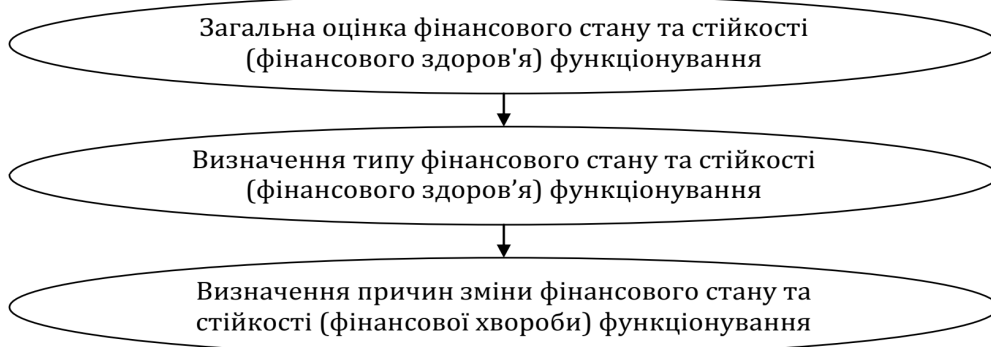

Рис. 2. Схематичне зображення принципу від загального до часткового діагностики фінансового стану підприємства

Принцип 2. Від попередньої до остаточної оцінки.

Суть цього принципу полягає в поєднанні методу експрес-діагностики з остаточною фундаментальною діагностикою фінансового стану й стійкості функціонування підприємства. У першому випадку здійснюється моментальний, терміновий діагноз фінансового здоров'я підприємства, у другому – обґрунтоване, фундаментальне дослідження виду фінансової хвороби та причин її виникнення. Схематично даний принцип можна зобразити таким чином (рис. 3).

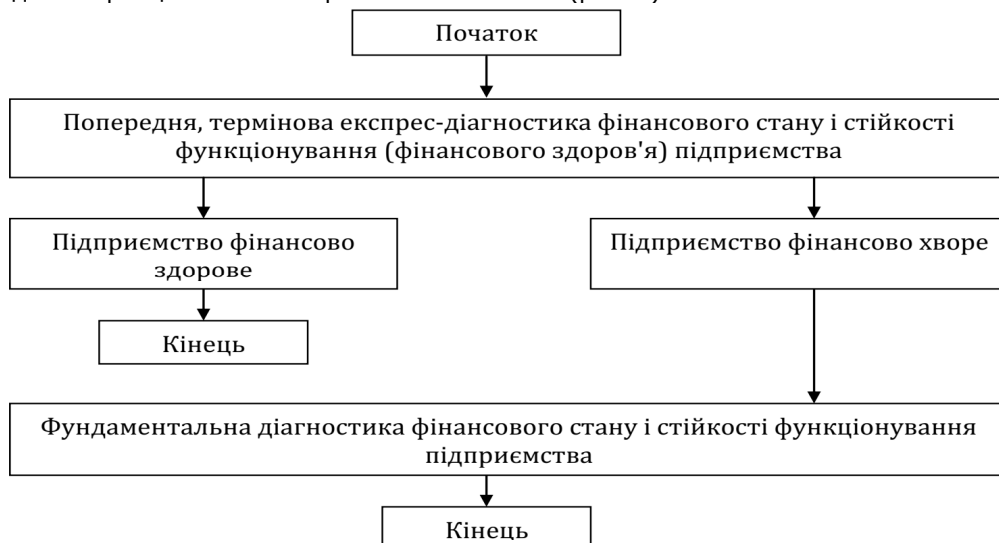

Рис. 3. Схематичне зображення принципу від попередньої до остаточної оцінки фінансового стану підприємства

Принцип 3. Охоплення повного циклу кругообігу капіталу.

Зміст цього принципу полягає в діагностуванні фінансового стану й стійкості функціонування підприємства на всіх стадіях циклу кругообігу капіталу, тому що фінансова хвороба може виникнути на будь-якій з них, наприклад, надмірне запозичення коштів на стадії «залучення» або неефективне їх використання на стадії «використання».

Принцип 4. Поєднання статичних та динамічних оцінок.

Даний принцип передбачає необхідність діагностичної оцінки фінансового стану й стійкості функціонування підприємства як на даний момент часу, так і характеристики динаміки його в часі.

Це обумовлено тим, що фінансова хвороба підприємства може прогресувати, а може, навпаки, йти процес видужування.

Принцип 5. Поєднання кількісних і якісних оцінок.

Суть принципу полягає в необхідності при діагностуванні фінансового стану й стійкості функціонування підприємства поєднувати кількісні та якісні методи оцінки. Кількісні методи діагностування фінансового стану й стійкості функціонування підприємства здійснюються за допомогою застосування розрахунково-обчислювальних процедур і встановлення критерію фінансового здоров'я або хвороби в кількісній формі. Якісні методи є завершальною стадією діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства, коли, використовуючи кількісні методи за допомогою шкал або матриць, одержують словесну характеристику діагнозу фінансової хвороби підприємства і причини її виникнення.

Принцип 6. Формалізації оцінок.

Він передбачає алгоритмізацію процесу діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства, чітку визначеність оцінок, послідовність їх проведення. Даний принцип знаходить свою реалізацію в індикаторах оцінки, шкалах, матрицях і класифікаціях.

Слід відзначити, що правильне формулювання діагнозу фінансового стану й стійкості функціонування (фінансового здоров'я або хвороби) підприємства є складним процесом оперування висновками, судженнями та поняттями. Кожна з цих форм осмислення фінансової діагностики потребує неухильного дотримання законів логіки.

Основні властивості логічного осмислення діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства є:

- визначеність;
- несуперечність;
- послідовність;
- обґрунтованість.

Ці властивості логіки діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства розкриваються чотирма основними законами теорії логіки.

Визначеність діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства характеризує закон тотожності. Послідовність діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства характеризується законами несуперечності та виключеного третього. Доказовість діагнозу фінансового здоров'я або хвороби підприємства характеризується законом достатньої підстави. Логічні закони властиві всім етапам фінансового діагностичного циклу [4, с. 32].

Так, закон тотожності стосовно до процесу фінансової діагностики потребує, щоб діагностика фінансового стану й стійкості функціонування підприємства на кожному етапі процесу розглядала його в тому самому складі його ознак. Відповідно до цього закону, проводячи діагностику фінансового стану й стійкості функціонування якогось підприємства, ми протягом всього діагностичного циклу повинні мати на увазі саме його, причому в тому самому разом узятому визначеному відношенні.

У діагностичній практиці дотримання закону тотожності потребує насамперед конкретності та певності використовуваних термінів і понять. Багато порушень закону тотожності в діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства залежить від неоднозначності словесного визначення деяких діагностичних понять. При цьому не тільки один термін виражає різні фінансові «хвороби», але й та ж сама фінансова «хвороба» позначається різними термінами. Закон тотожності в діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства нерозривно взаємозалежний із законом несуперечності.

Однозначність діагностичних понять і суджень визначає їхню несуперечність.

Закон несуперечності в діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства потребує послідовності в діагностичних міркуваннях, усунення суперечливих діагностичних понять, що виключають одне одного, і оцінок фінансового здоров'я або хвороби підприємства. Відповідно до цього закону два діагностичних судження про фінансовий стан і стійкість функціонування підприємства, одне з яких стверджує що-небудь про це, а інше водночас заперечує те ж саме, не можуть бути однаково вірними у однаковому трактуванні.

У зв'язку з цим будувати діагностичну оцінку, базуючись тільки на частині симптомів, незважаючи на інші ознаки фінансового захворювання, що суперечать висловленому судженню, значить порушити вимогу закону несуперечності. Але різні фінансові хвороби часто мають подібну клінічну картину. Тоді потрібно шукати симптоми, що підтверджують одне фінансове захворювання і виключають інші.

Закон виключеного третього в діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства впливає з закону несуперечності та гласить: одне з двох суперечливих суджень про діагноз фінансової хвороби підприємства з необхідністю повинно бути або вірним, або помилковим, «третього немає». Подібно закону несуперечності закон виключеного третього в діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства виражає послідовність діагностичного циклу, несуперечність діагностичних оцінок, не допускає протиріч у діагностичних оцінках.

Закон достатньої підстави в діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування

підприємства гласить: будь-яке висловлення про фінансове здоров'я підприємства, щоб бути правильним, повинно мати достатню підставу.

Мало підтверджувати істинність якогось діагностичного твердження – необхідно здійснювати доказ його, вказувати підставу істинності. Проте не кожна надана підстава може бути достатньою. Такою варто вважати сукупність симптомів – симптомокомплексів або синдромів, що цілком висчерпують і з необхідністю обумовлюють діагностичний висновок, або те чи інше твердження про фінансовий стан і стійкість функціонування підприємства. Для кожного вірного діагностичного твердження варто знайти достатню підставу, яка підтверджувала б його істинність.

От чому достовірність діагностики фінансового стану й стійкості функціонування підприємства передбачає його обґрунтованість.

Всі логічні закони в діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства взаємозалежні й обумовлюють один одного, тому що діагноз не може бути визначеним без послідовності й доказовості. Не може він бути й послідовним без визначеності та доказовості. Так само доказовим діагноз фінансового здоров'я підприємства може бути лише за умови його визначеності й послідовності.

Недотримання одного з логічних законів у діагностиці фінансового стану й стійкості функціонування підприємства, як правило, водночас порушує й інші. Логічні закони застосовуються на всіх етапах діагностичного процесу, визначаючи його слушність і достовірність.

Список використаних джерел

1. Білик М. Д. Фінансовий стан підприємства: теорія, методика / М. Д. Білик, І. Л. Котов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 5. – С. 86–92.
2. Бланк І. А. Управління фінансовими ресурсами підприємства: навч. посіб. / І. А. Бланк – К.: Эльга, 2011. – 574 с.
3. Копчак Ю. С. Проблеми діагностики фінансового стану і стійкості функціонування підприємства / Ю. С. Копчак // Вісник СумДУ. – 2004. – № 9 (68). – С. 23–34.
4. Микерин Г. И. Международные стандарты оценки / Г. И. Микерин. – М.: Новости, 2010. Кн. 1. – 264 с., Кн. 2. – 260 с.
5. Орлова К. Є. Визначення механізму адаптації підприємств до умов зовнішнього середовища / К. Є. Орлова // Інноваційна економіка. – 2011. – №5. – с.174–178.
6. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: підруч. / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик – 7-ме вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2010. – 460 с.
7. Шкарабан С. І. Діагностика і прогнозування фінансово-господарського розвитку акціонерного товариства: Монографія. Видання 2. / С. І. Шкарабан, Б. М. Корецький, О. В. Ярошук. – Тернопіль: Тайп, 2010. – 300 с.

МЕХАНІЗМ ТА НАПРЯМКИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Федюк О. Я., 2 курс, (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Наук. кер. – Кругляк А. В.

У статті розглядаються особливості управління фінансовим станом підприємства. Досліджено механізм та напрямки фінансового управління підприємством. Визначені суб'єкти та об'єкти, а також організаційний прояв фінансового управління. Особливо розглянуті світові школи фінансового управління.

The article deals with the peculiarities of managing the financial state of an enterprise. The mechanism and directions of financial management of the enterprise are investigated. Identified entities and entities, as well as the organizational manifestation of financial management. The world's schools of financial management is considered separately.

В умовах посилення впливу фінансової та політичної кризи національної економіки найважливішими чинниками успішного розвитку вітчизняних підприємств у довгостроковій перспективі є наявність фундаментальної мети розвитку і побудова ефективної системи управління їх фінансами, орієнтованої на досягнення цієї мети.

Сьогодні важко переоцінити актуальність проблематики фінансового управління та його взаємозв'язку з фінансовим станом окремого підприємства.

Дослідженням цієї теми займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці як Адамова І. З., Бланк І. А., Боднарчук А. В., Верига Ю. А., Вівчар О. Й., Власова Н. О., Добровольська О. В., Журба І. О., Заєц А. М., Зоря О. П., Карпенко О. О., Кіндрат О. В., Кушнір О. І., Лазебна Ю. М., Мороз А. С., Немченко В. В., Приходько Н. І., Причепка Г. В., Прокопенко О. О., Томчук О. Ф., Шурпенкова Р., Цал-Цалко Ю. С. та інші. Значна частина авторів фокусується на системах параметрів оцінки фінансового стану, досліджують теоретичні аспекти як фінансового стану, так і фінансового управління, комплексну їх оцінку. Однак, симбіотичне поєднання даних наукових напрямів не знайшло повномірної відображення у дослідженнях.

Тому метою статті ми визначили дослідження суті та взаємозв'язку фінансового управління та фінансового стану підприємства на основі вивчення механізмів та напрямків такого зв'язку.

На сьогодні в науці та практиці сформувалися сучасні школи про управління фінансами організацій, які пропонують різні підходи до вибору цільових установок цього процесу.

Ринкова школа (також називається американською) базується на розпорошеності капіталу (власники власного і позикового капіталу представлені власниками акцій і облігацій) і відносно слабкою участю власників в управлінні і контролі над грошовими потоками. Однак при розвиненості фінансового та фондового ринків і сильної правової бази така участь достатня для забезпечення прозорості фінансової інформації і фінансових рішень і висунення в якості стратегічної мети максимізації ринкової оцінки капіталу компанії. При 100% власному капіталі ця мета формулюється як максимізація ринкової капіталізації. При

наявності позикового капіталу і необхідності врахування інтересів кредиторів мета трансформується в максимізацію всього капіталу компанії (як суми ринкової оцінки власного і позикового капіталу) [5, с.16].

Саме ця мета отримала найбільше визнання в теорії фінансового менеджменту і довела свою життєздатність практичними успіхами в розвитку корпорацій різних країн. Називати цю концепцію американською можна лише умовно, так як для компаній Великобританії, Франції та інших країн континентальної Європи все більшого значення починають набувати питання виходу на фондові ринки і максимізації ринкової оцінки капіталу.

Зв'язаний підхід працює в пов'язаній фінансовій системі, де є слабке дроблення позикового капіталу і існування прямих фінансових залежностей між контрагентами (постачальниками, споживачами). При такій структурі власності змінюються акценти в прийнятті рішень менеджерами, і максимізація капіталу рідко виступає в якості пріоритету діяльності навіть в стратегічних цілях. На перше місце виходять питання забезпечення необхідної прибутковості на вкладені кошти, вихід на світові ринки і встановлення нових фінансових можливостей. Японські компанії і компанії Азіатсько-Тихоокеанського регіону часто беруть проекти, від яких відмовляються європейські компанії, що пов'язано з обґрунтуванням більш низької вартості капіталу і отриманням більш низьких оцінок ризику. Цільові установки також часто призводять до відмови від класичних рекомендацій по проектам, наприклад, коли приймаються проекти з нульовим або від'ємним значенням чистого дисконтованого доходу заради завоювання місця на ринку або створення виробничих і фінансових ланцюжків.

У реальному житті вибір цільових показників управління фінансовими ресурсами залежить від багатьох чинників: етап життєвого циклу, загальноекономічна ситуація в країні та ін. Цілі розвитку підприємства повинні бути чітко позначені, сформульовані, закріплені внутрішніми документами і доведені до відома всього персоналу підприємства.

Для реалізації основної цілі, задля якої проводиться формування фінансових активів кожним підприємством є певна сукупність дій, які мають на меті забезпечити формування достатнього обсягу фінансових ресурсів згідно із завданнями розвитку підприємства у наступному періоді, забезпечити найефективнішого використання сформованого обсягу фінансових ресурсів у розрізі основних напрямів діяльності підприємств, оптимізацію грошового обороту, забезпечити максимізацію прибутку підприємства за передбачуваного рівня фінансового ризику, мінімізацію фінансового ризику за передбачуваного рівня прибутку, постійну фінансову рівновагу підприємства [4, с.7].

Відповідно, об'єктом в управлінні фінансовими ресурсами є сукупність умов здійснення грошового обороту кругообігу вартості, руху фінансових ресурсів і фінансових відносин між господарюючими суб'єктами та їх підрозділами в господарському процесі.

Суб'єкт управління фінансовими ресурсами – це спеціальна група людей (фінансова дирекція як апарат управління, фінансовий менеджер як керівник), яка за допомогою різних форм управлінської дії здійснює цілеспрямоване функціонування об'єкту. Фінансові відносини підприємства, що виникають всередині підприємства як системи, і відносини із зовнішнім середовищем є основним об'єктом управління фінансами [6, с.191].

Організаційним проявом управління фінансовими ресурсами на підприємстві є органи управління фінансами. Зазвичай фінансова діяльність у підприємствах здійснюється фінансовим відділом, що є самостійним структурним підрозділом. У невеликих підприємствах фінансовий відділ може бути суміщений з відділом збуту (фінансово-збутовий відділ) або з бухгалтерією (бухгалтерсько-фінансовий відділ). У великих підприємствах фінансову діяльність може виконувати фінансова служба на чолі з фінансовим директором або заступником генерального директора з економіки та фінансів. До складу цієї служби можуть входити кілька відділів, таких як казначейство, планово-економічний, управлінського обліку, залучення фінансування, внутрішнього фінансового контролю, маркетингу і ціноутворення, юридичний, корпоративних фінансів, бюджетування, фінансово-екологічного аналізу, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, організації праці та заробітної плати, оперативного управління, аналітичний відділ з управління ризиками тощо.

Загалом фінансовий механізм (менеджмент) підприємств – це система управління фінансовими ресурсами підприємства, призначена для організації взаємодії фінансових відносин, фондів грошових коштів і грошових потоків, а також для взаємозв'язку між майном підприємства (активами) та джерелами коштів (пасивами) з метою ефективного впливу на кінцеві результати, що встановлюються підприємством відповідно до вимог економічних законів, законодавчих і нормативних документів держави, положенні фінансової науки, а також професіоналізмом та досвідом працівників.

Фінансовий механізм, як видно з рисунку 1 включає в себе такі методи, як планування та прогнозування, інвестування, кредитування, оподаткування, самофінансування, проведення розрахунків, матеріальне стимулювання працюючого персоналу, здійснення страхування ризиків та інші.

Фінансовими важелями такого механізму є дохід, прибуток, розмір ціни, відсотки за залученими коштами, ставки податку та дисконту, ліміти, наприклад, при наданні комерційних кредитів, амортизаційні відрахування та інші.

Тобто загалом фінансовий механізм включає в себе цілий арсенал методів за допомогою яких фінансовий менеджер може за допомогою важелів впливати на кінцевий результат діяльності підприємств.

Фінансовий механізм підприємства

Фінансові методи: - планування; - прогнозування; - інвестування; - кредитування; - оподаткування; - самофінансування; - система розрахунків; - матеріальне стимулювання; - страхування; - оренда; - лізинг; - факторинг; - взаємини з засновниками	Фінансові важелі: - дохід; - прибуток; - ціна; - відсотки; - ставки податку; - ставка дисконту; - ліміти; - амортизаційні відрахування; - форми розрахунків; - види кредитів; - фінансові санкції; - пені	Фінансове правове забезпечення: - Закони України; - постанови ВР; - укази президента України; - статутні документи; - інструкції; - норми; - звіти бухгалтерські; - статистичні данні
--	--	--

Рис. 1. Фінансовий механізм підприємства [2, с.28]

Отже, механізм фінансового управління на підприємстві є складним процесом, що включає в себе сукупність методів, напрямків, важелів тощо. Щодо напрямків управління фінансовими ресурсами, то цей процес є складним і включає в себе залучення фінансових ресурсів, формування активів для забезпечення їх ефективного використання, управління ризиками при використанні фінансових ресурсів тощо. У процесі управління фінансовими ресурсами доцільно використовувати такі методи, як планування, прогнозування, кредитування, управління податками тощо.

Список використаних джерел

1. Адамова І. З. Аналіз фінансового стану підприємства: проблемні аспекти та шляхи їх розв'язання // Облік, аналіз, аудит. – 2011. – №2. – С. 64-71.
2. Бердар М. М. Фінанси підприємств. Навч. посіб. / М. М. Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Бланк І. А. Основы финансового менеджмента / Бланк И. А. – К. : Ника-Центр : Эльга, 1999. – Т. 2. – 591 с.
4. Кобилецька О. І. Теоретичні аспекти управління фінансами виробничо-господарських структур / М. К. Бондарчук, О. І. Кобилецька // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». – 2011. – № 704. – С. 3-9.
5. Попова Р. Г. Финансы предприятий / Р. Г. Попова, И. Н. Самонова, И. И. Добросердова. – СПб.: Питер, 2010. – 208 с.
6. Семенов Г. А. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства / Г. А. Семенов, О. В. Ярошевська // Вісник економічної науки України. – 2011. – №1. – с.136-141.
7. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Хома О.В., 1 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Наук. кер. - Вудвуд В.В.

В статті окреслено місце і роль активів у процесі реалізації підприємством стратегічних цілей своєї діяльності, розглянуто критерії стратегічності активів, досліджено основні аспекти управління ними в контексті формування та використання їх як основних чинників набуття підприємством стратегічних переваг на сучасному етапі та визначено шляхи підвищення ефективності управління активами.

In the article the place and role of assets in the process of realization strategic aims of the activity by enterprise are outlined, assets strategicnes criterias are considered, main features of assets management in the context of the forming and use them as main factors of acquirement strategic advantages by the enterprise on the modern stage are investigated and ways to rise of assets management efficiency are determined.

В умовах мінливості ринкових відносин в Україні якісна трансформація економічних умов господарювання підприємств позначається на необхідності вирішення принципово нових проблем, в основі яких лежить пошук адекватних методів і способів досягнення та утримання конкурентних позицій,

розробка стратегії і тактики забезпечення довгострокового успіху підприємства. У такому контексті однією із найбільш активно досліджуваних концепцій є стратегічне управління підприємством, яке визначає наукову актуальність та практичну затребуваність результатів дослідження місця та ролі активів у процесі реалізації сучасним підприємством стратегічних цілей своєї діяльності. Звідси стає необхідною об'єктивна оцінка особливостей управління активами для виявлення можливих чинників, що призводять до кризової ситуації на підприємствах, та визначення шляхів підвищення ефективності управління ними в умовах переходу України до ринкової економіки.

Метою даної статті є дослідження особливостей стратегічного управління активами підприємств України в умовах сьогодення та пошук ефективних шляхів його удосконалення.

Об'єктом дослідження є процес стратегічного управління активами підприємств України в умовах сьогодення.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі управління активами підприємства.

Вагомий внесок у розвиток теорії та практики управління активами підприємств України зробили такі вітчизняні науковці: Н. Богун, О. Сергійчик, О. Гребешкова, І. Федорцова, О. Мельник, С. Білоног, Н. Петруня, К. Нуруліна, К. Мельничук, Г. Федорова, Т. Горбачук, А. Карбовник та ін. В своїх роботах вони розглядали різні підходи до визначення сутності активів підприємства, критеріїв їх стратегічності, формулювали проблеми вибору методів оцінки таких активів та окреслювали базові положення управління ними в контексті формування та використання їх як ключових чинників набуття підприємством стратегічних переваг. Однак незважаючи на значну кількість публікацій, що висвітлюють окремі аспекти проблем управління активами підприємства, питання детальнішого вивчення особливостей даного процесу та формування ефективної політики управління активами в контексті реалізації стратегії розвитку підприємства на сучасному етапі вимагають подальшого дослідження.

Концепція стратегічного управління з'явилася ще у 1970-х рр. у відповідь на докорінну зміну природи ринкового середовища та суттєве прискорення змін в цьому оточенні. Однак за умов нового, інформаційного, етапу у розвитку сучасної економіки у справі досягнення підприємствами та іншими економічними організаціями довгострокового успіху на перший план виходять проблеми раціонального та ефективного управління активами, унікальне поєднання та використання яких забезпечує організації стійкої конкурентної переваги та економічні вигоди у досягненні її стратегічних цілей.

Загалом активи являють собою різні види економічних ресурсів підприємства, які використовуються у процесі здійснення господарської діяльності. Згідно з НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» активи – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигод у майбутньому [1]. Під таким контролем розуміється право власності на економічні ресурси або, в окремих випадках, передбачених законодавством, – право володіння відповідними їх видами. Економічні ресурси, які використовуються підприємством, але неконтрольовані, не є активами.

А. Карбовник вважає, що активи формуються за рахунок інвестованого в них капіталу для конкретних цілей здійснення господарської діяльності відповідно до місій і стратегій економічного розвитку підприємства та у формі сукупних майнових цінностей характеризують основу його економічного потенціалу [6]. На думку К.А. Нуруліної, активи розглядаються як економічний ресурс, який використовується у процесі здійснення господарської діяльності підприємства та характеризуються визначенням виробництвом. Носієм виступає як сукупний комплекс операційних активів, сформованих підприємством, так і окремі їх види, представлені засобами праці [7].

Таким чином, в широкому розумінні активи підприємства являють собою економічні ресурси, які контролюються ним і сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, що характеризується визначеною вартістю, продуктивністю та здатністю генерувати дохід.

Найчастіше активи підприємства поділяються на матеріальні та нематеріальні. Як правило, до нематеріальних активів відносять активи немонетарного характеру, які можуть бути ідентифіковані та утримуються підприємством з метою тривалого використання для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам. До нематеріальних активів належать ліцензії, авторські права, патенти, торговельні марки, гудвіл. Усе частіше фахівці розширюють склад нематеріальних активів та включають до них організаційні знання, здібності, інтелектуальні ресурси тощо [4, с. 134].

Всі вище перелічені нематеріальні активи, так як і матеріальні, можуть бути причиною підвищення прибутковості компанії, але не всі вони однаково сприятимуть досягненню конкурентних переваг компанії. За умов раптових можливих змін ринкового середовища, які відстежуються на сучасному етапі розвитку світового господарства, поступово усвідомлюється необхідність виокремлення тієї частки активів, які мають для господарюючого суб'єкта стратегічне значення та забезпечують отримання стійких конкурентних переваг. Відповідно виділяють чотири критерії для оцінки стратегічних активів, а саме: 1) цінність для організації; 2) відсутність замінників; 3) складність або неможливість копіювання і відтворення; 4) рідкісність серед активів конкурентів [5, с. 202].

Тобто стратегічними можна визнати ті активи, унікальне поєднання яких забезпечує організацію стійкими конкурентними перевагами та використання яких забезпечує організації економічні вигоди у досягненні її стратегічних цілей. Майже кожен ресурс може перетворитися на актив підприємства, і так само – кожен актив може перейти до категорії стратегічних, в залежності від того, у якій сфері функціонує та чи інша організація.

Велике значення нематеріальних активів у забезпеченні стратегічної успішності підприємства обумовлює необхідність обґрунтування методологічного підґрунтя стратегічного управління ними, під яким слід розуміти комплекс заходів з їх ідентифікації та оцінки, виявлення джерел їх формування та створення

умов для їх розвитку і корисного використання з урахуванням стану та динаміки зовнішнього середовища, спрямованих на зростання капіталізації підприємства та набуття стійких конкурентних переваг у довгостроковій перспективі. Виходячи з цього, можна визначити на сучасному етапі такі основні методологічні та прикладні аспекти впровадження стратегічного управління нематеріальних активів на вітчизняних підприємствах: 1) ідентифікація та інвентаризація всіх нематеріальних активів на підприємстві; 2) їх капіталізація; 3) створення на підприємстві ефективного організаційно-економічного механізму формування та розвитку нематеріальних активів з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Проблема ідентифікації всіх нематеріальних активів підприємства полягає, перш за все, у невизначеності їх складу. Враховуючи їх визначальну роль у формуванні конкурентних переваг за умов «нової» економіки, доречно визначити такі ключові нематеріальні складові комплексу активів: 1) об'єкти інтелектуальної власності; 2) компетенції та динамічні здібності організації; 3) ділова репутація підприємства; 4) знаннєві активи [4, с. 135].

Щодо джерел конкурентних переваг вітчизняних підприємств, слід зазначити, що очевидно є тотальна недооцінка вітчизняним менеджментом нематеріальних активів, і як результат – відсутність значущого їх впливу на фінансово-господарську діяльність підприємств України. Це багато в чому пояснюється відсутністю ефективного механізму управління нематеріальними активами на рівні підприємств та дієвого нормативно-правового забезпечення цієї сфери на рівні держави. Об'єктивні та суб'єктивні перепони для залучення інтелектуальної власності в господарський обіг обумовлює її відтік за кордон, а вітчизняне господарське середовище та український бізнес втрачають найважливіші конкурентні переваги.

Відповідно існує два варіанти вирішення проблеми щодо підвищення частки нематеріальних активів в капіталізації компанії: 1) традиційний метод використання на основі підвищення їх вартості в управлінському та бухгалтерському обліку; 2) інноваційний метод на основі створення системи стратегічного управління такими активами.

За традиційним методом нематеріальні активи розглядаються як майнові об'єкти. Цей підхід зосереджений на інвентаризації та незалежній оцінці вартості нематеріальних активів. Проте він не забезпечує реального управління ними, а отже й забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Застосування стратегічного підходу ґрунтується на використанні ринкової капіталізації як одного з ключових цільових стратегічних показників підприємства, що визначається як дисконтована сума очікуваних грошових потоків від використання активу [7]. Основною перевагою стратегічно-орієнтованого підходу є можливість залучення до економічного управління підприємством не тільки «традиційних» нематеріальних активів, але й таких з них, права на використання яких не реєструються.

Вихідне посилення значущості стратегічної діагностики формулюється однією фразою: «починаючи стратегічну діагностику, ми вже змінюємо компанію». Вона призначена надавати всім зібраним фактам та даним змісту, ваги. В результаті будуть розставлені пріоритети і виявлені взаємовідносини між фактами. За допомогою стратегічної діагностики можливо визначати стратегічні напрями діяльності, цілі, а також виявляти стратегічні активи, що формують конкурентні переваги для компанії.

За результатами стратегічної діагностики всі активи необхідно розділяти на стратегічні, нейтральні та нестратегічні. Саме такий їх поділ відіграє ключову роль у формуванні стратегії організації і у виборі пріоритетності в сфері управління відповідними активами з метою забезпечення конкурентних переваг у довгостроковому періоді [3, с. 205].

На сучасному етапі розвитку підприємств України управління їх активами ведеться за двома плановими напрямками: формування необхідного рівня окремих видів активів і їх суми в цілому та формування структури джерел фінансування цих активів. За кожним з цих напрямків на підприємстві повинна бути розроблена відповідна фінансова політика.

З метою вдосконалення системи управління джерелами формування активів пропонується розробляти на підприємствах зведений фінансовий план, який би відображав результати прийнятих управлінських рішень з основних аспектів управління активами. Такий план, що включає в себе як планові показники обсягу формування активів за групами, так і передбачувані (планові) джерела їх фінансування, дасть змогу підвищити ефективність виробничої діяльності підприємств у складних сучасних умовах їхнього розрахунку [6].

Основна мета управління необоротними активами полягає у забезпеченні їх своєчасного оновлення та ефективного використання. Для удосконалення процесу управління необоротними активами підприємства необхідно чітко визначити їх оптимальну структуру, відповідно до якої вести детальний аналітичний облік надходження і витрачання даних активів. Також необхідно проводити більш різноманітні аналітичні дослідження, звертаючи особливу увагу на специфіку галузі, в якій працює підприємство. Не менш важливим є здійснення прогнозування показників ефективності використання необоротних активів [2].

Управління оборотними активами, в першу чергу, має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна з однієї сторони забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства, а з іншої – мінімізувати наявність недіючих поточних активів.

Для удосконалення процесу управління оборотними активами промислових підприємств має бути введено частину ефективного управління оборотними активами промислових підприємств має бути управління їх товарними запасами; фінансовий та виробничий відділи повинні встановлювати мінімальні та максимальні рівні товарних запасів; на промислових підприємствах велике значення потрібно приділити проведенню інвентаризації; в умовах ринкових відносин слід слідкувати за оптимальним розміром товарних запасів [3].

Основними шляхами підвищення ефективності використання оборотних активів є:

- 1) прискорення і здешевлення перевезень, упровадження потокових (зокрема, конвеєрних) методів обробки та економічно обґрунтований вибір сировини; комплексне використання сировини і відходів виробництва;
- 2) поліпшення організації складського господарства на основі його механізації й автоматизації;
- 3) зменшення тривалості міжопераційних періодів за рахунок ретельної підготовки виробництва, що останнє передбачає зменшення перебоїв і забезпечення ритмічної роботи підприємств;
- 4) удосконалення конструкцій виробів та виробничих процесів;
- 5) застосування більш точного нормування витрат матеріалів;
- 6) застосування автоматичного устаткування, верстатів із числовим програмним управлінням, гнучких виробничих систем;
- 7) скорочення невиробничих затрат матеріалів та заміна дорогих матеріалів більш дешевими [2], [7].

Також досить важливим та певною мірою особливим і своєрідним є застосовуваний на підприємствах України механізм управління активами на основі їх капіталізації.

Завдання управління активами підприємства на основі оцінки рівня їх капіталізації полягають у нарощуванні їхньої вартості, зростанні вартості підприємства в цілому, підвищенні його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості і можуть бути вирішені шляхом:

- формування обсягів капіталу, достатніх для забезпечення необхідних темпів розвитку виробництва;
- забезпечення максимальної доходності капіталу при передбачуваному рівні фінансового ризику;
- оптимізації розподілу капіталу за видами діяльності і напрямками використання;
- забезпечення фінансової гнучкості та постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі діяльності.

Отже, на сучасному етапі активи є одним з найважливіших факторів будь-якого виробництва, їх склад і ефективність використання прямо впливає на кінцевий результат господарської діяльності підприємства. В умовах ринкової економіки всі підприємства зацікавлені в ритмічному і стабільному функціонуванні. А щоб досягти високих результатів, потрібна чітко збудована, обґрунтована і ефективна фінансова політика управління активами.

Розробка її досконалого механізму і дієве застосування його на практиці ще залишається досить важливою і актуальною проблемою в даний час, оскільки ефективне формування і регулювання обсягу активів сприятиме підтримці оптимального рівня ліквідності, оперативності виробничого і фінансового циклів діяльності, а отже – й досить високій платоспроможності і фінансовій стійкості підприємств, а також досягнення ними важливих стратегічних переваг і забезпечить їх конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print>.
2. Борець О.В. Удосконалення контролю і аналізу ефективного використання оборотних активів підприємства [Електронний ресурс] / О.В.Борець. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2018/Economics/75552.doc.htm.
3. Горбачук Т.В. Управління оборотними активами підприємства [Електронний ресурс] / Т.В. Горбачук. – Режим доступу: <http://www.library.tane.edu.ua/>.
4. Гребешкова О.М. Базові положення стратегічного управління нематеріальними активами підприємства / О. М. Гребешкова, О. В. Мельник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2018. – №6 – Т.2 (122). – С. 132-135.
5. Гребешкова О.М. Стратегічна діагностика активів підприємства: постановка проблеми / О. М. Гребешкова, І. О. Федорцова // Сіверянський літопис: Всеукраїнський науковий журнал. – 2017. – №6. – С. 196-203.
6. Карбовник А. Управління активами промислових підприємств [Електронний ресурс] / А. Карбовник. – Режим доступу: <http://linkstart.com.ua/linkinfo.php?linkID=8698>.
7. Нуруліна К. Управління активами підприємства в умовах ринкової економіки [Електронний ресурс] / К. Нуруліна. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/.../index.html>.
8. Федорова Г.П. Механізми управління активами підприємств на основі їх капіталізації [Електронний ресурс] / Г.П. Федорова – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En.../Zbirnik_EM_18_2_261.pdf.

БЮДЖЕТ РАЙОНУ ЯК ОСНОВНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПЛАН ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Червінський В.Ю., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

наук. кер. - Табенська Ю.В.

У статті розкрито теоретичні основи бюджету району як основного фінансового плану органів місцевої влади; висвітлено напрями розвитку системи формування бюджету району.

The article describes the theoretical foundations of the district budget as the main financial plan of local authorities; the directions of development of the system of formation of the budget of district are covered.

Актуальність дослідження. Бюджетна система країни є фінансовою основою здійснення діяльності державних органів влади і органів місцевого самоврядування, яка пов'язана з економічним і соціальним розвитком територій. Вагомий вплив на розвиток соціального забезпечення населення, освіти, культури, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства мають місцеві бюджети. Фінансове забезпечення

потреб місцевого самоврядування є одним з основних пріоритетів бюджетної політики.

Значний внесок у розвиток теорії та практики формування місцевих бюджетів зробили зарубіжні вчені М. Афанасьєв, Ш. Бланкарт, Б. Болдирєв, Дж. Б'юкенен, А. Вагнер, Л. Дробозіна, В. Родіонова, В. Сенчагов, Дж. Стігліц, Ч. Тібу, М. Ходорович, Х. Циммерман, А. Швецов.

Проблемам функціонування та розвитку місцевих бюджетів у системі регулювання міжбюджетних відносин присвячені праці вітчизняних вчених В. Андрущенко, С. Буковинського, А. Буряченка, О. Василюка, В. Зайчикової, І. Запатріної, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Легкоступа, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, В. Опаріна, Ю. Остріщенко, Г. П'ятченко, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування бюджету району у системі міжбюджетних відносин як основного фінансового плану органів місцевої влади

Виклад основного матеріалу. Згідно законодавчо закріпленого визначення у Бюджетному кодексі України, бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [2].

З теоретичної точки зору бюджет є цілісною економічною категорією, на основі якої стає можливим простежити всю систему фінансово-економічних відносин, пов'язаних з формуванням державного та місцевих бюджетів. Дослідження економічної природи бюджету передбачає врахування механізмів дії об'єктивних економічних законів, які передбачають зобов'язання і повноваження держави, її органів влади перед суспільством в процесі управління потоками фінансових ресурсів.

Більшість вітчизняних і зарубіжних вчених виділяють розподільну і контрольну функції бюджету. За допомогою розподільної функції здійснюється процес акумулювання коштів держави, розподіл і перерозподіл ВВП і національного доходу з метою забезпечення економічного зростання та задоволення потреб суспільства. Контрольна функція бюджету направлена на своєчасне і ефективне регулювання процесу формування та використання бюджетних коштів на всіх рівнях, що дозволяє проводити моніторинг, аналіз розмірів і причин можливих відхилень фактичних доходів і видатків бюджету від запланованих, виявляти диспропорції в бюджетному фінансуванні, резерви підвищення доходів при оптимізації видатків.

Оскільки в умовах сучасної ринкової економіки бюджет виступає одним з головних інструментів держави в проведенні економічної та соціальної політики, бюджетна система, як сукупність всіх бюджетів, що діють на території країни, є основним важелем економічного регулювання та впливу держави на соціально-економічний розвиток. Бюджетний кодекс України визначає бюджетну систему як сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудовану з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права [2]. Проте дане визначення і розуміння суті самого процесу з'явилося далеко не одразу.

Бюджетна система України складається з двох взаємопов'язаних і взаємозалежних підсистем: державного та місцевих бюджетів. Згідно з Бюджетним кодексом України, місцеві бюджети - це бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування [2]. Сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені та економісти по-різному визначають категорію «місцеві бюджети». М.І. Кульчицький трактує це поняття так: «Місцеві бюджети - це система формування, розподілу і використання фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань, як власних, так і делегованих» [3, с. 99]. Дане визначення практично повністю збігається з визначенням місцевих фінансів, яке наводить О.А. Сунцова, за винятком того, що вона виділяє не тільки фінансові ресурси місцевих органів влади, а і «грошові та інші» [4, с. 20]. Місцеві бюджети вчений трактує як фонд фінансових ресурсів, які знаходяться в розпорядженні органів виконавчої влади відповідного органу місцевого самоврядування для виконання покладених на нього функцій, передбачених Конституцією.

На думку В.І. Кравченко місцевий бюджет слід розглядати як правовий акт, як план (кошторис) видатків і доходів відповідного органу влади чи самоврядування і як економічну категорію [5, с.325].

Можна погодитися з точкою зору О.П. Кириленко, яка зазначає, що різні підходи до трактування місцевих бюджетів обумовлені вихідними поглядами у визначенні форми, змісту, юридичного та економічного призначення досліджуваної категорії [6, с.125].

Місцевий бюджет без перебільшення можна назвати головним джерелом фінансування адміністративно-територіальної одиниці. Саме за допомогою місцевого бюджету відбувається перерозподіл ресурсів бюджету району між різними суб'єктами місцевого співтовариства, а враховуючи особливу роль місцевих органів влади в регулюванні економічного, фінансового та соціального розвитку, то логічним представляється висновок про те, що місцевий бюджет має найзначніший вплив на перерозподіл всієї сукупності ресурсів району.

Особливості формування місцевих бюджетів визначаються державним і адміністративно-територіальним устроєм країни, розмежуванням повноважень між рівнями державного управління і місцевого самоврядування, соціально-економічним розвитком територій. Бюджет району є основним засобом фінансування програм місцевого розвитку і відіграє важливу роль у вирішенні економічних, фінансових і соціальних завдань адміністративно-територіальної одиниці.

На виконання вимог Європейської хартії місцевого самоврядування, до якої Україна приєдналася в 1996 році, необхідним є забезпечення відповідних обсягів бюджетних ресурсів, достатніх для виконання місцевими органами влади покладених на них функцій, завдань і зобов'язань. Оскільки бюджетний потенціал міст країни значно відрізняється, виникає необхідність у фінансовій підтримці місцевих бюджетів, умови формування яких характеризуються недостатнім рівнем розвитку економіки, податкового потенціалу. Важливу роль в цьому відіграють міжбюджетні відносини, оскільки вони є інструментом

перерозподілу бюджетних ресурсів і від їх ефективності залежить збалансованість бюджетів усіх рівнів та своєчасне фінансування видатків бюджету на соціально-економічний розвиток територій.

У Бюджетному кодексі України міжбюджетні відносини визначені як відносини між державою, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених та законами України [2]. Суб'єктами міжбюджетних відносин є законодавчий орган країни, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи оперативного управління фінансами, а також органи нефінансового профілю, які в разі потреби залучаються до вирішення проблем як державного бюджету, так і бюджетів територій.

Бюджет району відіграє найважливішу роль у вирішенні економічних і соціальних завдань міста, завдяки розвитку його інфраструктури, фінансуванню промисловості, транспорту, будівництва, житлово-комунального господарства та інших напрямлень. Одночасно, основними напрямками використання ресурсів бюджету території залишається фінансування галузей соціального захисту та соціального забезпечення, охорони здоров'я, освіти, культури, що вимагає від місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування злагоджених, правильних управлінських рішень з формування, використання та регулювання бюджету в сучасних умовах розвитку економіки і фінансів для досягнення максимальної ефективності забезпечення населення району суспільно необхідними благами і послугами.

З просуванням України шляхом економічних перетворень, а також її інтеграції в європейський простір на перше місце все більше висувуються питання розвитку територій та методи, джерела його фінансування. І це закономірно, оскільки відмінності в рівнях економічного і соціального розвитку, природних умовах, демографічній ситуації, економічній обстановці її територій, досить значні і вимагають зважених підходів і рішень при формуванні та виконанні доходів і видатків бюджетів територій. Новітня історія країни, яка бере свій початок з 1991 року - року, коли Україна стає незалежною державою, відзначена змінами, які змусили органи виконавчої влади звернути серйозну увагу на цей важливий для суспільства сегмент фінансово-економічної політики. В даний час вирішення наявних проблем в управлінні соціально-економічним розвитком територіальних систем України та їх удосконалення тісно пов'язано саме із станом бюджетної системи держави, ефективним і раціональним використанням наявних фінансових ресурсів. Оскільки в умовах трансформації економіки бюджет повинен бути не тільки основним джерелом фінансування соціально-економічних програм, а й інструментом державного регулювання у сфері фінансування соціально-економічних напрямів розвитку України.

Практика підтверджує, що ефективне управління ресурсами місцевих бюджетів, як і ефективне управління фінансами в цілому, передбачає перш за все реалізацію з достатнім ступенем повноти таких основних принципів управління, як: інтегрованість із загальною системою формування бюджетного процесу; комплексний характер оцінки управлінських рішень з формування та виконання бюджету району; високий динамізм і оперативність механізму формування бюджету району; багатоваріантність підходів до розробки та прийняття управлінських рішень з формування бюджету; орієнтованість на стратегічні цілі розвитку території.

Для забезпечення реалізації ефективного механізму формування бюджету району у системі міжбюджетних відносин вважаємо доцільним застосування таких методів та інструментів як:

- аналіз і оцінка особливостей механізму формування бюджету району;
- перспективне прогнозування дохідної частини бюджету району;
- методологічні підходи до забезпечення моніторингу доходів і видатків бюджету;
- збалансування бюджету району в системі міжбюджетних відносин.

Впровадження якісно нових підходів в процес управління бюджетними ресурсами з метою створення ефективного механізму формування бюджету району у системі міжбюджетних відносин необхідно здійснювати на всіх стадіях бюджетного процесу: планування та прогнозування доходів і видатків бюджету, організації та проведення бюджетного процесу, обліку доходів і видатків бюджету, контролю за виконанням показників по доходах і видатках бюджету, моніторингу та діагностики показників бюджету, регулювання процесу формування, розподілу і використання бюджетних ресурсів району, а також на основному етапі управління - прийнятті управлінських рішень з формування бюджету.

Розроблений механізм формування бюджету району у системі міжбюджетних відносин має бути саме ефективним. Поняття ефективності на поточному етапі розвитку науки не має чіткого визначення. У Великому економічному словнику ефективність представлена як результат діяльності, програм і заходів, що характеризується відношенням отриманого економічного ефекту, до витрат факторів, ресурсів, який зумовив отримання цього результату, досягнення найбільшого обсягу виробництва із застосуванням ресурсів певної власності.

Критерії оцінки ефективності механізму - це сукупність ознак, на підставі яких оцінюється ефективність системи управління в цілому. Реалізація представленого ефективного механізму формування бюджету району у системі міжбюджетних відносин за рахунок удосконалення всіх основних складових бюджетної системи та підвищення економічної віддачі від використання сукупних фінансових ресурсів бюджету району у виробничій та невиробничій сферах дозволяє виділити наступні критерії оцінки ефективності механізму: зниження рівня централізації бюджетних коштів, ріст відтворення ВВП на території, збалансованість бюджетної системи в цілому, зростання бюджетної забезпеченості на 1 мешканця району, забезпечення соціально-економічного розвитку території, підвищення рівня життя населення району.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : за станом на 1 січня 2006 р. / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. – К. : Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с. – ISBN 966-7630-14-5.
2. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 01 жовтня 2011 р. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>

3. Кульчицький М. І. Місцеві бюджети і механізм їх формування / М. І. Кульчицький // Фінанси України. – 2001. – № 9. – С. 98–104.
4. Сунцова О. О. Місцеві фінанси: [навч. посіб.] / О. О. Сунцова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 488 с.
5. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: [навч. посіб.] / В. І. Кравченко. – К.: Знання, 1999. – 487 с.
6. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О. П. Кириленко. – К.: НІОС, 2000. – 384 с.

ОЦІНКА СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ ГОСПІТАЛІВ ІНВАЛІДІВ ТА РЕАБІЛІТОВАНИХ В УКРАЇНІ

**Човган В.В., 2 курс, (ОС «магістр»), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність «Облік і оподаткування»
Наук.кер. – Романчук А.Л..**

В статті досліджено стан та розвиток комунальних неприбуткових підприємств таких, як госпіталі для реабілітації учасників та інвалідів АТО. Особливу увагу в статті звернуто на фінансування програм по протезуванню воїнів, а також на їх лікування та оздоровлення. Досліджена динаміка видатків на реабілітацію ветеранів війни проти російської агресії.

The article investigates the status and development of non-profit utility enterprises, such as hospitals for rehabilitation of ATO participants and disabled people. Particular attention is paid to the funding of warrior prosthesis programs, as well as to their treatment and rehabilitation. The dynamics of expenditures for the rehabilitation of veterans of the war against Russian aggression have been investigated.

Необхідність розв'язання проблем реабілітації учасників АТО нині є одним з найбільш значущих питань, якому приділяється значна увага в засобах масової інформації та яке виноситься на порядок денний засідань урядових комітетів і громадських організацій. Багатогранність завдань медичної реабілітації постраждалих в АТО потребує ефективного функціонування цієї системи як самостійного напрямку клінічної та соціальної медицини.

Як інформують ЗМІ, у МОЗ України створено окремий відділ медичної реабілітації та паліативної медицини, який буде курирувати роботу цього напрямку. Розробкою наукових програм, протоколів реабілітації, методичним керівництвом реабілітаційних закладів займаються дев'ять науково-дослідних установ, зокрема НДІ реабілітації інвалідів Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, Український НДІ медичної реабілітації та курортології (м. Одеса), Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології (м. Київ); Український державний НДІ медико-соціальних проблем інвалідності. У ВНЗ працюють 11 профільних кафедр і три кафедри в закладах післядипломної освіти.

Проблеми фінансування програм для реабілітації воїнів та інвалідів АТО досліджують багато експертів, меценатів та науковців, серед них: В. Стеблюк, С. Чижевський, Д. Боендер.

Різні аспекти реабілітаційної роботи було винесено працями вітчизняних та зарубіжних дослідників, зокрема: Н. Агаєва, В. Березовця, В. Знакова, В. Лескова, В. Ковтуна, В. Попова, І. Ліпатов, Т. Пароянц, В. Ковтуна, О. Коржикова, Ю. Лях, О. Сафіна, В. Стасюка, Д. Шпігеля, Р. Linley, J. Stephen, A. Wallase та ін.

За інформацією ЗМІ, клінічну базу становлять 11 лікарень відновного лікування – усього 1 тис. 888 ліжок, згодом до них долучилися обласні госпіталі інвалідів війни – ще 7 тис. 248 ліжок, сім фізіотерапевтичних лікарень, понад 12 тис. ліжок ЗАТ «Укрпрофоздоровниці» та відомчих санаторно-курортних закладів. Однак питання видатків на фінансування комунальних неприбуткових підприємств, таких, як госпіталі для інвалідів мало досліджена, що і підтверджує актуальність статті.

Метою статті є дослідження стану та фінансування госпіталів для інвалідів та бійців АТО.

Міжнародна спільнота й громадські організації також допомагають українській владі в лікуванні військових, які отримали поранення або стали інвалідами після сутичок із прокремлівськими сепаратистами на Сході України.

Розробкою програм реабілітації учасників АТО займається безпосередньо український уряд, а от кадрову підтримку надають західні союзники України, які відряджають в Україну висококваліфікованих психологів. Не залишилися осторонь і волонтери: вони збирають кошти на придбання протезів для тих, кого війна зробила інвалідами.

В. Стеблюк, голова комісії з реабілітації постраждалих в АТО Всеукраїнського товариства фізичної та реабілітаційної медицини, зазначає, що завдання, які має вирішувати реабілітаційна медицина, не закінчаться з останнім пострілом на війні чи з останнім виписаним з госпіталю солдатом. Це проблема найближчих десятиліть. І від того, хто її вирішуватиме, залежить багато. «Натомість на сьогодні в Україні відсутня така медична спеціальність, як "медична реабілітація"» [3].

За інформацією різних джерел, на сьогодні в збройному конфлікті на Сході України беруть участь близько 50 тис. українських солдатів, причому за останній час значно збільшало тих, хто повертається додому інвалідами не тільки у фізичному, а й у психологічному плані. Психологи зазначають, що реабілітація має важливе значення не тільки для самих вояків, а й для всього суспільства.

Топол О. зазначає, що в Україну приїхало багато міжнародних експертів, які допомагатимуть українським колегам проводити реабілітацію українських військовослужбовців. «Поранених зі Сходу (України) везуть щодня. Всі вони знесилені, деякі навіть стали інвалідами, втративши на війні кінцівки. Україна не в змозі забезпечити всіх їх простими протезами, не кажучи вже про найсучасніші», – зазначає О. Топол [4].

На рис.1.1. наведено розподіл госпіталів інвалідів війни та реабілітованих станом на 2019 рік.

Медики звертають увагу на не досить високу якість вітчизняних протезів, які завдають клопоту постраждалим. Сучасна молодь хоче вести активне життя, а ці протези просто не впораються з таким завданням. Досвідчені протезисти та ортопеди з Великої Британії готові познайомити українських лікарів з

інноваційними технологіями протезування. Британські фахівці розробили протези, які здатні повернути інвалідів до повноцінного життя. Тепер людина зможе ходити не тільки повільно, а й швидко, а також матиме можливість підніматися й спускатися сходами. «Принцип роботи найкращих в Україні штучних колінних суглобів полягає в тому, що підтримувати рівновагу людині дозволяє її власна вага, а це великий недолік, бо достатньо вам зробити помилку – і ви впадете, – зазначив Д. Боендер, розробник штучного колінного суглобу Very Good Knee, який сьогодні продає британська компанія Orthomobility Ltd. За його словами, розроблений ним суглоб залишається у фіксованому положенні, доки людина не робить крок. Коли пацієнт переступає на іншу ногу, суглоб опорної ноги робиться гнучким, і він легко робить наступний крок [2].

Діапазон впливу факторів війни на людину величезний. Для багатьох бійців, котрі повернулись із зони АТО, характерні агресивність, запальність, напади гніву, стан тривоги, порушення сну, розсіяна увага, треморрук та інші ознаки впливу психотравмуючих чинників бойової обстановки, що безпосередньо пов'язано з бойовими рефлексамі, які вони придбали в результаті небезпечних для життя ситуацій [2]. За умов війни реабілітація військовослужбовців є важливою складовою обороноздатності країни.

Для понад 300 тисяч учасників АТО на психологічну реабілітацію, соціальну та професійну адаптацію, санаторно-курортне лікування передбачено у 2017 р. - 110 млн грн. А на протезно-ортопедичну та медично-реабілітаційну допомогу особам з інвалідністю - 27 млн грн.

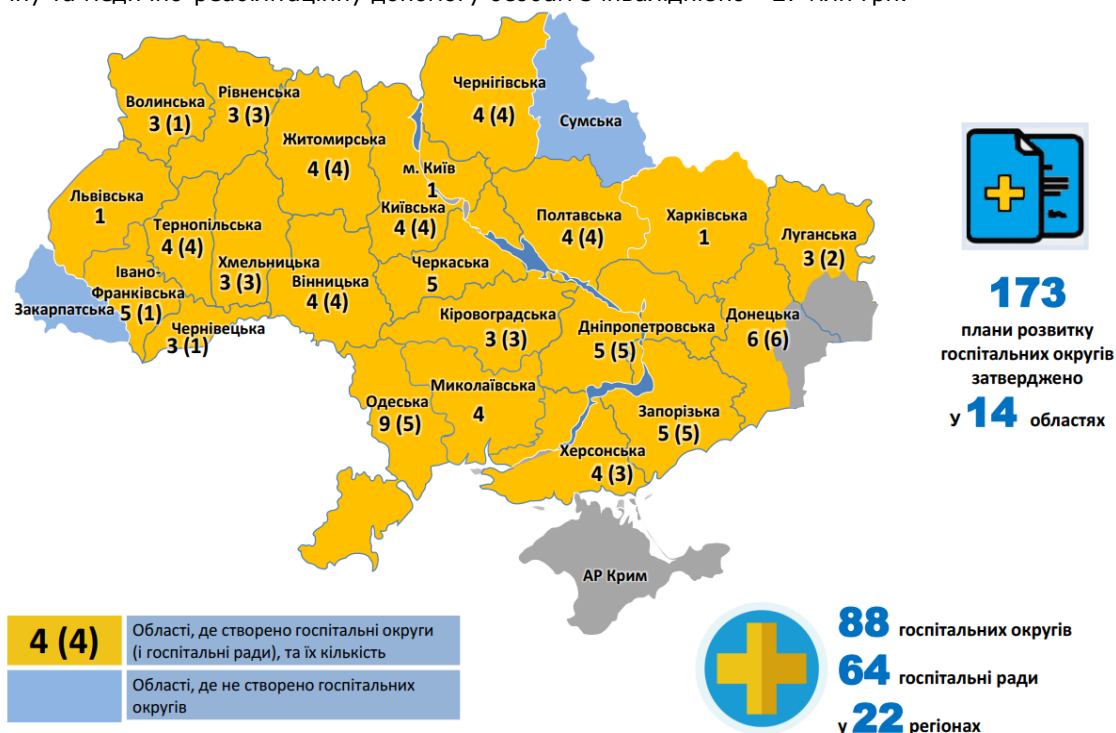

Рис.1.1. Географія розміщення госпіталів інвалідів війни та реабілітованих в Україні станом на 2019 рік (одиниць)

Реабілітація включає в себе низку послуг, серед яких слід виділити психологічну діагностику, психологічну просвіту та інформування, консультування, психологічну підтримку та супровід, психотерапію та групову роботу [2].

Стаття 17 Конституції України покладає на державу обов'язок соціальної підтримки громадян, які захищали Україну в складі Збройних Сил України, інших військових формувань, а також членів їхніх сімей. На сьогодні існує 8 бюджетних програм та 21 пільга за законом «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» для учасників війни України проти російської агресії.

Однак, кількість не завжди означає якість. Основною причиною декларативної природи державної політики України щодо ветеранів є брак коштів у державному бюджеті.

Приблизно такі ж суми виділялись і протягом 2017 (3 378 954,0 тис. гривень) та 2016 років (2 940 162,4 тис. гривень). Закони України про державний бюджет на 2016, 2017 та 2018 роки передбачають доволі схожі системи фінансування потреб ветеранів [1]. Динаміка видатків на потреби ветеранів війни наведена на рис.1.2.

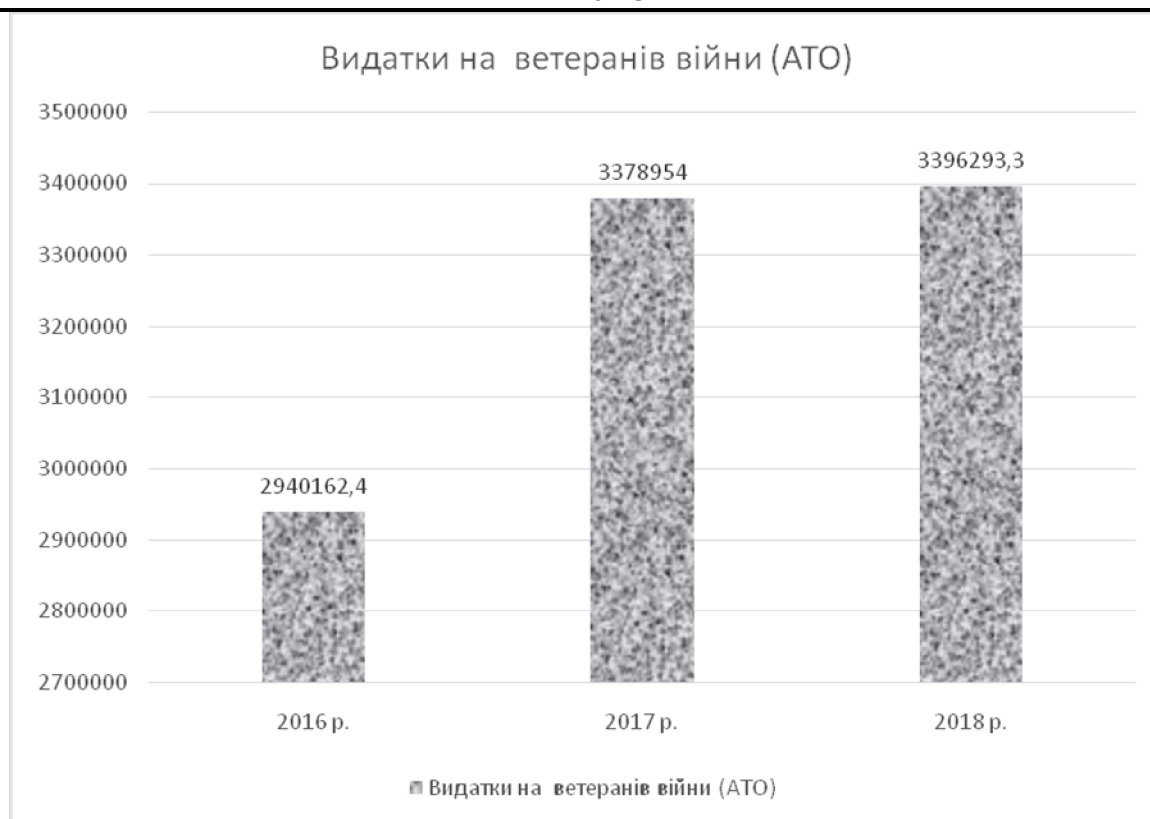

Рис.1.2. Видатки державного бюджету на реабілітацію ветеранів війни проти російської агресії (тис.грн.)

7 грудня 2017 року був прийнятий Закон України «Про державний бюджет України на 2018 рік», який передбачає 3 396 293,3 тис. гривень на забезпечення потреб ветеранів війни України проти російської агресії. В розрахунку на одного учасника бойових дій – це $\approx 10\,633$ гривень на рік [1].

Учасники війни України проти російської агресії мають право на першочергове протезування, незалежно відвстановлення їм групи інвалідності на підставі рішень військово-лікарських комісій (ВЛК). При цьому, якщо технології виготовлення необхідних протезів чи ортезів відсутні в Україні держава сплачує учасникам війни України проти російської агресії протезування/ортезування за кордоном, включно з витратами на проїзд, проживання, харчування та супровід (у разі потреби).

Висновок. У 2018 році в рамках бюджетної програми КПКВК 2507030 «Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації інвалідів» на протезування за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції та/або забезпеченні її проведення планується виділити майже 43,0 млн. гривень із загального фонду державного бюджету, що на 24,1млн. гривень більше ніж було використано за минулий рік на цю мету.

Відповідно до паспорту бюджетної програми КПКВК 2507030 загалом на черзі на протезування перебуває 445 учасників антитерористичної операції, з них планується забезпечити 337 осіб, а з числа учасників антитерористичної операції які втратили функціональні можливості кінцівок буде забезпечено засобами протезування та ортезування підвищеної складності 35 осіб зарахунок коштів загального фонду та 56 за рахунок коштів спеціального фонду державного бюджету.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
2. Інформація щодо моніторингу учасників АТО, які потребують або забезпечені технічними та іншими засобами реабілітації, у тому числі протезуванням (ортезуванням) станом на 27.10.2017. [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://dsv.gov.ua/dostup-do-publichnoji-informatsiji/informatsiya-schodo-monitorynhu-uchasnykiv-ato-yaki-potrebuyut-abo-zabezpechenitehnichnymy->
3. Storozhuk NA, Mas NM, Pokotylo VV. Suchasnyy stan systemy psykhologichnoyi reabilitatsiyi uchasnykiv antyterorystychnoyi operatsiyi. Viyskovo-spetsialni nauky. 2016;1(34):34-8. [in Ukrainian].
4. Topol OV. Sotsialno-psykhologichna reabilitatsiya uchasnykiv antyterorystychnoyi operatsiyi. Pidhotovka fakhivtsiv u systemi profesiynoyi osvity. 2015;124:230-3. [in Ukrainian].
5. Онищенко В. Неприбуткові організації: бухгалтерський облік. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.golovbukh.ua/article/7552-nepributkov-organzats-buhgalterskiy-oblk>
6. Середюк О. Неприбутковий статус: ризики уявні та реальні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.golovbukh.ua/article/7552-nepributkov-organzats-buhgalterskiy-oblk>

ДОХОДИ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Шевчук Б., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
наук. кер. Ковалевич Д. А.

У статті проаналізовано доходи бюджету м. Чернівці. Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення функціонування бюджетів місцевого самоврядування

The article analyzes the budget revenues of Chernivtsi. Suggestions for improving the functioning of local government budgets are substantiated

В умовах розвитку демократичного суспільства зростає роль бюджетів місцевого самоврядування як основи фінансового забезпечення розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Сучасні підходи до визначення ролі та місця цих бюджетів зумовлені значимістю місцевого самоврядування як складової громадянського суспільства, спрямованого на оптимізацію функціонування і реалізацію програм перспективного розвитку територіальних громад та зростання реального добробуту населення, що проживає на їх територіях.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних і методичних засад функціонування бюджетів місцевого самоврядування та розробка на цій основі практичних рекомендацій щодо зміцнення їх фінансової бази.

Об'єктом дослідження є фінансові відносини, що виникають у процесі формування і використання бюджетних ресурсів органів місцевого самоврядування та їх перерозподілу з метою забезпечення збалансованості відповідних бюджетів.

Предметом дослідження є доходи місцевих бюджетів.

На сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування досить гостро постала проблема ефективного функціонування органів місцевого самоврядування, викликана обмеженістю їх бюджетних ресурсів, необхідних для забезпечення належного виконання видаткових потреб та ефективного надання суспільних послуг населенню сільських, селищних та міських територіальних громад. Ці проблеми існували ще з часів набуття незалежності України і навіть після проведення бюджетної реформи, що супроводжувалася прийняттям Бюджетного кодексу України, і численних наукових полемік та дискусій науковців, політиків і практиків.

Проблемам функціонування бюджетів місцевого самоврядування та організації міжбюджетних відносин присвячено праці вітчизняних учених, таких як: С. Буковинський, А. Буряченко, О. Василик, З. Варналій, О. Дацій, В. Дем'янишин, О. Кириленко, В. Кравченко, В. Зайчикова, О. Лилик, І. Луніна, Ц. Огонь, К. Павлюк, Ю. Пасічник, Ю. Петленко, С. Слухай, Л. Тарангул, С. Юрій та інші. Серед зарубіжних учених значний внесок зробили Е. Блейклі, Д. Б'юкенен, Л. Дробозіна, Р. Максгрейф, Л. Павлов, Г. Поляк, В. Родіонова, А. Черкасов та інші.

Склад місцевих бюджетів законодавчо закріплено Бюджетним кодексом України, відповідно до якого місцевими бюджетами є бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування [2]. Отже, в складі місцевих бюджетів України згідно з даним Кодексом окремо передбачено бюджети місцевого самоврядування та інші місцеві бюджети. Відповідно, бюджетами місцевого самоврядування тут вважаються бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань [2].

При цьому доречно зазначити, що Конституція України визначає органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст, районні та обласні ради [1].

Проаналізуємо бюджет м. Чернівці. Міський бюджет за 2018 рік по загальному фонду виконаний по доходах на 100,5 % (уточнений план на 2018 рік – 2531206683,48 грн., фактично надійшло – 2544974915,08 грн.), по спеціальному фонду на 140,7% (уточнений план на рік – 105080421 грн., фактично надійшло – 147879336,25 грн.); по видатках загального фонду на 98,9 % (уточнений план на 2018 рік – 2260272735,72 грн., виконано – 2235949585,18 грн.), по видатках спеціального фонду на 83,6 % (уточнений план на рік – 696932860,76 грн., виконано – 582779186,79 грн.).

До міського бюджету м. Чернівців (без врахування міжбюджетних трансфертів) за 2018 рік надійшло 1557673324,50 грн., що складає 101,9% до уточнених річних планових показників з врахуванням кошторисних призначень по власних надходженнях бюджетних установ (1528534200,71 грн.). Порівняно з 2017 роком надходження збільшились на 224127424,99 грн. або 16,8%.

До загального фонду міського бюджету м. Чернівців (без трансфертів) надійшло коштів на суму 1410526772,65 грн., що складає 101,2% до уточненого плану на рік (1393500000 грн.). Порівняно з минулим роком обсяг доходів загального фонду зріс на 213791810,48 грн. або 17,9%.

Податку на доходи фізичних осіб надійшло 779887707,42 грн., що складає 100,7% до уточнених річних призначень (774409200 грн.), понад план отримано 5478507,42 грн. Порівняно з 2017 роком надходження зросли на 163220809,36 грн. або 26,5%. Серед основних причин збільшення надходжень податку на доходи фізичних осіб є збільшення обсягів сплати податку на доходи фізичних осіб: що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати на 147906854,37 грн. або 26,7%; з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами на 7755609,85 грн. або 17,1%; що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку інших ніж заробітна плата на 4544410,74 грн. або 57,8%; що сплачується фізичними особами за результатами річного декларування на 3714852,68 грн. або 41,0%.

Фінанси

Податку на прибуток підприємств комунальної власності за 2018 рік надійшло 5480229,02 грн., перевиконання плану склало 2229,02 грн. Порівняно з 2017 роком надходження зазначеного податку збільшилися на 1230069,01 грн. або 28,9%, оскільки КП «МТК «Калинівський ринок» у 2018 році сплачено грошові зобов'язання відповідно до акту перевірки у сумі 1422038,11 грн.

У підприємств комунальної форми власності вилучено частини прибутку на суму 4333239,41 грн., що на 441239,41 грн. або 11,3% більше уточненого плану на 2018 рік (3892000 грн.), що спричинене сплатою зазначеного платежу понад планові показники КП «МТК «Калинівський ринок» - на 302651,92 грн. та КП «Чернівціміськліфт» - на 191688,50 грн. Порівняно з минулим роком надходження збільшилися на 1022121,12 грн. або 30,9%, зокрема, по КП «МТК «Калинівський ринок» - на 858687,87 грн., з них: 703626,92 грн. - сплата грошових зобов'язань відповідно до акту перевірки.

Рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів (крім рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування) до бюджету міста отримано 120940,39 грн. Перевиконання уточнених річних планових показників на 106140,39 грн. та збільшення надходжень порівняно з 2017 роком на 76369,42 грн. спричинене збільшенням об'єму проведення санітарних рубок лісу, рубок догляду, що пов'язані із визначенням природного поновлення лісових насаджень, у II та III кварталах звітної року ДП «Чернівецьким лісовим господарством».

Акцизного податку з вироблених в Україні та з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (пальне) впродовж 2018 року надійшло 53806091,51 грн. Невиконання річних планових показників (55424000 грн.) на 1617908,49 грн. або 2,9% та зменшення надходжень порівняно з минулим роком на 350706,13 грн. або 0,6% спричинене зменшенням розміру частки для зарахування вищезазначеного податку до міського бюджету (у I півріччі 2018 року до I півріччя 2017 року - на 15,1% та у II півріччі 2018 року до II півріччя 2017 року - на 5,9%).

Акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (алкоголь і тютюн) до бюджету міста надійшло 95571670,48 грн., недоотримано 2066329,52 грн. або 2,1% до уточнених річних планових показників (97638000 грн.). Місцевих податків і зборів отримано 369554711,06 грн., що складає 101,1% до уточнених річних показників (365479000 грн.), понад план надійшло 4075711,06 грн. Порівняно з минулим роком надходження збільшилися на 47146466,72 грн. або 14,6%.

Податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки надійшло 19194603,68 грн., перевиконання річних уточнених планових показників (18305000 грн.) склало 889603,68 грн. або 4,9%. Збільшення надходжень порівняно з минулим роком на 7430992,57 грн. або 63,2% зумовлене: збільшенням розміру податку, внаслідок росту мінімальної заробітної плати; залученням впродовж 2018 року нових платників; поданням у 2018 році уточнюючих декларацій на збільшення податкових зобов'язань за 2017 рік.

Єдиного податку надійшло 195115618,33 грн. або 105,0% до планових показників на 2018 рік (185840000 грн.). Порівняно з минулим роком надходження зросли на 42193337,99 грн. або 27,6%.

До міського бюджету міста Чернівців єдиного податку з юридичних осіб зараховано 37674028,18 грн., що на 3274028,18 грн. або 9,5% більше річних планових показників (34400000 грн.). Порівняно з минулим роком надходження зросли на 4753437,90 грн. або 14,4%, що спричинене збільшенням кількості платників та обсягів отриманих ними доходів, з яких сплачено податок.

Єдиного податку з фізичних осіб надійшло 157430568,65 грн., що на 5990568,65 грн. або 4,0% більше плану на 2018 рік (151440000 грн.). Порівняно з 2017 роком надходження зросли на 37468378,15 грн. або 31,2%, що спричинене збільшенням розміру єдиного податку для платників I та II групи (ріст прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати), а також збільшенням обсягів отриманих доходів, з яких сплачено податок платниками III групи та збільшенням кількості платників податку.

Державного мита за 2018 рік отримано 403836,20 грн., що складає 115,4% до уточнених планових річних показників (350000 грн.). Порівняно з минулим роком надходження збільшилися на 119993,86 грн. або 42,3%, у зв'язку з збільшенням надходжень по державному миту, що сплачується за місцем розгляду та оформлення документів, у тому числі за оформлення документів на спадщину і дарування - на 79581,62 грн. та по державному миту, пов'язаному з видачею та оформленням паспортів (посвідок) - на 40476,64 грн.

До спеціального фонду бюджету м. Чернівців (без трансфертів) надійшло коштів на суму 147146551,85 грн. або 109,0% до уточненого річного плану (135034200,71 грн. - з врахуванням кошторисних призначень по власних надходженнях бюджетних установ). Порівняно з 2017 роком надходження збільшилися на 10335614,51 грн. або на 7,6%[3].

У результаті проведеного дослідження функцій органів місцевого самоврядування встановлено, що вони зумовлені природою, завданнями та цілями цих органів, на досягнення яких спрямовано їх діяльність, у функціях проявляється постійний, цілеспрямований вплив населення та органів місцевого самоврядування на муніципальні відносини з метою якнайефективнішого вирішення питань місцевого значення. Тому функції відрізняються стійкістю і стабільністю; сприяють оптимальному поєднанню місцевих і загальнодержавних інтересів, а також якнайкращій реалізації соціально-економічного потенціалу територій; в сукупності відображають можливості та ефективність роботи органів місцевого самоврядування, характеризуючи соціальне призначення цих органів і процес реалізації поставлених перед ними завдань.

Доведено, що для успішної реалізації стратегії розвитку територій необхідно одночасно модернізувати місцеве самоврядування й органи державної влади, громадянське суспільство та бізнес. Виявлено залежність майбутнього модернізації регіонального розвитку від модернізації у країні та від прихильності громадянського суспільства до модернізації. Першочерговими завданнями становлення

ефективних державних органів управління є створення і розвиток інституційного та інфраструктурного середовища, сприятливого для функціонування в кожному регіоні бізнесу й некомерційних організацій, а також виконання ними своїх функцій у відношенні щодо громадян. Запропоновано методичні підходи до розробки стратегії соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Відповідно до стратегії, соціально-економічний розвиток території здійснюється переважно у таких двох напрямках: реалізація стратегічних цілей за допомогою розробки та здійснення комплексних і цільових галузевих програм, програм розвитку самоврядних територій, конкретних заходів і проектів; організація і проведення незалежного моніторингу, що є інструментом коригування стратегічних цілей та управління процесом їх досягнення.

З метою удосконалення функціонування бюджетів місцевого самоврядування на рівні міст, сіл і селищ необхідно здійснити наступні практичні кроки: створити довгострокові стимули, які б заохочували органи місцевого самоврядування до здійснення структурних реформ, розширити їх податкову автономію та наділити можливостями сприяння розвитку підприємництва, створення інноваційно-інвестиційних ділянок, мережі робочих місць; провести чітке розмежування бюджетних повноважень між різними гілками влади; ввести до складу власних доходів бюджетів вагомі бюджетоформуючі податки; надати в розпорядження органів місцевого самоврядування кошти, отримані від понадпланових надходжень і відсотків за несвоєчасне перерахування платежів до бюджетів; забезпечити перерозподіл частки податку на доходи фізичних осіб до бюджетів тих територіальних громад, де проживають, а не працюють громадяни; переглянути порядок закріплення податку на прибуток підприємств за бюджетами різних рівнів; завершити інвентаризацію землі, її грошову оцінку та прийняти Закон України „Про Державний земельний кадастр”, що дасть можливість врегулювати земельні відносини і відповідно розширити базу оподаткування; відновити механізм самооподаткування, що матиме одноразовий характер і цільове призначення використання коштів; забезпечити зростання неподаткових надходжень за рахунок розширення переліку наданих платних послуг тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: за станом на 20.04.2010 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України: від 28.06.1996 р. № 254 /96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
2. Бюджетний кодекс станом на 1.10.2018р [Електронний ресурс] / Верховна Рада України від 8.07.2010 р. № 2456-VI – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
3. Звіт про виконання бюджету м. Чернівці за 2018 рік.

Банківська система та страхування

МОНІТОРИНГ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Алекса І., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування"
спеціалізація "Державні фінанси"
Наук. кер. - Простебі Л.І.

У статті проведено моніторинг показників діяльності банківської системи в сучасних умовах. Здійснено аналіз основних показників діяльності АТ «ОТП Банк» за 2016-2018 роки. Проведено моніторинг кредитних ресурсів клієнтам «ОТП Банку» та проведено оцінку рахунків клієнтів банку за 2016-2018 роки.

The article monitors the performance of the banking system in modern conditions. The analysis of the main performance indicators of OTP Bank JSC for 2016-2018 was carried out. Credit resources were monitored for OTP Bank customers and their bank accounts were assessed for 2016-2018.

Сучасні умови розвитку банківської системи України характеризуються дестабілізуючим впливом зовнішніх і внутрішніх чинників впливу. А ефективне і стабільне функціонування банківського сектору забезпечує й сталий економічний розвиток в державі. Останні роки були складними для банків і економіки країни загалом. Тому моніторинг основних показників діяльності банків набуває актуальності.

Метою статті є моніторинг основних показників діяльності банківської системи та показників діяльності «ОТП Банку» за 2016-2018 рр.

Об'єктом дослідження виступає банківська система України.

Предметом дослідження є практичні аспекти функціонування банківської системи України (в тому числі і практичні аспекти функціонування АТ «ОТП Банк»).

Актуальним питанням функціонування банківського сектору економіки присвятили свої наукові доробки багато вітчизняних вчених. Зокрема: Вовчак О. [1], Горідько О. В. [2], Дзюблюк О. [3], Коваленко В.В [4], Онищенко Ю. І. [5]. Водночас це питання має значний теоретичний та практичний інтерес, оскільки вітчизняна банківська система потребує постійного моніторингу через чутливість до дестабілізуючих коливань.

За підсумками 2018 р. вітчизняний банківський сектор отримав рекордний прибуток після чотирьох поспіль збиткових років. Позитивний фінансовий результат склав 21,7 млрд грн. 2017 р. банки отримали понад 26 млрд грн. збитків, а за кризовий період 2014-2017 рр. сукупний збиток склав 286 млрд грн. Востаннє банківська система була прибутковою 2013 р., коли банки сукупно заробили 1,4 млрд грн прибутку [6].

На рис. 1 показано банківські установи України, які мали найбільші прибутки у 2018 р.

З рис. чітко бачимо, що найбільше прибутків у звітному періоді було у ПриватБанку, який задекларував майже 11,7 млрд грн. прибутку (хоча у 2017 р. були збитки в обсязі 23 млрд грн, а 2016 р. - діяльність була збитковою в обсязі 135 млрд. грн.). Райффайзен Банк Аваль у звітному періоді отримав - 5,1 млрд. грн. прибутку. УкрСиббанк - 2,7 млрд. грн. прибутку. Пумб і ОТП банк по 2,0 млрд. грн. прибутку. Креді Агріколь банк - 1,4 млрд. грн. прибутку. Альфа-Банк(перебуває у стадії злиття з Укрсоцбанком) отримав 1,3 млрд грн, прибутку.

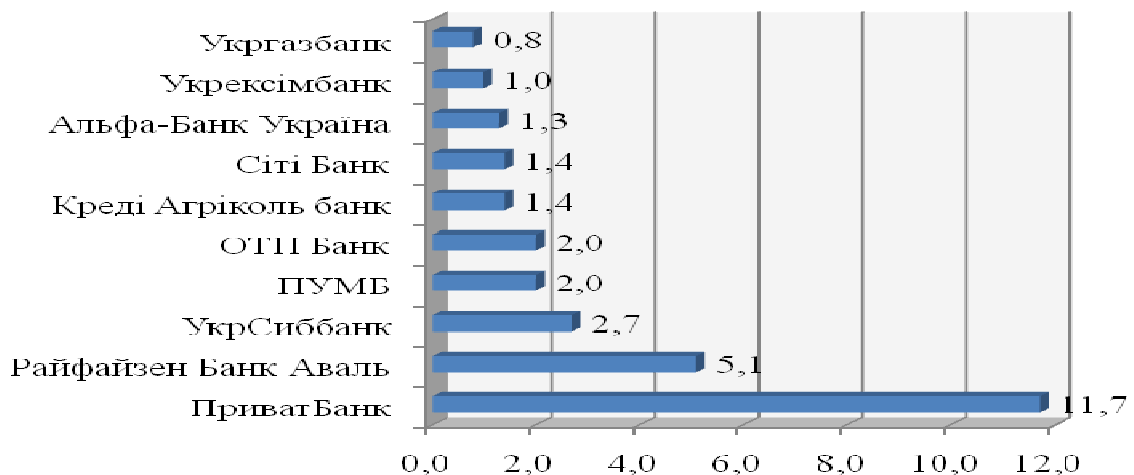

Рис. 1. Топ 10 банків України за розмірами прибутків у 2018 р., млрд. грн.

Зауважимо, що банки заробляють здебільшого на кредитуванні. За словами Катерини Рожкової, першого заступника голови НБУ, рекордний прибуток став можливим завдяки активізації банківського кредитування, насамперед роздрібного гривневого — більш ніж на 30% у річному обчисленні [6]. Головним чинником збільшення кредитного портфеля у 2018 р. є споживче кредитування, карткові позички та кредити у точках продажів.

Портфель кредитів фізособам за минулий рік найбільше зріс у ПриватБанку — на 8,1 млрд грн (+26%). Сттєво нарощували роздрібний портфель "Альфа-Банк Україна" (+3,7 млрд грн, або +43%), ПУМБ (+2,7 млрд грн, або +47%), Універсал Банк (+1,7 млрд грн, або +83%). Активно кредитували населення

Банківська система та страхування

державний Ощадбанк (+1,6 млрд грн, або +41%), банк з іноземним капіталом "ОТП Банк" (+1,2 млрд грн, або +25%) та державний Укргазбанк (+1 млрд грн, або +61%).

Також активно нарощували кредитування юросіб найбільший вітчизняний банк з західним капіталом "Райффайзен Банк Аваль" (+9 млрд грн, або +27%), державні ПриватБанк (+5,4 млрд грн, або +70%) та Укрексімбанк (+4,9 млрд грн, або +7%), а також інші "західні" фінустанови — Укрсиббанк (+3,8 млрд грн, або +21%), "ПроКредит Банк" (+3,7 млрд грн, або +29%), "ОТП Банк" (+3,2 млрд грн, або +25%), "Креді Агріколь Банк" (+1,64 млрд грн, або +10%), Сітібанк (+1,62 млрд грн, або +29%), "ІНГ Банк" (+1,4 млрд грн, або +20%). Найактивніше торік кредитування юросіб нарощував державний Укргазбанк. Приріст портфеля за рік склав 10,5 млрд грн (+33%).

А тепер детальніше розглянемо ситуацію на депозитному ринку. Обсяг коштів фізичних осіб у банках 2018 р. збільшився на 6,2% (або +30 млрд грн) — до 508 млрд грн. Найбільше зросли депозитні портфелі фізичних осіб у великих банків, що активно розвивають роздріб. Див. рис. 2.

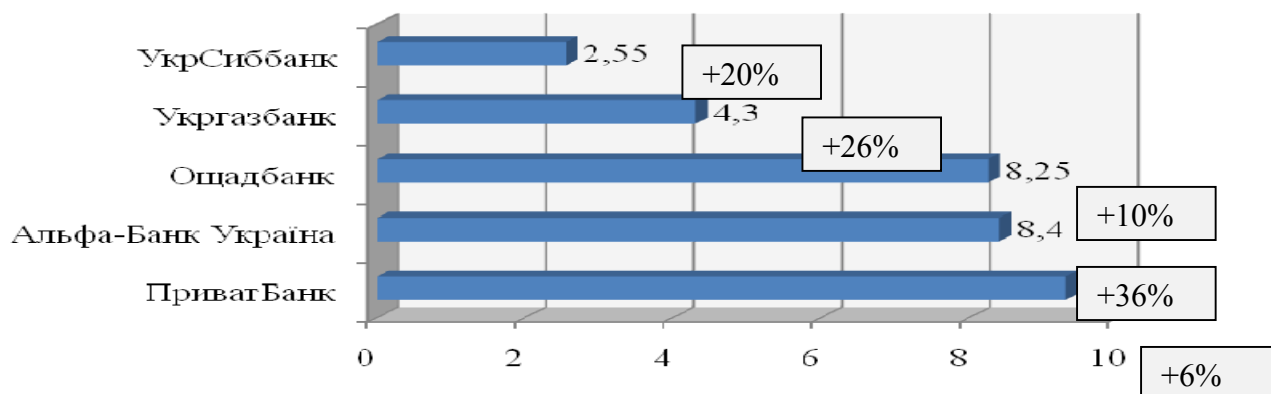

Рис. 2. Банки в Україні за приростом депозитного портфеля фізичних осіб у 2018 році, млрд. грн.

Дослідимо основні показники діяльності АТ "ОТП Банк" [7] за 2016-2018 роки. У 2018 році в порівнянні з 2016 роком вартість загальних активів банку збільшилася на 10624,2 млн. грн. або на 37,9%, в тому числі грошові кошти та рахунки в НБУ — на 379,7 млн. грн. (на 19,6%), кредити клієнтам — на 9561,1 млн. грн. (на 52,5 %). Інвестиції, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід за вказаний період зменшилися на - 20,6 %. А от інвестиції, що оцінюються за амортизованою собівартістю зросли на 1072,2 млн.грн. Основні засоби та нематеріальні активи за період оцінки збільшилися на - 42,7 %. У 2016 році становили 354,6 млн.грн., у 2017 році — 423,4 млн.грн., та у 2018 році — 506,1 млн.грн. відповідно.

В загальній структурі пасивних операцій АТ "ОТП Банк" протягом періоду оцінки найбільша частка припадала на зобов'язання у 2016 році — 91,0% та у 2017 році — 88,6%, у 2018 році — 85,2%, найменша питома вага припадала на власний капітал і становила у 2016 році — 9,0% та у 2017 році — 11,4%, у 2018 році — 14,8%.

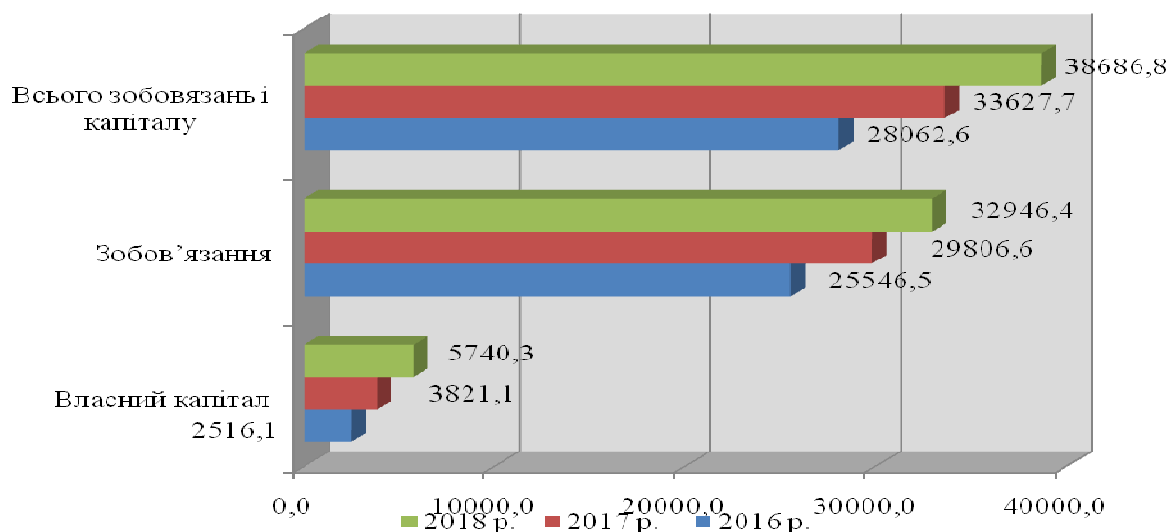

Рис. 3. Динаміка пасивних операцій АТ "ОТП Банк" за 2016-2018 рр., млн.грн.

На підставі даних комбінованої фінансової звітності та звіту незалежного аудитора за 2017 рік і за 2016 рік проведемо аналіз прибутків АТ "ОТП Банк" за 2016 – 2018 роки. Див. табл. 1.

Банківська система та страхування

Таблиця 1.

**Динаміка сукупних прибутків АТ "ОТП Банк"
за 2016 – 2018 роки, млн. грн.**

Показники	Роки			Відхилення		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне, (+,-)		Відносне, (%)
				2018 р./ 2017 р.	2018 р./ 2016 р.	
Чистий непроцентний прибуток	1112,6	887,9	1184,4	296,5	71,8	6,5
Операційний прибуток	2475,0	3116,2	4427,6	1311,4	1952,6	78,9
Прибуток до оподаткування	1014,8	1545,9	2705,9	1160,0	1691,1	166,6
Чистий прибуток за рік	1084,8	1257,3	2227,2	969,9	1142,4	105,3
Всього сукупних прибутків за рік	1045,3	1304,9	2292,6	987,7	1247,3	119,3

За період моніторингу АТ "ОТП Банк" отримав чистий прибуток від діяльності за рік в обсязі: у 2016 р. - 1084,8 млн. грн., у 2017 р. - 1257,3 млн. грн. та у 2018 р. в обсязі - 2227,2 млн. грн. За період оцінки чистий прибуток зріс на 1142,4 млн. грн. Сума всіх сукупних прибутків АТ "ОТП Банк" за 2016 рік склала - 1045,3 млн. грн., за 2017 р. - 1304,9 млн. грн., і за 2018 р. її обсяг склав - 2292,6 млн. грн. А це на 987,7 млн. грн. більше ніж у 2017 році та на 1247,3 млн. грн. або на 119,3% більше ніж у 2016 р.

За період 2016-2018 рр. АТ «ОТП Банк» видав кредитів та заборгованості клієнтів до вирахування резерву на покриття збитків від знецінення у 2016 році в обсязі - 28334,3 млн. грн., у 2017 році - 40449,5 млн. грн., та у 2018 році - 33555,2 млн. грн. Бачимо тенденцію до збільшення загальної суми кредитів в абсолютному вираженні у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 6277,2 млн. грн. або на 23,0%. Абсолютне відхилення за період аналізу склало 5220,9 млн. грн. Відносне відхилення - 18,4 %. Див. рис. 4.

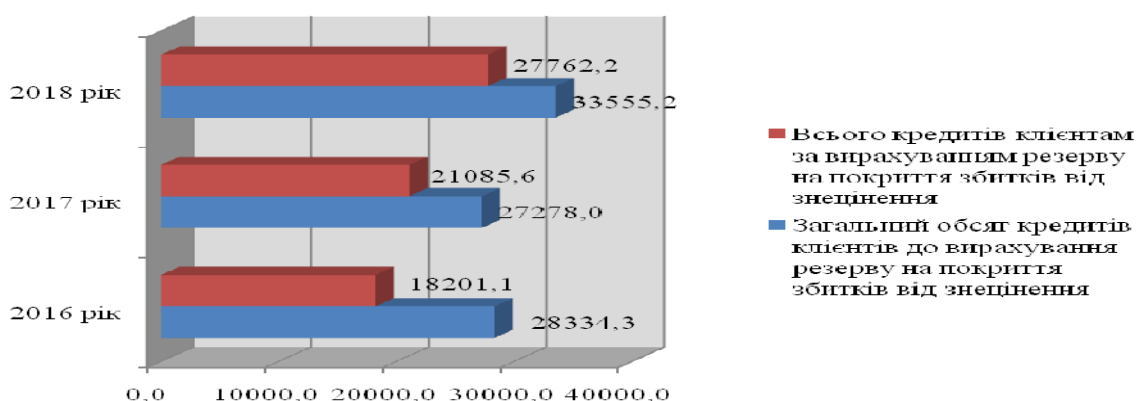

Рис. 4. Інфографіка динаміки загального обсягу кредитів та заборгованості клієнтів АТ «ОТП Банк» у 2016-2018 рр., млн. грн.

Статистичні показники свідчать про те, що сума рахунків клієнтів АТ «ОТП Банк» протягом 2016-2018 років зростала в динаміці, так, у 2016 році становила - 21190,9 млн. грн., а у 2017 році - збільшилася на 4476,6 млн. грн. і становила вже 25667,5 млн. грн., і у 2018 році 26750,7 млн. грн. Абсолютне відхилення по даних коштах у 2018 році в порівнянні з попереднім періодом становило 1083,2 млн. грн., а в порівнянні з показниками 2016 року - абсолютне відхилення збільшилося на 5559,8 млн. грн.

Поточні рахунки та депозити до запитання у 2016 році становили 15466,9 млн. грн., у 2017 році - 21768,0 млн. грн., та у 2018 році - 22688,2 млн. грн. відповідно. В абсолютному вираженні у 2018 році в порівнянні з минулим роком спостерігаємо зростання по наданих рахунках у сумі 920,2 млн. грн. та в цілому порівнюючи з 2016 роком - на 7221,3 млн. грн. Див. рис. 2.21.

Строкові депозити у 2016 році становили 5724,0 млн. грн., у 2017 році зменшилися на 1824,6 млн. грн. і становили - 3899,4 млн. грн., та у 2018 році становили - 4062,5 млн. грн. В абсолютному вираженні у 2018 році в порівнянні з минулим роком спостерігаємо зростання по цих рахунках у сумі 163,1 млн. грн. та в цілому порівнюючи з 2016 роком бачимо зменшення на 1661,5 млн. грн.

Банківська система та страхування

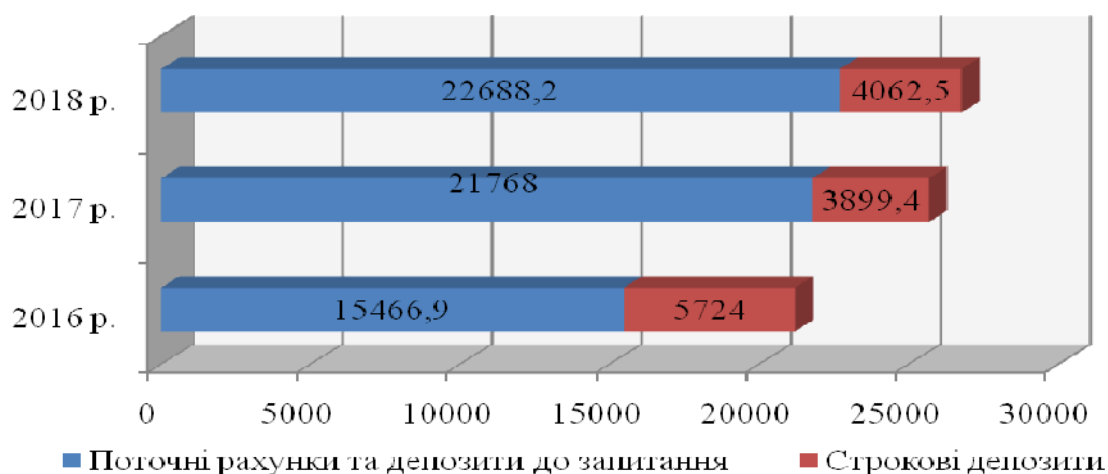

Рис. 2.21. Динаміка рахунків клієнтів АТ «ОТП Банк» протягом 2016-2018 рр., млн. грн.

Нормативи ліквідності АТ «ОТП Банк» за період з 01.03.2018 р. по 01.01.2019 р. продемонстрували наступну динаміку: станом на 01.01.2019 р. норматив миттєвої ліквідності ОТП банку складав 53,78%, тоді як Н4 станом на 01.03.2018 р. складав 48,41%. За підсумками Н4 досяг збільшився на 5,37%; норматив поточної ліквідності (Н5) зменшився з 68,46% до 51,58%; норматив короткострокової ліквідності (Н6) збільшився з 91,65% до 92,85% [7].

Отже, АТ «ОТП Банк» підтримував дуже хороший запас нормативів ліквідності. Нормативи Н5 та Н6 АТ «ОТП Банк» на 01.01.2019 р. перевищували не тільки граничні значення, встановлені НБУ, але й середні значення цих нормативів по банківській системі України.

Вітчизняна банківська система потребує постійного моніторингу НБУ, бо існує значна чутливість до дестабілізуючих коливань зовнішніх і внутрішніх чинників. Відмітимо, що у 2018 році НБУ запровадив процедуру оцінки стійкості банків України, яка передбачає діагностичне обстеження та стрес-тестування для найбільших банків України. Особливу увагу в оцінці стійкості банків України в 2019 році буде приділено портфелю споживчих кредитів та портфелю кредитів юридичних осіб в розрізі різних галузей економіки.

Таким чином, банківська система за результатами 2018 року показала позитивний фінансовий результат. Діяльність більшості банків була прибутковою. Це стало можливим завдяки активізації банківського кредитування, зокрема і значного зростання кредитування фізичних осіб.

Вважаємо цілком доцільними твердження О. Дзюблюка, що банківські установи в сучасних умовах при формуванні власної стратегії мають розцінювати інноваційний вектор розвитку як найважливіший засіб забезпечення стабільності свого функціонування, економічного зростання і конкурентоспроможності, позаяк ефективність діяльності банку залежить від його здатності задовольняти певні потреби клієнтів. Результати впровадження таких нововведень можуть виявлятися у розширенні клієнтської бази банку, оптимізації його філіальної мережі й організаційної структури, збільшенні частки фінансового ринку, скороченні трансакційних витрат проведення банківських операцій, а також у забезпеченні стійкості функціонування банку в довгостроковій перспективі [3, с. 22].

Список використаних джерел:

1. Вовчак О. Сучасні інструменти реструктуризації вітчизняної банківської системи / О. Вовчак, І. Осадчий // Вісник НБУ. – 2014. – № 12. – С. 13–17.
2. Горідько О. В. Аналіз основних показників діяльності банків в умовах реформування банківської системи України / О. В. Горідько, В. І. Якимова, Л. Ф. Новікова // Проблеми системного підходу в економіці. – 2018. – Вип. 3(2). – С. 60–64.
3. Дзюблюк О. Інноваційні вектори розвитку банківської системи/ О. Дзюблюк // Світ фінансів. – 2019. – № 3 (60). – С. 8–25.
4. Коваленко В.В Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України / В.В. Коваленко// Економічний форум – 2015.–№ 2. [Електронний ресурс] / Режим доступу : file:///C:/Users/User/Desktop/ Downloads/ecfor_2015_2_48.pdf.
5. Оніщенко Ю. І. Банківська система як складова фінансової системи / Ю. І. Оніщенко [Електронний ресурс]. : — Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/xmlui/bitstream>.
6. Публічна інформація НБУ у формі відкритих даних [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
7. ОТП БАНК - [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.otpbank.com.ua/about/>.

Банківська система та страхування

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Банар А.О., 2 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси і кредит», спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. Ковалевич Д. А.

Стаття присвячена розкриттю поняття медичного страхування, вивченню зарубіжного досвіду в цій сфері та можливості його використання в Україні. Провести аналіз виконання плану фінансування системи охорони здоров'я за даними Зведеного бюджету протягом 2014-2018 років, а також визначити комплекс заходів по впровадженню змішаної системи медичного страхування.

The article is devoted to the disclosure of the concept of health insurance, the study of foreign experience in this field and the possibility of its use in Ukraine. To analyze the implementation of the plan of financing the health care system according to the Consolidated Budget data for 2014-2018, and to determine the complex of measures for the implementation of mixed health insurance system.

Актуальність даної теми полягає в тому, що в умовах фінансової та економічної нестабільності охорона здоров'я потерпає найбільше, оскільки коштів на неї виділяється ще недостатньо. Її фінансування потребує значного поліпшення, бо здійснюється, як правило, за методом залишкового фінансування цієї галузі. Економічна криза в Україні призвела до кризи в системі охорони здоров'я та погіршення якості медичного обслуговування населення. З 1 січня 2018 року проводиться медична реформа, яка передбачає впровадження медичного страхування в Україні. Ця подія є важливим кроком до покращення системи охорони здоров'я.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду розвитку медичного страхування та надання рекомендацій щодо можливостей його застосування в Україні.

Об'єктом дослідження є процес застосування зарубіжного досвіду у сфері медичного страхування.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі застосування медичного страхування.

Значний внесок у розгляді питань медичного страхування зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як Д. Базилевич, П. Беллі, О. Бетлій, Т. Воробйова, В. Єрмілова, Т. Камінська, С. Кашин, А. Підде, А. Попович, С. Шишкін. Можливості впровадження медичного страхування в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду досліджували такі науковці, як М. Бучкевич, Л. Гринів, Н. Гринів, Л. Заволока, Т. Костенко, С. Кропельницька, С. Онишко, В. Стоколюк, А. Череп, Ю. Шевчук (Герус), Л. Шупа.

У системі заходів, спрямованих на підвищення соціальної захищеності громадян, вагоме місце посідає забезпечення одержання своєчасної та якісної медичної допомоги. Як форма соціального захисту у сфері охорони здоров'я медичне страхування є гарантією забезпечення медичною допомогою за будь-яких обставин з урахуванням хвороби та нещасного випадку.

Відповідно до фармацевтичної енциклопедії «медичне страхування – страхова діяльність, яка визначається як система соціально-економічних відносин із захисту інтересів громадян або членів їх родин у разі втрати ними здоров'я з будь-якої причини» [8]. Воно пов'язане з компенсацією витрат громадян, що зумовлені оплатою медичних та фармацевтичних послуг, а також інших витрат, пов'язаних із покращенням здоров'я, наприклад життям профілактичних та оздоровчих заходів, зубним протезуванням.

У зв'язку з тим, що ефективність медичного забезпечення громадян України пов'язана з недостатнім фінансування цієї сфери, варто розглянути показники планових та фактичних витрат Зведеного бюджету на охорону здоров'я за 2014-2018 роки (таблиця 1), складеної на основі даних офіційного сайту Державної казначейської служби України. [1].

Таблиця 1

Показники планових та фактичних витрат Зведеного бюджету України на охорону здоров'я за 2014-2018 роки

(млрд.грн.)

Роки	План	Факт	Виконання плану, %
2014	64,12	57,15	89,13%
2015	75,44	71,00	94,11%
2016	78,90	75,50	95,69%
2017	108,17	102,39	94,66%
2018	120,55	115,85	96,10%

Проаналізувавши показники планових та фактичних витрат Зведеного бюджету України на охорону здоров'я за 2014-2018 роки, можна зробити такий висновок, що дані свідчать про поступове збільшення фінансування охорони здоров'я з 57,15 млрд.грн. у 2014 році до 115,85 млрд.грн. у 2018 році, проте це відбувається без запровадження інструментів підвищення ефективності використання ресурсів та мотивації працівників до збільшення якості послуг, що не дає змогу покращити якість медичного обслуговування [6]. Позитивним є те, що процент виконання плану зростає з 89,13% у 2014 році до 96,10% у 2018 році. Але галузь охорони здоров'я майже повністю залежить від державного бюджетного забезпечення. Розвиток та залучення інших джерел фінансування, наприклад страхових компаній, стримується недостатнім зацікавленням громадян та дещо негативним ставленням державних органів управління охороною здоров'я до суб'єктів підприємництва.

До основних змін, передбачених реформою, належать:

- впровадження державного гарантованого пакета медичної допомоги, що включає досить широкий перелік амбулаторної та стаціонарної медичної допомоги, а також лікарських засобів;
- єдиним національним закупником медичних послуг є Національна служба здоров'я України (НСЗУ),

Банківська система та страхування

що є центральним органом виконавчої влади (вона в інтересах пацієнта буде оплачувати надані медичні послуги за рахунок державного бюджету в межах програми медичних гарантій);

- запровадження принципу «гроші ходять за пацієнтом», тобто держава більше не виділятиме грошей відповідно до кошторису на утримання того чи іншого закладу охорони здоров'я, наслідком чого є те, що медичні заклади мають перетворились на автономні суб'єкти господарювання, які отримуватимуть оплату за результати своєї діяльності (за фактично надану ними пацієнтам медичну допомогу);

- автономізація постачальників медичної допомоги, адже відносини між медичним закладом (постачальником послуг) та розпорядником бюджетних коштів, а саме Національною службою здоров'я України (замовником послуг), налаштовуються згідно з договорами про медичне обслуговування населення з чітко визначеними параметрами фінансування результату;

- впровадження системи e-Health, тобто переведення всієї медичної документації в електронний вигляд;

- введення в дію програми «Доступні ліки», на основі якої пацієнти, які страждають на бронхіальну астму чи діабет II типу, серцево-судинні захворювання, можуть отримати препарати безкоштовно або з незначною доплатою, для чого необхідно звернутись до лікаря за рецептом та отримати препарати в долученій до програми аптеці;

- прозора та ефективна закупівля ліків, а саме створення закупівельної організації, метою якої є формування сучасної зручної системи, спрямованої на конкурентне середовище в Україні;

- утворення нових можливостей задля здійснення місцевою владою повноважень у сфері охорони здоров'я (з національного рівня буде забезпечуватись програма медичних гарантій, а кошти місцевих бюджетів будуть спрямовані на забезпечення роботи системи та провадження місцевих програм) [7].

До системи медичного страхування входять державні органи нагляду за страховою діяльністю (Нацкомфінпослуг), недержавні страхові об'єднання – асоціація «Українське медичне страхове бюро» та ЛСОУ, а також страхові компанії, страхові посередники, медичні заклади, служби асистансу та споживачі.

Сьогодні в Україні добровільна форма медичного страхування розвивається дуже повільно. За програмою особистого страхування в Україні проходить не більше 6% українців, в порівнянні з країнами Західної Європи, де кількість застрахованого населення наближається до 85-90%. Переважна більшість з них придбали поліс у рамках корпоративного страхування. Це обумовлено привабливішою ціною і зручністю в оформленні в рамках корпоративного страхування. При цьому необхідна заява від керівника колективу. Вартість корпоративного страхування на 20-30% дешевша корпоративного. Та й самі страхові компанії вважають за краще цей вид ДМС, оскільки приватне медичне страхування збиткове для них. За словами експерта Малиновської А., ціни на поліси ДМС у середньому коливаються від 3,4 тис.грн. до 25 тис.грн. і вище. В Україні у сфері медичного страхування працюють такі компанії як: ІНГО Україна, АСКА, Альфа.

Але більшість громадян України все одно не страхуються. Причинами цього є:

- медична страховка коштує дорого, а таких грошей у населення немає;

- всі працюючі вважають, що вони здорові та молоді і з ними нічого не трапиться;

- багато людей мають знайомих лікарів, які можуть допомогти; деякі вважають, що в лікарні знову прийдеться платити, вони не довіряють страховим компаніям.

Розглянемо зарубіжний досвід розвитку медичного страхування. Загалом за характером фінансування система охорони здоров'я поділяється на державну, соціальну та платну [4]:

1) Державна (бюджетна) система охорони здоров'я фінансується з державного бюджету за рахунок податкових надходжень та забезпечує належний рівень медичної допомоги всім категоріям населення (Англія, Данія, Італія, Ірландія, країни колишнього СРСР). За центральними та місцевими органами влади закріплено функцію управління та планування в державних системах охорони здоров'я.

2) Організовані за соціальним принципом системи охорони здоров'я також управляються державними органами, проте, на відміну від вищезазначеної системи, фінансуються на тристоронній основі, а саме за рахунок внесків працівників, роботодавців та бюджетних надходжень. При цьому малозабезпечені та соціально незахищені особи не сплачують страхові внески (Австрія, Бельгія, Нідерланди, Німеччина, Японія, Франція тощо). Особливостями цієї системи є участь населення у витратах, що оплачуються населенням самостійно з певних видів та відповідно до обсягу медичної допомоги, за винятком коштів страхування, та соціальна солідарність (здоровий платить за хворого, молодий – за старого, багатий – за бідного).

3) Представниками третього виду є переважно платні системи охорони здоров'я, які фінансуються за рахунок власних коштів населення. Лише у США відсутня єдина система державного страхування, а медична допомога надається на платній основі, якій належить першість за масштабами нагромаджених ресурсів у сфері охорони здоров'я.

Розглянемо представників кожної системи охорони здоров'я по країнах.

У Великобританії використовується система бюджетного фінансування охорони здоров'я, що обумовлює його державний характер із великою ступінню централізації управління. Закон про страхування, що прийнятий у 1912 році ввів принцип обов'язковості, та охопив у коло обов'язкового медичного страхування третю частину населення Англії, Шотландії та Ірландії, практично всіх осіб, працюючих та службовців по договору найму за невеликим винятком. Фінансовою основою Національної системи охорони здоров'я є надходження від податків, які складають 90% бюджету охорони здоров'я. Тільки 7,5% бюджету формується за рахунок внесків роботодавців. Таким чином, Національна система охорони здоров'я практично існує за рахунок коштів, що вносяться платниками податків та виділяються урядом на охорону здоров'я зі статті затрат на соціальні потреби. В цілому, пацієнти платять 10% вартості лікування. Всі працюючі підлягають обов'язковому страхуванню здоров'я за винятком непрацюючих жінок у шлюбі, які можуть приєднатися до страхування по добровільним програмам. За рахунок цих коштів часто надаються фінансові допомоги по тимчасовій непрацездатності в зв'язку із хворобою. Уряд Великобританії

Банківська система та страхування

пропонує стимулювати намагання Національної системи охорони здоров'я до підвищення ефективності надання медичної допомоги за рахунок збільшення конкуренції між її різновидами. Введено розділення відповідальності за придбання медичної допомоги та за її надання. Система медичного страхування також під'єднана до придбання медичної допомоги. Приватне медичне страхування у Великобританії охоплює переважно ті сфери медичних послуг, що не забезпечуються Національною службою охорони здоров'я. Приватним добровільним медичним страхуванням охоплено більше 13% населення. Добровільним медичним страхуванням в Англії займаються різні страхові компанії. Але ведучу роль серед них займає страхова асоціація «БУЛА», що виникла в 1947 році в результаті об'єднання невеликих страхових організацій. Прибуток, що отримується від страхових операцій «БУЛА» практично йде на розширення та модернізацію сітки комерційних медичних закладів. Ця сітка використовується як у рамках страхових програм, так і поза ними. Прибуток від комерційної діяльності медичних закладів у свою чергу підтримує медичне страхування, забезпечуючи фінансову стабільність «БУЛА». Головний принцип діяльності приватних страхових компаній - це доповнення державної системи охорони здоров'я. Це означає, що об'єктом страхування являються тільки ті ризики, які не бере на себе Національна служба охорони здоров'я. Враховуючи високий рівень розвитку Національної служби охорони здоров'я, сфера діяльності приватного медичного страхування достатньо обмежена, вона охоплює лише платну частину медичної допомоги, як у комерційних медичних закладах, так і в лікарнях Національної служби охорони здоров'я. Страхові програми добровільного медичного страхування розгалужуються тільки на ту частину діяльності державних медичних закладів, яка виходить за рамки суспільних зобов'язань [2].

У 1992 році в Естонії була введена в дію система обов'язкового медичного страхування. Державне страхування в цій країні покриває витрати населення на лікування захворювань, їх профілактику та протезування зубів, фінансує придбання законодавчо встановленого переліку ліків та медичних пристроїв, а також компенсує дохід, не отриманий через тимчасову непрацездатність. Головним елементом системи є сімейні лікарі, тільки за скеруванням яких можна потрапити до лікаря-фахівця за пільговим преїскурантом лікарняної каси. За відсутності направлення сімейного лікаря самостійно можна звертатись тільки до таких фахівців, як гінеколог, дерматовенеролог, офтальмолог, психіатр, стоматолог, а в разі травми - травматолог та хірург. Сімейний лікар повинен обслуговувати загалом не менше 1,2 тис. пацієнтів, проте не більше 2 тис. осіб. За кожного лікаря отримує певну суму незалежно від кількості відвідувань у розрахунку на місяць. Також важливо зазначити, що Естонія впроваджує проекти е-здоров'я, тобто медики використовують комп'ютери та зчитувачі ID-карт, замість паперових рецептів застосовуються електронні, а запис на прийом до лікаря здійснюється через Інтернет. Система фінансується за рахунок внесків соціального податку, що стягується з кожного працівника. При цьому дітям до 19 років, студентам разом із докторантами, пенсіонерам, офіційно зареєстрованим безробітним, вагітним, інвалідам та опікунам інвалідів медична страховка надається безоплатно. Зазначені внески повністю сплачує роботодавець за свого працівника. Загальна ставка соціального податку в Естонії становить 33%. До державного бюджету соціального страхування відраховуються 13%, решта 20% спрямовуються в бюджет пенсійного страхування [3].

Однією з перших країн де було запроваджене медичне страхування, є Німеччина. Система медичного страхування створена в Німеччині ще в 1881 році. Основним принципом німецької системи медичного страхування є те, що уряд не бере на себе відповідальність за фінансування охорони здоров'я (за винятком деяких його сегментів), а лише створює умови для того, щоб необхідні фонди були створені працівниками та роботодавцями, а також здійснює нагляд над функціонування усієї системи медичного страхування. В Німеччині діє децентралізована система медичного страхування. Ним займається біля 1200 страховик кас (страхових фондів), побудованих по професійному принципу (шахтарі, фермери, моряки та ін.), по територіальному принципу та ерзац каси. Територіальні страхові каси беруть на себе страхування тих категорій, що не охоплені страхуванням на підприємствах. Всі три різновиди кас входять у систему керованого державою медичного страхування. Головна функція уряду по відношенню до медичного страхування - забезпечення відповідності діяльності страховик кас нормам закону, зокрема, забезпечення виконання страхових програм. У зв'язку з цим держава надає медичному страхуванню обов'язковий характер та визначає його головні умови - базові ставки страхових внесків, схема фінансування та організації медичної допомоги, бере участь у формуванні цін на медичні послуги, надає недержавним органам - страховим компаніям та асоціації лікарів значні функції в управлінні системою. Страхові каси в Німеччині - це автономні організації, яким надано право встановлення ставок страхового внеску вище його базового рівня, розширення сфери медичних послуг вище базової програми, вибору форму взаєморозрахунків із лікувально-профілактичними закладами. Звідси їх повна фінансова незалежність від держави. Але це, у свою чергу, не значить, що страхові каси не є частиною системи охорони здоров'я Німеччини. Страхові каси є органічною невід'ємною частиною всієї системи охорони здоров'я, його підсистемою. Страхові каси тісно взаємодіють з урядом, в виконанні активної політики стримування росту вартості медичної допомоги, беручи на себе зобов'язання більш жорсткої системи взаєморозрахунків з медичними закладами, введенням доплат застрахованим та інше, в результаті чого страхові каси не є опонентами органів управління охороною здоров'я та розділяють із ними відповідальність за стан медичної допомоги населенню [5].

У Франції медичне страхування було введено в 1910 році спочатку у вигляді фондів взаємодопомоги, а починаючи з 1928 року, ці фонди були перетворені в страхові компанії. На сьогодні у Франції існує єдина ієрархія страхових кас, діє вертикальна система медичного страхування: могутня страхова організація - Національна страхова організація (Національна каса страхування найманих робітників), яка знаходиться під контролем Міністерством соціального забезпечення та праці і обіймає собою 78% населення, має 129 місцевих відділень, кожен з яких відповідає за страхування в окремому регіоні і не конкурує між собою. Місцеві відділення мають певну автономію, але, в цілому, підлягають адміністративному контролю з центру. Фермери Франції зберегли свої страхові компанії, але й вони, в

Банківська система та страхування

цілому, підпорядковані загальним правилам, встановлених урядом. Ці фермерські та інші професійні страхові каси обіймають 12% населення. Окрім цього, Франція має розвинену сітку приватних страхових компаній у випадку отримання страхового полісу у приватній страховій компанії, як і будь-яка страхова каса, оплачує госпітальні затрати та рахунки пацієнтів за прийомом лікарям. Шкала додаткових послуг варіює та виступає предметом конкуренції приватних страхових компаній. Уряд встановлює суми оплати кожного виду послуг по соцстраху, та відшкодовує працівникам та службовцям основну частину цих видатків (70-90%). Фірми та організації щомісячно відраховують у фонд обов'язкового страхування 36% коштів, з яких 6,5% – кошти із заробітної плати працівників. У 2011 році виплати по соціальному страхуванню становили 500 млрд. франків, близько 8% ВВП. Загальні виплати по додаткової компенсації медичних витрат склали 82 млрд. франків. По джерелам компенсації ця сума була розподілена таким чином: 45% – виплачено страховими компаніями, 45% – фондами взаємодопомоги, 10% – інститутами соціального захисту [9].

У США існує система медичного страхування, що базується на сполученні центрального страхового фонду із сіткою місцевих незалежних страхових організацій. Кошти акумулюються в центральному фонді, що не несе адміністративних функцій, а потім розділяється страховим організаціям на основі законодавчо затвердженої форми розрахунків. Ця система діє в США в частині програм «Медікер» та «Медікейт». Ці системи обіймають більш ніж 20% населення, групове страхування по місцю роботи складає 58% населення та добровільного медичного страхування не по місцю роботи 2%. Біля 15% населення не мають доступу до медичного страхування і являють собою малозабезпечені, безробітні, бездомні та члени сімей працівників підприємств, що не мають системи медичного страхування. Наявність роботи не гарантує отримання медичної страховки. Найбільш широко медичним страхуванням охоплені робітники промисловості, державні службовці, члени профспілки, робітники, що працюють повний робочий день. Втрата робочого місця автоматично приводить до втрати медичної страховки. Таким чином, у США медичне страхування тісно пов'язане із трудовою діяльністю. Економіка медичного обслуговування в США - парадоксальне об'єднання недоліків та надмірностей. США витрачають на охорону здоров'я 11,5% валового прибутку – більш ніж будь-яка інша країна в світі і, в той же час, більш ніж 15% населення американців не мають ніякого фінансового захисту від великих витрат на медичну допомогу у зв'язку з відсутністю у них страхових медичних полісів. Серед приватних страхових компаній у США найбільш розповсюджені та відомі дві найбільші некомерційні страхові компанії «Блу крос» та «Блу шилд», що проводять добровільне медичне страхування, яке забезпечує відповідно оплату госпіталізації або лікарської амбулаторної допомоги та медичних послуг для їх членів, що проживають в даному районі. В теперішній час діють багаточисельні асоціації цих товариств, що платять за всі види медичної допомоги. З 1981 року в США розроблена система класифікації випадків госпіталізації або діагностичних груп. Розрахунок за медичне обслуговування за програмами «Медікер» та «Медікейт» виконувався при цьому в залежності від кількості медичних послуг. Така система розрахунків приводила до безпідставного затримання хворих в стаціонарі, зросту числа операцій без показників, клінічних, лабораторних та інших досліджень. При цьому, основна ціль вседоступності медичної допомоги для всіх громадян так і не була досягнута. В таких умовах функціонують практично всі медико-соціальні програми США. Нові моделі Національної системи охорони здоров'я передбачують збільшення розмірів страхових внесків, що супроводжують зріст цін. Тому, обов'язкове медичне страхування не зустрічає широкої підтримки серед малозабезпеченого прошарку населення у США [10].

На сучасному етапі необхідно володіти всією інформацією про світові тенденції розвитку страхових медичних послуг в розвинених країнах світу з метою їх застосування в Україні. Уникнути помилок під час формування цієї галузі в Україні буде важко, необхідний певний період для визначення оптимальної системи медичного страхування. Імовірно доцільно модернізувати механізм медичного страхування шляхом комплексного поєднання добровільного та обов'язкового медичного страхування. Необхідна розробка комплексу заходів по впровадженню змішаної системи медичного страхування, яка б включала як державне медичне страхування, так і обов'язкове медичне страхування. До основних заходів можна віднести:

- створення зрозумілого переліку медичних послуг, що надаються громадянам безкоштовно в межах державного медичного страхування, а які підлягають страховому покриттю для уникнення подвійної сплати за медичні послуги;
- створення прозорого, ретельно опрацьованого законодавства з питань функціонування добровільного соціального страхування;
- оптимізація тарифів із медичного страхування на базі актуарних розрахунків (система взаємовідносин між страховиком і страхувальником) з урахуванням різних факторів, які можуть вплинути на ймовірність настання страхових випадків;
- обґрунтування оптимальної величини страхових внесків на непрацююче населення, пенсіонерів та дітей;
- впровадження більш прогресивних методів відшкодування витрат медичних організацій;
- мотивування населення до здійснення медичного страхування;
- встановлення податкових пільг у системі розвитку медичного страхування як для страховиків, так і для страхувальників для укладення довгострокових договорів;
- підвищення страхових тарифів для тих громадян, які бажають користуватися широкою системою медичного страхування і звільнення від сплати внесків осіб, які вже придбали поліс добровільного медичного страхування;
- розроблення регламентів і єдиних стандартів лікування та надання медичних послуг, визначення кола відповідальності як медичних організацій, так і медичного персоналу.

Отже, доцільно підтримувати створену модель розвитку медичного страхування в Україні, що дасть змогу накопичити необхідний досвід впровадження змішаної системи медичного страхування, за якої

Банківська система та страхування

страхові внески сплачують держава, роботодавці та громадяни, яка повинна забезпечити рівність та доступність медичних послуг досить високої якості для всіх громадян. Крім цього, варто досліджувати ефективність її виконання та в разі необхідності звернутись до досвіду зарубіжних країн.

Список використаних джерел:

1. Державна казначейська служба України. Офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
2. Вартанян Ф.Е., Гейвандова И.И. Нові підходи в розвитку охорони здоров'я Великобританії / Ф.Е. Вартанян // Вид. - 1991. - №5. - С. 23-25.
3. Демиденко О. Естонія: медичне страхування в дії / О. Демиденко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.apteka.ua/article/34808>.
4. Кропельницька С., Гринів Л., Гринів Н. Перспективи розвитку медичного страхування в умовах соціально-політичного становища України на шляху до євроінтеграції / С. Кропельницька // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2014. Вип. 10. С. 180-190.
5. Лошак А.Я. Страхування здоров'я в розвинутих капіталістичних країнах / А.Я. Лошак // Експрес-інформація. Соц. гігієна та організація охорони здоров'я. -1989. -№7. С. 1-14.
6. Міщенко Д., Міщенко Л. Фінансування охорони здоров'я в Україні: проблеми та напрями їх вирішення / Д. Міщенко // Економічний простір. - 2016. -№106. С. 168-177.
7. Реформа системи охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diynalist/reformi/reforma-sistemiohoroni-zdorovya>.
8. Фармацевтична енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua>.
9. de Pourvoirville et al. Hospital system Management in France and Canada - Social Science and Medicine -1985. -№2. - P 157. 298. № 667. - P. 437-439.
10. Staples C.L. The politics of employment-lased insurance in the United States Int.L.Hlth Serv / C.L. Staples // -1989.-Vol.- 19. №3.- P. 415-431.

ЄДИНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВНЕСОК НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

Батієвська О. В., 2 курс(ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. – Ковалевич Д. А.

В статті розглянуто сутність поняття єдиного соціального внеску. Проведено порівняння бази нарахування єдиного соціального внеску за 2018–2019 рр., наведено приклад нарахувань відповідно до змін, які впроваджено у 2019 р. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення порядку нарахування та сплати єдиного соціального внеску. Охарактеризовано позитивні та негативні сторони адміністрування єдиного соціального внеску.

In the article, the sutility of the understanding of the co single social offsite is highlighted. More than one social campaign for the period of 2018–2019 was carried out, a butt was put on most of the time, as of 2019. The regulatory legal framework for securing the order of insuring and repaying a single social extra-legal is analyzed. The positive and negative sides of the admin social single outlook are characterized.

Актуальність теми полягає в тому, соціальний захист населення гарантується законодавством. Питання ефективної організації пенсійного та соціального страхування цікавлять усіх людей, оскільки воно стосується кожного з нас у певний період життя. Для найманих працівників вони визначають суму заробітної плати, що підлягає виплаті, формують ефективну систему соціального захисту населення. Для суб'єкта господарювання виступають складовою витрат, для держави відіграють важливу роль у формуванні надходжень для забезпечення виконання соціальних функцій. Єдиний соціальний внесок забезпечує соціальну справедливість та соціально-політичну стабільність у країні.

Мета статті полягає у дослідженні сутності та порядку справляння єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування, виявленні недоліків, що існують у чинному законодавстві, та на основі дослідження надати рекомендації щодо їх усунення.

Об'єктом дослідження є система адміністрування єдиного соціального внеску.

Дослідження поняття єдиного соціального внеску як економічної категорії, його аспекти, нарахування та сплата висвітлюються в працях вчених та практиків: Атамаса П.Й., Бутинця Ф.Ф., Макаренко А.П., Сидоренко Р.В. та інших. На законодавчому рівні питанням розвитку єдиного соціального внеску шляхом прийняття та затвердження відповідних нормативно-правових документів займається держава.

В Україні для економічного, соціального захисту працівників було створено систему державного соціального страхування. І саме така система страхування є основним напрямом для захисту працюючих, що гарантується Конституцією України.

З 1 січня 2011 р. набрав чинності Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI, у якому зазначено правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умови та порядок його нарахування і сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку.

Згідно із цим Законом, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [2].

Згідно із Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та «Інструкцією про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на

Банківська система та страхування

загальнообов'язкове державне соціальне страхування», затвердженою Наказом Міністерства фінансів України, базою для нарахування та утримання ЄСВ є:

- заробітна плата кожного найманого працівника, що включає основну і додаткову заробітну плату, а також інші заохочувальні та компенсаційні виплати;
- сума винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами;
- оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця;
- допомога з тимчасової непрацездатності, – допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;
- допомога або компенсація відповідно до законодавства [2].

Усі суб'єкти господарювання в Україні незалежно від форми власності повинні здійснювати нарахування внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на фонд оплати праці працівників, які працюють на умовах трудового та цивільно-правового договорів.

Як зазначив Р.В. Сидоренко, нарахування і сплата внесків з ЄСВ відбувається одночасно з виплатою доходу працівнику. Варто відзначити один важливий момент: сплата ЄСВ є обов'язком роботодавця і не залежить від його фінансового становища. Зобов'язання з ЄСВ мають найвищий пріоритет серед інших зобов'язань суб'єкта господарювання за винятком зобов'язань з оплати праці [4, с. 16].

Законом на 2019 рік встановлено мінімальну заробітну плату в розмірі – 4 173 грн, від розміру якої залежить максимальна межа нарахування ЄСВ. Мінімальний страховий внесок становить 918,06 грн.

Максимальна межа нарахування ЄСВ (за ставкою 22%)	
ЄСВ 2018 р.	ЄСВ 2019 р.
15 мінімальних зарплат	15 мінімальних зарплат
55845 грн (=3723×15)	62595 грн (4173×15)

Рис. 1. Максимальна межа нарахування ЄСВ у 2018 та 2019 рр.

Як зазначається у Законі України, фізичні особи – підприємці, у тому числі ті, що вибрали спрощену систему оподаткування, та особи, які провадять незалежну професійну діяльність, релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності, є платниками єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [2]. Для фізичних осіб – підприємців, які перебувають на загальній системі оподаткування, а також для осіб, які провадять незалежну професійну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності, єдиний внесок нараховується на суму доходу (прибутку), отриманого від їхньої діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску на місяць [3].

У разі якщо фізична особа – підприємець сплатила страховий внесок на місяць не менше мінімального розміру, встановленого законодавством, то такий місяць повністю врахується в страховий стаж.

Якщо сума сплачених внесків менша за мінімальний рівень, то страховий стаж буде зараховано пропорційно сплаченим внескам. У разі несплати страхових внесків такі періоди не враховуються до страхового стажу, що в подальшому може вплинути на визначення права на пенсію за віком та розмір майбутньої виплати [6, с.15].

Система державного соціального страхування сьогодні активно реформується та оновлюється.

Основними напрямками модернізації може бути визначено:

- спрощення обслуговування застрахованих осіб та роботодавців;
- підвищення ефективності управління;
- скорочення та оптимізація витрат на управління [5, с.213]

Для різних категорій платників ЄСВ серед суб'єктів малого підприємництва законодавчо визначено не лише ставки та розміри внеску (рис. 2), а й терміни сплати та звітні періоди. У разі несвоєчасної або не в повному обсязі сплати ЄСВ до платника застосовуються фінансові санкції, передбачені Законом України «Про ЄСВ», а посадові особи, винні в порушенні законодавства про збір та ведення обліку соціального внеску, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність [2].

Категорія платника	Мінімальний страховий внесок		Максимальний розмір ЄСВ (22% від максимальної бази нарахування ЄСВ), сплачується добровільно
	за місяць	за квартал	
ФОП, які обрали спрощену систему оподаткування (незалежно від обраної групи)	918,06 грн	2 754,18 грн	13770,90 грн
ФОП, які обрали загальну систему оподаткування	918,06 грн	2 754,18 грн	13770,90 грн

Банківська система та страхування

Особи, які провадять незалежну професійну діяльність	918,06 грн	2 754,18 грн	13770,90 грн
Члени фермерського господарства	918,06 грн	2 754,18 грн	13770,90 грн

Рис. 2. Розмір єдиного соціального внеску в 2019 році

За невчасну сплату внеску, крім суми боргу, доведеться сплатити:

- штраф – 20% від несплачених або невчасно сплачених сум ЄСВ;
- пеню – 0,1% від суми недоплати ЄСВ за кожен день прострочення платежу [6, с. 17].

Єдиний соціальний внесок є, безперечно, важливою складовою у проведенні реформи системи соціального страхування в Україні. І якщо оцінювати систему нарахування єдиного соціального внеску в цілому, то слід зазначити про її поліпшення. Внесені зміни з ЄСВ у 2019 р. вдосконалюють систему контролю і гарантій застрахованих осіб. Але також слід відзначити низку недоліків у сфері справляння ЄСВ. Серед недоліків можна виділити такі:

1. Сформована жорстка система штрафів: за несплату або несвоечасну сплату ЄСВ накладається штраф у розмірі 20% своєчасно не сплачених сум; за неналежне ведення бухгалтерської документації, на підставі якої нараховується ЄСВ [2].
2. ЄСВ необхідно сплачувати на різні рахунки незалежно від ставок та видів платежів, що в свою чергу підвищує ризик сплати ЄСВ не на той рахунок.
3. Збільшилось соціальне навантаження на ФОП, адже вони крім сплати єдиного податку мають сплачувати ЄСВ, що провокує підприємства йти у тінь.

Наведені недоліки свідчать про те, що актуальним є детальне вивчення, дослідження та нормативного врегулювання проблемних питань. Зокрема, не сплачуючи єдиного соціального внеску, особа втрачає право на соціальний захист сьогодні та на отримання у майбутньому виплат за різними видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, у тому числі й пенсійних виплат. Отже, за рахунок упровадження змін щодо нарахування ЄСВ в уряді планується збільшення надходжень до державного бюджету, також очікується додатково залучити кошти до Пенсійного фонду. Таким чином, збільшення штрафів за несвоечасність чи ухилення від сплати соціального внеску дасть можливість державі контролювати та стимулювати підприємства до сплати. А ті підприємства, які все ж таки наважилися подати недостовірну інформацію щодо відображення сплаченого внеску, повинні бути позбавлені права на здійснення своєї діяльності на певний термін, адже від порушення норм законодавства з ЄСВ постраждає не лише держава, а й кожен найманий працівник. У цілому система адміністрування ЄСВ є ефективною, але реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування потребує подальшого вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96 в редакції від 21.02.2019 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96*_%D0%B2%D1%80
2. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 2464-VI від 08.07.2010 р. / [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Єдиний соціальний внесок [Електронний ресурс] // Мінфін. — Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/social>.
4. Макаренко А. П. Оцінка реформування єдиного соціального внеску в Україні. / А. П. Макаренко, А. В. Нікулін // Економіка та держава. — 2018. — № 1. — С. 15–18.
5. Новосельська Л.І. Запровадження єдиного соціального внеску / Новосельська Л.І. / Науковий вісник НЛТУ України. — 2011. — № 21.4. — С. 212 – 215.
6. Макаренко А. П. Оцінка реформування єдиного соціального внеску в Україні. / А. П. Макаренко, А. В. Нікулін // Економіка та держава. — 2017. — № 1. — С. 15–18.

РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Волочій Л.М., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Табенська Ю.В.

У статті розкрито теоретичні аспекти формування банківських послуг в Україні, висвітлені фактори і умови, що впливають на розвиток банківських послуг; висвітлено питання удосконалення ринку банківських послуг на банківському ринку України.

The article describes the theoretical aspects of banking services formation in Ukraine, explains the factors and conditions that influence the development of banking services; the issues of improvement of the banking services market in the banking market of Ukraine are highlighted.

Актуальність дослідження. В сучасних умовах господарювання якість життя населення визнана міжнародним співтовариством одним з головних чинників, що характеризують розвиток країн. Саме якість продукції та послуг стала ознакою високої ефективності праці, високорозвиненої економіки, джерелом національного багатства.

Докорінні зміни, пов'язані з формуванням нової парадигми ХХІ століття, відбуваються одночасно у

Банківська система та страхування

багатьох напрямках, перетворюючи всі сфери життя і діяльності людства: відносини у сфері виробництва, організаційні структури, відносини між організаціями і зовнішнім середовищем. Нова парадигма ґрунтується на орієнтації на споживача. У посткризові роки у банківському середовищі справедливо утвердилася думка про необхідність стандартизації банківської діяльності та підвищення рівня задоволеності клієнтів якістю та асортиментом банківських послуг. Дедалі очевидніші виклики ринкової економіки банківському сектору: зросли вимоги до модернізації та інновацій, відповідно, банківські послуги повинні бути різноманітнішими й досконалішими; банкам необхідно відповідати вимогам глобалізації та враховувати посилення конкуренції як на національному, так і на міжнародному рівні. Отже, вимоги до якості банківських послуг теж зростають й ускладнюються. І тому розробка теоретичних методів, практичних методик і стандартів оцінки та підвищення якості банківських послуг є нагальною необхідністю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню теоретичних засад функціонування і розвитку ринку банківських послуг присвячено дослідження класиків економічної науки: І. Ансофф, І. Волтер, Д. Грін, Е.-Дж. Долан, Ф. Котлер, Ю. Масленченков, Ж. Матук, М. Портер, Л. Харві. Проблеми якості банківських продуктів і послуг розглянуто у працях Р. Акоффа, Т. Бенделла, Г. Болта, Ю. Вітта, Е.Діхтля, П. Друкера, У. Кінга, Е. Кофлана, Д. Леманна, М. Саллівана, Г.Стюарта, Л. Штерна, Д. Еванса та ін. Серед наукового доробку українських економістів виділимо ґрунтовні праці з питань якості В.Смілянець, Е. Майдебури, І. Брітченка, Л. Кириченко, Р. Кльоби, О. Криклій, А. Тютюник, О. Фомічової та багатьох інших авторів. Зусиллями вітчизняних й зарубіжних вчених сформульовані основні концептуальні положення, що визначають вплив якості послуг на функціонування суб'єктів господарювання, в тому числі й банків. Проте, у більшості наукових дослідженнях проблем якості мало уваги приділено специфічності сприйняття якості банківської послуги і це вказує на необхідність глибшого науково-методологічного обґрунтування сутності та уточнення змісту цього поняття.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є поглиблення теоретичних положень, розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій щодо удосконалення якості надання банківських послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу. Крім традиційних, притаманним суто банкам операцій, вони виконують на замовлення своїх клієнтів нетрадиційні операції і послуги. Варто відмітити, що це їх змушує робити конкуренція, яка існує на грошовому ринку, а також всередині банківської системи. Згідно офіційної статистики Національного банку України, частка послуг в діяльності банків забезпечує майже чверть їх доходів. Тому особливо актуальним є дослідження банківських послуг, їх сутності та місця в діяльності банків, механізму формування та розвитку[5].

Банківські послуги – це ті дії банківських установ на замовлення клієнтів, які не пов'язані із залученням додаткових ресурсів. Основною формою оплати банківських послуг є комісії. Банки надають своїм клієнтам різноманітні послуги, об'єднуючи їх у певні групи в розрізі визначених ознак та критеріїв. В сучасному банківському середовищі найбільш поширеною є класифікація банківських послуг, в якій виділяють такі групи послуг:

- ліцензовані;
- неліцензовані;
- чисті;
- сурогатні;
- комісійні;
- гонорарні;
- середові;
- балансові;
- позабалансові, тощо.

Банківський продукт є комплексом взаємопов'язаних послуг і операцій банку, спрямованих на задоволення потреб клієнтів в окремих видах банківської діяльності.

Потреба в дослідженнях інфраструктури різних сфер економіки набуває особливої актуальності в сьогоденних умовах, що характеризуються істотним розширенням і ускладненням господарських зв'язків. Формування та розвиток галузевої інфраструктури, адекватної сучасному ринку, залишаються найменш розробленим напрямом у сучасних дослідженнях. Вказана обставина відноситься і до банківської сфери, інфраструктурного забезпечення діяльності кредитних організацій. Разом з тим цілком очевидно, що без наявності високорозвиненої інфраструктури соціально-економічний розвиток країни та її регіонів не може бути ефективним. Недостатній розвиток і низька якість саме інфраструктурного забезпечення не дозволяють в даний час українським комерційним банкам підвищити якість і ефективність своєї діяльності. Період екстенсивного розвитку в діяльності комерційних банків, коли були можливості для ефективного функціонування кредитної організації лише за рахунок процентної маржі, закінчився.

Значна диверсифікація продуктових кошиків банківських установ, розвиток фінансових інновацій та складна інституційна структура ринку фінансових послуг обумовлюють вихід діяльності сучасних банків за рамки класичного фінансового посередництва. Сьогодні банківські установи пропонують широкий спектр продуктів і послуг, починаючи від відкриття та обслуговування рахунків клієнтів до гарантування, поручительства тощо.

Сучасна банківська конкуренція, як динамічний процес суперництва банків та інших кредитних інституцій у прагненні досягти цілей конкурентної боротьби (завоювання провідних конкурентних позицій, набуття стійких конкурентних переваг, забезпечення стабільності діяльності тощо) задля забезпечення конкурентоспроможності як засобу підвищення ефективності функціонування у конкурентному середовищі, виходить за межі суперництва виключного між банками, як професійними учасниками ринку банківських послуг. Але незважаючи на широкий спектр послуг, пропонованих спеціалізованими небанківськими фінансово-кредитними установами в Україні, розмір їх активів є значно меншим за активи

Банківська система та страхування

банківських установ та вони не здатні істотно конкурувати з банками.

Специфічною рисою України, на думку банківських спеціалістів, є те, що тут розвиток ринку інноваційних банківських продуктів стримує відсутність попиту на них. Багато українських споживачів не сприймають банк як фінансового радника і консультанта, тому українські банки, як і банки інших пострадянських країн, більшою мірою концентруються на інноваціях, що спрямовані на створення нових потреб, активно запозичуючи при цьому зарубіжний досвід[2, с.182].

Також характерним для банківських інновацій в Україні є те, що вони найчастіше створюються на вимогу корпоративних клієнтів. При цьому основна увага приділяється не новизні продукту, а його унікальності для клієнта, підвищенню зручності та привабливості для клієнта.

Відтак, на наш погляд, задля успішної інноваційної діяльності та створення інноваційних продуктів вітчизняним банкам, котрі прагнуть підвищення своєї конкурентоспроможності та іміджу, необхідно розробити інноваційну стратегію розвитку банку.

Для української економіки в даний час істотним чинником подальшого зростання є роздрібний банківський бізнес, потенціал якого в частині забезпечення банківської системи довгостроковим стійким ресурсом, створення можливостей прискорення оборотності капіталу, а також задоволення попиту населення на цінні товари за допомогою кредитування залишається дуже високим. Однак, основною перешкодою на шляху досягнення головної мети роздрібного бізнесу – забезпечення масових продажів при мінімальному рівні витрат сьогодні стоїть висока вартість розширення мережі банківського обслуговування.

В сучасних умовах при формуванні стратегії розвитку з метою покращання банківських послуг банки повинні впроваджувати такі напрями діяльності[3, с.89-91]:

- розвиток економіки, заснованої на знаннях, коли інтелект та інноваційні рішення визначають темпи і перспективи економічного розвитку, а людина стає не тільки рушійною силою, а й результатом виробництва, націленого на збільшення його здібностей і нарощування набору його потреб;
- процеси глобалізації, які створюють принципово нові умови для функціонування фінансово-кредитних інститутів, що виявляється: у створенні закордонної мережі підрозділів банків, загостренні конкуренції на міжнародних фінансових ринках, збільшенні мобільності клієнтів, яка вимагає створення єдиних глобальних стандартів обслуговування, необхідності розробки нових продуктів і послуг, диференційованих за географічним ринків і т. д.;
- розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та на їх основі формування так званої мережевої економіки, в якій особливе значення набуває спільне виробництво знань шляхом спільних проектів, науково-технічних альянсів, формується концепція відкритої інновації; зміни в регулюванні банківської діяльності і, в цілому, функціонування фінансових ринків, які створюють певні рамки для розгортання інноваційної діяльності банківських організацій.

На сьогоднішній день вітчизняні банки в основному намагаються модернізувати свої кредитні продукти шляхом реалізації гнучкого підходу до питання зниження процентних ставок, збільшення термінів кредитування, зниження вимог до забезпечення за кредитами, по суті, не вводячи кардинально нових модернізованих кредитних продуктів. А іноземні банки забезпечують доступ до сучасних технологій, які сприяють підвищенню культури управління в кредитних організаціях, розвитку конкуренції між кредитними організаціями та вдосконалення сучасного банківської справи, а також сприятливо впливають на реальний сектор, тим самим забезпечуючи стабільну збалансовану кредитну політику. Виробляючи модернізацію кредитних продуктів банків, українські комерційні банки намагаються запозичувати успішні європейські бізнес-моделі і застосувати їх, однак це не найуспішніший варіант. Безумовно, необхідно спиратися на досвід створення різних фінансових сервісів Європи, США та Азії, ринку privatebanking&wealth management, щоб не повторити помилок. Однак створення нових кредитних продуктів буде успішним, якщо дані продукти будуть адаптовані саме для російської банківської системи[4, с.225].

Головною метою реалізації Стратегії розвитку банківської системи України є розбудова фінансово потужної, прибуткової і стабільної банківської системи, яка ефективно виконує свою основну функцію – оптимальний перерозподіл капіталу в економіці для фінансування інтенсивного стійкого економічного зростання на основі високотехнологічної індустріалізації, розвитку інфраструктури, науки, освіти і добробуту населення в цілому.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних стратегічних цілей[5]:

- підвищення якості політики Національного банку України, зокрема:

1) реалізація реформи монетарної політики через розвиток її операційної системи для вирівнювання накопичених монетарних дисбалансів, оптимального управління ліквідністю, оптимізації процентної політики;

2) оптимізація валютного регулювання і валютно-курсової політики для забезпечення валютної стабільності;

3) вдосконалення банківського регулювання і банківського нагляду;

4) створення ефективної та дієвої Ради НБУ і розвиток при Раді НБУ потужного науково-дослідницького і експертно-аналітичного центру для розробки і моніторингу реалізації Стратегії монетарної політики, спрямованої на забезпечення валютної стабільності і помірних темпів інфляції;

- підвищення довіри суспільства до Національного банку України, банківської системи і національної валюти;

- розбудова банківської системи як комплексу рівноправних, різних за розмірами, спеціалізацією і бізнес-моделями банків, які є фінансово здоровими, конкурентоздатними, стабільними, спрямованими на довгострокову перспективу розвитку в Україні, кредитування реального сектору економіки, інноваційний та інвестиційний розвиток;

- розвиток цивілізованого конкурентного ринку банківських послуг на базі сучасної ринкової

Банківська система та страхування

інфраструктури, нових технологій, дотримання антимонопольного законодавства, недопущення рейдерства;

– розвиток процесів банківського кредитування реального сектору, зокрема високотехнологічного виробництва, малого та середнього бізнесу, мікрофінансування для сприяння зростанню економіки і підвищенню зайнятості;

– розвиток державних банків як банків розвитку і структурної перебудови економіки.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Банківська система : підручник / [М.І. Крупка, Є.М. Андрушак, Н.Г. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 556 с.
3. Банківський менеджмент: питання теорії та практики : монографія / [О.А. Криклій, Н.Г. Маслак, О.М. Пожар та ін.]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 152 с.
4. Банківські системи зарубіжних країн: підручник / П.В.Мельник, Л.Л.Тарангул, О.Д. Гордей. – К.: Алерта, Центр учбової літератури, 2010. – 586 с.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Гетьман А.Р., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. – Томнюк Т.Л.

У статті досліджено основні тенденції функціонування банківської системи України. Виявлено фактори, що обумовлювали погіршення та покращення фінансової стабільності діяльності банків. Окремлено проблеми функціонування банківської системи, які потребують подальшого вирішення.

In the article the basic tendencies of functioning of the banking system of Ukraine are investigated. The factors that led to the deterioration and improvement of the financial stability of banks' activities were identified. The problems of functioning of the banking system, which need further solution, are outlined.

В контексті реалізації «Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року» [1] забезпечення фінансової стабільності банківської системи визначено як один із головних напрямів орієнтованого на стандарти ЄС реформування фінансового сектору України. Пріоритетність вирішення відповідних завдань, що є можливим лише за умови використання ефективних моніторингових процедур, підтверджується й існуючими негативними тенденціями, які сьогодні є характерними для банківської системи України.

Метою статті є розроблення науково-практичних рекомендацій з удосконалення стабільності банківської системи.

Об'єктом дослідження є банківська система України.

Предметом дослідження є практичні аспекти функціонування та розвитку банківської системи України.

Дослідженню питань стабільності фінансової системи в цілому та банківської системи зокрема присвячено достатньо велику кількість праць вчених та практиків. Теоретичні аспекти щодо розкриття змісту відповідних понять розглядалися в роботах зарубіжних науковців, серед яких: А. Крокет, Х. Мінські, Т. Падо-Шіюппа, І. Фергюсон, І. Фішер, М. Фут, І.Г. Шиназі, та вітчизняних дослідників: О.І. Барановського, О.В. Дзюблюка, О.О. Затварської, В.В.Коваленко, Н.П. Погореленко, Б.І. Пшика. Ґрунтовні пропозиції щодо оцінки та забезпечення фінансової стабільності банківської системи та фінансової стабільності банків представлені у роботах Г.М. Азаренкової, О.В. Васюренка, О.Г. Головка, Ж.М. Довгань, І.І. Д'яконової, К.М. Жулінської, Г.Т. Карчевої, В.І. Міщенко, І.М. Чмутової та ін.

Однак недостатньо опрацьованими залишаються питання формування аналітичного підґрунтя моніторингу фінансової стабільності банківської системи та розроблення його інструментарію підвищення стабільності банківської системи, що враховують сучасні особливості функціонування банківської системи та її структурних елементів. Актуальність і недостатня розробленість зазначених питань зумовили вибір теми статті.

Банківська система має велике значення для ефективного здійснення грошово-кредитної політики та виконує багато важливих функцій для економіки. Її особлива роль полягає в забезпеченні стабільного економічного зростання, розширенні можливостей підприємств щодо залучення фінансових ресурсів, у збереженні і примноженні заощаджень громадян. Саме тому виникає необхідність здійснювати банківське регулювання. Органи банківського нагляду повинні чітко визначати методи, за допомогою яких має бути досягнута стабільність банківської системи, ефективне функціонування банків та розвиток економіки.

Розглядаючи сучасний стан банківської системи України, необхідно зазначити, що політична та військова нестабільність, значна інфляція та загальна економічна нестабільність, негативно вплинули на банківський сектор та показники діяльності банків, що працюють на території України. Також важливим фактором, що характеризує сучасний стан банківської системи, є активне втручання НБУ у функціонування банківської системи.

Згідно з інформацією Національного банку України, в Україні станом на 1 жовтня 2019 р. працювало 76 комерційних банків. При тому що ще у 2014 р. в Україні діяло 180 комерційних банків. Динаміку зміни кількості банків за період 2014-2019 рр. ілюструє табл. 1, за даними якого можна зробити висновок, що в останні роки кількість банків суттєво зменшилась.

Банківська система та страхування

Таблиця 1

Кількість діючих банків та банків з іноземним капіталом за період 2013-2019 рр. (станом на початок року та відповідні дати)

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	01.06.19	01.10.19
Кількість діючих банків	176	180	163	117	96	82	77	76	76
Абсол. відх. до попер. року	-	+4	-17	-46	-21	-14	-5	-1	0
Кількість банків з іноземним капіталом	53	49	51	41	38	38	37	36	36
Абсол. відх. до попер. року	-	-4	+2	-10	-3	0	-1	-1	0
у т.ч. кіль-кість банків зі 100% іноземного капіталу	22	19	19	17	17	18	23	23	24
Абсол. відх. до попер. року	-	-3	0	-2	0	1	5	0	1

Джерело: складено за даними [2].

Причини, за якими банки визнавалися неплатоспроможними, були різними. Більшість ліквідованих банків не впоралися із викликами, що постали перед банківським сектором в кризових умовах функціонування, не змогли адаптувати структуру своїх активів та втримати їх якість на належному рівні, що й стало причиною втрати фінансової стійкості, а потім ліквідності та платоспроможності. Також однією з вагомих причин визнання банків неплатоспроможними, поряд із порушенням законодавства, що регулює питання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, був недостатній рівень їх капіталізації та неспроможність акціонерів забезпечити належний рівень фінансової підтримки. Враховуючи затверджений НБУ графік збільшення мінімального обсягу статутного капіталу банків, в подальшому можна очікувати нових випадків самоліквідації комерційних банків в Україні.

Згідно з Постановою правління НБУ №242 від 07.04.2016 р. станом на 11.07.2017 р. мінімальний обсяг статутного капіталу банку має бути не меншим за 200 млн. грн. [3].

Постановою правління НБУ №136 від 21.12.2017 року [4], Національний банк пом'якшив графік збільшення мінімального розміру статутного та регулятивного капіталу банків, й станом на 11.07.2020 року розмір статутного капіталу має бути 300 млн. грн., й 500 млн. грн. - з 11.07.2024 року. Також НБУ активно вживав заходи щодо забезпечення прозорості структури власності банківських установ, перевіряв фінансовий стан кінцевих бенефіціарів, суттєво підвищив вимоги до ділової репутації вищого банківського менеджменту та власників. Все це разом сприяло очищенню банківського сектору та зменшенню кількості банківських одиниць із 180 до 76 банківських установ.

З одного боку, ліквідація неплатоспроможних банків та банків, які порушували українське законодавство, повинна позитивно вплинути на прозорість банківської системи. З іншого боку, надмірне зменшення учасників банківського сектору може призвести до погіршення конкурентного середовища та умов надання банківських продуктів.

Незважаючи на легкий приріст на початку 2015 р. (+2 банки), банки з іноземним капіталом також зазнали скорочення: на початок 2014 р. кількість банків становила 49 одиниць, а станом на 01.10.2019 р. вона скоротилась до 36 одиниць. Однак, варто зауважити, що їх частка у структурі банків у період 2014-2019рр. зросла у 1,6 рази: 30,1% у 2013 р. до 47,4% у 2018 р.

Кількість банків зі 100%-вим іноземним капіталом зросла ще стрімкіше: у 2,5 рази (з показника 12,5% у 2013 р. до 31,6% у 2019 р.) (табл. 2).

З 2014 р. почалася масштабна банківська криза, пов'язана з анексією Криму, початком АТО та загальною економічною кризою у країні. Найбільший збиток банківська система України отримала за результатами 2016 р. через відрахування до резервів. У 2017 р. банківська система також отримала збиток, але він значно скоротився в порівнянні із 2016 р. За 2017 рік сектор отримав збиток у розмірі 24,4 млрд.грн., його сформували в основному декілька банків, зокрема Приватбанк та два банки з російським капіталом. Кількість збиткових банків скоротилася з 33 у 2016 році до 18 одиниць у 2017 р. , а тих, які мають операційний збиток до відрахувань у резерви, з 23 до 14.

Таблиця 2

Значення банків з іноземним капіталом в структурі діючих банків України за період 2013-2019 рр. (станом на початок року та відповідні дати)

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	01.06.19	01.10.19
Кількість діючих банків	176	180	163	117	96	82	77	76	76
Кількість банків з іноземним капіталом	53	49	51	41	38	38	37	36	36

Банківська система та страхування

% в заг. кількості банків	30,1	27,2	31,3	35,0	39,6	46,3	48,1	47,4	47,4
у т.ч. кількість банків зі 100% іноземного капіталу	22	19	19	17	17	18	23	23	24
% в заг. кількості банків	12,5	10,6	11,7	14,5	17,7	22,0	29,9	30,3	31,6

Джерело: складено за даними [2].

Більшість експертів, а також НБУ у своєму аналітичному звіті вважають, що банківська система у 2016 р. досягла «дна», а у 2017 р. майже очистилася від «зайвих» банків та наразі триває процес стабілізації. У 2018 році платоспроможні банки отримали 21,7 млрд. грн. чистого прибутку. Останнього разу банківська система була прибутковою у 2013 році, коли її прибуток становив 1,4 млрд грн. (рис. 1).

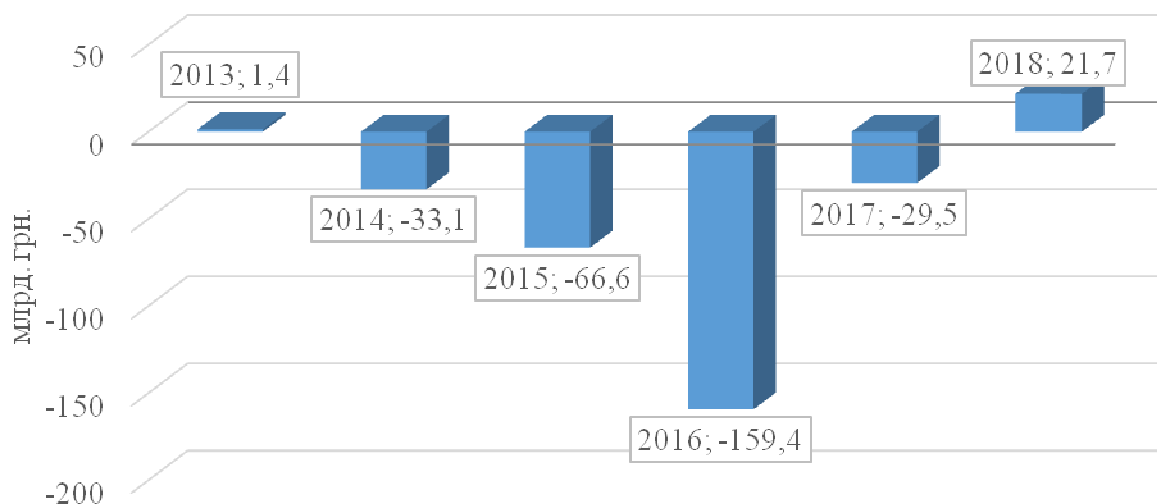
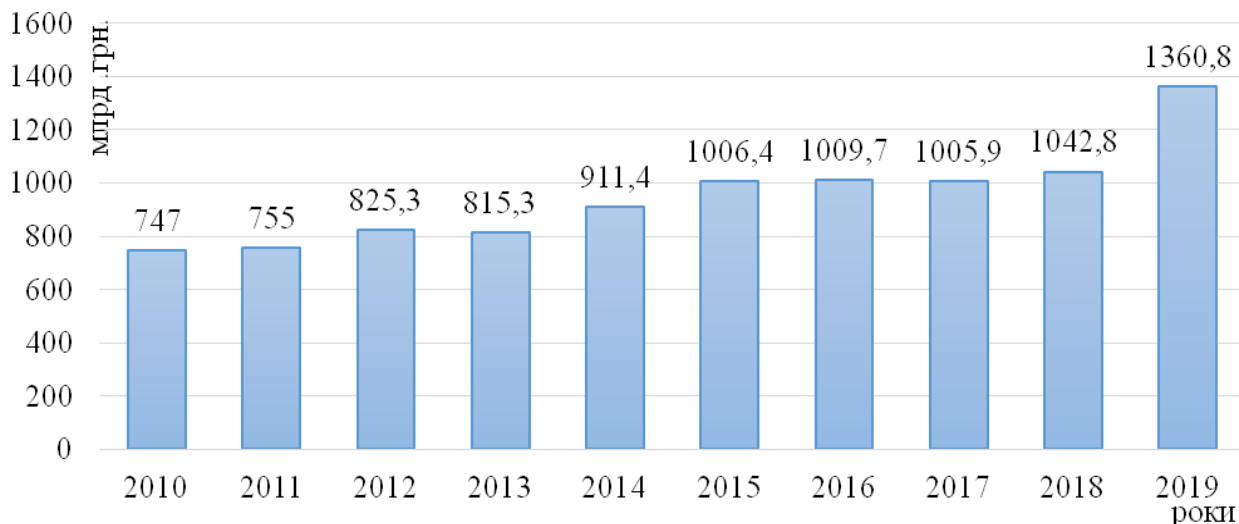

Рис.1. Фінансовий результат банківської системи України у 2013–2018 рр. [2]

Суттєве зростання прибутковості банківської системи у 2018 році стало можливим за рахунок зменшення відрахувань у резерви при стабільному зростанні процентного та комісійного доходів. Зокрема, обсяг відрахувань банками у резерви скоротився більш як удвічі – з 49,2 млрд грн у 2017 році до 23,7 млрд грн у 2018 році. Водночас чистий процентний та комісійний доходи банківської системи збільшились загалом на 38%.

Банки є основними кредиторами економіки України. З рис. 2.3. бачимо, що загалом динаміка є позитивною. Незначні коливання у обсягах наданих кредитів у сторону зменшення прослідковуються за станом на початок 2013 р. та 2017 р. Найбільший приріст обсягів кредитування притаманний початку 2019 р. – на 30,5% більше показника 2018 р. та на 82,2% більше показника 2010 р. (рис. 2).

Банківська система та страхування

Рис. 2. Динаміка наданих кредитів в банківській системі України станом на початок 2010–2019 років [2]

Водночас бурхливого відновлення кредитування корпорацій поки не спостерігається, зокрема й через боротьбу з інфляцією шляхом підвищення процентних ставок. Доступність кредитних ресурсів у 2018 році була принесена в жертву потребам забезпечення макрофінансової стабільності. І це видається досить логічним з огляду на низьку частку відповідальних позичальників, яким банки були б готові видавати кредити навіть за гіпотетичних умов наднизьких ставок у системі. Ситуація ускладнюється й тим, що проблемними виявились позичальники з найбільших бізнес-груп, і саме на них припадає більшість токсичного кредитного портфелю. Через це банки переорієнтовуються на кредитування малого і середнього бізнесу.

Ключовими проблемами банківської системи залишаються:

- висока частка непрацюючих кредитів: на 01.04.2019 р. вона становила 51.7% кредитного портфеля платоспроможних банків, або 599 млрд. грн.
- висока частка державних банків у системі (55% загальних активів) із великим баластом токсичних кредитів, значними обсягами портфеля держоблігацій в доходах, схильністю викривлювати конкуренцію на ринку (наприклад, зобов'язанням держпідприємств обслуговуватись в держбанках);
- невизначеність рішень судів щодо Приватбанку, який у разі різкої зміни свого існуючого status quo може викликати банківську паніку та ефект зараження по всій банківській системі;
- хронічні проблеми з кредитуванням великого бізнесу через недовіру, викликану історією дефолтів і слабкими стандартами;
- ріст депозитів населення в банках переважно на поточних рахунках та короткострокових вкладах, тоді як частка довгострокових депозитів лишається недостатньою;
- зовнішні загрози для банків, наприклад ризик невиконання бюджету і формування надмірного бюджетного дефіциту, що посилить тиск на платіжний баланс країни, а відтак на валютний курс.

Отже, з одного боку, криза та тотальна ризикованість мати справу з банками відступає, та, з іншого боку, не можна сказати, що українська банківська система досягла якогось перфектного стану. Саме тому проблема підвищення ефективності банківської системи набуває особливої актуальності в умовах гострої необхідності економічного зростання в Україні, що вимагає від банків підтримання на високому рівні фінансової стійкості та конкурентоспроможності не тільки на внутрішньому ринку, а й на міжнародних фінансових ринках.

Список використаних джерел

1. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2015 року № 391. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
3. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України : Постанова Правління Національного банку України №242 від 07.04.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0242500-16>
4. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України : Постанова Правління Національного банку України №136 від 21.12.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0136500-17>

МОНІТОРИНГ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «УКРСИББАНК»

Глібчук І., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування",
спеціалізація "Державні фінанси"
Наук. кер. Простебі Л.І.

У статті здійснено моніторинг депозитної діяльності АТ «УкрСиббанк» за 2016-2018 роки. Здійснена оцінка структури пасивних операцій та динаміки коштів клієнтів, в тому числі за галузями економіки. Визначено напрями модифікації та підвищення ефективності депозитної політики банків.

The article monitors the deposit activity of UkrSibbank JSC for 2016-2018. The structure of passive operations and the dynamics of clients' funds, including by sectors of the economy, were evaluated. The directions of modification and increase of the effectiveness of the deposit policy of banks are determined.

В умовах сучасності (економічної і політичної нестабільності) комерційні банки формують власну стратегію залучення вкладів і підтримки стійкості існуючих депозитних вкладень. Адже, одним з вагомих джерел формування фінансових ресурсів банку є - пасиви, які формуються завдяки генеруванню вільних коштів клієнтів у процесі здійснення депозитних операцій. Тому, дана тема є актуальною.

Метою статті є моніторинг депозитної діяльності АТ "УкрСиббанк" та визначення напрямів модифікації та підвищення ефективності депозитної політики банків.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі депозитної діяльності банку.

Предметом дослідження є механізм реалізації депозитної політики банку на прикладі АТ «УкрСиббанк».

Розгляду питань цієї тематики сьогодні присвячено багато уваги вітчизняними вченими. Відмітимо праці: Береславської О.І. [1], Дзюблюка О. В. [2], Коваленко М. О. [3], Ларіонової К. Л. [4], Матвєєва В.В. [5], Гайдаржійської О.М. [5]. Віддаючи належне доробкам вітчизняних дослідників, слід зазначити, що потреба вивчення питання щодо сучасних тенденцій депозитної діяльності банків залишається

Банківська система та страхування

актуальною.

Зважена і гнучка політика у галузі управління депозитними ресурсами банківської установи є безперечною умовою її успішної діяльності на ринку (конкурентоспроможності, стабільності, прибутковості, довіри). Відзначимо, що депозитний ринок відіграє важливу роль в насиченні економіки фінансовими ресурсами.

Ефективна діяльність банківських установ залежить від формування ним зваженої і достатньої ресурсної бази, тобто сукупності фінансових ресурсів, які надходять у розпорядження установи з різних джерел і спрямовуються для здійснення активних операцій.

Оцінимо структуру пасивних операцій АТ "УкрСиббанк" за 2016-2018 роки [6] (рис. 1) для того, щоб визначити місце депозитних ресурсів в загальній кількості пасивів банківської установи.

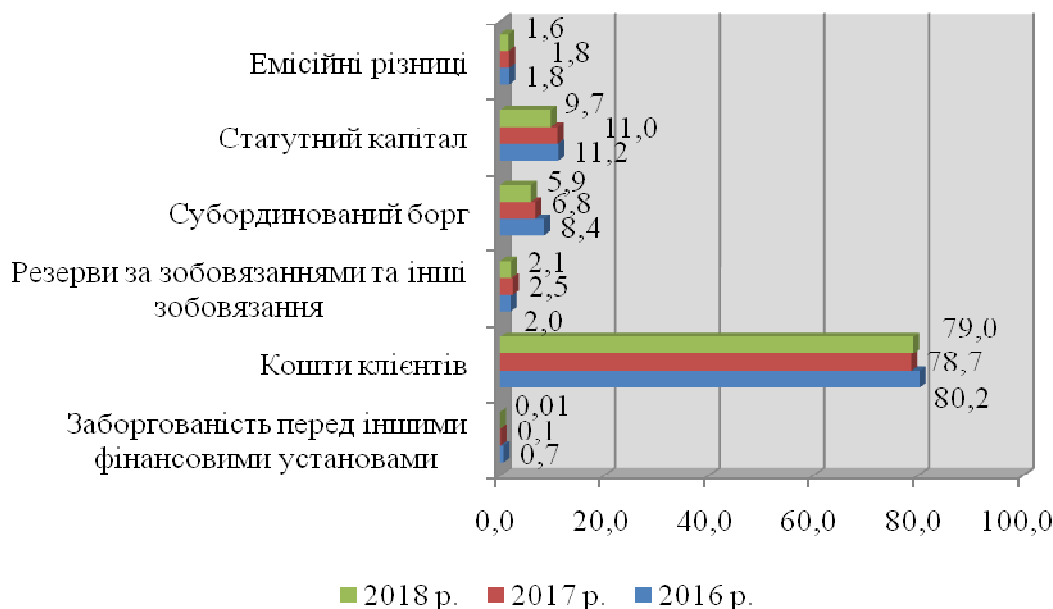

Рис. 1. Гістограма структури пасивних операцій АТ "УкрСиббанк" в 2016-2018 рр., %

Зазначимо, що найбільша частка в загальній структурі пасивів АТ «УкрСиббанк» належить коштам клієнтів, частка яких у 2016 році склала – 80,2%, у 2017 році – 78,7%, у 2018 році – 79%.

Проведемо детальний аналіз динаміки депозитних ресурсів АТ «УкрСиббанк» за 2016-2018 рр. на основі консолідованої річної фінансової звітності банку (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка коштів клієнтів АТ «УкрСиббанк» за 2016-2018 рр.

млн.грн.

Найменування статті	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення, млн.грн.		
				2017/ 2016	2018/ 2017	2018/ 2016
1	2	3	4	5	6	7
Кошти корпоративних клієнтів:	16385,7	13244,8	26306,5	-3140,9	13061,7	9920,8
Поточні рахунки/рахунки до запитання	8539,6	10196,8	22273,3	1657,2	12076,5	13733,7
Строкові кошти	7846,1	3048	4033,2	-4798,1	985,2	-3812,9
Кошти роздрібних клієнтів:	19992,8	22956,5	14792,5	2963,7	-8164,0	-5200,3
Поточні рахунки/рахунки до запитання	17728,6	21339,7	13354,1	3611,1	-7985,6	-4374,5

Продовження табл. 1.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Банківська система та страхування

Строкові кошти	2264,2	1616,8	1438,4	-647,4	-178,4	-825,8
<i>Всього поточних рахунків/рахунків до запитання</i>	<i>26268,2</i>	<i>31536,5</i>	<i>35627,4</i>	<i>5268,3</i>	<i>4090,9</i>	<i>9359,2</i>
<i>Всього строкових коштів</i>	<i>10110,3</i>	<i>4664,8</i>	<i>5471,6</i>	<i>-5445,5</i>	<i>806,8</i>	<i>-4638,7</i>
Всього коштів клієнтів	36378,5	36201,3	41099,0	-177,2	4897,7	4720,5

Показники таблиці 1, складеної на основі додатків демонструють, що обсяг коштів клієнтів протягом 2016-2018 років збільшувався в динаміці, так у 2016 році становив –36378,5 млн. грн., у 2017 році 36201,3 млн. грн., а у 2018 році – 41099,0 млн. грн. Показники 2017 року в порівнянні з 2016 роком зменшилися на 177,2 млн. грн. Абсолютне відхилення коштів клієнтів у 2018 році в порівнянні з показником минулого року становило - 4897,7 млн. грн. У 2018 році в порівнянні з показниками 2016 року – абсолютне відхилення збільшилося на - 4720,5 млн. грн.

Розглянемо динаміку коштів корпоративних клієнтів протягом періоду аналізу (рис.2.). У 2016 році їх обсяг склав – 16385,7 млн. грн., а у 2017 році – 13244,8 млн. грн., а у 2018 році 26306,5 млн. грн. В 2017 році в порівнянні з показником минулого року негативне абсолютне відхилення по даних коштах становило 3140,9 млн. грн., а у 2018 році в порівнянні з показником 2017 року абсолютне відхилення зросло на 13061,7 млн. грн., а в порівнянні з показником 2016 року – абсолютне відхилення збільшилося на 9920,8 млн. грн.

Здійсимо моніторинг динаміки коштів роздрібних клієнтів протягом періоду оцінки. В 2016 році їх обсяг становив – 19992,8 млн. грн., у 2017 році – 22956,5 млн. грн., у 2018 році 14792,5 млн. грн. У 2017 році в порівнянні з показником 2016 року позитивне абсолютне відхилення по даних коштах становило - 2963,7 млн. грн. В 2018 році в порівнянні з показниками 2016 року – абсолютне відхилення зменшилося на -5200,3 млн. грн.

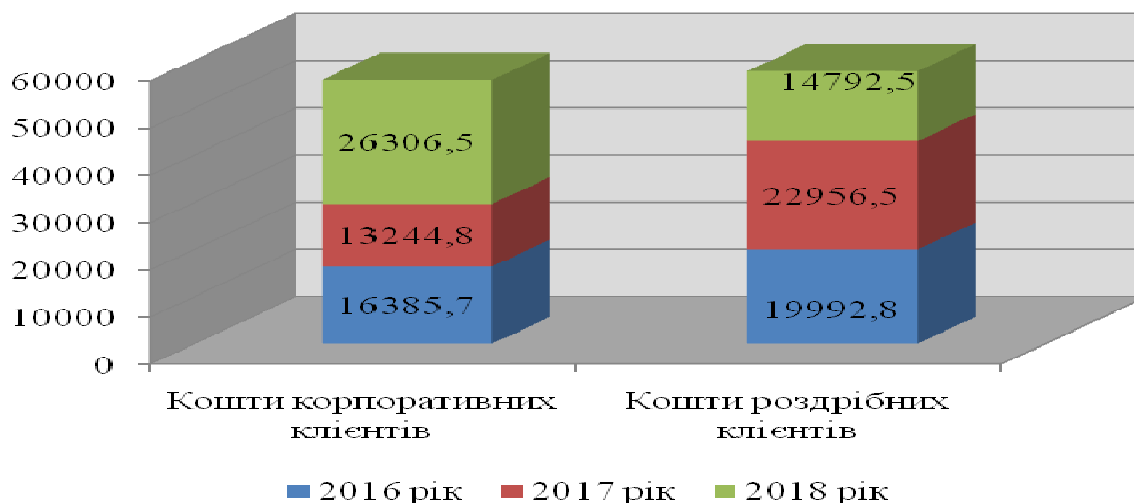

Рис. 2. Діаграма динаміки коштів клієнтів АТ «УкрСиббанк» за 2016-2018 рр., млн. грн.

Оцінимо детально розподіл коштів за галузями економіки за 2016-2018 роки. Розглянемо детально динаміку (див. табл. 2.).

Таблиця 2.

Динаміка коштів клієнтів АТ «УкрСиббанк» за галузями економіки у 2016-2018 роках, млн. грн.

Галузь	Роки			Абсолютне відхилення, млн.грн.		Відносне відхилення, %	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р/ 2017 р.	2018р./ 2016 р.	2018 р/ 2017 р.	2018р./ 2016 р.
Фізичні особи	11554,4	12654,7	11861,9	-792,8	307,5	-6,3	2,7
Виробництво	6217,4	8234,5	9176,8	942,3	2959,4	11,4	47,6
Комерція та торгівля	12683,6	11516,3	13302,7	1786,4	619,1	15,5	4,9
Фінансові послуги	2735,7	1323,6	1568,6	245,0	-1167,1	18,5	-42,7

Банківська система та страхування

Транспорт і зв'язок	2486,9	1157,3	1434,8	277,5	-1052,1	24,0	-42,3
Послуги культури і освіти	497,4	681,9	1395,6	713,7	898,2	104,7	180,6
Інше	203,1	632,9	2358,6	1725,7	2155,5	272,7	1061,3
Всього коштів клієнтів	36378,5	36201,3	41099,0	4897,7	4720,5	13,5	13,0

Бачимо, що сума коштів фізичних осіб в 2016 році становила – 11554,4 млн.грн., в 2017 році – 12654,7 млн. грн., а в 2018 році 11861,9 млн. грн. Так позитивне абсолютне відхилення протягом 2016-2018 рр. склало – 2,7% або - 307,5 млн. грн.

Обсяг ресурсів виробничої галузі в 2016 році становив – 6217,4 млн. грн., в 2017 році становив – 8234,5 млн. грн., а в 2018 році – 9176,8 млн. грн. Відносне відхилення по виробництву протягом досліджуваного періоду становило 47,6%, (абсолютне – 2959,4 млн. грн.).

Від комерції та торгівлі у 2016 році надійшло коштів у сумі – 12683,6 млн. грн., в 2017 році – 11516,3 млн. грн., а в 2018 році – 13302,7 млн. грн. Відносне відхилення протягом періоду оцінки становило – 4,9 % (абсолютне – 619,1 млн. грн.).

З галузі фінансових послуг надійшло фінансових ресурсів у 2016 році – 2735,7 млн.грн., у 2017 році їх обсяг становив – 1323,6 млн.грн., а у 2018 році 1568,6 млн.грн. Спостерігаємо негативне відносне відхилення протягом періоду оцінки, яке склало 42,7 % (абсолютне – 1167,1 млн.грн.).

Обсяг ресурсів від галузі транспорту і зв'язку в 2016 р. становив –2486,9 млн.грн., в 2017 році – 1157,3 млн.грн., а у 2018 році їх обсяг склав - 1434,8млн.грн. Відносне відхилення по даній категорії протягом аналізованого періоду склало 42,3 %.

Констатуємо, що найбільша питома вага в загальній структурі коштів клієнтів АТ "УкрСиббанк" у 2018 році належить галузі комерція і торгівля – 32,4 %. Далі – кошти фізичних осіб – 28,9%. А на третьому місці – кошти виробничої галузі – 22,3 %.

Починаючи з 2016 року УкрСиббанк поступово знижував процентні ставки за вкладами у національній валюті. Зростання відсотків відбулось лише в грудні 2018 року, коли проценти на 3 місяці зросли до найвищого значення за увесь період – 12 % річних. Прибутковість річного вкладу в порівнянні з початку 2016 року була знижена приблизно у два рази. АТ "УкрСиббанк" з 15.12.2016 р. відмовився від залучення депозитів населення у доларах США та євро [6].

Основними напрямками модифікації та підвищення ефективності депозитної політики банків має стати запровадження та розширення інноваційних банківських послуг, що поєднується з постійним вдосконаленням традиційних напрямів обслуговування клієнтів, а саме [1]: відновлення довіри вкладників до банків; модернізація депозитної політики на засадах сучасних запитів (постійний аналіз ринку депозитних ресурсів та адаптації до умов його функціонування; формування банками адекватних процентних ставок за депозитними залученнями; оптимізація спектру депозитних послуг шляхом широкого використання інноваційних інструментів залучення вкладів (мультивалютних, індексованих, гібридних, умовних, спеціальних накопичувальних та структурованих) ; підвищення зацікавленості у розміщенні коштів на вкладних рахунках (комплексне обслуговування клієнтів шляхом надання додаткових видів послуг за вкладами, зміна підходу до якості обслуговування клієнтів через запровадження та оновлення сучасних нових інформаційних технологій у банківській сфері).

Список використаних джерел:

1. Береславська О.І. Депозитні операції банків України: сучасний стан та напрями розвитку. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/25073>.
2. Дзюблюк О. В. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики [Текст] : монографія / О. В. Дзюблюк, Ю. М. Галіцейська. – Тернопіль: Астон. – 2012. – 242 с.
3. Коваленко М. О. Депозитна політика банків України та її вплив на ефективність залучення депозитних ресурсів / М. О. Коваленко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 2. – С. 39–44.
4. Ларіонова К. Л. Аналіз та тенденції розвитку депозитного ринку України / Ларіонова К. Л., Донченко Т. В.// Вісник Хмельницького національного університету. – 2019. – № 2. – С. 159-167.
5. Матвеев В.В. Дослідження депозитного портфелю як інструменту ресурсної політики банку / Матвеев В.В., Гайдаржийська О.М., Василенко В.В // Молодий вчений. - № 3 (55). - 2018. - С. 660-664.
6. Офіційний сайт АТ УкрСиббанк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrsibbank.com/>

ШЛЯХИ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Гречко Д., 2 курс (ос «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Рошило В.І.

У статті обґрунтовано євроінтеграційні наміри України та виокремлено найважливіші проблеми, які мають бути вирішені в ході трансформації банківської системи України у контексті європейської інтеграції. Виявлено, що інновації в системі управління банків України займають одну з провідних ролей та забезпечують їх сталий розвиток. Завдяки інноваціям фінансово-кредитні установи України можуть вловлювати позитивні та нові тенденції, що відбуваються на ринку банківських послуг не тільки вітчизняному, а й виходити за його межі.

In the article grounded eurointegration intentions of Ukraine and major problems which must be decided during

Банківська система та страхування

transformation of the banking system of Ukraine in the context of European integration are selected. It is discovered that innovations in control system banks of Ukraine occupy one of leading roles and provide them steady development. Due to innovations finansovo-kreditni establishments of Ukraine can catch positive and new tendencies, which take place at the market of bank services not only to domestic but also to go beyond his limits.

В умовах сьогодення наша держава наполегливо бажає наблизитися до європейських стандартів. Ця тенденція прослідковується не тільки в суспільному, політичному та економічному напрямках, а й у фінансовому. Наша банківська система зазнає невпинних процесів, таких як транснаціоналізація банківського капіталу, посилення глобалізації конкуренції, вихід на світову банківську арену нових потужних гравців. Саме тому надзвичайно важливим напрямком для нашої держави сьогодні є вибір оптимальних механізмів, напрямів і форм інтеграції української банківської системи до європейського банківського простору, що обумовлює актуальність наукового пошуку.

З метою утримання довіри з боку клієнтів та задоволення їх потреб банки постійно повинні покращувати якість надання послуг, чому сприяє активне впровадження інновацій.

Питанням розвитку банківської системи в умовах європейської інтеграції присвячували свої публікації такі провідні вітчизняні науковці, як Н. М. Волоснікова, Н. Б. Зубрицька, О. В. Іваницька, К. А. Івченко, А. О. Петрова, Н. М. Рудік та інші. Проте, через постійні зміни, які супроводжують не тільки стан національної банківської системи, а й держави в цілому, існує необхідність постійного наукового обґрунтування процесів трансформації банківської системи до стандартів ЄС, що спричинило вибір теми публікації.

Банківська система посідає чільне місце в економічному розвитку кожної держави. Як важливий інструмент грошово-кредитного регулювання економіки, банківська діяльність сприяє мобілізації та використанню грошових ресурсів, забезпечує виконання фінансових зобов'язань, визначає динаміку інвестиційного процесу. Ефективно організована банківська система є запорукою сталого економічного зростання. Сучасний стан фінансової системи обумовлює необхідність пошуку нових підходів в правовому регулюванні діяльності комерційних банків для забезпечення їх стабільного розвитку, мобільності, отримання конкурентних переваг на ринку банківських послуг.

Євроінтеграційні наміри України внесли зміни до розвитку її економіки і зокрема до фінансової сфери. Суттєво ці зміни торкнулись розвитку банківської системи, яка є системоутворювальною ланкою фінансово-кредитного ринку. Суть цих змін проявляється у збільшенні присутності іноземних банків, необхідності імплементації норм банківського законодавства, чинних в ЄС, та європейських методів ведення банківського бізнесу у вітчизняну практику. Для того, щоб забезпечити ефективне функціонування банківської системи України в умовах посилення євроінтеграційних процесів, необхідно дослідити особливості сучасного етапу її розвитку, дослідити вплив на її роботу іноземного капіталу. Усе це зумовлює актуальність розроблення проблематики ефективного розвитку банківської системи України в умовах європейської інтеграції [3, с. 196].

Щоб інтегруватися у Європейське співтовариство, Україні необхідно суттєво змінити процес реалізації економічної та фінансової політики. Потрібно відмовитися від протекціоністських заходів у сфері експортно-імпорتنих операцій, легалізувати тіньову економіку, дотримуватися вимог щодо захисту прав людини. Найбільші зміни мають відбутися на фінансовому ринку. Необхідно змінити інструментарій регулювання валютного ринку та створити умови для злиття нашого фінансового ринку з глобалізованим світом. Це може докорінно змінити ринок фінансових послуг у країні та особливо банківську систему [7, с. 283].

Дослідження сучасного стану та перспектив розвитку банківської системи України потребує виділення найважливіших проблем, що мають бути вирішені в ході її трансформації у контексті європейської інтеграції [2]:

- високий ступінь невідповідності між формами власності та рівнями ефективності діяльності в банківській та виробничо-промисловій сферах;
- нераціональна територіальна структура – висока концентрація банків, а отже, і наявність відчутної конкуренції у великих торговельно-промислових центрах та практично повний монополізм двох-трьох банків у менш розвинених регіонах;
- недостатність правової бази в сфері фінансової діяльності в цілому (захист інтересів клієнтів, механізм банкрутства, злиття банківського та промислового капіталу, трастові операції, венчурний бізнес, небанківські фінансово-кредитні інститути), а також практична відсутність податкових та інших регулюючих важелів у плані стимулювання інвестиційної діяльності;
- диверсифікації банківських операцій;
- незначна участь іноземного капіталу, іноземних банків та їх філіалів, що істотно обмежує притік іноземних інвестицій.

Для України важливою передумовою зміцнення національної банківської системи є фінансова транснаціональна консолідація, яка останніми роками відбувається у світі, вже привела до виокремлення приблизно 20 транснаціональних банків, які мають найпотужнішу ресурсну базу та домінують на світовому ринку фінансових послуг [10, с.24].

Основними чинниками фінансової консолідації є прагнення досягнути:

- зменшення податкових зобов'язань, ефективнішого розміщення ресурсів;
- збільшення прибутку завдяки диверсифікації продуктів та універсалізації банківської діяльності;
- диверсифікації кредитних ризиків;
- оптимізації організаційної структури та структури менеджменту [7, с. 282-283].

У Європейському Союзі на сучасному етапі відбувається повна консолідація зусиль, проте переважно з боку держав. Найпотужнішим кроком у цьому напрямку є створення Європейського банківського союзу, який базуватиметься на трьох опорах:

І. Єдиний механізм банківського нагляду (ЄМБН). Створений постановою Ради ЄС від 15 жовтня

Банківська система та страхування

2013 р. (набув чинності 4 листопада 2013 р.) у складі ЄЦБ та органів фінансового контролю держав-членів з метою виконання конкретних наглядових і регуляторних завдань, пов'язаних з фінансовою стабільністю найбільших і найважливіших банків єврозони.

II. Єдиний механізм роботи з проблемними банками (ЄМРПБ). ЄМРПБ покликаний забезпечити ефективне вирішення серйозних фінансових проблем, з якими можуть зіткнутися банки. У випадку транскордонних банкрутств цей механізм буде набагато ефективнішим за мережі відповідних національних органів, що дозволить уникнути ризиків поширення кризових явищ. Наприкінці березня 2014 р. Європейський Парламент і Рада ЄС підтримали пропозицію Комісії щодо створення ЄМРПБ, який почав функціонувати з 1 січня 2015 р. (функції реорганізації банків та залучення тримачів облігацій в процес надання екстреної фінансової допомоги здійснюються з 1 січня 2016 р.).

III. Програма гарантування депозитів. Для забезпечення середньо-строкової фінансової підтримки банку, який продовжує працювати під час своєї реструктуризації, постановою про ЄМРПБ засновано Єдиний фонд підтримки проблемних банків (ЄФПБ), який фінансують всі банки держав-членів – учасників ЄМРПБ. Цільовий рівень ЄФПБ становить близько 1% від гарантованих депозитів банків Банківського союзу впродовж восьмирічного періоду (близько 55 млрд. євро). Протягом цього перехідного періоду ЄФПБ складається з національних відділень, ресурси яких поступово стануть спільними протягом восьми років, починаючи з 40% цих ресурсів протягом першого року [9, с. 40-41].

Задля трансформації банківської системи України у контексті європейської інтеграції необхідно здійснити наступні заходи:

- зосередити зусилля НБУ на виконання його головної функції – грошово-кредитної політики та забезпеченні стабільності національної валюти, що послугує передумовою економічного зростання і банківської системи зокрема, і країни загалом;
- забезпечити впровадження плаваючого обмінного курсу з метою подолання диспропорцій між безготівковим та готівковим курсами, а також лібералізацію валютного ринку;
- забезпечувати постійне збільшення обсягів золотовалютних резервів;
- забезпечити створення відповідних умов з метою зменшення цін на кредитні ресурси;
- поступово посилювати налагодження тісних зв'язків з керівними ланками Європейського Центрального Банку, а також з центральними банками країн ЄС з питань реалізації монетарної політики, банківського нагляду і банківського регулювання;
- забезпечити повне сприяння вільному руху капіталу та послуг;
- провести імплементацію правової бази діяльності банків України до директив ЄС;
- здійснювати стимулювання розвитку фондового ринку;
- забезпечити збільшення рівня капіталізації вітчизняних банків;
- забезпечити збільшення сум відшкодування за вкладами фізичних осіб через нарощення капіталу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
- запровадити ефективну процедуру протидії щодо «відмивання» брудних коштів;
- забезпечити створення сприятливих умов задля підвищення прозорості банківських операцій;
- здійснити вдосконалення системи банківського нагляду в Україні;
- забезпечити створення умов для безперешкодного функціонування філій іноземних банків в Україні;
- здійснювати модернізацію та збільшення асортименту банківських продуктів;
- модернізувати процедуру інформування відповідних органів щодо протидії легалізації, відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, відповідно до європейських норм.

Отже, забезпечивши реалізацію та функціонування вищезазначених елементів механізму, банківська система України зможе впевнено інтегруватися у європейський банківський простір.

Інтеграція України та банківського сектору в європейський простір вимагає від України швидкого проведення економічних реформ. Основними напрямками економічної політики уряду України мають бути:

I напрям. Створення ефективної ринкової економіки, зокрема:

- забезпечення макроекономічної стабільності;
- проведення структурних реформ;
- створення передумов для організації зони вільної торгівлі;
- формування ринкового підприємницького середовища;
- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- розвиток конкуренції.

II напрям. Забезпечення подолання конкурентного тиску з боку ЄС, зокрема:

- зосередження інвестиційних ресурсів та конкурентоспроможних технологій насамперед у тих сферах національної економіки, де створено умови для отримання порівняльних переваг на зовнішньому ринку;
- зниження матеріально- та енергозатратності виробництва;
- поліпшення експортної складової економіки та її диверсифікація;
- підвищення кваліфікаційного рівня працівників [3].

Слід зазначити, що станом на сьогодні основний суб'єкт банківської діяльності – НБУ зазнає трансформаційних змін. Такі зміни є необхідними, оскільки вони приведуть до скорочення коштів на утримання апарату НБУ, а також оптимізують як організаційну структуру, так і роботу.

Список використаних джерел:

1. Банки у 2016 році розподілятимуться на групи за новими критеріями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=25852020
2. Волоснікова Н. М. Проблема банківської системи України та шляхи їх вирішення на макроекономічному рівні / Н. М. Волоснікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/248>

Банківська система та страхування

3. Зубрицька Н. Б. Запровадження європейського досвіду до реалізації державного регулювання розвитку банківської системи в Україні / Н. Б. Зубрицька // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. – 2013. – Вип. 1. – С. 196-202.
4. Іваницька О. В. Вплив банківських стандартів Базель III на розвиток інноваційного підприємництва України / О. В. Іваницька // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2013. – № 10. – С. 462-466.
5. Івченко К. А. Щодо визначення банківської системи України / К. А. Івченко // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2012. – № 25. – С. 295-300.
6. Капитальные реформы Базеля [Электронный ресурс] // Украинский деловой журнал «Эксперт» від 22.11.2012. – Режим доступу: <http://www.expert.ua/articles/9/0/8236/>
7. Петрова А. О. Регулювання розвитку банківської системи України в умовах глобалізації економіки / А. О. Петрова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 2. – С. 282-285.
8. Процес трансформації Національного банку України триває [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=12955025&cat_id=12955022
9. Рудік Н. М. Банківський союз як ключовий етап поглиблення фінансової інтеграції в ЄС / Н. М. Рудік // Аспекти публічного управління. – 2014. – № 3-4. – С. 37-43.
10. Шавшуков В. М. Формирование сегмента глобальных финансов / В. М. Шавшуков. – СПб: Изд-во С.-Пб университета, 2009. – 259 с.

АНАЛІЗ ТРАДИЦІЙНИХ ПОСЛУГ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» І ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Демидасюк В., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування",
спеціалізація "Державні фінанси"
Наук. кер. - Простебі Л.І.

У статті здійснено аналіз традиційних послуг АТ КБ «ПриватБанк» за 2016-2018 роки. Проведено аналіз кредитів та авансів наданих клієнтам банку. Розглянуто основні аспекти депозитної діяльності банку. Визначено перспективні напрями розвитку ринку банківських послуг.

The article analyzes the traditional services of PrivatBank CB JSC for 2016-2018. The analysis of loans and advances provided to customers of the bank. The main aspects of the deposit activity of the bank are considered. Promising areas of development of the banking services market are identified.

Важливою умовою для забезпечення стабільного розвитку країни є надійність банківської системи. адже вона виступає посередником в перерозподілі капіталів. В умовах сучасності банківський сектор змушений пропонувати широкий спектр банківських послуг своїм клієнтам, як нових, так і різні варіації традиційних із застосуванням банківських інноваційних продуктів. Тому тема є актуальною.

Метою статті є моніторинг традиційних послуг АТ КБ «ПриватБанк» та визначення перспективних напрямів розвитку ринку банківських послуг.

Об'єктом дослідження є банківська діяльність щодо створення і надання банківських послуг.

Предметом дослідження є економічних відносин, що виникають в процесі функціонування традиційних банківських послуг на прикладі АТ КБ «ПриватБанк».

Дослідженнями діяльності ринку банківських послуг займалися багато вчених. Візнаємо праці: Герасимчук З. В. [1], Демків Ю. М. [2], Золотарьова О. В. [3], Зублюк О. Д. [4], Метлушко О.В. [5]. Проте ця тематика потребує додаткового дослідження, зокрема щодо інноваційної складової.

АТ КБ «ПриватБанк» є лідером на ринку банківських послуг в Україні. Банк продовжує кількісний та якісний розвиток послуг, що сприяє зростанню кількості активних карт на 4% із 19,6 млн (в 2017) до 20,4 млн в 2018. Кількість операцій в ТСО збільшилась на 22 млн., порівняно з 2017 роком (+1 803 на 1 термінал ТСО). Кількість операцій в АТМ за 2018 рік склала 433 млн. од. (59 тис. од. на 1 АТМ). Кількість клієнтів системи Приват24 збільшилась на +1,3 млн. (+18%). Загальна кількість платіжних терміналів Групи зросла із 145,1 до 174,1 тис. шт. у 2018. Мережа банкоматів (АТМ і ТСО) за 2018 рік склала 19,9 тис. шт. (54% по банківській мережі), при цьому встановлено 250 інноваційних банкоматів із функцією cash-recycling, що сприяють значному підвищенню якості послуг та оптимізації витрат на обслуговування банкоматів [6].

Проведемо аналіз динаміки кредитів та авансів наданих клієнтам АТ КБ «ПриватБанк» за 2016-2018 рр. (рис.1).

Сума всіх кредитів та авансів, наданих клієнтам за вирахуванням резерву на покриття збитків від знецінення у 2016 році становила – 32615,0 млн. грн., а у 2017 році – вже 38355,0 млн. грн. і у 2018 р. її обсяг досяг – 50140,0 млн. грн. Спостерігаємо значне зростання даного показника. Абсолютне відхилення за весь період моніторингу склало 17525,0 млн. грн. (відносне -53,7 %).

Вімітимо, що кредити, надані юридичним особам за період аналізу збільшилися в динаміці на 114,1 %. Видача кредитів фізичним особам за вказаний період теж зростала. Так, видача кредитних карток збільшилась на 129,4%; іпотечних кредитів на 42,9%; споживчих кредитів на 292%; на придбання автомобілів на - 25,8%; кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу на - 5757,0 млн. грн.

Банківська система та страхування

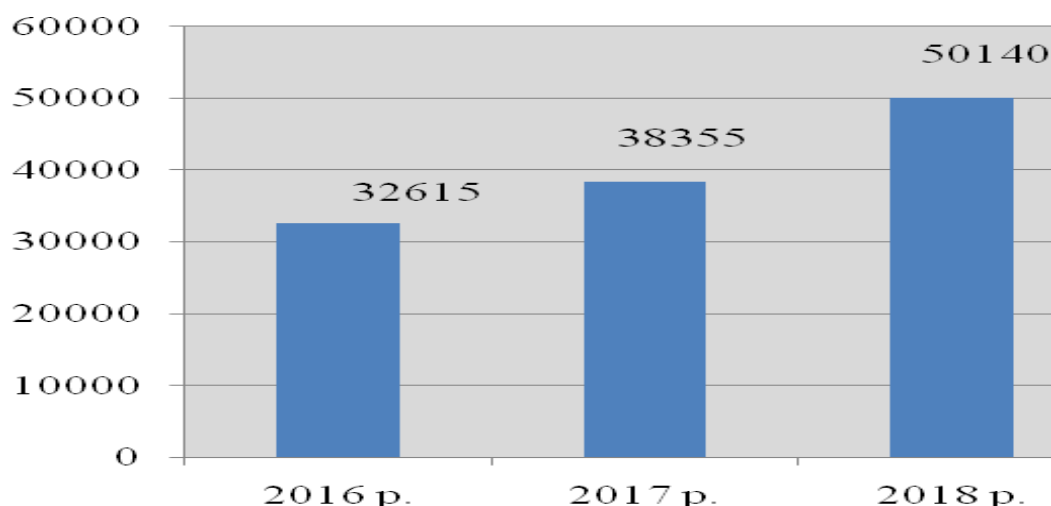

**Рис. 1. Динаміка кредитів та авансів наданих клієнтам
АТ КБ «ПриватБанк» у 2016-2018 рр. (млн. грн.)**

Динаміка клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» показана на рис. 2.

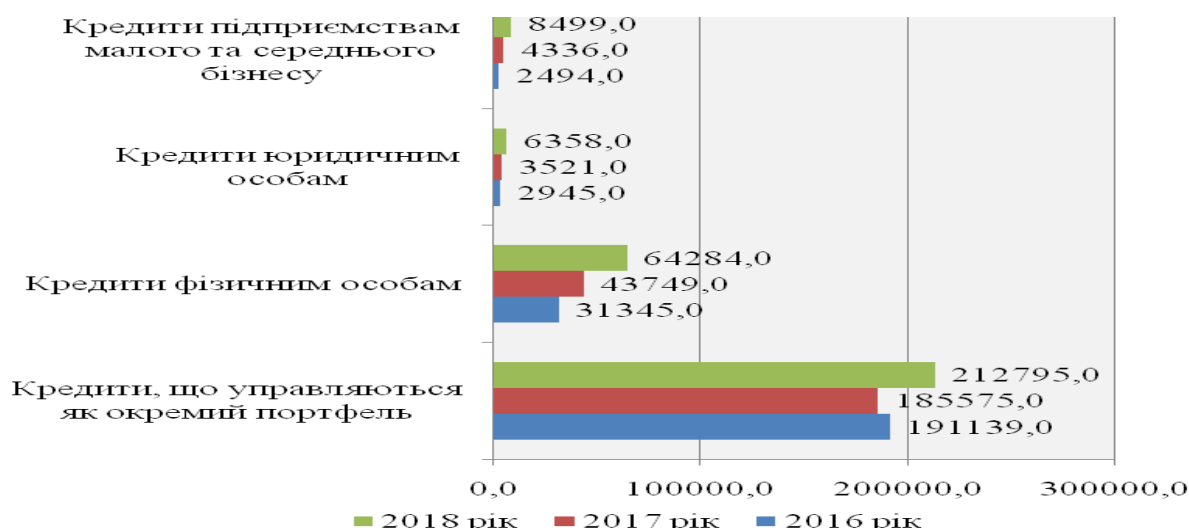

**Рис. 2. Клієнтський кредитний портфель
АТ КБ «ПриватБанк» у 2016-2018 рр. (млн.грн.)**

Концентрація у фізичних осіб: у 2016 році – 31345,0 млн.грн., у 2017 році – 43749,0 млн.грн., а у 2018 році було сконцентровано 64284,0 млн.грн. Позитивне абсолютне відхилення протягом аналізованого періоду склало 32939,0 млн.грн., відносно – 105,1 %.

В категорії кредити юридичним особам було сконцентровано у 2016 році – 2945,0 млн.грн., у 2017 році – 3521,0 млн.грн. та у 2018 р. - 6358,0 млн. грн. Позитивне абсолютне відхилення протягом аналізованого періоду склало 3413,0 млн.грн., відносно – 115,9 %.

В категорії кредити підприємств малого та середнього бізнесу було сконцентровано у 2016 році – 2494,0 млн.грн., а у 2017 році – 4336,0 млн.грн. та у 2018 р. - 8499,0 млн. грн.

Найбільша частка по структурі кредитного портфелю припадає на кредити, що управляються як окремий портфель і склала у 2016 році – 83,9 % та у 2017 році – 78,2 % та у 2018 р. - 72,9%. Концентрація у приватних осіб склала у 2016 році – 13,8% та у 2017 році – 18,4 % та у 2018 р. - 22,0%. Доля кредитів юридичним особам в загальній структурі кредитів у 2016 році склала - 1,3 %, у 2017 р. - 1,5% та у 2018р. - 2,2%. Частка кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу в загальній структурі кредитів у 2016 році склала - 1,1 %, у 2017 р. - 1,8% та у 2018 р. - 2,9%.

Кредитна політика та процедури затвердження кредитів АТ КБ «ПриватБанк» базуються на чітких інструкціях відповідно до положень НБУ.

Приватбанк займає 9 місце серед 50 банків за динамікою депозитного портфелю з коефіцієнтом 47,9 зі 100 можливих.

Проаналізуємо кошти клієнтів банку за 2016-2018 рр.(рис. 3.)

Банківська система та страхування

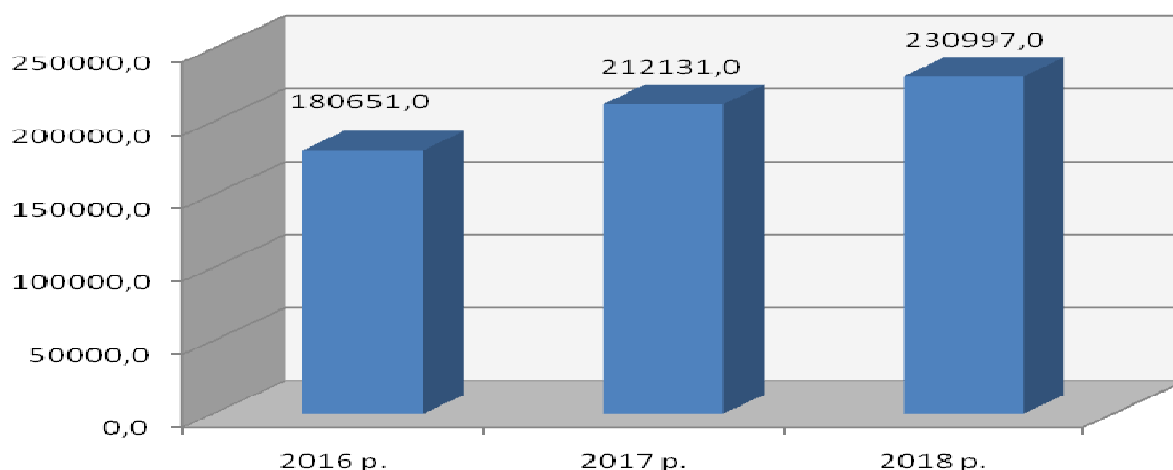

Рис. 3. Інфографіка динаміки коштів клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2016-2018 рр. (млн. грн.)

Можемо відмітити, що сума коштів клієнтів протягом 2016-2018 років зростала в динаміці, так, у 2016 році вона становила –180651,0 млн. грн., в 2017 році - 212131,0 млн. грн. та у 2018 році становила – 230997,0 млн. грн. Абсолютне відхилення по даних коштах у 2018 році в порівнянні з попереднім періодом становило 18866,0 млн. грн., а якщо порівняти з показниками 2016 року – абсолютне відхилення збільшилося на 50346,0 млн. грн.

Розглянемо детальніше розподіл коштів клієнтів за галузями економіки протягом 2016-2018 років (див. табл. 1.).

Таблиця 1.

Динаміка коштів клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» за галузями економіки у 2016-2018 роках (млн. грн.)

Галузь	Роки			Абсолютне відхилення, млн.грн.		Відносне відхилення, %	
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р/ 2017 р.	2018р./ 2016 р.	2018 р/ 2017 р.	2018р./ 2016 р.
Фізичні особи	150726,0	171011,0	182670,0	11659,0	31944,0	6,8	21,2
Сфера послуг	6620,0	7517,0	11129,0	3612,0	4509,0	48,1	68,1
Торгівля	9133,0	9952,0	7533,0	-2419,0	-1600,0	-24,3	-17,5
Виробництво	2203,0	2571,0	3303,0	732,0	1100,0	28,5	49,9
Сільське госп.	1612,0	1365,0	1105,0	-260,0	-507,0	-19,0	-31,5
Транспорт та зв'язок	2471,0	1208,0	732,0	-476,0	-1739,0	-39,4	-70,4
Підприємства державної власності	0,0	40,0	178,0	138,0	178,0	345,0	
Машинобудування	308,0	319,0	174,0	-145,0	-134,0	-45,5	-43,5
Інше	7578,0	18148,0	24173,0	6025,0	16595,0	33,2	219,0
Всього коштів	180651,0	212131,0	230997,0	18866,0	50346,0	8,9	27,9

Протягом 2016-2018 рр. обсяг коштів фізичних осіб збільшився на 21,2%; сума коштів виробничої галузі збільшилася на 49,9%; обсяг коштів торгівлі у зменшився на 17,5%; обсяг коштів сфери послуг зріс на 68,1 %; сума коштів транспорту і зв'язку зменшилася на 70,4 %; сума коштів сільського господарства зменшилася на 31,5%; обсяг коштів машинобудівної галузі зменшився на 43,5%; сума коштів інших галузей зросла на 219 %.

На рис. 4. показано структуру коштів клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» за галузями економіки у 2018 році.

Банківська система та страхування

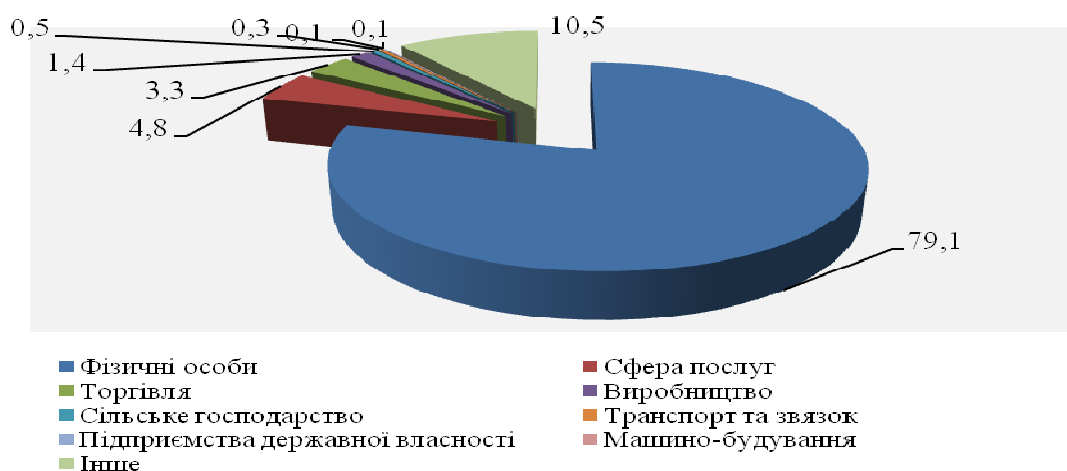

Рис. 4. Структура коштів клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» у 2018 році, %

Відзначимо, що найбільша питома вага в загальній структурі коштів клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» у 2018 році належить фізичним особам - 79,1 %. На другому місці кошти сфери послуг - 4,8%. А на третьому місці - кошти галузі торгівлі - 3,3 %. Тоді, як іншим галузям в загальній структурі коштів клієнтів належить 10,5 %.

Діапазон банківських послуг пропонується майже всіма банками, а перелік їх швидко збільшується. Вважаємо, що в умовах зростаючої конкуренції між банками, доцільно пропонувати як нові, так і різні варіації традиційних банківських продуктів на ринку банківських послуг із застосуванням банківських інноваційних продуктів.

АТ КБ «Приватбанк» є одним із найбільш інноваційних банків в Україні, що визнано не тільки в Україні, а й за її межами. Найбільш поширеною інновацією серед населення є «Приват24» [6].

Ефективність діяльності та конкурентоспроможність будь-якого комерційного банку більшою мірою забезпечується упровадженням таких новітніх послуг комерційних банків, як факторинг, торговий еквайринг, центри самообслуговування, кеш-менеджмент, соціально орієнтовані послуги та використанням інноваційних технологій.

До найбільш перспективних для більш активного застосування у вітчизняній практиці банківських послуг, які вже давно широко застосовуються у банківських установах провідних країн світу, можна віднести [4, с. 24]: трастові (довірчі) послуги, послуги зі збереження цінностей із наданням клієнтам у розпорядження сейфа і з прийняттям цінностей клієнта на збереження без їх доступу, консультаційні та інформаційні послуги зі створенням певної міжбанківської бази даних, гарантійні та посередницькі послуги, факторингові та лізингові операції, форфейтинг, тощо. Також перспективним на ринку банківських послуг можна вважати їхню модифікацію. Вона може здійснюватися шляхом надання їх на новій технологічній основі: з використанням систем віддаленого доступу - інтернету, засобів мобільного зв'язку - послуга SMS-банкінг, через банкомати - надання пластикових карт тощо.

Найбільш цікавими перспективними банківськими інноваціями, які могли б бути започатковані в Україні, слід уважати [3, с. 114]:

1. Депозитний проект SmartyPig від WestBank (Великобританія), який побудований за принципом соціальної мережі, де треба зареєструватися, виставити цілі, на які призначено вклад, запросити друзів.
2. Проект Keep the change від Bank of America, згідно з яким банк у процесі покупки округлює суму, а різницю залишає клієнту на окремому ощадному рахунку.
3. IBC Bank (Канада), що пропонує своїм клієнтам нову кредитну карту - «Ко-бренд» у співробітництві з відомою мережею ресторанів Tim Hortons. При здійсненні покупки або оплати рахунку в ресторані клієнт обирає потрібну йому кнопку і проводить платіж.
4. Сервіс P2P-перекази через мобільний телефон, який представлений на ринку банківських послуг як Oborau, Hal-Cash от Bankinter, POPmoney от PNCBank. Суть його полягає в тому, що для переказу грошей не потрібно знати прізвище, банк та номер рахунку. Все, що потрібно, - це зареєструватися в проєкті P2P-переказів і відправити гроші, натиснувши кнопки на телефоні. Якщо телефон уже є в системі і він прив'язаний до рахунку в банку, то гроші придуть на нього, а якщо номери в системі немає, то рахунок буде відкрито автоматично.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук З. В. Розвиток регіональних ринків банківських послуг: теорія, методологія, практика : монографія / Зоряна Вікторівна Герасимчук, Олена Костянтинівна Гоманюк. - Луцьк : Вежа-Друк, 2016. - 324 с.
2. Демків Ю. М. Управління якістю банківських послуг : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». - Сумський державний університет, Суми. - 2019. - с. 281.
3. Золотарьова О. В. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх впровадження в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Золотарьова, А. А. Чекал // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2016. - Вип. 16. Ч. 1. - С. 112-115. - Режим доступу : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_16/1/29.pdf.
4. Зублюк О. Д. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегічного розвитку в Україні // О. Д. Зублюк // Банківська справа. - 2006. - № 5/6. - С. 23-25.
5. Метлушко О.В. Новітні банківські продукти і технології : навч. посіб. / О.В. Метлушко. - Тернопіль : Вектор, 2016. - 172 с.
6. Офіційний веб-сайт: Приватбанк - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://privatbank.ua/>

Банківська система та страхування

ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Дуридівка О.В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Табенська Ю.В.

У статті розкрито теоретичні засади функціонування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; висвітлено особливості відрахувань до Фонду, визнання банком неплатоспроможним; досліджено умови, при яких Фонд не здійснює виплату.

The article describes the theoretical principles of functioning of the Deposit Guarantee Fund; the peculiarities of payments to the Fund, recognition by the banks insolvent; the conditions under which the Fund does not make payments are investigated.

Актуальність дослідження. В умовах трансформації вітчизняної економіки до вимог ринкової системи господарювання особливої актуальності набули питання, пов'язані із захистом приватної власності населення.

Зазвичай основна увага приділялась розробленню механізмів захисту соціальних потреб непрацездатного населення, людей похилого віку та працівників, рівень доходу яких є меншим від встановлених державою норм і нормативів. Саме в цьому напрямі сформовано більшість соціальних програм України. Проте, як показав зарубіжний і вітчизняний досвід, цього недостатньо для ефективного розвитку національної економіки, оскільки сам підхід спрямований на виживання, а не на забезпечення ефективного розвитку, або навіть економічного зростання. Зважаючи на негативні тенденції, які спостерігаються в фінансовому середовищі країни розв'язання проблем, пов'язаних із забезпеченням мінімального рівня соціальних послуг, які незахищеним верствам населення надаються державою, безсумнівно, слід вважати важливою функцією держави як інституційної основи розвитку суспільства.

Але за останні роки ситуація змінилась на краще. І хоч Україна ще значно відстає від розвинутих держав світу за рівнем і якістю життя, оплати працюючого населення, акценти в соціальній політиці держави повинні зміститися в напрямках залучення всіх верств населення до розв'язання соціальних проблем розвитку суспільства. Але при цьому виникають нові проблеми, які потребують вирішення в умовах України. Однією з важливих для України проблем є забезпечення державою захисту приватної власності громадян.

Необхідність та актуальність розв'язання проблем, пов'язаних із удосконаленням захисту власності населення, знайшли висвітлення в публікаціях вітчизняних учених: І. Алексєєва, П. Беленького, О. Дзюбляка, М. Долішного, М. Козоріз, М. Крупки, А. Мороза, М. Савлука.

Проблеми захисту депозитних вкладень населення України висвітлено в роботах Н. Бондара, С. Власовича, А. Вожжова, О. Заруцької, Л. Конопацької, Т. Смовженко, Р. Тиркала, Н. Уманціва, О. Ходарчука. Слід зауважити, що питання захисту депозитних вкладень населення в банківських установах перебувають у центрі уваги зарубіжних фахівців. Зокрема, знайшли відображення в публікаціях Д. У. Блекуела, Ж. Гарсія, Р. Макдональда, Ф. С. Мишкіна та інших.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є поглиблення теоретичних положень, розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій щодо діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

Виклад основного матеріалу. В Україні питаннями захисту вкладів населення займається Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), який створений державою як державна неприбуткова організація. Функціонування цього Фонду підтвердило доцільність його створення та ефективність діяльності. Однак, як показали дослідження, виникла ціла низка проблем, які на теперішній час не задовольняють суспільство у сфері захисту власності та заощаджень населення. Розв'язання теперішніх проблем у сфері збереження заощаджень населення, яке воно довіряє фінансовим посередникам, потребує постановки нових завдань, поглиблених досліджень перспектив розвитку такого напрямку в державі. Недостатня розробленість проблем захисту власності, і перш за все заощаджень населення, які воно вкладає у вітчизняні банківські та інші фінансово-кредитні установи, що офіційно зареєстровані в державі, та актуальність їх розв'язання зумовили вибір теми і зміст дисертаційного дослідження.

Основним завданням Фонду є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. На виконання свого основного завдання Фонд у порядку, передбаченому законодавством, здійснює такі функції:

- 1) веде реєстр учасників Фонду;
- 2) акумулює кошти, отримані з джерел, здійснює контроль за повнотою і своєчасністю перерахування зборів кожним учасником Фонду;
- 3) інвестує кошти Фонду в державні цінні папери України;
- 4) здійснює заходи щодо організації виплат відшкодувань за вкладами у строки, визначені нормами чинного законодавства;
- 5) здійснює регулювання участі банків у системі гарантування вкладів фізичних осіб;
- 6) бере участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією Національного банку України;
- 7) застосовує до банків та їх керівників відповідно фінансові санкції і накладає адміністративні штрафи;
- 8) здійснює процедуру виведення неплатоспроможних банків з ринку, у тому числі шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банків, організовує відчуження всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку, продаж неплатоспроможного банку або створення та продаж перехідного банку;
- 9) здійснює аналіз фінансового стану банків з метою виявлення ризиків у їхній діяльності та

Банківська система та страхування

прогнозування потенційних витрат Фонду на виведення неплатоспроможних банків з ринку та відшкодування коштів вкладникам.

10) здійснює заходи щодо інформування громадськості про функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників, підвищення рівня фінансової грамотності населення, тощо;

14) вивчає та аналізує тенденції розвитку ринку ресурсів, залучених від вкладників учасниками Фонду.

Спеціальні функції Фонду характеризують особливості практичного впливу управлінської діяльності Фонду за різними напрямками.

Функції стимулювання і мотивація є взаємопов'язаними функціями, адже з одного боку, діяльність Фонду сприяє зміцненню довіри до банківської системи і таким чином стимулює збільшення обсягів залучених коштів до установ банків. З іншого боку, завдяки діяльності Фонду у фізичних осіб є додаткова мотивація при виборі як засобу заощадження та інвестування коштів саме вкладів у банки.

Сутність контрольної функції Фонду виражається в тому, що Фонд здійснює контроль за повнотою і своєчасністю перерахування зборів кожним учасником Фонду та бере участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією Національного банку України, здійснює перевірки банків щодо дотримання законодавства про систему гарантування вкладів фізичних осіб [3].

Функція моніторингу полягає у постійному відстеженні інформації щодо діяльності банків, дотримання банками відповідного законодавства та своєчасності перерахування коштів Фонду. Реалізація даної функції покладена на департамент моніторингу діяльності банків та Відділ економічного аналізу та поточного моніторингу.

Моніторингова діяльність Фонду має на меті розпізнавання початкової стадії процесів, які переростають в неплатоспроможність банків, прийняття оперативних заходів, направлених на обмеження величини ризику, які приймаються Фондом, та підвищення надійності ступеня захисту вкладів громадян. Моніторинг здійснюється дистанційно і передбачає аналіз вкладних операцій та фінансового стану учасників (тимчасових учасників) Фонду [2].

Функція планування реалізується Фондом у наступних напрямках:

- розробка плану підготовки регуляторних актів та змін до них;
- розробка основних напрямів реалізації кадрової політики Фонду;
- планування необхідного обсягу матеріально-технічного забезпечення;
- розробка плану основних напрямків інформаційної політики Фонду;
- планування заходів щодо міжнародної співпраці Фонду;
- планування джерел надходження та витрачання коштів Фонду;
- розробка заходів щодо реалізації контрольної функції Фонду (плани перевірок);
- планування заходів щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку;
- розробка плану виплат гарантованих сум за вкладами фізичних осіб.

За результатами своєї діяльності Фонд щорічно складає річний звіт, який включає звіт про діяльність Фонду за звітний рік та фінансову звітність, яка оприлюднюється в газетах «Урядовий кур'єр», «Голос України». Річний звіт оприлюднюється на офіційній сторінці Фонду в мережі [4].

Фонд є державною установою, юридичною особою, тому ведення обліку є обов'язковим, організація обліку і аудиту Фонду так само як і в будь-якій установі, підприємстві, організації повинна відповідати чинному законодавству. Щодо організації аудиту Фонду, то він здійснюється у трьох напрямках: проведення аудиторської перевірки Фонду; залучення незалежних аудиторів для перевірки неплатоспроможних банків; організація служби внутрішнього аудиту.

Варто відмітити, що невід'ємною складовою кадрової політики Фонду є підвищення кваліфікації персоналу. Відповідно до затвердженого плану підвищення кваліфікації на поточний рік всім працівникам, залежно від результатів роботи та особистих потреб, надається можливість професійного розвитку та кар'єрного росту. Співробітники Фонду беруть участь у семінарах та конференціях за межами України. З метою розвитку управлінських та професійних навичок для керівників структурних підрозділів проводяться корпоративні тренінги з питань психологічних аспектів управлінського процесу, тимбілдінг, постановки цілей і завдань, механізмів та критеріїв оцінювання персоналу. Програми навчання персоналу постійно вдосконалюються та набувають певної актуалізації [3].

Нова редакція Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» дає дуже чітке визначення, які вклади населення підпадають під захист ФГВФО, а які – ні. Під захист ФГВФО потрапляють вклади, точніше, гроші населення, які зберігаються у банку в гривні або валюті. Компенсація виплачується за грошовими коштами, які зберігаються безпосередньо на депозитних рахунках, які відкривають банки при залученні депозитів від населення.

Але при цьому слід пам'ятати, що якщо фізична особа має в банку-банкруті кілька різних рахунків (депозитний, розрахунковий, картковий) і плюс володіє ще й іменними депозитними сертифікатами банку, то загальна сума компенсації не може бути більшою за 200 тис. грн. При цьому враховується і розмір неодержаних відсотків закладами. Якщо загальна сума грошових коштів однієї фізичної особи за всіма її рахунками, сертифікатами та нараховані відсотки в банку-банкруті перевищує 200 тис. грн., то ФГВФО виплачує тільки 200 тис. грн., а решту суми фізична особа може отримати на загальних підставах при ліквідації банку із сум грошей, які акумулюються в ліквідаційному фонді. І проблема не тільки в тому, що процес «добирання залишків депозитів» ще розтягнутіший у часі. Якщо виявиться, що грошей у ліквідаційному фонді, при банкрутстві банку не виявиться достатньо для виплати залишків вкладів, які перевищували 200 тис. грн., то в цьому випадку ці гроші вважаються прямим збитком фізичної особи і вони не можуть бути компенсовані ніяким чином [2].

Слушною є порада практиків щодо мінімізації ризикудосить простим і дієвим способом: не зберігати всі гроші в одному банку, навіть якщо це дуже хороший банк. Краще завжди розмістити вклади

Банківська система та страхування

по різних банках.

В банківському середовищі існують ситуації, коли ФГВФО не виплачуватиме компенсацію, зокрема:

- якщо фізична особа володіє не іменним депозитним сертифікатом, а сертифікатом на пред'явника (не має значення номінал сертифіката в гривні або валюті);
- за грошовими коштами фізичних осіб, які зберігаються на довірчому рахунку, якщо відсотки за депозитом або депозитному сертифікату мають більш високий рівень, ніж під іншим однотипним вкладами у банку;

- якщо цей вклад виступає заставою під кредит у банку, який ліквідується;

- ФГВФО не компенсує депозитні вклади в банківських металах, а також грошові кошти, які знаходяться на рахунках, у тому числі і депозитних, фізичних осіб, зареєстрованих, як підприємці.

В українській практиці розмір ФГВФО формується за рахунок разових і постійних внесків банків, а також за рахунок доходів, які отримує Фонд за рахунок інвестування вільних грошових коштів в ОВДП. ФГВФО має право вкладати гроші тільки в ОВДП. Кожен банк перераховує Фонду гарантування внески, які розраховуються від суми вкладів фізичних осіб. За вкладами у гривні банки виплачують Фонду 0,5%: у річному обчисленні, а за валютними вкладами – 0,8%.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 03.12.2003 N 516.– Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z1256-03>
3. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452- VI (зі змінами та доповненнями) // Відомості ВРУ. – 2012 – № 50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку : Закон України від 16.07.2015 № 629-VIII // Відомості ВРУ. – 2015 – № 43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/629-19>.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Іванків О.О., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. – Табенська Ю.В.

У статті розкрито теоретичні аспекти функціонування банківської системи в Україні, висвітлено діяльність НБУ та комерційних банків; запропоновано шляхи удосконалення функціонування банківської системи в Україні.

The article describes the theoretical aspects of the functioning of the banking system in Ukraine, highlights the activities of the NBU and commercial banks; ways of improving the functioning of the banking system in Ukraine are proposed.

Актуальність дослідження. В останні роки спостерігається чітка тенденція до збільшення економічної та політичної нестабільності на національному, регіональному і глобальному рівнях. Банківські системи, які акумулюють політичні, макроекономічні та інституціональні ризики, в умовах зростаючої нестабільності опиняються в найбільш несприятливому становищі. При цьому виникнення нестабільності безпосередньо у банківському секторі призводить до негативних наслідків розвитку економіки в цілому, а в деяких випадках провокує соціально-політичну кризу.

Нажаль комерційні банки проходять серйозну перевірку часом в умовах постійних економічних трансформацій. Швидка зміна умов функціонування, вплив зовнішнього середовища, необхідність внутрішніх перетворень зумовлюють постійне удосконалення банківської системи. Рівень розвитку економіки значною мірою залежить від стану банківської системи.

В умовах фінансової кризи банківська система України не мобілізувала і не реалізувала усі властиві їй стимулюючі можливості. Нерозв'язаними залишаються проблеми підвищення рівня капіталізації банків, управління ліквідністю, ефективності функціонування банківської системи, удосконалення державної стратегії розвитку банківської системи, яка б сприяла її надійній та ефективній діяльності. Ключове завдання держави полягає в тому, щоб забезпечити функціонування надійної та конкурентної банківської системи, переважна частка якої в середньостроковій перспективі знаходитиметься в приватній власності. Для реалізації цього завдання держава у середньостроковій перспективі має зменшувати частку банків державного сектору на ринку банківських послуг таким чином, щоб за допомогою максимального збільшення економічної цінності банків компенсувати кошти платників податків, що були інвестовані в ці банки в минулому.

Вивченню проблем становлення й розбудови вітчизняної банківської системи присвячено чимало праць. Серед найактивніших дослідників варто назвати Б. П. Адамика, С. А. Буковинського, О. В. Дзюблюка, В. В. Коваленко, В. В. Крилову, М. І. Крупку, Л. В. Кузнецову, Р. С. Лисенка, С. В. Міщенко, М. В. Ніконову, Т. С. Смовженко, В. С. Стельмаха, С. А. Циганова та ін. Подальші наукові пошуки покликані сприяти окресленню основних проблем та забезпеченню стабільного й ефективного функціонування банківської системи України в мінливих умовах світової економіки.

Зрозумілим є той факт, що банківська система потребує удосконалення, розробки фундаментальних та прикладних засад її подальшого зміцнення, усунення негативних проявів, які мають місце в сучасній банківській практиці. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність проаналізувати

Банківська система та страхування

теоретичні основи банківської системи, запропонувати рекомендації щодо поліпшення управління її розвитком, спрямувати цей розвиток у необхідне для економіки та суспільства русло.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є поглиблення теоретичних положень, розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення функціонування банківської системи як єдиного механізму

Виклад основного матеріалу. Банківська діяльність, як і будь-яка інша, має у своєму складі контрольні дії, спрямовані на те, щоб надійно забезпечити виконання поставлених завдань. Контроль є одним з важливих елементів ринкової економіки, при цьому діють системи як державного, управлінського, так і незалежного контролю, які дають змогу забезпечити необхідною інформацією усі рівні управління.

Банківська система є цілісним механізмом, що взаємодіє з іншими системними структурами фінансового ринку, а також як його підсистема, утворює більш загальне об'єднання – економічну систему в цілому. Порівнюючи банківську систему з іншими, можна виявити в ній спільні для всіх систем риси, що підтверджує її системний характер, а також суто специфічні риси, які підкреслюють банківську специфіку. До загальних рис банківської системи можна віднести такі: поєднання багатьох однотипних елементів; динамічність системи; закритість системи; саморегуляція системи [2, с. 45-46].

Дворівнева структура, яка характерна для сучасної економіки України є ключовим принципом формування банківських систем у ринкових економіках. Згідно з цим принципом банківська система складається з двох рівнів: на першому перебуває один банк, якому надається статус центрального (в Україні – це Національний банк), на другому – всі інші банки. Центральний банк – емісійний, кредитний, розрахунковий і касовий центр держави. Він володіє монополією правом випуску в обіг банківських білетів, а також здійснює фінансово-контрольні функції. Головними завданнями центрального банку є забезпечення стійкості національної грошової одиниці, а також регулювання та координація діяльності грошово-кредитної системи.

Банки другого рівня юридично й економічно відокремлені. Вони здійснюють свою діяльність на комерційних засадах з метою одержання прибутку в умовах вільної конкуренції. Ці банки обслуговують економічних суб'єктів – учасників грошового обороту, зокрема юридичних та фізичних осіб, державні структури. Через банки, які належать до другого рівня, банківська система обслуговує народне господарство відповідно до завдань, які випливають з грошово-кредитної політики центрального банку.

Загальносистемна інфраструктура, яка має міжбанківське призначення, забезпечує координацію та об'єднання зусиль усіх банків як посередників на грошовому ринку, дає можливість банківській системі виконувати функції, які властиві лише їй. До таких функцій банківської системи належать: трансформаційна; створення платіжних засобів; регулювання грошової маси в обігу; стабілізаційна.

До основних принципів банківської діяльності відносять: незалежність банків у своїй діяльності, їх економічна самостійність; невтручання органів державної влади та місцевого самоврядування в діяльність банків, за винятком випадків, установлених законодавством (зокрема, в межах організації Національним банком банківського регулювання та банківського нагляду); розмежування відповідальності між банками та державою; обов'язковість отримання банками ліцензій (дозволів) на здійснення банківських операцій, передбачених законодавством; обов'язковість дотримання банками встановлених НБУ економічних нормативів для підтримання стабільності банківської системи країни та захисту інтересу клієнтів; закріплення за банками права оперативної самостійності у виборі клієнтів та видів операцій, за якими він буде спеціалізуватися; забезпечення фізичним та юридичним особам права вільного вибору банку; забезпечення виконання банком взятих на себе майнових зобов'язань перед клієнтами та третіми особами, в першу чергу – повернення грошових коштів вкладникам банків [1].

Банківська система України пройшла складний шлях свого становлення в умовах високого рівня інфляції та затяжної системної кризи в суспільстві, що негативно вплинуло на процес її формування. Для банківської системи України був характерний переважно екстенсивний шлях розвитку, за якого кількісні параметри її зростання значно перевищували зростання таких якісних параметрів, як рівень капіталізації, фінансової стійкості, ефективності. Недостатній рівень капіталізації та підвищені ризики у функціонуванні банківської системи свідчили про недостатню її ефективність та фінансову нестабільність, низьку конкурентоспроможність, підвищену чутливість до зовнішніх і внутрішніх негативних впливів і фінансових шоків, обмежені можливості позитивного впливу забезпечення сталого розвитку України.

Криза показала необхідність зміни підходів до банківського нагляду, і не тільки інституційних, а насамперед впровадження сучасних інструментів нагляду щодо упередження проведення банками високоризикової діяльності. В умовах затяжної післякризової рецесії, фінансової нестабільності і невизначеності, відсутності ефективних заходів щодо її недопущення у майбутньому особливого значення набуває підвищення регулювання та нагляду за банками України. Величезні збитки в діяльності банків свідчать про недооцінку ризиків у докризовий період і недостатній рівень їхнього хеджування, недосконалість інструментів регулювання діяльності банків та необхідність удосконалення механізмів ефективності функціонування банківської системи України.

За даними Національного банку України реальний ВВП у 2018 році зріс на 3,3% (у 2017 році – на 2,5%). Водночас вперше за останні 5 років вдалося знизити показник інфляції нижче двозначного рівня (9,8%). Цьому сприяли зважена монетарна політика НБУ, відносна курсова стабільність, розширення внутрішньої пропозиції, а також зниження світових цін на продукти харчування та енергоносії. Успіхи в економічному розвитку знайшли своє відображення у зміцненні кредитного рейтингу України [5].

Варто відмітити, що загальна ситуація у банківському секторі країни за підсумками 2018 року покращилася, зокрема:

- розмір прибутку склав 22 млрд. грн. Серед позитивних факторів варто зазначити відновлення роздрібного кредитування та зростання обсягу чистих кредитів;
- чистий кредитний портфель фізичних осіб по банківській системі збільшився на 22 млрд. грн., а це +24% до рівня 2017 року. Темп зростання чистого кредитного портфелю у 2018 році підвищився до 6%

Банківська система та страхування

проти 1% у 2017 році;

- облікова ставка НБУ підвищувалася чотири рази: з 14,5% на початку року до 18% у вересні 2018 року, після чого залишилася незмінною до кінця року;

- ставки за депозитами та кредитами в гривні змінили тренд і почали швидко зростати, зберігаючи спред (різницю ставок за кредитами та ставок за депозитами) на рівні попередніх років;

- кількість банків продовжила скорочуватися: у 2018 році їх стало 77, тоді як у 2017 році налічувалося 82 банки;

- негативним фактором впливу на сектор залишилася висока частка непрацюючих кредитів: у 2018 році вона становила 53% проти 55% у 2017 році.

Згідно з оцінками міжнародних експертів, середній рівень річного зростання ВВП України у 2019–2020 роках становитиме 3%.

Якщо проводити паралель функціонування банківського сектору України із сусідніми східноєвропейськими країнами, такими як Польща, Угорщина та Чехія, то можна виявити значний потенціал для розвитку. Так, в Україні частка роздрібних кредитів у загальному кредитному портфелі складає менше 20%, тоді як у сусідніх країнах цей показник перевищує 40%. Водночас, рівень співвідношення депозитів до ВВП в Україні становить 27%, тоді як у сусідів середній показник – 66%. Частка чистих кредитів до ВВП в Україні знаходиться на рівні 17%, тимчасом як референтний показник сусідніх країн наближається до 60% [5].

Стратегії відіграють важливу роль у спрямуванні розвитку банківських систем в необхідному для суспільства напрямі відповідно до поставлених цілей. При цьому досягнення поставлених цілей у складних системах, до яких належать банківські, можливе лише за умови системно-синергетичного підходу як до формування цілей, так і до використання ринкових і державних методів регулювання щодо досягнення поставлених цілей. В Україні за весь період функціонування банківської системи України не було затверджено жодної стратегії розвитку банківської системи України. Для успішного розв'язання зазначених проблем і забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України, підвищення її системної стійкості та ролі в соціально-економічному розвитку країни і здійсненні прогресивних структурних перетворень в економіці доцільно розробити Стратегію розвитку банківської системи України на період до 2020 р. [3, с. 126].

Стратегія розвитку банківської системи України має передбачати перш за все покращення якісних показників розвитку, що стосуються спектру та рівня банківських послуг, що надаються, конкуренції в банківському секторі, стійкості та надійності банків, підвищення довіри до них, поліпшення ринкової дисципліни та транспарентності діяльності банків, посилення їхньої ролі в забезпеченні інноваційного розвитку економіки та підвищенні ефективності банківських інвестицій.

Однією з умов підвищення фінансової стійкості банківської системи України, підтримання фінансової стабільності є підвищення ефективності банківського нагляду, розширення його повноважень щодо підтримання фінансової стабільності, приведення інструментів його регулювання до міжнародних стандартів, включаючи механізми виявлення проблем банків (так званого *early warning systems*) і негайного наглядового реагування (як *prompt corrective actions*), впровадження міжнародних підходів до фінансового регулювання з урахуванням рекомендацій Базеля II і III [4, с. 321-323].

З метою підвищення рівня ліквідності та платоспроможності банків України та зниження їхньої чутливості до шоків в Україні доцільно прискорити впровадження нових стандартів щодо регулювання ліквідності банків. Зокрема, пропонуємо доповнити діючі нормативи Н4, Н5, Н6 коефіцієнтами покриття ліквідності (LCR) та чистого стабільного фінансування (NSFR).

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Банківська система : підручник / [М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 556 с.
3. Розвиток банківської системи України / За ред. д-ра екон. наук О. І. Барановського. — К. : Інст екон. та прогноз., 2008. — С. 386.
4. Дзюблюк О.В. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : [монографія] / За ред. д. е. н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 384 с.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Кіщук І.І., 2 курс (ОС «магістр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

Спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. – Томнюк Т.Л.

У статті розглядаються теоретичні аспекти банківського кредитування. На основі даних Національного банку України та АТ КБ «Приватбанк» проаналізовано сучасний стан банківського кредитування. Визначено пріоритетні напрями підвищення ефективності банківського кредитування як для споживачів банківських послуг, так і для банків.

The article discusses the theoretical aspects of bank lending. Based on the data of the National Bank of Ukraine and JSC CB "Privatbank", the current state of bank lending has been analyzed. Priority directions of increase of efficiency of bank lending for both consumers of banking services and for banks are defined.

Банківське кредитування є необхідним джерелом стимулювання розвитку економіки і джерелом реалізації кредитних відносин з метою отримання прибутку комерційним банком. Сучасні тенденції

Банківська система та страхування

свідчать про наявність проблем у забезпеченні кредитними ресурсами суб'єктів економічної діяльності. З одного боку, банки не в змозі забезпечити повністю необхідними кредитними ресурсами, а з іншої – більшість підприємств відноситься до категорії високоризикових, що тягне значний приріст процентної ставки і ускладнює можливість скористатися кредитом. Ускладнюється вирішення банками зазначеної проблеми політичною та економічною нестабільністю в країні, недостатньою якістю кредитного ризик-менеджменту, значними обсягами проблемних позичок, резерви за якими зменшують прибутковість банківської системи та провокують недовіру до вітчизняних банків.

Метою статті є розробка практичних рекомендацій щодо розвитку банківського кредитування в Україні.

Об'єктом дослідження є фінансові відносини, що виникають в процесі кредитування.

Предметом дослідження є сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні.

Проблемам банківського кредитування присвячено праці вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема: Е. Долана, О. Заруби, С. Ілляшенка, О. Кириченка, І. Лютого, Ю. Масленченкова, М. Пуховкіної, П. Роуза, К. Садвокасової, І. Осадчого та інших. В наукових працях вищезгаданих вчених представлена сучасна організація кредитування в економіці, а також можливі проблеми в банківському кредитуванні. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених з даної проблематики слід зауважити, що існує потреба в її подальшому дослідженні. Це обумовлено недостатнім рівнем розробки окремих питань, оскільки стан банківського кредитування з кожним роком змінюється і постають нові проблеми, які потребують вирішення.

Банківське кредитування, будучи за економічною сутністю активною формою кредиту, виступає як діяльність банку щодо надання вартості на принципах кредиту для її ефективного використання як позичальником, так і кредитором у процесі розширеного відтворення. Кредитний ринок є сегментом фінансового, особливістю якого є регулювання процесів запозичення та розміщення кредитних ресурсів між усіма учасниками кредитних відносин. Крім того, кредитний ринок є важливим джерелом фінансування потреби сталого та інноваційного розвитку підприємств реального сектору економіки.

До основних структурних елементів банківського кредитного ринку належить: ринок депозитів – як основне джерело внутрішніх кредитних ресурсів (на цьому ринку банки виступають позичальниками); ринок кредитів корпоративному сектору економіки, кредитні ринки малого та середнього бізнесу, роздрібні (на цих ринках банки виступають кредиторами); міжбанківський кредитний ринок (на цьому ринку банки виступають як позичальниками, так і кредиторами). Залежно від стадії розвитку та потреб підприємства банками надаються різні види кредитів: мікрокредитування, овердрафт, комерційна іпотека, кредитування придбання основних засобів, кредит на поповнення оборотних коштів, кредит «старт-ап», інвестиційне кредитування, венчурне фінансування, проектне фінансування.

Кредитування населення є економічними відносинами між банком і населенням, які виникають щодо передачі банком позичальнику вартості у користування для задоволення особистих потреб позичальника, не пов'язаних з веденням підприємницької діяльності, на умовах повернення, строковості та платності. Вплив кредитування споживчих потреб населення позначився на розвитку якісної структури довгострокового партнерства фінансово-кредитних установ із торговельними мережами. Узагальнюючи результати аналізу вітчизняного кредитного механізму забезпечення споживчих потреб населення, визначимо чотири форми забезпечення кредитів: застава; гарантія; поручительство; страхування кредитних ризиків. Стосовно страхування кредитних ризиків у вітчизняному законодавстві виокремлено три види страхування: страхування кредитів; страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту; страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій.

Аналіз фінансової та кредитної діяльності АТ КБ «Приватбанк» [1; 2; 3] дав змогу виявити основні такі основні тенденції:

1) Станом на 01.01.2019 р. капітал АТ КБ «Приватбанк» складався на 88,68% із зобов'язань банку і на 11,32% власного капіталу. Сукупні зобов'язання за 2016-2018 рр. збільшилися 19,66%. Даний приріст зобов'язань обумовлений збільшенням заборгованості перед Національним банком та коштів клієнтів.

2) За підсумками 2018 року банк залишається лідером банківського сектору України за більшістю позицій:

- ліквідність активів: 92% клієнтських рахунків та депозитів повністю покриті ліквідними коштами. Усі нормативні показники банку значно перевищують норми, встановлені НБУ: миттєва ліквідність 43,46% (норма >30%), поточна ліквідність 142% (норма >40%), короткострокова ліквідність 98% (норма >60%). Банк також витримує на високому рівні новий норматив НБУ – LCR, який демонструє стійкість банку до короткострокових «шоків» ліквідності.

- 12,79 млрд. грн. чистого прибутку забезпечили 1 місце по цьому показнику серед банків України. Це рекордний показник для банківської системи України з початку економічної кризи.

3) Протягом 2018 року АТ КБ «Приватбанк» вдалося значно наростити кредитний портфель – на 31% (+11,8 млрд. грн.) у порівнянні з показником 2017 р. та на 54% (або на 17,5 млрд.) у порівнянні з показником 2016 р. Незважаючи на таке значне зростання кредитного портфелю, його якість суттєво поліпшилася, завдяки налагодженню процесів управління ризиками: рівень NPL за підсумками 2018 року склав 34,1% (-600 % від показника 2017 року). Вартість кредитного ризику у 2018 року також була нижче, ніж у 2017 і склала 2,0% (-130 % до 2017 року).

4) За результатами діяльності АТ КБ «Приватбанк» у 2015 році отримав прибуток 238 млн. грн. Проте вже у 2016 р. збиток банку становив 176814 млн. грн. та 23895 млн. грн. у 2017 р. 2018 р. банк завершив з прибутком 12,8 млрд грн, що є максимумом в історії банку та зумовило найбільший за останні п'ять років прибуток банківської системи України.

5) Протягом останніх п'яти років кредитна стратегія АТ КБ «Приватбанк» зазнала значних змін, що

Банківська система та страхування

пов'язано з націоналізацією банку. Так, якщо в 2014 році кредитні операції займали майже 75% від сукупних активів, то в 2018 році їх обсяг скоротився до 18%. В 2017 р. та 2018 р. ми спостерігаємо нарощування кредитного портфеля Приватбанку. Так, приріст кредитних операцій банк в 2017 році склав 26,4% (5 719 млн. грн.), в 2018 році – 21,6% (11 805 млн. грн.).

6) Аналіз кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк», представлений кредитами в розрізі суб'єктів кредитування, показав суттєві зміни в його структурі та тенденції розвитку кредитування фізичних осіб і підприємств малого та середнього бізнесу. Змінилася клієнтоорієнтованість банку. Якщо раніше Приватбанк зосереджувався на кредитування корпоративного бізнесу, в основному тих, які спеціалізувалися на торгівлі нафтопродуктами, то зараз в пріоритеті банку роздрібний бізнес.

У фізичних осіб найбільш популярним кредитним продуктом є карткові кредити, тоді як юридичні особи надають перевагу кредиту «КУБ» (країна успішного бізнесу).

7) При кредитному обслуговуванні клієнтів Приватбанк виходить з принципу економічної доцільності, тому намагається максимально автоматизувати процес кредитного обслуговування клієнтів з метою його здешевлення. Для зменшення ризиковості кредитних операцій АТ КБ «Приватбанк» не надає великі кредити і надає перевагу в кредитуванні гривнею.

8) Для оцінки ефективності кредитних операцій важливим є визначення якості кредитних операцій, розрахувавши обсяг непрацюючих кредитів, так званих NPL. Найменша питома вага проблемних кредитів АТ КБ «Приватбанк» спостерігалася в 2014 році, але це було пов'язано, головним чином, з недостовірною оцінкою рівня ризику позичок. Останні два роки кредитні операції банку демонструють максимальний рівень токсичності – 71,8% та 77,2% відповідно при рекомендованому значенні – до 5%.

Загалом українські банки лідирують за часткою непрацюючих кредитів (NPLs) у світі: на 01.04.2019 р. вона становила 51.7% кредитного портфеля платоспроможних банків, або 599 млрд грн. Визначальними для зростання обсягу NPLs стали дисбаланси банківської системи, накопичувані роками. Один із ключових дисбалансів банківської системи – рівень концентрації боргу. Дві третини NPLs із вибірки – це кредити найбільшим бізнес-групам. 85% NPLs – це корпоративні борги. Більшість NPLs стосується великих кредитів: на 01.04.2019 року 96% обсягу припадає на кредити понад 100 млн грн, а ¾ непрацюючих кредитів сконцентровані на балансі 128 юридичних осіб. Загалом 17% NPLs пов'язані з утратою територій, ринків збуту або падінням внутрішнього попиту. Зокрема в державних банках заборгованість за кредитами, виданими на непідконтрольних територіях, перевищує 30 млрд грн. [4].

Основними проблемами, що перешкоджають розвитку банківського кредитування в Україні належать:

- проблеми нестабільності зовнішнього середовища;
- недосконалість нормативно-правової бази;
- нестача дешевих ресурсів банків для кредитування;
- непрозорість діяльності суб'єктів підприємництва, недостатність в банку інформації про їх діяльність.

Подолати ці проблеми можливо лише об'єднаними зусиллями держави, НБУ, банків і представників бізнесу. Забезпечення високого рівня координованості й узгодженості їхніх дій потребує формування інституційної системи банківського кредитування суб'єктів бізнесу. Наш підхід до напрямів вирішення проблем кредитування бізнесу та можливих суб'єктів, що реалізовуватимуть відповідні заходи, схематично представлений у табл. 1.

Таблиця 1

Проблеми кредитування бізнесу, суб'єкти та напрями їх вирішення

Проблема	Суб'єкт	Напрямок вирішення
1	2	3
Нестабільність зовнішнього середовища	Держава	Проведення антикризової політики Послідовна модернізація економіки Впровадження міжнародного досвіду підтримки кредитування бізнесу
	НБУ	Ефективне виконання НБУ своїх функцій щодо забезпечення стабільності національної валюти
	Банки	Зміцнення та покращення власного фінансового стану Удосконалення механізмів співпраці з суб'єктами господарювання
Проблеми організаційно-правового характеру	Держава	Удосконалення заставного законодавства Розвиток державно-приватного партнерства Формування інфраструктури підтримки кредитування
	НБУ	Диференційований підхід до банків і застосування пом'якшених вимог банківського регулювання до тих банків, що активно кредитують малий та середній бізнес

Банківська система та страхування

Продовження табл. 3.1

1	2	3
Проблеми організаційно-правового характеру	Банки	Удосконалення внутрішніх методик оцінки ризиків і кредитоспроможності Удосконалення організації кредитного процесу Розробка переліку стандартних кредитних продуктів, адаптованих до специфіки суб'єктів господарювання
Матеріально-фінансові проблеми банківської системи та суб'єктів бізнесу	Держава	Формування та реалізація державних програм підтримки бізнесу Налагодження співпраці з МФО Перекладання венчурного фінансування на іноземних інвесторів Розвиток системи гарантій Реалізація програм пільгового кредитування малого та середнього бізнесу Стимулювання банків до кредитування МСБ через запровадження податкових пільг
	НБУ	Послідовне зниження відсоткової ставки Уточнення методики розрахунку показника ліквідності без використання підвищувального коефіцієнта на інвестиційні кредити для малого та середнього бізнесу Удосконалення підходів до формування банками резервів
	Банки	Капіталізація Дотримання вимог НБУ та коефіцієнтів ліквідності Виявлення неефективних процесів організації кредитування Посилення мотивації персоналу банку до надання кредитних послуг підприємствам малого та середнього бізнесу Впровадження системи моніторингу застави
Проблеми інформаційного характеру: недовіра, непрозорість і	Держава	Підвищення прозорості ведення бізнесу Єдиний електронний документообіг між банком, державою та підприємством Удосконалення інформаційного забезпечення шляхом реалізації Програми інформаційної підтримки кредитування малих і середніх підприємств
	НБУ	Створення єдиної бази кредитних історій (кредитного реєстру)
	Банки	Зміна підходу до бізнес планування в банку Удосконалення методики скорингу через впровадження експрес-аналізу фінансового стану позичальника

Для активізації банківського кредитування населення необхідно використовувати інноваційні підходи у цьому сегменті банківської діяльності. Долучення банків до Р2Р-платформ дає нові можливості щодо формування та нарощення кредитного портфеля і має перспективи подальшого розвитку в Україні [5].

Розвиток партнерських програм спільного споживчого кредитування та практики bancassurance дасть змогу банкам диверсифікувати спектр продуктів для населення, залучити нових клієнтів, розширити кредитний портфель, отримати додаткові комісійні доходи, що підвищить ефективність кредитування населення [6].

Важливим чинником нестабільності банківської системи є високий рівень проблемної кредитної заборгованості, яка, у свою чергу, потребує ефективного управління. Міжнародний досвід свідчить, що ефективними методом роботи з проблемною заборгованістю є:

- передача / продаж проблемних активів пов'язаних фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу (SPV onshore / offshore);
- створення санаційного банку («бриджбанк»), який буде акумулювати на власному балансі недіючі кредити інших банків;
- або передача активів компанії з управління активами, діяльністю якої є робота з проблемними активами з метою «очищення» від них балансів банків або управління проблемними активами, які підлягають ліквідації.

Список використаних джерел

1. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» станом на 31 грудня 2016 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк». – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/acpbua/Separate%20UKR_PB%202016.pdf
2. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» станом на 31 грудня 2017 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк». – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/year_zvit_05_05.pdf
3. Річний звіт АТ КБ «Приватбанк» станом на 31 грудня 2018 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк». – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/PB_SepUkr_2019.04.23FINAL1.pdf
4. Звіт про фінансову стабільність, червень 2019 року [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2019-roku>
5. Стрільчук Ю.І. Інноваційні підходи до банківського кредитування населення [Електронний ресурс] / Ю.І. Стрільчук // Мукачівський державний університет. – № 8. – 2017. – С. 684–689. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/114.pdf
6. Харабара В. М. Кредитування споживчих потреб населення та розвиток інфраструктури ринку фінансових послуг [Електронний ресурс] / В.М. Харабара, Р.І. Грешко // Економіка та держава. – 2019. – № 4. – С. 52–57. – Режим доступу: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4302&i=8>

Банківська система та страхування

СУЧАСНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Ларіоненко В., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування",
спеціалізація "Державні фінанси"
Наук. кер. - Простебі Л.І.

У статті проведено дослідження сучасних аспектів банківського кредитування фізичних осіб та визначено напрямки розвитку кредитування банками фізичних осіб. Розглянуто динаміку обсягів кредитування фізичних осіб в Україні за 2014-2018 рр. Здійснено аналіз кредитування фізичних осіб за 2016-2018 рр. на прикладі АТ "ОТП Банк".

The article conducted a study of modern aspects of bank lending to individuals and identified areas for the development of lending by banks to individuals. The dynamics of volumes of lending to individuals in Ukraine for 2014-2018 is considered. An analysis of lending to individuals for 2016-2018 was carried out. On the example of OTP Bank JSC.

У сучасних умовах функціонування ринку банківських послуг, кредитування фізичних осіб виступає одним із найдинамічніших сегментів. Саме тому, практично всі вітчизняні банки мають програми кредитування фізичних осіб. Загалом розвиток системи кредитування фізичних осіб впливає як на загальний стан грошово-кредитного механізму держави та банківської системи, так і на механізм кредитування в окремо взятій банківській установі. Крім того, даний вид кредитування характеризується підвищеними кредитними ризиками. Тому обрана тематика дослідження актуальна.

Метою статті є дослідження сучасних аспектів банківського кредитування фізичних осіб та визначення напрямів розвитку кредитування банками фізичних осіб.

Об'єктом дослідження виступає діяльність комерційних банків України у сфері кредитування фізичних осіб (зокрема і діяльність АТ "ОТП Банк").

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають під час банківського кредитування фізичних осіб.

У наукових доробках широко розглянуто теоретичні та прикладні аспекти кредитування фізичних осіб. Відзначимо напрацювання таких вчених: Івченко М. [1], Куртвелієва Д. [2], Осадчий Є. [3], Простебі Л. І. [4], Процик О. О. [5], Шумелда В. М. [6]. Оскільки країна пережила глибокі потрясіння в банківській сфері, вважаємо, що ця тема потребує додаткового вивчення в аспекті сучасного кредитування фізичних осіб банками. Відзначимо, що в Україні використовуються наступні види кредитування фізичних осіб [3, с. 99]:

- автокредитування – кредитування фізичних осіб на довгострокових засадах з придбання автомобільного транспорту для власного використання;
- іпотечне кредитування;
- споживче кредитування на торгівельних точках – надання безготівкових позик на придбання споживчих товарів безпосередньо на торгівельних точках за допомогою представників банку;
- карткові кредити – надаються фізичним особам з використанням кредитних карток, що мають певний ліміт і за використання коштів сплачується відсоток;
- кредити овердрафт для зарплатних карток. Ліміт встановлюється на рівня п'яти окладів працівника.

Загальний обсяг кредитування фізичних осіб в Україні (рис. 1.) зменшився за період 2014-2018 рр. на 10 113,0 млн. грн., або на 4,8 %. Відзначимо, що зменшення обсягів кредитування фізичних осіб спостерігалось у розрізі майже всіх різновидів кредитування.

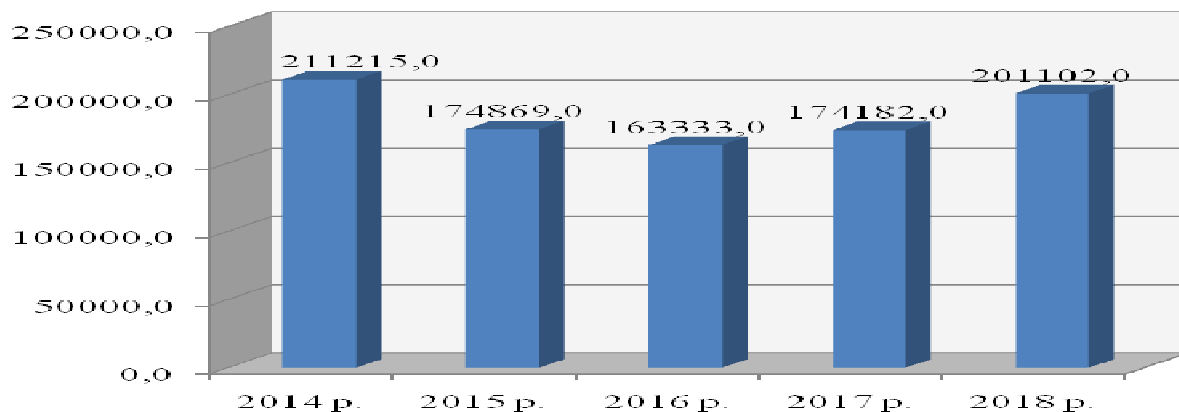

Рис. 1. Інфографіка обсягів кредитування фізичних осіб в Україні за 2014–2018 рр., млн. грн.

Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості зменшилися на - 27345,0 млн. грн. або на 38,1 %. Іпотечні кредити зменшилися на 29848,0 млн. грн. або на 41,4%. Тоді як інші кредити зменшилися на 10113,0 млн. грн. або на 4,8 %. А от обсяги споживчих кредитів зросли на 16531,0 млн. грн. або на 12,2%. Така ситуація пов'язана з кризовими явищами в економіці країни в період з 2014 р. і з різким зменшенням кількості банківських установ в країні. Лише у 2017 р. починається зростання споживчого кредитування порівняно з 2014–2016 рр., що є першим проявом стабілізації доходів населення після фінансової кризи в Україні. Бачимо, що значно збільшилися обсяги споживчого кредитування за 2016-2018 роки на 50097 млн. грн. або на 49,3%. Загалом обсяги кредитування фізичних осіб протягом 2016-2018 років збільшилися на 37769 млн. грн. або на 23,1 %.

Банківська система та страхування

За офіційними даними НБУ в I кварталі 2019 р. продовжило зростати кредитування фізичних осіб: на 5,8% за квартал та на 34,4% рік до року. Як і раніше, приватні банки кредитували населення найактивніше. При цьому, масштаб доларизації роздрібних кредитів знизився до 29,2% [7].

Проведемо аналіз кредитування фізичних осіб за 2016-2018 рр. на прикладі АТ "ОТП Банк". Промоніторимо загальну структуру кредитів, наданих клієнтам АТ «ОТП Банк» (табл. 1 [8]), щоб з'ясувати частку кредитів фізичним особам в загальній структурі кредитних ресурсів банку.

Показники табл. 1. дають змогу побачити, що найбільша частка в загальній структурі кредитних ресурсів АТ «ОТП Банк» належить кредитам юридичним особам та фізичним особам-підприємцям, частка яких у 2016 році – склала - 57,2% та у 2017 році – 55,7%, в 2018 році - 50,1 %.

Таблиця 1.

**Структура кредитів та заборгованості клієнтів
АТ «ОТП Банк» у 2016-2018 рр., млн. грн.**

Найменування	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Питома вага, %		
				2016 р	2017 р	2018 р
Кредити юридичним особам та фізичним особам-підприємцям	16203,6	15185,7	16799,0	57,2	55,7	50,1
Іпотечні кредити фізичним особам	4729,8	3953,2	3359,9	16,7	14,5	10,0
Споживчі кредити фізичним особам	3605,7	3393,5	6106,2	12,7	12,4	18,2
Інші кредити фізичним особам	12,9	0,9	1,3	0,05	0,00	0,004
Заборгованість за фінансовою орендою	3782,3	4744,7	7104,6	13,3	17,4	21,2
Всього кредитів та авансів клієнтам до вирахування резерву на знецінення	28334,3	27278,0	33555,2	100,0	100,0	100,0

Наглядно динаміку кредитів наданих фізичним особам АТ «ОТП Банк» за 2016-2018 рр. показано на рис. 2.

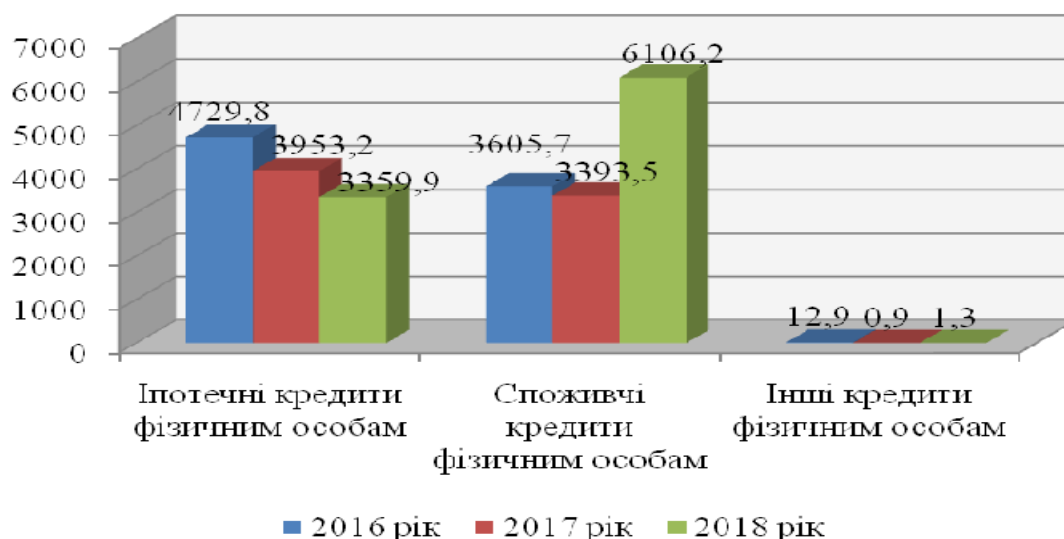

Рис. 2. Динаміка кредитів наданих фізичним особам АТ «ОТП Банк» за 2016-2018 рр., млн. грн.

Спостерігаємо зменшення в динаміці видачі іпотечних кредитів за аналізований період на 1369,9 млн. грн. або на 29,0 % (у 2016 р. їх обсяг склав - 4729,8 млн. грн. у 2017 р. - 3953,2 млн. грн. та у 2018 р. - 3359,9 млн. грн. А видача споживчих кредитів мала тенденцію до значного збільшення за період з 2016-2018 рр. У 2016 році їх обсяг склав - 3605,7 млн. грн., у 2017 році - 3393,5 млн. грн., в 2018 році 6106,2 млн. грн. відповідно.

В абсолютному вираженні у 2018 році в порівнянні з 2017 р. спостерігаємо збільшення по наданих кредитах у сумі 2712,7 млн. грн. або 79,9%. За весь період оцінки абсолютне відхилення склало - 2500,5 млн. грн. Зростання у відносному вираженні склало - 69,3 %. Отже, ОТП Банк у 2018 році збільшив

Банківська система та страхування

портфель споживчих кредитів удвічі.

Обсяг всіх кредитів наданих клієнтам фізичним особам має тенденцію до збільшення. Так, у 2016 році – 8348,4 млн. грн., а у 2017 році – 7347,6 млн. грн., у 2018 р. він склав – 9467,4 млн. грн., а це на 2119,8 млн. грн. або на 28,9 % більше показника 2017 року. Абсолютне відхилення за весь період дослідження склало – 1119,0 млн. грн. або 13,4%. Рис. 3.

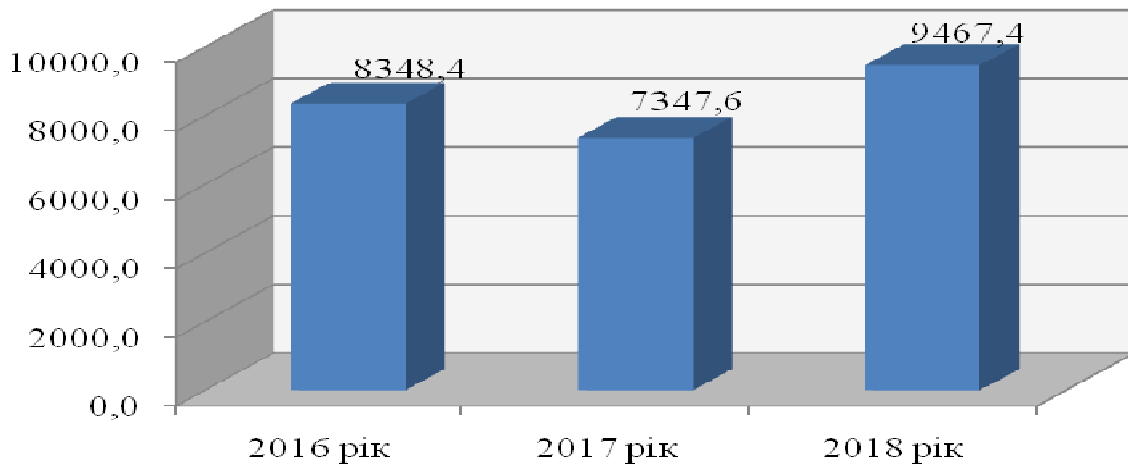

Рис. 3. Динаміка кредитів наданих клієнтам фізичним особам АТ «ОТП Банк» у 2016-2018 рр. млн. грн.

Найбільша частка в загальній структурі кредитних ресурсів наданим фізичним особам АТ «ОТП Банк» у 2016-2017 рр належала іпотечним кредитам фізичним особам. В 2016 році вона становила – 56,7 %, у 2017 році цей показник зменшився до 53,8%, а у 2018 р. – 35,5 %. А от у 2018 р. найбільшою була доля споживчих кредитів – 64,5 %.

В результаті виявлених тенденцій ринку кредитування фізичних осіб, а також досліджень провідних вчених-економістів можливо визначити напрямки розвитку даного сектора банківської діяльності [9, с. 77, 4, 6]: грамотне проведення банківських маркетингових стратегій для населення; розвиток бази кредитних історій фізичних осіб; розширення форм кредитування фізичних осіб (використання зарубіжного досвіду); удосконалення законодавства в сфері кредитування фізичних осіб в частині внесення норми, що дозволяє ефективно стягувати борги за кредитами з фізичних осіб; удосконалення методів оцінки платоспроможності потенційних позичальників; трансформація відносин сторін попиту і пропозиції на ринку споживчого кредитування; ініціювати участь банківських установ у створенні та розширенні діяльності кредитних бюро; зосередити зусилля кредитних ризик-менеджерів на розробленні та вдосконаленні скорингових систем.

Для активізації банківського кредитування населення необхідно використовувати інноваційні підходи у цьому сегменті банківської діяльності. Банкам в Україні доцільно звернути увагу на активізацію діяльності щодо запровадження нових технологій на ринку послуг зі споживчого кредитування, підготовку кваліфікованого персоналу, а також підвищення рівня технічного обслуговування та посилення комунікацій з клієнтами. Долучення банків до Р2Рплатформ дає нові можливості щодо формування та нарощення кредитного портфеля і має перспективи подальшого розвитку в Україні [10]. Розвиток партнерських програм спільного споживчого кредитування та практики bancassurance дасть змогу банкам диверсифікувати спектр продуктів для населення, залучити нових клієнтів, розширити кредитний портфель, отримати додаткові комісійні доходи, що підвищить ефективність кредитування населення.

Список використаних джерел:

1. Івченко М. Споживче кредитування та перспективи його розвитку в Україні / М. Івченко // Економічна правда. – 2010. – № 2. – С. 6-8.
2. Куртвелієва Д. Сучасний стан кредитування фізичних осіб в Україні та шляхи його вдосконалення [Електронний ресурс] / Д. Куртвелієва // Ефективна економіка. – 2010. – № 6. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=237>
3. Осадчий Є. Сучасний стан та проблеми банківського споживчого кредитування в Україні / Є. Осадчий // Ринок цінних паперів України. – 2013. – № 11-12. – С. 97-102.
4. Простебі Л. І. Сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб / Л. І. Простебі // Бізнес-навігатор: Фаховий науково-виробничий журнал. Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний університет бізнесу і права» . - 2019. - Випуск 2 (51). - С. 130-134.
5. Процик О. О. Сучасний стан кредитування фізичних осіб в Україні та шляхи його удосконалення / О. О. Процик, А. О. Войнаровська // Наука й економіка. – 2016. – Вип. 2. – С. 26-29.
6. Шумелда В. М. Сучасні тенденції розвитку банківського кредитування фізичних осіб в Україні / В. М. Шумелда // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 8. – С. 310-316.
7. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>.
8. Офіційна інтернет-сторінка АТ "ОТП банк". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.otpbank.com.ua/>
9. Міщенко В. І. Маркетинг цифрових інновацій на ринку банківських послуг / В. І. Міщенко, С. В. Міщенко // Фінансовий простір. – 2018. – № 1. – С. 75–79.
10. Заруцька О. П. Міжнародний досвід та вітчизняна практика розвитку платформ р2р-кредитування: проблеми та перспективи / О. П. Заруцька, А. О. Синюк // Вісник Дніпропетровського університету. - Серія «Економіка». - Вип. 11(1). - 2017. - С. 118-123.

Банківська система та страхування

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Михальчук Л. А., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук.кер. - Юрій С.М.

У статті розкривається поняття сутності та особливості функціонування банківської системи України. Проаналізовано основні фінансові показники діяльності ПАТ "Укрсиббанк". Також надані рекомендації для покращення діяльності банківської системи України.

The article presents the analysis essence and peculiarities of functioning of the banking system of Ukraine is revealed in the article. The main financial indicators of PAT "Ukrsibbank" activity are analyzed. Recommendations for improving the banking system of Ukraine were also provided.

Постановка проблеми. Банківська системи України відіграє важливу роль у функціонуванні економіки країни та є невід'ємною складовою фінансової системи. Через банківську систему діє механізм розподілу фінансових ресурсів та грошових коштів, відбувається їх мобілізація та залучення в економічний обіг. Не менш важливою функцією банківської системи є кредитування економіки та забезпечення фінансової стабільності. Без залучення коштів населення у банківський сектор неможлива фінансова санація підприємств, які потребують фондів для функціонування і реструктуризації. Як елемент фінансової системи, банківський сектор бере участь у реалізації широкого спектру функцій зазначеної системи.

Об'єктом дослідження є сучасний стан функціонування банківської системи України на прикладі ПАТ "Укрсиббанк".

Предметом дослідження є основні фінансові показники діяльності ПАТ "Укрсиббанк".

Дослідженню теоретичної та практичної складової діяльності банків приділялась значна увага наступних вчених, а саме: М. Хакена, В. Мунтіяна, Є. Свірідов, ж. М. Кейнс, В. Козюк, О. Барановського, Т. Запаранюк, А. Сомик, О. Шульгіна, О. Дзюбенко.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової економіки банківська система України ще сповна не мобілізувала й не реалізувала усі властиві їй стимулюючі можливості. Невирішеними залишаються проблеми: підвищення рівня капіталізації банків; ефективності функціонування банківської системи та способів оцінювання цієї ефективності; удосконалення державної стратегії розвитку банківської системи, яка б сприяла її надійній та ефективній діяльності. Сьогодні банківська система потребує удосконалення, розробки фундаментальних та прикладних засад її подальшого зміцнення, усунення негативних проявів, які мають місце в сучасній банківській практиці.

Розглянемо основні фінансові показники на прикладі ПАТ «Укрсиббанк». Станом на 31.12.2018 р. ПАТ «Укрсиббанк» є 8-м банком України за розміром активів. Згідно даних, поданих у таблиці 1, можемо побачити, що активи за досліджуваний період помітно збільшилися та найбільшу питому вагу займав кредитний портфель – 54,4%, 50,1%, 50,3% до всіх активів протягом 2016-2018 рр. відповідно. Загальні активи банку у 2016 році становили 45 367 425 тис грн, у 2017 році активи збільшилися на 1 209 247 тис грн або на 2,6 % в порівнянні з 2016 роком, а в 2018 році – на 7 313 839 тис грн або на 13,9%. Грошові кошти та їх еквіваленти у 2017 році зросли на 633 299 тис грн або на 13,6% в порівнянні з 2016 роком, у 2018 році – збільшилися на 561 509 тис грн або на 10,7% в порівнянні з 2017 роком.

Таблиця 1.

Динаміка активів ПАТ «Укрсиббанк» за 2016-2018 рр,

тис. грн.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Грошові кошти та еквіваленти	4 007 876	4 641 175	5 202 684
Кредити юридичних осіб	17 567 051	17 972 735	21 781 298
Кредити фізичних осіб	3 111 561	4 248 669	4 356 664
Активи	45 367 425	46 576 672	52 681 264

*Джерело 1,2,3

Отже, протягом 2016-2018 років ПАТ «Укрсиббанк» зосередити свою увагу на збільшенні активів. До активів банку входять: касова готівка, позики, інвестиції, цінні папери, нерухомість та інші. Основними джерела коштів для утворення активів: власний капітал банку і кошти вкладників, міжбанківські кредити, емісія облігацій банку.

Як відомо, пасиви банку складаються з власних коштів (капітал) і зобов'язань (залучені та запозичені ресурси). Власний капітал є важливим елементом характеристики банківської діяльності тому, що достатня кількість власних коштів банку сприяє його стабільному функціонуванню і нейтралізації різноманітних ризиків, котрим він підпадає в процесі своєї діяльності. Позичковий та залучений капітал (зобов'язання) також є важливою складовою пасивів банку, тому що він є основним визначальним джерелом формування фінансових ресурсів.

Щодо структури пасивів (рис. 1), то за період дослідження в ній відбулися незначні зміни у бік збільшення частки власного капіталу, у 2017 році на 1 523 548 тис грн або на 27,1%, у 2018 році – на 2 658 916 тис грн або 39,3% в порівнянні з 2016 роком.

Зобов'язання також набувають тенденцію до збільшення у 2018 році на 4 009 874 тис грн або на 8,8% порівняно з 2016 роком, у 2017 році зобов'язання зменшилися в порівнянні з 2016 роком на 711 193 тис грн або на 2,8%. Отже, збільшення питомої ваги власного капіталу збільшує фінансову надійність і

Банківська система та страхування

стабільність банку з погляду його вкладників і кредиторів.

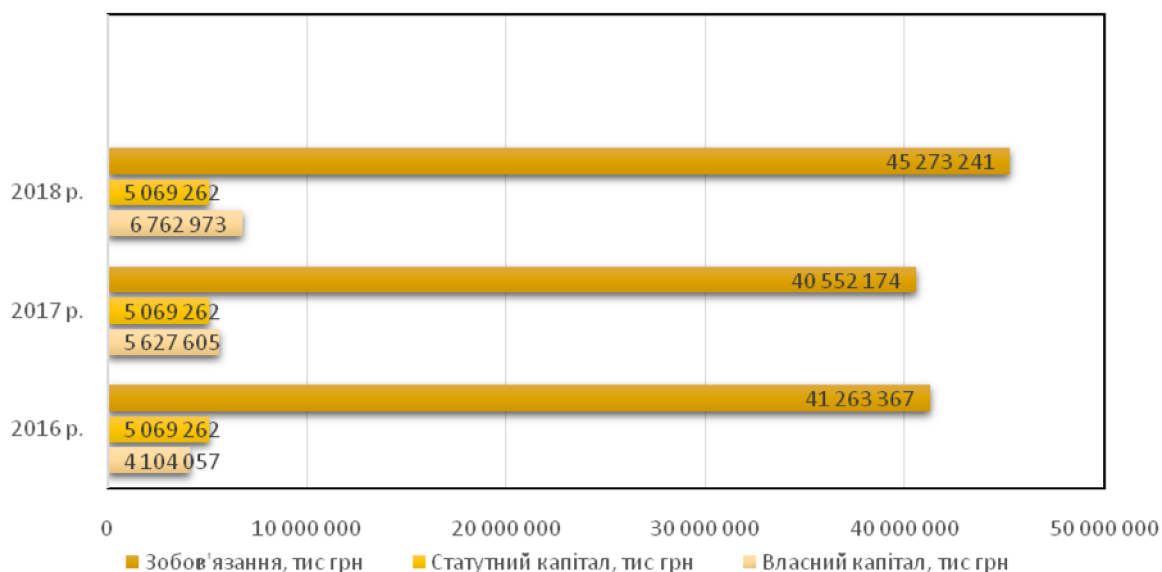

Рис. 1. Динаміка пасиву ПАТ «Укрсиббанк» за 2016-2018 рр. (тис. грн.)

Розглянемо основні показники рентабельності (табл. 2). Показник рентабельності капіталу (ROAE) у 2016 році був від'ємним та становив -33,7%, це характеризує неефективну економічну віддачу капіталу та показує неефективне управління щодо розміщення активів, тобто їх можливістю приносити дохід. Проте протягом 2017 та 2018 років даний показник набуває додатного значення та становив 30,3% й 43,2% відповідно. Показник рентабельності активів (ROAA) у 2016 році становив -2,2%. Це викликано насамперед великою часткою неприбуткових активів - проблемних кредитів, основних засобів та нематеріальних активів, а також невиправдано великими небанківськими операційними витратами. В 2017-2018 роках ROAA зростає до 3,2%, 5,4% відповідно. Це досягнуто завдяки зростанню дохідності активних операцій, а також зваженій політиці банків щодо планування витрат. Чиста процентна маржа за 2016-2018 рр. вища за оптимальне 4,5% та становить 7,3%, 10,9%, 9,4% відповідно[5].

Таблиця 2.

Показники рентабельності ПАТ «Укрсиббанк» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.
ROAA	-2,2	3,2	5,4
ROAE	-33,7	30,3	43,2
Чиста % маржа	7,3	10,9	9,4

*Джерело 5

Статистичні дані, наведені в таблиці 3, дають змогу зробити висновки, що збільшення розмірів прибутку в період з 2016 по 2018 роки відбувалось за рахунок впливу однакових чинників, але інтенсивність впливу була різною.

Так, процентні доходи в 2017 році порівняно з 2016 роком зменшилися на 794 369 тис грн або на 20,7%, проте у 2018 році процентний дохід збільшився на 30,4% або на 1 346 594 тис грн в порівнянні з 2017 роком. В той же час процентні витрати щороку зменшувалися в порівнянні з 2016 роком, тобто у 2017 році витрати зменшилися на 51,3%, у 2018 році – на 43,8% або на 643 046 тис грн та 549 357 тис грн відповідно. В цілому чистий процентний дохід за досліджуваний період зменшився в 2017 році в порівнянні з 2016 роком на 151 323 тис грн або на 6,5%, а в 2018 році чистий процентний дохід збільшився на 1 252 905 тис грн або на 32,3% в порівнянні з 2017 роком.

Комісійні доходи протягом досліджуваного періоду набувають тенденції до збільшення. У 2017 році комісійні доходи збільшилися на 354 366 тис грн або на 18,1%, у 2018 році - збільшилися на 530 914 тис грн або на 25,8% в порівнянні з 2016 роком.

Комісійні витрати також набрали тенденцію до збільшення, тобто у 2016 році комісійні витрати становили 304 910 тис грн, а в 2017 році витрати збільшилися на 149 871 тис грн або на 33,07%, а в 2018 році – на 218 952 тис грн або на 41,8% в порівнянні з 2016 роком. В цілому чистий комісійний дохід за досліджуваний період зріс в 2017 році на 204 495 тис грн, у 2018 році на 311 962 тис грн.

Банківська система та страхування

Таблиця 3.

Основні показники прибутку та збитку ПАТ «Укрсиббанк» за 2016-2018 рр.

тис. грн.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Процентні доходи	4 033 515	3 239 146	4 585 740
Процентні витрати	-1 254 829	-611 783	-705 472
Чистий процентний дохід	2 778 686	2 627 363	3 880 268
Комісійні доходи	1 617 084	1 971 450	2 147 998
Комісійні витрати	-304 910	-454 781	-523 862
Чистий комісійний дохід	1 312 174	1 516 669	1 624 136
Чистий дохід	4 636 654	4 654 344	6 031 157
Сукупний операційний дохід	2 635 721	2 199 676	3 142 430
Чистий операційний збиток	-963 686	-1 816 999	-3 263 712
Прибуток до оподаткування	938 252	2 156 034	3 299 174
Усього	-993 968	1 819 124	2 788 850

*Джерело 1,2,3

Результатами комерційної діяльності банку в досліджуваному періоді були отриманий прибуток від операцій, витрати на податок на прибуток та чистий прибуток банку. Так в порівнянні з 2016 роком у 2017 році чистий дохід практично не відрізнявся, проте у 2018 році – збільшився на 1 376 813 тис грн порівняно з попереднім роком. Також, згідно статистичних даних увесь сукупний дохід у 2016 році був від'ємний та становив -993 968 тис грн, а в 2017 і 2018 роках сукупний дохід набуває додатного значення та становив 1 819 124 тис грн і 2 788 850 тис грн відповідно.

Політична нестабільність та відсутність чітких перспектив розвитку економіки України в 2014-2016 роках, а також внутрішні фактори призвели до погіршення показників результативності банківських установ на українському банківському ринку. Динаміка показників фінансових результатів банківської системи в 2016 році свідчить про наявність негативних тенденцій на етапі кризових внутрішніх явищ, проте протягом 2017-2018 роках показники покращуються.

Висновок. Вище сказане дозволяє зробити наступні висновки:

1) банківський сектор здійснює комплексний вплив на функціонування фінансової сфери шляхом нормалізації механізму розподілу фінансових ресурсів, забезпечення обігу грошової маси та економічної стабілізації. Проте необхідно враховувати, що в кризових умовах економіка та банківська система можуть посилювати негативний взаємовплив;

2) сучасний стан функціонування банківської системи України характеризується наявністю ряду негативних факторів, до яких відносяться: військово-політична нестабільність, загальноекономічна дестабілізація, зниження довіри населення до банківського сектору та продуктів, що пропонують його суб'єкти;

3) діяльність НБУ у сфері регулювання банківської системи можна охарактеризувати за наступними напрямками: «оздоровлення» банківського сектору шляхом виводу з ринку неієздатних банків; реалізація політики інфляційного таргетування, основним завданням якої є забезпечення інфляційної стабільності та більш ефективної координації дій НБУ з відповідальними структурами; накладення санкцій на банки, які є дочірніми відділеннями російських державних банків;

4) для вирішення актуальних проблем банківського сектору та нормалізації його функціонування необхідно застосувати систему заходів, спрямованих на загальноекономічну стабілізацію, повернення довіри до банківського сектору та підвищення ефективності діяльності НБУ у сфері контролю та регулювання банківської системи[4].

Реалізація запропонованих заходів дозволить мінімізувати вплив негативних факторів у короткостроковій перспективі та створить умови для прискореного розвитку банківської системи України у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Консолідована фінансова звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності та звіт незалежного аудитора за 31 грудня 2016 року ПАТ «Укрсиббанк». [Електронний ресурс]. - Доступ у режимі: https://my.ukrsibbank.com/common/upload/ukrsibbank/financial-reports/2016/kons_finzvitrnist_international_31122016.pdf
2. Консолідована фінансова звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності та звіт незалежного аудитора за 31 грудня 2017 року ПАТ «Укрсиббанк». [Електронний ресурс]. - Доступ у режимі: https://my.ukrsibbank.com/common/upload/ukrsibbank/financial-reports/2017/finrep_BG_promizhna_scoroch_2017.pdf
3. Консолідована фінансова звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності та звіт незалежного аудитора за 31 грудня 2018 року ПАТ «Укрсиббанк». [Електронний ресурс]. - Доступ у режимі: https://my.ukrsibbank.com/common/upload/ukrsibbank/financial-reports/2018/2018_financial_statements_consolidated.pdf

Банківська система та страхування

4.Золотарьова О. В. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України / О. В. Золотарьова, В. О. Галаганов // Проблеми економіки та політичної економіки – 2017 -№1 –С. 83-97.
5.Портрет банку ПАТ «Укрсиббанк». [Електронний ресурс]. – Доступ у режимі:
<http://plus.bankografo.com/banks/ukrsibbank.html>

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Попова Е.М., 4 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук.кер. - Ковалевич Д.А.

У статті проведено аналіз сучасного стану рівня безробіття в Україні, а також визначено основні аспекти соціального страхування на випадок безробіття.

The article analyzes the current state of unemployment in Ukraine, and identifies the main aspects of social insurance against unemployment.

Актуальність даної теми полягає у тому, що проблема безробіття потребує постійної уваги і комплексного розв'язання з боку економістів, менеджерів, соціологів, психологів і державних структур, так як в умовах безробіття за неповного використання наявних ресурсів робочої сили економічна система працює, не досягаючи межі своїх виробничих можливостей. Окрім цього, безробіття зумовлює негативні зміни в складі людських ресурсів. Це, у свою чергу, спричиняє погіршення якісних характеристик робочої сили, втрату працівниками їхніх професійних навичок, кваліфікації, послаблення мотивації до праці, зниження продуктивності праці, відтік найбільш кваліфікованої робочої сили за межі країни. З іншого боку, внаслідок безробіття, країна має значні фінансові збитки, утримуючи безробітних, відшкодовуючи їм втрати в доходах на період пошуку нових сфер професійної діяльності

Метою статті є аналіз та оцінка сучасного стану безробіття в Україні та визначення шляхів зниження рівня безробіття

Об'єктом дослідження є процеси функціонування, регулювання та розвитку ринку праці.

Предметом дослідження є соціально-економічні відносини з приводу безробіття в економіці України

Формування ринку праці, регулювання зайнятості населення є об'єктом дослідження багатьох вчених. Значний внесок у дослідження ринку праці та зайнятості зробили вітчизняні вчені: С.Бандур, В.Антонюк, Л.Безтелесна, С.Гринкевич, В.Брич, О.Грішнова, М.Долішній, О.Дороніна, Т.Заяць, А.Колот, С.Злупко, та інші. Водночас, в умовах нових викликів питання функціонування, регулювання та розвитку ринку праці залишається актуальним та потребує розробки нових інструментів та методів оцінювання їх дієвості.

У працях цих та інших економістів досліджуються теоретичні та практичні питання функціонування інституту соціального страхування на випадок безробіття, окремі методичні підходи до його удосконалення. Однак у зазначених публікаціях не достатньо висвітлені сучасні тенденції розвитку страхування на випадок безробіття в умовах соціально-економічної нестабільності.

Однією з найважливіших соціально-економічних проблем сьогодення є безробіття. Як соціально-економічна категорія безробіття відображає економічні відносини щодо вимушеної незайнятості працездатного населення, що негативно впливає і розповсюджується на грошово-кредитну, фінансову, соціальну сфери, невпинно погіршуючи соціальне самопочуття та очікування суб'єктів ринку й громадян.

Система соціального захисту безробітних є невід'ємним елементом державної політики всіх розвинених країн. Вона включає в себе дві системи: страхування на випадок безробіття, засноване на трудовому і страховому стажі з урахуванням рівня заробітної плати, і соціальне забезпечення для підтримки життєвого рівня, що надається після перевірки необхідності.

Розвиток ринкової економіки супроводжується також виникненням і розширенням масштабів хронічного безробіття. Це пов'язано з тим, що інвестиції у створення нових робочих місць відстають від темпів зростання чисельності найманих працівників. Безробіття стає масовим і постійним, вражаючи насамперед найменш розвинуті регіони. Серед безробітних переважають жінки, спеціалісти з вищою освітою і за віковим складом домінує молодь.

Особливістю безробіття в Україні є існування вимушеної зайнятості (прихованого безробіття). Тобто неповно зайнятих осіб, які перебувають у вимушених відпустках з ініціативи адміністрації, працюють неповний робочий день або тиждень, завдяки чому змінюється структура зайнятості. Перехід України до ринкових відносин пов'язаний із великими труднощами, виникненням багатьох соціально-економічних проблем. Цей процес супроводжується розривом господарських зв'язків, банкрутством, реорганізацією підприємств, зміною форм власності, що призвело до вивільнення значної кількості робочої сили, загострення проблем безробіття. Отже, безробіття – це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічноактивного населення не зайнята у сфері економіки. Тобто, у реальному житті безробіття виступає як перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї.

За визначенням Міжнародної організації праці (МОП) безробітними вважаються особи у віці 15–70 років (zareєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють такі три умови: активно шукали роботу або намагалися організувати власну справу впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували опитуванню; не мали роботи (прибуткового заняття); готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів [1]. У країнах зазвичай ця категорія адаптується у національному законодавстві. Наприклад, за Законом України «Про зайнятість населення» (2012 р.) безробіття трактується як «соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати

Банківська система та страхування

своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування» [4].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про зайнятість населення» безробітними визнаються працездатні громадяни працездатного віку, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших, передбачених законодавством доходів, і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні стати до підходящої роботи [4].

Визначення підходящої роботи для громадян, які втратили роботу й заробіток (трудовий дохід), вважається робота, що відповідає освіті, професії (спеціальності), кваліфікації працівника й надається в тій же місцевості, де він мешкає.

Заробітна плата повинна відповідати рівню, який особа мала на попередній роботі з урахуванням її середнього рівня, що склався в галузі відповідної області за минулий місяць. Під час пропонування підходящої роботи враховується стаж роботи громадянина за спеціальністю, його попередня діяльність, вік, досвід, становище на ринку праці, тривалість періоду безробіття.

У разі неможливості надання громадянину роботи за професією (спеціальністю) протягом шести місяців безробіття, підходящою вважається робота, яка вимагає зміни професії (спеціальності) з урахуванням здібностей, здоров'я громадянина й колишнього досвіду, доступних для нього видів навчання та потреб ринку праці в цій професії (спеціальності).

Для громадян, які змінили професію (спеціальність), за направленням державної служби зайнятості підходящою вважається робота як за новою так і за попередньою професією (спеціальністю) за останнім місцем роботи.

За рішенням місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів відповідних рад може встановлюватись транспортна доступність та інші критерії підходящої роботи, які посилюють соціальний захист населення.

В Україні є загальноприйнятими наступні види безробіття:

- фрикційне безробіття – наявність безробітних у результаті добровільної зміни працівниками місця роботи й періодів тимчасового звільнення. Відрізняється низькою тривалістю й виникає тоді, коли частина людей добровільно змінює місце роботи, частина шукає нову роботу після звільнення, а частина, особливо молодь, уперше шукає роботу з вищою заробітною платою, кращими умовами праці й ближче до місця проживання.

- структурне безробіття, коли в результаті науково-технічного прогресу відбуваються важливі зміни в техніці, технології, організації виробництва й робоча сила за своїми професійно-кваліфікаційними характеристиками перестає відповідати цим змінам.

- циклічне безробіття об'єктивно зумовлене циклічними коливаннями економіки, коли на стадії спаду скорочується ВВП, зменшується сукупний попит на товари й послуги, зайнятість скорочується, а безробіття зростає;

- приховане безробіття спостерігається тоді, коли кількість працівників на виробничих дільницях перевищує об'єктивно потрібну, внаслідок зниження попиту на робочу силу в результаті спаду виробництва або структурних змін.

Безробіття є макроекономічною проблемою, яку формують такі чинники:

- 1) структурні зрушення в економіці, що призводять до масштабних змін у структурі й кількості попиту на робочу силу;

- 2) зниження темпів економічного розвитку спричиняє зменшення кількості робочих місць, порушення збалансованості кількості працівників і кількості робочих місць;

- 3) недостатній сукупний попит;

- 4) інфляція викликає скорочення капітальних вкладень, зниження реальних доходів населення, що викликає збільшення пропозиції зі зменшенням попиту на робочу силу;

- 5) співвідношення цін на фактори виробництва, яке веде до переважання працездатних технологій;

- 6) сезонні коливання виробництва, що викликають зміни у попиті на робочу силу;

- 7) науково-технічний прогрес, що збільшує диспропорції між попитом

і пропозицією робочої сили [2].

Вплив сукупності факторів вимагають застосування системного підходу до вирішення проблеми безробіття.

Соціальне страхування на випадок безробіття є частиною загальнообов'язкового державного соціального страхування, що визначається як система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхові виплати та надання страхових послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування [3]. Щодо поняття соціального страхування на випадок безробіття, то згідно із Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття визначається як система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття [4].

Отже, з цього визначення випливає, що соціальне страхування на випадок безробіття для застрахованої особи представляє собою гарантію забезпечення належного рівня життя та заробітку у випадку настання з незалежних від застрахованих осіб страхового випадку — безробіття. На цей момент в умовах соціально-економічної кризи в Україні соціальне страхування на випадок безробіття розвивається у складному інституційному середовищі. При обмежених можливостях працевлаштування та низькій заробітній платі близько 2 млн економічно активних громадян у віці 20—49 років працюють за кордоном [1]. При цьому дані Державної служби статистики свідчать про те, що рівень безробіття в Україні збільшується вже четвертий рік поспіль, а це є свідченням того, що ситуація на ринку праці є вкрай

Банківська система та страхування

критичною[5].

За ринкових умов безробіття є не тільки економічною, але й серйозною соціальною проблемою. Причому соціальні аспекти даної проблеми є більш відчутними для суспільства і дуже актуальні наразі. Проаналізуємо рівень безробіття в Україні за останні роки. Значної шкоди Україні завдала світова фінансова криза, окупація Криму та ситуація на сході країни. Саме тому найбільшого скорочення зайнятості на початку кризи зазнали такі сектори, як промисловість та будівництво. Розглянемо динаміку рівня безробіття в Україні за 2012– 2019 рр. (табл.1).

Таблиця 1

Рівень безробіття в Україні за 2012– 2019 рр.

		Всього населення	Економічно активне населення	Безробітне населення	Рівень безробіття
2012		45553,0	20393	1656,6	8,1%
2013		45426,2	20478,2	1576,4	7,7%
2014		42928,9	19035,2	1847,1	9,7%
2015		42760,5	17396,0	1654,0	9,5%
2016		42584,5	17303,6	1677,5	9,7%
2017		42386,4	17193,2	1697,3	9,9%
2018		42153,2	17296,2	1577,6	9,1%
2019	I кв.	42079,5	17216,0	1645,1	9,6%
	II кв.	42010,1	17308,7	1527,5	9,6%

Джерело: сформовано авторами за даними [5].

За даними табл. 1 можемо спостерігати стійку неоднозначну тенденцію, що упродовж 2014–2017 рр. рівень безробіття повільно, але зростав. У 2018 році спостерігаємо зниження рівня безробіття на 0,6% , проте у 2019 спостерігаємо зростання рівня безробіття на 0,5%.

Згідно з повідомленням, кількість зайнятого населення 15-70 років у 1-му кварталі 2019 року становила 16,3 млн. людей. Рівень зайнятості населення віком 15-70 років становив 57,1%.

Зниження рівня безробіття сприятиме економічному розвитку України. Але подолання цієї проблеми потребує реалізації комплексу рішень, починаючи від адекватного розподілу державного замовлення при підготовці спеціалістів у навчальних закладах і завершуючи проведенням економічних реформ та залученням інвестицій.

Щодо середньої тривалості пошуку роботи, то динаміка цих показників зображена на рис. 1.

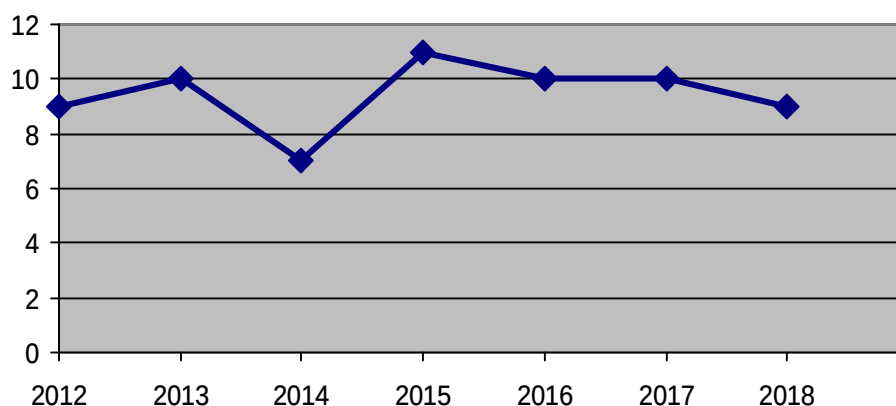

Рис. 1 Середня тривалість пошуку роботи в Україні за 2012–2018 роки, кількість місяців[5].

Середня тривалість пошуку роботи надається у вимірі середньої кількості місяців тривалості пошуку роботи на одного безробітного (за методологією МОП). Розрахунок показника здійснюється на основі формули середньої арифметичної зваженої.

Банківська система та страхування

Отже, як видно з діаграми, що найбільше місяців шукали роботу у 2015 році, середня тривалість пошуку становила – 11 місяців. Найшвидше роботу безробітні могли знайти у 2014 році, оскільки на пошуки витрачалося у середньому 7 місяців. У 2012-2018 роках у середньому на пошук роботи витрачали 9 місяців.

У 2019 році допомогу по безробіттю мають право отримувати тільки ті громадяни, хто отримав офіційний статус безробітного. Відповідно до частини 1 статті 43 Закону України «Про зайнятість населення» статус безробітного надається: особам працездатного віку до призначення пенсії (зокрема на пільгових умовах або за вислугу років), які через відсутність роботи не мають заробітку, готові та здатні приступити до трудової діяльності особам, молодше 16 років, які працювали і були звільнені у зв'язку з припиненням або перепрофілюванням підприємств, скороченням чисельності штату інвалідам, які не досягли пенсійного віку і отримують пенсію по інвалідності або соціальну допомогу.

Проаналізувавши динаміку рівня безробіття можемо дійти висновку що безробіття є гострою проблемою, яку потрібно починати вирішувати вже сьогодні. Ми пропонуємо низку заходів, які зможуть знизити рівень безробіття в Україні, а саме:

- легалізувати тіньову зайнятість;
- збільшити попит на робочу силу як з боку приватного так і державного секторів економіки, оскільки основною причиною безробіття на сьогодні є незбалансованість попиту і пропозиції робочої сили [1]. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є – створення нових конкурентоспроможних підприємств в Україні;
- збільшення заробітних плат працівникам та забезпечення працівників ефективно-функціонуючими та відповідно технічно-оснащеними робочими місцями. Зменшенню міграції також сприяє такий чинник як перекваліфікація та додаткові курси для працівників. Оскільки саме це дасть змогу працівникам бути більш конкурентоспроможними на ринку праці а також це приносить чималі навички й надає перспективу кар'єрного росту;
- створити сприятливі умови для розвитку підприємницької діяльності та малого бізнесу безробітних. Тому, перш за все, потрібно суттєво активізувати інвестиційні процеси.

Висновки. Отже, слід зазначити що проведене дослідження щодо ролі, сучасного стану рівня безробіття та соціального страхування на випадок безробіття дає змогу зробити висновок про те, що події останніх років в економічній та соціальній сферах негативно вплинули на забезпечення страхового захисту безробітних осіб. Проблема з безробіттям є ключовим питанням у ринковій економіці. Впроваджуючи запропоновані заходи, ми можемо досягнути зменшення рівня безробіття, збільшення кількості працевлаштованого населення і, як наслідок, загального покращення економічної і соціальної ситуації у країні.

Список використаних джерел:

1. Крпельницька С.О. Соціальне страхування : навч. посіб. / С.О. Крпельницька, Т. В. Солоджук. // — Вид. 2ге, перероб. та доп. — К.: "Центр учбової літератури", 2013. — 336 с.
2. Мельничук Л.С. Основні проблеми зайнятості населення України / Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". / Мельничук Л.С. // — 2012. — Т. 189, № 177 (Серія: Економіка). — 108с.
3. Пікус Р.В. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик менеджменту / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, О.М. Лобова.; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. // — К.: Логос, 2015. — 508 с.
4. Закон України «Про зайнятість населення» № 5067 VI від 5 липня 2012 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
5. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/arhosp_rik_u.htm

ДЕПОЗИТНІ ВКЛАДЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ВИД РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ФОРМУВАННЯ

Рошу М.С., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Табенська Ю.В.

У статті розкрито теоретичні основи депозитних вкладів в сучасних умовах. Досліджено класифікацію депозитів, їх структуру та принципи організації депозитних операцій банку. Виявлено, що в банківській практиці застосовується дві форми оформлення строкових депозитних операцій: через укладання угоди та через оформлення депозитного (ощадного) сертифіката.

The theoretical bases of deposit deposits in modern conditions are revealed in the article. The classification of deposits, their structure and principles of organization of bank deposit operations are investigated. It is revealed that in banking practice there are two forms of registration of time deposit operations: through the conclusion of the agreement and through the issuance of the deposit (savings) certificate.

Актуальність дослідження. Забезпечення банківської діяльності необхідними обсягами депозитних коштів є одним з пріоритетних напрямів, що визначають стратегічні напрями розвитку як їхньої діяльності, так і економіки України загалом. У банківській сфері проблема формування оптимальних за обсягами і термінами депозитних ресурсів стоїть, як правило, на першому місці, що дає можливість стверджувати про важливість депозитної політики. У цьому контексті удосконалення депозитної політики банків України має теоретичне і практичне значення.

Теоретичні і практичні аспекти цієї проблеми, зокрема формування банками депозитних ресурсів, методи управління ними, активізація депозитної діяльності банків, досліджувалися в працях вітчизняних і

Банківська система та страхування

зарубіжних учених-фахівців і спеціалістів: Г. Асхауєра, І. Бланка, О. Васюренка, В. Геєця, А. Герасимовича, О. Гриценка, О. Заруби, А. Кириченка, В. Колеснікова, Т. Коха, Л. Кроливецької, А. Мороза, С. Науменкової, Л. Примостки, П. Роуза, М. Савлука, Дж. Сінкі, Т. Смовженко, В. Усоскіна, Л. Хміль та інших.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування депозитних вкладень банку.

Виклад основного матеріалу. В загальному розумінні залучення означає притягнення, використання чогось з будь-якою метою. В своїй діяльності банк може залучати як депозитні ресурси, так і кошти, наприклад, шляхом емісії акцій чи облігацій, тобто використовувати зовнішні відносно банку джерела формування капіталу.

Ефективна банківська діяльність неможлива без залучення грошових коштів. Їх використання дає банкам змогу суттєво розширювати межі діяльності, ефективніше використовувати ресурси, забезпечувати належну ліквідність та платоспроможність, а отже - зміцнювати фінансову стійкість.

Залучений капітал – це грошові кошти юридичних і фізичних осіб, залучені банком в якості депозитів, вкладів, залишків на розрахункових рахунках, поточних рахунках бюджетних установ, залишки на пластикових картках, кредиторська заборгованість тощо. У банківській практиці залучені кошти називають депозитними зобов'язаннями, які формують депозитний портфель [4, с. 274].

Залучений капітал складається із депозитів (вкладів), ощадних (депозитних) сертифікатів і короткострокових боргових цінних паперів та має принципові відмінності від регулятивного капіталу. Основну суму залучених коштів становлять тимчасово вільні грошові кошти, що утворюються внаслідок кругообігу промислового і торгового капіталу, грошові накопичення держави, особисті грошові накопичення населення - депозити.

Згідно із Законом України «Про банки та банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-Ш депозити (вклади) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [1].

Суб'єктами депозитних операцій є комерційні банки, що виступають як позичальники, і власники коштів, котрі виступають кредиторами. Об'єктами депозитних операцій є кошти, що передані комерційному банку на умовах, визначених двосторонньою угодою.

На частку депозитних операцій приходить близько 85% пасивів банків. Під час залучення депозитів банки дотримуються таких принципів організації депозитних операцій [4, с. 254-255]:

- депозитні операції здійснюються так, щоб сприяти отриманню банківського прибутку або створювати умови для отримання прибутку в майбутньому;
- в процесі організації забезпечуються різноманітність суб'єктів депозитних операцій та поєднання різних форм депозитів;
- під час здійснення банківських операцій забезпечуються взаємозв'язок і взаємопогодження між депозитними і кредитними операціями за термінами та сумами;
- особлива увага в процесі організації депозитних операцій приділяється строковим депозитам, які найбільше підтримують ліквідність балансу банку;
- під час проведення своїх депозитних та кредитних операцій банк повинен зменшувати свої вільні ресурси;
- банк повинен вживати заходів щодо розвитку банківських послуг, що передбачає залучення депозитів.

Можливості комерційного банку у залученні коштів регулюються НБУ [2]. Так, згідно з показником платоспроможності банку, нормативне значення якого встановлено НБУ, залучені та запозичені кошти не повинні перевищувати розмір власного капіталу більше ніж у 8 разів.

Для диверсифікації власного депозитного портфеля банки залучають різні види депозитів. Незалежно від цілей аналізу або дослідження окремі науковці дають різні визначення поняття банківського депозиту.

А.В. Череп та О.Ф. Андросова визначають депозит як грошові кошти в національній та іноземній валюті, що передані їх власником або іншою особою за його дорученням в готівковій або безготівковій формі на рахунок власника для зберігання на певних умовах [4, с. 21].

Схоже визначення надає Р.І. Тиркало: «депозит – це грошові кошти у готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, що передані банку їх власником або третьою особою за дорученням та за рахунок власника для зберігання на певних умовах» [4, с. 23].

А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко під депозитом розуміють зобов'язання банку за тимчасово залученими коштами фізичних та юридичних осіб або цінними паперами за відповідну плату [4, с. 19].

В Україні до переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності не існувало розмежування понять «депозит» та «вклад». У зв'язку з тим, що терміни «вклад» і «депозит» передбачали визначення певного строку зберігання коштів в установах банків, поточні рахунки суб'єктів господарювання взагалі не були віднесені до депозитних.

Отже, сьогодні депозит – це єдиний термін для означення коштів, які тимчасово залучені банком згідно з угодою на будь-який час і від будь-якої особи.

Більш детальне визначення депозиту можна знайти у Положенні «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» [3], відповідно до якого вклад (депозит) – це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті чи банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або

Банківська система та страхування

дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Таким чином, ці визначення зводяться до того, що депозитні операції – це все ж таки операції, які проводить банк, коли залучає кошти клієнтів.

В науковій літературі класифікація депозитів здійснюється за різноманітними ознаками, серед яких слід назвати:

- вид і статус вкладників;
- валюту депозиту (вкладу);
- термін залучення;
- вид депозитних ставок проценту;
- особливості нарахування і сплати процентів по депозиту (вкладу). Узагальнений розподіл депозитів за різними класифікаційними ознаками наведено в табл. 1.

Таблиця 1.

Класифікація банківських депозитів

Ознака класифікації	Види депозитів
За економічним змістом	– активні депозити (розміщені) – пасивні депозити (залучені)
За строком користування	– депозити до запитання (на вимогу) – строкові депозити
За валютою, в якій номінований депозит	– депозити в національній валюті – депозити в іноземній валюті
За категоріями вкладників	– депозити банків – депозити за рахунок бюджетних коштів – депозити юридичних осіб – депозити фізичних осіб
За формою визначення власника	– іменні депозити – депозити на пред'явника
За резидентністю	– депозити резидентів – депозити нерезидентів
За цільовим призначенням	– дохідні депозити – гарантійні депозити
За способом юридичного оформлення зобов'язань за депозитом	– оформлені угодою – з наданням ощадної книжки – з наданням депозитного сертифікату
За формою вилучення депозиту та нарахування процентів	– безумовні (без попереднього повідомлення або з попереднім повідомленням) – умовні (кошти можуть бути вилучені за настання певних обставин, обумовлених угодою)
За режимом функціонування	з правом поповнення без права поповнення
За методом нарахування процентів	– депозити з фіксованою процентною ставкою – депозити з плаваючою процентною ставкою – депозити, за якими нараховуються «прості» проценти – депозити, за якими нараховуються «складні» проценти
За терміном нарахування процентів	– депозити зі щомісячним нарахуванням процентів – депозити зі щоквартальним нарахуванням процентів – депозити зі щорічним нарахуванням процентів – «авансові депозити»

Недоліком депозитів до запитання для банку є нестабільність їх розміру, що насамперед обмежує можливість їх використання банком для позичкових та інвестиційних операцій, тому власникам поточних рахунків або сплачується низький депозитний процент, або він не сплачується взагалі. В умовах відсутності плати за депозити до запитання банки намагаються стимулювати приріст поточних внесків за рахунок надання додаткових послуг, залучити клієнтів, а також підвищити якість обслуговування. Це, зокрема, кредитування з поточного рахунку, пільги вкладникам в одержанні кредиту, використання зручних для клієнта форм розрахунків, а саме застосування кредитних карток, чеків, розрахунково-консультативне обслуговування.

У світовій практиці строк дії таких вкладів зазвичай не обумовлюється, але у вітчизняній практиці банки інколи обумовлюють в договорі строк дії, на який підписується угода, наприклад один рік. Це робиться з метою запобігання вимог клієнтів стосовно зміни процентних ставок, а також умов договору.

Строкові депозити – це кошти, що розміщені в банку на певний строк. Строкові депозити є для банків вигідним джерелом коштів клієнтів, оскільки вони більш стабільні (прогнозовані) і зручні в банківському плануванні. За ними сплачується більш високий, ніж за поточними рахунками, депозитний процент, рівень якого диференціюється залежно від терміну, виду внеску, періоду повідомлення про вилучення, загальної динаміки ставок грошового ринку тощо.

В банківській практиці застосовується дві форми оформлення строкових депозитних операцій: через укладання угоди та через оформлення депозитного (ощадного) сертифіката. Договір банківського вкладу (депозиту) укладається на умовах видачі вкладу (депозиту) на першу вимогу або на умовах

Банківська система та страхування

повернення вкладу (депозиту) зі спливом встановленого договором строку.

Договором банківського вкладу (депозиту) може бути передбачено внесення грошових коштів або банківських металів на інших умовах їх повернення. Умови цього договору не можуть суперечити законодавству України.

Таким чином, розкривши сутність банківських депозитів і депозитних операцій, можемо сказати, що саме вони сприяють отриманню банківського прибутку та створюють умови для отримання прибутку в майбутньому. Розглянувши класифікацію депозитів, зазначимо що сучасна банківська практика характеризується їх великою різноманітністю. Це зумовлене бажанням банків в умовах сегментованого висококонкурентного ринку повністю задовольнити попит різних груп клієнтів на банківські послуги і залучити їх кошти для збереження на банківських рахунках.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Про затвердження інструкції про порядок регулювання банківської діяльності в Україні [Електронний ресурс]: Постанова НБУ від 28.08.2001 № 368. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0841-01>
3. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 03.12.2003 N 516.– Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z1256-03>
4. Савлук М. І. Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К. : КНЕУ, 2002. – 598 с.

ВПЛИВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ГРОШОВИЙ ОБІГ УКРАЇНИ

Рудейчук Д.В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. – Табенська Ю.В.

У статті розкрито теоретичні засади організації грошового обігу як основи ринкових відносин, висвітлено вплив банківської системи на грошовий обіг; розкрито проблемні питання та шляхи удосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні.

The article describes the theoretical foundations of the organization of monetary circulation as the basis of market relations, highlights the impact of the banking system on monetary circulation; the problems and ways of improving the management of monetary circulation in Ukraine are revealed.

Актуальність дослідження. Грошові відносини представляють собою складну систему, яка віддзеркалює різні аспекти відтворювального процесу. Усі форми грошей, у ході обслуговування ними процесу товарного обігу, розподілу та перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту у процесі розширеного відтворення формують грошовий оборот.

На сьогоднішній день визначальною системою організації грошового обороту є банківський сектор, в основі якого знаходиться центральний банк. Але об'єктивні економічні та технологічні зрушення в суспільстві породжують нові категорії, які в майбутньому можуть визначати нові принципи та закони грошової системи. В цих умовах стає необхідним дослідження грошового обігу, та визначити основні тенденції, що спостерігаються у процесі руху грошових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремим аспектам складної та багатопланової проблематики формування та функціонування банківського нагляду присвячено праці зарубіжних і вітчизняних науковців та практиків, зокрема, таких вітчизняних авторів, як З. Васильченко, О. Вовчак, І. Дьяконова, О. Кіреев, В. Кротюк, А. Кузнецова, І. Лютий, О. Любунь, В. Міщенко, А. Мороз, С. Науменкова, П. Нікіфоров, Л. Примостка, К. Раєвський, М. Савлук, Т. Смовженко, В. Стельмах, а також російських науковців, О. Лаврушина, Д. Малихіна, В. Полякова, Є. Потоцької, П. Сироешкіна, А. Симановського та зарубіжних – М. Біллета, Д. Даймонда, П. Роуза, Дж. Синки, С. Фроста, Р. Чаркхема та ін. [4, с. 13].

Мета і завдання дослідження. Метою статті є поглиблення теоретичних положень, розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління грошовим обігом в Україні через банківську систему країни.

Виклад основного матеріалу. Самі по собі гроші не несуть будь-якої цінності. Цінність вимірює та кількість товарів, робіт і послуг, які можна купити за ці гроші. Володіння грошима просто заради самого факту володіння не містить в собі ніякої економічної вигоди. Отже, для того щоб приносити користь, гроші повинні постійно перебувати в русі, постійно обмінюватися на інші блага. Відтак об'єктивною основою виникнення грошового обігу є товарне виробництво, за якого відбувається розподіл на товар і гроші. З поглибленням суспільного розподілу праці і формуванням загальнонаціональних і світових ринків грошовий обіг набуває свого розвитку.

Поняття «грошовий обіг» використовується багатьма представниками економічної науки для характеристики руху грошей, переважно в готівковій формі. Процес такого безперервного руху грошей в якості засобу обігу і засобу платежу в економіці прийнято називати грошовим обігом, оскільки, на думку вчених, гроші передаються (переміщуються) від одного до іншого економічного суб'єкта, і тому беруть участь у багатьох випадках в незмінному вигляді» [4, с. 134]. Однак цей підхід не є досконалим з позицій того, що з грошового обігу вилучено безготівкові гроші, які обслуговують кругообіг капіталів, опосередковують обіг і обмін всього сукупного суспільного продукту.

Серед всіх фінансових посередників ключова, найголовніша роль відводиться комерційним банкам. Таке становище банків на фінансовому ринку пояснюється рядом факторів, зокрема [2]:

Банківська система та страхування

1) саме банки є головними фінансовими посередниками, які спрямовують кошти, вивільнені в процесі господарської діяльності, від кредиторів до позичальників, надаючи їх у тимчасове користування тим суб'єктам економіки, котрі потребують додаткових коштів. При цьому банки створюють нові вимоги та зобов'язання, що своєю чергою стають товаром на фінансовому ринку. Так, приймаючи внески клієнтів, комерційний банк створює нові зобов'язання – депозити, а видаючи позики – нові вимоги до позичальників. Такий процес становить сутність фінансового посередництва. Найголовніша функція фінансових посередників полягає у створенні оптимального співвідношення між власними активами й пасивами, з одного боку, і потреб своїх клієнтів – з іншого. При цьому основна частина грошових ресурсів рухається через установи банків, що обумовлює їх головну роль у системі інститутів фінансового ринку;

2) банки в силу виконання ними своїх базових операцій (залучення грошових коштів, розміщення залучених коштів, а також відкриття і ведення рахунків фізичних та юридичних осіб) беруть участь у формуванні пропозиції грошей і мають можливість безпосередньо впливати на ринкову кон'юнктуру, а відтак на перебіг економічних процесів. Що стосується інших посередників фінансового ринку, то вони такої можливості не мають, а їх становище на фінансовому ринку більшою мірою визначається банківськими установами саме тому, що це визначає діяльність банків щодо пропозиції грошей. Цей фактор визначається тим, що в банках розміщуються рахунки інших фінансових установ-посередників, на банківських рахунках формуються їх грошові нагромадження, здійснюється розрахунково-касове і кредитне обслуговування. Така ситуація ставить банки у позицію таких фінансових посередників, які мають можливість впливати на діяльність усіх інших суб'єктів ринку, фінансових посередників в тому числі;

3) на відміну від небанківських фінансових посередників банківські установи мають значно об'ємніші можливості впливу на грошовий обіг в країні та на економіку загалом, оскільки вони надають суб'єктам економіки надзвичайно широкий асортимент послуг, тоді як інші фінансово-кредитні установи обмежені в своїх операціях.

В умовах сучасної економіки масштаби фінансового посередництва набувають значних розмірів. Про це свідчить кількість грошових потоків, наявних у господарстві. Загальноекономічна роль банків як основних фінансових посередників визначається їхніми можливостями залучати тимчасово вільні грошові кошти та ефективно розміщувати їх. Саме від спроможності банківської системи акумулювати необхідні ресурси, що забезпечили б потребу суб'єктів господарювання в додаткових грошових коштах, залежать можливості діяльності цих суб'єктів у всіх секторах економіки, а також перспектива подолання спаду української економіки та подальший її розвиток.

Отже, враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що банки в ринковій економіці є головними фінансовими посередниками, які покликані забезпечувати акумулювання, перерозподіл та переміщення грошових коштів. Це зумовлює необхідність теоретичного дослідження загальних засад функціонування банків та обґрунтування шляхів покращення організації грошового обігу в країні. Для ефективного проведення грошових розрахунків слід з'ясувати суть банків, як посередницьких структур, які забезпечують нормальну життєдіяльність господарського механізму країни. Для досягнення цієї мети, на наш погляд, необхідно детально зупинитися на розгляді поняття «банк».

Із огляду на перелік операцій, які здійснюють банки, нині у вітчизняних і зарубіжних економічних дослідженнях нема єдиного підходу до питання про визначення суті банків та їх ролі й місця в економіці загалом і на фінансовому ринку зокрема. Відсутність однозначного розуміння поняття «банк» зумовлене значною різноманітністю як видів банків, так і операцій, що вони здійснюють у процесі фінансового обслуговування суб'єктів економічних відносин. Даються взнаки також відмінності в юридично закріплених переліках операцій, які можуть здійснювати банки у різних країнах, що пов'язано з особливостями історичного розвитку банківської системи у кожній із них. Банки виконують широкий спектр операцій, зокрема приймають вклади, здійснюють розрахункове обслуговування своїх клієнтів, видають кредити, надають консультації з різноманітних фінансових питань, виконують посередницькі операції, випускають цінні папери, управляють майном і багато інших. Однак виокремити суто банківські операції, тобто ті, що їх виконують тільки банки, є проблематичним. Важливо відзначити і світову тенденцію фінансової глобалізації, яка супроводжується значним розширенням традиційних сфер діяльності банків, що призводить до фактичного стирання раніше чітких меж між функціонуванням банківських і небанківських інститутів фінансового ринку. Серед великої різноманітності банківських операцій доцільно виділити на нашу думку, основні, без яких банк не може називатися банком.

Банки можуть здійснювати широкий спектр операцій, які, своєю чергою можна розмежувати на тільки банківські, тобто ті, які вони виконують на підставі дозволу НБУ, та інші операції. При цьому важливим є те, що лише банки можуть здійснювати в сукупності [1]:

1) депозитні операції, пов'язані зі залученням коштів фізичних та юридичних осіб на вклади на різні терміни;

2) кредитні операції, що полягають у передачі банком власних і залучених ресурсів клієнтам у тимчасове користування від свого імені, на визначений термін та за відповідну плату у вигляді процента;

3) розрахункові операції, що здійснюються за дорученням клієнтів та пов'язані зі здійсненням розрахунків у готівковій та безготівковій формі в процесі їхньої господарської діяльності, а також у зв'язку з їх фінансовими зобов'язаннями. Саме сукупність трьох зазначених операцій є визначальною рисою банку, оскільки окремі з них можуть здійснювати небанківські фінансові інститути фінансового ринку, однак жоден із них не виконує зазначені операції в сукупності. Це дає підстави стверджувати, що сукупність виконання всіх трьох базових операцій свідчить про діяльність саме банківської установи.

Функція банку, з нашої точки зору, це складніше, глибше явище, ніж операція. Вона має характеризувати банк як економічну структуру з макроекономічних позицій, вказувати на її місце в економічній системі та відображати вплив на все економічне середовище, в якому функціонує банк. Незалежно від того, які операції виконує банківська установа у даний момент чи буде виконувати у

Банківська система та страхування

майбутньому, функція – це те, що притаманне кожному банку постійно. Ототожнення функцій із операціями означає, на нашу думку, що те визначення сутності банку зведеться до операційно-технічного прояву його діяльності.

Виконуючи усі зазначені функції в сукупності, комерційні банки здатні суттєво впливати на пропозицію грошей, що робить економіку вкрай чутливою і вразливою щодо діяльності банків. Саме такі функціональні особливості вимагають здійснення контролю щодо діяльності банківських установ та виваженої грошово-кредитної політики, яку провадить центральний банк країни.

Основною метою контролю банківської діяльності має бути [3, с. 97]:

- недопущення надмірної пропозиції грошей, що може стати наслідком надмірного бажання банків розширювати кредитування суб'єктів ринку та порушувати основи закону грошового обігу руйнуючи рівновагу товарно-грошового співвідношення. Такий контроль покладається на центральний банк країни;

- забезпечити достатню надійність комерційних банків заради захисту інтересів їх вкладників. Для цього створюються спеціальні системи забезпечення стабільності банків, основними елементами яких є централізоване встановлення економічних нормативів діяльності банків та контролю за їх дотриманням.

Завдяки своїм функціональним особливостям комерційні банки мають явні переваги перед іншими фінансовими посередниками у своїй комерційній діяльності, однак, через систему контролю і нагляду комерційні банки створюються в такі умови, за яких їх становище на ринку вирівнюється з положенням інших його суб'єктів.

Гостра суперечливість між функціональними можливостями банків як комерційних структур та правовою обмеженістю їх діяльності робить надзвичайно актуальним наше представлення вище дослідження самого поняття «банк», позаяк, будь-яка двозначність в його тлумаченні може створити можливість для використання в комерційних цілях функціональних переваг банківської діяльності й уникнути законодавчого її обмеження.

Аналіз світової історії банківської справи дає підстави віднести до банківської діяльності комплекс посередницьких операцій: приймання грошових вкладів; надання клієнтам позичок і створення нових платіжних засобів; здійснення розрахунків між клієнтами. Виконання цього комплексу операцій можна вважати визначальною економічною ознакою як центрального банку, так і комерційного банку. Вказані операції є базовими, вони створюють первинну сферу банківської діяльності [3, с.201].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити наступні узагальнення:

- грошовий обіг в економіці відбувається за активної участі та провідної ролі банківських установ, які є фінансовими посередниками у взаємних розрахунках між суб'єктами грошового обігу;

- у процесі проведення розрахунків і платежів гроші проходять через банківські установи, які цілеспрямовано регулюють грошові потоки у господарському обороті та операції банків пов'язані з розрахунково-касовим обслуговуванням своїх клієнтів;

- банківська система є найважливішим грошово-кредитним інститутом суспільства, оскільки саме банківські установи проводять емісію грошових коштів, їх зберігання, переміщення та перерозподіл; банківська система є вихідним і кінцевим пунктом, через який відбувається кругообіг готівки і безготівкових платежів;

- банківська система безпосередньо впливає на обсяг грошової маси в обігу та її структуру.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Взаємозв'язок грошового обігу з системою ринкових відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://um.co.ua/8/8-5/8-53402.html>.
3. Дзюблюк О.В. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : [монографія] / За ред. д. е. н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 384 с.
4. Лагутін В. Д. Гроші та грошовий обіг [Текст] : навч. посібник / В. Д. Лагутін. – К.: Товариство – Знання, КОО. – 1998. – 181 с.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стельмах Я. В., 4 курс, (ОС «бакалавр»), ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. – Ковалевич Д. А.

У статті розглянуто розвиток недержавного пенсійного страхування в Україні. Проаналізовано сучасний стан та особливості функціонування недержавного пенсійного страхування. Визначено основні проблеми розвитку системи недержавного пенсійного страхування на сучасному етапі.

The article deals with the development of non-state pension insurance in Ukraine. The present state and features of the functioning of non-state pension insurance are analyzed. The main problems of the development of the system of non-state pension insurance at the present stage are determined.

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що в умовах глобалізації та підвищення ступеня динамічності суспільного життя надзвичайно гостро проявляються соціальні ризики. Важливим завданням державної політики є створення передумов для мінімізації соціальних ризиків, зменшення ступеня їх негативного впливу. Економічна наука визначає страхування ефективним інструментом оптимізації ризику. У цьому контексті особливого значення набуває саме пенсійне страхування як різновид особистого страхування. В умовах формування в Україні соціально спрямованої ринкової економіки важлива роль відводиться пенсійному страхуванню, у тому числі недержавному.

Банківська система та страхування

Об'єктом дослідження є недержавне пенсійне страхування як складова пенсійної системи України.

Предметом дослідження є інструментарій розвитку недержавного пенсійного страхування.

Метою даної статті є визначення місця недержавного пенсійного страхування у вітчизняній пенсійній системі, розкриття його основних проблем розвитку на сучасному етапі в загальній системі пенсійного забезпечення.

Проблеми пенсійного забезпечення завжди були в центрі уваги соціологів, політологів, філософів, економістів. Методологічні та прикладні питання проблеми соціального захисту населення та його залежності від розвитку й інституціоналізації економіки в цілому ставали предметом досліджень української наукової школи, значний внесок у формування якої зробили А. Бабенко, Б. Зайчук, Е. Лібанова, Б. Надточій, В. Новиков, Л. Ткаченко й ін.

Згідно Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», який набрав чинності з 1 січня 2004 р., визначено три рівні системи пенсійного забезпечення:

- солідарну систему загальнообов'язкового пенсійного страхування;
- накопичувальну систему загальнообов'язкового страхування;
- систему недержавного пенсійного страхування [5, с. 95].

Україна формує класичну трирівневу пенсійну систему. Третій рівень створено у вигляді добровільного недержавного забезпечення за пенсійними схемами з певними внесками. Його основу становлять недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ), діяльність яких у країні поки що не можна назвати активною.

Система недержавного пенсійного страхування (забезпечення) (далі – НПЗ) відноситься, як і другий рівень до накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Вона запроваджена Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» додатково до загальнообов'язкового пенсійного страхування. В системі НПЗ фізичні особи та роботодавці можуть брати участь добровільно.

Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється:

- 1) недержавними пенсійними фондами – шляхом укладання пенсійних контрактів між адміністраторами фондів та вкладниками;
- 2) страховими організаціями – шляхом укладання договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду;
- 3) банківськими установами – шляхом укладання договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів фондом гарантування вкладів фізичних осіб [5, с.84].

У найближчому майбутньому в Україні недержавний пенсійний фонд має стати основним джерелом для пенсійних виплат. Так звана солідарна система внесків у Пенсійний фонд, яка діє і нині, перестає себе виправдовувати в умовах вкрай несприятливої демографічної ситуації в Україні. Чисельність працюючих та пенсіонерів приблизно рівна.

Станом на 31.06.2019 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 61 недержавний пенсійний фонд (далі – НПФ) та 22 адміністратори НПФ (довідково: станом на 31.06.2018 у Державному реєстрі налічувалось 62 НПФ та 22 адміністратори).

Крім того, міститься інформація про 1 одноосібного засновника, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування створеного ним корпоративного недержавного пенсійного фонду (отримав ліцензію на провадження діяльності з адміністрування такого недержавного пенсійного фонду та відповідно до законодавства не потребує внесення до Державного реєстру фінансових установ).

Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 9 регіонах України (Херсонська, Житомирська, Одеська, Харківська, Івано-Франківська, Львівська, Дніпропетровська та Донецька області). Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 45, або 71,4% від загальної кількості зареєстрованих НПФ.

Для того щоб оцінити можливості системи НПЗ і її перспективи, треба здійснити аналіз стану й динаміки загальних тенденцій розвитку недержавних пенсійних фондів. Аналіз діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення проведено на підставі поданих звітних даних станом на 31.06.2019. Основні показники діяльності НПФ, згідно з поданими звітними даними, та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

Станом на 30.06.2019 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 72,7 тис. шт. пенсійних контрактів, що більше на 14,1% (9,0 тис. шт.) порівняно зі станом на 30.06.2018.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	Станом на 31.06.2017	Станом на 31.06.2018	Станом на 31.06.2019	Темпи приросту, %	
				Станом на 31.06.2018/ станом на 31.06.2017	Станом на 31.06.2019/ станом на 31.06.2018
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	66,5	63,7	72,7	-4,2	14,1

Банківська система та страхування

Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	838,0	846,2	860,8	1,0	1,7
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2 248,7	2 536,7	2 892,9	12,8	14,0
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1 945,6	1 937,7	2 071,9	-0,4	6,9
у тому числі:					
- від юридичних осіб	110,0	143,6	195,9	30,5	36,4
- від юридичних осіб	0,2	0,2	0,2	0	0
- від юридичних осіб	1 834,6	1 793,4	1 875,3	-2,2	4,6
Пенсійні виплати, млн. грн.	685,2	753,4	878,6	10	16,6
Кількість учасників, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	83,2	80,2	82,7	-3,6	3,1
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1 227,3	1 536,7	1 945,4	25,2	26,6
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	956,4	1 240,0	1 587,1	29,7	28
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	270,9	296,8	358,3	9,6	20,7

Джерело: сформовано авторами за даними [3].

Структура пенсійних контрактів станом на 30.06.2019:

- з вкладниками – фізичними особами – 65,8 тис. шт.;
- з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,1 тис. шт.;
- з вкладниками – юридичними особами – 6,8 тис. шт.

Збільшення кількості пенсійних контрактів у II кварталі 2019 року у порівнянні з II кварталом 2017 - 2018 років пов'язане в першу чергу зі збільшенням або зменшенням пенсійних контрактів з фізичними особами. Так:

- порівняно зі станом на 30.06.2018 збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 30.06.2019 становило 16,0 % (9,1 тис. шт.) та зменшення кількості контрактів з юридичними особами становило 1,4% (0,1 тис. шт.);

- порівняно зі станом на 30.06.2017 збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 30.06.2019 становило 11,5% (6,8 тис. шт.) та зменшення з юридичними — 8,1% (0,6 тис. шт.).

Пенсійні контракти станом на 30.06.2019 укладено з 67,1 тисячі вкладників, з яких:

- юридичні особи – 2,1 тисячі, або 3,1% від загальної кількості вкладників;
- фізичні особи – 65,0 тисячі, або 96,9%.

Кількість вкладників станом на 30.06.2019 збільшилася порівняно з аналогічним періодом 2018 року на 16,9% (9,7 тис. вкладників) та станом на 30.06.2018 порівняно з аналогічним періодом 2017 року кількість вкладників зменшилася на 4,0% (2,4 тис. вкладників).

Загальна кількість вкладників за період з 30.06.2018 по 30.06.2019 зросла за рахунок збільшення кількості вкладників фізичних осіб на 16,9% .

Недержавна пенсійна система відіграє важливу роль у забезпеченні населення. Вона є безпечним засобом гарантування гідного рівня життя після працездатного періоду. Інша, не менш важлива функція недержавної пенсійної системи, полягає в тому, що вона є джерелом довготермінових інвестицій, необхідних для економічного розвитку країни. Наприклад, у Великобританії, Нідерландах і Швейцарії обсяг інвестицій із названої системи перевищує половину ВВП [2, с. 71].

При впровадженні третього рівня пенсійної системи Україна стикнулася з низкою проблем, зокрема:

- економічна та політична нестабільність, високий рівень інфляції та знецінення національної грошової одиниці;
- недостатня розвиненість національного фондового ринку, що не дає змоги в повному обсязі реалізовувати всі потенційні можливості використання заощаджень населення (втлених у формі пенсійних

Банківська система та страхування

активів) в інвестиційних процесах;

- недосконалість законодавчого забезпечення інвестиційної діяльності НПФ;
- низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ;
- низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі в системі недержавного пенсійного забезпечення [6, с. 224].

В Україні система пенсійного забезпечення не повною мірою відповідає сучасним потребам. При цьому успішність реалізації пенсійної реформи в Україні залежить від визначення оптимальних шляхів її проведення, зокрема щодо підвищення ефективності діяльності учасників системи недержавного пенсійного забезпечення (страхових компаній зі страхування життя, недержавних пенсійних фондів і комерційних банків, що відкривають пенсійні рахунки) [1, с. 12–17; 4].

Що стосується перспектив розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні, то фактично в країні є достатні можливості для розвитку її учасників, але для цього необхідно посилити інтерес участі населення в цій системі, здійснити заходи з надання впевненості та довіри до них. Проте наразі найбільш стримуваним чинником для розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення є низька заробітна плата більшості населення України.

Здійснити ефективне функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні можливо насамперед за рахунок створення в країні значного прошарку середнього класу засобом сприяння розвитку малого та середнього підприємництва та зростання довіри до фінансових установ – учасників системи недержавного пенсійного забезпечення. Отже, подальші наукові дослідження можуть знаходитись у площині вдосконалення законодавчої бази щодо розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Висновки. Слід зазначити, що, незважаючи на все, недержавне пенсійне страхування протягом останніх років розвивається досить динамічно та має значний потенціал для подальшого розвитку, але щоб подолати вищезазначені проблеми, необхідно передусім створити і розвивати в Україні серед населення культуру особистих фінансових накопичень. Усунувши вищезазначені причини недостатнього розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення, а також здійснивши низку заходів нормативно-правового та організаційного врегулювання проблемних моментів, можна суттєво стимулювати подальший розвиток ринку недержавного пенсійного забезпечення і, відповідно, вплинути на прискорення економічного розвитку держави у цілому.

Список використаних джерел:

1. Зелінська А. Ю. Особливості діяльності страхових компаній у системі недержавного пенсійного забезпечення / А. Ю. Зелінська // Магістеріум. – Сер. «Економічні студії». – 2009. – № 35. – С. 12–17.
2. Момотюк Л. Є. Роль недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення / Л. Є. Момотюк // Фінанси України. – 2011. – № 6. С. 71.
3. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/17_Dep_Repetska/NPF_III_kv%202017.pdf
4. Сахацький В. Роль та місце страхування життя у системі недержавного пенсійного забезпечення / В. Сахацький. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.forinsurer.com/public/06/01/24/2796>.
5. Терещенко Г. М. Проблеми розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні / Г. М. Терещенко // Фінанси України. – 2013. – №12. – С. 84; С. 95.
6. Штепенко К.П. Аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні / К.П. Штепенко // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1(40). – С. 224.

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Терен В.П., 2 курс, денна форма навчання ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізація «Державні фінанси»
наук. кер. Ковалевич Д.А.

У статті досліджено сутність, роль та значення соціального страхування в системі соціального захисту населення. Досліджено підходи вчених щодо розуміння соціально-економічної категорії «соціальне страхування». Наведено власне визначення цієї категорії. Зазначено, що існує дві форми соціального страхування: обов'язкова та добровільна, кожна з яких має свої особливості в окремих країнах та на певних етапах розвитку суспільства. Зроблено висновок, що роль та значення соціального страхування у період економічних спадів, в умовах економічної та соціальної нестабільності багатократно підвищується, оскільки члени суспільства втрачають можливості підтримувати звичний рівень життя. Тому держава у цих умовах повинна здійснювати активні заходи у напрямку зміцнення соціальної захищеності населення.

In the article is described the nature, role and importance of social insurance in system of social protection. Studied scientists approaches to understanding the socio-economic category of «social insurance». Suggested an own definition of this category. It is noted that there are two forms of social insurance: compulsory and voluntary, each of which is differ in different countries and at different stages of social development. It was concluded that the role and importance of social insurance during the economic downturns in the economic and social instability repeatedly increased, as members of the society lose the opportunity to maintain the usual standard of living. There fore, the state in these conditions should make active steps towards strengthening social protection of the population.

Безпека в усі часи посідала важливе місце в житті держави і суспільства. Кожна людина дбає про збереження свого життя, свого здоров'я. Люди бажають захистити себе від будь-яких непередбачених обставин, які можуть завдати шкоди, внести негативні зміни в повсякденне життя. Для задоволення цих потреб існує соціальне страхування.

Соціальне страхування як система, регульована державою, виникла в умовах певного рівня розвитку суспільства, економіки і фінансових відносин і це можна розглядати як великий винахід суспільства і економістів, бо відображає об'єктивні потреби й інтереси його розвитку. Інститут соціального

Банківська система та страхування

страхування є результатом усвідомленого застосування страхових відносин з метою державного регулювання дії соціальних ризиків. У процесі розвитку соціальне страхування оформилося в самостійну систему, відмінну як від суто страхової, так і від системи, заснованої на принципах соціальної допомоги. Складність фінансових і організаційних процесів взаємодії всередині єдиної системи не отримала адекватної наукової оцінки, а саме поняття «соціальне страхування» визначається у межах від соціального забезпечення до всіх можливих форм страхування соціальних ризиків. Саме тому дослідження проблемних аспектів сутності соціального страхування та його значення в системі соціального захисту населення залишається актуальним, особливо в сучасних умовах економічної та соціальної нестабільності в Україні.

Основною метою статті є теоретичне обґрунтування суті та теоретичного змісту соціального страхування як соціально-економічної категорії, а також визначення його ролі у системі соціального захисту населення в умовах економічної та соціальної нестабільності. Теоретичними питаннями економічного змісту соціального страхування як одного з елементів загальної системи соціального захисту населення займалися вітчизняні і зарубіжні науковці, як Н.М. Внукова, В.С. Графова, Т.О. Кир'язова, О.П. Ковалюк, А.М. Колосок, С.О. Кропельницька, Н.В. Кузьминчука, Т.В. Солоджук та інших вчених.

У роботах зазначених науковців описано теоретичні основи страхування, його функції, структура та призначення, визначено економічний зміст та роль соціального страхування. Досягнення світової та вітчизняної економічної думки в галузі дослідження страхової системи соціального страхування як цілісного утворення мають дещо вузький і незавершений характер. На сьогодні досить актуальним є проведення додаткових досліджень у сфері соціального захисту населення загалом та системи соціального страхування зокрема. Основою практичної реалізації заходів у напрямку реформування системи соціального страхування є ґрунтовне теоретичне дослідження змістовних основ та сучасних трансформацій понятійного апарату, поелементного структурування та соціально-економічного значення соціального страхування. Отже, тема цієї статті є винятково актуальною.

Об'єктивна необхідність в захисті існувала з давніх часів, однак необхідні були і певні економічні передумови. В епоху первіснообщинного ладу виробництво мало споживчий характер, тобто продукції вироблялося стільки, скільки це суспільство могло спожити. За таких умов при настанні стихійного лиха люди були приречені на голод і вимирання. З подальшим розвитком суспільства ускладнювалися трудові відносини, які призвели спочатку до виникнення окремих елементів, а згодом і цілої системи соціального страхування. Саме у зв'язку з перетворенням одного з основних факторів виробництва — робочої сили — на товар і відповідно заробітної плати — в основне джерело існування для багатьох членів суспільства, виник особливий вид соціального ризику — ймовірність матеріальної незабезпеченості як наслідок втрати заробітку [1, с. 21].

Світовий досвід свідчить про те, що система соціального страхування — це один з основних інститутів соціальної політики в умовах ринкової економіки, покликаний забезпечити реалізацію конституційного права громадян на матеріальне забезпечення в певних випадках. Соціальне страхування діє у всіх моделях соціальної політики, разом з тим, його масштаби і форми, співвідношення з іншими заходами соціальної підтримки, розрізняються. Для того, щоб зрозуміти сутність та зміст соціального страхування як важливого елементу системи соціального захисту населення варто дослідити різні підходи щодо визначення цієї соціально-економічної категорії.

У сучасних джерелах інформації існує безліч трактувань цієї категорії, що наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Підходи до визначення поняття "соціальне страхування"

Автор/джерело	Визначення
1	2
Конституція України	Форма соціального захисту, яка дозволяє у випадку настання соціального ризику зберегти необхідні стандарти рівня життя та якості життя, а значить, і соціальний статус родин робітників
Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування	Система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту у вигляді матеріального забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом
Н.М. Внукова	Система економічних відносин, за допомогою яких формуються і витрачаються кошти грошових фондів для матеріального забезпечення непрацездатних
С.О. Кропельницька	Система заходів щодо матеріального забезпечення населення в старості на випадок захворювання чи втрати працездатності в працездатному віці, на випадок безробіття, підтримки материнства і дитинства, охорони здоров'я громадян, при виході на пенсію тощо
Т.О. Кир'язова	Система заходів щодо матеріального забезпечення населення в старості у разі захворювання чи втрати працездатності в працездатному віці, у разі безробіття, підтримки материнства і дитинства в умовах страхової медицини, при виході на пенсію тощо.
А.Колосюк	Гарантована державою, система матеріального забезпечення громадян у разі тимчасової втрати працездатності, при досягненні похилого віку, а також система інших заходів, спрямованих на матеріальне, культурно-побутове, та оздоровчо-профілактичне обслуговування

Банківська система та страхування

В юридичній та економічній науці погляд на соціальне страхування пояснюється неоднозначно і понині не є загальновизнаним. Прихильники економічної теорії мали на увазі під соціальним страхуванням всілякі види допомоги нужденним членам суспільства за рахунок державних фондів споживання. В свою чергу, послідовники правової концепції з самого початку будували свою позицію паралельно на декількох, часом зовсім несумісних, умовах, зокрема на економічній і суб'єктній умовах. Вони вважали, що соціальне страхування зачіпає не всіх членів суспільства, а лише певних громадян, що користуються специфічним захистом з боку держави [2]. Також у науковій літературі існує підхід, відповідно до якого дефініція "соціальне страхування" трактується в широкому і вузькому плані. У широкому сенсі воно розглядається як система інститутів (організацій і правил), що забезпечують компенсацію або мінімізацію наслідків змін матеріального становища працюючих та інших категорій громадян внаслідок втрати роботи, трудового каліцтва, інвалідності, хвороби, травми, настання старості. У вузькому сенсі соціальне страхування інституціоналізовано у форму системи обов'язкового соціального страхування [3, с. 119]. Із соціальних позицій соціальне страхування — форма соціального захисту, яка дозволяє у випадку настання соціального ризику зберегти необхідні стандарти рівня та якості життя, а значить, і соціальний статус родин робітників, що підтверджується ст. 46 Конституції України [4]. З точки зору профільного законодавства попри наявність шести спеціальних законів, термінологічна база з питань соціального страхування є доволі недосконалою. Зокрема відсутнє коректне законодавче визначення таких основоположних та часто вживаних термінів як "соціальне страхування", "страховий принцип" та "система соціального страхування". Найчастіше під соціальним страхуванням мається на увазі "загальнообов'язкове державне соціальне страхування у вигляді системи прав, обов'язків і гарантій, яке передбачає надання соціального захисту у вигляді матеріального забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджет! них та інших джерел, передбачених законом" [4, с. 5]. Серед вчених також відсутня єдність щодо розуміння категорії "соціальне страхування". Можна дійти висновку про те, що у науковій літературі термін "соціальне страхування" вживається разом або поряд з такими поняттями, як "соціальна справедливість", "соціальне забезпечення", "соціальний захист" та інші. Проблема їхнього застосування полягає в тому, що досі не розроблено єдиного підходу до визначення етимологічного значення і змісту цих понять.

Деякі автори в залежності від мети дослідження розглядають соціальне страхування як "систему", деякі як "форму", а інші — як "економічні відносини". На основі дослідження визначень різних авторів можна сформулювати наступне визначення досліджуваного поняття: "соціальне страхування представляє собою систему економічних відносин з приводу утворення різного виду резервів грошових і матеріальних засобів, необхідних для відшкодування збитку, надання допомоги або для соціального забезпечення в зв'язку з настанням певних подій". Страхування є важливим компонентом ринкової інфраструктури, займає не останнє місце в житті сучасної людини, так само як і в економічній системі країни. Соціальне страхування існує у двох формах: обов'язкове і добровільне страхування. Для різних країн і етапів розвитку страхування при співставленні цих форм виявляються певні відмінності [7, с. 45].

Обов'язкове соціальне страхування — це різновид державних соціальних гарантій, які забезпечуються через цільові позабюджетні (державні або суспільні) фонди. На цей раз реалізується принцип неповного самофінансування. На випадок дефіциту даних фондів держава надає їм допомогу з державного бюджету. Таким чином, вона виступає гарантом фінансової стійкості цих фондів і реалізації програм обов'язкового соціального страхування [7, с. 47]. Існує два види обов'язкового соціального страхування: обов'язкове загальне страхування і обов'язкове професійне страхування. Загальне обов'язкове страхування поширюється на всіх осіб, які працюють за трудовим договором або за контрактом. Обов'язкове професійне страхування розповсюджується на осіб, які працюють на місцях, пов'язаних із підвищеним травматизмом, особливо небезпечними та несприятливими умовами праці. Рівень страхових внесків за умови обов'язкового професійного страхування вищий, ніж при обов'язковому загальному страхуванні, але, відповідно і вищий рівень матеріального забезпечення [7, с. 48].

Добровільне соціальне страхування ґрунтується на принципах колективної солідарності і взаємодопомоги за відсутності підтримки держави (державного бюджету). Його характерними рисами є демократизм в управлінні страховими фондами, найбільш повна реалізація принципу самоврядування, соціальне партнерство роботодавців і найманих працівників, тісна залежність страхових виплат і програм від рівня доходів страхувальників.

Основні відмінності між обов'язковим і добровільним страхуванням подано в таблиці 2.

Таблиця 2.

Відмінності між добровільним та обов'язковим соціальним страхуванням

№ п/п	Добровільне соціальне страхування	Обов'язкове соціальне страхування
1.	Частина добровільної страхової діяльності, яка відноситься до суспільного сектору особового страхування	Частина системи державного страхування
2.	Регламентується законами про страхування та некомерційні організації	Регламентується законами з питань обов'язкового страхування та про державні позабюджетні фонди
3.	Правила страхування визначаються страховими організаціями та їх об'єднаннями	Правила страхування визначаються державою
4.	Колективне	Загальне

Банківська система та страхування

5.	Реалізується страховими некомерційними організаціями	Здійснюється державними позабюджетними фондами
6.	Страховальники – юридичні та фізичні особи	Страховальники – роботодавці, працівники, держава
7.	Здійснюється за рахунок приватних доходів громадян, прибутку підприємств	Здійснюється за рахунок внесків роботодавців, працівників і субсидій з державного бюджету

В Україні більшого розвитку набуло саме загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту (що включає матеріальне забезпечення громадян у визначених законом випадках) за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків роботодавцями, громадянами, а також за рахунок бюджетних та інших джерел, передбачених законом [6]. Пенсії та інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Варто зазначити, що значення та роль соціального страхування підвищується в умовах економічної та соціальної нестабільності, коли значна кількість робітників втрачають місце роботи, а інфляція, що має місце в країні не дає змогу зберегти наявний рівень життя. У цих умовах роль цього виду страхування багатократно зростає та допомагає знизити соціальні ризики застрахованих осіб.

Слід наголосити на тому, що Конституція України проголосила права і свободи людини можуть бути реалізовані тільки за умови повного соціального забезпечення. В умовах економічного падіння, яке призвело до погіршення не тільки матеріального становища громадян країни, а й до їх духовного і морального виснаження, держава повинна виробити таку політику, яка дозволила б застосовувати такі форми і методи соціального захисту, які б захищали населення, особливо малозабезпечені верстви, і створювала умови не тільки для їх існування, але і для розвитку. Саме одним з таких ефективних інструментів і є соціальне страхування.

Матеріальне забезпечення працівників, що здійснюється в рамках соціального страхування, сприяє підтримці певного рівня життя громадян і їх сімей при настанні страхових випадків, а також дозволяє особам, що втратили працездатність відновлювати її. Додатково варто наголосити на ролі соціального страхування як засобу запобігання нещасним випадкам та мінімізації наслідків соціальних ризиків, що погіршують соціальне становище працівників внаслідок настання старості, інвалідності або смерті застрахованого члена сім'ї.

Збереженню звичного рівня життя громадян буде сприяти розвиток добровільного страхування, наприклад, додаткової пенсії. При укладанні відповідного договору підприємство сплачує внески за своїх працівників протягом певного терміну. Накопичена сума приносить інвестиційний дохід, а при досягненні пенсійного віку застраховані особи у встановлені терміни отримують виплати на додаток до державної пенсії. Можливо і індивідуальне страхування, при якому працівник сплачує внески самостійно і починає отримувати страхові виплати (додаткову пенсію) після досягнення зазначеного у відповідному договорі віку.

Таким чином, соціальне страхування населення — дуже актуальне питання в аспекті ринкової економіки. Особливо підвищується актуальність цього питання в період економічної та соціальної нестабільності в країні, оскільки члени суспільства втрачають можливості для підтримання звичного рівня життя внаслідок масових звільнень, значної інфляції та інших негативних чинників. Тому питання соціального захисту та страхування населення обов'язково необхідно розглядатися урядом для стабілізації соціально-економічного становища держави.

У підсумку проведеного дослідження сутності соціального страхування та його ролі у системі соціального захисту населення варто зазначити, що його сутність полягає у перерозподілі економічних наслідків соціальних ризиків у часі (в період трудової або після трудової діяльності працівників) та між суб'єктами трудових відносин. З цієї причини соціальне страхування можна розглядати з позицій формування, обміну, розподілу і споживання ресурсів у часі і в просторі, а також між суб'єктами цих правовідносин.

Дослідження підходів до розуміння цієї соціально-економічної категорії дозволило дійти висновку про те, що дотепер відсутнє розуміння сутності цього виду страхування. Проведений аналіз дозволив запропонувати наступне визначення: "соціальне страхування представляє собою систему економічних відносин з приводу утворення різного виду резервів грошових і матеріальних засобів, необхідних для відшкодування збитку, надання допомоги або для соціального забезпечення в зв'язку з настанням певних подій. Встановлено, що соціальне страхування може існувати у двох формах: обов'язковій і добровільній. Для різних країн і етапів розвитку при зіставленні цих форм соціального страхування виявляються певні відмінності.

Зроблено висновок, що роль та значення соціального страхування у період економічних спадів, в умовах економічної та соціальної нестабільності багатократно підвищується, оскільки члени суспільства втрачають можливості підтримувати звичний рівень життя. Тому держава у цих умовах повинна здійснювати активні заходи у напрямі зміцнення соціальної захищеності населення, що може бути здійснено в тому числі за рахунок системи соціального страхування.

Список використаної літератури:

1. Внукова Н.М. Соціальне страхування: Кредитно-модульний курс, учбової літератури /Н.М. Внукова, Н.В. Кузьминчук. — 2009. — 412 с.
2. Графова В.С. Социальное страхование и его функции // Гуманитарные научные исследования. — 2014. — № 4 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://human.snauka.ru/> 2014/04/6293
3. Гринберг Р.С. Теория и методология исследования социальных проблем / Отв. ред. Р.С. Гринберг, Т.В. Чубарова. — Инт междунар. экон. и полит. исслед. — М.: Наука, 2013. — 189с.
4. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. [Електронний ресурс] //

Банківська система та страхування

Верховна Рада України: [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96>

5. Модернізація системи соціального страхування в Україні. Аналіт. доп. / О.П. Коваль. — К.: НІСД, 2014. — 38 с.
6. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 р. № 1608! ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/16/98>!
7. Крпельницька С.О. Соціальне страхування [текст]: навч. посіб. / С.О. Крпельницька, Т.В. Солоджук [Вид. 2-ге, перерос, та доп.] — К.: "Центр учбової літератури". 2016. — 336 с.
8. Кир'язова Т.О. Пенсійна система як частина соціального страхування / Т.О. Кир'язова // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2015. — № 26. — С. 158—163.
9. Колосок А.М. Соціальне страхування в контексті становлення соціального діалогу / А.М. Колосок // Актуальні проблеми економіки. — 2018. — № 3 (81). — С. 129—135.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ :ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Уткін В, 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,

спеціалізація «Державні фінанси»

Наук. кер. - Ковалевич Д. А.

У статті розкрито необхідність та умови банківського кредитування. Обґрунтовано доцільність використання банківських кредитів для розвитку вітчизняних підприємств.

The article describes the necessity and conditions of bank lending. The expediency of using bank loans for the development of domestic enterprises is substantiated

Банк є самостійним господарюючим суб'єктом, володіє правами юридичної особи, виробляє і реалізує продукт, надає послуги, діє на принципах господарського розрахунку. Банк вирішує питання, пов'язані з задоволенням суспільних потреб в своєму продукті і послугах, реалізацією на основі отриманого прибутку соціальних і економічних інтересів як членів його колективу, так і інтересів власника майна банку. Комерційний банк може запропонувати клієнту різноманітні банківські продукти та послуги. Широка диверсифікація операцій дозволяє банкам зберігати клієнтів і залишатися рентабельними навіть при надто несприятливій господарській кон'юктурі. Але далеко не всі банківські операції повсякденно присутні і використовуються в практиці конкретного банківського закладу (наприклад, виконання міжнародних розрахунків чи трастові операції). Але є певний базовий набір, без якого банк не може існувати і нормально функціонувати. До таких операцій, що конструють діяльність банку відносять прийом депозитів, здійснення грошових платежів, розрахунків, видача кредитів, ведення рахунків клієнтів.

Метою статті є дослідження сутності банківського кредитування.

Об'єктом дослідження є ринок банківських кредитів та кредитна діяльність комерційного банку.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти організації кредитування в Україні.

Систематичне виконання зазначених функцій і створює той фундамент, на якому базується робота банку. І хоч виконання кожного виду операцій сконцентровано в спеціальних відділах банку, вони переплітаються між собою. Так, банки володіють унікальною можливістю створювати засоби платежу, що використовуються в господарстві для організації товарного обігу і розрахунків. Спроможність комерційних банків збільшувати і зменшувати депозити і грошову масу широко використовується центральним банком, який через систему обов'язкових резервів керує динамікою кредиту. Друга функціональна сфера діяльності банків - посередництво в кредиті. Комерційні банки виконують роль посередників між господарськими одиницями, що накопичують грошові кошти і надають тим, що їх потребують. Вони надають власникам вільних капіталів надійну форму вкладання грошей в вигляді різноманітних депозитів, що забезпечує збереження грошових коштів і задоволення потреби клієнта в ліквідності. Банківський кредит - в багатьох випадках незамінна форма фінансових послуг, що дозволяє враховувати потреби конкретного позичальника і пристосовувати до них умови одержання позики (на відміну від ринку цінних паперів, де терміни і інші умови позик стандартизовані). Ще у стародавні часи кредит існував, теорії щодо його розвитку були дві: натуралістична і капіталотворювальна. Багато вчених досліджували це економічне явище, серед них були: А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, Дж. Ло. На сучасному етапі відомими дослідниками кредиту, як економічної категорії є О.Д.Василик, В.В.Вітлінський, А.С.Гальчинський, В.М.Гейця, М.Ф.Тимчук, А.С.Філіпенко, В.А.Ющенко та багато інших.

Банк має свою специфіку, передусім в тому, що він діє в сфері обміну, а не виробництва. По своїй природі банки пов'язані з грошовими і кредитними відносинами. Саме на їх базі і утворилося таке об'єднання як банк, що в цілому можна визначити як систему особливих підприємств, продуктом яких є кредитна справа. Головним в економічній суті банку можна вважати організацію грошово-кредитного процесу. Зміни, що відбуваються в економіці України, припускають істотні зміни у взаєминах між комерційними банками і суб'єктами господарювання. Висока ризикованість банківської діяльності головним чином зв'язана з умовами і результатами діяльності його клієнтів.

Актуальність статті заключається в тому, що структура активів банківської системи України свідчить про те, що більш третини з них приходиться на кредитний портфель. Кредитні операції банку були ведучими серед інших як по прибутковості, так і по масштабності розміщення засобів.

У нинішніх умовах господарювання, українські комерційні банки змушені працювати в надзвичайних обставинах. Вони опинилися в центрі багатьох суперечливих, кризових і важко прогнозованих процесів, що відбуваються в економіці, політиці і соціальній сфері. Фінансова криза і криза неплатежів підвищує ризик неповернення позички клієнтом банку. Тому в даний момент особливо важливого значення набувають методики оцінки якості потенційних клієнтів.

Вихідним моментом в оцінці можливостей потенційного клієнта, що бажає одержати кредит, є

Банківська система та страхування

визначення банком можливості позичальника повернути основну суму кредиту в обумовлений час і сплатити відсотки за користування ним.

Один з основних способів запобігання неповернення позички є ретельний і кваліфікований добір потенційних позичальників. Головним засобом такого добору є економічний аналіз діяльності клієнта з позиції його кредитоспроможності. Під кредитоспроможністю розуміється такий фінансовий стан підприємства - позичальника, що дає впевненість в ефективному використанні позикових засобів, здатності і готовності позичальника повернути кредит відповідно до умов кредитної угоди.

Існує безліч методик оцінки якості позичальників - методик аналізу фінансового положення клієнта і його надійності з погляду своєчасного погашення кредиту. Застосовувані в даний час і способи оцінки, що рекомендуються, кредитоспроможності позичальника опираються, головним чином, на аналіз його діяльності в попередньому періоді й орієнтовані, в основному, на рішення розрахункових задач. При всьому значенні таких оцінок, вони не можуть вичерпно характеризувати кредитоспроможність потенційного позичальника в прогнозі.

Дослідження цих проблем дозволило зробити висновок про необхідність впровадження в банківську практику комплексної методики оцінки якості позичальників. Це дозволить банкам підвищити ефективність своїх кредитних операцій і якість кредитного портфеля у кризовий період.

З метою всебічного та глибокого аналізу банківського кредитування населення необхідно перш за все дослідити економічну сутність кредиту, до визначення якої в економічній думці не сформувався єдиний підхід, незважаючи на значну кількість наукових праць з даного напрямку. Деякі вчені розглядають кредит як надання коштів у користування на певних умовах, про що свідчить таке визначення: «кредит – це надання грошових коштів або товарів (робіт, послуг) на умовах подальшого повернення цих коштів або сплати наданих товарів (робіт, послуг) у встановлений термін, включаючи сплату відсотків за їх використання» Згідно з іншим трактуванням «кредит – це надання грошової суми або цінного ліквідного активу на умовах повернення, строковості й платності, в результаті чого виникають боргові зобов'язання»

Деякі науковці ототожнюють кредит з позичкою. Згідно з їхньою точкою зору «кредит – позика, взята на певний строк у грошовій або товарній формі з умовою повернення та сплати відповідної винагороди (процента)» [1, с. 117]. Як видно, при цьому виділяються ключові умови кредиту, але, як і за попереднього підходу, не розкривається економічна природа даної категорії. Відповідно до позиції С. В. Мочерного «кредит – це позичка у грошовій або товарній формі на умовах повернення в певний строк з виплатою відсотка, в процесі руху якої між кредитором і позичальником виникають відносини економічної власності» [2]. Кредит розглядається автором у контексті відносин економічної власності, проте він не ототожнюється із відносинами між кредитором і позичальником. Стверджується, що відносини власності між цими суб'єктами виникають лише у процесі руху позички, з якою і ототожнюється кредит. Таке трактування, на нашу думку, не повною мірою розкриває економічну сутність кредиту.

Кредитування населення має досить важливе значення для банку. Проте, формування високоризикового портфеля кредитів для населення може спричинити виникнення проблемної заборгованості, що матиме зворотній вплив на діяльність банку. Внаслідок неповернення позик кредитор не лише позбавляється доходу, а й втрачає власні кошти, які були передані позичальнику. Це призводить до ускладнень щодо здійснення виплат за зобов'язаннями банку.

Надзвичайно важливо для банку здійснювати розподіл портфеля кредитів для населення за рівнем ризику. Під час прийняття рішення щодо задоволення кредитних заявок кредитор повинен оцінити рівень ризику та визначити його відповідність кредитній політиці банку. Таким чином на момент укладення кредитного договору, коли виникає заборгованість клієнта перед банком, ризик за кожним новим кредитом для населення повинен відповідати прийнятному для банку рівню, що встановлюється кредитною політикою щодо відносин з населенням. Оскільки рівень ризику за кожним кредитом може змінюватися залежно від зміни фінансового стану позичальника, загальноекономічних коливань та ряду інших чинників, то виникає необхідність здійснювати класифікацію банківських кредитів для населення залежно від рівня кредитного ризику для прогнозування виникнення інших можливих ризиків, формування резервів у необхідному обсязі, а також проведення необхідних заходів щодо оптимізації кредитного ризику портфеля кредитів для населення. Таким чином вважаємо за доцільне розподіляти кредити для населення на такі, де рівень кредитного ризику прийнятний та відповідає кредитній політиці банку, і кредити з підвищеним ризиком. Щодо кредитів з підвищеним ризиком необхідно проводити більш детальну класифікацію з метою визначення необхідних дій щодо конкретної заборгованості та прогнозування виникнення проблемної заборгованості у майбутньому.

Дещо інший підхід з цього приводу використовується регулятором. Згідно з Положенням Національного банку України кредитний ризик – це розмір очікуваних втрат (збитків) за активом унаслідок дефолту боржника. Для визначення кредитного ризику необхідно встановити імовірність дефолту – компонент розрахунку розміру кредитного ризику, що відображає ймовірність припинення виконання боржником своїх зобов'язань. Даний показник визначається на основі якісних та кількісних показників фінансового стану позичальника та своєчасності сплати боргу і варіюється залежно від класу боржника, виду забезпечення та валюти кредиту. Для кожної з таких груп встановлюється діапазон імовірності дефолту. Вибір конкретного значення в межах діапазону покладається на банк.

Розглянутий підхід повинен використовуватися банками при формуванні резервів для відшкодування можливих втрат за кредитами для населення. Для здійснення аналізу кредитного портфеля на предмет рівня кредитного ризику та його прийнятності для банку нормативних вимог немає і кредитор може самостійно встановлювати граничні значення показників, за якими здійснюється класифікація.

Отже, з викладеного вище можемо зробити висновки, що здійснення класифікації банківського кредиту для населення за низкою розглянутих ознак дає можливість повніше розкрити його сутність, а також має практичне значення як на рівні банку, так і на макrorівні.

Банківська система та страхування

Виконуючи контрольно-стимулюючу функцію, банківський кредит для населення також справляє вплив як на позичальника, так і на кредитора. Позичальник завдяки контролю з боку банку має стимул до активної праці, прагне отримувати більший дохід, щоб не втрачати свою платоспроможність і бути в змозі вчасно розрахуватися з банком. Кредитор при цьому здійснює контроль для зниження ризику неповернення кредиту та забезпечення отримання запланованого доходу, а це як і за попередньої функції супроводжується збільшенням прибутку, відрахувань до бюджету, що забезпечує можливість зростання державних видатків і має опосередкований вплив на економічні процеси. Напрямок вектору впливу на макрорівні аналогічний описаному при розгляді попередніх функцій.

Отже, дослідивши вплив банківського кредитування населення на економіку, можна зробити висновки, що на мікрорівні він відображається шляхом дії на окремого позичальника та кредитора, а на макрорівні – через вплив на розвиток окремих галузей, зміну маси грошей, інфляцію, платоспроможний попит, ВВП тощо.

Підводячи підсумки, варто зауважити, що для підвищення конкурентно-спроможності окремого банку на ринку банківських кредитів для населення необхідно формувати конкурентні переваги у тому числі за рахунок впровадження інноваційних технологій кредитування та обслуговування позичальників, використання практики стратегічного партнерства банків з іншими фінансовими установами, а також шляхом імплементації концепції корпоративної соціальної відповідальності.

Список використаних джерел

- 1.Алексеев Л. М. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок / Л. М. Алексеев, В. М. Олексієнко, А. І. Юркевич. - К.: Видавничий будинок «Максимум»; Тернопіль: Економічна думка, 2000. - 392 с.
- 2.Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник : У 2 т. Т. 1. А- Н / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Усенко, С. І. Юрій. - Л. : Світ, 2011. - 616 с.

ОЦІНКА КЛІЄНТСЬКОГО КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ «УКРСИББАНК» ЗА ГАЛУЗЯМИ ЕКОНОМІКИ

Федюк Т., 2 курс, (ОС "магістр"), ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ,

спеціальність "Фінанси, банківська справа та підприємництво", спеціалізація "Державні фінанси"

Наук. кер. - Простебі Л.І.

У статті проведемо оцінку динаміки кредитів і заборгованості клієнтів до знецінення АТ «УкрСиббанк» за 2016-2018 роки. Проаналізовано динаміку та структуру елементів категорій концентрації клієнтського кредитного портфелю АТ «УкрСиббанк» за галузями економіки.

The article assesses the dynamics of loans and customer debt to depreciate JSC "UkrSibbank" for 2016-2018. The dynamics and structure of the elements of concentration categories of the client loan portfolio of UkrSibbank JSC by sectors of the economy are analyzed.

Сучасні тенденції розвитку діяльності комерційних банків свідчать про пріоритетне значення операцій із залученням та розміщенням кредитних ресурсів на ринку кредитних послуг. Адже, саме спроможність банків задовольняти потреби у позикових коштах, забезпечує розвиток реального сектору економіки держави. Тому, сучасна оцінка кредитної діяльності банків є необхідною для якісного управління кредитною діяльністю та для аналізу загально економічного стану в країні.

Метою статті є аналіз клієнтського кредитного портфелю АТ «УкрСиббанк» за галузями економіки АТ "УкрСиббанк".

Об'єктом дослідження є процес кредитування в діяльності комерційного банку.

Предметом дослідження є механізм реалізації кредитної діяльності банку на прикладі АТ «УкрСиббанк».

Аналіз наукової літератури показує, що різні аспекти цієї тематики досліджувалися багатьма науковцями. Відзначимо праці наступних дослідників: Волкова Н.І. [1], Дзюблук О.В. [2], Маслова А. Ю. [3], Коваленко В. В. [4], Олійник А.В. [5], Простебі Л.І. [6]. Хоча й присутня достатня кількість напрацювань, ця тема потребує подальшого дослідження з огляду на сучасні тенденції розвитку кредитної діяльності банку.

На сьогоднішній час банки на фінансовому ринку є основними учасниками, оскільки володіють більшим обсягом інформації щодо діяльності господарюючих суб'єктів, що забезпечує їм певні конкурентні переваги, адже в силу більшої інформаційної обізнаності, вони здатні спрямувати залучені кошти за допомогою кредиту у продуктивні сектори, стимулюючи тим самим розвиток економіки. Більше того, банківські установи виступають головними постачальниками кредитних ресурсів, створюють їх пропозицію на фінансовому ринку, виконуючи дуже важливу функцію в економіці та суспільстві. Адже в сучасних умовах істотно зростає значення кредитних відносин, що обумовлено фундаментальними змінами основ функціонування і розвитку кредиту у процесі системної трансформації економіки, а також тим, що дані відносини визначають процес руху суспільного капіталу, глибоко проникають у всі фази відтворення, в систему виробництва і споживання, охоплюють всі рівні економіки. [2, с. 22].

Дамо оцінку кредитній діяльності АТ "УкрСиббанк" за 2016-2018рр. Динаміка загального обсягу кредитів та заборгованості клієнтів до знецінення АТ «УкрСиббанк» за 2016-2018 роки показана на рис. 1.

Банківська система та страхування

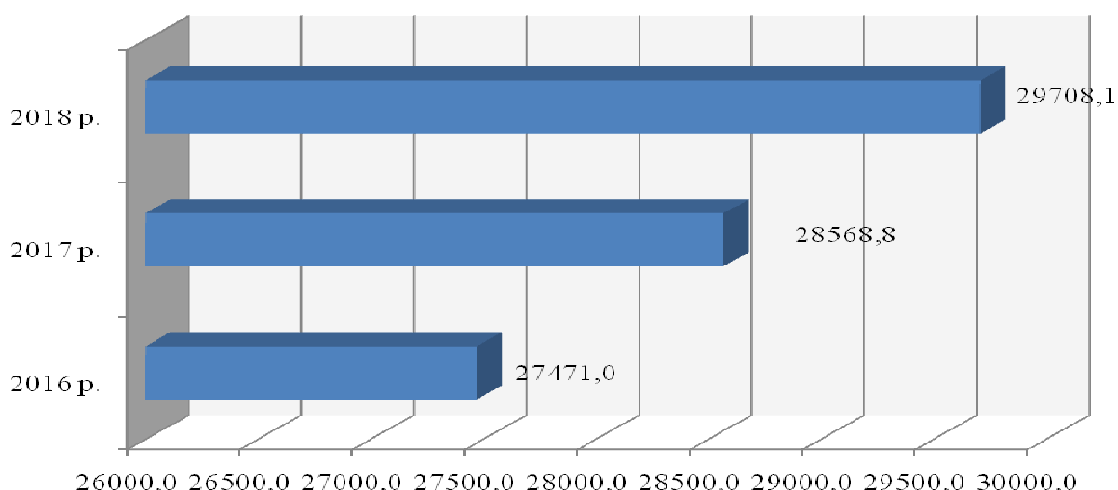

Рис. 1. Динаміка загального обсягу кредитів та заборгованості клієнтів до знецінення АТ "УкрСиббанк" в 2016-2018 рр, млн.грн.

АТ «УкрСиббанк» видав у 2016 році кредитів та заборгованості клієнтів за мінусом резервів в обсязі – 27471,1 млн. грн., у 2017 році – 28568,8 млн. грн. та у 2018 р. - 29708,1 млн. грн. відповідно. Бачимо чітку тенденцію до збільшення загальної суми кредитів в абсолютному вираженні у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 1139,3 млн. грн. або на 4,0%. Абсолютне позитивне відхилення за весь період дослідження склало - 2237,1 млн. грн. Відносне - 8,1%.

Розглянемо детально концентрацію кредитів та заборгованості клієнтів за амортизованою вартістю АТ «УкрСиббанк» за галузями економіки за період 2016-2018 рр. (табл. 1.).

Показники таблиці 1. свідчать, що кредитний портфель за галузями економіки деталізувався за наступними категоріями:

- у фізичних осіб було сконцентровано у 2016 році – 9054,6 млн.грн., у 2017 році – 8745,4 млн.грн., у 2018 році – 6721,6 млн.грн. В абсолютному значенні спостерігаємо негативне відхилення протягом 2016-2018 років, яке склало 2333,0 млн.грн. (або 25,8%); а протягом 2017-2018 років - негативне відхилення склало - 2023,8 млн.грн. (або 23,1%).

- в торгівлі та фінансах в 2016 році було сконцентровано 7126,9 млн.грн., у 2017 році – 8343,4 млн.грн., а у 2018 році – 10329,3 млн.грн. Позитивне абсолютне відхилення протягом аналізованого періоду склало 3202,4 млн.грн., відносне – 44,9%. якщо порівняти показник 2018 року з показником 2017 р., то абсолютне відхилення склало - 1985,9 млн.грн., відносне - 23,8%.

- в сільському господарстві було сконцентровано у 2016 році - 6558,5 млн.грн., а у 2017 році – 6092,1 млн.грн., і у 2018 році – 6480,2 млн.грн. А це на 388,1 млн.грн. (або на 6,4%) більше показника 2017 року. Абсолютне відхилення протягом всього періоду від'ємним і склало 78,3 млн.грн., відносне – 1,2 %;

Таблиця 1.

Концентрація кредитів та заборгованості клієнтів за амортизованою вартістю за галузями економіки АТ "УкрСиббанк" в 2016-2018 роках

млн. грн.

Категорії	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Абсолютне відхилення, млн.грн.		Відносне відхилення,%	
				2018р./ 2017р.	2018р./ 2016р.	2018р./ 2017р.	2018р./ 2016р.
Фізичні особи	9054,6	8745,4	6721,6	-2023,8	-2333,0	-23,1	-25,8
Торгівля та фінанси	7126,9	8343,4	10329,3	1985,9	3202,4	23,8	44,9
Сільське господарство та харчова промисловість	6558,5	6092,1	6480,2	388,1	-78,3	6,4	-1,2
Послуги у сфері зв'язку	1738,5	1786,5	2376,3	589,8	637,8	33,0	36,7
Торгівля трансп. засобами	119,4	205,1	323,6	118,5	204,2	57,8	171,0
Будівництво нерухомості	243,7	456,9	698,6	241,7	454,9	52,9	186,7
Виробництво та машинобудування	736,5	777,6	540,8	-236,8	-195,7	-30,5	-26,6
Авіаперевезення та інші тр. послуги	1330,4	1579,7	1751,4	171,7	421,0	10,9	31,6

Банківська система та страхування

Інші галузі	562,5	582,2	486,1	-96,1	-76,4	-16,5	-13,6
Всього кредитів та заборгованості до знецінення	27471,0	28568,8	29708,1	1139,3	2237,1	4,0	8,1

- в категорії «Послуги у сфері зв'язку» було сконцентровано в 2016 році – 119,4 млн.грн., у 2017 році – 1786,5 млн.грн., а у 2018 році – 2376,3 млн.грн. Бачимо, що це на 589,8 млн. грн. або на 33,0% більше показника попереднього року та на 637,8 млн.грн. або 36,7% більше показника 2016 року;

- в категорії «Торгівля транспортними засобами» було сконцентровано у 2016 році – 119,4 млн.грн., у 2017 році – 205,1 млн.грн., а в 2018 році – 323,6 млн.грн. Бачимо значне зростання. Якщо порівняти показник 2018 р. з минулорічним показником позитивне абсолютне відхилення склало – 118,5 млн.грн. (або 57,8% у відносному вираженні), а в порівнянні з показником 2016 р. відхилення склало – 204,2 млн.грн. (або 171,0%);

- в категорії "Будівництво нерухомості" було сконцентровано у 2016 році – 243,7 млн.грн., у 2017 році – 456,9 млн.грн., і в 2018 році – 698,6 млн.грн. Так, за аналізований період кредитування зросло на – 186,7% або – на 454,9 млн. грн.;

- показники по виробництву та машинобудуванню показують тенденцію до зменшення кредитування на 195,7 млн. грн. або на 26,6 % за період з 2016-2018рр. У 2016 році в даній галузі було сконцентровано –736,5 млн.грн.; в 2017 році – 245,2 млн.грн., у 2018 році – 540,8 млн.грн.;

- в авіап перевезеннях та інших транспортних послугах було сконцентровано у 2016 році – 1330,4 млн.грн., а в 2017 році – 1579,7 млн.грн. та у 2018 році – 1751,4 млн.грн. Позитивне відхилення протягом аналізованого періоду склало - 421,0 млн.грн. (31,6 %);

- в інших галузях було сконцентровано в 2016 році – 562,5 млн.грн., у 2017 році – 582,2 млн.грн. (в тому числі в хімічній промисловості було сконцентровано у 2016 році – 322,0 млн.грн., а в 2017 році – 461,4 млн.грн.; в нафтогазовій галузі в 2016 році було сконцентровано –100,5 млн.грн., а у 2017 році – 90,7 млн.грн.; в категорії «Металургійна та гірничі галузі» було сконцентровано в 2016 році – 57,8 млн.грн., а у 2017 році – 2,9 млн.грн.). А у 2018 році в інших галузях було сконцентровано – 486,1 млн.грн.

Проведемо оцінку структури елементів категорій концентрації клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки за період з 2016-2018 рр. (табл. 2.).

З даних представлених в табл. 2. бачимо, що найбільша частка по структурі кредитного портфелю за галузями економіки у 2016/2017 рр. припадає на концентрацію у фізичних осіб і склала у 2016 році – 33,0%, у 2017 році – 30,6%. У 2018 р. частка склала - 22,6%. Спостерігаємо зменшення питомої ваги цих кредитів за весь період оцінки на 10,4%

Таблиця 2.

Структура елементів категорій концентрації клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки АТ "УкрСиббанк" за 2016-2018 рр.

(млн.грн.)

Категорії	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Питома вага, %		
				2016	2017	2018
Фізичні особи	9054,6	8745,4	6721,6	33,0	30,6	22,6
Торгівля та фінанси	7126,9	8343,4	10329,3	25,9	29,2	34,8
Сільське господарство та харчова промисловість	6558,5	6092,1	6480,2	23,9	21,3	21,8
Послуги у сфері зв'язку	1738,5	1786,5	2376,3	6,3	6,3	8,0
Торгівля трансп. засобами	119,4	205,1	323,6	0,4	0,7	1,1
Будівництво нерухомості	243,7	456,9	698,6	0,9	1,6	2,4
Виробництво та машинобудування	736,5	777,6	540,8	2,7	2,7	1,8
Авіап перевезення та інші тр. послуги	1330,4	1579,7	1751,4	4,8	5,5	5,9
Інші галузі	562,5	582,2	486,1	2,0	2,0	1,6
Всього кредитів та заборгованості до знецінення	27471,0	28568,8	29708,1	100,0	100,0	100,0

А от у 2018 р. найбільшою є частка кредитів на торгівлю та фінанси - 34,8%. Тоді як у 2016 році вона становила – 25,9 %, а у 2017 році становила - 29,2 %.

Частка кредитів на сільське господарство та харчову промисловість у 2016 р. склала – 23,9 %, у 2017 році становила - 21,3%, а у 2018 році склала - 21,8 %. Спостерігаємо незначне зменшення питомої ваги по даному показнику на 2,1%.

Частка кредитів на послуги у сфері зв'язку у 2016 році склала – 6,3 %, а у 2017 році становила - 6,3%, і у 2018 році склала - 8,0 %. Спостерігаємо незначне збільшення питомої ваги по даному показнику за весь період моніторингу на 1,7%.

Доля кредитів на хімічну промисловість у 2016 році склала – 1,2 %, а у 2017 році становила -

Банківська система та страхування

1,6%.

Питома вага кредитів на торгівлю транспортними засобами у 2016 році склала – 0,4 %, у 2017 році становила - 0,7%, а у 2018 році склала - 1,1%. Спостерігаємо незначне зростання частки по даному показнику за весь період оцінки.

Бачимо зростання питомої ваги за період оцінки по кредитах на будівництво нерухомості на 1,5%. Так у 2016 році вона становила 0,9%, а у 2017 році - 1,6 %, а у 2018 р. - 2,4 %.

Частка кредитів на виробництво та машинобудування у 2016 -2017рр. становила по – 2,7 %, а у 2018 році склала - 1,8 %. Бачимо зменшення питомої ваги по даному показнику за весь період моніторингу на 0,9 %.

Спостерігаємо зростання питомої ваги за аналізований період по кредитах на авіап перевезення та інші транспортні послуги на 1,1%. Так у 2016 році вона становила - 4,8 %, у 2017 році - 5,5%, а в 2018 році - 5,9 %.

Детальна інформація щодо структури кредитного портфелю за галузями економіки АТ "УкрСиббанк" за 2018 р. подана на діаграмі (рис. 2).

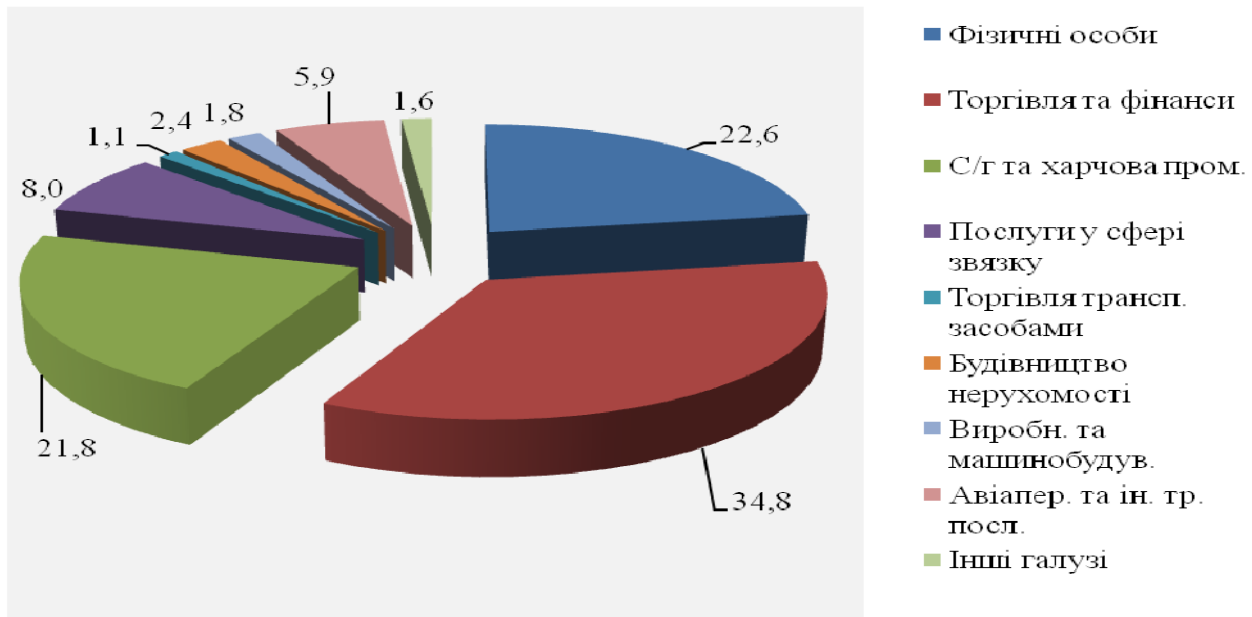

Рис. 2. Структура концентрації кредитного портфелю за галузями економіки АТ "УкрСиббанк" у 2018 році, %

Отже, АТ «УкрСиббанк» видав у 2016 році кредитів та заборгованості клієнтів за мінусом резервів в обсязі – 27471,1 млн. грн., у 2017 році – 28568,8 млн. грн. та у 2018 р. - 29708,1 млн. грн. відповідно. Бачимо чітку тенденцію до збільшення загальної суми кредитів в абсолютному вираженні відхилення за весь період дослідження склало - 2237,1 млн. грн. (або 8,1%). Оцінивши клієнтський кредитний портфель АТ «УкрСиббанк» за галузями економіки за 2016-2018 роки можемо відмітити наступне. Найбільша частка по структурі кредитного портфелю за галузями економіки у 2016/2017рр. припадає на концентрацію у фізичних осіб і склала у 2016 році – 33,0%, у 2017 році – 30,6%. У 2018 р. частка склала - 22,6%. А от у 2018 р. найбільшою є частка кредитів на торгівлю та фінанси - 34,8%. Частка кредитів на сільське господарство та харчову промисловість у 2016 р. склала – 23,9 %, у 2017 році становила - 21,3%, а у 2018 році склала - 21,8 %. Бачимо, що кредитна активність банківської установи за період оцінки зросла.

Банку все ж необхідно працювати над вдосконаленням структури кредитного портфелю з точки зору груп ризику, безпеки, структури сектору, власності на позичальників. Важливо застосовувати різні методи управління кредитними ризиками, щоб попередити можливі збитки.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.І. Деякі аспекти підвищення ефективності кредитної діяльності банку/ Н.І. Волкова // Економіка і регіон. - № 2 (57). - 2016. - С. 101-107.
2. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія / О.В. Дзюблюк, Л.М. Прийдун. - Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. - 295 с.
3. Маслова А. Ю. Системний підхід до визначення особливостей кредитної діяльності банків у сучасних умовах економічного розвитку / А. Ю. Маслова // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - К., 2011. - №1 (10)- 197-201с.
4. Олійник А.В. Проблемні кредити та їх вплив на платоспроможність банків в Україні / А.В. Олійник, І.В. Воловник // Економіка та суспільство. - 2016. - № 6. - С. 300-307.
5. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія / За ред. В. В. Коваленко. - Одеса: ОНЕУ, 2017. - 304 с.
6. Простебі Л. І. Стан кредитної діяльності комерційних банків на сучасному етапі розвитку / Л. І. Простебі // Електронний фаховий науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку». - Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій - 2019. - Випуск 31.
7. УкрСиббанк. Офіційний веб-сайт. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ukrsibbank.com/>

Банківська система та страхування

СИСТЕМА БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Хохун О., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»,
Наук. кер. – Юрій С. М.

У статті охарактеризовано банківські системи зарубіжних країн, зокрема Франції, Великобританії та Німеччини. Досліджено та проаналізовано систему банківського нагляду у цих країнах. Визначено переваги в діяльності таких банківських систем та можливість застосування такого зарубіжного досвіду до банківської системи України.

The article describes the banking systems of foreign countries, including France, Great Britain and Germany. The banking supervision system in these countries has been researched and analyzed. The advantages in the activity of such banking systems and the possibility of applying such foreign experience to the banking system of Ukraine are determined.

Кожна банківська система має свої особливості, що зумовлює створення різних систем банківського нагляду і, відповідно, підходів держав до здійснення наглядової політики. Функції нагляду здійснюють підрозділи центрального банку або міністерства фінансів, проте незалежно від обраної моделі незмінною залишається ключова роль держави в забезпеченні стабільності банківської системи, де банківський нагляд покликаний усувати або максимально зменшувати небезпеку загальної нестабільності.

Дослідженням питань стосовно банківського нагляду займалось чимало вітчизняних та зарубіжних вчених таких, як Н. В. Рогова, В. П. Поляков, Б. П. Адамик, О. П. Орлюк, О. С. Любунь, В.В. Пасічник та інші, проте питання надалі залишається відкритим та потребує вирішення.

Метою даної статті визначення сутності понять "банківський контроль" та "банківське регулювання", аналіз банківських систем зарубіжних країн, які мають стійкі позиції на міжбанківському ринку, а також можливість застосування їх досвіду у банківській системі України.

Нагляд за діяльністю банків здійснюється з метою забезпечення надійності та стійкості окремих банків та передбачає цілісний і безперервний контроль за здійсненням банками своєї діяльності відповідно до діючого законодавства та інструкцій.

На жаль, в економічній літературі досить часто можна зустріти ототожнення понять «банківський нагляд» та «банківське регулювання», хоча насправді ці поняття належать до характеристик різних процесів.

Зокрема, Н. В. Рогова стверджує, що державне регулювання банківської діяльності містить такий компонент як нагляд, оскільки воно неможливе без контролю. Тобто науковець не ототожнює ці поняття, а відносить поняття «банківський нагляд» до одного із компонентів банківського регулювання [5].

Орлюк О.П. розглядає банківське регулювання як одну з форм державного управління, що становить систему заходів, за допомогою яких держава через центральний банк, забезпечує стабільне та безпечне функціонування банків, а також попереджає дестабілізуючі процеси в банківському секторі [4].

Щодо трактування поняття «банківський нагляд», то більшість науковців характеризують це поняття як діяльність, яка спрямована на забезпечення банківської ліквідності.

До прикладу, В. І. Грушко під банківським наглядом розуміє моніторинг процесів, що відбуваються у банківській сфері на різних стадіях функціонування банків, а саме: створення нових банків та їх установ, діяльності банків, реорганізації та ліквідації банків [1].

Отже, беручи до уваги наведені вище дефініції понять «банківське регулювання» та «банківський нагляд», можемо зробити висновок, що під банківським регулюванням розуміється створення певних норм і правил для здійснення банківської діяльності. Тоді, як банківський нагляд має на меті моніторинг виконання цих норм і правил.

Досліджуючи банківські системи європейських країн, бачимо, що за рівнем розвитку передові позиції займає Франція. Впродовж багатьох років в країні будували та модернізували банківську систему і вона стала однією з найстійкіших у світі.

Банк Франції посідає центральне місце в організації фінансової системи, створює сприятливі умови для її функціонування, забезпечуючи стабільність цін, грошей і надійність банківського сектору. Особливе місце у Франції займає система банківського контролю, головну роль в якій відіграють Міністерство економіки і фінансів та Банк Франції. Міністерство здійснює передусім політичне керівництво, а центральний банк – контроль за діяльністю кредитних установ.

Крім того, створені ще 4 органи контролю за банками, а саме:

1. Національна кредитна рада - здійснює реєстрацію розпоряджень монетарної влади, виконує консультативні функції, готує рекомендації з монетарної політики.

2. Комітет банківської регламентації - визначає правила функціонування кредитних установ, підписує фінансові умови їх діяльності, визначає порядок відкриття відділень і умови участі в капіталах інших установ.

3. Комітет кредитних установ - приймає рішення, що безпосередньо таких стосуються, здійснює перевірку відповідності діяльності до вимог їх статусу, технічних і фінансових засобів, репутації акціонерів тощо.

4. Банківська комісія - здійснює нагляд за дотриманням законодавства на основі бухгалтерських рахунків і звітності, перевіряє законність операцій усіх кредитних установ країни, в тому числі і зарубіжних філій. За розпорядженням Банку Франції Банківська комісія проводить ревізії на місцях. Вона наділена повноваженнями з перевірки будь-якої банківської документації [2].

Отже, незважаючи на істотну участь уряду в діяльності банківської системи Франції, вона здатна самостійно приймати правильні рішення щодо регулювання грошової маси, валютного курсу і впливати на рівень інфляції.

Банківська система та страхування

Окремої уваги заслуговує також банківська система Великобританії. Вона є однією з найстаріших і найрозвинутіших у світі, характеризується високим ступенем концентрації та спеціалізації капіталу.

Щодо системи банківського нагляду у Великобританії, то вона абсолютно відрізняється від французької. Тут наглядові органи, в своїй роботі, базуються на інформацію, яку отримали від зовнішніх аудиторів, а виїзне інспектування проводять лише у виняткових обставинах по обмеженому колу питань. При такому нагляді від банків вимагають лише проведення аудиту два рази на рік.

При цьому, банк має право самостійно визначати аудиторів, але з переліку, який затверджується наглядовими органами. Служба банківського нагляду має право усунути аудитора від роботи або анулювати результати аудиту, якщо він був визнаний як незадовільний [3].

Отже, механізм дії банківської системи Англії частково ототожнюється з банківською системою Франції. Зокрема це спостерігається в основних функціях центрального банку обох країн. Захист вартості валюти тут є найголовнішим завданням.

Банківська система Німеччини складається з Федерального банку (Бундесбанк), універсальних банків, до яких входять приватні, кооперативні і публічно-правові банки, та спеціалізованих банків, якими є приватні та публічно-правові банки. Банк здійснює регулювання за допомогою валютно-грошових повноважень, що надані йому законом, грошового обігу і кредитного забезпечення економіки з метою збереження стабільності валюти, а також піклується про банківське виконання системи розрахунків у країні та за кордоном.

Нагляд за діяльністю комерційних банків у Німеччині здійснює Федеральне відомство контролю, яке підпорядковується вказівкам та службовому наглядові федерального міністра фінансів. Контрольна функція не входить до компетенції Бундесбанку з метою недопущення адміністративного тиску на банки. Відомство є самостійним федеральним верховним органом, який:

1. Керує системою кредитних інститутів, видає ліцензії на банківську діяльність.
2. Встановлює обов'язкові вимоги для банківських установ.

3. Здійснює нагляд за дотриманням банківського законодавства та має право вимагати від банків будь-яку інформацію.

Проводити ревізії[6].

Незважаючи на це, німецька банківська система найменшерегульована в Європі. Тут відсутні значні структурні та дисциплінарні регулятори. Німецькі банки здійснюють повний спектр як комерційних та інвестиційних послуг, але не являють собою однорідного банківського сектора.

Отже, для України обов'язково варто звернути увагу на досвід зарубіжних країн для розвитку своєї банківської системи. При цьому треба пам'ятати, що побудова системи банківського регулювання визначається особливостями історичного та економічного розвитку тієї чи іншої країни, традиціями, ментальністю і, значною мірою, характером банківської системи.

Допоки ринок фінансових послуг в Україні не набув належного розвитку, ефективність нагляду треба підвищувати за допомогою вдосконалення організаційної структури банківського нагляду, зростання кваліфікації персоналу і розширення спектра інструментів банківського регулювання.

Підводячи підсумки, необхідно вказати на пріоритетність розмежування банківського законодавства в частині відокремлення банківського контролю та банківського нагляду на основі правил адміністративного права, регламентації контрольних і наглядових процедур.

Результатом цього може стати зняття проблем функціонування механізму державного регулювання банківського сектора, зокрема підвищення відповідальності посадових осіб, задіяних на виконанні завдань банківського регулювання та банківського нагляду, зменшення рівня корумпованості, надлишкового адміністративного тиску в сфері банківської діяльності.

Слід підкреслити, що банківський нагляд знаходиться в постійному розвитку з розвитком банківського бізнесу та його глобалізацією. З постійним розвитком повинні змінюватись і методи оцінки ефективності банківської діяльності, принципи регулювання даної сфери економічної діяльності.

Список використаних джерел

- 1.Рогова Н. В. Деякі теоретичні аспекти державного регулювання банківської діяльності / Н. В. Рогова// Економіка України. — 2004. — №4. — С. 36—39.
2. Орлюк О. П. Банківська система України. Правові засади організації / О. П. Орлюк // ЮрінкомІнтер. - 2003. - 239 с. - укр.
3. Грушко В.І. Пенсійна система України / В. І. Грушко // Пенсійна система України: Навчальний посібник. - 2006. - С. - 300-3007.
4. Мельник П.В. Банківські системи зарубіжних країн: підручник / П.В. Мельник // Алерта. Центр учбової літератури. - 2010. - С.152.
5. Організація і функціонування банківської системи Великобританії [Електронний ресурс]: Банківське право України. - Режим доступу: <http://mycurator.com.ua/art4u928.html>
6. Старинський М. В. Порівняльне банківське право / М. В. Старинський // Навчальний посібник. - 2006. - С.137.

ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Якіб'юк Ю.В., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
Наук. кер. - Табенська Ю.В.

У статті розкрито теоретичні аспекти капіталізації в Україні, висвітлені умови формування ресурсного потенціалу комерційних банків; розкриті шляхи удосконалення капіталізації банківської системи України.

The article describes the theoretical aspects of capitalization in Ukraine, highlights the conditions for the formation of the

Банківська система та страхування

resource potential of commercial banks; ways of improving the capitalization of the banking system of Ukraine are revealed.

Актуальність дослідження. Фінансово-економічна криза супроводжувалась значним зростанням обсягів проблемних активів банків та відпливом депозитів, що спричинило зниження ліквідності. Як наслідок, значно загострилася проблема нарощення банками капітальної бази. Призупинення кредитування, посилення вимог національного регулятора щодо достатності капіталу загострили проблему капіталізації банківської системи. Без розв'язання цієї проблеми неможливе повноцінне відновлення кредитування та забезпечення економічного розвитку України.

Визначення шляхів підвищення рівня капіталізації банківської системи зумовлює об'єктивну необхідність дослідження сучасної вітчизняної практики формування власного капіталу банків, порядку оцінювання його величини та визначення рівня його адекватності ризикам і потребам розвитку економіки країни, а також пошуку ефективних шляхів і джерел нарощування обсягів капіталізації. Розв'язання зазначеної проблеми сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи і збереженню її національних пріоритетів на шляху інтеграції до європейського співтовариства.

Дослідженню проблеми підвищення капіталізації банківської системи присвячені праці провідних вітчизняних і зарубіжних економістів. Значний внесок у розвиток теорії та практики капіталізації банківської системи здійснили М.Д. Алексєєнко, Є. Брігхем, З.М. Васильченко, О.В. Васюренко, А.П. Вожжов, В.В. Герасименко, О.В. Дзюблюк, М.І. Діба, Ж.М. Довгань, І.Б. Івасів, А.М. Косой, О.І. Лаврушин, Ф. Мишкін, С.В. Міщенко, А.М. Мороз, Дж. Ф. Сінкі, Р.І. Тиркало, Н.М. Ткачук, Є.С. Осадчий, Л.О. Примостка, П. Роуз, К.Ф. Черкашина. Переважна більшість праць науковців зорієнтована на дослідження загальних теоретичних засад підвищення капіталізації. Разом з тим недостатньо дослідженими залишаються питання визначення нових напрямів та інноваційних інструментів капіталізації банківської системи в умовах циклічного розвитку економіки та зростання рівня ризиків. Особливої уваги заслуговують питання формування якісної структури капіталу банків, застосування новітніх підходів щодо підтримання необхідного рівня власного капіталу та нарощування обсягів капіталізації з урахуванням міжнародних стандартів.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є поглиблення теоретичних положень в частині банківської капіталізації.

Виклад основного матеріалу. Історія розвитку економічної науки засвідчує існування чотирьох найпоширеніших підходів до трактування сутності категорії «капітал»[3, с.152]:

1. Предметно-функціональний підхід, згідно з яким капітал ототожнюється з нагромадженою працею, призначеною для подальшого виробництва або продажу з метою одержання доходу. У межах цього підходу значного поширення набув аналіз капіталу як фактора виробництва, що впливає на результати підприємницької діяльності і приносить дохід власникові. Водночас необхідно наголосити, що сучасна західна економічна теорія, всебічно розкриваючи матеріально-речовий зміст категорії капіталу, принципово ігнорує його соціально-економічну природу відносин між людьми, концентруючи при цьому увагу здебільшого на речовій, а не на грошовій формі капіталу, що пояснюється об'єктивними економічними умовами розвитку суспільства на той період. Предметно-функціональний зміст капіталу розкрито у роботах А. Сміта, Д. Рікардо, Ф. Кене, Дж.С. Мілля та ін.

2. Соціально-економічний підхід, згідно з яким капітал аналізується як економічна категорія – специфічні суспільні відносини, що виникають за певних історичних умов. Прихильники цього підходу намагалися дати характеристику суспільно-економічній сутності капіталу в тісному взаємозв'язку з економічними відносинами між суб'єктами у суспільстві та виявити джерело самозростання вартості. Основну позицію по даному підходу визначив К. Маркс.

3. Монетаристський (грошовий) підхід, відповідно до якого капітал розглядається як фінансовий ресурс, що приносить дохід його власникові у вигляді відсотків. Прихильники монетаристської концепції виходять з того, що капітал – це гроші або їх замінники – кредитні гроші, які пов'язані з отриманням доходу. Розвиток монетарної концепції природи капіталу знайшов відображення у роботах Т. Мана, Й. Шумпетера та ін.

4. Концепція часової цінності. Ця теорія спирається на визначення капіталу як дисконтованого потоку доходів і розглядає його як економічний ресурс, який дає змогу отримати дохід у майбутньому в разі відмови від задоволення поточних потреб. Згідно з цією концепцією цінність теперішніх благ (за незмінності інших умов) завжди перевищує цінність таких самих благ у майбутньому. Цей теоретичний напрям дозволяє методично обґрунтувати вибір часової переваги використання капіталу на альтернативній основі. Вибір між двома моделями поведінки – споживанням чи заощадженням капіталу – залежить від базового рівня добробуту, очікуваної прибутковості капіталу та поточних прибутків. Концепція часової цінності капіталу ґрунтується на теоріях таких відомих вчених-економістів, як Е. Бем-Баверк, Н. Сеніор, І. Фішер, А. Бланк та ін.

Проблема капіталізації полягає не у кількісній, а в якісній площині. Насамперед – це фінансова стабільність та незалежність банківської системи. Від її якості залежить здатність системи протистояти зовнішньому впливу, особливо в умовах глобальних викликів. Крім того, капіталізація – це фінансова основа та довіра до банківської системи. Достатній рівень капіталізації, сформований за результатами роботи банківського менеджменту, визначає надійність банків та всієї економічної системи, здатність банків мінімізувати ризики. Проблема капіталізації – це проблема джерел та напрямів вкладення коштів, від їх стабільності й ризиковості залежить потужність банківської системи та динаміка подальшого розвитку економіки країни.

Капіталізація – це важіль, що втілює в собі можливості банківської системи впливати на розвиток та підвищення темпів економічного зростання, збільшувати обсяги банківських операцій та інвестування, забезпечувати інтереси вкладників та кредиторів. Водночас реальна оцінка достатності капіталу банку разом зі зростанням капіталізації дає можливість підвищити привабливість банківських установ для вкладників і кредиторів, розширити їх ресурсну базу, поліпшити інвестиційний клімат у державі[4].

Як нині, так і в майбутньому питання економічної сутності капіталізації потребує подальшого

Банківська система та страхування

глибокого вивчення, оскільки його вирішення залежить від еволюції економічних процесів, поглядів науковців. Ця дискусія може знайти відображення в таких фінансово-економічних питаннях, як формування та структура капіталу, ефективність використання капіталу тощо.

Основною стратегічною метою діяльності банку у сфері забезпечення ресурсами є нарощування капіталу за умови підтримки ліквідності і забезпечення рентабельності.

Існує безліч чинників, що впливають на формування і зростання банківського капіталу.

По-перше, банк може здійснювати інвестування тільки в межах наявних у нього ресурсів. Ресурсна база в банківській діяльності зумовлює масштаби і величину банківського портфеля і, отже, обсяг і структуру доходів банку.

По-друге, чималу роль у становленні структури капіталу і процентного співвідношення власних і позикових коштів відіграють тимчасовий характер і можлива нестабільність залучених коштів.

По-третє, склад і структура капіталу комерційного банку робить істотний вплив на його ліквідність та фінансові результати діяльності у цілому. Крім того, існують і такі основоположні чинники, як період роботи банку, величина його власного капіталу, особливості діяльності банку, склад бізнесу, клієнтська база, кредитно-інвестиційна політика та, нарешті, стан середовища на банківському ринку [2, с.321].

Необхідність нарощування капіталу банків визначають такі об'єктивні чинники, як:

1) розширення масштабів діяльності банку, виконання регулятивних вимог до збільшення абсолютної достатності капіталу;

2) погіршення якості банківських продуктів, ризики, які можуть урахуватися в розрахунку показників достатності власних коштів;

3) невідповідність потенціалу українських банків потребам економіки;

4) наявність можливості залучення додаткових джерел капіталу;

5) проблема невідповідності величини капіталу і рівня ринкових ризиків;

6) необхідність підвищення надійності банку, зниження витрат і можливість додаткових конкурентних переваг;

7) посилення конкуренції в банківському секторі, у тому числі з боку іноземного капіталу;

8) необхідність диверсифікації діяльності. На нашу думку, найважливішою проблемою нині є низький ступінь капіталізації банківської системи, що стримує її кредитний потенціал. При цьому відновлення економіки після кризи сприятиме посиленню конкуренції серед банків, що ще більше спонукатиме банки до підвищення капіталізації.

Майбутнє українського банківського сектору полягає у формуванні конкурентоспроможних, достатньо капіталізованих банків шляхом розширення масштабів діяльності за рахунок консолідації, централізації та інших джерел. Найважливішою проблемою нині є низький ступінь капіталізації банківської системи, що стримує її кредитний потенціал. При цьому відновлення економіки після кризи ще більше сприятиме посиленню конкуренції серед комерційних банків, що ще більше мотивуватиме банки до нарощування капіталу.

Основними чинниками, що здійснюють безпосередній вплив на рівень капіталізації банківської системи України (макрорівень) є такі[4]:

– макроекономічна ситуація у країні – наявність/відсутність позитивних умов для розвитку національної економіки, що мають безпосередній вплив на банківський сектор;

– ринкова кон'юнктура – певна економічна ситуація на ринку, що складається сприятливим чином для підвищення рівня забезпечення капіталом банківської системи;

– рівень розвитку фондового ринку – як один з напрямів підвищення капіталізації банків України, що створює можливість залучення капіталу через відповідні канали;

– регулятивна політика НБУ – система методів та інструментів управління банківським сектором з метою гарантування його стабільного розвитку і підтримання оптимального рівня капіталізації системи;

– глобалізація як можливість виходу на зовнішні ринки для залучення додаткових ресурсів.

Вирішення проблеми достатності обсягу капіталу у банківській системі матиме так і позитивні наслідки:

1. Підвищення довіри до банківської системи.

2. Сприяння економічному зростанню.

3. Визначення перспектив розвитку банківської системи.

4. Стабільність функціонування банківських установ.

Проблема капіталізації є одним зі стримуючих факторів розвитку вітчизняної економіки. Національному банку як регулятору та гаранту стабільності банківської системи необхідно подбати про належний рівень капіталізації банків, оскільки він є запорукою успішного розвитку як банку, так і банківської системи.

Виявивши особливості і тенденції сучасного стану капіталізації банківської системи України, вважаємо за необхідне систематизувати стратегічні напрями подальшої роботи задля нарощування капіталу банками України таким чином[2, с.85]:

1. На макрорівні:

– удосконалення та стабілізація банківського законодавства (удосконалення Законів України, Закону України «Про банки та банківську діяльність», Закону «Про доступ до публічної інформації»);

– активізація регулятивної політики НБУ (посилення контролю зі сторони Національного банку України за нормативами капіталу;

– введення санкцій за порушення чинного законодавства;

– активізація та удосконалення механізму злиття та поглинання банків);

– підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків порівняно з іноземними банками (стимулювання відкриття філій іноземних банків у певних регіонах;

– визначення оптимальної частки іноземного капіталу у банківській системі;

Банківська система та страхування

- узгодження банківського законодавства зі світовими нормами).
- 2. На мікрорівні:
 - посилення контролю ризик-менеджменту у банках (впровадження рекомендацій Базельського комітету (Базель II, Базель III);
 - удосконалення діяльності інформаційно-аналітичної служби банку);
 - запровадження рейтингової звітності банків (підвищення ділової репутації банків; налагодження зв'язків з громадськістю);
 - зростання альтернативних джерел капіталізації (використання інвестицій власників банків;
 - залучення субординованого боргу;
 - конвертація кредитних ліній, які раніше використовували акціонери;
 - додаткова емісія акцій, яка розміщується серед нових акціонерів;
 - активізація процедури злиття та поглинання.

Виконання цих заходів певною мірою сприятиме зростанню капіталізації банків України, що у свою чергу впливатиме на відновлення довіри до банківської системи, підвищить конкурентоспроможність вітчизняних банків на світовому фінансовому ринку та забезпечить фінансову стабільність національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Банківська система : підручник / [М.І. Крупка, Є.М. Андрушак, Н.Г. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 556 с.
3. Банківський менеджмент: питання теорії та практики : монографія / [О.А. Криклій, Н.Г. Маслак, О.М. Пожар та ін.]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 152 с.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКІВ У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Ярмистий Д., 3 курс (ОС «бакалавр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Наук. кер. - Багрий К.Л.

У статті розглянуто особливості розрахунків за єдиним соціальним внеском, облік даних розрахунків та нормативні акти, що стосуються відрахувань за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

The article deals with the features of the single social contribution calculations, the calculation of these calculations and the normative acts related to deductions for compulsory state social insurance.

Актуальність даної теми полягає в тому, що негативні процеси в економіці спричинили різке погіршення рівня життя населення, загострили соціальну напруженість. В сучасних складних економічних умовах одним з основних напрямів діяльності держави є вирішення питань соціального страхування як основи надійного соціального захисту населення в Україні. Це вимагає кардинальних практичних дій щодо підвищення ролі системи соціального страхування.

Метою статті є дослідження різноманітних аспектів розрахунків за єдиним соціальним внеском, а також розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення в системі державного соціального страхування.

Об'єктом дослідження є процеси розрахунків у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Предметом дослідження є практичні рекомендації щодо удосконалення процесу розрахунків за єдиним соціальним внеском.

Визначення єдиному соціальному внеску дає Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI – це консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. [1].

Єдиний соціальний внесок замінив собою чотири раніше існуючих обов'язкових державних соціальних збори: пенсійний, на випадок безробіття, соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві.

Нормативно-правову базу соціального страхування утворюють такі акти законодавства як «Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», закони України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про збір та облік єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи»; постанови Кабінету Міністрів України і правління Пенсійного фонду України та інші.

Усі суб'єкти господарювання в Україні незалежно від форми власності повинні здійснювати нарахування внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на фонд оплати праці працівників, які працюють на умовах трудового та цивільноправового договорів. Роботодавці зобов'язані щомісяця подавати до фіскальних органів звітність з єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове

Банківська система та страхування

державне соціальне страхування за найманих працівників. Суми ЄСВ перераховують одночасно з отриманням коштів на оплату праці (виплату іншого доходу), у тому числі в безготівковій або натуральній формі.

Визначаючи базу нарахування внеску, потрібно враховувати такі показники як максимальну величину бази нарахування ЄСВ та мінімальну межу бази нарахування ЄСВ. Необхідність нарахування єдиного внеску у межах регламентованої максимальної бази встановлено ч. 3 ст. 7 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Максимальна сума доходу, з якої стягується ЄСВ, становить 15 розмірів мінімальної заробітної плати. Таким чином, у 2019 році максимальна величина бази нарахування ЄСВ для одного працівника складає 62595,00 грн., а максимальний страховий внесок у 2019 році - 13770,90 грн. Що ж до мінімальної межі, то у загальному випадку база нарахування ЄСВ не може бути меншою за розмір мінімальної заробітної плати, встановлений чинним законодавством на момент отримання доходу.

Головною метою акумуляції єдиного внеску є соціальний захист населення, але надходження від нарахувань на заробітну плату не спроможні в достатній мірі задовільнити потреби громадян в соціальному забезпеченні. Якщо ж виплати по пенсійному страхуванню (що мають найбільшу частку в єдиному соціальному внеску) не відповідають потребам населення, то й суми виплат по іншим видам страхування: на випадок безробіття, соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві залишаються на низькому рівні.

В сучасних умовах економічного розвитку в Україні не створено ефективної системи соціального страхування. Одна з основних проблем соціального страхування полягає в недостатності коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій. Так назріла об'єктивна необхідність проведення реформ в даній сфері. Тому, восени 2017 року були здійснені перші кроки щодо реформування пенсійної системи. Вони не були кардинальними та стосувалися, в першу чергу, осучаснення пенсій та підвищення мінімального страхового стажу для виходу на пенсію з 15 до 25 років - з січня 2018 року. Проте також було прийнято рішення про наступний етап (січень 2019 року), який передбачає введення обов'язкового накопичувального рівня. Саме цей крок наблизить пенсійну систему України до формату, який був рекомендований Світовим банком. Ці рекомендації, зокрема, полягали у запровадженні п'ятирівневої пенсійної системи, окремі рівні якої були впроваджені ще до початку реформування соціального страхування в Україні. [2].

Напрямами вдосконалення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування можуть бути здійснення заходів, спрямованих на збалансованість надходження обов'язкових платежів та витрат на соціальні виплати, забезпечення прозорості механізму розрахунку соціальних виплат та перерахунку пенсій, а також врахування досвіду розвинутих країн у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування. [3].

Для обліку розрахунків за єдиним соціальним внеском використовують субрахунок 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» За кредитом субрахунку 651 відображають нарахування ЄСВ, а за дебетом - його сплату (перерахування).

Підприємства, які застосовують рахунки класу 8 Плану рахунків бухгалтерського обліку, суми ЄСВ, нарахованого на зарплату працівників, спочатку групують на окремому субрахунку 821 «Відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» і відображають проведенням:

Дт 821 «Відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»;

Кт 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування».

Витрати на сплату єдиного внеску, як і суми нарахованої зарплати, списуються залежно від функціональних обов'язків працівників за допомогою запису:

Дт 23, 91, 92, 93, 94 (рахунки витрат);

Кт 821 «Відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

У свою чергу, суб'єкти господарювання, які використовують тільки рахунки класу 9, суми нарахованого єдиного соціального внеску відображають проводкою:

Дт 23, 91, 92, 93, 94 (рахунки витрат);

Кт 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування». [4].

Висновки та пропозиції. Отже, питання підвищення рівня захисту населення України і розвитку соціальних видів страхування обумовлює необхідність розроблення державної політики ефективного розвитку соціального страхування в поєднанні із загальнонаціональними економічними пріоритетами, яка б передбачала умови для подальшого розвитку законодавчої та удосконалення нормативної бази. Одним з найважливіших напрямків соціальної політики є забезпечення стабільного функціонування пенсійної системи на основі зміни умов і норм пенсійного забезпечення, розвитку обов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи, подальшого підвищення розмірів пенсій. Наявність в країні збалансованих систем соціального страхування і соціального забезпечення як базових елементів соціального захисту населення сприяє політичній та економічній стабілізації суспільства.

У сфері бухгалтерського обліку, для полегшення розрахунків між підприємствами-платниками єдиного соціального внеску та державними органами соціального страхування необхідно застосовувати аналітичні рахунки до субрахунку 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування», у розрізі кожної зі ставок єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Pension reform of Ukraine as a key to social security: threats and prospects / M.I. Skrypnyk, I.M. Vyhivska - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://fkf.org.ua>
3. Тищенко О. В. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні: теоретично-правові проблеми - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua>
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 08.02.2014 № 48 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ДІЛОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В М. ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ

Бідун Н.М. 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Готельно-ресторанна справа»

Наук. кер. - Незвещук-Когут Т.С

В статті проаналізовано особливості розвитку підприємств готельного господарства бізнес призначення в м. Хмельницькому. Визначено бізнес потенціал міста та здійснено статистичний аналіз туристичного потоку міста. Здійснення функціональна характеристика підприємств готельного господарства міста.

The article analyzes the peculiarities of the development of hotel business enterprises in Khmelnytsky. The business potential of the city was determined and a statistical analysis of the tourist flow of the city was carried out. Functional characteristics of the enterprises of the city hotel management are implemented.

Актуальність обраної теми обумовлюється тим, що розширення міжнародного співробітництва в Україні в усіх сферах економіки призвело до великого припливу іноземних гостей до міста Хмельницького, а також жителів інших регіонів, які подорожують з діловими цілями. Бурхливе зростання ділового туризму в місті Хмельницькому, проведення різноманітних важливих міжнародних заходів у місті, зумовлює необхідність розвитку матеріальної та інфраструктурної бази готельного господарства для бізнес туристів.

Загалом, діловий туризм дозволяє завантажити номерний фонд засобів розміщення в «невисокий сезон» і дає додатковий прибуток підприємствам готельного господарства, оскільки ділові туристи відрізняються більш високим рівнем витрат у порівнянні з відпочиваючими туристами. Про це свідчать дані Всесвітньої туристичної організації, в яких сказано, що добові витрати делегатів різноманітних ділових зустрічей, конгресів становлять \$350, в той час як звичайний турист витрачає за день в середньому \$100-200 [1]. Окрім того, як показує аналітика сайту «Діловий туризм по-українськи», вже за десять років обсяг ділових поїздок в Україні збільшився в більш ніж в два рази (на 112,1% або в 2,12 рази), відмінність в прирості становить 63,1 % [2]. Таким чином, зважаючи на розширення міжнародного співробітництва та збільшення обсягів ділових поїздок по Україні, розвиток ділового туризму став одним з пріоритетних напрямків в рамках програми розвитку туризму в Україні до 2022 року. Це все обумовлює актуальність обраної теми.

Мета статті є аналіз розвитку підприємств готельного господарства ділового призначення в м. Хмельницькому.

Об'єкт досліджень є процес функціонування готельних підприємств ділового призначення в м. Хмельницькому.

Предмет досліджень: теоретичні та прикладні засади функціонування готелів ділового призначення.

Вагомий внесок у дослідження сучасного стану ринку готельних послуг формування ресурсної бази та аналізу проблем управління підприємствами готельного господарства, зробили: С. І. Байлик, М. Г. Бойко, С. С. Галасюк, Л. І. Гонтаржевська, О. О. Джанджугазова, Н. М. Кузнецова, О. О. Любіцева, М. П. Мальська, Г. А. Папірян, Х. Й. Роглев, С. В. Скибінський, Н. В. Чорненко та інші. Проте, незважаючи на їх значний внесок у цьому напрямі, розвиток готелів ділового призначення в кожному місті залежить від багатьох змінних, що вимагає більш глибокого дослідження.

Хмельницький - адміністративний центр Хмельницької області, значний історичний та сучасний економічний і культурний центр Поділля. Дане місто має значний потенціал для розвитку бізнесу. Адже, згідно даних Всеукраїнського аналітичного сайту «Regional Doing Business 2018» [3], місто Хмельницький є одним з провідних місць за веденням бізнесу, а згідно даних сайту «Децентралізація дає можливість» [4], місто займає перше місце за окупністю міста, його розвитком, що свідчить про значні ділові здібності мешканців міста. Згідно даних сайту «Embassies» - «Хмельниччина має великий потенціал і готова до капіталовкладень в її економіку. Регіон визнали не тільки в Україні, а й далеко за межами, він привабливий для іноземних інвесторів. Сьогодні область здійснює зовнішньоторговельні операції з 90 країнами Європи і світу. Тільки у 2018 році експорт товарів збільшився на 22%, прямі іноземні інвестиції зросли на 5%. В економіку області інвестує 41 країна» [5].

Місто співпрацює з 13 містами-побратимами, серед яких можна виділити м. Модесто (США), м. Чеханов (Польща), м. Крамфорс (Швеція), м. Шяуляй (Литва), м. Акваскальєнтес (Мексика), м. Манісес (Іспанія) та інше, з якими укладено угоди про дружбу та співробітництво з метою обміну досвідом у галузі економіки, культури, освіти, спорту, туризму, ведення міського господарства тощо. Дане співробітництво передбачає обмін офіційними делегаціями, представниками громадських організацій, спеціалістами, групами туристів, учнів, студентів, спортивними та творчими колективами. Так, за результатами даної співпраці, практичного що місяця до міста приїжджають різні делегації з міст-побратимів [6]. До прикладу, з м. Рустава, Грузія до міста Хмельницького приїжджає делегація стосовно питань, охорони навколишнього середовища, розвитку економічних зв'язків тощо, з м. Кармель, Ізраїль стосовно питань торгівлі, промисловості, транспорту та інше, з м. Шяуляй, Литва стосовно торгівлі, освіти, соціального забезпечення та інше [6].

Про значний бізнес потенціал міста свідчить, й те що осінню 2018 року було підписано Меморандум про співробітництво між Хмельницьким та містами Альянсу Шовкового шляху. Меморандум передбачає співпрацю в сферах економіки, торгівлі, бізнесу, проведення виставок, заходів, представлення місцевих підприємств серед ділових кіл Китаю, спільні заявки на гранти, спільні проекти в галузі культури та туризму [7].

Окрім міжнародної співпраці, згідно даних сайту міської ради Хмельницького «Наше місто. Місто Хмельницький», місто також співпрацює з іншими областями України, а зокрема, Вінниця, Тернопіль, Львів, Житомир, Київ, Чернівці, Рівне та інші [8]. У зв'язку з чим, до міста, на постійній умові, у

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

відрядження приїжджають представники різних компаній та фірм, для укладання угод, проведення нарад та інше. До прикладу, місто співпрацює з ТОВ «Тім Експерт» - м. Київ, який є однією із найбільших в Україні компаній, що надають послуги (семінари, конференції, тренінги, консалтинг) великим фірмам, підприємствам різних галузей вітчизняної промисловості у сфері роботи з персоналом та командоутворення [9]. ТОВ «Системи для бізнесу» - надає послуги з проведення семінарів, конференцій, форумів з бухгалтерського обліку, 1С Підприємство тощо, головний офіс якого знаходиться в місті та співпрацює з Вінницею, Тернополем та іншими [9].

Також, саме місто зацікавлене в розвитку бізнесу, а зокрема в програмі «Стратегія розвитку міста Хмельницького до 2025 року», місцева влада передбачає здійснення таких заходів: залучення інвестицій та розвиток міжнародного співробітництва, створення ефективної системи підтримки розвитку виробничих галузей і впровадження інновацій; розробка та впровадження програми залучення інвестицій у пріоритетні сфери економічного розвитку та інше [10].

З вище наведеного можна зробити висновок, що м. Хмельницький має значний потенціал у веденні бізнесу та у зв'язку з цим до нього постійно приїжджають ділові люди для вирішення бізнес питань.

Варто також, здійснити аналіз туристичних потоків в місті (таб. 1).

Таблиця 1.

Туристичні потоки м. Хмельницького

Туристичні потоки	Тис. чоловік		
	Внутрішні туристи	Іноземні туристи	-
Контингент споживачів	183,3	16,5	-
	Молоді люди	Люди середнього віку	Люди пенсійного віку
Віковий склад	59,9	113,8	25,9
	Ділова поїздка	Відпочинок	Культурно-пізнавальна
Мета подорожі	109,8	55,9	33,9

Джерело: систематизовано на основі: [11], [12].

Так, згідно статистичних досліджень туристичних потоків основним контингентом відвідувачів м. Хмельницького в 2018 році є внутрішні туристи - 183,3 тис. або 92%, кількість іноземних туристів становить 16,5 тис. або 8%. Щодо вікового складу приїжджих до м. Хмельницького, то основна кількість туристів – це молоді люди – 30% та люди середнього віку - 57%. Згідно даними таблиці до м. Хмельницького туристи приїжджають в основному з діловою метою 55%, відпочинок 28% та культурно-пізнавальною 17%. Отже, до міста переважно приїжджають люди середнього віку з діловою метою поїздки.

Виходячи з проведеного нами дослідження, можемо стверджувати, що місто має значний потенціал в розвитку ділового туризму, однак варто здійснити дослідження підприємств готельного господарства, для визначення чи відповідають вони його стандартам.

Згідно даних Управління культури і туризму Хмельницької міської ради в місті функціонує 10 засобів розміщення, їх характеристика наведена в табл. 2 [13].

Таблиця 2.

Функціональні характеристики підприємств готельного господарств м. Хмельницький

	Назва закладу розміщення, категорія, адреса	к-сть місць	Інфраструктурна характеристика об'єкту
	Готель «Поділля», вул. Шевченка, 34	150	Окрема будівля, 3 поверхи, ресторан української кухні, бар, стоянка, мають переважно двомісні та сімейні номери послуга няні
	Готель «Енеїда», вул. Героїв Майдану, 8	60	Окрема будівля, 2 поверхи, ресторан української кухні, стоянка, перукарня, мають переважно двомісні номери
	Готель «Центральний» 2*, вул. Гагаріна, 5	120	Окрема будівля 5 поверхів, ресторан європейської кухні, стоянка, критий басейн, тренажерний зал
	Готель «Либідь плаза» 5*, вул. Кам'янецька, 21	90	Приміщення торгового центру, 8-10 поверх, ресторан, нічний клуб, бар, сауна, боулінг, стоянка, конферанс зал
	Ресторанно-готельний комплекс «Янісоль», вул. Свободи, 40 А	70	Окрема будівля 4 поверхи, ресторан української кухні, стоянка. мають переважно двомісні та сімейні номери номери
	Готельний комплекс «Любе плюс», вул. Європейська, 18	60	Окрема будівля 2 поверхи, ресторан європейської, мають переважно сімейні номери, послуга няні.
	Готель «Проскурів», вул. Кам'янецька, 257	100	Окрема будівля 2 поверхи, ресторан української кухні, мають переважно двомісні номери
	Ресторанно-готельний комплекс «Sobkoff» 3*, вул. Прибузька, 15/1	60	Два окремо стоячі корпуси, один окремий ресторан, спа-комплекс, тенісний майданчик, стоянка
	Готель «Арена», вул. Проскурівська, 20	70	Окрема будівля 2 поверхи, ресторан європейської, спортзал, мають переважно сімейні номери, послуга няні
0	Хостел «Побужжя», вул. Соборна, 55	40	Окрема будівля 2 поверхи

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Отже, конкурентне середовище в місті Хмельницькому формує 10 засобів розміщення з яких 3 готелі мають категорію **, *** та *****. Розглядаючи дані засоби розміщення в контексті ділового туризму то можемо стверджувати, що не має жодного засобу розміщення, який би відповідав його вимогам. Адже, аналізуючи підприємства готельного господарства міста, можемо спостерігати, що готель «Поділля», готель «Енеїда», готельно-ресторанний комплекс «Янісоль», готельний комплекс «Любе плюс», готель «Арена» та готель «Проскурів» є готелями сімейного типу так як, вони мають переважно двомісні та сімейні номери, послуги няні та інше. Вони передбачають надання лише послуг розміщення та харчування, винятком є готель «Енеїда» послуги перукарні та готель «Арена» наявність спортзалу. Харчування на досліджуваних нами підприємствах організовано в ресторанах української або європейської кухні при готелях, в готелі «Побужжя» в розташованих поблизу ресторанів. Лише засоби розміщення які мають категорію, відрізняються за наданням додаткових послуг: готель «Центральний», відрізняється такими додатковими послугами, як критий басейн та тренажерний зал. Готельно-ресторанний комплекс «Sobkoff» - спа-комплекс та тенісний майданчик. Готель «Либідь плаза» - сауну, боулінг, бар, нічний клуб, та конференц-зал. Однак, їх номерний фонд містить переважно двомісні номери, які не призначені для ділових туристів, а також їх номерах відсутні місця для роботи.

Підсумовуюче вище наведений аналіз засобів розміщення в м. Хмельницькому, можна сміливо стверджувати, що жоден з наявних готелів не може достойно прийняти ділових туристів у себе. Адже сучасна ділова людина подорожуючи потребує наявність бізнес центру, що включає ділові послуги: телеконференції, секретаріат, перекладачі, місцевий та міжнародний телефонний зв'язок, кабельне телебачення, засоби мобільного та телекомунікаційного зв'язку, приміщення для проведення конференцій, нарад, робоче місце у номері тощо. У зв'язку з цим доцільним є проектування в межах міста готельно-ресторанного комплексу на 70 місць з категорії ****, який позиціонувати себе як бізнес готель.

Отже, Хмельницький швидко розвиваюче місто, яке за багатьма показниками займає перші місця поведеною бізнесу, співпрацює з 13 містами-побратимами, з якими місто обмінюється досвідом в різних галузях, в ході яких приймають делегації, місто яке має підписаний меморандум з країнами Альянсу Шовкового шляху в ході якого здійснюється проведення виставок, заходів, та яке має тісну співпрацю з іншими областями України. В контексті розвитку готельного господарства має гостру проблему - відсутність готелів, що відповідають сучасним вимогам а саме готелі ділового призначення – готелю для туристів, основною метою й мотивом подорожі яких є професійна діяльність (бізнес, комерція, зустрічі, наради, симпозиуми, конференції, конгреси, обмін досвідом, навчання, професійні виставки, презентації продукції й т.п.).

Список використаних джерел:

1. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www2.unwto.org/ru>
2. Діловий туризм по-українськи: перші кроки до визнання [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://visittoukraine.com/ru/news/delovojj-turizm-po-ukrainski-pervye-shagi-k-priznaniyu.html>
3. ТОП-3 областей за легкістю ведення бізнесу [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/top3-oblastei-po-legkosti-vedeniya-biznesa/>
4. Децентралізація дає можливість [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://decentralization.gov.ua/news/10474>
5. Хмельниччина поглиблює міжнародне співробітництво [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://embassies.gov.il/kyiv/NewsAndEvents/Pages/HmelnickDinEl25July2013.aspx>
6. Міста-побратими. Хмельницька міська рада [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://khm.gov.ua/uk/twin-cities>
7. Хмельницькому підписали черговий Меморандум про міжнародне співробітництво [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://podillyanews.com/2018/11/11/u-hmelnytskomu-pidpysaly-chergovyj-memorandum-pro-mizhnarodne-spivrobitnytstvo/>
8. Наше місто. Місто Хмельницький [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://khm.gov.ua/uk/content/nashe-misto>
9. Хмельницька обласна державна адміністрація [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.adm-khm.gov.ua/?page_id=60560
10. Стратегія розвитку міста хмельницького до 2025 року [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.khmelnytsky.com/pdf/Strat-rozv-Khmel-do2025.pdf>
11. Хмельницька область [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://database.ukrcensus.gov.ua/dw_regions/pdf/%D0%A5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf
12. Туризм Хмельниччини [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://oaji.net/articles/2017/4483-1507812155.pdf>
13. Управління культури і туризму Хмельницької міської ради [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://www.kult.km.ua/Prozhivannya-u-Hmelnitskomu>

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В С. МИГОВО, ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Дарій О.І., 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Готельно-ресторанна справа»
Наук. кер. - Незвещук-Когут Т.С.

Проведений моніторинг стану готельного ринку у с. Мигово, Чернівецької області, наведено сегментацію ринку готельних послуг. Проведений аналіз цін на готельні послуги у готелях різного типу уданого регіону. Розглянуті перспективи розвитку готельного господарства в даному регіоні. Ключові слова: готельний ринок, готель, готельна послуга, сегмент.

Monitoring of the state of the hotel market in the village. Mygovo, Chernivtsi region, segmented the hotel services market. The analysis of prices for hotel services in hotels of different type of the region. Prospects of development of hotel management in the given region are considered. Keywords: hotel market, hotel, hotel service, segment.

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Актуальність теми. Останнім часом туристична галузь набуває все більшого значення для розвитку соціально-економічного життя України та її окремих регіонів.

Одним з привабливих регіонів України з точки зору туризму є Буковина, привабливість регіону пояснюється особливостями економіко-географічного розташування, благодатними природно-кліматичними умовами, наявністю пам'яток природи, архітектури, історії та культури.

Потенціал регіону Чернівецької області має перспективу розвитку туристичного та готельного сегменту, але необхідне вироблення індивідуальних підходів до розроблення стратегій розвитку у зазначених галузях.

Одним із основних напрямів туристичної діяльності є вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням засобами розміщення туристів. Заклади розміщення є одним з найважливіших компонентів туризму. Правильний стратегічний розвиток готельних підприємств дасть підґрунтя для розвитку готельної інфраструктури та сприятиме об'єднанню між собою інших господарських галузей [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти функціонування та розвитку готельного бізнесу вивчають та досліджують такі вчені: Бойко М. Г., Охріменко А. Г., Расулова А. М. [2], Мельниченко С.В., Кудлай Т.В. розвиток готельних мереж [3], Ведмідь Н.В. розвиток рекреаційно-курортних закладів [4], Мальська М. П., Гопкало Л.М. розглядають організацію і технологію обслуговування гостей в готелі [5,6]. С. С. Галасюк [7], О.М Шаповалова [8].

Дослідження та аналіз діяльності закладів розміщення в Чернівецької області в умовах соціально-економічної та політичної ситуації в країні, впливу різноманітних чинників потребує подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження стану та перспектив розвитку підприємств готельного господарства в с. Мигово Чернівецької області.

Об'єктом дослідження є процес функціонування готельних підприємств ринку послуг с. Мигово Чернівецької області.

Предметом є теоретичні та практичні засади функціонування засобів розміщення в с. Мигово Чернівецької області.

Виклад основного матеріалу. Чернівецька область розташована в західній частині України на кордоні з Молдовою та Румунією в передгір'ї Карпат. В області виражені, в основному два типи рельєфу - гірський в Карпатах і рівнинний у Прут-Дністровському межиріччі.

Перехідною зоною між цими головними типами рельєфу є горбисте передгір'я. Область багата на природні ресурси. Територія налічує 147 родовищ із 18 видами корисних копалин. 47 родовищ розробляється. Мінерально-сировинна база області на 80% складається із сировини для виробництва будівельних Серія «Геологія. Географія. Екологія», випуск 46 - 115 - матеріалів, на 14,5% - прісних і мінеральних вод, на 4,1% - з корисних копалин паливноенергетичного напрямку (газ, газоконденсат), 1,4% - гірничо-хімічні корисні копалини [9].

Мигово відноситься до туристичного району «Буковинські Карпати» село розташоване на північно-східних схилах Покутсько-Буковинських Карпат. Середня висота — 505 м над рівнем моря. Славиться джерелами мінеральних вод. У Мигівському лісництві є мисливські угіддя [10]. На території села розташований однойменний гірськолижний курорт, на висоті 740 м над рівнем моря [11].

В с. Мигово розміщено 5 лижних трас та 4 підйомника:

- лижна траса, протяжність 1300 м., ширина 45 м., перепад висот 250 м.,
- лижна траса, протяжність 1100 м., ширина 50 м., перепад висот 250 м.,
- лижна траса, протяжність 600 м., ширина 500 м., перепад висот 130 м.,
- траса для початківців та дітей, протяжність 150 м., ширина 45 м.,
- траса для сноутюбі, протяжність 150 м., ширина 45 м.
- бугельний - 1100 м.,
- бугельний - 600 м.,
- мультиліфт - 150 м.,
- мультиліфт - 150 м.

Незважаючи на великий потенціал розвитку туристичного бізнесу у всіх його проявах від ділових поїздок до відпочинку, підприємства готельного господарства ще не в повному обсязі застосовують ефективні механізми функціонування. За останні 10 років їх діяльність була збитковою, при цьому абсолютний розмір збитків фактично удвічі більший, ніж прибуток [12]. Варто відмітити, що розвиток готельного бізнесу, який останнє десятиліття відзначається динамічністю, високим ступенем інтернаціоналізації капіталу та міжнародним характером операцій, є каталізатором економічного росту, оскільки виступає каналом перерозподілу прибутків між країнами. Зменшення кількості в'їзних (на 46 %) та внутрішніх (на 54 %) туристів за останні чотири роки негативно вплинуло на діяльність підприємств готельного господарства у цілому [13].

Національний готельний ринок, відзначається динамічним розвитком, аналізуючи дані найпопулярнішої та найбільшої спільноти мандрівників у світі «TripAdvisor», виявлено, що в Україні найбільший сегмент серед закладів розміщення становлять готелі з 3 зірками.

У Чернівецькій області ринок готельного господарства складається із 116 закладів розміщення: 3 готелі категорії чотири зірки, 12 трьох зіркових та 93 заклади без категорії. За рейтингом інтернет-порталів «TripAdvisor» та «Booking.com B.V» з'ясовано, що за останні роки до 10 найкращих готелів Чернівецької області за оцінкою мандрівників увійшли:

1. «AllureInn»
2. «Готельний комплекс Буковина»
3. «Буковинська Зирка»
4. Fortezza
5. «Кайзер»

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

6. «Преміум»
7. «Магнат»
8. «Карпатська Вежа»
9. «Черемош»
10. «Еко-курорт над Карпатами»

Таким чином, ознайомившись із готелями, зазначеними у рейтингу, який був наведений вище, проаналізувавши діяльність закладів розміщення, а саме зіставивши ціну та якість пропонованих послуг, ознайомившись із місцем знаходження, головними функціями, номерним фондом, кількістю додаткових послуг та рівнем сервісу, можна зробити висновок, що широкою популярністю та попитом туристів користуються готелі які надають повний асортимент послуг.

Наступним етапом є дослідження готельному ринку с. Мигове, на ринку функціонує 28 колективних засобів розміщення, загальною місткістю 275,2 % від загальної кількості готелів та аналогічних засобів розміщення становлять готелі, що підтвердили свою категорію (див. табл. 1).

Таблиця 1

Підприємства готельного господарства с. Мигове, Чернівецької області

№ п/п	Категорія готелю	Кількість підприємств, од	Кількість номерів, од
1.	5 зірок	-	-
2.	4 зірки	-	-
3.	3 зірки	2	85
4.	без категорії	26	275

*систематизовано автором за даними Booking.com B.V.

На рис. 1 наведено сегментацію ринку готельного господарства с. Мигове Чернівецької області відповідно до типу закладу.

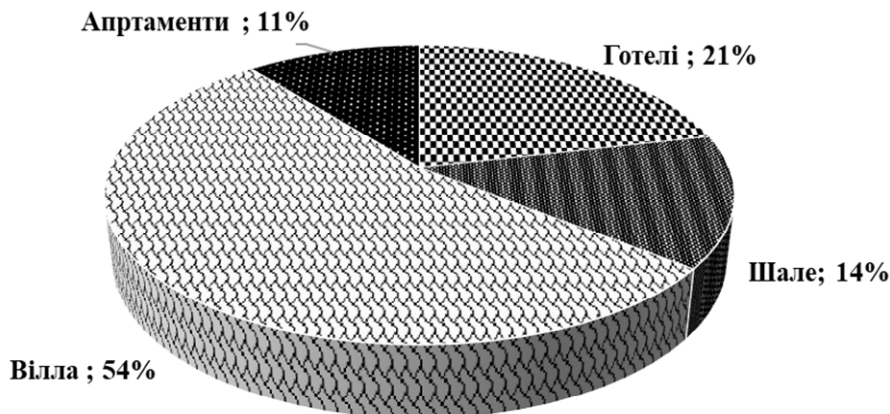

Рис. 1 Сегментація за типом закладу розміщення[14]

Відповідно до рис 2, можна зробити висновок, що основу готельного ринку с. Мигове вілли 54%, готелі 21%.

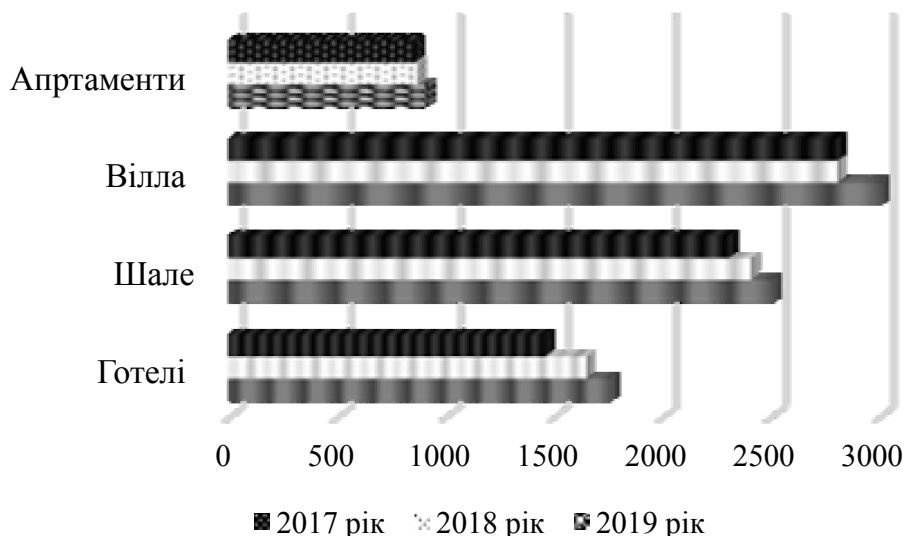

Рис.2 Цінова політика готелів залежно від типу, грн[14]

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Відповідно до сегменту відбувається градація цінової політики у закладах розміщення, ціна на проживання у тризіркову готелі у номері категорії «Стандарт» у 2019 році у середньому становила 1750 грн, що на 6 % більше у порівнянні із попереднім роком та на 17%з 2017 роком. В свою чергу, заклади розміщення типу вілли та апартаменти тримали цінову політику на послуги на одному рівні протягом останніх трьох років.(див. рис. 2).

Аналізуючи ринок готелів с. Мигово Чернівецької області, можна зробити такі висновки:

- переважна кількість підприємств готельного господарства без категорії,
- заклади розміщення розташовують у центрі міста,
- перелік послуг окрім поселення, що надають готелі: оренда спортивного обладнання, спалсуги.

Відповідно до аналізу ринку готельного господарствас. Мигово Чернівецької області складено SWOT-аналіз, для проектування закладу розміщення, див. табл. 2.

Таблиця 2

SWOT- аналіз ринку готельного господарства с. Мигово Чернівецької області

Сильні сторони	Слабкі сторони
- конкурентні переваги місця розташування; - відсутність на ринку великої кількості конкурентів; - зростаючі туристичні потоки до регіону, - наявність ресурсів до створення оздоровчих комплексів.	- тривалий термін окупності готелю; - погана інфраструктура, - негативне відношення великої кількості українців до внутрішнього туризму, - відсутність сформованого цілісного туристичного бренду України.

Отже, проаналізувавши SWOT-аналіз ринку готельного господарства с. Мигово Чернівецької області, можна зробити висновок, що для проектного підприємства готельного господарства переважають сприятливі умови для функціонування та подальшого розвитку.

Висновок. Сучасний стан готельного ринку в Чернівецькій області не може в повній мірі задовольнити всі передові вимоги обслуговування туристів, в умовах сучасного конкурентного ринку. На готельному ринку с. Мигове Чернівецької області налічується 28 закладів розміщення, дана кількість підприємств не може задовольнити всіх бажаючих.

Все це вказує на доцільність проектування готелю на ринку готельних послугс. Мигово Чернівецької області, що в свою чергу окрім задоволення потреб споживачів, дасть змогу створити більш позитивний імідж для туристичного ринку регіону.

Список літературних джерел:

1. Гончаренко О. Концепція плановості розвитку готельного ринку України / О. Гончаренко, Н. Комар [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/17356/1/252-254.pdf>
2. Бойко М. Г. Концептуальні основи розвитку корпорацій у туристичному та готельно-ресторанному бізнесі / М. Г. Бойко, А. Г. Охріменко, А. М. Расулова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. - Випуск 13. Частина 2. - 2015. - С. 35-38.
3. Мельниченко С. Готельні мережі на ринку туристичних послуг України / С. Мельниченко, Т. Бурак // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2014. - № 3. - С. 5-15. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2014_3_2.
4. Ведмідь Н. Санаторно-курортні та оздоровчі підприємства: галузевий аспект // Вісник Київ. нац. торговельно-економіч. ун.-ту : Науково-практич. журнал. - 2013/1. - № 3. - С. 32-42
5. Мальська М. П. Готельний бізнес: теорія та практика: підручник / М. П. Мальська, І. Г. Пандяк- К. : Центр учбової літератури, 2010. - 472 с.
6. Бойко М. Г. Готельна справа: електронний підручник / М. Г. Бойко, Л. М. Гопкало. - К.: КНТЕУ, 2015.
7. Галасюк С. С. Заходи щодо забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємств готельного господарства Одеської області / С. С. Галасюк, О. В. Гусева // Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи: тези доповідей I Міжнарод- ної наук.-практ. конф. (29-30.05.2014). - Одеса: Пальміра, 2014. - С. 66-68
8. Шаповалова О.М. Інноваційна діяльність, як основа підвищення конкурентоспроможності готельного господарства / О.М. Шаповалова // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. - 2013. - № 16. - С. 224-228.
9. Король О.Д., Філатова Н.Г. Стратегія розвитку туризму в Чернівецькій області. Проект розроблений за фінансової підтримки GTZ. Чернівці, 2011 - 114 с.
10. Екологічний паспорт Чернівецької області. [Електронний ресурс] / Режим доступу:<http://www.menr.gov.ua/protection/protection1>
11. Офіційний сайтKARPATY.INFO [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.karpaty.info/ua/uk/ch/vz/myhovo/>
12. Маначинська Ю. А. Статистична оцінка ринку готельних послуг України / Ю. А. Маначинська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2014. - Вип. 2. - С. 99-109. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2014_2_14.
13. Мельниченко С. Національні готельні мережі на міжнародному ринку / С. Мельниченко, Т. Кудлай // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2017. - № 2. - С. 19-30. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2017_2_4
14. Офіційний сайткомпанії в області бронювання місць в закладах розміщення Booking.com B.V. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.booking.com>.

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Дзик А.В., 2 курс ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Готельно-ресторанна справа»
Наук.кер. - Незвещук-Когут Т.С.

У статті розглянуто сільський зелений туризм, як інноваційну форму зайнятості населення, яка надає нові важелі впливу на формування регіональної політики, забезпечення реалізації соціальної функції держави, розширення зайнятості та впровадження соціальних видів туризму. Досліджено регіональні особливості розвитку сільського зеленого туризму в Чернівецькій області, проведено SWOT-аналіз ефективності його розвитку на Буковині. Визначено основні переваги від функціонування сільського зеленого туризму Чернівецької області. Ключові слова: туризм, перспектива, розвиток, сільський зелений туризм, господарство, Чернівецька область.

The article deals with rural green tourism as an innovative form of employment, providing new levers of influence on the formation of regional policy, ensuring the implementation of the social function of the state, expanding employment and introducing social types of tourism. Regional features of development of rural green tourism in Chernivtsi region were investigated, SWOT-analysis of the effectiveness of its development in Bukovina was conducted. The main advantages of functioning of rural green tourism of Chernivtsi region are determined. Key words: tourism, prospect, development, rural green tourism, economy, Chernivtsi region.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день все більшою популярністю, насамперед у жителів мегаполісів, користується такий різновид відпочинку, як зелений туризм. Сільський зелений туризм – це надання (чи отримання) послуг туристичних атракцій, використання екосистемного потенціалу агропромислового комплексу та локальної інфраструктури певного регіону сільської місцевості або ж її характерної колоритної особливості: культурної, архітектурної, етнічної, господарської [1]. Зелений він тому, що туристичні заняття у вигляді пішохідних і кінних прогулянок, спортивних та оздоровчих подорожей (навіть полювання і рибальство) відбуваються у сільській місцевості серед живої зеленої природи. Сільський відпочинок в Україні за рахунок збереження етнографічної самобутності набуває національного значення. По-перше, він дає поштовх для відродження й розвитку традиційної культури: народної архітектури, мистецтва, промислів - всього, що складає місцевий колорит, і що, поряд із природно-рекреаційними чинниками, є не менш привабливим для відпочиваючих [2, с.183-185]. По-друге, через сільський відпочинок мешканці урбанізованих територій з масовою культурою мають можливість пізнати справжні українські традиції. По-третє, етнокультура села представляє Україну світові й приваблює також іноземних туристів. Тому, як передумову успішного розвитку відпочинку в сільських етнографічних районах треба розглядати формування ідеології відродження й розвитку всього спектра традиційної культури. Найактивніше такий вид туризму розвивається в Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Київській, Львівській та Полтавській областях [3, с.210].

Функції підприємств сільського зеленого туризму поділяються на: соціальні, економічні та екологічні, більш детальну характеристику їх впливу на розвиток туристичної діяльності представлено на рис. 1.

Функції підприємств сільського зеленого туризму [4]

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Виходячи з цього, актуальним є дослідження розвитку зеленого туризму в Чернівецькій області, зокрема її туристичних регіонів, адже край має сприятливі умови для багатьох видів туристично-рекреаційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти сільського зеленого туризму висвітлені у працях відомих учених, зокрема: Махлинець С.С., Долгої Г.В., Яковенко В.Д., Волкової А.О., Євдокименка В.К., Агафонова Л.Г., Котлярова Є.А., Бейдика Б.І. та інших. Проте, не зважаючи на значущість проведених досліджень, проблема розвитку сільського зеленого туризму є новою й потребує системного обґрунтування теоретико-прикладних аспектів його становлення.

Метою дослідження є стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму Чернівецької області.

Виклад основного матеріалу. Чернівецька область має унікальний туристичний потенціал, спроможний забезпечити подальший розвиток національного туристичного продукту. Найважливішим завданням на цьому шляху є забезпечення формування у сфері туризму сталої державної ідеології, спрямованої на раціональне і ефективне використання природних, історико-культурних та соціально-побутових ресурсів для розвитку в'їзного і внутрішнього туризму [5, с.3-5].

Однак під час розвитку міжнародного туризму та прикордонного співробітництва у цій галузі, Буковина стикається з безліччю проблем, що формують неналежне інституційне забезпечення галузі:

- нестабільність інститутів управління туристичною сферою;
- недостатня співпраця між туристичними організаціями;
- незначний науковий супровід розвитку галузі туризму;
- відсутність налагодженої роботи підприємств туристичної галузі, нерозвинений інститут конкуренції;
- відсутність стратегії розвитку туристичного бізнесу на тривалий період та інші.

Проведені дослідження підтверджують перспективність розвитку сільського зеленого туризму в Чернівецькій області, адже Буковина – край різнобарвний в етнічному складі населення, багатий традиціями, побутовими особливостями, архітектурними стилями [6]. Традиції матеріальної і духовної культури етносів, проживаючих в області складають багатий і цікавий туристичний продукт, який є складовою етнографічного туризму. В агросадибах відпочивальникам пропонують відпочинок на лоні природи у поєднанні з різними видами рекреаційної діяльності: верхова їзда, збір ягід та грибів, піші прогулянки та екскурсії, купання та риболовля у гірських річках, катання на лижах (узимку). Туристи також мають можливість долучитись до ведення домашнього господарства.

В Чернівецькій області представлені унікальні природні ландшафти рівнинного лісостепу, Хотинські височини з найвищою точкою – горою Берда (515 м над рівнем моря); передгірської частини – Прикарпаття; гірської – лісистих Карпат з унікальними геологічними пам'ятками природи – Протяте Каміння, Соколине око, перевал Німчик та ін. Туристичну неповторність сільських територій краю створюють реліктові букові, смерекові, ялицеві та соснові ліси; багаті різноманітністю грибники та ягідники; розмаїття цілющих лікарських трав. На території Чернівецької області функціонує 102 готелі, туристичні та рекреаційні комплекси та понад 20 приватних садіб сільського зеленого туризму, більша частина з яких розташована в Буковинських Карпатах. Хоча в Чернівецькій області офіційного статусу курорту не має жоден населений пункт, тут функціонує 4 санаторії. З метою популяризації туристичних можливостей області, розроблено і впроваджуються понад 70 тематичних туристичних маршрутів.

Кількість туристів, які відвідують Чернівецьку область зростає з кожним роком, так на рис. 2 наведено число внутрішніх та зовнішніх туристів на основі даних Чернівецької служби статистики [7].

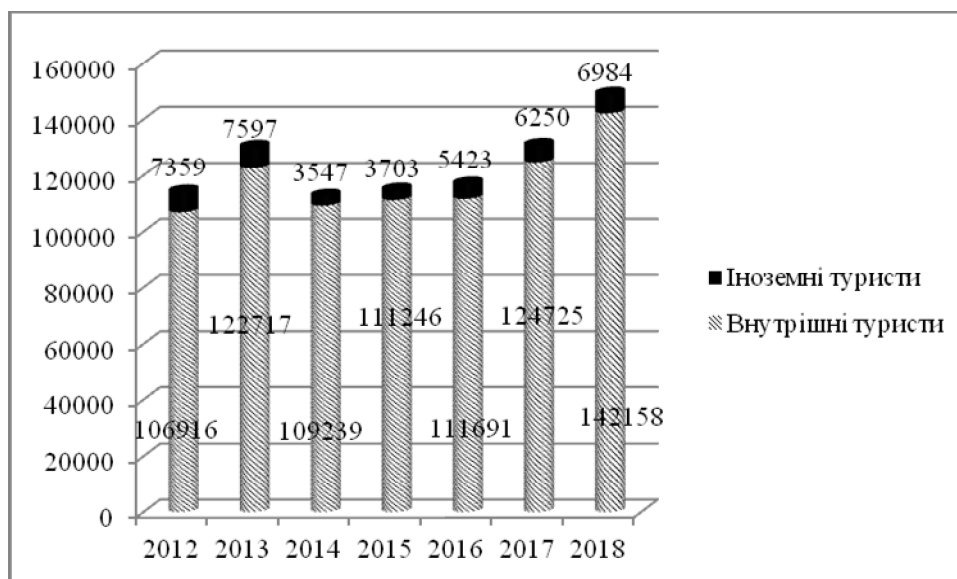

Рис. 2. Структурний розподіл туристичних потоків до Чернівецької області протягом 2012-2018 рр.

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Згідно даних статистики протягом періоду 2012-2016 рр. виїзний туристичний потік до Чернівецької області не зазнав значної динаміки, бачимо збільшення кількості як внутрішніх так і зовнішніх туристів починаючи з 2017 по 2018 роки, це зумовлюється покращенням туристичної інфраструктури та проведенням цікавих розважальних заходів, які привертають мандрівників як з України, так і з-за кордону. Характерним показником при дослідженні стану підприємництва у сфері сільського зеленого туризму є кількість агроосель чи агросадиб. За офіційними даними державної служби статистики України, досліджено кількість засобів розміщення за період з 2012 по 2018 роки (табл. 1) [8, с.200].

Таблиця 1

Кількість агросадиб у Чернівецькій області за період з 2012 по 2018 роки			
Роки	Кількість агросадиб	Середня місткість, місць	Кількість розміщених, осіб
2012 рік	17	13	4267
2013 рік	16	22	4720
2014 рік	15	17	5207
2015 рік	15	17	4900
2016 рік	16	18	5680
2017 рік	18	20	5720
2018 рік	18	20	5842

Проведені дослідження на основі оприлюдненої інформації статистики щодо розвитку сільського зеленого туризму за період з 2012–2015 роки показують негативну тенденцію, оскільки загальна кількість садиб по Чернівецькій області зменшувалась. Однак починаючи з 2016 року кількість агросадиб пішла на збільшення і на 2018 рік становила 18 засобів розміщення, із середньою місткістю 20 місць. Необхідно зауважити, що на території Буковини розміщено велика кількість підприємств гостинності приватного сектору, які надають послуги проживання та вважають себе базами зеленого туризму, однак не мають відповідної документації. Проведемо характеристику баз та садиб для відпочинку у стилі зеленого туризму Чернівецької області. Деякі агросадиби поряд з відпочинком пропонують і саморозвиток у сфері українського побуту, української культури та історії (табл. 2) [9].

Таблиця 2

Об'єкти зеленого туризму у Чернівецькій області	
Назва, місце розташування	Основні види послуг
«Хутір Тихий», Путильський район, с.Сергії,	Верхова їзда, басейн, спортивні ігри, катання на гірських велосипедах, полювання, рибалка, стрільба з лука, стрільба з пневматичної зброї, виїзний пікнік, екскурсії, походи в гори (можливо з ночівлею), рафтинг, катання на лижах, санях, сноутюбах, снігоході
Садиба «Рибачок», Вижницький район, с. Лукавці	Риболовля, організація корпоративів та днів народжень
«Хижина Путила», м. Путила	Автостоянка, 2 альтанки, спортивний майданчик, настільний теніс, прокат велосипедів, лиж, саней, настільні ігри
База відпочинку «Джія», с.Мошанець	Пляж, рибалка, мангал, парковка
Агрооселя, с. Макарівка	Прокат човна, катамарану, водних лиж, вейкборда, пляж (окремий), гойдалки, паркінг, екскурсії.
Яхт-клуб «Маяк», с. Дністрівка	Прогулянки на моторних яхтах, водних скутерах, водних лижах, дайвінг, рибна ловля, екскурсії в Бакотський скельний монастир, Хотинську фортецю, Кам'янець-Подільський
Приватні котеджі «Бойківська хата», с. Мигово	котеджі в приватному секторі з окремим двором, паркуванням, обладнаними місцями відпочинку. У літній період-гриби, річка, сауна, більярд.

З таблиці 2 бачимо, що здебільшого усі садиби пропонують розміщення з сучасними зручностями. При організації харчування, здебільшого, використовується традиційна українська або більш сучасна домашня кухня. Всі садиби сільського туризму пропонують різні види активного та сімейного відпочинку. Для дослідження можливості та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Чернівецькій області використано SWOT-аналіз, який представлено в табл. 3 [10, с.129].

Таблиця 3

SWOT- аналіз ефективного розвитку зеленого туризму в Чернівецькій області	
Переваги (сильні сторони)	Недоліки (слабкі сторони)
- Рекреаційна значимість області. - Природно-кліматичні умови. - Вигідне транспортно-географічне положення. - Проведення масових заходів розважального плану, організації подієвого туризму. - Історичні пам'ятки та курорти. - Широкий спектр допоміжних послуг (закладів харчування, розважальних закладів). - Наявність суспільних і комерційних організацій, які можуть сприяти розвитку туризму. - Невелика ціна на проживання та харчування.	- Недостатня розвиненість інфраструктури готельно-туристичного комплексу області, стан її ще не відповідає світовим стандартам у туризмі. - Стан інфраструктури, що не сприяє розвитку туризму, в першу чергу, її транспортна складова. - Слабка система просування туристичних продуктів на внутрішньому й міжнародному ринках. - Відсутність системи інформаційної підтримки.

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Можливості	Загрози
- Інвестиційна привабливість сфери відпочинку і розваг. - Наявність інвестиційних проектів розвитку зон відпочинку. - Можливість росту ринку туристичних послуг, при ефективному використанні наявних туристичних ресурсів та інфраструктури. - Зростаючий інтерес громадян до історико-культурної спадщини.	- Зростаюча конкуренція серед туристичних регіонів України. - Зниження платоспроможного попиту населення внаслідок скорочення прибутковості основних галузей економіки. - Ризик зниження туристичного потоку при погіршенні криміногенної обстановки в місцях дислокації туристичних об'єктів. - Посилення виїзного туризму в сусідні регіони та за кордон у зв'язку з низьким рівнем надаваних послуг.

Згідно результатів проведеного SWOT-аналізу Чернівецькій області характерні значні можливості та перспективи ефективного розвитку сільського зеленого туризму, які в подальшому повинні підтримуватись та розвиватись. Однак для подальшого прогресу необхідно провести уніфіковану категоризацію відпочинкових осель, створити веб-сторінку зеленого туризму регіону.

Розвиток сільського зеленого туризму в Чернівецькій області зможе забезпечити збільшення реальних доходів галузі готельного бізнесу та сільських територій за рахунок, покращити соціальне становище села. Цьому сприятимуть такі послуги сфери туризму [11]:

- надання послуг з прийому на проживання туристів;
- облаштування туристичних маршрутів та надання екскурсійних послуг;
- транспортне обслуговування туристів;
- егерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство);
- надання послуг з прокату туристичного спорядження;
- виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування, надання кулінарних послуг;
- реалізація товарів народних промислів.

Висновки. Чернівецька область має значні природні, кліматичні та рекреаційні ресурси для розвитку сільського туризму, оцінку яких у нашій державі лише почали здійснювати. Майже 15% території це зони відпочинку, гірські й приморські ландшафти, придніпровські зелені зони де чисті ріки, повітря, гори, де збережені національні традиції, фольклор, музеї, церкви й інші прекрасні архітектурні пам'ятники.

Необхідність та пріоритетність розвитку сільського туризму на Буковині зумовлена такими обставинами:

- розвиток сільського туризму стимулює як форми сімейного господарювання, так і мале підприємництво, важливі для оздоровлення економіки аграрних районів країни;
- території Чернівецької області володіють малоосвоєним рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних та ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях;
- створення та розвиток агрорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем, зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату, тощо;
- збережена етнокультурна самобутність історичних регіонів нашої держави виступає ексклюзивною, міжнародно-туристичною, конкурентною перевагою, що дозволить Україні бути серед основних осередків розвитку сільського туризму в Європі.

Список використаних літературних джерел

1. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Фарйон О.О. Функціонування сільського зеленого туризму в Україні в умовах ринкової економіки / О.О. Фарйон // Інноваційна економіка: всеукраїнський фаховий науково-виробничий журнал / [за ред. А.М. Стельмашук]. – м. Тернопіль : Тернопільська державна с/г дослідна станція ІКСГП НААН, 2013. – № 8(46). – С. 183-185
3. Менеджмент в туризмі: учеб. пособие / О. Ю. Тарасова, А. Ю. Сытова, А. Ю. Любомудрова [и др.] ; гл. ред. О. Ю. Тарасова, отв. ред. С. Н. Моревы ; М-во обр. и науки РФ, ГОУВПО «Тамбовский гос. ун-т им. Г. Р. Державина». – Тамбов : Издательский дом ТГУ им. Г.Р. Державина, 2011. – 210 с.
4. Волкова А. О. Проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму як пріоритетної складової туристичної галузі України в XXI столітті / А. О. Волкова // Ефективна економіка. – 2013. – № 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4021>
5. Забуранна Л.К. Сільський туризм як чинник ефективного соціально-економічного розвитку сільських територій України / Л.К. Забуранна // Туризм сільський зелений. – 2016. – №1. – С. 3-5.
6. Програма Підвищення конкурентоспроможності м. Чернівці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.linc.com.ua/documents-storage/SP_Chernivtsi_U.pdf
7. Офіційний веб-сайт Головного Управління статистики в Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cv.ukrstat.gov.ua.
8. Колективні засоби розміщення в Україні у 2018 рік – К.: Державна служба статистики України; 2018. – 200 с.
9. Зелений туризм Чернівецька обл. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://restplace.com.ua/uk/tourism?tid=32&tid_1\[\]=794](http://restplace.com.ua/uk/tourism?tid=32&tid_1[]=794)
10. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 року / Миська рада. – Чернівці, 2018. – 129 с.
11. Кравець Н. М. Сільський зелений туризм від «А» до «Я» : посібник / Н. М. Кравець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visitkherson.gov.ua/sites/default/files/silskiy_zeleniy_turizm_vid_a_do_ya.pdf.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

Ілюк Т., Гнат В., 4 курс (ОС «бакалавр»), ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ

Спеціальність «Менеджмент організацій»

Наук. кер. – Р. М. Гищук

У статті розглядаються соціальні мережі, їхній вплив, та безпосередня участь у розвитку туризму. Охарактеризовано загальні тенденції розвитку соціальних мереж, їхню роль та місце в житті сучасної людини. Висвітлено переваги конкретної соціальної мережі «Instagram», та її стрімкий розвиток. Виявлено найбільш популярні екскурсійно-туристичні об'єкти Чернівців та зроблено аналіз їхньої активності за останній час. Висновок – соціальні мережі не потребують великих зусиль, що і є головним чинником такого стрімкого росту мережі та зацікавлення нею людей не залежно від віку, чи статусу.

The article deals with social networks, their influence, and direct participation in tourism development. The general tendencies of development of social networks are characterized, their role and place in the life of the modern man. The advantages of a particular social network "Instagram" are highlighted and its rapid development. The most popular sightseeing and tourist sites of Chernivtsi have been identified and, analysis of their recent activity. Conclusion – social networks do not require much effort, this is a major factor in such a rapid growth of the network, and her interest in people, regardless of age, or status.

На сьогоднішній день соціальні мережі повністю захопили наше життя. Саме з них ми дізнаємось останні події у світі та своїх друзів, а зокрема про своє місто, про всі його так звані «топ-об'єкти». Станом на вересень 2017 року сервіс нараховує 800 млн користувачів, з них 500 млн відвідують свої екаунти щодня. У червні 2018 року аудиторія Instagram досягла 1 млрд користувачів [1].

Шалений розвиток соціальних мереж дав чималий поштовх для розвитку туризму. За результатами телефонного опитування в США, Великобританії та Китаї 64% людей заявили, що використовують соціальні мережі для планування відпочинку, а у віковій групі від 25 до 34 років цей показник навіть вищий; 76% респондентів проглядають популярні соціальні сайти для того, щоб вибрати наступне місце відпочинку [2].

Саме тому актуальність даної роботи полягає у необхідності вивчення соціальних мереж як каналу для просування туристичних послуг в Україні. Метою статті є дослідження можливостей використання соціальних мереж як засобів маркетингу для просування туристичних об'єктів в Чернівецькій області.

Поняття «соціальна мережа» бере свій початок від 1954 р. На думку багатьох дослідників його автором став англійський соціолог Джеймс Барнс, який вперше згадав термін у своїй роботі «Класи і збори в норвезькій острівній парафії» [3].

Хоча таке явище як «соціальні мережі» досягло популярності протягом останнього десятиліття. В Інтернеті соціальна мережа – це програмний сервіс, майданчик для взаємодії людей у групі або в декількох групах. Віртуальна мережа є засобом забезпечення сервісів, пов'язаних із встановленням зв'язків між його користувачами, а також різними користувачами і відповідними їх інтересам інформаційними ресурсами, встановленими на сайтах глобальної мережі.

Багато організацій цікавляться програмами з використання у себе соціальних мережевих сервісів. На перший погляд здається, що інтегрування в соціальні мережі – заняття нескладне, тому багато компаній роблять велику помилку, починаючи впроваджувати їх у себе до того як розроблять стратегію їх застосування.

Програми, які реалізуються без певних цілей, можуть зіткнутися з низкою серйозних проблем: починаючи з ослаблення бренду, яке виникає через нескоординовані зусилля, і закінчуючи нездатністю реагувати на коментарі, запитання та скарги, що виражаються в соціальних мережах [4].

Завдяки сучасним методам обробки даних можна перейти на абсолютно інший рівень аналізу соціальних мереж, отримувати більше корисної інформації з накопичених даних.

Грамотний аналіз зібраних даних дає можливість вчасно реагувати на останні тенденції в соціальній мережі, притягати і утримувати цінних клієнтів, стимулювати цікаві для власників мереж контакти, що врешті решт дозволяє трансформувати накопичені дані в додаткові прибутки.

Перевагами соціальних мереж є:

- в соціальних мережах користувачі знаходяться практично цілодобово (з планшетників, мобільних телефонів, нетбуків і інших пристроїв як удома, так і на роботі, в кафе і барах) вони постійно в онлайн-досяжності;
- соціальні мережі і Інтернет плідно замінюють телебачення, газети, традиційні ЗМІ;
- їх можна використовувати для формування бренду та репутації, продажу товарів та продукції, пошуку співробітників;
- тут можлива ефективна комунікація.

Зараз у світі простежується еволюція «соціальної мережі» від простої графічної схеми до багатовимірної інформаційної структури. Сучасна «соціальна мережа» здатна розвиватися без допомоги адміністратора. У такій мережі користувачі самі створюють нові «сторінки в своєму щоденнику» (ресурси мережі) і, тим самим, роблять базу мережі більш інформативно насиченою.

Феномен успіху соціальних мереж полягає у тому, що інтернетизація світу продовжується стрімкими темпами. Практично кожен користувач Інтернету зареєстрований в тій чи іншій соціальній мережі. Люди, котрі реєструються в соціальних мережах, переслідують різні цілі: знайти старих друзів, познайомитися з новими людьми, продемонструвати творчі здібності (поділитися написаною музикою, піснею, розповіддю, фотографіями або відеороликами). Навіть не секрет, що кожна соціальна мережа збирає досить великі аудиторії, і цим фактом намагаються скористатися компанії, просуваючи і рекламуючи свої товари та послуги в мережах.

Просування в соціальних мережах (SMM-Social Media Marketing) або маркетинг у соціальних мережах – це рекламна діяльність, спрямована на організацію співтовариств, залучення цільової аудиторії в життя бренду.

Внаслідок неухильного зростання кількості користувачів все більше сучасних компаній починає

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

цікавитися соціальними медіа як каналом комунікації зі своїми клієнтами і вибудовувати навколо цього інструменту свою маркетингову стратегію (SMM).

SMM (Social Media Marketing, маркетинг в соціальних медіа) – комплекс дій з просування бренду, товару або послуги в соціальних медіа (блоги, форуми, мережеві співтовариства). Завдяки використанню соціальних аспектів Інтернету, SMM дозволяє взаємодіяти з аудиторією на більш персоніфікованому і динамічному рівні, ніж це робить традиційний маркетинг. SMM проводить безпосередню роботу в співтовариствах з використанням інструментів прямого і прихованого впливу на цільову аудиторію [5].

Розвиток соціальних мереж останніми роками був досить прискореним і викликав появу великої кількості соціальних мереж – аналогів.

Проте не зважаючи на це, існують соціальні мережі, які поєднують багатомільйонну та навіть мільярдну аудиторію користувачів по всьому світу, прикладом якої є «Instagram». Якщо говорити про результативність просування в соціальних мережах, то можна впевнено сказати, що на таку рекламу споживач звертає більше уваги.

Взявши для своїх досліджень конкретну соціальну мережу «Instagram», ми як звичайні користувачі цієї платформи мали змогу проаналізувати статистику туристично-екскурсійних об'єктів. За своєю «одиночності вимірювання» ми брали до уваги кількість вподобань, охоплення переглядів, а також кількість постів, які використовувались із геолокацією кожного нашого об'єкта.

Основні пошукові розділи в соціальній мережі «Instagram» надають окрему можливість пошуку по: особистих сторінках користувачів, хештегам (#), та геолокації, що значно спрощує і прискорює доступ всіх зацікавлених осіб до інформації «сарафанного радіо». Обмін думками та відгуками в рамках неофіційних майданчиків (контент який створюють самі користувачі) став високотехнологічним продовженням «кухонних розмов».

В умовах, коли більше мільйона чоловік ведуть у мережі особисті щоденники, інформація з яких доступна всім, це є чи не найголовнішим чинником розвитку туризму та розповсюдження інформації саме про об'єкти екскурсійно-туристичної діяльності.

У аналізі статистики активності до тієї чи іншої туристично-екскурсійної атракції ми взяли до уваги наступні об'єкти у м. Чернівці (табл. 1):

1. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Резиденція митрополитів Буковини і Далмації), Коцюбинського, 2;
2. Мурал «Заставнівська красуня» – Університетська, 24;
3. У минулому Єврейський народний дім – Театральна площа, 5;
4. Будинки близнюки – Франка, 3;
5. Центральна площа – центр міста;
6. Площа Пресвятої Марії – Турецька вулиця;
7. Вулиця О. Кобилянської;
8. Серія графіті – Кафедральна, 8;
9. Серце Ісуса – Шевченка, 2А;
10. Парк ім. Т. Шевченка – Садова, 1А.

Таблиця 1

Статистика активності туристично-екскурсійних атракцій м. Чернівці в соціальній мережі «Instagram»

Статистика активності пов'язана з об'єктами			
<i>Назва об'єкта</i>	<i>Кількість вподобань</i>	<i>Кількість хештегів</i>	<i>Кількість відміток через геолокацію</i>
1. Чернівецький національний університет	6902	26 000	1000 >
2. Мурал «Заставнівська красуня»	172	3	Відсутність геолокації
3. У минулому Єврейський народний дім	456	100 >	222
4. Будинки близнюки	76	< 100	21
5. Центральна площа	1257	321	1000 >
6. Площа Пресвятої Марії	634	100 >	1000 >
7. Вулиця О. Кобилянської	2082	1000 >	1000 >

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

8. Серія графіті	327	130	Відсутність геолокації
9. Серце Ісуса	4004	100 >	165
10. Парк ім. Т. Шевченка	402	1000 >	1000 >

Досліджуючи статистику найактивніших за останній час постів в соціальній мережі «Instagram», в яких відповідно таким чи іншим чином (хештегом, або геолокацією) відмічені названі вище об'єкти, ми можемо визначити найбільш відвідуваний екскурсійно-туристичний об'єкт – Резиденцію митрополитів Буковини і Далмації. За всіма чинниками, такими як кількість вподобань (6902), кількість хештегів, (26 000), та кількістю відміток через геолокацію (більше 1000) Резиденція митрополитів показує найбільші значення, що ми можемо спостерігати в таблиці 1.

Отже, використовуючи платформу «Instagram», на сьогоднішній день ми можемо розвивати та рекламувати всі галузі економіки, а тим паче сферу туризму, яка на сьогоднішній день посідає одне з головних місць у розвитку світової економіки.

Соціальна мережа «Instagram» – це платформа, що базується на людських зв'язках або ж спільних інтересах. Вона використовує комунікативні функції між собою та групами користувачів, а також забезпечує їх всіма можливими формами взаємодії, в яких пошук потрібної інформації, рекомендацій, або туристичного об'єкту, не потребує великих зусиль, що і є головним чинником такого стрімкого росту мережі та зацікавлення нею людей не залежно від віку, чи статусу.

Список використаних джерел:

1. Instagram (визначення та історія) [Електронний ресурс]. – URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Instagram>
2. Соціальні мережі: головний засіб комунікації туристів [Електронний ресурс]. – URL: Travel Store: http://stimulzlall.com/p925_I26.html.
3. Балтага Ирина. История возникновения социальных сетей. Кто был первым? / Ирина Балтага [Електронний ресурс]. – URL: <http://vsetke.ru/post/20447276>.
4. Медіа соціальний туристичний маркетинг [Електронний ресурс]. - URL: Доступ на <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=817945>
5. Соціальні мережі як інструмент просування туристичного продукту [Електронний ресурс]. – URL: https://knowledge.allbest.ru/marketing/2c0a65635b3bc79b5d53b89421216c27_0.html

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Лазар В.-В. І., 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ

Спеціальність «Готельно-ресторанна справа»

Наук.кер. - Незвещук-Когут Т.С.

Стаття присвячена обґрунтуванню сучасного стану розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні. Розкрито значення готельного бізнесу в контексті транскордонного співробітництва. Охарактеризовано основні проблеми розвитку вітчизняного ринку готельних послуг. Наведено важливі елементи формування конкурентних переваг готелів в Україні. Проведений аналіз цін між готелями України та Європи. Представлено перспективи розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в контексті транскордонного співробітництва. Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес, готельне господарство, індустрія туризму, споживач, послуги, транскордонне співробітництво.

The article is devoted to substantiation of the current state of development of the hotel and restaurant business in Ukraine. The importance of the hotel business in the context of cross-border cooperation is revealed. The main problems of development of the domestic hotel services market are described. The important elements of formation of competitive advantages of hotels in Ukraine are presented. A price analysis was conducted between hotels in Ukraine and Europe. Prospects of development of hotel and restaurant business in Ukraine in the context of cross-border cooperation are presented. Keywords: hotel and restaurant business, hotel industry, tourism industry, consumer, services, cross-border cooperation.

Актуальність теми. Готельно-ресторанний бізнес тісно пов'язаний з туристичною галуззю, яка має високий рівень конкуренції. Географічне розташування України, її економіко-ресурсний потенціал, геостратегічні і транзитні переваги, наявність трудових ресурсів та інші фактори національно-культурного та освітнього потенціалу нації – ідеальні складові для здійснення прагматичної політики регіонального розвитку через дієвий механізм транскордонного співробітництва. Транскордонне співробітництво є одним з інструментів прискорення процесів наближення рівня життя населення прикордонних регіонів до середньоевропейського та забезпечення вільного переміщення людей, товарів і капіталів через кордон. Таке співробітництво сприяє об'єднанню зусиль суб'єктів транскордонного співробітництва для розв'язання спільних проблем прикордонних регіонів, здійсненню євроінтеграційних заходів на регіональному рівні.

В Україні транскордонне співробітництво як інструмент підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій та чинник прискорення інтеграційних процесів відображено у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки.

Уряд затвердив Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки, дана програма визначає: пріоритетні напрями та основні завдання розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки; механізм її реалізації; обсяги та джерела фінансування. Реалізація Програми здійснюватиметься шляхом виконання визначених заходів та проектів транскордонного співробітництва, яким може надаватися державна фінансова підтримка. Програмою передбачається

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

реалізація 25 проектів транскордонного співробітництва, які спрямовані на розвиток інфраструктури, прикордонних регіонів України, охорону навколишнього середовища [1].

Україна має сухопутний кордон із сімома країнами. Із 27 адміністративно-територіальних одиниць 19 є прикордонними, тому існують об'єктивні умови для постійної транскордонної співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми сучасного стану та перспективи розвитку готельно-ресторанного бізнесу приділено велику увагу вітчизняних науковців, таких як Байлик С.І., Михайлова О. П., Брінь П. В., Богуш Л.Г, Левковська Л., Чабан Р., Мунин Г. тощо. У їх роботах розглядаються напрями розвитку готельного та ресторанного господарства, аналізуються чинники, що впливають на ринок готельно-ресторанного бізнесу в Україні. В роботах таких науковців як, П. Беленький, В. Будкін, М. Долішній, В. Євдокименко, М. Козоріз, М. Ленд'єл, М. Мальський, А. Мельник, Н. Мікула, А. Мокий, В. Пила, С. Пирожков, С. Писаренко, В. Чужиков, П. Шилепницького розглянуто питання транскордонного співробітництва. Ґрунтовний аналіз проблем і окреслення перспектив транскордонного співробітництва в Україні набуває особливої актуальності в контексті європейського вектора інтеграції України.

Мета статті. Метою даної наукової публікації є дослідження сучасного стану та перспектив розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в контексті транскордонного співробітництва.

Виклад основного матеріалу. В Україні транскордонне співробітництво розглядається у двох площинах – як інструмент розвитку прикордонних територій і як чинник реалізації євроінтеграційних прагнень. Українські території в зоні впливу державного кордону завжди мали і мають надзвичайно важливе політичне й економічне значення. Метою державної політики у сфері транскордонного співробітництва є створення сприятливих умов для ефективної та взаємовигідної співпраці суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України, підвищення соціально-економічного розвитку регіонів України та рівня життя населення [1].

Виділяють сім транскордонних регіонів України (рис. 1).

Рис. 1 Транскордонні регіони України [2]

Необхідність активізації транскордонного співробітництва в сучасних умовах зумовлена потребами розвитку туристичної сфери. Сьогодні туризм формує економіку багатьох держав, стає важливим чинником стабільного розвитку світової індустрії гостинності. Одним з головних складових туристичної індустрії України є готельно-ресторанне господарство, а отже і важливим елементом в контексті транскордонної співпраці.

Індустрія туризму - сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства ресторанного господарства, транспорту, заклади культури, спорту), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів. Одночасно зі збільшенням загальної кількості туристів помітний розвиток одержала інфраструктура туризму й основний її компонент - готельний сектор, що прагне одержати свою частку бізнесу. У сучасних умовах готелі змушені боротися за «місце під сонцем», а за наявності можливості - прагнути до розширення свого бізнесу. Останнім часом у зв'язку з недавнім економічним спадом у розвинених країнах світу різко загострилася конкурентна боротьба в індустрії гостинності.

Сьогодні можна констатувати про відсутність висококонкурентних позицій у цьому секторі національної економіки. Інфраструктура закладів розміщення в Україні не відповідає міжнародним нормам проживання та відпочинку: недостатня кількість готельних підприємств, матеріально-технічна база застаріла та потребує модернізації, відсутні сучасні засоби зв'язку та інформаційних комунікацій, ефективні та надійні системи захисту, які є передумовою високого рівня якості послуг. В Україні, порівняно з провідними країнами у розвитку туризму, недостатня кількість готельних підприємств. Дослідження показують, що якість обслуговування туристи оцінюють в чотири рази вище, ніж адекватність і поміркованість ціни, і в 1,2 рази вище, ніж якість самого туристичного продукту. Також не всі готелі прагнуть пройти сертифікацію для підтвердження зірковості готелю.

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Готельне господарство в Україні, як і вся економіка країни, знаходиться в кризовому стані. Забезпечення готельними місцями в Україні становить 3,91 місць на тисячу мешканців, що набагато менше, ніж у більшості країн Європи. Наприклад, у Болгарії, Угорщині, Польщі, Великобританії, Франції, Німеччині, кількість готельних місць у розрахунку на тисячу становить 10-15, в Італії – 23- 23,5 місць [3].

Показники в'їзного туризму суттєво змінювались за останні роки. В 2000 році кількість туристів була всього 6,4 млн., а в 2008 – 25,4 млн. осіб. В 2014 році кількість іноземців, які відвідали України знизилась майже в два рази порівняно з 2013 роком. Останні два роки відмічаються покращенням в'їзного туризму (рис. 2).

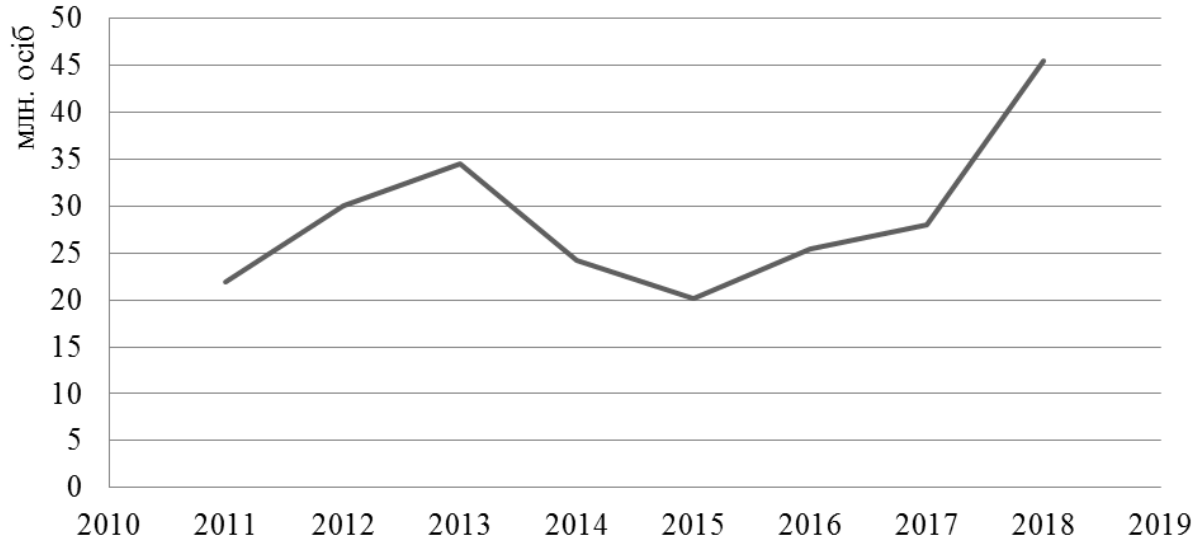

Рис. 2 Туристичні потоки впродовж 2011-2018 років [3]

Кількість іноземних туристів, що відвідали Україну в 2016 році, збільшилася на 5,6%, порівняно з 2015 роком – до 13,6 млн. осіб. За підсумками 2018 року в Україні побувало 14,2 мільйона іноземних туристів повідомляється в звіті Міністерства економічного розвитку і торгівлі за даними Державної прикордонної служби України. Найбільша кількість туристів відвідала Україну, за даними статистичного аналізу, з США та Німеччини. (рис. 3).

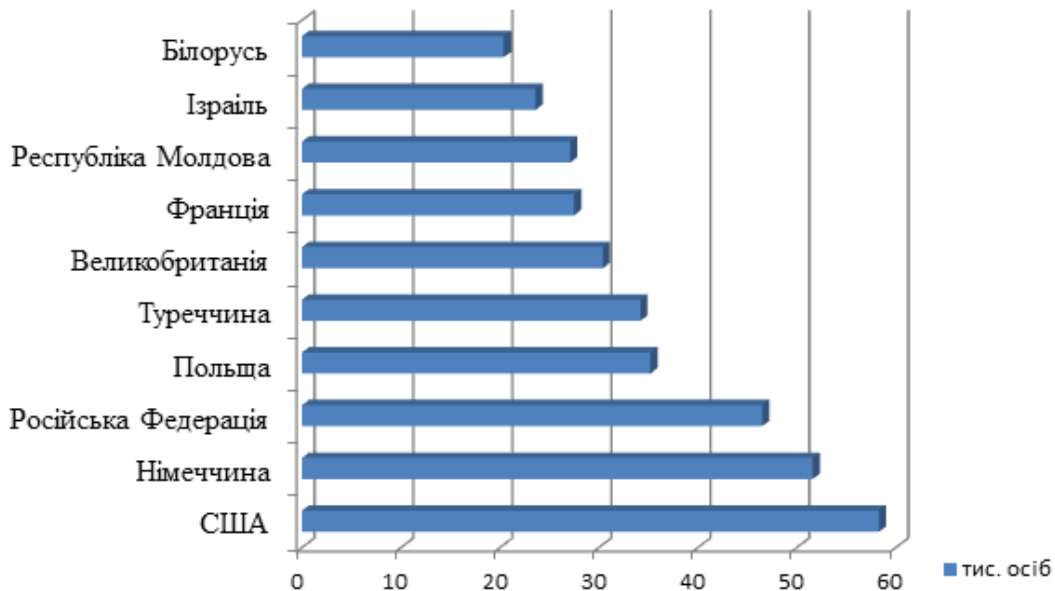

Рис. 3 Країни з яких приїхала найбільша кількість туристів в Україну [3]

Збільшилась кількість туристів з Іспанії - на 68%, Великобританії - 47,3%, Литви - 23,4%, Італії - 15,4%, Німеччини - 13,3% та Франції - 9,2%, а також з Індії - на 57,4%, Китаю - 38,8%, Японії - 38,3%, Ізраїлю - 21,7% та США - 19%.

Відзначається, що такі зміни в структурі туристичного потоку стали результатом активізації просування України на міжнародному туристичному ринку, двостороннього співробітництва, візової лібералізації тощо.

Для задоволення потреб гостей країна повинна мати відповідну готельну базу. Кількість колективних засобів розміщування в 2018 році становила 4719 од., кількість місць в них – 300010 од., а кількість номерів у готелях та аналогічних засобах розміщування – 71132 од. (рис. 4).

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

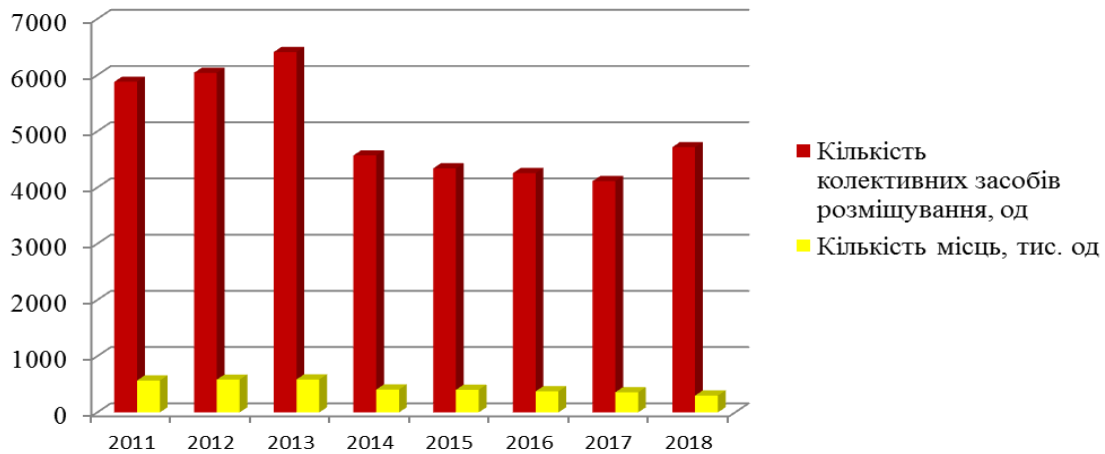

Рис. 4 Кількість колективних засобів розміщення України [3]

Найбільш популярними регіонами серед іноземців є Закарпатська, Одеська та Харківська області. Українці найчастіше в 2018 році відвідували Київську, Львівську, Полтавську, Черкаську та Дніпропетровську області. Найбільша кількість засобів розміщення розташована в Одеській обл., а найменше підприємств готельного господарства – в Луганському та Чернівецькому регіонах (рис. 5).

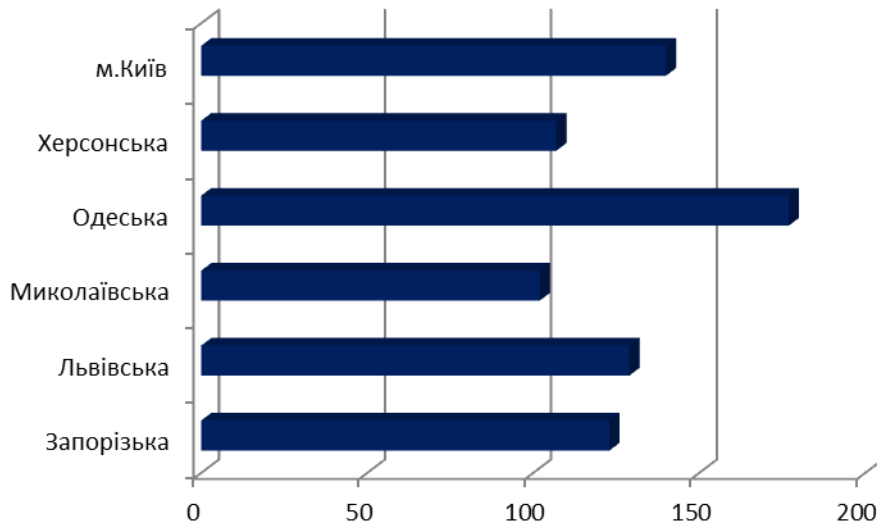

Рис. 5 Області України в яких найбільше колективних засобів розміщення [3]

Аналізуючи мету подорожей можна зазначити, що 50 % - складають ділові поїздки, близько 40 % доводиться на поїздки з метою відпочинку і 10 % - на подорожі з іншою метою. У 2015-2016 роках показник витрат ділового туризму почав зростати і, за підсумками 2018 року, перевищив на 7% показники 2017 року. Це пов'язано перш за все з відновленням міжнародної активності країни - веденням активної роботи урядових і неурядових організацій, розширенням у країні місій інших держав, впровадженням і реалізацією освітніх програм для державного сектора [3,4]. Міжнародна диференціація цін на рівнозначні за рівнем комфорту готельні номери є досить високою, що пояснюється національними особливостями розвитку готельного бізнесу. В дослідженні було порівняно ціни (в дол. США) двомісного номеру в п'ятизіркових готелях різних країн (рис. 6)

Діапазон коливань складає 300 - 450 дол. США, тобто 365%. Значний діапазон коливань цін спостерігається і на інші категорії номерів готелів.

Головною проблемою розвитку готельного бізнесу є якість обслуговування. Якість – це, в першу чергу, відчуття та задоволення клієнта, а якісна готельна послуга – послуга, що відповідає потребам гостей. Другою не менш важливою проблемою залишається невідповідність готелів до рівню світових стандартів. Основною причиною відставання готельної галузі від світових стандартів є застаріла матеріальна база. При цьому тарифи на проживання в готелях України, як правило, не малі, а в багатьох випадках і перевищують тарифи європейських готелів аналогічних розрядів. Вбачається явна невідповідність цін на послуги розміщення в готелях найпопулярніших міст України (Одеса, Львів, Київ) в порівнянні з європейськими. Так, середня ціна проживання в стандартному готельному номері 4* становить близько 68€, тоді як у Барселоні (Іспанія), наприклад, 157€, а в Лондоні - 479€ (рис. 7).

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

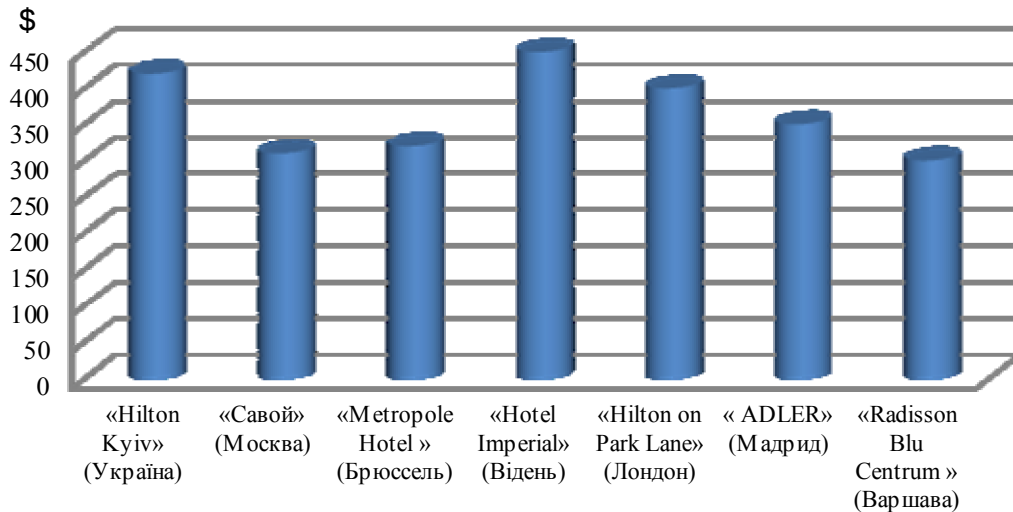

Рис. 6 Ціни (\$) на двомісний номер готелів Європи

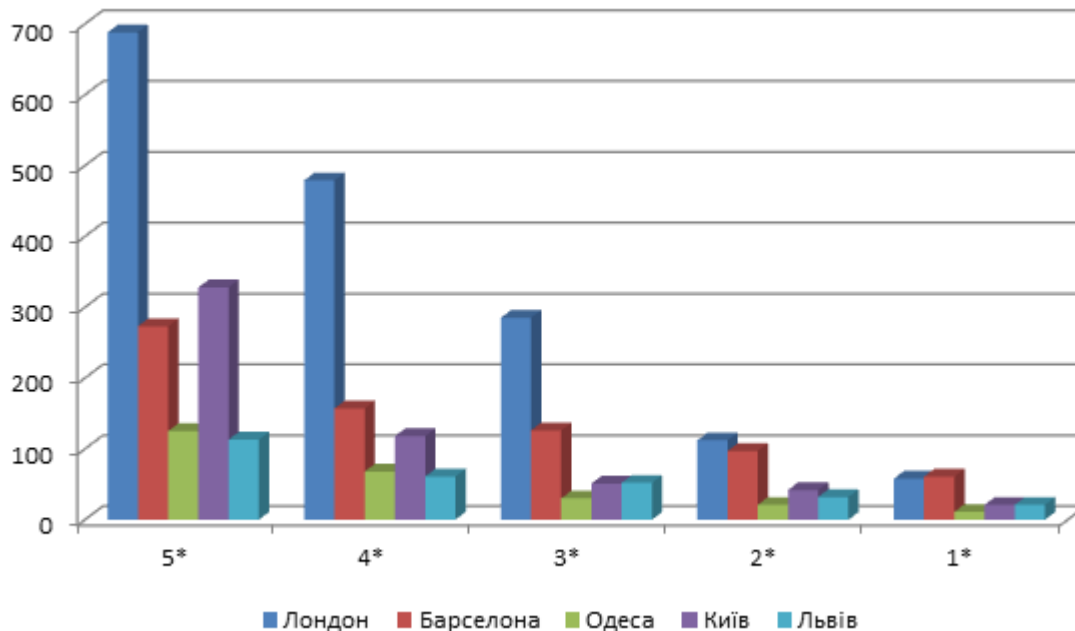

Рис. 7 Середня вартість номеру стандарт за 2018 р.(євро) [5]

Показник низької конкурентоспроможності готельних послуг формується за рахунок рівня ціни та якості послуг. Через високі податкові ставки готелі змушені встановлювати високі ціни. Ціни визначаються умовами конкуренції, станом та співвідношенням попиту й пропозиції.

Результати дослідження сучасного стану готельної сфери в Україні свідчать, що підвищення її розвитку, інвестування, в значній мірі залежить від стану туристичної інфраструктури в державі. Для ефективного функціонування готельної сфери сьогодні необхідна гнучка система державного стимулювання цієї галузі, яка відображена у розробленій нормативно-законодавчій базі. Водночас, необхідно збільшити кількість засобів розміщення різних категорій з чіткою диференціацією у спеціалізації пропонованих послуг гостинності, вдосконалити управління готельними підприємствами в умовах динамічного соціально-економічного простору та розширення туристичної діяльності, покращити якість готельних послуг, ефективність маркетингу і взаємодії на туристичному ринку сучасних готелів, на державному рівні, максимально підтримувати формування національних готельних ланцюгів, які впроваджують нові стандарти готельного сервісу, єдині підходи організації управління.

Розвиток готельно-ресторанного господарства неможливий без сучасного обладнання і новітніх технологій. Необхідно впроваджувати Smart-технології, що створить конкурентні переваги у готелях України. З приводу питань щодо підготовки кадрів, доцільно залучати іноземних спеціалістів для підвищення кваліфікації кадрів всіх ланок і спеціальностей.

Поява в Україні сертифікованих готелів значно покращить якість послуг в туристичній та оздоровчій сферах, збільшить привабливість та імідж нашої держави в очах іноземних гостей. В Україні запроваджено добровільну сертифікацію відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України № 4693 від 10 травня 1993 «Про стандартизацію і сертифікацію», яка проводиться за ініціативою виробника (виконавця), продавця

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

(постачальника), споживача, органів державної виконавчої влади, громадських організацій та окремих громадян. У структурі готельної бази України переважають об'єкти (що отримали сертифікат), які можна віднести до категорії „дві зірки” - 45%, „три зірки” - 33%. Частка високо комфортабельних готелів у структурі підприємств, що пройшли сертифікацію (чотиризіркові) становить – 9%.

У найближчий час готельне господарство України очікує велика робота щодо оновлення його матеріально-технічної бази та підвищення рівня обслуговування до відповідності новому стандарту, вимоги якого наближено до міжнародного рівня.

Як засвідчують результати дослідження сучасного стану готельної сфери в Україні, саме від підвищення її розвитку, інвестування значною мірою залежить реальний стан туристичної інфраструктури в державі. Для ефективної діяльності готельно-ресторанної сфери потрібна гнучка система державного стимулювання цієї галузі, розроблена у нормативно-законодавчій базі. Необхідно також збільшити кількість засобів розміщення різних категорій з чіткою диференціацією в спеціалізації пропонованих послуг гостинності, вдосконалити управління готельними підприємствами в умовах динамічного соціально-економічного простору та розширення туристичної діяльності, поліпшити якість готельних послуг, ефективність маркетингу і взаємодії на туристичному ринку сучасних готелів, а на державному рівні максимально підтримувати формування національних готельних ланцюгів, які впроваджують нові стандарти готельного сервісу, єдині підходи організації управління.

Висновки. Готельно-ресторанний бізнес в Україні перспективний як мінімум за трьома факторами. По-перше, у країні спостерігається підвищення ділової активності, причому не лише внутрішнього туризму, але й в'їзного. По-друге, підвищення доходів населення України призводить до збільшення кількості людей, які подорожують, що викликає необхідність збільшити засоби розміщення та надання якісних готельних послуг. По-третє, Україна, що заявила про свою інтеграцію до європейського простору, поступово стає привабливою для європейців в контексті транскордонного співробітництва.

Важливим відповідальним завданням для готелів є створення репутації підприємства високої якості обслуговування. Висока якість обслуговування гостей забезпечується колективними зусиллями працівників всіх служб готелю, постійним і ефективним контролем з боку адміністрації, проведенням роботи з удосконалювання форм і методів обслуговування, вивченню й впровадженню передового досвіду, нової техніки й технології, розширенню асортиментів і вдосконалюванню якості надаваних послуг. Для України, яка прагне до європейської інтеграції, проблему конкурентоспроможності на світовому ринку можна розв'язати за допомогою об'єднання зусиль окремих споріднених галузей та інституцій. Саме кластерний тип організації господарства дозволяє сконцентрувати ресурси і зусилля на створенні конкурентних переваг території в рамках конкретного сектора економіки.

Список використаних джерел

1. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF#n10>
2. Транскордонне співробітництво як важливий чинник підвищення регіональної конкурентоспроможності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/981/1/%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%A1%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%94%D0%9E%D0%9D%D0%9D%D0%95%20%D0%A1%D0%9F%D0%86%D0%92%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%86%D0%A2%D0%9D%D0%98%D0%A6%D0%A2%D0%92%D0%9E.pdf>
3. Офіційний сайт комітету Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
4. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року № 168-р — редакція от 16.03.2017. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249826501>
5. Аналитические отчеты Colliers International. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.colliers.com/ru-ua/ukraine>
6. Сучасні тенденції розвитку готельної індустрії. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/pucentejlo14.htm
7. Мітряєва С. Транскордонне співробітництво Україна-ЄС: стан, проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / С. Мітряєва, А. Крижевський. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/juli2009/34.htm>
8. Реутов В. Є. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку [Електронний ресурс] / В. Є. Реутов // Ефективна економіка. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=912>
9. Шилепницький П.І. Розвиток транскордонного співробітництва як передумова європейської інтеграції України / П.І. Шилепницький // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – № 6. – С. 47–51.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Ленковська В. А., 2 курс (ОС «магістр»), ФУСХТ ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Готельно-ресторанна справа»

Наук.кер. - Незвещук-Когут Т.С.

У статті розглянуто роль інноваційних технологій на розвиток та функціонування готелю, оскільки їх впровадження прямо пов'язане з підвищенням ефективності роботи засобу розміщення та зміцненням його конкурентних переваг на ринку готельного господарства. Проаналізовано цілі та надано характеристику основним напрямкам інновацій індустрії гостинності. Обґрунтовано, що розробка та впровадження нововведень забезпечує конкурентоспроможність готельного підприємства.

Ключові слова: готельне господарство, готельні інновації, розвиток, готельні послуги, засоби розміщення, конкурентні переваги.

The article considers the role of innovative technologies on the development and functioning of the hotel, since their implementation is directly related to the increase of the efficiency of the accommodation facility and the strengthening of its competitive advantages in the hotel industry market. The goals and characteristics of the main areas of innovations in the hospitality industry are

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

analyzed. It is substantiated that the development and implementation of innovations provides the competitiveness of the hotel company.

Key words: hotel industry, hotel innovations, development, hotel services, accommodation facilities, competitive advantages.

Постановка проблеми. Основною складовою туристичної індустрії та ключовим чинником його розвитку є готельне господарство, яке містить комплекс послуг для задоволення потреб туристів. Надання основних і додаткових послуг максимально високої якості засобами розміщення можливе лише за рахунок розвитку існуючого рівня та освоєння нових компонентів бізнесу. Сфера готельного господарства характеризується динамічними змінами, пов'язаними як зі збільшенням загальної кількості підприємств даного сегмента, підвищенням якості їх продукції, послуг та обслуговуванням споживачів, так і зростанням їх конкурентних позицій.

У теперішній час інновації в готельному бізнесі відіграють головну роль у боротьбі за кожного гостя. Застосування новітніх технологій в індустрії гостинності дозволяють готельєрам підвищити ефективність свого господарства, знаходити нові резерви покращення якості обслуговування, ефективної роботи, максимізації прибутку, забезпечення престижу підприємства та надання нових послуг [1].

Інновації – це результат системної діяльності, орієнтований на здійснення нового або удосконалення виду бізнесу чи послуг, що принесе економічну вигоду та забезпечить підвищення конкурентоспроможності [2]. Вони виступають в якості стимулу для подальшого розвитку готельного господарства, дають змогу підприємствам не тільки займати лідируючі положення у своїх ринкових сегментах, але й відповідати світовим стандартам обслуговування.

Тому дослідження ролі інновацій у розвитку готельного господарства з метою посилення позицій підприємств індустрії гостинності на ринку туристичних послуг стає актуальним на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальні теоретичні аспекти дослідження та формування ролі інновацій в розвитку готельного господарства знайшли своє відображення в працях таких українських і зарубіжних учених, як: О.В. Басюк, С.І. Байлик, Л.В. Бортник, М.П. Мальська, П.Р. Пуцентейло, Г.Б. Мунін, І.Г. Пандяк, С.В. Скибінський, А.С. Перепелиця, В.Ф. Семенова, М.П. Денисенко, Marinova D., Phillimore J. та інших. Однак швидкий розвиток інноваційних технологій вимагає додаткових досліджень їх впливу на розвиток індустрії гостинності.

Метою статті є дослідження ролі та впливу інновацій на розвиток готельного господарства.

Виклад основного матеріалу. Щоб забезпечити ефективне застосування інновацій готельне підприємство має провести планування інноваційної діяльності, що дозволить ефективно реалізовувати нові види послуг та бути конкурентоспроможним у жорстких ринкових умовах господарювання. Планування нововведень охоплює такі етапи:

1. Аналіз вимог зовнішнього середовища і закономірностей внутрішнього ринку готельного господарства.
2. Визначення загальної стратегії функціонування підприємства індустрії гостинності.
3. Дослідження інноваційних можливостей та формування стратегічних завдань, які необхідні засобу розміщення.
4. Розробка концепції інноваційної стратегії та бізнес-планів.
5. Реалізація інноваційних проектів.

Основні цілі готельного підприємства під час залучення інновацій та прогресивних форм обслуговування представлені на рис. 1 [3].

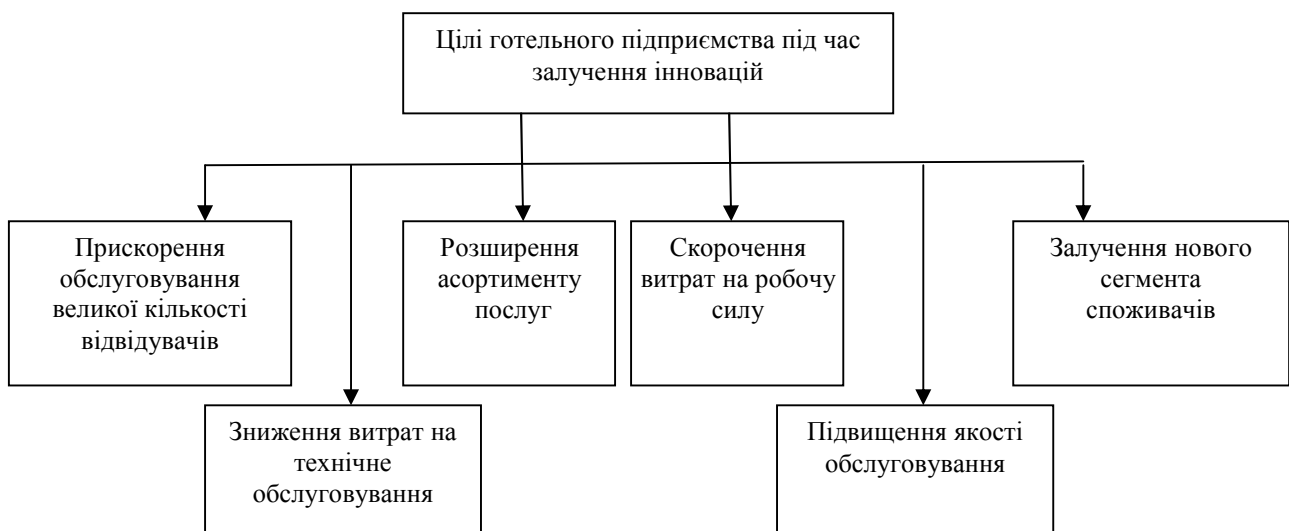

Рис. 1. Цілі готельного підприємства під час залучення інновацій

Впровадження інновацій дозволяє підвищити якість послуг підприємств гостинності, що надаються, результатом чого стає популярність готелю у споживачів. У той же час для засобу розміщення з'являється можливість знизити витрати і підвищити дохід, в тому числі за рахунок додавання націнки за інноваційність готельного продукту.

Інноваційна діяльність в готельному бізнесі розвивається за такими основними напрямками: використання нових ресурсів; вдосконалення процесу виробництва і споживання (прогресивні принципи маркетингу і менеджменту); пошук і робота на нових ринках збуту продукції, застосування нової техніки і технологій. Використання інновацій в готельному господарстві може зводитися до застосування не лише

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

прогресивних інформаційних технологій і впровадженню нових послуг, але і цілого комплексу нововведень, які повністю інтегрують та зачіпають усі сфери підприємства гостинності. При цьому найбільш ефективним для засобу розміщення буде одночасне впровадження різних типів інновацій. Сьогодні готельні інновації розподіляють на основних чотири групи: продуктові, процесові, організаційно-управлінські та маркетингові [4]. Враховуючи даний розподіл та специфіку індустрії гостинності, у таблиці 1 наводимо їх характеристику. Обираючи будь-який із варіантів інноваційних напрямів, необхідно враховувати те, що він має відповідати загальній стратегії та концепції розвитку готельного підприємства, бути прийнятним для нього за рівнем ризику й передбачати готовність ринку до сприйняття нововведень.

Таблиця 1

Характеристика напрямів інновацій у готельному підприємстві

Напрями інновацій	Характеристика	Вплив на підприємство	Структурні елементи
Продуктова	Запровадження широкого асортименту послуг	Удосконалення якості послуг, поліпшення сервісу, розширення асортименту послуг	Підтримання сервісу на дуже високому рівні, постійне удосконалення різноманітності послуг та вишуканих сервісних методів
Маркетингова	Поліпшення маркетингової політики	Збільшити бюджет на маркетингову політику, використовувати досвід світових готельних операторів, пошук нових джерел залучення гостей, розгорнута рекламна кампанія	Створення власних інноваційних ідей маркетингової політики, реклама у пресі, на телебаченні, в Інтернет-мережі та на радіо
Організаційно-управлінська	Налагодження роботи з персоналом, мотивація та стимулювання, пошук партнерів	Постійна співпраця з інформаційними центрами, вступ до асоціацій, готельних мереж, створення гідних умов праці, мотивація та стимулювання персоналу	Створення відділу з розвитку інноваційної діяльності, розвиток партнерських відношень з авіакомпаніями, участь в екологічних проектах
Процесні	Модернізація матеріально-технічної бази, реконструкція	Впровадження новітніх готельних технологій	Постійна підтримка належного технологічного рівня, спостереження за розвитком технологій, власні замовлення на створення процесових інновацій

Розглянемо більш детально готельні інновації, які пропонує кожен із напрямів. Продуктові інновації у сфері гостинності передбачають значні вдосконалення у способах їх надання.

I. Впровадження нових послуг у засобі розміщення, що створює можливість для готельєрів в отриманні додаткового прибутку та створення спеціальних пропозицій та акцій для гостей. До них відносяться відкритті SPA-салонів, тренажерних залів, дитячих ігрових кімнат, салонів краси або тенісного корту [5].

II. Сервісні інновації. Аромамаркетинг – цілеспрямована ароматизація повітря для стимулювання продажів і позитивного впливу на гостей готельного підприємства [6]. При бронюванні клієнт може обрати аромат, який буде відчувати у номері (кориця, авокадо, індійські пахощі тощо). Серед вражень та емоцій, які отримують гості під час перебування у готелі, де використовуються ароматехнології такі: покращення настрою, комфортність, легкість та бажання повернутися знову.

III. Мультимедійні технології (довідники, буклети, каталоги), які використовують готелі для віртуальної подорожі номерами різної категорії, залами ресторанів, конгрес-центрів. З їх допомогою можна подивитися повну інформацію про засіб розміщення, ознайомитися зі спектром послуг, що надаються, системою пільг і знижок. За рахунок мультимедійних технологій потенційний гість має можливість оперативно переглянути необхідну інформацію про підприємство та швидко обрати відповідний готельний продукт.

До маркетингових інновацій належить використання нових каналів збуту, комунікативних процесів, видів реклами та інструментів стимулювання збуту.

I. Просування готельних послуг в соціальних мережах відбувається за рахунок того, що гість отримує безкоштовні послуги або знижки за лайки та селфі, які він розміщує на своїй сторінці Facebook, Twitter, Instagram. Гості підприємства гостинності власноруч упроваджують рекламну компанію, що дозволяє засобу розміщення значно економити на рекламі.

Більшість світових готельних операторів мають свою сторінку у соціальних мережах, що в свою чергу формує певну цільову аудиторію в результаті довгострокової і регулярної комунікації з постійними відвідувачами [7].

II. Організація масових заходів у готелі (покази мод, виставки, дегустації, конференції, премії). У такий спосіб власники підприємства гостинності отримують додатковий дохід та вигідне співробітництво, привертають увагу широкого кола людей та додатково рекламують його в журналах, на телебаченні та в інтернеті.

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

III. Впровадження акцій, знижок, різноманітних програм лояльності (накопичувальні, дисконтні картки, бонусні програми), конкурсів, ігор, розіграшів, лотерей, майстер-класів, подарунків, сувенірів, презентацій, дегустацій, безкоштовних сервісних послуг, під час чого готель привертає до себе увагу та розширює клієнтську базу.

Організаційно-управлінські інновації передбачають впровадження нових методів управління та мотивації персоналу засобу розміщення.

I. Світові готельні мережі застосовують систему координації обслуговуючого персоналу готелю (REX Room Expeditor), яка слідує за роботою поповерхової служби. Працівники отримують інформацію щодо прибирання номерів і їх підготовки до заїзду гостей на мобільні пристрої в режимі «онлайн».

Компанія HOTELbeat, яка спеціалізується на готельному менеджменті, запустила у роботу програмне забезпечення - SaaS, яке передбачає віддалену роботу персоналу готелю. Однією із функцій цієї програми є можливість обирати мову, на якій співробітникові зручніше вирішувати виникаючі питання, що дозволяє персоналу ефективно взаємодіяти в режимі реального часу на тій мові, яку краще розумієш.

II. Електронне навчання, яке надає можливість персоналу готелю вчитися незалежно від кількості осіб або наявності викладача. Така система орієнтована на мінімізацію аудиторних занять і збільшення самостійної роботи, тому є оптимальною формою навчання для тих, хто проходить перепідготовку, отримує другу вищу освіту або підвищення кваліфікації [8].

III. Мотивація персоналу надає можливість підвищення ефективної діяльності готелю, адже якщо персонал не відповідально ставиться до своїх обов'язків і не зацікавлений особисто у завданнях, поставлених керівництвом засобу розміщення, то показники діяльності не будуть позитивними. Стимулом при цьому виступає можливість користування послугами готелю у вільний від роботи час, знижки на проживання в мережі підприємства, безкоштовні тренінги.

IV. Створення міжнародних готельних ланцюгів, що надає змогу засобам розміщення надалі функціонувати, збільшувати свій вплив серед споживачів за рахунок об'єднання та отримання визнання міжнародного рівня.

Процесними інноваціями, зазвичай, вважаються нові або значно покращені методи створення та надання послуг.

I. Технології управління готелем, які передбачають встановлення системи автоматизації засобу розміщення. Найвідомішими комплексними програмами на сьогодні є «OPERA», «Fidelio», «Epitome», «Интеротель», «Эдельвейс», «Servio», «R-Keeper», «InStyle», «ProHotel», «SuperHotel», «B52». За їх допомогою пришвидшується робота відділу продажу, бронювання, прийому та розміщення гостей, організації конференцій і бенкетів та управління зв'язками з клієнтами.

Однією з найпопулярніших нині розробок є інтелектуальна система типу «розумний будинок», яка дозволяє управляти освітленням, водопостачанням, аудіо-відео потоками, контролем доступу, клімат-, відео контролем та контролем проникнення в готельному підприємстві [9]. Така інновація допомагає готельєрам зберегти гроші та ресурси за рахунок автоматичного виконання більшості рутинних процесів, тим самим прискоривши повернення витрат на встановлення централізованого управління.

Номери готелів оснащуються «розумними» меблями - диванами, забезпеченими USB-портами, і робочими столами з вбудованими зарядними пристроями для мобільних телефонів і базовими станціями бездротових телефонів. З'явилися і спеціальні електронні пристрої, що запам'ятовують всі переваги гостя: від температури повітря в кімнаті до музичних вподобань.

II. Підвищення безпеки за рахунок використання смартфона замість електронного ключа, що в свою чергу підкреслює імідж готельного підприємства та дозволяє економити час під час поселення. Встановлення замків у готельних номерах для відкривання яких використовують відбиток пальця. Після поселення гостя супроводжують до дверей його номера, де з його пальця знімають відбиток, після чого він може відкривати двері натиснувши вказівним пальцем на замок і ввівши цифровий код, що видається при реєстрації. Для дотримання конфіденційності, відбитки видаляються через кожні кілька днів.

III. Екологічні готелі та технології, які перш за все зберігають здоров'я гостей, раціонально використовують природні ресурси та несуть відповідальність за вплив підприємства на навколишнє природне середовище. До таких інновацій відносимо екологічні миючі засоби та косметичку, гіпоалергенні подушки, використання альтернативних видів електроенергії та палива (сонячні панелі на даху для нагріву води, вітряні генератори для вироблення електроенергії, шибки з втор сировини, відпрацьоване масло з кухні використовуватиметься як біопаливо), екологічні меблі (виготовлені з перероблених матеріалів), використання екоматеріалів у дизайні готелю та озелененні території [10].

Бачимо, що запровадження інновацій, застосування нових методів управління та діяльності готельного підприємства може ефективно вплинути на розвиток та роботу як окремих галузей, так і всього засобу розміщення.

Однак під час впровадження інноваційних технологій, можливі ризики, які передбачають не повне отримання очікуваного ефекту при використанні нововведень. Головною причиною виникнення таких ситуацій є неправильне формування або застосування інноваційної стратегії. Для запобігання інноваційних ризиків потрібно провести аналіз необхідності впровадження нових технологій та оцінку потенціалу змін, їх вплив на конкурентоспроможність готельного підприємства.

Зважаючи на вищесказане, вважаємо за необхідне засобу розміщення перед початком запровадження інновацій аналізувати і прогнозувати такі показники нововведень, як: новизна; рівень стандартизації і уніфікації; складність; здатність до модифікацій; безпеку; керованість; естетичні, екологічні та економічні показники (рентабельність, фондovіддача, собівартість) [11].

Висновки. Отже, інноваційні рішення відіграють важливу роль у розвитку готельного бізнесу, оптимізуючи при цьому роботу засобу розміщення, тим самим приносячи додатковий прибуток. Нововведення необхідні перш за все для ефективного функціонування цього сегмента ринку, а також для

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

створення якісного обслуговування, підвищення безпеки підприємства та надання нових видів послуг для гостей засобу розміщення.

Найпопулярнішими інноваційними тенденціями на сьогоднішньому ринку готельних послуг є продуктові і технологічні інновації, які забезпечують конкурентні переваги на ринку, знижують витрати та вдосконалюють процес обслуговування.

Список використаних літературних джерел

1. Шаповалова О. М. Аналіз інноваційної діяльності у сфері послуг на прикладі готельного господарства / О. М. Шаповалова, С. С. Козьякова // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 17. – С. 70-74
2. Давидова О. Ю. Формування системи інноваційного управління розвитком підприємств готельно-ресторанного господарства / О. Ю. Давидова // Бізнес Інформ. – 2017. – № 11. – С. 459-464.
3. Борисова О. В. Тенденції розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2012. Вип. 1 (2). С. 331-338
4. Подлепіна П.О. Конкурентоспроможність як чинник підвищення ефективності функціонування готельних підприємств / П.О. Подлепіна // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – №1041. – 2013. – С. 128-131
5. Шаповалова О. О. Сучасні тенденції розвитку «SPA» і «Wellness» туризму / О. О. Шаповалова, Ю. А. Сапа // Вісник Харківського Національного Університету імені В. Н. Каразіна № 1042, 2013.
6. Окландер Т.О. Інноваційні методи впливу на споживачів: аромаркетинг / Т.О. Окландер // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №3. – Т.2. – С. 97-10
7. Петренко М., Примак Т. Реклама в готельному господарстві [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20069/1/98.pdf>
8. Босовська М. Удосконалення праці персоналу підприємств готельного господарства на засадах положень концепції TQM. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2010_4/Bosovska.pdf
9. Автоматизація готелів і управління готельними апартаментами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.intelcity.com.ua/?p=117>
10. Мілашовська О.І. Інноваційний потенціал підприємств готельно-ресторанного бізнесу регіону / О.І. Мілашовська, А.В. Грянило, М.М. Удуг // Економіка та суспільство – 2017 – №8 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://www.economyandsociety.in.ua>
11. Лисюк Т.В. Інноваційні технології у ресторанному, готельному господарстві та туризмі // Карпатський край. Наукові студії з історії, культури, туризму: журнал. – 2016 – № 1 (8) – С. 141-149.

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ SPA-ПОСЛУГ У КУРОРТНИХ ГОТЕЛЯХ З ВИКОРИСТАННЯМ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Мотрюк А.-К. М., 2 курс (ОС «магістр»), ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність «Готельно-ресторанна справа»
Наук.кер. - Незвещук-Когут Т.С.

У статті розглянуто сучасний стан санаторно-курортних підприємств в Україні та способи удосконалення їх діяльності. Визначено основні завдання для створення і розвитку системи SPA в Україні. Запропоновано перспективні напрями розвитку SPA-послуг для їх впровадження у діяльності курортних готелів. Досліджено принципи, яким мають відповідати підприємства гостинності, щоб мати можливість конкурувати з аналогічними закладами.

The article deals with the current state of sanatorium and resort enterprises in Ukraine and ways of improving their activity. The main tasks for creation and development of SPA system in Ukraine are determined. Proposed directions of development of SPA-services for their introduction in the activities of resort hotels are offered. The principles that hospitality enterprises must meet to be able to compete with similar institutions is investigated.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство все більше піклується про зміцнення та охорону свого здоров'я. Високий потенціал фізичної та розумової діяльності людей є безпосередньою передумовою повноцінного життя. Курортний та оздоровчий туризм дає змогу в комфортних і невимушених умовах підтримувати стан здоров'я у належному стані, тому його розвиток останніми роками є вкрай динамічним як на вітчизняному, так і на міжнародному туристичних ринках.

Постійно зростаюча конкуренція в сфері туристських послуг вимагає розвитку нових видів туризму в світі та Україні зокрема [1]. Сьогодні SPA індустрія розвивається швидкими темпами - ринок товарів щороку зростає на 7 %, а ринок послуг у галузі SPA - на 13 %. Термін SPA широко використовується у західних країнах та визначається як – «курорт або природне джерело термальної чи мінеральної води, яка застосовується, для пиття та купання з метою оздоровлення і лікування різноманітних хвороб».

Саме тому SPA-індустрія сьогодні визначається як лідируючий напрямок в оздоровчому туризмі. Міжнародний досвід розвитку SPA-індустрії є перспективним для використання з метою збільшення кількості туристів, цілком яких є оздоровлення та лікування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання щодо сучасного стану розвитку світової SPA-індустрії розглядаються у роботах С.П. Кучмій, М.В. Рутинського, П.О. Масляк, класифікації послуг SPA-центрів при готельних та курортних підприємствах розкрито у роботах таких науковців як Е.А. Богачьова, О.В. Лисикова, М.В. Кучуркіна, А.С.Кусков, питанням організації роботи SPA при готелях досліджував С.А.Кучмистий та М.В. Одрехівський.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми підтверджує актуальність теми, але слід зазначити, що питанню визначення сучасних тенденцій розвитку SPA-послуг при курортних готелях з використанням ресурсного потенціалу України не було приділено достатньо уваги.

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Мета статті проаналізувати актуальність та перспективи впровадження SPA-послуг у курортних готелях.

Виклад основного матеріалу. Санаторно-курортні заклади – підприємства гостинності розташовані на територіях курортів, їх основною метою є надання громадянам лікувальних, профілактичних і реабілітаційних послуг із використанням природних лікувальних ресурсів [2].

Основна мета санаторно-курортних закладів різних форм власності спрямовується на забезпечення умов для повноцінного лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань шляхом прийняття відпочивальниками лікувальних процедур, а також забезпечення належних умов їх проживання, харчування, одержання культурно-побутових послуг.

В Україні діє розгалужена система санаторно-курортних закладів, представлена санаторіями і пансіонатами з лікуванням, санаторіями-профілакторіями, будинками, пансіонатами і базами відпочинку, дитячими оздоровчими таборами. Динаміка санаторно-курортних закладів за 2014-2017 роки наведена у табл. 1.

Дані взято з сайту Державної служби статистики України [3], приведено без врахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Таблиця 1

Динаміка санаторно-курортні заклади за 2014-2017 рр.

Роки	Санаторії та пансіонати		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку		Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	
	усього	ліжок, тис.	усього	ліжок, тис.	усього	місць, тис.	усього	місць, тис.	усього	місць, тис.
2014	320	79	118	17	90	17	1400	157	13977	126
2015	309	78	79	12	76	15	1399	165	9743	113
2016	291	70	63	10	73	14	1295	146	9669	112
2017	284	71	55	10	67	12	1235	133	9745	106

З таблиці 1 бачимо, що динаміка кількості санаторно-курортних закладів погіршилась, їх кількість зменшується з кожним роком. За типами засобів розміщення, основну частину складають бази, заклади відпочинку та дитячі заклади оздоровлення. Найбільша кількість санаторно-курортних підприємств розташовано в Одеській, Закарпатській, Чернівецькій та Львівській областях. Бази відпочинку в основному розташовані в Херсонській, Миколаївській та Запорізькій курортних зонах.

У режимі функціонування курортні готелі виділяються з поміж інших типів чітко вираженою сезонністю:

- готелі морських курортів мають високу заповнюваність упродовж літніх місяців;
- гірські – центри сніжних видів спорту – зимою;
- готелі у бальнеологічних курортах з ефектом лікування - функціонують цілорічно.

Останнім часом ринок курортно-оздоровчих послуг зазнає змін. Традиційні санаторії і курорти перестають бути місцем лікування осіб похилого віку і стають поліфункціональними оздоровчими центрами, розрахованими на широке коло відвідувачів [4].

Сучасні трансформації санаторно-курортних готелів, зумовлені двома обставинами:

- насамперед це пов'язано із зміною характеру попиту на лікувально-оздоровчі послуги, стає модним ведення здорового способу життя, зростає кількість людей, які хочуть підтримувати добру фізичну форму і потребують відновлювальних антистресових програм.

- скорочення традиційної підтримки, у тому числі фінансової, з боку органів місцевої влади і держави. Оздоровниці вимушені диверсифікувати свій продукт, щоб вийти на нові сегменти споживчого ринку і залучити додаткових клієнтів, все більше санаторно-курортних закладів почали вводити у перелік послуг - SPA -послуги.

SPA – це оздоровчий комплекс процедур з використанням води з лікувальними властивостями (мінеральної, морської, прісної), а також морських водоростей і солі, лікувальних грязей і цілющих рослин [5]. Дія spa-процедур направлена на оздоровлення та релаксацію всього організму в цілому.

Впливаючи через шкіру spa-компоненти активізують процеси обміну речовин, покращують кровообіг, виводять токсини і шлаки з організму, поліпшують загальне самопочуття і насичують організм життєвою енергією.

Дослідження географічного положення України дозволяє стверджувати, що наша держава багата на всі необхідні ресурси для впровадження Spa-послуг, серед яких можна виділити бальнеологічні, кліматичні та ландшафтні [6].

Розглянемо сприяючі та стримуючі фактори розвитку Spa-послуг у курортних готелях України (рис.1).

Популяризація SPA-послуг пояснюється як маркетинговими, так і психологічними причинами. Серед них особливе місце займають: проблеми неякісного харчування, феномен постіндустріального стресу, негативні екологічні фактори й певні психосоматичних розлади. Швидкий розвиток у світі SPA-індустрії привів до появи декількох напрямків.

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

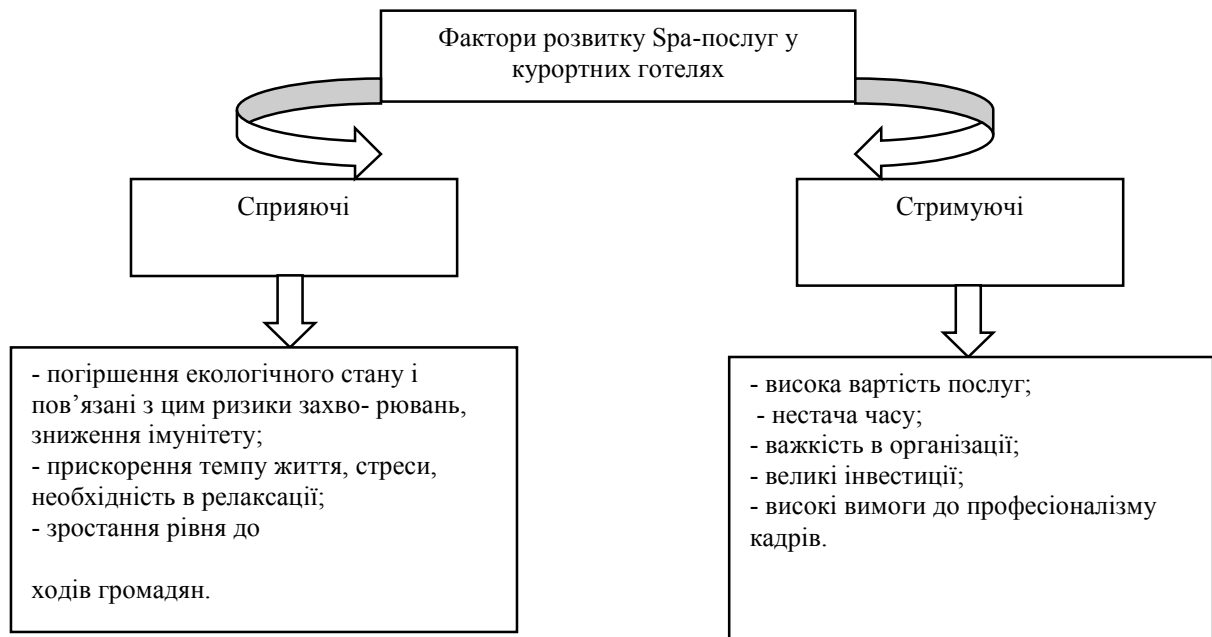

Рис.1 Фактори розвитку Spa-послуг у курортних готелях

Найбільш повну її класифікацію за видами запропонувала Міжнародна SPA Асоціація (ISPA Europe) [7] (рис. 2). В Україні функціонує SPA асоціація та Союз професіоналів SPA, готелів та велнес-курортів, проте жодна з цих організацій не має власних класифікацій, щодо видів та типів SPA. Натомість в Україні існує офіційна статистична класифікація санаторно-курортних і оздоровчих закладів, яка включає санаторії, пансіонати з лікуванням, санаторії-профілакторії, будинки і пансіонати відпочинку, бази та інші заклади відпочинку, а також заклади 1-2 денного перебування.

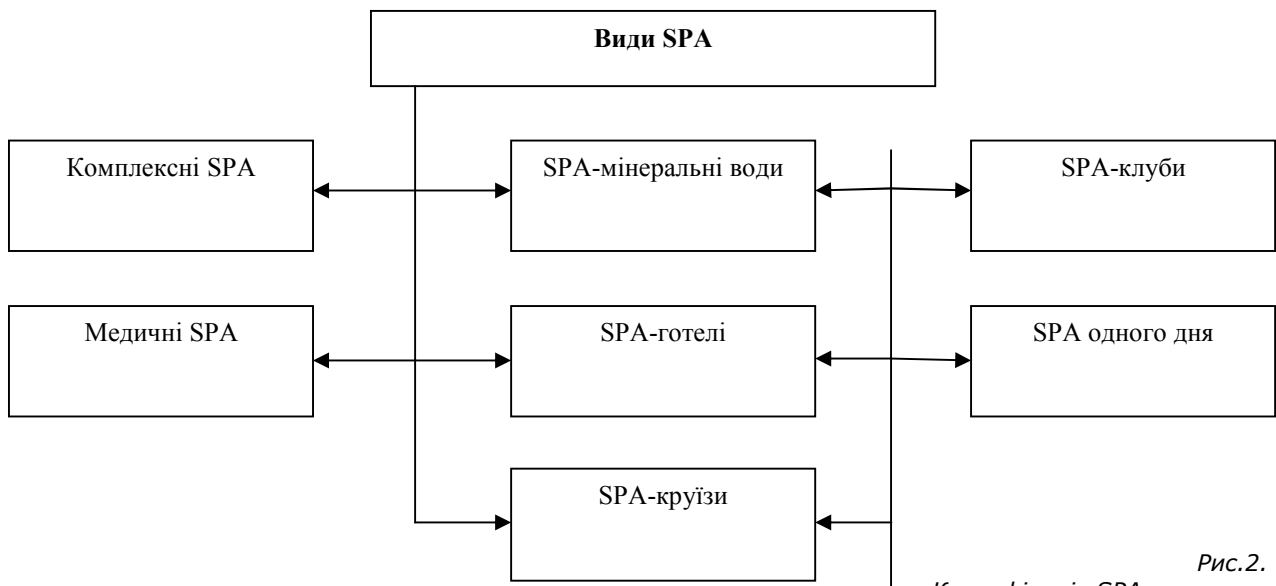

Рис.2.

Класифікація SPA за видами

У табл. 2 розглянемо співвідношення класифікації SPA-закладів між Міжнародною SPA асоціацією та класифікацією за законодавством України.

Таблиця 2

Співвідношення класифікації SPA-закладів

Класифікація за Міжнародною SPA асоціацією ISPA	Класифікація за законодавством України
SPA-клуби (без послуг проживання)	SPA-центри клубного типу – заклади, що надають побутові послуги для населення
SPA-клуби	Морські, річкові круїзи з елементами спа
SPA-клуби	Салони краси, SPA-центри, сауни, лазні та інші подібні заклади – що надають побутові послуги для населення
SPA-клуби	Курортні поліклініки, бальнеологічні та грязелікарні тощо (без послуг проживання)
Медичні SPA	Стационарні лікувальні заклади
SPA-готелі	Санаторії та пансіонати з лікуванням

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

	Готелі зі спа-зоною Будинки, пансіонати, бази та інші заклади відпочинку зі спа-зоною
SPA мінеральні води	Санаторії та пансіонати з лікуванням, що базуються на мінеральних джерелах
Комплексні SPA	Санаторії та пансіонати з лікуванням

Звідси правомірно зробити висновок, що слово SPA найчастіше вживається для визначення SPA-закладів й охоплює елементи як лікувального туризму, так і одноденні SPA (на кшталт сучасних салонів краси) чи SPA-готелі, які в більш широкому розумінні належать до підкатегорії велнес туризму.

В Україні, разом з проведенням SPA-програм з використанням готових оздоровчих SPA-засобів, розвиваються такі SPA-напрямки, як: таласотерапія, ландшафтотерапія, ароматерапія, бальнеотерапія, апітерапія, галотерапія, стоун-терапія, кінезіотерапія, музикотерапія, арт-терапія. Розмаїття і унікальне поєднання природних ресурсів курорту може слугувати базою для створення обґрунтованих SPA-методик, програм і концепції відпочинку, оздоровлення і естетики в санаторно-курортному SPA [8].

Розглянемо основні види SPA-напрямків, які можливо організувати при курортних готелях та курортних зонах України:

1. Бальнеотерапія в SPA - це класичне комплексне оздоровлення з використанням природних мінеральних вод. Серед технологій курортної медицини бальнеотерапевтичні займають одне з перших місць [9]. Мінеральні води можуть застосовуватися зовнішньо (ванни, басейни), для пиття, інгаляції, промивання-зрошування кишечника тощо. Дія природних мінеральних вод посилюється потужним впливом інших курортних чинників (кліматичних, ландшафтних, рухових, психологічних). Перспективними місцями є Трускавець, Моршин, Східниця, Шаян, Свалява, Солочин, Миргород, Хмільник, Сергіївка, Шешори та ін.

2. Таласотерапія в SPA - це використання в оздоровчих цілях морської або океанічної води, клімату, солі, морепродуктів рослинного та тваринного походження, піску, лиманових мулів і грязей. Санаторно-курортні заклади, які вводять таласотерапевтичну SPA-програму або беруть на себе статус таласотерапевтичних центрів, використовують морські солі, морепродукти рослинного та тваринного походження, грязі, пісок, морський клімат, морська вода для проведення SPA процедур [10]. Міста, в яких можливі перспективи розвитку курортних SPA готелів із таласотерапією - Одеса, Чорноморка, Скадовськ, Бердянськ, Кирилівка, Очаків тощо.

3. Ще один напрям SPA, перспективний для наших курортів, - ландшафтотерапія. Це оздоровлення дією природної краси, шуму лісу, моря. Містами, де можливе відкриття курортів із SPA послугами є Пуща-Водиця, Коча-Заспа, Ворзель, Святошин, Одеса, Яремча.

4. Одним з найяскравіших, ексклюзивних напрямів SPA в Україні є винотерапія. У її основі - використання похідних виноградної лози (виноградне листя, винні дріжджі, масло виноградних кісточок, оболонка виноградної ягоди, виноградні екстракти, сік, вино) [11]. Винотерапія впливає на проникність судинної стінки, здійснює профілактику атеросклерозу, володіє бактерицидною і противірусною дією. Місцями для запровадження винотерапії в SPA-послугах готельних підприємств є Одеська, Херсонська, Миколаївська та Закарпатська області.

5. На сьогоднішній день в SPA найбільшу популярність у всьому світі має ароматерапія. Спектр дії ефірних масел широкий і багатогранний, але, перш за все, виділяються їх антисептичні властивості і здатність підтримувати у нас душевну рівновагу і фізичну форму [9]. Ефективність застосування ароматерапії визначається цілим рядом чинників: якістю ефірних масел, їх точним підбором у кожному конкретному випадку з урахуванням індивідуальних особливостей організму і специфіки порушення, методом використання. Ароматерапію можна використовувати у будь-якому готелі чи курорті, для неї не потрібен спеціальний клімат чи поклади мінеральної води.

6. Апітерапія є напрямом SPA-індустрії в якому використовується мед і продукти бджільництва [12]. Неповторність ефекту апітерапії на організм людини і задоволення від проведення SPA-процедур з використанням меду зумовлюють невгасаючу популярність цього напрямку SPA. У апітерапевтичних процедурах в основному використовується мед, бджолине маточне молочко, віск. Програми і процедури апітерапії застосовуються для корекції соматоформних розладів і депресій, синдрому хронічної втоми, лікуванні захворювань периферичної нервової системи, ожиріння, з метою омолодження і поліпшення властивостей шкіри. Застосування методики апітерапії можливе на територіях Житомирської, Одеської, Херсонської області та місті Трускавці.

7. Перспективний напрям курортного SPA в Україні - це стоун-терапія. Специфіка природних ресурсів регіонів дозволяє використовувати різні типи оброблених і необроблених каменів для проведення стоун-масажу, ванн з гарячими каменями та інших процедур. Напрямок стоун-терапії можна використовувати у курортних готелях та SPA-центрах.

8. Галотерапія - це благотворний вплив на організм людини мікроклімату соляних печер. У галокамері - штучній соляній печері, що найчастіше застосовується в SPA - можуть бути додатково використані програми релаксації (аудіальної психоемоційної корекції), їх дія ґрунтується на використанні об'ємного світла і звуку [13]. Перспективними місцями для галотерапії є Солотвино, Трускавець, Східниця та Карпати.

Кожна з методик SPA, яка впливає на організм людини, природно повинна мати свої показання і протипоказання. Багато методів, що застосовуються в SPA, носять холістичний характер і адресовані різним функціональним системам організму в їх тісній інтеграції. Стандартизація і науковий підхід дозволить підвищити можливості застосування SPA- процедур у санаторно-курортних закладах і їх ефективність.

Висновки і пропозиції. Впровадження SPA-послуг в курортних готелях на сьогоднішній день є перспективним напрямком для розвитку туризму в Україні та додатковим джерелом залучення туристів.

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Останнім часом санаторно-курортні підприємства намагаються привернути увагу туристів за рахунок використання глобального тренду сучасної тур індустрії. – SPA. Запровадження оздоровчих послуг з використанням ресурсного потенціалу України є перспективними для організації дозвілля, які підвищують привабливість регіонів, виступають джерелом надходження додаткових інвестицій, і також можуть стати прискорювачами для досягнення популярності та унікальності SPA-туризму, як галузі.

Список використаних джерел:

1. Здоров'я населення України база даних «Здоров'я для всіх», центр медичної статистики МОЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medstat.gov.ua/ukr/news.html>
2. Закон України 2026-14 «Про курорти» від 05.10.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>
3. Статистичний щорічник України 2015 рік – К.: Державна служба статистики України; 2015.
4. Рутинський М. Класифікація та типологія курортів // Вісник Львівського ун-ту. Серія географічна. – 2007. – Вип. 34. – С. 236-246.
5. Значення СПА-курортів для розвитку туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/>
6. Валіхновський Ростислав. Медичний туризм епохи глобалізації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.valihnovsky.blogspot.com
7. Spas and the Global Wellness Market: Synergies and Opportunities / Global Spa Summit 2010. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.globalspaandwellnesssummit.org/images/stories/pdf/gss_spasandwellnessreport_final.pdf
8. Всесвітня туристична організація [Електронний ресурс]: Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://unwto.org/>
9. Рутинський М. SPA-курорт як інноваційний вид рекреаційних закладів і суспільно-географічні тенденції розбудови мережі SPA-курортів у західному регіоні України / Михайло Рутинський. – Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2008. – Вип. 24. – С. 298-306.
10. Таласотерапія: лікування може бути приємним [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tursvit.info/talasoterapiya-likuvannya-mozhe-buty-pryemnym/>
11. Винотерапія: СПА-енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iglobe.ru/spa/wine-therapy>
12. Наумік-Гладка К. Маркетингові та психологічні аспекти діяльності SPA-індустрії при готельних комплексах // Modern Economics. – 2017. – Вип. 4. – С. 100-106.
13. Новикова В.І., Пустовойт А.С. Природно-лікувальні ресурси санаторно-курортного комплексу України // Матеріали II Міжн. науково-практ. конференції «Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку» Черкаси: Брама-Україна, 2014. – С.381-391

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ ДЛЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Павленко М. І., 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ,
спеціальність «Готельно-ресторанна справа»
Наук.кер. - Незвещук-Когут Т.С.

У статті досліджено сучасний стан розвитку готельно-ресторанного бізнесу Чернівецької області. Розкрито значення транскордонного співробітництва, як інструмента підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій. Проаналізовано райони Чернівецької області з огляду забезпеченості готелями і підприємствами ресторанного господарства. Наведено перспективи розвитку готельно-ресторанного бізнесу області в контексті транскордонного співробітництва. Ключові слова: готель, насиченість готельного ринку, завантаженість закладів розміщення, перспективні напрями розвитку готельного бізнесу, транскордонне співробітництво.

The article investigates the current state of development of the hotel and restaurant business in Chernivtsi region. The importance of cross-border cooperation as a tool for enhancing the competitiveness of border areas is revealed. The regions of Chernivtsi region are analyzed with regard to the availability of hotels and restaurants. Prospects of development of hotel and restaurant business of the region in the context of cross-border cooperation are presented. Keywords: hotel, saturation of hotel market, occupancy of accommodation establishments, promising directions of development of hotel business, cross-border cooperation.

Актуальність теми. Готельно-ресторанний бізнес вважають одним з перспективних видів діяльності в Україні. Вітчизняна готельна галузь стає невід'ємною складовою світового готельного господарства. Основним напрямом побудови конкурентоспроможної економіки в Україні визначено євроатлантичну інтеграцію. У зв'язку з цим особливою актуальною в контексті європейського вектора інтеграції України набуває дослідження перспектив транскордонного співробітництва [1,2].

Транскордонне співробітництво в Україні здійснюється в умовах суттєвих диспропорцій соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, рівня зайнятості населення зазначених територій України і прикордонних регіонів сусідніх держав.

Швидкий темп інтеграції до європейського суспільства пояснюється зручним географічним положенням України (розташована в центрі Європи на перехресті транзитних шляхів) та не менш швидким зростанням українського бізнесу. У зв'язку з політичними та економічними перетвореннями, що відбуваються в Україні, значно розширилися ділові й культурні зв'язки нашої країни зі світом, що сприяє збільшенню контактів між підприємствами, активізує приїзд до нашої країни бізнесменів та людей у справах з різних куточків світу, підвищує чисельність іноземних і вітчизняних туристів, які прибувають на Україну.

Важливою для розвитку туризму міжнародного та державного значення є Чернівецька область. Область межує з Румунією на півдні та Молдовою на південному сході. Це найменша за площею область України, але популярна серед туристів у зв'язку з сприятливими кліматичними умовами, значним рекреаційним потенціалом, великою культурною та історичною спадщиною. Область є регіоном багатопрофільного літнього та зимового гірськоспортивного туризму, масового пізнавально-оздоровчого відпочинку, а також бальнеологічного лікування.

Чернівці —адміністративний, політичний і релігійний центр Чернівецької області, важливий

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

культурний та науково-освітній осередок України. Місто розміщене на південному заході України за 40 км від румунського кордону [4]. Одним із головних пріоритетів розвитку Чернівецької області визначено транскордонне співробітництво. Така євроінтеграційна спрямованість регіонального розвитку обумовлена як історичним досвідом розбудови унікальної прикордонної території Буковини на перетині історичних торгових шляхів, так і використанням сучасних інструментів та форм транскордонного співробітництва. Найбільш дієвим механізмом практичної реалізації транскордонних ініціатив стала Спільна операційна програма «Румунія-Україна-Республіка Молдова», яка дозволила залучити значні грантові кошти на вирішення найактуальніших проблем прикордонних регіонів вказаних країн. За результатами першого конкурсного відбору в рамках Спільної операційної програми «Румунія-Україна-Республіка Молдова» в області підписано грантові контракти на реалізацію 9 проектів транскордонного співробітництва загальною вартістю 3,923 млн.євро.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання наукової проблематики щодо транскордонного співробітництва дослідили в своїх працях зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема: П. Беленький, В. Будкін, М. Долішній, В. Євдокименко, М. Козоріз, М. Лендъел, М. Мальський, А. Мельник, Н. Мікула, А. Мокій, В. Пила, С. Пирожков, С. Писаренко, В. Чужиков, П. Шилепницького. Дослідження стану розвитку готельно-ресторанного бізнесу Чернівецької області розглянуто в наукових працях Круль Г.Я., Григорашової С.С., Бучко Ж.І., Кузьміної В.В. та ін.

Метою написання статті є дослідження й аналіз розвитку готельно-ресторанного бізнесу Чернівецької обл. та визначення перспектив транскордонного співробітництва.

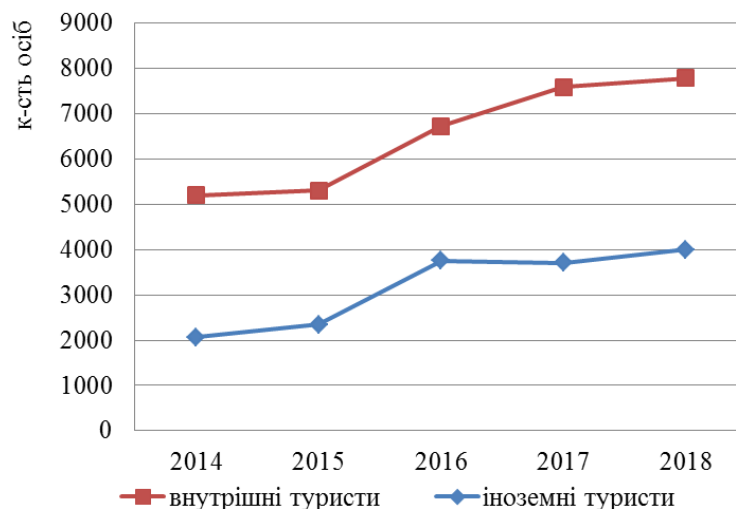
Досягнення мети дослідження зумовило вирішення наступних задач:

- здійснити моніторинг стану та основних тенденцій розвитку підприємств індустрії гостинності Чернівецької області;
- визначити перспективні напрями розвитку готельно-ресторанного бізнесу в контексті транскордонного співробітництва.

Виклад основного матеріалу. В багатьох країнах світу саме за рахунок туризму створюються нові робочі місця, підтримується високий рівень життя населення, створюються передумови для поліпшення платіжного балансу країни. Україна розташована у центрі Європи, проте суттєво відстає від провідних держав світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг.

Об'єктивні умови географічного розташування України зумовили активну і плідну співпрацю в транскордонних регіонах на взаємовигідних міждержавних умовах. Враховуючи, що 19 регіонів України межують з прикордонними регіонами інших країн, існують об'єктивні передумови для постійної транскордонної співпраці. Всі умови для належного розвитку економіки за рахунок туризму має Чернівецька область, яка межує з Молдовою та Румунією та входить до п'ятірки областей України, які володіють найбільшою природо-заповідною територією. Область є регіоном багатопрофільного літнього та зимового гірськоспортивного туризму, масового пізнавально-оздоровчого відпочинку, а також бальнеологічного лікування [10]. В останні роки спостерігається збільшення інвестицій у готельний бізнес, як основного компонента інфраструктури туризму. Тому необхідно визначити основні напрями розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Чернівецькій області з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств індустрії гостинності на ринку готельних послуг. Чернівецька область – доволі привабливий регіон щодо розвитку міжрегіональної і міжнародної співпраці. Враховуючи особливості прикордонного географічного положення Чернівецької області, унікальність даного регіону, культурна спадщина та наявність умов для зеленого туризму, культурну підвищує чисельність іноземних туристів. Зростає й кількість «внутрішніх» туристів, зокрема, за рахунок сімейних подорожей та поєднання ділових поїздок із відпочинком (рис. 1).

Рис. 1. Туристичні потоки Чернівецької обл.[11]

Найбільш популярною метою подорожей для усіх категорій туристів залишається дозвілля та відпочинок. З такою метою у 2017 році подорожувало 19,9 тис. осіб (97,9% від загальної кількості) [10]. Найбільш відвідуваними туристами залишаються пам'ятки архітектури історичного центру Чернівців, у тому числі об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – колишня Резиденція Митрополитів Буковини та Далмації (рис. 2).

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

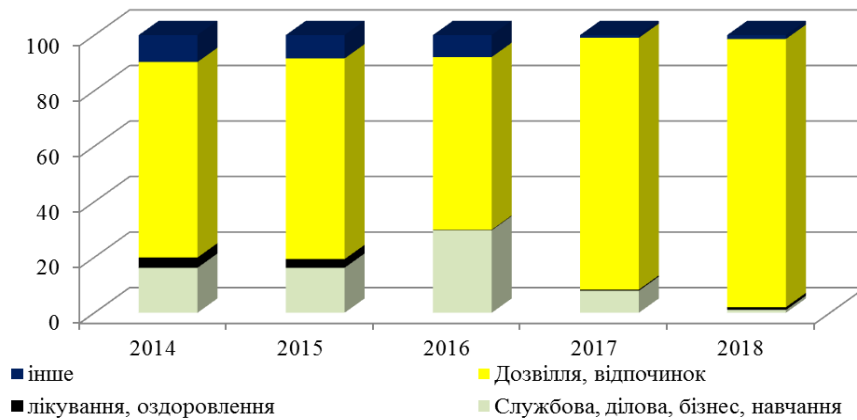

Рис. 2 Розподіл туристів Чернівецької області за метою відвідування

Значна увага приділяється розвитку спортивних видів туризму. Так, організовано та проведено ряд заходів спортивного туризму: мотофестиваль "Шлях мольфара 2017", Чемпіонат України зі спортивного туризму (велосипедний), відкрита першість Чернівецької області зі спортивного туризму (пішохідна) та ряд інших.

Пріоритетним напрямком екологічно збалансованого туризму на Буковині є розвиток сільського зеленого туризму.

За адміністративним поділом Чернівецька область включає 11 районів (рис. 3), 11 міст, у тому числі 2 – обласного значення, 8 селищ міського типу, 398 сільських населених пунктів. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.08.1995 №647 із внесеними змінами, 64 населеним пунктам області надано статус гірських.

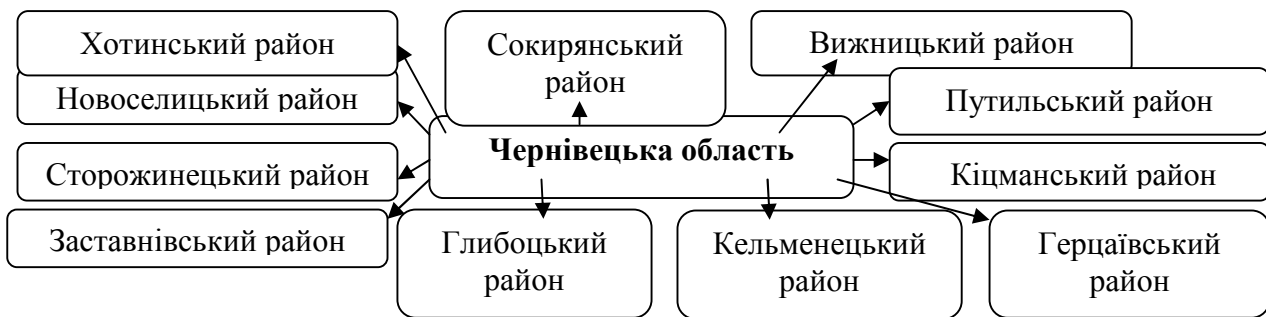

Рис. 3 Райони Чернівецької області

Згідно з даними Головного управління статистики на території Чернівецької області функціонує 102 готелі, туристичні та рекреаційні комплекси та понад 60 приватних садиб сільського зеленого туризму.

Просторовий аналіз розташування готелів та аналогічних засобів по адміністративних районах показав, що найбільша кількість закладів ночівлі сконцентрована у Вижницькому районі, причому у структурі закладів розміщення за типами переважають готельно-туристичні комплекси – 8 од., другу позицію займають приватні садиби, яких налічується 4, і власне готелів у регіоні зареєстровано 3 одиниці. Переважна більшість цих закладів нові, споруджені впродовж останніх років, тому характеризуються високими стандартами якості послуг (рис. 4).

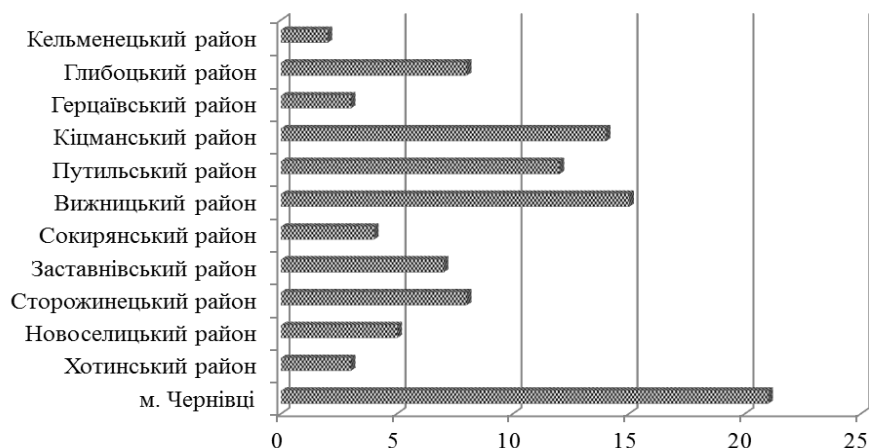

Рис. 4. Розподіл закладів розміщення по адміністративних районах Чернівецької області

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Аналізуючи кількість готелів та аналогічних засобів розміщення Чернівецької області, можна стверджувати, що перше місце посідає Вижницький район, на другому – Кіцманський район. Потреба в закладах розміщення визначається близькістю до обласного центру, прикордонним положенням районів і розташуванням населених пунктів уздовж міжнародної траси, що сполучає Україну з Румунією. Тому в Глибоцькому та Сторожинецькому районах налічується по 8 підприємств готельного господарства.

У загальному потенціалі підприємств готельного господарства в 2018 р. налічувалось 1562 номери, готових одночасно забезпечити потребу в 5264 ліжко-місцях.

Хоча в Чернівецькій області офіційного статусу курорту не має жоден населений пункт, тут функціонує 4 санаторії.

Більшість готелів та аналогічних засобів розміщення Чернівецької області розташована в приміській зоні Чернівців, вздовж траси, а тому переважно використовується для одно-дводенного (короткотривалого) відпочинку подорожуючими або з метою ночівлі гостей, запрошених на банкет (чернівчани дедалі частіше виїжджають за місто з такою метою). Підприємства готельного господарства розташовані в інших регіонах використовують як транзитні або зупиняються в середньому на 5-7 днів з метою відпочинку.

Середньорічний коефіцієнт завантаження готелів становить в межах 40 відсотків.

В останні роки набувають популярності еко-готелі. Найсприятливішими для розміщення таких готелів є райони з найвищими коефіцієнтами заповідності (індикатор екологічної збереженості регіону). Найсприятливішими для розміщення еко-готелів є райони з найвищими коефіцієнтами заповідності – Путильський, Сторожинецький, Вижницький, Заставнівський (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори екологічної збереженості регіонів Чернівецької області для побудови еко-готелів

Регіон	Коефіцієнт заповідності	Регіон	Коефіцієнт заповідності
<i>Найсприятливіша місцевість</i>		<i>Малосприятлива місцевість</i>	
Сторожинецький район	20,43	Чернівці	3,94
Заставнівський район	14,54	Хотинський район	3,63
Вижницький район	14,62	Новоселицький район	1,36
Путильський район	29,61	Герцаївський район	0,32
<i>Нейтральна місцевість</i>			
Сокирянський район	6,05	Кіцманський район	7,06
Глибоцький район	4,3	Кельменецький район	7,76

У Чернівецькій області відсутні готелі вищого класу, які б відповідали п'ятизірковим, проте є такі, що можуть відповідати чотирьом або трьом зіркам, крім того, жодному з готелів не надано сертифікату із зазначенням кількості зірок. Ця проблема носить загальнодержавний характер і потребує якнайшвидшого вирішення на шляху до євроінтеграції.

Висновки. Чернівецька область – це унікальний край, що має сприятливі кліматичні умови, а також високий історико-культурний та природно-рекреаційний потенціал, тому туристична галузь останніми роками активно розвивається та викликає інтерес як на теренах України, так і за кордоном. Прикордонне розташування, сприятливі природно-кліматичні умови, багаті рекреаційні ресурси, економічний і науковий потенціал області, соціально-культурні та історичні традиції розкривають широкі перспективи для розвитку туристичної галузі. Чернівецька область – це екологічно чистий, транскордонний регіон із європейськими стандартами життя.

Проведені дослідження довели нерівномірність розвитку підприємств сфери гостинності в різних регіонах.

Однією з основних проблем в діяльності більшості готелів області є неефективне стратегічне планування. Це пов'язано як із відсутністю завдань та цілей при стратегічному плануванні, так і спробами використання неадаптованих методів із закордонної практики. Основні маркетингові стратегії повинні враховувати не тільки гендерні чинники, але й стиль життя та уподобання гостей. Найбільш затребуваним є розвиток «зеленого», етнотуризму, послуг із креативними творчими складовими та доброзичливою толерантною атмосферою. При цьому найголовнішою складовою є безпека гостей та якість послуг.

Основними перешкодами щодо розвитку вітчизняного ринку готельних послуг в Чернівецькій області є:

1. Недостатня кількість готелів та інших об'єктів розміщення внаслідок значних бар'єрів входження на ринок готельних послуг України, а саме: тривала процедура отримання земельних ділянок під забудову (що призводить до більш активного розвитку торгово-комерційних установ, а не збільшення розвитку Державного бюджету); надмірна кількість дозволів та значні бюрокритичні процедури (що збільшує термін лише відкриття готелю до 2-5 років і більше, високим податковим тиском на підприємства готельної сфери); економічна нестабільність в країні.

2. Невідповідність цін рівню якості готельних послуг.

3. Відсутність розвиненої та офіційно облікової мережі альтернативних засобів розміщення економічного класу (хостелів, малих та міні-готелів, апартаментів). Проте значна частка цього сегменту готельного господарства офіційно не обліковується як засоби розміщення.

Підсумовуючи все вище викладене, можна стверджувати, що Чернівецька область потенційно може бути одним із лідерів з розвитку малого та середнього бізнесу на інноваційній основі. В області можуть гармонійно розвиватися провідні галузі економіки регіону (промисловий сектор, аграрний сектор, туризм, готельне господарство та ресторанний бізнес). Все це вказує на те, що Чернівецька область є регіоном із високим рівнем транскордонного співробітництва (з огляду на прикордонний статус і кордони з Євросоюзом).

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

Список використаних джерел

1. Гороховська К.В. Транскордонне співробітництво в Україні: значення та пріоритетні напрями розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5736>
2. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-%D0%BF#n10>
3. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи / монографія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/6059>
4. Чернівці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96>
5. Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Бучко Ж.І., Круль Г.Я. Просторовий аналіз розвитку готельно-ресторанної інфраструктури туризму у Чернівецькій області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/284154400_Prostovij_analiz_rozvitku_gotelno-restorannoj_infrastrukturi_turizmu_u_Cerniveckij_oblasti
7. Михайлова О. П. Основні проблеми готельного бізнесу в Україні / О. П. Михайлова, П. В. Брін // Вісник НТУ «ХПІ». – 2012. – № 58 (964). Серія : Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – С. 101-106.
8. Бортник, Л. В. Організаційні та економічні засади забезпечення конкурентоспроможності підприємств готельного бізнесу // Автореф. дис. канд. екон. наук. Одес. нац. екон. ун-т, Одеса. – 2014.
9. Домінська О., Батковець Н. Сучасний стан та інноваційні процеси розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. 2017. №52. С. 39-41.
10. Туризм та відпочинок у Чернівецькій області у 2017 році. Статистичний збірник. Чернівці. 2018р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cv.ukrstat.gov.ua/publii/2017/tyr/zb/zbir_TYR_2017.pdf
11. Аудиторський звіт про результати державного фінансового аудиту виконання Програми розвитку туризму в м. Чернівцях за період з 01.01.2014 по 30.09.2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=136321>
12. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 року // «Товариство науковців та інтелектуальної молоді», 2015 р.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В МІСТІ ЧЕРНІВЦІ

Цинти К.М., 2 курс (ОС «магістр»), ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ

спеціальність «Готельно-ресторанна справа»

Наук. кер. - Незвещук-Когут Т.С.

Анотація. У статті досліджується особливості та можливості розвитку готельного господарства у середовищі, яке утворилось, а також розглядаються можливі способи покращення та еволюції даної сфери. Здійснений порівняльний аналіз засобів розміщення у місті Чернівці.

Abstract. The article explores the features and possibilities of development of the hospitality industry in the created environment, as well as the possible ways of improvement and evolution of this sphere. Comparative analysis of accommodation facilities in Chernivtsi carried out.

Актуальність. Характерна індустріалізація сучасного суспільства, невинний розвиток туристичної галузі, а також значні вимоги та потреби осіб, що перебувають поза місцем постійного проживання, безпосередньо впливають на швидкий адаптаційний розвиток готельного господарства та сфери гостинності у цілому, диктуючи останнім напрямки діяльності (відповідний рівень обслуговування, різновид спеціалізації закладів розміщення, перелік додаткових послуг та цінову політику тощо). За таких умов, вже протягом багатьох років у світі спостерігається стійка тенденція щодо розбудови та створення різноманітних закладів розміщення різної місткості, перетворюючи сферу гостинності на потужну галузь економіки, що забезпечує значні бюджетні надходження. На сучасному етапі розвитку галузь готельного господарства в місті Чернівці має безліч перспектив розвитку, які стають мотивацією до встановлення європейських стандартів якості послуг підприємств готельного господарства. Саме тому, актуальним є дослідження проблем та перспектив розвитку готельного господарства в м. Чернівці.

Метою дослідження є визначення основних перспектив розвитку галузі готельного господарства, їх знаходження, вирішення та визначення покращення розвитку даної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в дослідження ринку готельних послуг внесли такі відомі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: М. Бойко, І. Винниченко, Л. Марміль, С. Мельниченко, Т. Ткаченко, О. Сарапіної, О. Соколової, Л. Шульгіної, В. Шкромеди, Е. Зінь, М. Мальської, І. Пандяка, Ф. Котлера, І. Дудника, С. Сидорука та ін. Проте, незважаючи на їх значний науковий доробок у цьому напрямі, перелік перспектив готельного бізнесу залежить від міста та області, тому вимагає глибшого дослідження. Неабиякий інтерес викликає дослідження перспектив розвитку готельного господарства у одному із туристичних центрів місті – Чернівці.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на нестабільну політичну та економічну ситуацію в Україні, а також наявність великої кількості природно-рекреаційних ресурсів сфера гостинності може стати однією із найбільш прибуткових галузей економіки у Чернівецькій області. Зазначене обґрунтовується тим, що Чернівецька область, або ж Буковина, знаходиться на південному заході України у трьох природно-географічних зонах: лісостеповій, передгірській та гірській, що надає даному регіону безліч туристичних переваг. Окрім того, дане географічне розташування сполучає Буковину з кордоном Румунії та Молдови, що входять до складу країн Європейського Союзу. Це відкриває широкі можливості для розвитку міжнародного туризму.

Саме місто Чернівці можна охарактеризувати так: місто на південному заході України, в 40 км на північ від румунського кордону, на правому березі річки Прут (на лівому - передмісті Садгори), адміністративний центр Чернівецької області. Місто є історичним центром області Буковина. З Чернівцями пов'язане життя багатьох діячів української, єврейської, російської, румунської, молдавської, австро-німецької та вірменської культур. Населення міста за даними на 2018 рік становило 264 306 постійних

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

жителів, 265 064 людини - наявне населення. Територія - 153 кв. км. Місто є центром Чернівецької агломерації[1]. Отож, можемо стверджувати, що місто Чернівці має значний туристичний потенціал та є дестинацією для функціонування готельного бізнесу.

Варто відзначити, що згідно інформаційного агентства України, в 2018 році Чернівці не потрапили до 10 – топ туристичних міст України і протягом декількох років займали там перші місця [2]. Дане зниження туристичної привабливості пов'язане з тим, що хоча в самому місті немає великої кількості розваг та місця для відвідування, а також за останній рік дуже знизилась якість інфраструктури (погіршення стану доріг), а також немає туристичних «цікавинок», котрі б приваблювали туристів поїхати в Чернівці у першу чергу.

З 45 засобів розміщення міста Чернівці, згідно із відділом туризму, лише один готель міста пройшов сертифікацію та отримав зірки, для усіх інших, це лише маркетинговий хід [3]. Загалом, серед найбільш відвідуваних закладів обслуговування туристів у місті Чернівці функціонують готелі та хостели зазначені нижчу див. табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Функціональні характеристики підприємств готельного господарства та костелів м. Чернівці [4]

№	Назва закладу розміщення, категорія та адреса	Кількість номерів	Кількість місць	Інфраструктурна характеристика об'єкту
1	Готельно-ресторанний комплекс «Allure Inn»	30	62	Стоянка, ресторан, кав'ярня, літня тераса, доставка в номер, прикрашання номеру, послуги прання, Wi-Fi Інтернет та інші.
2	Готель «Буковина, вул. Головна 141	152	196	On-line бронювання, турпослуги, бари, ресторани, літній майданчик, дитяче кафе, конференц-зали, WI-FI Інтернет, сауна, SPA – салон, тренажерний зал, перукарня, пральня та хімчистка, автостоянка, спортивно-оздоровчий комплекс «Цецино», кінно – спортивна школа та інші.
3	Георг Палац, вул. Богуна 24	30	60	Окрема будівля, 3 поверхи, сауна та хамам на території готелю, кафе-піцерія на території, паркування.
4	GoldGeorgPalace, вул. Ентузіастів 3г	38	76	Окрема будівля, 3 поверхи, на території перукарня, піцерія та кафе, паркування
5	Панський двір, вул. Головна 68	20	40	Ресторан на 65 осіб, On-line бронювання, парковка під охороною, Wi-Fi інтернет, літній майданчик, конференц-зал розрахований на 70 осіб
6	Komilfo, вул. Рівненська 33	4	15	Wi-Fi інтернет, закрита парковка, On-line бронювання, замовлення екскурсій, замовлення та доставка їжі, послуги гіда-перекладач.
7	Преміум, вул. Головна 124 - Б	26	52	On-line бронювання, Лаунж-бар, ресторан, розрахунок через термінал, Wi-Fi Інтернет, автостоянка та інші
8	Хостел «LikeHostel», вул. Бережанська 3	5	26	Wi-Fi інтернет, прання, виклик таксі, замовлення екскурсій, парковка та інші
9	SquareHostel, вул. Університетська 58	7	29	Знаходиться біля ЧНУ, працює цілодобово, Wi-Fi Інтернет, Смарт ТВ, ігрові приставки, настільні ігри, бібліотека
10	Yard Hostel & Coffee, вул. Кобилянської 10	-	-	Кав'ярня, послуга прання, кухня
11	Kauzer, вул. Гагаріна 51	15	30	Ресторан, літній майданчик, Wi-Fi Інтернет, конференц-зал на 50 місць, автостоянка під охороною та інші.

Отже, конкурентне середовище в місті Чернівці складають саме ці заклади. Вони мають найбільше послуг та найкращий інтер'єр, хоча і ні в одного з них немає зіркової категорії. Можна сказати, що цим закладам розміщення не вистачає не стільки зіркової категорії та якісного надання послуг, як чогось нового. Усі наведені вище послуги готелів є однаковими. Різницю складають тільки кав'ярні та ресторани, котрі різняться за типами, видами меню та виглядом самих закладів. Можна сказати, що немає дестективних послуг, котрі б виділяли заклад з-поміж інших.

Досліджуючи, наявні у місті засоби розміщення, було визначено, що лише 4 з них, згідно бальної оцінки найбільш популярного світового лідера в галузі онлайн-туризму та супутніх послуг - Booking.com [5], мають оцінку 9 і вище, всі інші за тими чи іншими нормами не відповідають необхідної якості споживачів, а зокрема оцінку 9 і вище мають такі готелі, як готель «Буковина» з категорією ****, готель «Gold Georg Palace», готель «AllureInn», «RivoliHotel».

Варто відзначити, послуги, які надаються засобах розміщення в місті Чернівці: басейн, спа-салон,

Готельно-ресторанний бізнес та туризм

послуги салону краси, доставка їжі до номеру, непланове прибирання, екскурсійне обслуговування, доставка квітів до номеру. Серед оплачуваних послуг при готелі, котрі зустрічаються вельми рідко- відпочинок на гірськолижному курорті та кінний спорт. Можна спостерігати, що в основному більшість пропонованих послуг в засобах розміщення міста Чернівці належать послуги побутового характеру та рідше розважального, що є досить негативним фактором. Так як, згідно головного управління статистики у Чернівцях 97,9% туристів приїждять з метою відпочинку, розваг та туризму (зокрема з метою відвідування спадщини своїх предків), на другому місці ж іде діловий туризм, див. рис.1. [6].

Окрім того, згідно Інтернет джерелам [2] та [3], у закордонних туристів існують певні стереотипи, щодо міста, з якими потрібно боротися: брудні вулиці, смітники, неякісний туристичний сервіс, орієнтація на європейську кухню, замість того, щоб орієнтуватися на міську чи українську кухню, проблема із розрахунками (ввечері закриті банки, а банки закриті та банкомати та банківські термінали не всюди присутні). Також, є проблеми з доступністю музеїв, з 14 музеїв, половина у вихідні не працює.

Перспективним для розвитку готельного господарства м. Чернівці є децентралізація. Так, за останні кілька років за децентралізації спостерігалось значне покращення інфраструктури транспортних засобів та доріг, що забезпечилося за рахунок проведення ремонтних дорожніх робіт. А наявність відповідного стану транспортних шляхів, доріг міжнародного значення, міжнародного авіасполучення, можна залучити не лише внутрішніх туристів, але й відпочиваючих із багатьох країн світу.

Перспективними також, є плани відділу туризму та культури в м. Чернівці на 2019 рік, серед яких – проведення «XIV Буковинського туристичного ярмарку», фестиваль «Любіть Буковину, бо вона того варта!» на території колишньої військової радіолокаційної станції «Памір», що на горі Томнатик в с. Шепіт, Путильського району та представлення туристичного потенціалу Чернівецької області на регіональних, національних та міжнародних туристичних виставках, ярмарках, форумах, семінарах таких як, IV Одеський міжнародний туристичний тиждень, міжнародних туристичних виставках в м. Берлін (Німеччина), в м. Лодзь (Польща), «UITT 2019» Україна – подорожі і туризм» (м. Київ), «UITM 2018 «Україна» (м. Київ) та ін. А також, плани по відновленню руху потяга 625/626 «Чернівці-Ужгород», який поєднає Чернівецьку, Івано-Франківську та Закарпатську області, тобто Карпатський регіон України, що в свою чергу дасть можливість збільшення туристичного потоку, як внутрішніх, так іноземних туристів, та збільшить надходження до бюджету [7].

Однак, для забезпечення перспективного розвитку ринку послуг готельного господарства мало тільки заходів з боку влади, й самі власники готельних господарств змушені оновлювати сферу своєї діяльності для досягнення бажаного результату, а саме отримання належного прибутку. Основними завданнями керівників у сфері готельного бізнесу згідно з міжнародними стандартами вважається створення конкурентних переваг і підвищення конкурентоспроможності, пошук нових шляхів розвитку, оновлення власної політики з урахуванням динамічного ринку готельних послуг. Саме тому, готельєри для забезпечення високого туристичного потенціалу міста постійно створюють модернізацію своїх закладів, та намагаються відповідати міжнародним стандартам.

Висновки. Не дивлячись на певні перешкоди на готельному ринку м. Чернівці є досить привабливим для внутрішніх та іноземних туристів. Основними проблемами розвитку ринку послуг у місті є велика проблема з автомагістральними шляхами. Також влаштування різних видів дозвілля відбувається на досить низькому рівні, тобто окрім декількох концертів та фестивалів, у самому місті розваг є недостатньо багато. Тому, власники засобів розміщення можуть вільно здійснювати необхідні заходи щодо вирішення даних проблем (створювати додаткові послуги заради котрих туристи б «потягнулись» саме до Чернівців) та відповідати міжнародним стандартам. Тобто перспективним в розвитку ринку готельних послуг в місті є націлення міської ради на стрімкий розвиток туристичної галузі в місті та в області.

Оскільки, в місті Чернівці є лише один сертифікований готель, більшість засобів розміщення не мають послуг та «родинок», котрі б залучали більшу кількість туристів до міста, вважаємо доцільним є проектування готельного комплексу з категорією ***** з широким переліком додаткових розважальних та послуг, пов'язаних з дозвіллям.

Список використаної літератури та джерел :

1. Чернівці [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96>
2. Інформаційне агентство [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/chernivci-ne-potrapili-do-spisku-naybilsh-turistichnih-mist-ukrayini-v-2018-roci-39800>
3. Молодий Буковинець [Електронний ресурс] - Режим доступу : https://molbuk.ua/chernovtsy_news/124239-u-chernivcyakh-turystiv-staye-bilshe.html
4. Чернівецька міська рада [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://chernivtsy.eu/portal/7915-2>
5. Booking.com [Електронний ресурс] - Режим доступу : https://www.booking.com/index.uk.html?label=gen173nr-1FCAEoggI46AdIM1gEaOkBiAEBmAEhuAEZyAEP2AEB6AEB-AELiAIBqAIDuAKo563IBcACAQ&sid=5a9b3db59f0510c13d3137649bcc2a57&lang=uk&sb_price_type=total&soz=1&lang_click=top;cdl=r u;lang_changed=1
6. Державна служба статистики України головне управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://www.cv.ukrstat.gov.ua/infografika/2018/ochi_st.pdf
7. Чернівецька міська державна адміністрація [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://bukoda.gov.ua/new/3372>

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

ВИПУСК XXV

Частина I

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
58002, м. Чернівці, Центральна площа, 7

Відповідальні за випуск: *Кравчук Р.В.*

Підписано до друку 20.02.2020
Тираж 100.